Jesuit-Krauss-McCormick Library
B4372 .A2 1920 v.6
Kierkegaard, Sren Aabye MAIN
Sren Kierkegaards samlede vrker
3 9967 00256 7464

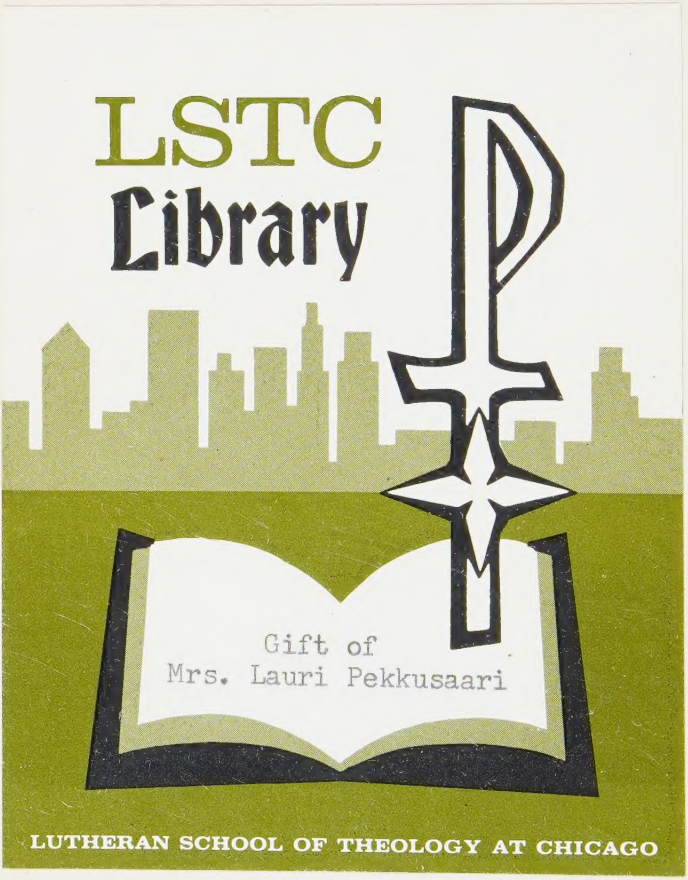
LSTC
Library
Gift of
Mrs. Lauri Pekkusaari
LUTHERAN SCHOOL OF THEOLOGY AT CHICAGO

Søren Kierkegaards

Samlede Værker.

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bwb_C0-AMH-058_6

Søren Kierkegaards

Samlede Værker

udgivne af

A. B. Drachmann, J. L. Heiberg

og H. O. Lange.

Anden Udgave.

Sjette Bind.

København.

Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1924.

LIBRARY
LUTHERAN SCHOOL OF THEOLOGY

B
4372
.A2
1920
v.6

Indhold.

Side

Stadier paa Livets Vei ..... 7.

Stadier paa Livets Vei.

Udgivet af

J. L. Heiberg.

Til Grund er lagt Originaludgaven (1845). Den er sammenlignet med Renskriften (Universitetsbiblioteket, Pakke 19) og, hvor det var nødvendigt, med de forskjellige Concepter (smstds., Pakke 17—18).

Stadier paa Livets Vei.

Studier af Forskjellige.

Sammenbragte, befordrede til Trykken og udgivne

af

Hilarius Bogbinder.

Kjøbenhavn.

Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1845.

Indhold.

1) „In vino veritas“ en Erindring efterfortalt af William Afham.
2) Adskilligt om Ægteskabet mod Indsigelser. Af en Ægtemand.
3) „Skyldig?“ — „Ikke-Skyldig?“ En Lidelseshistorie. Psychologisk Experiment af Frater Taciturnus.

Lectori benevolo!

Saasom og efterſom der ſkal være Redelighed udi Alt, beſynderligt da udi Sandhedens Rige og Bogverdenen, ſamt at ingen velfornemme Profeſſor eller høitſtaaende Mand ſkulde tage det unaadigen op, om en Bogbinder, iſtedenfor at paſſe ſin Næringsvei, blander ſig ubeføiet mellem Literatorernes Tal, hvilken Fripoſtighed ogſaa kun vilde foranledige ſtrænge Domme over Bogen og muligen bevirke, at Mangen, ſkammende ſig ved Bogbinderen, ſlet ikke vilde læſe Bogen: ſaa følger her Bogens ſandfærdige Hiſtorie.

For adſkillige Aar ſiden ſendte en mig velbekjendt Literatus en betydelig Mængde Bøger til Indbinding item adſkillige Bøger Skrivpapir, ſom ſkulde hæftes i Qvarto. Da det var paa den travle Aarſens Tid, og Hr. Literatusſen ikke jagede paa, ſom han altid var en gelind og føielig Mand, forbleve Bøgerne med Skam at melde over et Fjerdingaar hos mig. Og ſom det gaaer ſom Tydſken ſiger: heute roth morgen todt, og ſom Præſten ſiger: Døden kjender ingen Stand og ingen Alderе, og ſom min ſalig Kone ſagde det: den Vei ſkal vi Alle, men vor Herre veed bedſt naar det er tjenligt og ſaa ſkeer det nok med Guds Hjælp, ſom det altſaa gaaer, at ſelv de bedſte Mennesker maae herfra, ſaa var imidlertid Literatusſen død, og hans Arvinger, ſom vare i

Udlandet, modtoge gjennem Skifteretten Bøgerne, og gjennem den samme Ret fik jeg Betalingen for mit Arbeide.

Som en strœbsom Mand og god Borger, der redeligen giver hver Sit, faldt der mig aldrig Andet ind, end at jeg havde sendt Hr. Literatussen Alt tilbage, da jeg engang finder en lille Pakke skrevne Papirer. Forgjeves grunder jeg paa, hvo der kunde have sendt mig disse, hvad der skulde gjøres med dem, om de skulde indbindes, kort hvad Tanker saadan en Bogbinder kan gjøre sig i saadan Anledning, eller om det Hele var en Feiltagelse. Endelig gaaer der et Lys op for min nu afdøde salig Kone, der var mig en sjelden trofast Hjelper og Bistand i Nœringsveien, at denne Pakke maa have ligget i den store Kurv, hvori Hr. Literatussens Bøger kom. Denne Mening blev jeg ogsaa af, men nu var der saa lang Tid gaaet hen, Ingen havde tænkt paa at forlange Pakken tilbage, saa tænkte jeg: det Hele er vel ikke stort værd, og lod Papirerne ligge, efterat jeg dog havde hæftet dem i et couleurt Omslag, at de ikke skulde ligge og flyde i Boutiquen, som min salig Kone pleiede at sige.

I de lange Vinteraftener, naar jeg ikke havde Andet at bestille, tog jeg da stundom Bogen frem og læste i den til min Fornøielse. Men jeg kan ikke sige, at Fornøielsen var stor, thi jeg forstod ikke Stort, men havde dog min Fornøielse af at sidde og spekelere over, hvad det Hele vel kunde være. Og da en stor Deel var skreven af en i Skjønskrivning vel Øvet, saa lod jeg mine Børn af og til afskrive en Pagina, at de ved at efterskrive de skjønne Skriftbogstaver og Sving maatte øves udi Pennens Forelse. Stundom maatte de ogsaa læse høit for at øves i Skriftlœsning, hvad man ubegribeligt og uforklarligt nok, aldeles forsømmer i Skole-Undervis-

ningen, og formodentligen længe vilde vedblive at forsømme, hvis ikke nu den fortjente Literatus Hr. J. Levin, som man læser om i Aviserne, havde søgt at afhjælpe dette Savn, og lært mig at sande min salig Kones Ord: „at Skriftlæsning er nødvendig i adskillige Livets Stillinger, og aldrig burde forsømmes i Skolen.“ Hvad kan det ogsaa hjælpe, at man kan skrive, naar man ikke kan læse, det man skriver, som Henrich siger i Comedien: at han nok kan skrive Tydsk, men han kan ikke læse det.

Min ældste Søn var nu bleven en 10 Aar gammel, da jeg ifjor Sommer tænkte paa at lade ham begynde i en strengere Underviisning. Og blev der mig anbefalet af en anseelig Mand som særdeles duelig en mig af Person ikke ubekjendt Seminarist og Candidatus i Philosophien, hvem jeg oftere havde hørt til sand Opbyggelse i vor Frelsers Kirke til Aftensang. Skjøndt han nemlig ikke havde naaet at faae Examen og aldeles opgivet at studere til Præst, siden han opdagede, at han var en skjøn Aand og Digter (saadan er det nok han siger) var han dog brav studeret og gjorde gode Prædikener, men i Særdeleshed havde han en herlig Røst paa en Prædikestol. Vor Overeenskomst var, at han for Middagsmaden skulde undervise Drengen i de vigtigste Læregjenstande to Timer daglig.

Det var til sand Lykke for mit ringe Huus, at den omskrevne Seminarist og Candidatus i Philosophien blev Lærer for Drengen, thi ikke blot gjorde Hans store Fremskridt, men noget langt Vigtigere kom jeg til at skylde denne brave Mand, som jeg nu skal fortælle. En Dag bliver han opmærksom paa den i couleurt Omslag hæftede Bog, hvilken jeg havde brugt til mine Børns Underviisning, han læser lidt i den, og derpaa

beder han, at laane den. Jeg siger til ham, som jeg mente det: „De maa saa vist gjerne beholde den, thi da nu Drengen har faaet en Lærer, der selv kan skrive ham for, saa behøver jeg den ikke.“ Men det var han dog, som jeg nu indseer, ædel nok til ikke at ville. Saa laante han den. Tredie Dagen derefter, jeg husker det saa tydeligen som var det igaar, det var den 5te Januar i dette Aar, kommer han hen til os og ønsker at tale med mig. Jeg tænkte han muligen vilde aabne et lille Laan, men nei! Han overrækker mig den velbekjendte Bog og siger: Kjære Hr. Hilarius! De har formodentlig ikke vidst, hvilken herlig Skjenk og Gave Forsynet haver beskaaret Deres Huus med i den Bog, De saa ligegyldigen vilde bortgive. En saadan Bog er Guld værd, naar den kommer i de rette Hænder. Det er ved saadanne nyttige Bogers Prentelse, at man bidrager til gode og gavnlige Lærdommes Forfremmelse mellem Menneskenes Børn i disse Tider, hvor ikke blot Pengene men ogsaa Troen bliver sjelden mellem Folk. Og ikke blot dette, men De, Hr. Hilarius, hvis Ønske det altid har været ogsaa paa anden Maade end som Bogbinder at kunne gavne deres Medmennesker, samt at hædre deres salig Kones Minde ved en eller anden ualmindelig god Gjerning, De, i hvis lykkelige Lod det er faldet at kunne gjøre det, De vil ved dette Foretagende tillige selv kunne tjene en ikke ringe Sum, naar Bogen afhændes.“ Jeg var dybt rørt, og blev det endnu mere, da han opløftede Røsten og med opløftet Røst vedblev: jeg for min Deel begjærer Intet eller saa godt som Intet; i Betragtning af den forventede store Capital forlanger jeg blot 10 Rbd. strax og en Pægel Viin til Middag om Søn- og Helligdagene.

Saa er det da skeet, som den brave Seminarist og Candi-

datus i Philosophien raadede mig, blot jeg var den store Capital saa vis som han de 10 Rbd., hvilke jeg med Glæde betalte ham, saa meget mere som han gjorde mig opmærksom paa, at min Fortjeneste blev større derved, at det ikke var en Bog men flere Bøger, jeg udgav, formodentlig af flere Forfattere. Min lærde Ven antager nemlig, at der maa have været et Broderskab, et Selskab, en Forening, hvis Caput eller Høvedsmand hiin Literatus har været, som derfor har opbevaret Skrifterne. Selv har jeg derom ingen Mening.

At en Bogbinder vilde være Forfatter kunde kun vække billig Fortørnelse i den literaire Verden og bidrage til, at man kastede Vrag paa Bogen, men at en Bogbinder hæfter, til Trykken befordrer og udgiver en Bog, at han „ogsaa paa anden Maade end som Bogbinder søger at gavne sine Medmennesker," vil den billigttænkende Læser ikke tage ilde op.

Og hermed være Bogen og Bogbinderen og Foretagendet ærbødigst anbefalede.

Christianshavn i Januar 1845.

Ærbødigst

Hilarius Bogbinder.

"In vino veritas."

En Erindring

efterfortalt

af

William Afham.

Solche Werke sind Spiegel: wenn ein Affe hinein guckt, kann kein Apostel heraus sehen

Lichtenberg.

Forerindring.

Hvilken skjøn Syssel at tilberede sig en Hemmelighed, hvor forførerisk at nyde den, og dog hvor betænkeligt stundom at have nydt den, hvor let, at den ikke bekommer Een vel! Dersom nemlig Nogen troer, at en Hemmelighed er uden videre transportabel, at den kan tilhøre en Jhændehaver, da feiler han, thi det gjælder her: fra den Spisende kommer Spisen; men dersom Nogen troer, at man ved Nydelsen kun paadrager sig den Vanskelighed ikke at forraade den, da feiler han ogsaa, thi man forskylder jo tillige det Ansvar ikke at glemme den. Dog er det end modbydeligere at erindre halvt og forvandle sin Sjel til et Transit-Oplag for havareret Gods. I Forhold til Andre være da Glemsel det Silkegardin, der drages for, Erindringen den vestalske Jomfru, som gaaer ind bag Gardinet; bag Gardinet er Glemselen atter, hvis det ikke er en ret Erindring, thi da er Glemselen udelukket.

Erindringen maa ikke blot være nøiagtig, den maa ogsaa være lykkelig; Erindringens Afpropning maa have gjemt det Oplevedes Duft inden den forsegles. Som Druen ikke lader sig perse til enhver Tid, som Veierliget i Persningens Tid har stor Indflydelse paa Vinen, saaledes lader det Oplevede sig heller ei erindre eller inderindres til enhver Tid, eller under enhver Omgivelse.

At erindre er ingenlunde identisk med at huske. Man kan saaledes godt huske en Begivenhed til Punkt og Prikke uden derfor at erindre den. Hukommelsen er kun en forsvindende Betingelse. Ved Hukommelsen stiller det Oplevede sig frem for

at modtage Erindringens Indvielse. Forskjellen skjønnes allerede i Menneskealdernes Forskjellighed. Oldingen taber Hukommelsen, der overhovedet er den Evne, som tabes først. Dog har Oldingen noget Digterisk, han er i Folkeforestillingen prophetisk, gudbeaandet. Men Erindringen er jo ogsaa hans bedste Kraft, hans Trøst, der trøster ham med det poetiske Fjernsyn. Barndommen har omvendt i høi Grad Hukommelse og Nemme, slet ikke Erindring. Istedenfor at sige: Alderdommen glemmer ikke hvad Ungdommen nemmer, kunde man maaskee sige: hvad Barnet husker, erindrer Oldingen. Oldingens Brille slibes til at see nærved med. Naar Ungdommen bruger Briller er Glasset til at see paa Afstand, thi den mangler Erindringens Kraft, hvilken er: at fjerne, at bringe paa Afstand. Imidlertid er Alderdommens lykkelige Erindring ligesom Barnets lykkelige Nemme Naturens Naadegave, der med Forkjærlighed omfatter de tvende mest hjælpeløse og dog i en vis Forstand lykkeligste Afsnit af Livet. Men derfor er ogsaa Erindringen saavelsom Hukommelsen stundom kun Ihændehaver af Tilfældigheder.

Skjøndt Forskjellen mellem Hukommelse og Erindring er stor, forvexles de ofte. I Menneskelivet giver denne Forvexling Leilighed til at studere Individets Dybde. Erindringen er nemlig Idealiteten, men som saadan ganske anderledes anstrængende og ansvarlig end den ligegyldige Hukommelse. Erindringen vil hævde et Menneske den evige Continuitet i Livet og sikkre ham, at hans jordiske Tilværelse bliver uno tenore, eet Aandedrag, og udsigeligt i Eet. Derfor frabeder den sig, at Tungen skal nødsages til atter og atter at slaae Sladder for at eftergjøre Livs-Indholdets Sladder. Dette er Betingelsen for Menneskets Udødelighed, at Livet er une tenore. Besynderligt nok er, saavidt jeg veed, Jacobi den Eneste, hos hvem man finder Ytringer om det Forfærdelige i at tænke sig selv udødelig. Det var ham stundom, som skulde Udødelighedens Tanke, hvis han fastholdt den lidt længer i det enkelte Øieblik, forvirre ham Forstanden. Er Grunden den, at Jacobi var nerveſvag? En stærk Mand, der har faaet haard Hud i Haanden alene ved at slaae

i Prædikestolen eller Kathedret, hver Gang han bevisste Udødeligheden, føler ingen saadan Forfærdelse, og dog forstaaer han sig jo paa Udødeligheden, thi at have haard Hud betyder paa Latin at forstaae sig paa Noget tilgavns. Saasnart man imidlertid forvexler Hukommelse og Erindring, bliver Tanken ikke saa forfærdelig. For det Første fordi man er modig, mandhaftig og robust, og for det Andet fordi man slet ikke tænker Tanken. Der er saa vist mangen Mand, som har skrevet Erindringer af sit Liv, hvori der ikke var Spor af Erindring, og dog vare jo Erindringerne hans Udbytte for Evigheden. I Erindringen trækker Mennesket paa det Evige. Det Evige er humant nok til at honorere enhver Fordring og anse Enhver for vederhæftig. Men det Evige kan ikke for, at et Menneske gjør sig selv til Nar — og husker istedenfor at erindre og som en Følge deraf glemmer istedenfor at erindre, thi hvad der huskes det glemmes ogsaa. Men Hukommelsen gjør igjen Livet ugeneret. Ugeneret gjennemgaaer man de latterligste Metamorphoser; selv i fremrykkede Aar leger man endnu Blindebuk, spiller endnu i Livets Lotteri og kan endnu blive til hvad det skal være, uagtet man har været utrolig mange Ting. Derpaa dør man — og saa bliver man udødelig. Og skulde man dog ikke ogsaa netop ved at have levet saaledes have sikret sig rigelig Nok at erindre en heel Evighed? Ja, hvis Erindringens Hovedbog ikke var andet end en Kladde, hvori man smører det Første det Bedste ind. Men Erindringens Bogholderi er besynderligt. Man kunde sætte nogle saadanne Stykker frem til Opgave — dog ikke i Selskabsregning. En Mand taler Dag ud og Dag ind paa Generalforsamlinger og bestandigt om hvad Tiden fordrer, dog ikke catonisk-tjedsommelig ved Gjentagelsen, men bestandig interessant og pikant følger han med Øieblikket og siger aldrig det Samme, item i Selskab kræver han sig og udmaaler sit Veltalenheds Forraad snart med Strygsnart med Top-Maal, bestandigt hilset med Haandklap, engang om Ugen idetmindste er der Noget at læse om ham i Bladet, endog om Natten gavner han, sin Kone nemlig, ved selv i Søvne at tale om Tidens Fordring som om han var paa Generalfor-

samling; en anden Mand tier før han taler, og bringer det saa vidt, at han slet ikke kommer til at tale: de leve lige længe, her spørges om Facit: hvo har mest at erindre? En Mand forfølger een Tanke, een eneste, alene beskæftiget med den; en anden er Forfatter i syv Videnskaber og „afbrydes i sin betydningsfulde Virksomhed (det er en Journalist, som taler) just som han vilde omskabe Veterinair-Videnskaben": de leve lige længe, her spørges om Facit: hvo har mest at erindre?

Egentlig kan man kun erindre det Væsentlige, thi Oldingens Erindren er, som sagt, underlagt Tilfældighed; om Analogierne til hans Erindren gjelder det Samme. Det Væsentlige betinges ikke blot ved sig selv, men ogsaa ved sit Forhold til den Paagjeldende. Den, der har brudt med Ideen, kan ikke handle væsentlig, kan intet Væsentligt foretage sig; det skulde da være at angre, der er den eneste ny Idealitet. Alt, hvad han ellers gjør, er uvæsentligt, trods de ydre Kjendetegn. At tage sig en Kone er jo noget Væsentligt; men Den, som engang har jadsket i Elskov, han kan gjerne slaae sig for Panden og for Hjertet og paa R— af lutter Alvor og Høitidelighed; det bliver dog Fjas. Om hans Ægteskab angik et heelt Folk, og der blev ringet med Klokkerne, og Paven holdt Vielsen, det er dog ikke for ham noget Væsentligt, men væsentligen Fjas. Den ydre Larmen gjør slet Intet fra eller til, saa lidet som Fanfaren og at der præsenteres Gevær gjør Tallotteriets Trækning til en væsentlig Handling for den Dreng, som trækker Lodderne. For at der skal handles væsentligen kommer det ikke væsentligen an paa, at der slaaes paa Tromme. — Men det Erindrede kan man heller ei glemme. Det Erindrede er ikke, som det Huskte er ligegyldigt mod Hukommelsen, ligegyldigt mod Erindringen. Det Erindrede kan man kaste bort, det vender tilbage ligesom Thors Hammer, og ikke blot saaledes, men det har en Længsel efter Erindringen som en Due, ja som den Due, der hvor ofte den end sælges til Andre aldrig kan blive en Andens Eiendom, fordi den bestandigt flyver hjem. Men saa har ogsaa Erindringen selv udruget det Erindrede, og denne Rugen er skjult og forborgen, lønlig og derfor ukrænket

af nogen profan Viden: saaledes vil Fuglen ikke ruge over sit Æg, naar nogen Fremmed har berørt det.

Hukommelsen er umiddelbar og kommes umiddelbart tilhjælp, Erindringen kun reflecteret. Derfor er det en Kunst at erindre. I Modsætning til at huske ønsker jeg med Themistocles at kunne glemme; men at erindre og at glemme ere ikke Modsætninger. Erindringens Kunst er ikke let, fordi den i Tilberedelsens Øieblik kan blive forskjellig, medens Hukommelsen kun har Fluctuationen mellem at huske rigtigt og at huske galt. Hvad er saaledes Hjemvee? Det er noget Husket, som erindres. Simpelt frembringes Hjemvee derved, at man er borte. Kunsten vilde være, skjøndt man er hjemme, at kunne føle Hjemvee. Dertil fordres Færdighed i Illusion. At leve hen i en Illusion, hvori det bestandigt dæmrer, aldrig dages, at reflectere sig ud af al Illusion er ikke saa vanskeligt, som at reflectere sig til Illusion, samt at kunne lade den virke paa sig med al Illusionens Magt, uagtet man er Vidende. At trylle det Forbigangne til sig er ikke saa vanskeligt, som at trylle det Nærmeste fra sig for Erindringen. Dette er egentlig Erindringens Kunst og Reflexionen i anden Potens.

For at tilveiebringe sig en Erindring hører der Kjendskab til Stemninger, Situationer, Omgivelsers Modsætninger. En erotisk Situation, hvori Pointen var Landlivets hyggelige Afsidesliv, lader sig stundom bedst erindre og inderindre i et Theater, hvor Omgivelsen og Larmen tvinger Modsætningen frem. Altid er dog den ligefremme Modsætning ikke den lykkelige. Hvis det ikke var ustjønt at bruge et Menneske som Middel, var det maaskee stundom den lykkelige Modsætning for at erindre et erotisk Forhold at skaffe sig en ny Kjærlighedshistorie blot for at erindre. — Modsætningen kan være yderst reflekteret. Yderspidsen af Reflexions-Forholdet mellem Hukommelse og Erindring er at bruge Hukommelsen mod Erindringen. Tvende Mennesker kunne af den modsatte Grund ikke ville see et Sted igjen, der minder om en Begivenhed. Den Ene aner slet ikke, at der er Noget til, som hedder Erindring, men frygter blot

Hukommelsen. Ude af Die ude af Sind tænker han, naar han blot ikke seer, saa har han glemt. Den Anden vil netop erindre, derfor vil han ikke see. Kun mod de ubehagelige Erindringer bruger han Hukommelsen. Den, der forstaaer sig paa Erindringen, men ikke forstaaer dette, har vel Idealiteten, men mangler Forfarenhed i at bruge consilia evangelica adversus casus conscientiæ. Han vil vel endog anfee Raadet for et Paradox, og være sky for at udholde den første Smerte, der dog altid er at foretrække ligesom det første Tab. Naar Hukommelsen atter og atter opfriskes beriger den Sjelen med en Masse Details, som adspreder Erindringen. Angeren er saaledes en Erindren af Skyld. Recent psychologisk seet tror jeg virkelig, at Politiet er Forbryderen behjælpelig i ikke at komme til at angre. Ved den idelige Optegnen og Repeteren af hans Levnetsløb faaer Forbryderen en saadan Hukommelses-Færdighed i at opramse sit Liv, at Erindringens Idealitet fordrives. Der hører stor Idealitet til virkeligt at angre og især til at angre strax; thi Naturen kan ogsaa hjælpe et Menneske, og den sildige Anger, der i Henseende til at huske er ubetydelig, er ofte den tungeste og dybeste. — Betingelsen for al Productivitet er det at kunne erindre. Vil man ikke mere være produktiv, behøver man blot at huske det Samme, man erindrende vilde producere, og Productiviteten er gjort umulig, eller den vil blive En saa ækel, at man opgiver den jo før jo hellere.

Erindringens Fælledsskab existerer egentligen ikke. En Art quasi-Fælledsskab er en Modsætnings-Form, som den Erindrende bruger for sit eget Vedkommende. Det frister stundom Erindringen bedst frem, at man lader som betroede man sig til en Anden, blot for bagved denne Fortrolighed at gjemme en ny Reflexion, hvori Erindringen bliver til for Een selv. Med Hensyn til Hukommelsen kan man godt slaae sig sammen til gjensidig Assistance. I denne Henseende ere Festmaaltider og Geburtsdags-Glæder, Elskovspanter og dyrebare Amindelser hensigtsmæssige ligesom at lægge Krølle i en Bog for at huske, hvor man slap, og ved Hjælp af Krøllerne at kunne være sikker

paa at have læst hele Bogen igjennem. Erindringens Perse derimod maa Enhver træde alene. I og for sig ligger deri langtfra nogen Forbandelse. Forsaavidt man altid er ene om en Erindring, er enhver Erindring en Hemmelighed. Selv om Flere ere interesserede i hvad der er den Erindrende Erindringens Gjenstand, han er dog ene om sin Erindring, den tilsyneladende Offentlighed er blot illusorisk.

Det her Fremsatte er mig selv til Erindring om Tanker og Tankesysler, der mange Gange og paa mange Maader have beskæftiget min Sjel. Anledningen til at de henkastedes er, at jeg nu føler mig stemt til at ville indfrie en oplevet Begivenhed for Erindringen, til at ville optegne, hvad der allerede i nogen Tid har ligget færdigt husket og partielt ogsaa erindret. Det jeg har at huske er i Omfang lidet, Hukommelsens Arbeide forsaavidt let; derimod har jeg havt Vanskelighed ved ret at faae det ud for Erindringen, netop fordi det for mig er blevet noget ganske Andet end for Dhrr. Deeltagere, der formodentlig vilde smile ved at see en saadan Ubetydelighed tillagt nogetsomhelst Værd, et kaadt Indfald, en fortvivlet Idee, som de selv vilde kalde det. Ja hvor lidet Hukommelsen her har for mig at betyde, seer jeg deraf, at det stundom er mig, som havde jeg slet ikke oplevet det, men selv digtet det.

Vel veed jeg, at jeg ikke saa snart skal glemme hiint Gjestebud, hvori jeg blev deeltagende uden at være Deeltager; men desuagtet kan jeg nu ikke beslutte mig til at slippe det, uden at have sikret mig et omhyggeligt *απομνημονευμα* af hvad der for mig virkelig var memorabile. — Erindringens erotiske Forstaaelse har jeg søgt at begunstige, derimod har jeg Intet gjort for Hukommelsen. Erindringens Situation er dannet ved Modsætningen, og allerede i nogen Tid har jeg søgt at flette mig det Erindrede ind i Omgivelsens Modsætning. Den pragtfuldt oplyste Spisesal, hvor Gjestebudet holdtes, Lysrefleionens berusende Straalehav frembragte en phantastisk Virkning. Forsaavidt ønsker Erindringen en Modsætning, der ikke er phantastisk. Det Exalterede i Deeltagernes Stemning, Festlighedens Larmen,

Champagnens skummende Lyst erindres bedst i en stille, afsides Glemthed. Aandens Yppighed, som den svulmede i de Talendes Stemning, erindres bedst i fredsom Tryghed. Ethvert Forsøg paa umiddelbart at komme Erindringen til Hjælp vilde kun være forfeilet og straffe mig med Efterabelsens Afsmag. — Saa har jeg da valgt Omgivelsen beregnet paa Modsætningen. Jeg har søgt Skovens Eensomhed, men ikke paa en Tid, hvor den selv er phantastisk. Nattens Stilhed vilde saaledes ikke have været begunstigende, fordi den ogsaa er i det Phantastiskes Potens. Jeg har søgt Naturens Fred netop en Tid, da den selv er mindst bevæget. Derfor har jeg valgt Eftermiddagens Belysning. Forsaavidt det Phantastiske her er tilstede er det kun fjernt anet i Sjelen; derimod er Intet mildere og fredeligere og mere beroligende end Eftermiddagens matte Glands. Og som en Syg, der atter vindes for Livet, helst søger denne lindrende Qvægelse, som en aandelig Anstrænget, der har lidt meget, helst søger denne Lise, saaledes har jeg af modsat Grund søgt den netop for at opnaae det Modsatte.

Der ligger i Gribs-Skov et Sted, som kaldes Otteveis-krogen; kun Den finder det, som søger værdeligen, thi intet Kort angiver det. Navnet selv synes ogsaa at indeholde en Modsigelse, thi hvorledes kan et Sammenstød af otte Veie danne en Krog, hvorledes kan det Alfare og Befarne forliges med det Afsides og Skjulte? Og hvad den Eensomme flyer er jo nævnet blot efter et Sammenstød af 3 Veie: Trivialitet, hvor trivielt maa der da ikke være ved et Sammenstød af otte Veie? Og dog er det saaledes: der er virkelig otte Veie, men dog meget eensomt; afsides, skjult, lønligt er man der ganske nær ved et Hegn, som hedder Ulykkes-Hegnet. Modsigelsen i Navnet gjør da Stedet blot mere eensomt, som Modsigelse altid gjør eensom. De otte Veie, den megen Færdsel er kun en Mulighed, en Mulighed for Tanken, thi Ingen befarer denne Vei uden et lille Insekt, der haster tversover lente festinans; Ingen befarer den uden hiin flygtige Reisende, der idelig seer sig om, ikke efter Nogen, men for at undgaae Alle, hiin Flygtning, der selv i sit Skjulested

ikke fornemmer den Reisendes Længsel efter Budskab fra Nogen, hiin Flygtning, hvem kun den dødbringende Kugle indhenter, der vel forklarer, hvorfor Hjorten nu blev stille, men ikke hvorfor den var saa urolig; Ingen færdes paa denne Vei uden Vinden, om hvem det ikke vides, hvorfra den kommer eller hvor den farer hen. Selv Den, der lod sig bedrage af hiin forføreriske Vinken, hvormed Indesluttetheden hist inde fanger efter Vandringsmanden, selv Den, der fulgte den snevre Fodsti, som fristet ind i Skovens Indelukke: selv han er ikke der saa eensom, som man er det ved de otte Veie, paa hvilke Ingen reiser. Otte Veie og ingen Reisende! Det er jo som var Verden uddød, og den Efterlevende bragt i den Forlegenhed, at der var Ingen til at begrave ham; eller som var det hele Folkefærd vandret ud ad de otte Veie og havde glemt Een! — Er det sandt, hvad Digteren siger: bene vixit qui bene latuit, saa har jeg levet vel, thi min Krog var godt valgt. Vist er det ogsaa, at Verden og Alt hvad som derudi befindes aldrig tager sig bedre ud, end naar det sees fra en Krog, og man maa liste sig til at see; vist er det ogsaa, at Alt hvad der er hørt i Verden og skal høres, lyder lifligst og mest fortryllende hørt fra en Krog, naar man maa liste sig til at lytte. Saa har jeg da oftere søgt ud til min Aftrog. Jeg kjendte den før, længe før, nu har jeg lært ikke at behøve Natten for at finde Stilhed, thi her er altid stille, altid skjønt, men skjønnest synes det mig nu, naar Høstsolen holder Middaften og Himlen blaaner smægtende; naar Skabningen aander efter Heden, naar Kølingen giver sig løs, og Engens Blad zittrer vellystigt medens Skoven vifter; naar Solen tænker paa Aftenen for at svale sig i Havet, naar Jorden stikker sig til Hvile og tænker paa Taksigelsen, naar de før Afskeden forstaae hinanden i den ømme Sammensmelten, der mørkner Skoven og gjør Engen grønnere.

O venlige Aand, Du, som beboer disse Steder, hav Tak, at Du altid fredede om min Stilhed, hav Tak for hine Timer tilbragte med Erindringens Sysel, hav Tak for dit Skjulested, som jeg kalder mit! Da voxer Stilheden som Skyggen, som Taus-

heden voxer: en besværgende Trylleformel! Hvad er dog berusende som Stilhed! Thi hvor hurtigt end Drankeren bringer Bægeret til Læben, ikke voxer hans Beruselse hurtigt som Stilhedens, der voxer med hvert Secund! Og hvad er det berusende Bægers Indhold kun en Draabe i Sammenligning med Tausshedens uendelige Hav, hvoraf jeg drikker! Og hvad er al Vinens Syden kun et stakket Bedrag mod Tausshedens Selvkog, der syder stærkere og stærkere! Men hvad er ogsaa hurtigt forsvundet som denne Svælgen — blot der tales! Og hvad er modbydeligt som Tilstanden, naar man pludseligt rives ud deraf — værre end Drankerens Opvaagnen, naar man i Tausheden har glemt Mælet, undselig ved Ordets Lyden, stammende som Den, hvis Tungebaand ikke blev løst, svækket som en overrasket Qvinde, for afmægtig i Øieblikket til at kunne bedrage med Sproget! Tak da, Du venlige Aand, at Du holdt Overraskelsen og Afbrydelsen borte, thi den Forstyrrendes Undskyldning gavner kun lidet. — Hvor ofte har jeg ikke betænkt dette! I Menneskevrimlen bliver man ikke skyldig, naar man er uskyldig; men den eensomme Stilhed er hellig, derfor bliver Alt skyldigt hvad der forstyrrer den, og Tausshedens kydske Omgængelse, naar den krænkes, taaler ingen Undskyldning eller hjælpes ved den, saa lidet som Blufærdigheden ved Forklaringer. Hvor har det smertet, naar det er hændt mig selv, og man staaer der med en nagende Smerte i Sjelen, beskæmmet ved sin Brøde: at have forstyrret den Eensomme! Forgjeves vil Angeren udgrunde hvad det er: denne Skyld er uudsigelig ligesom Tausheden. Kun Den, der uværdigt søgte Eensomheden, kun ham kan Overraskelsen gavne, som hvis et elskende Par end ikke der har Kraft til at danne en Situation. Er dette Tilfældet, da kan man tjene Eros og de Elskende ved at vise sig, om end Eens Fortjeneste bliver de Elskende gaadefuld, som Skylden bliver det: at de stikke Hovederne tættere sammen af Vrede mod Forstyrreren, hvem de dog skylde at de gjøre det. Men er det to Elskende, der værdigen søge Eensomhed, hvor tungt da at overraske, hvor kunde man ikke forbande sig selv som hvert det Dyr var forbandet, der nærmede

sig Sinai! Hvo føler ikke dette, hvo kunde, naar han seer, skjønbt endnu useet, ikke ønske at være som en Fugl, der gynger sig vellystigt over de Elskendes Hoved, at være som en Fugl, hvis Skrig er varslende for Elskov, at være som en Fugl, der smutter mellem Buskene, forførerisk at see paa, at være som den Natur-Eensomhed, der frister Eros, som den Gjenlyd, der bekræfter, at man er affides, som den fjerne Larmen, der borger for, at de Øvrige tage bort og lade de Elskende tilbage! Og dette sidste Ønske er vel det bedste, thi da bliver man eensom, naar man hører de Andre forsvinde. Den mest eensomme Situation i Don Juan er Zerlines; hun er ikke alene, nei hun bliver ene; man hører Chorets Forsvinden, og ud af denne Larms fjerne Hendøen bliver Eensomheden hørlig og bliver Eensomheden til: I otte Veie, I førte kun bort fra mig alle Mennesker, og bragte mig blot mine egne Tanker tilbage.

Saa vær da hilset nu til Afsked, Du deilige Skov; vær hilset, Du miskjendte Eftermiddagens Time, der Du Intet tillyver Dig, ikke som Morgenstunden, ikke som Aftenen, ikke som Natten vil betyde Noget, men uden Fordring ydmygt nøies med at være Dig selv, nøies med Din landlige Smilen! Som Erindringens Arbeide altid er velsignet, saa har det ogsaa denne Velsignelse, at det selv bliver en ny Erindring, der atter fængsler; thi Den, der een Gang forstod hvad Erindring er, han er fangen for alle Evigheder og fanges i den samme; og Den, der eier een Erindring, er rigere end om han besad hele Verden; og ikke blot den Fødende, men fremfor Alt den Erindrende er i velsignede Omstændigheder.

Det var en af de sidste Dage i Juli Maaned om Aftenen henved Kl. 10, at Deeltagerne samlede sig til hiint Gjestebud. Datum og Aarstal har jeg glemt; Sligt interesserer da ogsaa kun Hukommelsen, ikke Erindringen. Stemning og hvad der sorterer under Stemning er alene Erindringens Gjenstand; og som den ædle Viin vinder ved at passere Linien, fordi Vandpartiklerne fordampe, saaledes vinder Erindringen ogsaa ved at tabe Hukommelsens Vandpartikler: dog bliver Erindringen ligesaa lidet derved en Indbildning som den ædle Viin bliver det. — Deeltagerne vare fem: Johannes med Tilnavn Forføreren, Victor Eremita, Constantin Constantius og endnu Tvende, hvis Navn jeg just ikke har glemt, hvad der var temmeligt ligegyldigt, men hvis Navn jeg ikke fik at vide. Det var som havde disse Tvende intet proprium; thi de nævnedes bestandigt kun ved et Epitheton. Den Ene blev kaldet: det unge Menneske. Han var vel heller ei mere end nogle og tyve Aar, slank og fiint bygget, meget morkladen. Udtrykket i hans Ansigt var tænksomt, men mere end dette behagede hans Mine, der elskelig og indtagende udprægede en Sjele-Reenhed, der harmonerede ganske med hans hele Skikkelses næsten qvindelige vegetative Blødhed og Gjennemsigtighed. Men denne ydre Skjønhed glemte man dog igjen over det næste Indtryk, eller man beholdt det kun in mente medens man betragtede en Yngling, der kun dannet, eller for at bruge et endnu zartere Udtryk, opdægget ved Tanken, næret ved sin Sjels eget Indhold, Intet havde havt med Verden at skaffe, hverken var bleven vakt og opflammet eller uroliget og forstyrret. Liig en Søvngænger havde han Loven for sin Optræden i sig selv, og hans elskelige velvillige Mine angik Ingen, men afspeilede kun Sjelens Grundstemning. Den Anden kaldte

de Modehandleren, hvilket var hans borgerlige Stilling. Af ham var det en Umuelighed at faae et heelt Indtryk. Han var klædt efter den allernyeste Mode, krøllet og parfumeret, duftende af eau de Cologne. Hans Optræden var i eet Øieblik ikke uden Aplomb, men i næste Øieblik antog hans Gang en vis dandsende Festlighed, en vis Svæven, som hans Førlighed dog indtil videre satte en Grændse for. Selv naar han var mest ondskabsfuld i sin Tale, havde hans Stemme bestandigt noget af den Boutique-Behagelighed, den Galanteri-Sødlighed, som vist var ham selv yderst modbydelig, og kun tilfredsstillede hans Trods. Naar jeg nu tænker paa ham, forstaaer jeg ham vel bedre, end da jeg saae ham træde ud af Vognen og uvilkaarligt kom til at lee. Imidlertid er der dog Modsigelse tilbage. Han har forgjort eller forhexet sig selv, ved sin Villies Trolddom tryllet sig ind i en næsten fjantet Skikkelse, men har ikke ganske tilfredsstillet sig selv deri, hvorfor Reflexionen af og til titter frem.

Naar jeg nu tænker derpaa, forekommer det mig næsten absurd, at fem saadanne Mennesker faae et Gjestebud arrangeret. Der var da formodentlig heller aldrig blevet noget af, havde ikke Constantin Constantius været med. Hos en Conditor, hvor de stundom traf hinanden i et affides Værelse, havde Sagen engang været bragt paa Bane imellem dem, men var falden aldeles igjennem, da Spørgsmaalet blev, hvo der skulde staae i Spidsen. Det unge Menneske erklæredes uskikket, Modehandleren havde ikke Tid. Victor Eremita undskyldte sig vel ikke med, at han havde taget sig en Hustru eller kjøbt sig et Par Øxne, han skulde prøve; men om han end her vilde gjøre en Undtagelse og komme, saa vilde han dog frabede sig den Høflighed at staae i Spidsen, „og talte herved til itide". Dette fandt Johannes var et godt Ord paa rette Sted, thi efter hans Begreb var der kun een, der formaaede at anrette et Gjestebud, det var den Dug, der breder sig og sætter Alt frem, blot man siger: bred Dig. En ung Pige var det ikke altid rigtigt at nyde i Hast, et Gjestebud kunde han ikke vente paa, og var i Almindelighed kjed af det længe forud. Dog, skulde der gjøres Alvor af dette, fordrede

han een Betingelse, at det blev indrettet paa auf einmal einzunehmen. Deri vare Alle enige. Den hele Omgivelse skulde dannes fra ny, og Alt tilintetgjøres, ja førend man stod op fra Bordet maatte man endogsaa gjerne fornemme Tilberedelserne til Tilintetgjørelsen. Intet maatte blive tilbage, end ikke saa meget, sagde Modehandleren, som der bliver af en Kjole, naar den syes om til en Hat; Intet, sagde Johannes, thi Intet er ubehageligere end et Affections-Stykke, og Intet modbydeligere end at vide, at der et eller andet Sted er en Omgivelse, der paa en umiddelbar og næsviis Maade vil være en Virkelighed. Som nu saaledes Samtalen var bleven levende, reiste Victor Eremita sig pludseligen op, stiller sig ud paa Gulvet, vinker med Haanden som Den, der befaler, holder Armen udrakt som Den, der løfter en Pokal, og som svingede han et Bæger siger han: Med dette Bæger, hvis Duft allerede bedaarer min Sands, hvis kølige Hede allerede opflammer mit Blod, hilser jeg Eder, kjære Drikkebrødre, og byder Eder Velkommen; med det samme Bæger ønsker jeg Eder Velbekomme, forvisset om, at Enhver er tilstrækkelig mættet blot af Talen om Gjestebudet, thi vor Herre mætter Maven før Øret, men Phantasien gjør det omvendt. Derpaa stak han Haanden i Lommen, tog et Cigarfoderal frem, udtog en Cigar og begyndte at ryge. Da Const. Constantius protesterede mod hans Magtfuldkommenhed til saaledes at forvandle det projecterede Gjestebud til et illusorisk Livsfragment, erklærede Victor, at han slet ikke troede det lod sig realisere, og i ethvert Fald var der begaaet en Feil ved, at det forud var blevet Gjenstand for Omtale. Hvad der skal være godt maa være strax; thi „strax" er den guddommeligste af alle Kategorier og fortjener at hædres som i Romersproget: ex templo, fordi den er det Guddommeliges Udgangspunkt i Livet, saa hvad der ikke skeer strax er af det Onde. Dog havde han ikke Lyst til at disputere derom; vilde de Andre tale og handle anderledes, skulde han ikke sige et Ord, vilde de, at han yderligere skulde udvikle sig, maatte det tillades ham at perorere, thi at foranledige en Discussion ansaae han ikke for livsaligt.

Dette skete ogsaa, og da de Andre opfordrede ham til at gjøre det strax, talede han saaledes. Et Gjestebud er i og for sig selv en vanskelig Sag, thi om det end er arrangeret med al mulig Smag og med Talent, saa hører der dog endnu Noget til — Lykke nemlig. Jeg mener herved ikke, hvad en bekymret Madmoder nærmest kunde tænke paa, men noget Andet, som Ingen absolut kan sikkre sig: et lykkeligt Sammenspil af Stemning og af Gjestebudets Smaaomstændigheder, hiin fine ætheriske Strengeleeg, hiin inderlige Musik, man ikke forud kan bestille hos nogen Stadsmusicant. See derfor er det voveligt at begynde, thi slaaer dette feil, maaskee endog strax fra Begyndelsen af, saa kan man i eet Gjestebud sætte saaledes af i Hensende til Stemning, at man i lang Tid ikke indhenter det. Kun Vane og Tankeløshed er Fader og Faddere til de fleste Gjestebud, og Manglen paa Kritik Skyld i, at man ikke opdager Ideeløsheden. For det Første burde der aldrig være Qvinder tilstede ved et Gjestebud. In parenthesi sagt bruger jeg det Ord: Qvinde, fordi jeg aldrig har yndet det Ord: Damer, og nu siden Grundtvig i sin grundtvigske Brage-Snak grundtvigsk har brugt dette Ord, saa — dog dette vedkommer ikke denne Sag. Kun i græsk Stiil kan Qvinder bruges som et Chor af Dandserinder. Da det væsentligen ved et Gjestebud kommer an paa, at der spises og drikkes, bør Qvinden ikke være med; thi hun kan ikke gjøre Fyldest, og kan hun gjøre det, er det høist usksønt. Saasnart der er en Qvinde tilstede, bør det at der spises og drikkes nedsættes til en Ubetydelighed. At der spises og drikkes maa i det Høieste være som en lille qvindelig Sysfel, at man har Noget at bruge Hænderne til. Jsær paa Landet kan et saadant lille Maaltid, der endogsaa helst maa henlægges til andre end de afgjørende Spisetider, være yderst yndigt, og hvis det er det, skyldes det altid det andet Kjøn. At lade, som Engelskmanden gjør, det andet Kjøn træde af, naar den egentlige Drikken begynder, er hverken det Ene eller det Andet, thi ethvert Anlæg bør være et Hele, og blot den Maade jeg sætter mig tilbords og tager Kniv og Gaffel staaer i Forhold til det Totale. Saaledes er og et politisk

Gjestebud en uskjøn Tvetydighed. Gjestebudets Elementer vil man nedsætte til en Ubetydelighed, og Talerne vil man igjen maa ikke have Betydning af at de ere holdte inter pocula. Saavidt ere vi vel enige og vort Tal er, hvis der blev noget af vort Gjestebud, ogsaa rigtigt valgt, efter hiin skjønne Regel: ikke over Musernes, ikke under Gratiernes. Jeg fordrer nu den rigeste Overflødighed af Alt, hvad der lader sig tænke. Om det end ikke Alt er tilstede, maa Muligheden deraf være strax ved Haanden, ja svæve fristende over Bordet, endnu mere forførerisk end Synet. At gjøre Gjestebud paa Svovlstikker eller ligesom Hollænderen paa et Stykke Sukker, hvoraf Alle slikke, frabedes. Min Fordring derimod er vanskelig at tilfredsstille, thi Maaltidet selv maa være beregnet paa at vække og incitere hiin unævnelige Higen, hvilken ethvert værdigt Medlem bringer med sig. Jeg fordrer, at Jordens Frugtbarhed er i vor Tjeneste, som spirede Alt i samme Nu naar Lysten begjærer det. Jeg fordrer en yppigere Overflod af Viin, end naar Mephistopheles blot behøver at bore i Bordet. Jeg fordrer en Belysning, mere vellystig end Troldenes, naar de hæve Bjerget paa Søiler og danse i et Luehav. Jeg fordrer, hvad der mest ophidser Sandsen, jeg fordrer hiin Vellugtens liflige Vederqvægelse, herligere end den findes i Tusind og een Nat. Jeg fordrer en Køligheb, der vellystigt opflammer Begjerligheden, og svaler over den tilfredsstillede Begjerlighed. Jeg fordrer et Springvands ustandsede Opmuntring. Kunde Mæcenas ikke sove uden at høre et Springvands Pladsken, saa kan jeg ikke spise uden det. Misforstaae mig ikke, jeg kan spise tør Fisk uden det, men jeg kan ikke spise ved et Gjestebud uden det, jeg kan drikke Vand uden det, men jeg kan ikke drikke Viin ved et Gjestebud uden det. Jeg fordrer et Tjenerskab, udvalgt og skjønt, som sad jeg ved Gudernes Bord, jeg fordrer Tafselmusik, stærk og dæmpet, og jeg fordrer, at den hvert Øieblik skal være mig et Accompagnement; og hvad Eder angaaer, mine Venner, da gjør jeg utrolige Fordringer. See! paa Grund af alle disse Fordringer, hvilke ere lige saa mange Grunde imod, mener jeg, at et Gjestebud er et pium desiderium,

og er jeg i denne Henseende saa langt fra at ville tale om en Gjentagelse, at jeg antager, det end ikke lader sig gjøre første Gang.

Den Eneste, der egentligen ikke havde deeltaget i hiin Samtale, ei heller i Gjestebudets Nederlag, var Constantin Constantius. Uden ham var det blevet ved Snakken. Han var kommen til et andet Resultat, og meente, at naar man tog de Andre med en Trumf, lod Ideen sig vel realisere. Der gik da nogen Tid hen, og baade Gjestebudet og Talen derom var glemt, indtil pludselig en Dag Deeltagerne modtoge et Indbydelseskort fra Constantin til et Gjestebud samme Aften. Selskabets Symbolum var af Constantin betegnet: in vino veritas, fordi der vel maatte tales, ikke blot samtales, men der maatte ikke tales uden in vino, og ingen Sandhed maatte der høres uden som den er in vino, naar Vinen er et Forsvar for Sandheden og Sandheden et Forsvar for Vinen. — Stedet var valgt i en Skovegn, et Par Mile fra Kjøbenhavn. Salen, hvori der skulde spises, var ny decoreret, og paa enhver Maade gjort ukjendelig; et mindre Værelse, der ved en Corridor skiltes fra Salen, var indrettet for et Orchester. Skodder og Forhæng vare anbragte for alle Vinduer, og bag disse stode Vinduerne aabne. Intimationen vilde Constantin skulde ligge i, at de kom kjørende i Aftenstunden. Selv om man veed, at man kjører til et Gjestebud, og Phantasien derfor et Øieblik forsøger sig i det Yppige, saa er dog Natur-Omgivelsens Indtryk for mægtigt til, at det ikke skulde seire. At dette ikke skulde skee, var det Eneste, Constantin frygtede, thi som der ingen Magt er, der saaledes veed at forskjønne Alt, som Phantasien, saa er der heller ingen Magt, der saaledes kan forstyrre Alt, naar det slaaer feil for Een, idet den skal berøre Virkeligheden. Men at kjøre i en Sommeraften giver ikke Phantasien Retningen imod det Yppige, men lige den modsatte. Om man end ikke seer og hører det, danner Phantasien dog uvilkaarlig et Billede af Aftenens hjemlige Længsel, saa man seer Piger og Karle vandre hjem fra Markarbeidet, hører Høstvognens iilsomme Raslen, forklarer selv det fjerne Brøl fra

Engen som en Længsel. Saaledes fristet Sommeraftenen det Idylliske frem, qvæger selv et higende Sind med sin Beroligelse, bevæger selv den flyvende Phantasie til med autochtonisk Hjemvee at dvæle ved Jorden, som det Sted man er kommen fra, lærer det umættelige Sind at nøies med Lidet, stiller Een tilfreds, thi i Aftenstunden staaer Tiden stille og Evigheden dvæler. — Saaledes ankom de i Aftenstunden: de Indbudne; thi Constantin var tagen noget tidligere ud. Victor E., der laae paa Landet i Nærheden, kom ridende, de Andre kjørende, og just som deres Vogn kjørte til Siden, svingede en holsteensk Vogn ind ad Porten: et lystigt Compagnie af fire Haandværkssvende, hvilke bleve beværtede for dernæst i det afgjørende Øieblik at haves i Beredskab som et Nedrivningscorps: saaledes ere Brandfolkene af modsat Grund tilstede i Theatret for strax at slukke.

Saa længe man er Barn har man Phantasie nok til, om det var i en Time i det mørke Værelse at kunne holde sin Sjel paa Spidsen, paa Forventningens Spidse; naar man er Ældre virker Phantasien let til at gjøre Een kjed af Juletræet, inden man faaer det at see.

Fløidørene aabnedes; Virkningen af den straalende Belysning, Køligheden, der strømmede dem imøde, Vellugtens krydrede Bedaarelse, Anretningens Smagfuldhed overvældede et Øieblik de Indtrædende, og da der i det samme fra Orchestret lød Toner af Ballet i Don Juan, forklaredes de Indtrædendes Skikkelser, og som af Ærbødighed for en usynlig Aand, der omgav dem, standsede de et Øieblik som Den, hvem Beundring har vakt og som er opstanden til Beundring.

Hvo veed, hvad det lykkelige Øieblik er, hvo har fattet dets Vellyst og ikke fornummet hiin Angest, at der pludseligen skulde skee Noget, det Ubetydeligste, der dog er mægtigt til at forstyrre Alt! Hvo har holdt Lampen i sin Haand og dog ikke følt Vellystens Besvimelse, fordi man blot behøver at ønske! Hvo har holdt hvad der er Vinkende i sin Haand og ikke lært at have Haandledet smidigt til strax at slippe. — Saaledes stode de hos

hinanden. Kun Victor stod noget adskildt, hensunken i sig selv; en Gysen gik ham gjennem Sjelen, han skælvede næsten; da samlede han sin Sjel og hilste Varslet med disse Ord: I skjulte, festlige, forførerske Toner, der rev mig ud af en stille Ungdoms klosterlige Eensomhed, og bedrog mig med et Savn, som var det en Erindring, forfærdeligt, som hvis Elvira end ikke var bleven forført, men kun havde begjeret det! Udødelige Mozart, Dig, hvem jeg skylder Alt; dog Nei, endnu skylder jeg Dig ikke Alt. Men naar jeg er bleven en Olding, hvis jeg nogensinde bliver det, eller naar jeg er bleven 10 Aar ældre, hvis jeg nogensinde bliver det, eller naar jeg er bleven gammel, hvis jeg nogensinde bliver det, eller naar jeg skal døe, thi dette veed jeg dog, jeg skal, da vil jeg sige: udødelige Mozart, Dig, hvem jeg skylder Alt, da vil jeg lade den Beundring, der er min Sjels første og dens eneste, bryde frem af al sin Magt, lade den dræbe mig, hvad den dog ofte har villet. Da har jeg beskikket mit Huus, da har jeg betænkt min Elskede, da har jeg tilstaaet min Kjærlighed, da har jeg ganske sandet, at jeg skylder Dig Alt, da tilhører jeg Dig ikke mere, ikke Verden, men kun Dødens alvorlige Tanke! — Nu lød fra Orchestret hiin Indbydelse, hvori Lysten jubler høiest, svinger sig himmelstormende over Elviras smertelige Taksigelse, og let apostropherende gjentog Johannes: viva la liberta; — et veritas sagde det unge Menneske, men fremfor Alt in vino afbrød Constantin dem, idet han selv tog Plads ved Bordet og opfordrede de Andre dertil.

Hvor let er det ikke at gjøre et Gjestebud, og dog har Constantin forsikret, at han aldrig mere vilde vove det! Hvor let er det ikke at beundre, og dog har Victor forsikret, at han aldrig vil give sin Beundring Ord, fordi et Nederlag er forfærdeligere, end at blive Invalid i Krigen! Hvor let er det ikke at begjere, naar man har en Ønskeqvist, og dog er det stundom forfærdeligere, end at omkomme af Mangel!

De toge Plads ved Bordet. I samme Øieblik var det lille Selskab midt ude paa Nydelsens uendelige Hav, som med et

eneste Sæt. Enhver havde al sin Tanke, al sin Begjering til Gjestebudet, havde gjort sin Sjel flot for Nydelsen, der tilbødes i Overflødighed, og hvori Sjelen flød over. Den øvede Kjøresvend kjendes paa, at han veed, at lade det fnysende Spand begynde med et eneste Sæt, og at holde dem ligelig sammen; den dannede Ganger er kjendelig paa, at den reiser sig absolut afgjørende i et eneste Spring: var en eller anden af Gjesterne maaskee ikke saaledes, saa var Constantin en god Vert.

Saa spiste de da. Snart havde Samtalen flettet sin skjønne Krands om Gjesterne, saa de sadde bekrandsede; snart var Samtalen forelsket i Maden, snart i Vinen, snart i sig selv, snart var det som vilde den betyde Noget, snart igjen betydede den slet Intet. Snart viklede Indfaldet sig ud, hiint pragtfulde, der kun blomstrer eengang, hiint zarte, der lukker sig strax; da lød der et Udbrud af den Spisende: disse Trøfler ere superbe, nu et Tilraab af Verten: denne Chateau Margaux! Nu var Taffelmusikken bleven borte i Larmen, nu lød den atter. Snart stod Tjenerskabet stille som in pausa i det afgjørende Øieblik, naar en ny Ret sattes frem eller en ny Viin bødes og nævntes ved Navn, snart blev der atter travlt. Nu indtraadte Tausheden et Secund, da gik atter Musikkens oplivende Aande over Gjesterne. Nu kastede den Enkelte sig med en dristig Tanke i Spidsen for de Samtalende og de fulgte ham, næsten glemmende Maden, og Musikken lød bag efter som den lyder efter de Stormendes Jubel, snart hørtes kun Glassenes Larm og Tallerknernes Klang, og Spisningens Gjerning skete taus, kun understøttet af Musikken, der festlig gik foran og atter kaldte Samtalen frem. — Saaledes spiste de.

Hvor fattigt er dog ikke Sproget i Sammenligning med hiin vel intetsigende, men dog saa betydende Samklang af Lyd, i et Slag som ved et Gjestebud, hvilken end ikke den scenisk Fremstilling kan gjengive, og hvorfor Sproget kun har et Par Ord! Hvor er dog Sproget i Ønskets Tjeneste saa rigt i Sammenligning med, naar det beskriver Virkelighed.

Kun en enkelt Gang traadte Constantin ud af sin Allestedsnærværelse, i hvilken man egentligen ikke mærkede hans Nærværelse. Strax i Begyndelsen fik han dem til, „for at mindes hiin gemytlige Periode, da Mand og Qvinde sad sammen i Gjestebud", at afsynge en af de gamle Drikkeviser, et Forslag, der frembragte en reen parodisk Virkning, hvorpaa det maaskee ogsaa var beregnet, og som nær havde taget Overhaand, da Modehandleren vilde man skulde synge den: naar jeg engang skal i Brudeseng, falderi, faldera. Da et Par Retter vare spiste, foreslog Constantin, at Gjestebudet skulde ende med, at Enhver holdt en Tale, dog maatte man sikkre sig, at Talerne ikke fik Lov at flagre altfor ubestemt om. Han gjorde da tvende Betingelser. Først, at der ikke maatte tales før efter Maaltidet, og at Ingen maatte tale førend han havde drukket saameget, at han kunde mærke Vinens Magt, eller at han var i den Tilstand, hvori man siger Meget, man ellers ikke gider sige, uden at derfor Talens og Tankens Sammenhæng bestandigt behøver at afbrydes af Hikke. Enhver skulde derfor, før han talte, høitideligt erklære, at han var i denne Tilstand. Et bestemt Qvantum Viin lod sig ikke normere, da Mættelses-Evnen kunde være forskjellig. Herimod protesterede Johannes. Han kunde aldrig blive beruset, og naar han var kommen til et vist Punkt, blev han mere og mere ædru, jo mere han drak. Victor Eremita var af den Mening, at den experimenterende Reflexion, at man skulde passe paa, at blive beruset, forhindrede Een i at blive det. Skulde man blive beruset, maatte man blive det umiddelbart. Der samtaltes nu Adskilligt om Vinens forskjellige Forhold til Bevidstheden, samt om, at det at have drukket megen Viin hos meget reflekterende Individer kunde yttre sig ikke ved nogen paasaldende impetus, men tvertimod ved en paasaldende kold Besindighed. Hvad Talernes Indhold angik, da foreslog Constantin, at der skulde tales om Elskov eller om Forholdet mellem Mand og Qvinde, dog maatte der ikke fortælles Kjerlighedshistorier, men vel maatte der gjerne ligge Historier til Grund for Opfattelsen.

Betingelserne bleve antagne. — Alle en Verts retfærdige

og billige Fordringer til Gjester bleve opfyldte: de spiste, drak og drak og bleve drukne, som det hedder i det Hebraiske, o: de drak tappert.

Dessserten blev fremsat. Havde Victor hidtil ikke faaet sin Fordring opfyldt, at høre et Vandsprings Pladsken, hvad han da heldigviis for ham havde glemt igjen siden hiin Samtale, saa brusede nu Champagne i Overflod. Klokken slog 12; da paabød Constantin Taushed, hilsede det unge Menneske med et Bæger og disse Ord: quod felix sit faustumque, og bød ham at tale først.

Det unge Menneske reiste sig, erklærede, at han følte Vinens Magt, hvilket ogsaa var tildeels synligt; thi Blodet bankede stærkt i hans Tindinger, og hans Ydre var ikke saa skjønt, som før Maaltidet. Han talede saaledes.

Dersom der er Sandhed i Digternes Ord, kjære Drikkebrødre, da er jo ulykkelig Elskov den tungeste Smerte. Skulde det behøve noget Beviis, saa agter paa de Elskendes Tale. De sige, at den er Døden, den visse Død, og troe det første Gang fjorten Dage; anden Gang sige de det er Døden, tredie Gang sige de det er Døden, og endeligen døe de engang — af ulykkelig Elskov; thi at de døe af Elskov, derom er ingen Tvivl, og at Elskoven maa tage tre Gange for at tage Livet af dem, er ligesom at Lægen maa tage tre Gange for at faae den faste Kindtand dragen ud. Men er ulykkelig Elskov saaledes den visse Død, hvor lykkelig er jeg da ikke, som aldrig har elsket, og forhaabentligen kun driver det til at døe engang, og heldigviis ikke af ulykkelig Elskov? Men maaskee er netop dette den største Ulykke; hvor ulykkelig maa jeg da ikke være? Elskovens Betydning maa formodentligen (thi jeg taler som den Blinde om Farverne) maa formodentligen være dens Salighed, og Udtrykket herfor er igjen, at Elskovens Ophør er den Elskendes Død. Dette forstaaer jeg som et Tankeexperiment, der sætter Liv og Død i Forhold til hinanden. Men skal Elskoven blot være et Tankeexperiment, saa ere jo de Elskende latterlige, som virkelig gaae hen og forelske

sig. Skal den derimod være noget Virkeligt, saa maa jo Virkeligheden bekræfte, hvad de Elskende sige om den. Men høres eller spores det nu i Virkeligheden, at dette skeer, om det end høres, at det siges. Allerede heri seer jeg een af de Modsigelser, hvori Elskov indvikler et Menneske; thi om den er anderledes for de Indviede, veed jeg ikke, men mig forekommer den at indvikle et Menneske i de besynderligste Modsigelser. Intet andet Forhold mellem Menneske og Menneske gjør Fordring paa den Idealitet, som Elskoven, og dog skjønnes den aldrig at have den. Allerede af den Grund frygter jeg Elskov, fordi jeg frygter den skulde have Magt til ogsaa at faae mig til at snakke hen i Luften om en Salighed, jeg ikke fornam, og om en Smerte, jeg ikke fornam. Jeg siger det her, da jeg er buden at tale om Elskov, skjøndt ukyndig, jeg siger det her i en Omgivelse, der tiltaler mig som et græsk Symposium; thi ellers ønsker jeg ikke at tale derom, ønsker ikke at forstyrre Nogen i hans Lykke, men nøies med mine egne Tanker. Maaskee ere disse Tanker i de Indviedes Øine kun Taabeligheder og Spindelvæv, maaskee er min Vankundighed forklarlig af, at jeg aldrig har lært eller ønsker at lære af Nogen, hvorledes man kommer til at elske, at jeg aldrig, fordi det var raskt, har udfordret en Qvinde med et Blik, men altid slaaet Øiet ned, uden at ville hengive mig til et Indtryk, førend jeg har udgrundet, hvad den Magt har at betyde, i hvis Vold jeg giver mig.

Her blev han afbrudt af Constantin, der foreholdt ham, at han, ved at tilstaae, at han aldrig havde havt nogen Kjerlighedshistorie, havde udelukket sig fra at kunne tale. Det unge Menneske erklærede, at han til enhver anden Tid skulde med Glæde efterkomme en Befaling, der paabød Taushed, da han ofte nok havde følt det keedsommelige i at tale, men her vilde han forfægte sin Ret. Netop det, slet ingen Kjerlighedshistorie at have havt, var ogsaa en Kjerlighedshistorie, og Den, der kunde sige dette, var netop berettiget til at tale om Eros, fordi han i sin Tanke kunde siges at forholde sig til hele Kjønnet, og ikke til de Enkelte. Det bevilgedes ham at tale, og han vedblev.

Da min Beretttigelse til at tale nu har været dragen i Tvivl, saa har denne Tvivl vel tjent til at fritage mig for Eders Latter, thi jeg veed vel, at som det blandt Bønderkarle ikke anseés for en ret Karl, der ikke har en Tobakspibe, saa anseés det blandt Mandfolk ikke for en ret Karl, der ikke er forsøgt i Elskov. Vil Nogen lee, da lee han, Tanken er og bliver mig Hovedsagen. Eller har maaskee Elskov det Privilegium at være det Eneste, hvorover man ikke skal tænke forud, men først bag efter? Hvis saa er, hvad vilde da skee, dersom jeg, den Elskende, kom til bag efter at tænke paa, at det var bag efter? See! derfor vælger jeg forud at tænke over Elskov. Vel sige de Elskende ogsaa, at de have tænkt forud derover, men det er ikke saa. De forudsætte, at det at elske hører et Menneske væsentligen til, men det er jo ikke at tænke over Elskov, men at forudsætte den, for at være betænkt paa at faae sig en Elsket.

Overalt hvor da min Reflexion vil gribe Elskoven, beholder jeg kun Modsigelsen. Stundom er det mig vel, som var der undgaaet mig Noget, men hvad dette er, kan jeg ikke sige, derimod kan min Reflexion atter strax her vise mig Modsigelsen. See, derfor er det min Betragtning af Eros, at den er den største Modsigelse, der lader sig tænke, og tillige comisk. Det Ene svarer til det Andet. Det Comiske ligger altid i Modsigelsens Kategori, hvad jeg ikke her kan udføre; men hvad jeg her vil vise, er, at Elskov er comisk. Jeg forstaaer da her ved Elskov Forhold mellem Mand og Qvinde, og tænker ikke paa Eros i græsk Forstand, saaledes som den saa skjønt er lovpriset af Plato; men hos ham er der ogsaa saa langt fra at være Tale om at elske Qvinder, at dette kun nævnes i Forbigaaende, og dette endog anseés for ufuldkomment i Sammenligning med at elske unge Mennesker. Jeg siger, at Elskoven er comisk for Trediemand, mere siger jeg ikke. Om det er derfor, at Elskende altid hade Trediemand, veed jeg ikke; men dette veed jeg, at Reflexionen altid er Trediemand, og derfor kan jeg ikke elske uden tillige i min Reflexion at være mig selv Trediemand. Dette kan da ikke synes Nogen besynderligt, da Enhver jo har tvivlet om Alt, og jeg kun gjør et Forsøg

paa at tvivle om Alt i Henseende til Elskov, men derimod synes det mig besynderligt, at man har tvivlet om Alt-og atter fundet Vished, og dog aldrig ymter et Ord om Vanskeligheder, der have bundet min Tanke, saa jeg stundom længselsfuld har ønsket Befrielse ved Dens Hjælp vel at mærke, der først har tænkt Vanskelighederne, og ikke faaet det indgivet i Søvne at tvivle og at have tvivlet om Alt, og atter siger jeg, faaet det indgivet i Søvne, at forklare og at have forklaret Alt. Saa skjænker mig da Eders Opmærksomhed, kjære Drikkebrødre, og hvis I selv ere Elskende, da afbryder mig dog ikke, dysser ikke paa mig, fordi I ikke ville høre Forklaringen; vender Eder heller bort og hører med bortvendt Aasyn paa, hvad jeg har at sige, hvad der nu lyster mig at sige, da jeg engang har begyndt.

For det Første finder jeg det comisk, at alle Mennesker elske og ville elske, og man dog aldrig kan faae oplyst, hvad det Elskelige, det, der er Elskovens egentlige Gjenstand, er. Det Ord at elske lader jeg staae hen, thi dermed er Intet sagt, men saasnart Talen skal begynde, saa bliver det første Spørgsmaal, hvad er det man elsker. Herpaa gives da intet andet Svar, end at man elsker det Elskelige. Svarer man nemlig med Plato, at man skal elske det Gode, da har man ved et eneste Skridt overskredet hele det Erotiskes Omfang. Men saa svarer man maaskee, at man skal elske det Skjønne. Dersom jeg da vilde spørge, om det at elske er at elske en skjøn Egn, et smukt Maleri, saa vilde man strax see, at det Erotiske ikke forholder sig som Art til Elskovens Omfang, men er noget ganske Særegent. Vilde saaledes en Elsker, for ret at udtrykke, hvor megen Elskov der boede i ham, holde saadan Tale: jeg elsker smukke Egne, og min Lalage, og den skjønne Dandser, og en skjøn Hest, kort jeg elsker alt det Skjønne, saa vilde Lalage, om hun end ellers var tilfreds med ham, ikke være tilfreds med hans Lovtale, selv om hun var skjøn; og sæt nu, at Lalage ikke var skjøn, om han dog elskede hende. Vilde jeg da bringe det Erotiske i Forhold til hiin Adskillelse, om hvilken Aristophanes taler, naar han siger, at Guderne deelte Mennesket i to Dele, ligesom Flyndre, og at disse adskilte

Dele søge hinanden, saa støder jeg atter her paa Noget, jeg ikke kan udgrunde, i hvilken Henseende jeg kan beraabe mig paa Aristophanes, der i sit Foredrag, netop fordi der ingen Grund er for Tanken til at standse, tænker videre, og tænker, at Guderne kunde falde paa, til endnu større Morskab, at dele Mennesket i tre Dele. Til endnu større Morskab; er det ikke, som jeg siger, at Elskov gjør et Menneske latterligt, om ikke i Andres, saa i Gudernes Øine. Dog jeg vil antage, at det Erotiske har sin Potens i Forholdet mellem det Qvindelige og det Mandlige, hvad saa? Hvis den Elskende vilde sige til sin Lalage: jeg elsker Dig, fordi Du er en Qvinde, jeg kunde ligesaa godt elske enhver anden Qvinde, ligesaa godt den stygge Zoe, saa vilde den skjønne Lalage blive fornærmet. Hvad er da saa det Elskværdige? Det er mit Spørgsmaal, men det Fatale er, at aldrig Nogen har kunnet sige det. Den enkelte Elskende troer bestandigt for sit Vedkommende, han veed det, men for en Anden kan han ikke gjøre sig forstaaelig, og Den, der lytter til flere Elskendes Tale, han vil erfare, at ikke To sige det Samme, uagtet de dog Alle tale om det Samme. Fraseet de aldeles taabelige Forklaringer, der ende med at lade Een rende med Næsen mod Stuedøren, det vil sige, ende med, at det er den Elskedes smukke Fødder eller den elskede Mands beundrede Knebelsbart, der egentlig er Elskovens Gjenstand, selv naar man hører en Elskende tale i den høie Stiil, da nævner han først adskillige Enkeltheder, men endeligen siger han: hele hendes elskelige Væsen, og naar Talen har naaet det Høieste, da siger han: hiint Uforklarlige, som jeg ikke veed at gjøre mig Rede for. Og denne Tale skal især behage den skjønne Lalage. Mig behager den ikke, thi jeg forstaaer ikke et Ord, men finder, at Talen indeholder en dobbelt Modsigelse, deels fordi den ender i det Uforklarlige, og deels fordi den ender deri, thi den, der vil ende med det Uforklarlige, han gjorde egentligen rigtigst i at begynde dermed og slet ikke sige Andet, for ikke at blive mistænkelig. Begynder han med det Uforklarlige og siger ikke Andet, da beviser dette ikke hans Afmagt, thi i negativ Forstand er det dog en Forklaring, men begynder han med Andet og ender i det Uforklarlige, da beviser dette hans Afmagt.

Altsaa at elske — dertil svarer det Elskelige, og det Elskelige er det Uforklarlige. Det lader sig høre, men forstaae lader det sig ikke, ligesaa lidet som den uforklarlige Maade, paa hvilken Elskoven griber sit Bytte. Hvo vilde ikke føle det Ængstelige deri, hvis Menneskene omkring Een Tid efter anden faldt om og døde ganske pludselig, eller bleve convulsiviske, uden at Nogen formaaede at forklare Grunden. Men saaledes griber Elskoven netop ind i Livet, kun at man ikke bliver ængstelig derved, da de Elskende selv anse det for den høieste Lykke; men derimod kommer til at lee deraf, thi det Comiske og det Tragiske correspondere bestandigt. Idag taler man med et Menneske, kan nogenlunde forstaae ham, imorgen taler han i Tunger og i besynderlige Gebærder — han er forelsket. Dersom Elskovens Udtryk var: at elske den første den bedste, saa lod det sig forstaae, at man ikke nærmere kunde forklare sig, men da Elskovens Udtryk er: at elske en Eneste, en eneste i den ganske Verden, saa synes en saadan uhyre Udsondrings-Act i sig at maatte indeholde en Dialektik af Grunde, man ikke saa meget maatte frabede sig at høre, fordi den Intet forklarede, som fordi den vilde blive altfor vidtløftig at høre paa. Men nei, den Elskende kan slet Intet forklare. Han har seet hundrede og atter hundrede Qvinder, han er maaskee bleven ældre, har Intet fornummet, pludselig seer han hende, hende, den Eneste — Cathrine. Er dette ikke comisk; er det ikke comisk, at det, der skal forklare og forskjønne hele Livet: Elskoven ikke er som et Sennepskorn, hvoraf der voxer et stort Træ, men endnu mindre er i sin Grund slet Intet; thi ikke et eneste forudgaaende Kriterium lader sig angive, som var det f. Ex. i en vis Alder at Phænomenet indtraadte, og ikke en eneste Grund lader sig angive, hvorfor han vælger hende, hende ene i den ganske Verden, og det ingenlunde i samme Forstand „som Adam valgte Eva, fordi der ingen Anden var." Eller er den Forklaring, som de Elskende give, ikke ligesaa comisk, eller rettere, udhæver den ikke netop det Comiske. De sige, at Elskov gjør blind, og deraf forklare de Phænomenet. Dersom et Menneske, der gik ind i et mørkt Værelse for at hente Noget,

naar jeg raadede ham at tage et Lys med, svarede: det Hele er kun en Ubetydelighed, derfor tager jeg intet Lys med, o! da vilde jeg upperligt forstaae ham. Dersom derimod den samme Mand tog mig affides, og paa en hemmelighedsfuld Maade betroede mig, at det, han gik ind at hente, var af yderste Vigtighed, og derfor var det, at han kun kunde gjøre det iblinde — o! men da mit svage dødelige Hoved skulde kunne følge denne Tales høie Sving. Om jeg end, for ikke at fornærme ham, vilde lade være at lee, saasnart han vendte mig Ryggen, vilde jeg neppe kunne bare mig. Men ad Elskov er der Ingen, som leer; thi dette er jeg forberedt paa, at jeg vilde komme i samme Forlegenhed, som Jøden, der efter at have endt sin Fortælling, sagde: er der Ingen, som leer. Dog har jeg ikke, som Jøden, udeladt Pointen, og forsaavidt jeg selv leer, er min Latter meget langt fra at ville fornærme Nogen. Tvertimod foragter jeg de Daarer, der indbilde sig, at deres Elskov har saa gode Grunde, at de kunne lee ad andre Elskende; thi da Elskov aldeles ikke lader sig forklare, er forsaavidt den ene Elskende ligesaa latterlig som den anden. Ligesaa daarligt og hoffærdigt finder jeg det ogsaa, at en Mand stolt seer sig om i Pigernes Kreds for at finde den, der er ham værdig, eller at en Pige stolt slaaer med Nakken og vrager, fordi Saadanne kun sysle med endelige Tanker indenfor en uforklaret Forudsætning. Nei, det, der beskæftiger mig, er Elskoven som saadan, det er den, som forekommer mig latterlig, og derfor frygter jeg den, at jeg ikke skal blive mig selv latterlig, eller latterlig i Gudernes Øine, som have dannet Mennesket saaledes. Dersom nemlig Elskov er latterlig, saa er det lige latterligt, enten jeg faaer en Prindsesse eller en Tjenestepige, og er det ikke latterligt, saa er det heller ikke latterligt, at elske en Tjenestepige, thi det Elskelige er jo det Uforklarlige. See derfor frygter jeg Elskov, men seer igjen her et Beviis for, at Elskov er comisk, thi min Frygt bliver af en saa besynderlig tragisk Art, at den netop belyser det Comiske. Naar man river Mursteen ned hænger man et Skilt ud, og jeg gaaer af Veien, naar en Bom er bleven malet sætter man en Afviser, naar en Kudsk er nærved at kjøre

Een over, raaber han: varsko, naar der er Cholera, bliver der sat en Soldat udenfor o. s. v., det jeg mener, er, at naar der er Fare, lader Faren sig betegne, og man undgaaer den lykkelig ved at agte paa Mærkerne. Da jeg nu frygter for ved Elskov at blive latterlig, saa anseer jeg den jo for en Fare, hvad skal jeg nu gjøre for at undgaae den, eller hvad skal jeg gjøre for at undgaae den Fare, at en Qvinde bliver forelsket i mig. Langtfra mig er den stolte Tanke, at jeg skulde være en Adonis, som enhver Pige bliver forelsket i (relata refero, thi hvad det vil sige forstaaer jeg ikke), Guderne bevare mig; men da jeg ikke veed, hvad det Elskværdige er, kan jeg jo slet ikke vide, hvorledes jeg skal bære mig ad for at undgaae denne Fare. Da desuden lige det Modsatte kan være det Elskværdige, og da endelig det Uforklarlige er det Elskværdige, saa er jeg jo i samme Situation, som hiin Mand, Jean Paul taler om, der staaende paa eet Been læser en Plakat af følgende Indhold: her er sat Rævesaxe; og nu ikke tør trække Benet til sig eller sætte det til Jorden. Elske Nogen vil jeg ikke førend jeg har udtømt Elskovens Tanke; dette kan jeg ikke, jeg er tvertimod kommen til det Resultat, at den er comisk; saa vil jeg ikke elske, ak, men hermed er Faren ikke undgaaet, thi da jeg ikke veed, hvad det Elskværdige er, hvorledes det kommer paa mig eller hvorledes det kommer paa en Qvinde i Forhold til mig, saa kan jeg ikke være sikker paa at vide, om jeg har undgaaet Faren. Dette er tragisk, i en vis Forstand endog dybt tragisk, om end Ingen bryder sig om det, eller bryder sig om den bittre Modsigelse for den Tænkende, at der er Noget, som overalt udover sin Magt og dog ikke lader sig tænke, som maaskee endog pludselig kommer bag paa Den, der forgjeves søger at tænke det. Men det Tragiske heri har sin dybe Grund i det paaviste Comiske. Maaskee vil enhver Anden vende mig Alt om og slet ikke finde det comisk, som jeg finder comisk, men vel det comisk, hvori jeg finder mit Tragiske; men selv dette viser, at jeg til en vis Grad har Ret, og det hvorfor jeg, hvis jeg bliver Offer, bliver et tragisk eller comisk Offer, er dog aabenbart: at ville tænke over Alt, hvad jeg gjør og ikke bilde

LIBRARY
LUTHERAN SCHOOL OF THEOLOGY

mig ind, at jeg tænker over Livet, naar jeg i Forhold til det Betydningsfulde siger: lad gaae.

Mennesket bestaaer af Sjel og Legeme, deri ere alle de viseste og bedste Mænd enige. Dersom man nu sætter Elskovens Potens i Forholdet mellem det Qvindelige og Mandlige, saa vil atter det Comiske vise sig i det Omslag, som foregaaer derved, at det høieste Sjelelige udtrykker sig i det mest Sandselige. Jeg tænker herved paa alle Elskovens høist besynderlige Gesticulationer og mystiske Tegn, kort paa det hele Frimureri, der er en Continuation af hiint første Uforklarlige. Modsigelsen, hvori Elskoven her indvikler et Menneske, er denne, at det Symbolske slet ikke betyder Noget, eller hvad der er det Samme, at Ingen kan sige, hvad det skal betyde. To elskende Sjele forsikre hinanden, at de ville elske hinanden for alle Evigheder; derpaa omfavne de hinanden, og ved et Kys besegle de denne evige Pagt. Jeg spørger enhver Tænker, om han var faldet paa det. Og saaledes vexler det bestandigt i Elskov. Det høieste Sjelelige faaer sit Udtryk i den yderste Modsætning, og det Sandselige vil betegne det høieste Sjelelige. Posito jeg var forelsket. Det vilde da være mig af yderste Vigtighed, at den Elskede vilde tilhøre mig i alle Evigheder. Det forstaaer jeg, thi egentligen taler jeg her kun om en græsk Erotik, hvorved man elsker skjønne Sjele. Naar da den Elskede havde forsikret mig det, da vilde jeg troe det, eller forsaavidt der blev nogen Tvivl tilbage, see at bekæmpe den. Men hvad skeer; thi hvis jeg var forelsket, vilde jeg vel bære mig ad som alle Andre, jeg vilde søge en anden Forvisning end den at troe hende, hvilken dog aabenbart er den eneste Forvisning. Her staaer jeg atter ved det Uforklarlige. Naar Kakkadue, som han bedst sidder, begynder at kroe sig som en And, der har forslugt sig, og derpaa opstøder det Ord: Mariane, saa leer alle Mennesker, jeg med. Maaskee finder Tilskuerne det Comiske i, at Kakkadue, der slet ikke elsker Mariane, er kommen i et saadant Rapport til hende; men sæt nu, at Kakkadue elskede Mariane, var det saa ikke comisk? mig forekommer det ligefuldt comisk, og det Comiske at ligge i, at Elskoven er bleven commen-

ſurabel og ſkal anſees ſom commenſurabel for et ſaadant Udtryk. Om det har været Skik fra Verdens Begyndelſe, gjør Intet til Sagen, det Comiſke har Evighedens Hævd paa at ligge i Modſigelſen, og her er en Modſigelſe. En Gliedermand er der egentligen ikke noget Comiſk ved; thi det er ingen Modſigelſe, at han gjør de beſynderlige Bevægelſer, da man jo trækker i Snoren. Men at være en Gliedermand i noget Uforklarligts Tjeneſte, det er comiſk, Modſigelſen er den, at der ikke ſees nogen fornuftig Grund til, at man ſnart faaer en Trækning i det ene Been, ſnart i det andet. Naar jeg nu ikke kan forklare mig hvad det er jeg gjør, ſaa vil jeg ikke gjøre det, naar jeg ikke kan forſtaae den Magt, i hvis Vold jeg giver mig, ſaa vil jeg ikke give mig i dens Vold. Og er Elſkoven en ſaadan gaadefuld Lov, der knytter de yderſte Modſætninger ſammen, hvo indeſtaaer mig da for, at der ikke pludſelig kan komme Confuſion deri. Dog beſkæftiger dette mig mindre. Saaledes har jeg vel hørt, at nogle Elſkende finde, at andre Elſkende bære ſig latterligt ad. Hvad en ſaadan Latter egentligen mener, fatter jeg ikke, thi er hiin Lov en Naturlov, ſaa er den jo eens for alle Elſkende, og er den en Frihedens Lov, ſaa maae jo hine leende Elſkende kunne forklare Alt, hvilket de dog ikke kunne. Forſaavidt forſtaaer jeg det bedre, at det ganſke i Almindelighed er Tilfældet, at den ene Elſkende leer ad den Anden, fordi den ene beſtandig finder den anden latterlig men ikke ſig ſelv. Derſom det er latterligt at kyſſe en ſtyg Pige, er det ogſaa latterligt at kyſſe en ſmuk, og den Indbildning, at det at gjøre det paa en vis Maade ſkulde berettige til at lee ad en Anden, ſom gjør det paa en anden Maade, er kun Hofærdighed og en Sammenſværgelſe, der dog ikke bringer en ſaadan Fornem udenfor det almindelige Latterlige, der ligger i, at Ingen kan ſige, hvad det ſkal betyde, medens det dog ſkal betyde Alt, og betyde, at de Elſkende ville tilhøre hinanden for alle Evigheder, ja hvad endnu morſommere er, forvisſe dem om, at de gjøre det. Derſom en Mand, der, ſom han ſidder bedſt, lægger Hovedet paa den ene Side, eller ryſter med Hovedet, eller ſparker ud med Benet, vilde ſvare mig, naar jeg ſpurgte

ham, hvorfor han gjorde det: jeg veed det saavist ikke selv, det faldt mig saaledes ind, en anden Gang gjør jeg det anderledes, thi det er uvilkaarligt, o! da vilde jeg vel forstaae ham. Men dersom han sagde, hvad jo de Elskende sige om hine Gesticulationer, at hele Saligheden ligger deri, hvorledes skulde jeg da ikke finde det latterligt, som jeg ogsaa fandt hine først omtalte latterlige, rigtignok i en noget anden Forstand, indtil Manden forhindrede Latteren ved at forklare, at de Intet skulle betyde. Hermed er nemlig Modsigelsen, som ligger til Grund for det Comiske, hævet; thi at det Intetbetydende forklares Intet at betyde er slet ikke latterligt, vel derimod naar det forklares, at betyde Alt. I Henseende til det Uvilkaarlige er Modsigelsen oprindelig tilstede, som den: at man af et frit Fornuftvæsen ikke venter det Uvilkaarlige. Naar man saaledes antog, at Paven i det Øieblik han skulde sætte Kronen paa Napoleons Hoved kom til at hoste, eller at Brud og Brudgom i Vielsens høitidelige Øieblik kom til at nyse, saa viser det Comiske sig. Jo mere den givne Leilighed accentuerer det frie Fornuftvæsen, desto mere comisk bliver det Uvilkaarlige. Saaledes med Hensyn til de erotiske Gesticulationer, hvor det Comiske anden Gang kommer frem, derved at man vil forklare hiin Modsigelse ved at give dem absolut Betydning. Børn have som bekjendt stor Sands for det Comiske, til Vitterlighed tor man altid beraabe sig paa Børn i denne Henseende. I Reglen vil nu Børn altid komme til at lee ad Elskende, og foranlediger man dem til at fortælle hvad de have seet, kan vist Ingen lade være at lee. Maaskee kommer det deraf, at Børn udelade Pointen. Saa besynderligt er det, da Jøden udelod Pointen, vilde Ingen lee, her er det omvendt, naar man udelader Pointen, lee Alle; men da Ingen kan sige, hvori Pointen ligger, saa er den jo udeladt. De Elskende forklare Intet, De, der prise Elskoven, forklare Intet, men ere blot betænkte paa, som det bydes i Kongeloven, at sige Alt, hvad som behageligt og elskeligt kan være. Men Den, der tænker, han gjør sig Rede for sine Kategorier, og Den, der tænker over Elskoven, tænker ogsaa strax over Kategorierne. I Forhold til

Elskoven gjør man det dog ikke, og man savner endnu en Pastoral-Videnskab, thi om end en Digter i et pastorale gjør et Forsøg paa, at lade Elskoven blive til, smugles dog Alt ind igjen ved Hjælp af et andet Menneske, hos hvem de Elskende lære at elske. — Det Comiske fandt jeg altsaa i de erotiske Omslag, hvorved det Høieste i een Sphære ikke finder sit Udtryk i denne Sphære, men i det reent Modsatte fra en anden Sphære. Det er comisk, at Elskovens høie Flugt (at ville tilhøre hinanden for alle Evigheder) ender bestandigt ligesom Saft i Spisekamret; men endnu mere comisk er det, at denne Ende paa Sagen skal være det høieste Udtryk.

Overalt hvor der er Modsigelse er ogsaa det Comiske tilstede. Dette Spor følger jeg bestandigt. Skulde det forstyrre Eder, kjære Drikkebrødre, at følge mig, saa følger med bortvendt Aasyn, jeg selv taler jo som med et Slør for Øinene, thi da jeg kun seer det Gaadefulde, kan jeg jo ikke see, eller seer jeg jo Intet. Hvad er en Consequents? Dersom den ikke paa en eller anden Maade lader sig bringe under Identitet med det, hvoraf den er en Consequents, saa bliver det jo latterligt, om den alligevel skal gaae og gjelde for en Consequents. Naar saaledes en Mand, der vil bade sig, springer ud i Badekarret og idet han noget fortumlet atter dukker op, griber efter Badetouget for at holde sig fast, men tager feil og griber i Snoren til et Styrtebad, der nu ganske vel motiveret og med al mulig Føie styrter over ham, saa er Consequentsen ganske rigtig. Det Latterlige ligger i, at han greb feil, men der er intet Latterligt i, at et Styrtebad styrter ned, naar man drager i Snoren, snarere vilde det blive latterligt, hvis det udeblev, som hvis, for at eftervise Rigtigheden af min Sætning om Modsigelsen, som hvis en Mand samlede sin Sjel for ret at være forberedt og ret at være istand til at bære hiin Gysen, med Beslutningens Begeistring greb i Snoren — og Styrtebadet udeblev. Lader os nu see, hvorledes det er med Elskov. De Elskende ville tilhøre hinanden for alle Evigheder. Dette udtrykke de paa hiin besynderlige Maade ved at omslutte hinanden i Øieblikkets Inderlighed, og al Elskovens Salig-

heds Lyst skal ligge deri. Men al Lyst er selvisk. Den Elskendes Lyst er nu vel ikke selvisk i Forhold til den Elskedes, men begges i Forening er absolut selvisk, forsaavidt de i Foreningen og Elskoven danne et Selv. Og dog ere de bedragne; thi i samme Øieblik triumpherer Arten over Individerne, Arten seirer medens Individerne ere nedsatte til at være i dens Tjeneste. Dette finder jeg er mere latterligt end hvad Aristophanes fandt saa latterligt. Thi det Latterlige i hiin Halvering ligger i Modsigelsen, hvad Aristophanes ikke tilstrækkeligt udhæver. Naar man betragter et Menneske skulde man dog troe, at han var en Heelhed for sig, det troer man ogsaa, indtil man i Elskovens Besættelse seer, at han kun er en Halvhed, der løber om efter sin anden Halvdeel. Der ligger intet comisk i et halvt Æble, det Comiske vilde først vise sig, hvis et heelt Æble var et halvt Æble; i det Første er der ingen Modsigelse, men vel i det Sidste. Dersom man gjør Alvor af det med den Talemaade, at Qvinden er kun et halvt Menneske, saa vilde hun slet ikke være comisk i Elskov. Manden derimod, der har nydt borgerlig Agtelse som et heelt Menneske, han bliver comisk, naar han pludselig begynder at løbe om og derved forraader, at han kun er et halvt Menneske. Jo mere man tænker derover, desto latterligere bliver det; thi hvis Manden virkelig er en Heelhed, saa bliver han jo ikke i Elskoven en Heelhed, men han og Qvinden bliver halvanden. Hvad Under da, at Guderne lee og især ad Manden. Dog jeg vender tilbage til min Consequents. Naar nu de Elskende have fundet hinanden, skulde man dog troe, at de vare en Heelhed, og heri skulde jo Sandheden ligge af, at de vilde leve for hinanden i alle Evigheder. Men see, de begynde med, istedenfor at leve for hinanden, at leve for Slægten, og dette ane de ikke. — Hvad er en Consequents? Dersom man, naar den er fremtraadt, ikke kan see den ind i det, hvoraf den fremtraadte, saa er det en Latterlighed med en saadan Consequents, og de ere latterlige, hvem den vederfares. Dersom nu hine adskilte Halvheder have fundet hinanden, saa er dette jo den fuldkomne Tilfredsstillelse og Hvile, og dog følger deraf en ny Tilværelse. At det, at de

Elskende finde hinanden, for dem bliver en ny Tilværelse, lader sig forstaae, men ikke, at en ny Tilværelse derfra daterer sig for en Anden. Og dog er denne resulterende Consequents større end det, hvoraf den er Consequents, og dog maa jo en Afslutning som hiin de Elskendes, der de fandt hinanden, være et Tegn paa, at der ingen Consequents yderligere lod sig tænke. Har nogen anden Lyst en Analogi hertil? Tvertimod betyder jo ellers altid Lystens Tilfredsstillelse en Stilstand, og selv om der indtræder en tristitia, der tyder paa, at al Lyst er comisk, saa vil en saadan tristitia være en simpel Consequents, om end ingen tristitia vidner saa høit for et foregaaende Comisk som Elskovens. Derimod er det noget Andet med en saadan uhyre Consequents, som den, om hvilken vi tale, en Consequents, hvorom Ingen veed hvorfra den kommer, eller om den kommer, medens den dog, hvis den kommer, kommer som en Consequents.

Hvo fatter dette? Og dog er for de Indviede hvad der er Elskovens høieste Lyst tillige det Betydningsfuldeste; det er saa betydningsfuldt, at de Elskende endog antage nye Navne, der ere deriverede af Consequentsen, som altsaa besynderligt nok faaer tilbagevirkende Kraft. Den Elskende kaldes nu Fader og den Elskede Moder, og disse Navne ere dem selv de skjønneste. Og dog er der Den, for hvem disse Navne ere endnu skjønnere; thi hvad er skjønt som Pieteten? mig forekommer den det Skjønneste af Alt, og heldigviis kan jeg forstaae dens Tanke. Menneskene lære, at det bør sig Sønnen at elske Faderen. Det forstaaer jeg, jeg aner end ikke nogen Modsigelse, jeg føler mig saligt bunden i Pietetens skjønne Kjerlighedsbaand. Jeg troer, at det er det Høieste at skylde et andet Menneske Livet, jeg troer, at denne Gjeld ikke lader sig opgjøre eller udtømme ved nogen Beregning, og derfor finder jeg det ret, hvad Cicero siger, at Sønnen altid har Uret mod Faderen, og det er jo netop Pieteten, der lærer mig at troe dette, lærer mig end ikke at ville gjennemtrænge det Skjulte men heller forblive skjult i Faderen. Ganske rigtigt, jeg er glad ved at være et andet Menneskes

ſtørſte Skyldner, men omvendt, førend jeg beſlutter mig til at gjøre et andet Menneſke til min ſtørſte Skyldner, vil jeg dog nok være mig ſelv klar; thi i mine Tanker er der ingen Sammenligning mellem at være et andet Menneſkes Skyldner og at gjøre et andet Menneſke til ſin, ſaa han i al Evighed ikke kan blive fri derfor. Hvad da Pieteten forbyder Sønnen at betænke, det byder Kjerligheden Faderen at betænke. Og nu er Modſigelſen der atter. Er Sønnen et evigt Væſen ligeſom Faderen, hvad vil ſaa det ſige, at være Fader; jeg maa jo ſmile ad mig ſelv, ved at tænke mig ſom Faderen, medens Sønnen bevæges dybeſt naar han tænker ſit Forhold til Faderen. Jeg forſtaaer ret vel, hvad Plato ſkjønt har ſagt, at et Dyr føder et Dyr af ſamme Art, en Plante en Plante af ſamme Art og ſaaledes et Menneſke et Menneſke; men hermed er Intet forklaret, Tanken ikke tilfredsſtillet, kun en dunkel Følelſe vakt; thi et evigt Væſen lader ſig ikke føde. Saaſnart da Faderen betragter Sønnen efter hans evige Væſen, hvilket jo er den væſentlige Betragtning, ſaa maa han vel ſmile ad ſig ſelv, idet han ingenlunde kan faſtholde alt det Skjønne og Betydningsfulde, ſom glæder Sønnen i Pieteten. Betragter han derimod Sønnen efter hans ſandſelige Natur, ſaa maa han atter ſmile, fordi det at være Fader er altfor betydningsfuldt et Udtryk derfor. Skulde det endeligen lade ſig tænke, at Faderen havde Indflydelſe paa Sønnen, at Faderens Væſen blev en Forudſætning, fra hvilken Sønnens Væſen ikke kunde frigjøre ſig, da kommer Modſigelſen fra en anden Side; thi da er den Tanke ſaa forfærdelig, at der Intet paa Jorden er ſaa forfærdeligt ſom at være Fader. Der er ingen Sammenligning mellem at ſlaae et Menneſke ihjel og at give et Menneſke Livet, det ſørſte afgjør blot hans Skjæbne for Tiden, det Andet for Evigheden. Saaledes er atter Modſigelſen her baade til at lee og til at græde over. Er det at være Fader en Indbildning, om ikke i den Forſtand, hvori Magdelone ſiger det til Jeronymus i Erasmus Montanus, eller er det det Forfærdeligſte af Alt; er det den ſtørſte Velgjerning eller er det Lyſtens høieſte Nydelſe, er det Noget, der hænder, eller er det den høieſte Opgave?

See! derfor har jeg forsaget al Elskov, thi min Tanke er mig Alt. Er Elskov den saligste Lyst, saa forsager jeg den uden hverken at ville fornærme eller misunde Nogen, betinger Elskov den høieste Velgjerning, saa fornegter jeg Leiligheden dertil, men min Tanke er frelst. Ikke er jeg uden Øie for det Skjønne, ikke er mit Hjerte ubevæget, naar jeg læser Digternes Sange, ikke er min Sjel uden Veemod, naar jeg hendrommer i hiin skjønne Forestilling om Elskov, men min Tanke vil jeg ikke være utro, og hvad hjalp det, for mig er der dog ingen Salighed, hvor jeg ikke har min Tanke frelst, hvor jeg, hvis jeg var der, vilde indtil Fortvivlelse længes efter Tanken, som jeg ikke tør forlade for at hænge fast ved en Hustru, da den er mig mit evige Væsen og altsaa endnu mere værd end Fader og Moder og endnu mere værd end en Hustru. Vel indseer jeg, at dersom Noget maa være helligt, da Elskov, at dersom nogetsteds Troløshed er nedrig da i Elskov, at dersom noget Bedrag er afskyeligt da i Elskov; men min Sjel er reen, jeg har aldrig seet paa nogen Qvinde for at begjære hende, jeg har ikke flagret ubestemt, indtil jeg iblinde styrtede eller hensvimlede i det mest Afgjørende. Dersom jeg vidste hvad det Elskværdige er, saa vilde jeg med Vished vide, om jeg ikke havde forskyldt at friste Nogen, men da jeg ikke veed det, kan jeg kun med Bestemthed vide, at jeg ikke er mig bevidst at have villet det. Sæt jeg gav mig hen, sæt jeg kom til at lee, eller sæt jeg segnede under Forfærdelsen, thi mig er det umuligt at finde den smale Vei, som de Elskende gaae paa saa let som var det den brede, uforstyrret af alle Anfægtelser, som de vel have tænkt, da vor Tid jo har gjennemtænkt Alt, og som en Følge deraf let forstaaer, hvad jeg mener, at det at handle umiddelbart er nonsens, og man altsaa maa have gjennemtænkt alle mulige Reflexioner, inden man handler; — sæt jeg gav mig hen. Havde jeg da ikke uopretteligt fornærmet den Elskede, hvis jeg loe, eller ustandseligt styrtet hende i Fortvivlelse, hvis jeg segnede. Thi dette indseer jeg vel, at en Qvinde ikke kan være saa gjennemreflekteret, og en Qvinde, der fandt Elskov comisk (hvad kun Guder og Mænd kan finde den, og hvorfor Qvinden er en Fri-

stelse, der vil forlokke dem til at blive latterlige), vilde forraade betænkelige Forkundskaber, og mindst forstaae mig, men en Qvinde, der fattede Forfærdelsen vilde have tabt sin Elskelighed og dog ikke forstaae mig, vilde være tilintetgjort, hvilket jeg ingenlunde er, saa længe min Tanke frelser mig.

Er der Ingen, som leer! Da jeg begyndte med at ville tale om det Comiske i Elskov, ventede I maaskee at komme til at lee, thi I ere alle lattermilde, som jeg selv er en Ven af Latter, og dog loe I maaskee ikke. Virkningen var en anden, og dog beviser den netop, at jeg har talet om det Comiske. Er der Ingen, som leer ad min Tale, nu vel saa leer lidt ad mig kjære Drikkebrødre, det skal ikke forundre mig; thi hvad jeg leilighedsviis har hørt Eder sige om Elskov, forstaaer jeg ikke — formodentligen ere I Indviede!

Derpaa satte det unge Menneske sig ned, han var næsten bleven skjønnere end før Maaltidet; nu sad han og saae hen for sig uden at bekymre sig om de Andre. Johannes Forføreren vilde strax til at gjøre Indvendinger mod det unge Menneskes Foredrag, men blev afbrudt af Constantin, der advarede mod Discussioner og decreterede, at der nu blot maatte tales. I saa Fald betingede Johannes sig, at være den, der talte sidst. Dette gav igjen Anledning til en Strid om, i hvilken Orden de skulde tale, hvilken Constantin atter standsede ved at tilbyde sig nu at tale, mod at man anerkjendte hans Competence til at byde de Andre at tale efter Tour.

Constantin talede saaledes.

Der er Tid til at tie, og der er Tid til at tale, nu synes Tiden at være til at tale kort; thi vor unge Ven har talet Meget og meget besynderligt. Hans vis comica har bragt os til at stride ancipiti proelio, thi hans Tale var ligesaa tvivlsom som han selv er det, som han nu igjen sidder der: en raadvild Mand, der ikke veed, om han skal lee eller han skal græde eller han skal forelske sig. Ja havde jeg været forudvidende om hans Tale, som han fordrer at være det om Elskov, saa havde jeg

forbudet ham at tale, men nu er det bag efter. Saa byder jeg Eder da kjære Drikkebrødre, at „I lystige og muntre her skulle være" og kan jeg ikke byde dette, saa byder jeg Eder, at glemme hver Tale, saa hurtigt som den er holdt, at skylle den ned i en eneste Slurk.

Og nu til Qvinden, som jeg vil tale om. Ogsaa jeg har grundet, og jeg har udgrundet hendes Kategori, ogsaa jeg har søgt, men jeg har ogsaa fundet, og gjort en mageløs Opdagelse, hvilken herved meddeles Eder. Hun opfattes ene rigtigt under Kategorien Spas. Manden tilkommer det at være absolut, at handle absolut, at udtrykke det Absolute; Qvinden ligger i Relationen. Mellem tvende saa forskjellige Væsener kan ingen sand Vexelvirkning finde Sted. Dette Misforhold er netop Spasen; og med Qvinden kom Spasen ind i Verden. Dog følger det af sig selv, at Manden maa vide at holde sig under det Absolute, thi ellers viser der sig Intet, det vil sige der viser sig noget meget Almindeligt, at Manden og Qvinden passe for hinanden, han som Halvmand og hun som Halvmand.

Spas er ingen æsthetisk, men en ufuldbaaren ethisk Kategori. Den virker paa Tanken, som det vilde virke paa Sindet at høre en Mand høitideligt begyndende en Tale, reciterende et Comma eller to med denne Diction, derpaa sige: hm! en Tankestreg og saa tie stille. Saaledes med Qvinden. Man sigter med den ethiske Kategori paa hende, man lukker Øinene, man tænker det Absolute i ethiske Fordringer, man tænker Mennesket, man aabner Øret, man fæster Blikket paa den dydzirede Jomfru, der experimenteres at indfrie Fordringen; man bliver benaaet og siger ved sig selv: aah! det er visst Spas. Spasen er nemlig den, at lægge Kategorien an, at holde hende under den, fordi Alvoren aldrig kan blive Alvor, men dette er netop Spasen; thi turde man fordre det af hende, var det ikke Spas. At bringe hende under en Luftpompe og pumpe Luft fra hende er Synd og slet ikke moersomt, men at pumpe hende Luft til, at puste hende op i overnaturlig Størrelse, at lade hende have naaet al den Idealitet, som en lille Jomfru paa sexten Aar kan indbilde sig at ville have,

er Foreſtillingens Begyndelſe, og Begyndelſen paa en høiſt underholdende Foreſtilling. Ingen Yngling har halv ſaa megen indbildt Idealitet ſom en ung Pige, men det kommer igjen, ſagde Skrædderen, thi al hendes er Illuſion.

Betragter man ikke Qvinden ſaaledes, kan hun afſtedkomme ubodelig Skade; ved min Opfattelſe bliver hun uſkadelig og morſom. For en Mand er intet Forfærdeligere end at gribe ſig ſelv i Piat. Hermed er al ſand Idealitet tilintetgjort; thi at være en Skurk lader ſig angre, ikke at have meent et Ord af hvad man har ſagt, lader ſig fortryde, men at være Piat, vitterlig Piat, at have meent Alt og ſee! det var Piat: Sligt vædmes endogſaa Angeren ved. Med Qvinden anderledes. Hun har et oprindeligt Privilegium paa i mindre end 24 Timer at transfigureres i det uſkyldigſte og tilgiveligſte Galimathias; thi langtfra hendes oprigtige Sjel være det at ville bedrage Nogen; hun meente Alt, hvad hun ſagde, nu ſiger hun det Modſatte, men med ſamme elſkelige Aabenhjertighed, thi nu vil hun døe paa det Modſatte. Derſom da Manden af fuld Alvor giver ſig hen i Elſkov, da kan han ſige, han har godt aſſureret, ifald han ellers nogetſteds kan faae aſſureret; thi et ſaa fængeligt Stof ſom en Qvinde maatte altid gjøre Aſſurandeuren betænkelig. Hvad har han ogſaa gjort, han har identificeret ſig med hende, gaaer hun af Nytaarsaften ſom et Knald, ſaa gaaer han med, og ſkeer det ikke, er han dog kommen i et temmeligt nært Svogerſkab med Faren. Og hvad kan han ikke tabe? Han kan tabe Alt; thi der er kun een abſolut Modſætning til det Abſolute, det er Piat. Han ſkal ikke ſøge Tilflugt i noget Selſkab for moralſkfordærvede Perſoner, thi han er ikke moralſkfordærvet, langtfra, han er blot reduceret in absurdum og lykſaliggjort i Galimathias, han er bleven til Nar. Imellem Mand og Mand kan dette aldrig ſkee. Futter en Mand ſaaledes af i Nonſens, ſaa foragter jeg ham; narrer han mig ved ſin Klogſkab, ſaa holder jeg blot den ethiſke Kategori paa ham, og Faren er meget ubetydelig. Gaaer det meget vidt, nu vel, ſaa jager jeg ham en Kugle gjennem Hovedet, men at udfordre en Qvinde, hvad er det, hvo veed det ikke,

det er Spas, ligesom da Xerxes lod Havet pidske. Naar Othello myrder Desdemona, og hun virkelig havde været skyldig, saa har han dog Intet vundet, han er til Nar og han bliver til Nar, thi selv idet han myrder hende gjør han kun en Concession i Henseende til en Consequents, som oprindeligt har gjort ham latterlig, hvorimod Elvire kan være aldeles pathetisk bevæbnet med Dolken for at hævne sig. At Shakspeare har opfattet Othello tragisk (ogsaa fraseet den ulykkelige Katastrophe, at Desdemona er uskyldig) lader sig kun forklare, men ogsaa absolut retfærdiggjøre derved, at Othello er en farvet Mand. Thi en farvet Mand, kjære Drikkebrødre, der ikke kan antages at repræsentere Aand, en farvet Mand, kjære Drikkebrødre, der altsaa bliver grøn i Ansigtet, naar han bliver vred (hvilket er et physiologisk Factum), en farvet Mand kan vel blive tragisk ved at være bleven bedragen af en Qvinde, ligesom Qvinden har hele Tragediens Pathos paa sin Side, naar hun er bedragen af Manden. En Mand, der bliver rød i Kaminen, kunde maaskee blive tragisk, men en Mand, af hvem man tør fordre Aand, han bliver enten ikke jaloux, eller han bliver comisk, naar han bliver det, og allermest, naar han kommer løbende med en Dolk. Skade at Shakspeare ikke har leveret et saadant Digterværk, hvor den i en Qvindes Utroskab indeholdte Fordring blev protesteret af Ironien; thi det er ikke givet Enhver, der indseer det Comiske deri, ja endog kan udvikle det, at fremsætte det dramatisk. Men man tænke sig Socrates overraskende (thi det var allerede usocratisk at tænke sig Socrates væsentligt bekymret om eller vel endog udspionerende Xantippes Troskab) Xantippe in flagranti, jeg tænker, at hiint fine Smiil, der gjorde den styggeste Mand i Athen til den skjønneste, for første Gang har forvandlet sig til en Skoggerlatter. Paa den anden Side, da dog stundom Aristophanes har villet fremstille Socrates latterlig, ubegribeligt, at det ikke er faldet ham ind, at lade Socrates komme løbende ind paa Scenen raabende: hvor er hun, hvor er hun, at jeg kan myrde hende o: den utroe Xantippe. Thi om Socrates blev Hanrei eller ei gjør egentligen Intet til Sagen, Alt hvad Xantippe vil gjøre i denne Henseende

er spildt Uleilighed som at knepse i Lommen, Socrates bliver den samme intellectuelle Helt ogsaa med Horn i Panden; men at han kunde blive jaloux, at han kunde ville myrde Xantippe: ak da havde Xantippe havt en Magt over ham, som ikke hele den græske Stat og Dødsstraffen — at gjøre ham latterlig. En Hanrei er derfor comisk i sit Forhold til Konen, men kan betragtes tragisk i sit Forhold til andre Mænd. Her ligger nærmest den spanske Opfattelse af Ære. Dog er det Tragiske væsentligen dette, at han ingen Opreisning kan faae, og Smerten i hans Lidelse egentligen den, at hans Lidelse er meningsløs, hvilket er forfærdeligt nok. At skyde en Qvinde, at udfordre hende, at foragte hende, gjør Alt den stakkels Mand kun mere latterlig, thi Qvinden er det svagere Kjøn. Denne Betragtning kommer igjen allevegne og forvirrer Alt. Gjør hun det Store, beundrer man hende mere end Manden, fordi man ikke har troet at turde fordre det af hende. Bliver hun bedragen, har hun al Pathos i sin Faveur, bliver en Mand bedragen, har man lidt Medlidenhed, og lidt Taalmodighed saa længe han er tilstede, for at le naar han er gaaet.

See derfor gjør man vel i itide at betragte Qvinden som Spas. Morskaben er ubetalelig. Man betragter hende som en absolut Størrelse, og gjør sig selv til en relativ. Man siger hende ikke imod, langtfra, thi det er kun at hjælpe hende. Netop fordi hun ikke kan begrændse sig selv, tager hun sig i Alvor talt bedst ud, naar man siger hende lidt imod. Man tvivler aldrig om hvad hun siger, langtfra, man troer hvert Ord. Med et i uudsigelig Beundring og salig Bedunstelse famlende Blik omkredser man hende i Tilbederens Dandsetrin: man falder paa Knæ, man smægter, man hæver sit Øie op til hende, man smægter, man aander atter. Man gjør Alt hvad hun siger som en lydig Slave. Nu kommer Humlen. At en Qvinde kan tale o: verba facere behøver intet Bevis. Uheldigvis har hun ikke Reflexion nok til at sikkre sig mod paa Længden o: maximum otte Dage at sige sig selv imod, naar Manden ikke hjælper hende regulativt ved at sige hende imod. Følgen er da, at i en føie Tid er Confusionen

i fuld Gang. Havde man ikke gjort, hvad hun sagde, saa vilde Confusionen være bleven ubemærket, thi hun glemmer igjen ligesaa frist væk, som hun snakker frist væk. Men da hendes Tilbeder har gjort Alt og i alle Maader været hende til Tjeneste, saa bliver Confusionen haandgribelig. Jo mere begavet Qvinden er, desto morsommere. Jo mere begavet, desto mere Phantasi har hun. Jo mere Phantasi, desto gevaltigere er hun i Øieblikket, desto mere Confusion viser der sig i det næste Øieblik. I Livet sees Morskaben sjelden, fordi denne blinde Lydighed under en Qvindes Indfald er meget sjelden. Findes den hos en smægtende Hyrde, saa mangler han jo Evne til at see Morskaben. Den Idealitet, som en lille Jomfru har i Phantasi-Øieblikket, findes virkelig hverken hos Guder eller Mennesker, men desto morsommere er det at troe hende og puste til.

Morskaben er som sagt ubetalelig, ja jeg veed det, jeg har stundom ikke kunnet sove om Natten blot for at betænke, hvilke nye Confusioner jeg ved den Elskedes Haand og min underdanige Tjenstiver skulde opleve; thi Ingen, der spiller i Lotteriet kan opleve besynderligere Combinationer end den, der er passioneret for dette Spil. Og dette staaer fast, enhver Qvinde har denne Mulighed til at gaae op og forklares i Nonsens med en Elskelighed, med en Ugenerthed, en Sikkerhed, som det sømmer sig det svagere Kjøn. Som en retskaffen Elsker opdager man enhver Ynde hos den Elskede. Naar man nu træffer paa denne Genialitet, da lader man den ikke staae hen som en Mulighed, men udvikler den tvertimod til Virtuositet. Videre behøver jeg Intet at sige, videre lader Intet sig sige i Almindelighed, Enhver forstaaer mig. Som da Een har sin Morskab af at balancere med en Stok paa Næsen, af at svinge med et Glas, uden at dets Indhold flyder ud, af at dandse mellem Æg, og andre lignende ligesaa underholdende som gavnlige Øvelser, saaledes og ikke anderledes har den Elskende i Samlivet med den Elskede den uvurderligste Morskab og det interessanteste Studium. I erotisk Henseende troer man hende absolut, ikke blot at hun er Een tro, den Leeg er man snart kjed af, men man troer absolut alle hine

Udbrud af en ubrødelig Romantik, i hvilken hun formodentligen vilde omkomme, hvis man ikke anbragte en Sikkerhedsventil, gjennem hvilken Sukket, og Røgen og Romantikens Aria strømmer ud og lyksaliggjør den Tilbedende. Man holder hende beundrende paa en Julies Spidse, kun er Forskjellen den, at intet Menneske har tænkt paa saa meget som at krumme et Haar paa Romeos Hoved. I intellectuel Henseende tiltroer man hende Alt og, hvis man har været saa heldig at finde den Rette, da har man een to tre en æggesyg Forfatterinde og man selv skygger beundrende for Dinene med Haanden medens man admirerer, hvad den lille sorte Høne forøvrigt yder. Ubegribeligt, at Socrates ikke valgte dette Parti istedenfor at skjendes med Xantippe, nu det forstaaer sig, han vilde jo øve sig ligesom Berideren, der, selv om han har den bedst tilredne Hest, dog veed at tirre den saaledes, at der kan blive Grund nok til at ride den til.

Jeg vil gaae lidt concretere frem, for at belyse et enkelt og ret interessant Tilfælde. Der er talet meget om den qvindelige Troskab, men sjelden tales der retteligen om den. Reent æsthetisk betragtet hører den hjemme som et Phantom hos Digteren, der gaaer over Scenen for at finde den Elskede, det Phantom, der sidder ved Rokken og venter den Elskede — thi naar hun har fundet ham og han er kommen, ja saa veed Æsthetiken Intet videre. Hendes Utroskab, der umiddelbart kan sættes i Forbindelse med hiin foregaaende Troskab, betragtes væsentligen ethisk, da møder Jalousien som en tragisk Lidenskab. Der bliver tre Tilfælde, og Forholdet er gunstigt for Qvinden, thi de to Tilfælde vise Troskab, det tredie Utroskab. Ubegribelig stor er hendes Troskab, saalænge hun ikke er sikker paa den Elskede, og nokſaa ubegribelig stor, naar han frabeder sig hendes Troskab, det tredie Tilfælde det var Utroskaben. Saa snart man nu har Aand og Uinteresseretheb nok til at tænke, saa vil man let allerede i det her Sagte finde Berettigelse for Kategorien: Spas. Vor unge Ven, hvis første Begyndelse paa en Maade vildledede mig, gjorde Mine til at ville begynde herpaa, men sprang fra

forfærdet over Vanskeligheden. Dog er Forklaringen ikke vanskelig, naar man virkelig gjør Alvor af at sætte ulykkelig Kjærlighed og Døden i Forhold til hinanden, naar man har Alvor til at fastholde denne Tanke; og saa megen Alvor bør man altid have — for Spasens Skyld. Den hele Tale stammer naturligviis fra en Qvinde eller et qvindagtigt Mandfolk. Man kjender den strax, thi den er et af disse absolute Udbrud, der sagte med stor Aplomb i Øieblikket, ere sikkre paa stor Applaus i Øieblikket; skjøndt den er en Tale om Liv og Død, er den dog beregnet paa at nydes ligesom spansk Vind i Øieblikket; skjøndt den angaaer et heelt Liv er den dog aldeles ikke forpligtende for den Døende, men forpligter kun Tilhøreren til i samme Øieblik at ile den Døende til Hjælp. Hvis en Mand vil holde saadan Tale, da er det slet ikke morsomt, thi han er for foragtelig til at man kan lee ad ham. Qvinden derimod er Geni, er elskelig i sin Genialitet, er morsom først og sidst. Altsaa den Elskende dør af Elskov, det er vist; thi har hun ikke selv sagt det. Her ligger hendes Pathos; thi Qvinden er Mand, hun er idetmindste Mand for at sige hvad neppe nogen Mand er Mand for at gjøre. Mand er hun. Idet jeg siger dette, har jeg sigtet ethisk paa hende. Gjører ligesaa kjære Drikkebrødre, og forstaaer nu Aristoteles. Han bemærker rigtigt, at Qvinden ikke ret er brugbar i Tragoedien. Det er ogsaa klart, hun hører hjemme i det pathetiske og serieuse Divertissement, ikke i fem Akts Stykket, men i den dramatiske halvtimes Spøg. Altsaa hun dør. Men skulde hun derfor ikke kunne elske igjen? Hvorfor ikke; dersom man ellers kan faae hende tillive igjen. Kommer hun tillive igjen, saa er hun jo et nyt Menneske, og et nyt Menneske, et andet Menneske, begynder, elsker første Gang, og deri er Intet paafaldende. O! Død stor er din Kraft; ikke det heftigste Vomitiv, ikke det stærkeste Laxativ kunde virke saa udfeiende. — Confusionen er ypperlig, naar man blot passer paa og ikke glemmer. En Afdød er en af de morsomste Figurer, man kan træffe sammen med i Livet. Sært nok, at den ikke bruges hyppigere paa Scenen, i Livet seer man af og til en Saadan. Allerede en forhenværende Skindød har i

Grunden en comisk Mærkværdighed, men en virkelig Afdød præsterer Alt, hvad man med Billighed kan forlange af Bidrag til det Morsomme. Man passe blot paa; jeg selv blev egentligen opmærksom derpaa ved en Dag at gaae med en Bekjendter gjennem Gaden. Vi mødte et forbigaaende Par. Af hans Mine at slutte antog jeg, at han kjendte dem, og spurgte ham derom. „Jh! svarede han, meget godt og nøie kjender jeg især Damen, thi det var min Afdøde.“ Hvilken Afdøde? spurgte jeg, „ih! min afdøde første Kjerlighed; ja det var en besynderlig Historie; hun sagde: jeg dør; i samme Øieblik afgik hun, som naturligt er, ved Døden, ellers kunde man have sat i Enkekassen. Det var for silde; død var hun og død blev hun, og jeg vanker nu, som Digteren siger, om og søger forgjæves den Elskedes Grav, at jeg kan offre hende en Taare.“ Saaledes hiin nedbøiede Mand, der stod ene tilbage i Verden, ihvorvel det dog trøstede ham at finde den salig Elskede allerede langt henne om ikke ved en Anden, saa dog med en Anden. Godt er det, tænkte jeg, for Pigerne, at de ikke skulle begraves hver Gang de døe; havde Forældre hidtil anseet Drengebørn for de mest bekostelige, saa kunde Pigebørnene let blive endnu bekosteligere. En simpel Utroskab er ikke nær saa morsom, jeg mener, at en Pige forelsker sig i en Anden og siger til sin Mand: jeg kan ikke, frels mig fra mig selv; men at døe af Sorg, fordi hun ikke kan udholde, at den Elskede er fjernet fra hende paa en Reise til Vestindien, at maatte finde sig i at han reiser, og saa ved hans Hjemkomst ikke blot ikke være død, men knyttet for evigt til en Anden, det er virkelig en besynderlig Skjebne for en Elsker. Hvad Under da, at den nedbøiede Mand stundom trøstede sig med Omqvædet af en gammel Vise: Hurra for Dig og mig siger jeg, den Dag forglemmes aldrig!

Tilgiver mig nu kjære Drikkebrødre, hvis jeg har talet for længe; og tømmer nu et Glas for Elskov og for Qvinden. Skjøn er hun og deilig, naar hun betragtes æsthetisk, det lader sig ikke negte. Men som det saa ofte er sagt, saa vil jeg ogsaa sige det; derved bør man ikke blive staaende, men gaae videre. Betragt

hende da ethisk, begynd derpaa, og Du har Spasen. Selv Plato og Aristoteles antager, at Qvinden er en ufuldstændig Form, altsaa en irrationel Størrelse, der maaskee engang i en bedre Tilværelse lader sig føre tilbage paa Manden; her i Livet maa man tage hende for hvad hun er. Hvad dette er, vil snart vise sig, thi ogsaa hun tilfredsstilles ikke ved det Æsthetiske, hun gaaer videre, hun vil emanciperes, det er hun Mand for at sige. Saa skeer det, og saa vil Spasen blive over al Maade.

Da Constantin havde talet, bød han øieblikkeligt Victor Eremita at begynde; denne talede saaledes.

Som bekjendt takker Plato Guderne for fire Ting, og for det fjerde takker han, fordi han var bleven samtidig med Socrates. De tre første Goder, han nævner, har allerede en tidligere græsk Philosoph bragt Guderne sin Tak for; og slutter jeg, at det er Taksigelse værd. Ak! men vilde jeg end takke som hine Grækere, jeg kan jo dog ikke takke for, hvad der blev mig negtet. Saa vil jeg da samle min Sjel i Tak for det Ene, der ogsaa blev mig givet: at jeg er bleven en Mand, ikke en Qvinde.

At være en Qvinde er noget saa besynderligt, saa blandet, saa sammensat, at intet Prædicat udtrykker det, og at de mange Prædicater, hvis man vilde bruge dem, sige hinanden imod paa en Maade, saa kun en Qvinde kan udholde det, ja hvad værre er finde sig lykkelig derved. At hun i Virkeligheden betyder mindre end Manden, er ikke hendes Ulykke, end mindre hvis hun fik det at vide, thi det lader sig jo udholde, nei Ulykken er, at hendes Liv i den romantiske Bevidsthed er blevet meningsløst, saa hun det ene Øieblik betyder Alt, i det næste slet Intet, uden nogensinde at faae at vide, hvad hun dog egentligen har at betyde, og dog er dette ikke Ulykken, men væsentligen er den den, at hun ikke kan faae det at vide, fordi hun er Qvinde. Jeg for mit Vedkommende, hvis jeg var Qvinde, vilde hellere være det i Orienten, hvor jeg var Slavinde; thi at være Slavinde, hverken

mere eller mindre, er dog altid Noget i Sammenligning med at være hu hei og ingen Ting.

Selv om en Qvindes Liv ikke havde saadanne Modsætninger, den Udmærkelse, hun nyder og som med Rette antages at tilkomme hende qua Qvinde, en Udmærkelse, hun ikke deler med Manden, peger allerede hen paa det Meningsløse. Denne Udmærkelse er Galanteriets. At være galant mod Qvinden sømmer sig for Manden. Galanteriet bestaaer nu ganske simpelt deri, at man opfatter Den i phantastiske Kategorier, mod hvem man er galant. At være galant mod Manden er derfor en Fornærmelse, thi han frabeder sig Brugen af phantastiske Kategorier. Derimod er Galanteriet en Tribut til det smukke Kjøn, en Udmærkelse, der væsentligen tilkommer det. Ak! Ak! Ak! Var det nu endda en enkelt Cavaleer, der var galant, saa var Sagen ikke saa betænkelig. Men saaledes er det ikke. I Grunden er enhver Mand galant, han er det uvilkaarligt. Dette betyder altsaa, at det er Tilværelsen selv, der har regaleret det smukke Kjøn med denne provenue. Paa den anden Side, Qvinden tager uvilkaarligt derimod. Det er atter Ulykken; thi at en enkelt gjorde det, maatte jo forklares anderledes. Altsaa er det her igjen Tilværelsens egen Ironi. Skulde Galanteriet have Sandhed, maatte det være reciprok, og Galanteriet være den noterede Cours for den opgivne Differents mellem Skjønhed og Magt, List og Kraft. Men saaledes er det ikke, Galanteriet tilkommer væsentligen Qvinden, og det, at hun uvilkaarligt tager imod det, lader sig forklare af Naturens Omsorg for den Svagere, den stedmoderligere Behandlede, hvem en Illusion giver mere end Vederlag. Men denne Illusion er netop det Fatale. Ikke sjeldent er det Tilfælde, at Naturen kommer en Vanheldet til Hjælp ved at trøste ham med en Indbildning, at han er den skjønneste. Saa har jo Naturen gjort alt godt, han eier jo endogsaa mere end hvad en fornuftig Fordring kunde begjere. Men at eie dette i en Indbildning, ikke at være trælbunden i Elendighed, men at være narret ind i en Indbildning, er jo en endnu dybere Spot. I den Forstand som en Vanheldet er nu Qvinden meget langt

fra at være verwahrloßt, men vel i en anden Forſtand, forſaavidt hun aldrig kan komme ud af den Illuſion, hvormed Tilværelſen har trøſtet hende.

Sammenfatter man en qvindelig Exiſtents for indenfor dens Heelhed at udvise de afgjørende Momenter, saa gjør enhver qvindelig Exiſtents et aldeles phantaſtiſk Indtryk. Hun har i en ganſke anden Forſtand Vendepunkter i ſit Liv end Manden; thi hendes Vendepunkter vende op og ned paa Alt. I Tiecks romantiſke Dramer finder man ſtundom en Perſon, der, forhen Konge i Meſopotamien, nu er Urtekræmmer i Kjøbenhavn. Netop ſaaledes phantaſtiſk er enhver qvindelig Exiſtents. Hedder Pigen Juliane, ſaa er hendes Liv følgende: „forhen Keiſerinde i Elſkovens vidtudſtrakte Overdrev og Titulair-Dronning af alle Fjanteriets Overdrivelſer nu Madam Peterſen paa Hjørnet af Badſtuſtræde.“

Som Barn er Pigen mindre anſeet end Drengen. Lidt ældre veed man ikke ret hvad man ſkal gjøre af hende; endeligen indtræder hiin afgjørende Periode, der gjør hende til Herſkerinde. Tilbedende nærmer Manden ſig, han er Beiler. Tilbedende, thi det er enhver Beiler, det er ikke et Paafund af en liſtig Bedrager. Selv Skarpretteren, naar han nedlægger faſces for at gaae ud paa Frieri, ſelv han bøier Knæ, om han end er betænkt paa ſnareſt muligt at offre ſig for huslige Executioner, hvilke han finder ſaa naturlige, at han langtfra ſøger nogen Undſkyldning i, at de offentlige blive ſaa ſjeldne. Den Dannede bærer ſig ad paa ſamme Maade. Han knæler, han tilbeder, han opfatter den Elſkede i de meſt phantaſtiſke Kategorier, og derpaa glemmer han meget hurtigt ſin knælende Stilling, og vidſte fuldtvel imedens han knælede, at det var phantaſtiſk. Var jeg Qvinde, jeg vilde heller ſælges af min Fader til den høiſt Bydende ſom i Orienten, thi en Handel er der dog Mening i. Hvilken Ulykke at være en Qvinde, og dog er Ulykken egentligen den, at naar man er Qvinde ſaa fatter man det ikke. Klager hun, ſaa klager hun ikke over det Førſte, men over det Sidſte. Var jeg Qvinde, vilde jeg førſt og fremmeſt frabede mig al Beilen, og finde mig i at være

det svagere Kjøn, hvis jeg er det, men agte paa, hvad der er Hovedsagen, naar man vil være stolt, at man ikke kommer udenfor Sandheden. Dette bekymrer hende mindre. Juliane er i den syvende Himmel og Madam Petersen finder sig i sin Skjebne.

Saa takker jeg da Guderne, at jeg er bleven Mand ikke Qvinde. Og dog hvad giver jeg ikke Afkald paa! Fra Drikkevisen til Tragoedien er jo Poesien en Forgudelse af Qvinden. Værst for hende og for den, der beundrer, thi hvis han ikke tager sig iagt, bliver han, som han staaer der, pludseligen lang i Ansigtet. Det Skjønne, det Udmærkede, Mandens Daad skyldes Qvinden, thi hun begeistrer ham. Qvinden er den Begeistrende; hvor mangen Hjelen Fløitespiller har ikke foredraget dette Thema og hvor mangen Schäferinde ikke lyttet til? Sandeligen min Sjel er uden Misundelse og kun taknemlig mod Guden; thi jeg vil dog hellere være Mand og være lidt mindre og være det virkeligt end være Qvinde, og være en ubestemmelig Størrelse og lykfaliggjort i Indbildningen; hellere være en Concretion, der betyder Noget, end en Abstraktion, der betyder Alt. Ganske sandt altsaa: ved Qvinden kommer Idealiteten ind i Livet, hvad var Manden uden hende? Der er mangen Mand bleven Geni ved en Pige, mangen Mand bleven Helt ved en Pige, mangen Mand bleven Digter ved en Pige, mangen Mand bleven Helgen ved en Pige; — men han blev ikke Geni ved den Pige, han fik; thi med hende blev han kun Etatsraad; han blev ikke Helt ved den Pige, han fik, thi ved hende blev han kun General; han blev ikke Digter ved den Pige, han fik, thi ved hende blev han kun Fader; han blev ikke Helgen ved den Pige, han fik, thi han fik slet ingen og vilde kun have en eneste, som han ikke fik, ligesom Enhver af de Andre blev Geni, blev Helt, blev Digter ved den Piges Hjælp, de ikke fik. Var Qvindens Idealitet i sig selv begeistrende, saa maatte den Begeistrende jo være den, til hvem han bandtes for Livet. Tilværelsen udtrykker det anderledes. Det vil altsaa sige: i et negativt Forhold gjør Qvinden Manden productiv i Idealitet. Saaledes forstaaet er hun begeistrende, men at sige det ligefrem er at forskylde en Paralogisme,

som man maa være Qvinde for at overſee. Eller har man vel hørt, at Nogen er bleven Digter ved ſin Kone? Saa længe Manden ikke har hende, begeiſtrer hun. Det er denne Sandhed, der ligger til Grund for Poeſiens og Qvindens Indbildning. Det, at han ikke har hende, betyder enten, at han endnu kæmper for hende. Saaledes har en Pige begeiſtret Mangen og gjort ham til Ridder; men har man vel hørt, at Nogen er bleven tapper ved ſin Kone! Eller det, at han ikke har hende, betyder, at han ſlet ikke kan faae hende. Saaledes har en Pige begeiſtret Mangen og vakt hans Idealitet, derſom han ellers har nogen at give til Bedſte. Men en Kone, der har nok ſaa meget at give til Bedſte, vækker neppe Idealiteten. Eller det, at han ikke har hende, betyder, at han jager efter Idealet. Han elſker maaſkee Mange, men ogſaa det at elſke Mange er en Art ulykkelig Kjærlighed, og dog ligger hans Sjels Idealitet egentligen i denne Stræben og Higen, ikke i de Brøksdele af Elſkværdighed, der udgjøre ſumma ſummarum af alle de Enkeltes Contribution.

Den høieſte Idealitet, Qvinden kan vække hos Manden, er egentligen at vække Udødelighedens Bevidſthed. Nerven i dette Beviis ligger i, hvad man kunde kalde Nødvendigheden af en Replik. Som man ſiger om et Stykke, det kan ikke ende uden at den og den faaer en Replik, ſaaledes, ſiger Idealiteten, kan Tilværelſen ikke være forbi med Døden: jeg fordrer en Replik. Dette Beviis føres ofte poſitivt i Adreſſeavisen. Det finder jeg aldeles i ſin Orden, thi ſkal det føres i Adreſſeavisen, maa det føres poſitivt. Madam Peterſen har da levet adſkillige Aar indtil det Natten mellem den 24 og 25de har behaget Forſynet o. ſ. v. Hr. Peterſen faaer i denne Anledning et Anfald af Reminiſcentſer fra Beiler-Perioden, for at udtrykke mig ganſke beſtemt: kun Gjenſynet trøſter ham. Til dette ſalige Gjenſyn forbereder han ſig ved midlertidig at tage en anden Kone, thi vel er det andet Ægteſkab ikke ſlet ſaa poetiſk ſom det førſte, men det er dog et godt Eftertryk. Dette er det poſitive Beviis. Hr. Peterſen nøies ikke med at fordre en Replik, nei Gjenſynet hisſet. Det er bekjendt, at det ægte Metal ſtundom antager en Glands af det

ægte, denne er det korte Sølvblink. Med Hensyn til det ægte Metal er det tragisk, thi det ægte Metal maa nu engang finde sig i at være ægte. Anderledes med Hr. Petersen. Idealiteten tilkommer ethvert Menneske med Rette, naar jeg da leer ad Hr. Petersen, er det ikke, fordi han, hvis han virkelig var ægte Metal, kun havde et eneste Sølvblink, men fordi dette Sølvblink forraader, at han er bleven ægte Metal. Saaledes tager Spidsborgerligheden sig allerlatterligst ud, naar den, iført Idealiteten, giver en passende Anledning til med Holberg at sige: har ikke ogsaa den Ko faaet Adriene paa. Sagen er denne: vækker Qvinden Idealiteten og derved Udødelighedens Bevidsthed i Manden, gjør hun det altid negativt. Den, der virkelig blev Geni, blev Helt, blev Digter, blev Helgen ved en Qvinde, han greb i samme Nu det Udødelige. Var det Idealiserende positivt tilstede hos Qvinden, saa maatte Hustruen og kun Hustruen vække Udødelighedens Bevidsthed i Manden. Tilværelsen udtrykker lige det Modsatte. Skal hun hos Ægtemanden virkeligen vække Idealiteten, saa maa hun døe. Hos Hr. Petersen vækker hun den alligevel ikke. Vækker hun da ved sin Død Idealiteten hos Manden, da gjør hun Alt det Store, Poesien siger om hende, men vel at mærke, det, hun gjorde positivt for ham, vakte ikke Idealiteten. Imidlertid bliver hendes Betydning jo længer hun kommer hen, altid tvivlsommere, fordi hun virkelig er begyndt at ville betyde noget positivt. Jo mere positivt Beviset føres, desto mindre beviser det, thi da vil Længselen være efter noget Oplevet, hvis Indhold da væsentligen maa antages at være udtømt, da det er oplevet. Allermest positivt bliver Beviset, naar Længselens Gjenstand er det ægteskabelige Kringelkrogeri: dengang var de i Dyrehaugen sammen. Saaledes kan man ogsaa pludseligen faae en Længsel efter et Par gamle Slæber, man engang gik meget magelig i, men denne Længsel er intet Bevis for Sjelens Udødelighed. Jo mere negativt Beviset føres, desto bedre er det, thi det Negative er høiere end det Positive, er det Uendelige og saaledes det eneste Positive.

Hele Qvindens Betydning er negativ, hendes positive er

intet i Sammenligning dermed, ja er vel endog snarere fordærvelig. Det er denne Sandhed, som Tilværelsen har skjult for hende og trøstet hende med en Indbildning, der overgaaer Alt, hvad der kan opkomme i nogen Mands Hjerne, og faderligen indrettet Tilværelsen saaledes, at Sproget og Alt bestyrker hende i Indbildningen. Selv naar hun opfattes modsat det at være den begeistrende, som den, fra hvem Fordærvelsen udgaaer, hvad enten det nu er, at med hende Synden kom ind i Verden eller det er hendes Utroskab, der ødelægger Alt, Opfattelsen er stedse galant. Naar man nemlig hører saadan Tale, skulde man jo troe, at Qvinden virkelig er istand til at blive uendeligt meget mere skyldig end Manden, hvilket jo er en uhyre Anerkjendelse. Ak! Ak! Ak! det hænger ganske anderledes sammen. Der er en hemmelig Læsemaade, som Qvinden ikke forstaaer; thi i næste Øieblik vedkjender hele Tilværelsen sig den samme Opfattelse som Staten, der gjør Manden ansvarlig for sin Kone. Man fordømmer hende, som man aldrig har fordømt nogen Mand, thi han faaer kun en virkelig Dom, derpaa ender det med, ikke at hun faaer en mildere Dom, saa var dog al hendes Liv ikke Illusion, men at man hæver Sagen og lader det Offentlige o: Tilværelsen betale Omkostningerne. I det ene Øieblik skal hun være i Besiddelse af al mulig List, i det næste Øieblik leer man ad den, hun bedrager, hvilket jo er en Modsigelse, og selv Potiphars Hustru svæver der en Mulighed over, at kunne give det Udseende af, at hun var bleven forført. Saaledes har Qvinden en Mulighed, som ingen Mand har det, en uhyre Mulighed; men hendes Virkelighed er i Forhold dertil, og forfærdeligst af Alt er den Illusionens Trolddom, hvori hun føler sig lykkelig.

Lad da Plato takke Guderne for, at han blev samtidig med Socrates, jeg misunder ham, lad ham takke for, at han blev en Græker, jeg misunder ham, men naar han takker for, at han blev Mand ikke Qvinde, da stemmer jeg i med af mit ganske Sind. Hvis jeg var bleven en Qvinde og kunde forstaae, hvad jeg nu kan forstaae, forfærdeligt; hvis jeg var bleven en Qvinde og altsaa end ikke kunde forstaae det, endnu forfærdeligere

Men forholder dette sig saaledes, da følger dette, at man holder sig udenfor ethvert positivt Forhold til hende. Overalt hvor Qvinden er med, saaer man strax hiin uundgaaelige Hiatus, der lykfaliggjør hende, fordi hun ikke mærker den, og tager Livet af Manden, hvis han opdager den.

Et negativt Forhold til en Qvinde kan uendeliggjøre, det skal altid være sagt og være sagt til Ære for Qvinden, og kan siges ganske ubetinget; thi det kommer ikke væsentligt an paa den respective Qvindes særlige Beskaffenhed, hendes Deilighed, eller paa hendes Deilighedsvedvaren. Det beroer paa, at hun viser sig i det rette Øieblik, naar Idealiteten faaer sit Syn. Det er et kort Øieblik, da gjør hun vel i at forsvinde igjen. Thi et positivt Forhold til Qvinden endeliggjør Manden efter den størst mulige Maalestok. Det Høieste derfor, en Qvinde kan gjøre for en Mand, er at komme ham for Øie i det rette Øieblik, dog dette kan hun ikke gjøre, det er Skjebnens Velvillie, men nu kommer det Største, hun kan gjøre for en Mand, det er at blive ham utro jo før jo hellere. Den første Idealitet vil hjælpe ham til en potenseret Idealitet, og han er absolut hjulpen. Vel kjøbes denne anden Idealitet med den dybeste Smerte, men den er ogsaa den største Salighed; vel kan han ingenlunde ønske det, før det er skeet, men derfor takker han hende, at det er skeet; og da han dog menneskeligt talt ikke har stor Grund til at være saa meget taknemlig, saa er Alt vel. Men vee ham hvis hun bliver ham tro!

Saa takker jeg da Guderne for, at jeg blev en Mand ikke en Qvinde; saa takker jeg da Guderne for det næste, at ingen Qvinde ved et livsvarigt Engagement forpligter mig til bestandigt at tænke bag efter.

Hvilket besynderligt Paafund er ikke ogsaa et Ægteskab? Og hvad der gjør det endnu besynderligere er, at det skal være et umiddelbart Skridt. Og dog er intet Skridt saa afgjørende; thi der er Intet saa selvraadigt og herskesygt i Forhold til et Menneskeliv som Ægteskabet er det. Noget saa Afgjørende skal man altsaa gjøre umiddelbart. Og dog er Ægteskabet ikke noget Enkelt, men er yderst sammensat og fleertydigt. Ligesom Skild-

paddens Kjød smager af al muligt Kjød, saa har Ægteskabet en Smag af Alt, og ligesom Skildpadden er et langsomt Dyr, saaledes er Ægteskabet det ogsaa. En Forelskelse er dog noget Enkelt, men et Ægteskab! Er det noget Hedensk, eller noget Christeligt, eller noget Gudeligt eller noget Verdsligt eller noget Borgerligt eller lidt af Alt, er det Udtrykket for hiin uforklarlige Erotik, hiin ligestemte Sjeles Wahlverwandschaft eller er det Pligt eller er det Compagniskab eller en Hensigtsmæssighed i Livet eller Skik og Brug i visse Lande, eller er det Lidt af Alt; er det hos Stadsmusikanten man skal bestille Musikken eller hos Organisten eller skal man have lidt af begge Dele; er det Præsten eller Politi-Assistenten, der skal holde Talen og indskrive deres Navne i Livsens — eller i Qvarterets — Mandtal; er det paa Redekam at Ægteskabet lader sig høre eller lytter det efter hiin Hvidsken, der lyder som „Feernes fra Sommernattens Grotter?" Og et saa combineret Nummer, en saa sammensat Pasjage, der er saa compliceret som intet andet, mener enhver Ægtepeer at have foredraget, idet han indgik et Ægteskab, og mener at foredrage det idet han lever som Ægtemand. Mine kjære Drikkebrødre! skulle vi ikke i Mangel af anden Brudegave og Gratulation give hver af Ægtefolkene et NB. og Ægteskabet to NBner for gjentagen Uopmærksomhed! At udtrykke en enkelt Idee i sit Liv, kan være anstrængende nok, men at tænke noget saa Sammensat og altsaa bringe Eenhed deri, at udtrykke noget saa Sammensat, saa det Enkelte skeer sin Ret og Alt er tilstede paa eengang: ja sandeligen Den er stor, der gjør det. Og dog gjør jo enhver Ægtepeer det, og han gjør det, det er vist, siger han ikke at han gjør det umiddelbart. Skal det gjøres umiddelbart, maa det gjøres i Kraft af en høiere Umiddelbarhed, der har gjennemtrængt hele Reflexionen. Men dette ymtes der end ikke om. At spørge en Ægtemand, lønner ikke Umagen. Den, der engang har begaaet en Fadaise, hjemsøges bestandigt af Consequentsen. Fadaisen er at være kommen ind i alt dette, Hævnen er, at han nu bag efter skal see, hvad det er han har gjort. Snart slaaer han an, og bliver pathetisk, og troer han har

gjort noget Overordentligt ved at gifte sig, snart stikker han Halen mellem Benene, snart er det af Nødværge han roser Ægteskabet, men en Tanke-Enhed, der sammenholder de heterogeneste Livsanskuelsers disjecta membra, venter jeg forgjeves paa.

At være en slet og ret Ægtepeer er da jux, at være en Forfører er ogsaa jux, at ville experimentere med Qvinden for Morskabs Skyld er ogsaa jux. I Grunden indeholder de tvende sidste Methoder nok saa store Concessioner fra Mandens Side mod Qvinden, som Ægteskabet. Forføreren vil hævde sig selv ved at bedrage, men det at han bedrager, at han vil bedrage, at han gider bedrage, er ogsaa et Udtryk for hans Afhængighed af Qvinden, saaledes ogsaa med den Experimenterende.

Skulde der tænkes et positivt Forhold til Qvinden, da maatte det være saa reflekteret, at det af den Grund ikke blev noget Forhold til hende. At være en udmærket Ægtemand og dog i Stilhed forføre enhver Pige, at synes en Forfører og dog gjemme al Romantikens Glød i sig, var dog Noget, Concessionen i første Potens er dog altid tilintetgjort i anden. Dog har Manden sin sande Idealitet kun i en Reduplikation. Enhver umiddelbar Existents maa tilintetgjøres og Tilintetgjørelsen bestandigt være sikret ved et falsk Udtryk. En saadan Reduplikation kan Qvinden ikke fatte, den gjør Mandens Væsen umuligt at udtale for hende. Kunde en Qvinde have sit Væsen i en saadan Reduplikation, saa lod der sig intet erotisk Forhold til hende tænke, og som hendes Væsen vitterligt er, forstyrres det erotiske Forhold af Mandens Væsen, der bestandig har sit Liv i Tilintetgjørelsen af det, hvori hun har sit Liv.

Saa prædiker jeg da maaskee Klosteret og kaldes med Rette Eremita? Ingenlunde. Tag kun Klostret bort. Ogsaa det er dog kun et umiddelbart Udtryk for Aand, og Aand lader sig ikke udtrykke umiddelbart. Om Nogen bruger Guld eller Sølv eller Papirspenge, det gjør ingen Forskjel, men Den, der bestandigt end ikke giver en Hviid ud, uden at den er falsk, han forstaaer hvad jeg mener. Den, for hvem ethvert umiddelbart Udtryk kun er et Falsum, han og han alene er bedre sikret, end om han

gik i Kloſter, han bliver en Eremita, ſelv om han Nat og Dag reiſer i Omnibus.

Neppe havde Victor endt, førend Modehandleren ſprang op, rev en Vinflaſke omkuld, der ſtod for ham, og nu begyndte han ſaaledes.

Vel talt kjære Drikkebrødre, vel talt, jo mere jeg hører Eder tale, deſto mere forviſſes jeg om, at I ere Medſammenſvorne, jeg hilſer Eder ſom ſaadanne, jeg forſtaaer Eder ſom ſaadanne, thi Sammenſvorne forſtaaer man langtfra. Og dog, hvad veed I, hvad er Eders Smule Theori, ſom I give Udſeende af Erfaring, Eders Smule Erfaring, ſom I ſyer om til en Theori, og endeligen i hver anden Stund troe I dog et Øieblik og hildes et Øieblik. Nei jeg kjender Qvinden — fra hendes ſvage Side, det vil ſige jeg kjender hende. Jeg ſkyer ingen Forfærdelſe i mit Studium og ſkyer intet Middel for at forviſſe mig om hvad jeg har forſtaaet; thi jeg er en Raſende, og Raſende maa man være for at forſtaae hende, og var man det ikke før, naar man har forſtaaet hende, bliver man det. Som Røveren har ſit Smuthul ved den larmende Landevei, og Myreſlugeren ſin Tragt ved det løſe Sand, og Caperen ſit Skjuleſted ved det bruſende Hav, ſaa har jeg min Modeboutique midt i Menneſke-Vrimlen forføreriſk, uimodſtaaelig for en Qvinde ſom Venusbjerget for Manden. Her i en Modeboutique lærer man hende at kjende, praktiſk og fra Grunden af uden al theoretiſk Ophævelſe. Ja betydede Moden ikke Andet end at en Qvinde i Begjerligheds Brynde kaſtede Alt af ſig, ſaa var det dog Noget. Men ſaaledes er det ikke, Moden er ikke aabenbar Vellyſt, ikke tolereret Udſvævelſe, men en Uanſtændighedens Snighandel, der er autoriſeret ſom Velanſtændighed. Og ſom i det hedenſke Preuſſen den gifteſærdige Pige bar en Klokke, hvis Ringen var til Signal for Mændene, ſaaledes er en Qvindes Exiſtents paa Moden et evindeligt Klokkeſpil ikke for Udſvævende men for ſlikvurne Vellyſtninge. Man troer Lykken er en Qvinde o! ja den er jo uſtadig;

men den er dog ustadig i Noget, thi den kan give Meget, forsaavidt er den ikke en Qvinde. Nei, Moden er en Qvinde, thi Moden er Ustadighed i Nonsens, der kun kjender een Conseqvents, at den altid bliver mere og mere pinegal. Een Time i min Boutique er mere værd end Aar og Dage udenfor, hvis man ønsker at lære Qvinden at kjende; i min Modeboutique, thi den er den eneste i Residentsen, der er ikke Tanke om Concurrence; hvo skulde vove en Væddestrid med Den, der ganske har offret sig og offrer sig som Ypperstepræst i denne Afgudsdyrkelse. Nei der er ikke et distingueret Selskab uden at mit Navn er det første og det sidste, og der er ikke et borgerligt Selskab, hvor jo mit Navn, naar det nævnes, indgyder hellig Ærefrygt som Kongens, og der er ingen Dragt saa vanvittig, at den jo, naar den er fra min Boutique ledsages af en Hvidsken, idet den gaaer gjennem Salen; og der er ikke en Dame af Byrd, der vover at gaae min Boutique forbi, og ikke en borgerlig Pige uden at hun gaaer den sukkende forbi og tænker: dersom jeg blot havde Raad. Nu hun var ei heller bedragen. Jeg bedrager Ingen; det Fineste, det Kostbareste leverer jeg, til de billigste Priser, ja under Prisen sælger jeg, saaledes ønsker jeg ikke at vinde, nei jeg sætter aarligt store Summer til. Og dog vil jeg vinde, jeg vil det, jeg giver min sidste Hvid hen for at bestikke, for at underkjøbe Modens Organer, at mit Spil kan vindes. Det er mig en Vellyst uden Lige at tage de kosteligste Tøier frem, at skære til, at klippe ægte Brüsler-Kniplinger ud, for da at danne en Narredragt, jeg udsælger til de billigste Priser, ægte Stoffer og paa Moden. I troer maaskee, at det kun er i enkelte Øieblikke hun ønsker at være paa Moden. Langtfra, hun vil det altid, og det er hendes eneste Tanke. Thi Qvinden har Aand, men den er anbragt ligesaa godt som den forlorne Søns Midler, og Qvinden har Reflexion i ubegribelig høi Grad, thi der er intet saa Helligt, at hun jo i samme Nu finder det commensurabelt for Pynten, og Pyntens fornemste Udtryk er Moden; hvad Under at hun finder det commensurabelt, thi Moden er jo det Hellige; og der er intet saa ubetydeligt, at hun jo atter veed at bringe det i Forhold til Pynten, og Pyntens

ideløseste Udtryk er Moden; og der er Intet, Intet i hele hendes Paaklædning, ikke det mindste Baand, uden hun har en Forestilling om dets Forhold til Moden, og uden hun øieblikkeligt opdager, om den forbigaaende Dame har bemærket det; thi for hvem pynter hun sig, uden for andre Damer! Selv i min Boutique, hvor hun jo kommer for at vorde udstyret paa Moden, selv der er hun paa Moden. Ligesom der er en særskilt Badedragt og Ridedragt, saaledes er der ogsaa en egen Art af Paaklædning, der er moderne til at gaae i Boutiquen med. Denne Dragt er ikke saaledes skjødesløs som den Negligee, i hvilken en Dame behager at lade sig overraske tidligere om Formiddagen. Pointen er da hendes Qvindelighed og Coquetteriet i at lade sig overraske. Modedragten derimod er beregnet paa at være skjødesløs, lidt letfærdig uden at være generet derved, fordi en Modehandler staaer i et andet Forhold til hende end en Cavaleer. Coquetteriet ligger i at vise sig saaledes for en Mand, der paa Grund af sin Stilling ikke tør fordre Damens qvindelige Anerkjendelse, men maa nøies med de uvisse Indtægter, der rigelig falde af, men uden at hun tænker derpaa, eller uden at det falder hende ind ligeover for en Modehandler at ville være Dame. Pointen er derfor den, at Qvindeligheden paa en Maade er udeladt, og Coquetteriet gjort ugyldigt i den distingverede Dames fornemme Overlegenhed, der vilde smile hvis Nogen vilde alludere til et saadant Forhold. I sin Negligee ved en Visit skjuler hun sig og forraader sig gjennem Skjulet, i Boutiquen blotter hun sig med den yderste Nonchalence, thi det er kun en Modehandler — og hun er en Qvinde. Nu falder Schawlet lidt ned og giver en lille Bløße, dersom jeg ikke veed, hvad det betyder, og hvad hun vil, saa er mit Renomee fortabt, nu snærper hun apriorisk, nu gesticulerer hun aposteriorisk, nu svinker hun i Hofterne, nu speiler hun sig, og seer mit beundrende Fjæs i Speilet, nu læsper hun, nu tripper hun, nu svæver hun, nu slæber hun Foden løsagtigt, nu synker hun blødagtigt i en Lænestol, medens jeg i ydmyg Stilling præsenterer hende en Flacon og med min Tilbedelse svaler over hendes Hede, nu slaaer hun skjelmsk efter mig med

Haanden, nu taber hun sit Lommetørklæde, uden en eneste Bevægelse lader hun endog Armen forblive i sin løst nedhængende Stilling, medens jeg bøier mig dybt og tager det op, og byder det og faaer et lille protegerende Nik. Saaledes bærer en Dame sig ad, der er paa Moden, naar hun er i Boutiquen. Om Diogenes bevægede den Qvinde, der laae bedende i en noget uanstændig Stilling ved sin Bemærkning, om hun ikke troede, at Guderne kunde see hende bagfra, veed jeg ikke; men det veed jeg, at hvis jeg vilde sige til hendes knælende Naade, Deres Kjoles Folder falde ikke paa Moden, da vilde hun frygte dette mere end at krænke Guderne. Vee! den Udskudte, den Askepot, der ikke forstaaer dette. Pro dii immortales hvad er en Qvinde ogsaa, naar hun ikke er paa Moden, per deos obsecro hvad er hun naar hun er paa Moden!

Om det er sandt? Ja forsøg det: Lad Elskeren, idet den Elskede synker salig til hans Bryst og hvidsker uforstaaeligt: Din for evig, skjulende sit Hoved ved hans Barm, lad ham sige til hende: søde Catinka din Frisure er slet ikke paa Moden. Maaskee tænke Mændene ikke derpaa, men Den, der veed det og nyder Anseelse af at vide det, er den farligste Mand i Kongeriget. Hvilke salige Timer, Elskeren tilbringer med den Elskede før Brylluppet, veed jeg ikke, men de salige Timer, hun tilbringer i min Boutique, gaae hans Næse forbi. Uden mit Kongebrev og min Sanction er dog et Bryllup en ugyldig Akt eller ogsaa et meget plebeiisk Foretagende. Lad Øieblikket allerede være kommet da de skal mødes for Alteret, lad hende træde frem med den bedste Samvittighed i Verden, at Alt er kjøbt hos mig og for mig gjort Prøve paa Alt, hvis jeg vilde styrte til og sige: men min Gud min naadige Frøken den Myrthekrands sidder reent forkeert, — saa blev maaskee Ceremonien udsat. Men alt Sligt veed Mændene ikke, man maa være Modehandler for at vide det. Der hører en saa uhyre Reflexion til at controllere en Qvindes Reflexion, at kun en Mand, der offrer sig dertil, formaaer det, og formaaer det, hvis han oprindelig er begavet. Lykkelig er derfor den Mand, der ikke indlader sig med nogen Qvinde, hun tilhører ham dog ikke, om hun end ikke tilhører nogen anden

Mand, thi hun tilhører hiint Phantom, dannet af qvindelig Reflexions unaturlige Omgang med qvindelig Reflexion: Moden. See derfor skulde en Qvinde altid sværge ved Moden, saa var der Fynd i hendes Eed; thi Moden er dog det Eneste, hun altid tænker paa, det Eneste, hun kan tænke sammen med og ind i Alt. Der er fra min Boutique til den fornemme Verden udgaaet det glade Budskab for alle distinguerede Damer, at Moden byder Brugen af en egen Art Hovedtøi, naar man tager i Kirke, og at dette Hovedtøi igjen maa være noget forskjelligt til Høimesse og til Aftensang. Naar da Klokkerne ringe, da holder Equipagen for min Dør. Hendes Naade stiger ud (thi ogsaa dette er forkyndt, at Ingen kan sætte det Hovedtøi rigtigt uden jeg Modehandleren); jeg styrter hende imøde i dybe Buk, fører hende ind i mit Cabinet; medens hun blødagtigt vegeterer, bringer jeg Alt i Orden. Hun er færdig, hun har speilet sig; hurtigt som et Gudernes Sendebud iler jeg forud, har aabnet Cabinetsdøren og bukket, iler til Boutiquesdøren, lægger min Arm paa Brystet som en østerlandsk Slave, men opmuntret af et naadigt Knix over jeg endog at tilkaste hende et tilbedende og beundrende Haandkys — hun sidder i Vognen, see! hun har glemt Psalmebogen, jeg iler ud og rækker den ind ad Vinduet til hende, tillader mig endnu engang at minde hende om, at holde Hovedet en lille Kjende til Høire, og selv at rette lidt ved det, hvis hun ved at stige ud skulde bringe Hovedtøiet en Smule af Lave. Hun kjører hen og opbygges.

I troe maaskee, at det kun er fornemme Damer, der hylde Moden, langtfra. See! til mine Sye-Jomfruer, paa hvis Toilet jeg Intet sparer, at Modens Dogmer maae forkyndes med Eftertryk fra min Boutique. De danne et Chor af Halvgale, og jeg selv som Ypperstepræst foregaaer med et lysende Exempel, og bortødsler Alt, blot for ved Modens Hjelp at gjøre enhver Qvinde latterlig. Thi naar en Forfører brouter af, at enhver Qvindes Dyd er venibel for den rette Kjøber, da troer jeg ham ikke, men jeg troer, at enhver Qvinde i føie Tid skal være fanatiseret af Modens vanvittige og besmittende Selv-Reflexion, der for-

dærver hende ganske anderledes, end om hun var forført. Jeg har forsøgt det mere end eengang. Formaaer jeg det ikke selv, saa hidser jeg et Par af Modens Trælqvinder, som høre til hendes Stand, paa hende; thi som man afretter Rotter til at bide Rotter, saa er den fanatiserede Qvindes Bid ligesom Tarantellens. Og fremfor Alt er det farligt, naar en Mand træder understøttende til. Om jeg tjener Djævelen eller jeg tjener Guden, veed jeg ikke, men jeg har Ret, jeg vil have Ret, jeg vil det, saa længe jeg eier en eneste Hviid, jeg vil det saa længe til Blodet sprøiter ud af mine Fingre. Physiologen tegner en Qvindes Skabning af for at vise Snørelivets forfærdelige Følger, ved Siden tegner han den normale Skikkelse. Det er rigtigt, men kun den ene har Virkelighedens Gyldighed: de gaae alle med Snøreliv. Skildrer saaledes den Modesyges elendige forkrøblede Forskruethed, beskriv denne snigende Reflexion, der fortærer hende, og skildrer den qvindelige Blufærdighed, der mindst af Alt veed noget om sig selv, gjør det godt og Du har tillige dømt Qvinden og i Virkeligheden dømt hende forfærdeligt. Opdager jeg engang en saadan Pige, der nøisom og ydmyg ikke er fordærvet ved uanstændig Omgang med Qvinder, hun skal dog falde. Jeg bringer hende i mine Garn, nu staaer hun paa Offerpladsen o: i min Boutique. Med det haanligste Blik, som fornem Nonchalance kan væbne sig med, maaler jeg hende, hun forgaaer af Skræk, en Latter fra Naboværelset, hvor mine afrettede Haandlangere sidde, tilintetgjør hende. Naar jeg da har faaet hende udmaiet paa Moden, naar hun seer vanvittigere ud end et Daarekistelem, saa vanvittig som Een, der end ikke kunde blive optagen i en Daarekiste, da gaaer hun salig fra mig, intet Menneske end ikke en Gud kunde forfærde hende, thi hun er jo paa Moden.

Forstaaer I mig nu, forstaaer I, hvorfor jeg kalder Eder Medsammensvorne, om end kun langt fra. Forstaaer I nu min Opfattelse af Qvinden. Alt i Livet er en Modesag, Gudsfrygt er en Modesag, og Kjærlighed og Fiskebeensskjørter og en Ring i Næsen. Saa vil jeg af yderste Evne komme den ophøiede Genius til Hjælp, der begjærer at lee ad det latterligste af alle

Dyr. Har Qvinden reduceret Alt paa Moden, saa vil jeg ved Modens Hjælp prostituere hende, som hun har fortjent; jeg raster ikke, jeg Modehandleren, min Sjel raser naar jeg tænker paa min Opgave, hun skal endnu komme til at gaae med en Ring i Næsen. Søger derfor ingen Elsket, opgiver Elskov som det farligste Naboskab, thi ogsaa Eders Elskede skulle komme til at gaae med en Ring i Næsen.

Derpaa talede Johannes Forføreren saaledes:

Høistærede Drikkebrødre, plager Satan Eder? I taler jo som Bedemænd, Eders Øine ere røde af Taarer og ikke af Viin. Fast bevæger I ogsaa mig til Taarer, thi en ulykkelig Elsker fristes en meget bedrøvelig Ansættelse i Livet. Hinc illæ lacrymæ. Jeg er nu en lykkelig Elsker, og ønsker blot bestandig at være det. Maaskee er det en Concession mod Qvinden, hvilken Victor frygter saa meget? Hvorfor ikke? Det er en Concession. At jeg løsner denne Champagneflaskes Sløife, er ogsaa en Concession, at jeg lader dens Skummen styrte sig i Pokalen, er ogsaa en Concession, at jeg fører Pokalen til Læberne, er ogsaa en Concession — nu tømmer jeg den — concedo. Nu derimod er Pokalen tom, altsaa gjør jeg ingen Concession. Saaledes med Pigerne. Om en ulykkelig Elsker har kjøbt et Kys for dyrt, beviser mig kun, at han hverken veed at tage for sig eller tage fra sig. Jeg kjøber det aldrig for dyrt; det lader jeg Pigerne om. Hvad det betyder? Mig betyder det det skjønneste, det lifligste, det mest overtalende og det næsten mest overbevisende argumentum ad hominem, men da enhver Qvinde idetmindste een Gang i sit Liv eier denne argumenterende Oprindelighed, hvorfor skulde jeg saa ikke lade mig overbevise! Vor unge Ven vil tænke det. Han kan jo kjøbe sig et Conditor-Kys og see paa. Jeg vil nyde. Ingen Snak. Derfor staaer der i en gammel Vise om et Kys: es ist kaum zu sehn, es ist nur für Lippen, die genau sich verstehen, saa nøie, at Reflexionen er en Næsviished og en Daarskab. Den, der naar han er 20 Aar gammel, ikke fatter, at der er et kategorisk Imperativ: nyd, er en Nar, og Den, som

ikke griber til, bliver en Christiansfelder. Men I ere ulykkelige Elskere, derfor vil I skabe Qvinden om. Guderne forbyde det. Som hun er behager hun mig, ganske saaledes som hun er. Selv Constantins Spas indeholder et hemmeligt Ønske. Jeg derimod er galant. Hvorfor ikke? Galanteri koster Intet, og bringer Alt, og betinger al erotisk Nydelse. Galanteriet er Sandseligheds og Vellystens Frimureri mellem Mand og Qvinde. Det er et Natursprog, som Elskovens Sprog overhovedet. Det bestaaer ikke af Lyd, men af formummede Begjerligheder, der bestandig bytte Rolle. At en ulykkelig Elsker er ugalant nok til at ville convertere sit Deficit til en Vexel paa Evigheden, forstaaer jeg vel. Dog forstaaer jeg det ikke, thi for mig har Qvinden rigeligt Valuta. Det forsikrer jeg enhver Qvinde, og det er Sandhed, og tillige er det vist, at jeg er den Eneste, som ikke bliver bedragen ved denne Sandhed. Om en knækket Qvinde er mindre værd end Manden, findes ikke paa min Priis-Courant. Jeg plukker ikke brudte Blomster, det lader jeg Ægtemændene om til at pynte Fastelavnsriis med. Om Edvard f. Ex. vilde tænke om, og atter forelske sig i Cordelia eller repetere sin Forelskelse indenad, det lader jeg ham om, hvorfor skulde jeg blande mig i uvedkommende Ting. Hvad jeg tænkte om hende, har jeg forklaret hende i sin Tid, og i Sandhed hun har ogsaa overbeviist mig, absolut fyldestgjørende har hun overbeviist mig om, at mit Galanteri var paa rette Sted. Concedo. Concessi. Kommer der mig en ny Cordelia for Øie, opfører jeg Ringen Nr. 2. Men I ere ulykkelige Elskere og Sammensvorne og mere bedragne end Pigerne, og det uagtet I ere rigeligt begavede. Men Resolution, Begjerlighedens Resolution er Pointen i Tilværelsen. Vor unge Ven bliver altid udenfor. Victor er en Sværmer; Constantin har kjøbt sin Forstand altfor dyrt; Modehandleren er en Rasende. Hvad kan det hjælpe! Alle fire om een Pige bliver det dog til Vind. Man have Sværmeri nok til at idealisere, Smag nok til at støde til i Nydelsens festlige Klinken, Forstand nok til at bryde af, absolut som Døden bryder af, Raseri nok til atter at ville nyde — da er man Gudens og Pigernes Yndling. Dog

hvad hjælper det her at tale. Jeg vil ikke gjøre Proselyter. Stedet er heller ikke dertil. Vel ynder jeg Vin, vel ynder jeg Gjestebudets Overflod, det er godt, men en Pige være mit Selskab, saa taler jeg. Saa skal da Constantin have Tak for Gjestebudet og Vinen og det ypperlige Arrangement; med Talerne derimod var det kun maadeligt bevendt. Men for at det ikke skal ende saaledes, saa vil jeg tale til Qvindens Priis. Som den, der skal tale om Guddommen, maa indblæses af Guddommen for at kunne tale værdeligen, og altsaa af Guddommen selv læres, hvad han skal sige, saaledes ogsaa med Talen om Qvinden. Thi Qvinden er endnu mindre end Guden et Indfald af en Mands Hjerne, en Drøm om Dagen, Noget man selv hitter paa, og disputerer om pro et contra. Nei man lærer kun af hende selv at tale om hende. Og af jo flere man har lært, jo bedre. Første Gang er man lærende, anden Gang er man allerede hjulpen, som naar man ved lærde Disputatser benytter den sidste Opponents Høfligheder mod den næste. Men desuagtet er der Intet tabt. Thi saa lidet som et Kys er en Mundsmag, og saa lidet som en Omfavnelse er en Anstrængelse, saa lidet er dette ogsaa udtømt som Beviset for en mathematisk Sætning, der bliver det samme, om man sætter andre Bogstaver. Sligt passer paa Mathematiken og Phantomer, men ikke paa Elskov og paa Qvinden, hvor hver ny er et nyt Beviis, der paa en anden Maade beviser den samme Sætnings Rigtighed. Min Glæde er det, at Qvindekjønnet langtfra at være ufuldkomnere end Manden tvertimod er det fuldkomneste. Min Tale vil jeg dog indklæde i en Mythe, og skal det glæde mig paa Qvindens Vegne, hvem I saa uretfærdigen have krænket, om Talen maa dømme Eders Sjele, idet Nydelsen viser sig, men flyer Eder, som Frugterne Tantalus, fordi I have flyet dem og fordi I have krænket Qvinden. Kun saaledes krænkes hun nemlig, om hun end er høit ophøiet derover, og Enhver straffet, der vover det. Jeg krænker ingen. Sligt er kun Ægtemændenes Paafund og Bagvaskelse, da jeg tvertimod anerkjender hende meget mere end Ægtemanden.

Oprindeligen var der kun eet Kjøn, saa fortælle Grækerne, det var Mandens. Herligt udruſtet var han, saa han gjorde Guder Ære, saa herligt udruſtet, at det gik Guderne ſom det ſtundom hænder en Digter, der har udtømt al ſin Kraft i ſin digteriſke Skabning: de bleve misundelige paa Menneſket. Ja hvad værre var, de frygtede ham, at han ſkulde uvilligt bøie ſig under deres Aag, de frygtede, om end uden Grund, at han endog ſkulde bringe Himlen ſelv til at vakle. Saaledes havde de manet en Kraft frem, de neppe troede ſig iſtand til at betvinge. Da var der Uro og Bekymring i Gudernes Raad. Meget havde de ødslet paa at ſkabe Menneſket, det var høimodigt; nu maatte Alt voves, det var Nødværge, thi Alt var ſat paa Spil, det meente Guderne, tilbagekaldes kunde han ikke, ſom en Digter tilbagekalder ſin Tanke. Med Magt kunde han ikke tvinges, thi da kunde Guderne ſelv have tvunget ham, men derom var det jo netop de mistvivlede. Fanges og tvinges maatte han da ved en Magt, der var ſvagere end hans egen og dog ſtærkere og ſtærk nok til at tvinge. Hvilken vidunderlig Magt maatte dette ikke være! Dog Nød lærer Guder ſelv at overgaae ſig ſelv i Opfindſomhed. De ſøgte og grundede og fandt. Denne Magt var Qvinden, Skabningens Vidunder, ſelv i Guders Øine et større Vidunder end Manden, en Opdagelſe, ſom Guderne i deres Naivetet ikke kunde lade være at priſe ſig ſelv for. Hvad lader der ſig ſige mere til hendes Ære, end at hun ſkulde formaae, hvad end ikke Guder tiltroede ſig, hvad lader der ſig ſige mere end at hun formaaede det; hvor vidunderlig maa hun ikke være for at formaae dette! Det var en Liſt af Guderne. Svigefuldt var Tryllerinden dannet, i ſamme Nu ſom hun havde fortryllet Manden, da forvandlede hun ſig og fangede ham i alle Endelighedens Vidtløftigheder. Det var dette Guderne vilde. Men hvad kan dog være lifligere, lyſteligere, mere fortryllende end det, ſom Guder udtænkte, kæmpende for deres Vælde, ſom det Eneſte, der kunde lokke Manden. Og ſandeligen det er ſaaledes, Qvinden er det eneſte og det meſt Forføreriſke i Himlen og paa Jorden. Naar de ſaaledes ſammenlignes, er Manden noget ſaare ufuldkomment.

Og Gudernes List lykkedes. Dog lykkedes den ikke altid. Der var til alle Tider nogle Mænd, enkelte, som bleve opmærksomme paa Bedraget. Disse saae vel hendes Deilighed, mere end nogen Anden, men de anede Sammenhænget. Disse kalder jeg Erotikere, og tæller mig selv i deres Tal, Mændene kalde dem Forførere, Qvinden har intet Navn for dem, en Saadan er for hende unævnelig. Disse Erotikere ere de Lykkelige. De leve yppigere end Guderne, thi de spise bestandigt kun hvad der er kosteligere end Ambrosia og drikke hvad der er lifligere end Nektar: de spise Gudernes snildeste Tankes mest forføreriske Indfald, de spise bestandigt kun Lokkemad, o! Vellyst uden Lige o! salige Leveviis, de spise bestandigt kun Lokkemaden — de fanges aldrig. De andre Mænd gribe til og spise Lokkemad som Bønder spise Agurkesalat, og blive fangne. Kun Erotikeren veed at vurdere Lokkemaden, at vurdere den uendeligt. Dette aner Qvinden, derfor er der en hemmelig Forstaaelse mellem ham og hende. Men han veed ogsaa, at det er Lokkemad, denne Hemmelighed har han for sig selv.

At der da intet Vidunderligere, intet Lifligere, intet mere Forføreriſk lader sig udtænke end en Qvinde, derfor borge Guderne, og deres Nød, som skærpede Opfindsomheden, borger atter for dem, at de have vovet Alt og i hendes Væsens Dannelse bevæget Himmelens og Jordens Kræfter.

Jeg forlader Mythen. Mandens Begreb svarer til hans Idee. Man kan derfor tænke en eneste Mand tilværende og intet mere. Qvindens Idee derimod er en Almindelighed, der ikke er udtømt i nogen Qvinde. Hun er ikke ebenbürtig med Manden, men senere, en Deel af Manden, og dog fuldkomnere end han. Lad Guderne have taget en Deel af ham, medens han sov, af Frygt for at vække ham ved at tage for meget, eller lad Guderne have deelt ham og Qvinden være Halvdelen: den, der blev deelt, var jo Manden. I Subdivisionen forholder hun sig altsaa først lige med Manden. Hun er et Bedrag, men dette er hun først i det andet Øieblik, og for Den, der bliver bedragen. Hun er Ende-

ligheden; men i sit Første er hun Endeligheden potenseret i al guddommelig og menneskelig Illusions skuffende Uendelighed. Endnu er Bedraget der ikke. Men et eneste Øieblik længere, og man er bedragen. Hun er Endeligheden, saaledes er hun et Collectivum; den ene Qvinde er de mange. Dette forstaaer kun Erotikeren, og derfor veed han at elske Mange, aldrig bedraget, men indsugende al den Vellyst, som listige Guder mægtede at tilberede. Derfor lader Qvinden sig ikke udtømme i nogen Formel, men er en Uendelighed af Endeligheder. Vil man tænke hendes Idee, da gaaer det En som Den, der stirrer ind i et Hav af Taagebilleder, der bestandigt danne sig, eller som Den, der forvildes ved at skue i Bølgerne, hvis Skumpiger bestandigt gjække, thi hendes Idee er kun et Mulighedens Værksted, og atter i Erotikeren er denne Mulighed Sværmeriets evindelige Ophav.

Saa dannede Guderne hende fiin og ætherisk som af Sommernattens Taage og dog fyldig som den modne Frugt, let som Fuglen, skjøndt hun bærer en Verdens Attraa i sig, let fordi Kræfternes Spil er enet i et negativt Forholds usynlige Centrum, i hvilket hun forholder sig til sig selv, slank i Skuddet, bestemt tegnet og dog for Øiet svulmende i Skjønhedens Bølgelinier, fuldendt og dog som blev hun bestandig nu først færdig, kølig, liflig, forfriskende som den nyfaldne Snee og dog rødmende i stille Gjennemsigtighed, lykkelig som en Spøg, der lader En glemme Alt, beroligende som det Maal, hvortil Begjeringen er, tilfredsstillende ved selv at være Begjeringens Incitament. Og saaledes havde Guderne beregnet Situationen, at Manden, naar han fik hende at see, skulde forundres som Den, der seer sig selv, og dog igjen som var han fortrolig med dette Syn, forundres som Den, der seer sig selv i Fuldkommenhedens Afglands, forundres som Den, der seer hvad han aldrig havde anet, og dog seer, hvad der, saa synes det, nødvendig maatte være faldet ham ind, seer, hvad der er nødvendigt i Tilværelsen, og dog seer dette som Tilværelsens Gaade. Netop denne Modsigelse i Forundringen elsker Begjeringen frem, medens Forundringen skyder ham nærmere og nærmere til, saa han ikke kan

lade være at see, ikke lade være at synes sig fortrolig dermed, uden dog ret at turde nærme sig, om han end ikke kan lade være at begjære.

Da Guderne saaledes havde tænkt sig hendes Skikkelse, frygtede de selv for ikke at skulle kunne udtrykke den. Men hvad de frygtede mere var hende selv. Hvor skjøn hun var, turde de nemlig ikke lade hende faae at vide af Frygt for en Medvider, der kunde forspilde Listen. Da blev Kronen sat paa Værket. Guderne dannede hende færdig, men da skjulte de Alt for hende i Uskyldighedens Uvidenhed og skjulte det endnu engang for hende i Blufærdighedens uigjennemtrængelige Hemmelighed. Hun var færdig, og Seiren vis. Indbydende var hun, nu var hun det ved at unddrage sig, nødende derved, at hun flyer, uimodstaaelig derved, at hun selv bestandig er Modstanden. Guderne jublede. Og ingen Tillokkelse er der udfunden i Verden, som Qvinden er det, og ingen Tillokkelse er saa absolut, som Uskyldighedens, og ingen Fristelse saa besnærende, som Blufærdighedens, og intet Bedrag saa mageløst, som Qvinden. Hun veed Intet, og dog indeholder Blufærdigheden en Natur-Anelse, hun er adskilt fra Manden, og Blufærdighedens Skillevæg er mere afgjørende end Aladdins Sværd, der skiller ham fra Gulnare; og dog fornemmer den Erotiker, der lig Pyramis lægger sit Hoved til Blufærdighedens Skillevæg, fjernt anet al Begjeringens Lyst histinde.

Saaledes fristes Qvinden. Menneskene sætte det Herligste frem som Spise for Guder, de vide intet Herligere at byde; saaledes er Qvinden en Skuefrugt, Guderne vidste Intet at sammenligne dermed. Hun er, hun er tilstede, nærværende, tæt hos, og dog er hun uendeligt fjernet, skjult i Blufærdigheden, indtil hun selv forraader sit Skjulested, hvorved, det veed hun ikke, det er ikke hende, det er Tilværelsen selv, der er den listige Angiver. Skjelmsk er hun som Barnet i Legen, der titter frem af sit Skjul, og dog er hendes Skjelmeri uforklarligt, thi hun veed ikke selv af det, og er altid gaadefuld, gaadefuld naar hun skjuler Øiet, gaadefuld naar hun udsender Blikkets Sendebud, hvilket ingen Tanke, end mindre noget Ord, formaaer at følge. Og dog er Blikket Sjelens „Tolk", hvor er da Forklaringen,

naar Tolken selv taler uforstaaeligt. Rolig er hun som Aftenens Stilhed, naar intet Blad rører sig, rolig som en Bevidsthed, der endnu ikke veed af Noget, hendes Hjertes Bevægelse saa regelmæssig, som var det ikke til, og dog opdager den Erotiker, der lytter stethoskopisk rigtigt, Lystens dithyrambiske Slag som et ubevidst Medlydende. Sorgløs som Vindens Pust, tilfreds som det dybe Hav, og dog længselsfuld som det Uforklarede er det. Mine Venner! mit Sind er formildet, ubeskriveligt formildet; jeg fatter, at ogsaa mit Liv udtrykker en Idee, om I end ikke forstaae mig. Ogsaa jeg har afluret Tilværelsens Hemmelighed, ogsaa jeg tjener noget Guddommeligt, og tilvisse jeg tjener ikke for Intet. Som Qvinden er et Bedrag af Guderne, saa er dette det sande Udtryk, at hun vil forføres; og som Qvinden ikke er en Idee, saa er Sandheden heraf, at Erotikeren vil elske saa mange, som muligt.

Hvilken Vellyst det er at nyde Bedraget, uden at vorde bedragen, forstaaer kun Erotikeren. Hvor saligt det er, at vorde forført, veed egentligen kun Qvinden. Jeg veed det af Qvinden, om jeg end ikke har givet nogen Tid at forklare mig det, men hævdet mig selv og tjent Ideen ved et Brud, saa brat som Dødens; thi en Brud og et Brud svare qvindeligt og mandligt til hinanden. Kun Qvinden veed det, og veed det med sin Forfører. Sligt fatter ingen Ægtemand. Hun taler heller aldrig til ham derom. Hun finder sig i sin Skjebne, hun aner, at det maa være saa, at hun kun eengang kan blive forført. Derfor vredes hun egentligen aldrig paa sin Forfører. Det vil sige, hvis han virkeligt har forført hende og udtrykt Ideen. Et brudt Ægteskabsløfte og andet Saadant er naturligviis Galimathias og ingen Forførelse. Forsaavidt er det ikke saa stor en Ulykke for en Qvinde, at være forført, og det er hendes Lykke, om hun bliver det. En udmærket forført Pige kan blive en udmærket Hustru. Hvis jeg ikke selv duede til at være Forfører, om jeg end, naar jeg betragter mig saaledes, dybt føler min Ringhed, hvis jeg vilde være en Ægtemand, vilde jeg altid vælge en forført, at jeg ikke selv skulde begynde med at forføre min Hustru. Ægteskabet udtrykker ogsaa

en Idee, men i Forholdet til denne Idee er Det aldeles ligegyldigt, hvilket i Forhold til min Idee er det Absolute. Et Ægteskab burde derfor aldrig lægges an med en Begyndelse, som var det Begyndelsen til en Forførelses-Historie. Saa meget er vist, at til enhver Qvinde svarer der en Forfører. Hendes Lykke er netop at træffe ham.

Ved Ægteskabet derimod seire Guderne. Da vandrer den eengang Forførte ved Ægtemandens Side gjennem Livet, seer stundom længselsfuldt tilbage, finder sig i sin Skjebne, indtil hun har naaet Livets Grændse. Hun dør, men hun dør ikke i den Forstand som Manden, hun forflygtiges og opløses i hiint Uforklarlige, hvoraf Guderne dannede hende, hun forsvinder som en Drøm, som en midlertidig Skikkelse, hvis Tid er forbi. Thi hvad er Qvinden Andet end en Drøm, og dog den høieste Virkelighed. Saaledes forstaaer Erotikeren hende og fører hende og føres ved hende i Forførelsens Øieblik uden for Tiden, hvor hun hører hjemme som Illusionen. Hos Ægtemanden bliver hun timelig og han ved hende.

Vidunderlige Natur, hvis jeg ikke beundrede Dig, vilde en Qvinde lære mig det, thi hun er Tilværelsens Venerabile. Herligt dannede Du hende, men endnu herligere, at Du aldrig dannede den ene Qvinde som den anden. Hos Manden er det Væsentlige det Væsentlige, og forsaavidt altid det Samme; hos Qvinden er det Tilfældige det Væsentlige og saaledes en uudtømmelig Forskjellighed. Kort er hendes Herlighed, men hurtigt er ogsaa Smerten forglemt, som havde jeg end ikke fornummet den, naar den samme Herlighed atter bydes mig. Vel sandt, ogsaa jeg seer det Uskjønne, der senere kan vise sig, men saaledes er hun ikke hos sin Forfører.

Taflet var hævet. Der behøvedes kun et Vink af Constantin; med militairisk Taktfasthed forstode Deeltagerne hinanden, naar det gjaldt at gjøre et Sving og et Omsving. Med den usynlige

Kommandostav, der i Constantins Haand var elastisk som en Ønskekvist, berørte han dem endnu eengang, for i en flygtende Reminiscents at minde om Gjæstebudet og Nydelsens Stemning, der for en Deel var overvunden af Talernes Tankebevægelse, og for at, som det skeer i Resonantsen, den Festlighedens Tone, der var forsvunden, atter maatte vende tilbage over Gjæsterne i Gjenlydens korte Nu. Han hilste til Afskeed med det fulde Glas, han tømte det, han slyngede det mod Døren i Bagvæggen. De Andre fulgte hans Exempel, og fuldkommede den symbolske Handling med en Indviets Høitidelighed. Afbrydelsens Lyst skete saaledes sin Ret, denne keiserlige Lyst, der kortere end nogen anden dog er frigjørende som ingen anden. Med en Libation bør Nydelsen begynde, men denne Libation, hvorved man slynger Glasset hen i Tilintetgjørelse og Glemsel, og river sig selv lidenskabeligt, som var man i Livsfare, ud af enhver Erindring, denne Libation er til de underjordiske Guder. Man bryder af, og der hører Kraft til at gjøre det, større Kraft end til at overhugge en Knude, fordi Knudens Vanskelighed giver Lidenskab, men den Lidenskab, der hører til for at bryde af, maa man give sig selv. Resultatet er i en vis udvortes Forstand det samme, men i kunstnerisk Henseende er det himmelvidt forskjelligt, om Noget hører op, faaer en Ende, eller det afbrydes ved Frihedens Act, om det er en Hændelse eller en lidenskabelig Afgjørelse, om det er forbi som Skolemesterens Vise, naar der ikke er mere, eller det bevirkes ved Lystens Keisersnit, om det er en Trivialitet, Enhver har oplevet, eller hiin Hemmelighed, der undgaaer de Fleste.

Det var en symbolsk Handling af Constantin, da han kastede Bægeret bort, og dog blev dette Kast paa en Maade et afgjørende Slag; thi ved det sidste Slag aabnedes Døren, og man saae som Den, der formasteligt har banket paa Dødens Port, naar den aabnes, seer Tilintetgjørelsens Vælde, saaledes saae man hiint Nedrivningskor færdigt til at ødelægge Alt — et Memento, der i samme Secund gjorde Deeltagerne til Flygtninge fra hiint Sted, og i samme Secund allerede ligesom havde forvandlet den hele Omgivelse til en Ruin.

For Døren holdt en Vogn forspændt. Paa Constantins Indbydelse toge de Plads og kjørte bort i en oprømt Stemning, thi hiint Tilintetgjørelsens Tableau i Baggrunden havde givet Sjelen ny Elasticitet. En Miil derfra holdtes stille; her tog Constantin Afskeed som Vert, underrettede dem om, at der var fem Vogne til Tjeneste, Enhver kunde følge sin Lyst, kjøre hvorhen han vilde, alene eller om han ønskede i Selskab, med hvem han ønskede. Saaledes stiger en Raket ved Krudtets Kraft op i et eneste Skud, staaer et Øieblik stille samlet heel i eet Moment, da splittes den ad for alle Vinde.

Medens der spændtes for, spadserede de natlige Gjester er lille Stykke hen ad Veien. Den friske Morgenluft luttrede deres hede Blod med sin Kølighed, i hvis Forfriskelse de ganske gave sig hen, medens deres Skikkelser og Gruppen, disse dannede, paa mig gjorde et phantastisk Indtryk. Thi at Morgensolen skinner over Mark og Eng og over hver en Skabning, der i Natten fandt Hvile og Styrke til jublende at staae op med Solen, deri er kun en velgjørende gjensidig Forstaaelse, men et Natteselskab, opfattet ved Morgenbelysning i en smilende Naturomgivelse, virker næsten unheimlich. Man kommer til at tænke paa Spøgelser, der ere blevne overraskede af Daggryet; paa Underjordiske, der ikke kunne finde Ridsen, gjennem hvilken de forsvinde, fordi denne kun er synlig i Mørke; paa Ulykkelige, for hvem Forskjel paa Dag og Nat er forsvunden i Lidelsens Eensformighed. — En Fodsti førte dem over et lille Stykke Mark hen til en indhegnet Have, skjult af hvilken et beskedent Landsted forraadte sig i Baggrunden. Ved Enden af Haven ud mod Marken laae et Lysthuus, dannet af Træer. Opmærksomme paa, at der var Nogen i Lysthuset, bleve de alle nysgjerrige, og med Jagttagerens speidende Blik omsluttede Beleirerne hiint venlige Skjulested, selv skjulte og saa spændte som Politiets Udsendinge, naar det gjelder at overliste. Som Politiets Udsendinge, nu det forstaaer sig, deres Ydre gjorde en Forvexling mulig, at Politiets Udsendinge kunde søge dem. Hver havde indtaget sin Plads for at titte ind, da trækker Victor sig et Skridt tilbage og siger til

sin Nabo: Ih! min Gud, det er jo Assessor Vilhelm og hans Frue.

De bleve overraskede — ikke hine Tvende, hvem Løvet skjulte, hine tvende Lykkelige, der vare altfor fordybede i huslig Lyst til at være Jagttagere, altfor trygge til at troe sig som Gjenstand for Nogens Opmærksomhed uden Morgensolens, der med Velbehag titted ind til dem, medens en sagte Luftning viftede i Grenene, og medens Landlighedens Ro som Alt omkring dem fredede om dette lille Lysthuus. Det lykkelige Ægtepar blev ikke overrasket og bemærkede Intet. At det var Ægtefolk, var klart nok, det saae man strax, ak! hvis man er i Slægtskab med en Jagttager. Selv om Intet, Intet i den vide Verden, intet Aabenlyst og intet Skjult aabenlyst eller skjult har til Hensigt at ville forstyrre de Elskendes Lykke, naar de sidde hos hinanden ere de ikke saaledes trygge; salige ere de, og dog er det som var der en Magt, der vilde skille dem ad, saa fast holde de hinanden omslyngede, og dog er det, som var der en Fjende til, mod hvilken de værne sig, og dog er det, som kunde de aldrig blive tilstrækkeligt forvisede. Ikke saaledes med Ægtefolk, og ikke saaledes med hiint Ægtepar i Lysthuset. Hvor længe de havde været gift, lod sig derimod ikke med Bestemthed angive. Fruens Syslen ved Theebordet skete vel med øvet Sikkerhed, men dog ogsaa med saa megen næsten barnlig Inderlighed i Beskæftigelsen, som var hun en Nygift, i den Mellemtilstand, da hun endnu ikke med Bestemthed veed, om Ægteskabet er Spøg eller Alvor, om det at være Husmoder er en Gjerning eller en Leeg, en Tidsfordriv. Maaskee havde hun dog længere været gift, men var ikke i Reglen fungerende ved Theebordet, maaskee gjorde hun det kun her ude paa Landet, eller maaskee gjorde hun det kun den Morgen, der muligen havde en egen Betydning for dem. Hvo kan afgjøre dette? Al Beregning strander til en vis Grad paa enhver Individualitet, der har en Oprindelighed i sin Sjel, thi denne forhindrer Tiden i at sætte sine Mærker. Naar Solen skinner i al sin Sommerglands, saa tænker man strax paa, at der maa være en eller anden Høitidelighed, til daglig Brug kan det ikke være

saaledes, eller at det er første Gang, eller dog een af de første Gange, den gjør det, thi i Tidens Længde lader det sig ikke gjentage. Saaledes tænker Den, der kun eengang seer det, eller seer det første Gang, og jeg saae Assessorinden første Gang; Den, der seer det hver Dag, tænker vel anderledes, hvis han ellers seer det Samme. Dog dette bliver Assessorens Sag. Vor elskværdige Husmoder var altsaa beskæftiget; hun skjenkede kogende Vand i et Par Kopper, formodentligt for ret at ophede dem, hun tømte det ud, satte Koppen paa en Bakke, skjenkede Theen, serverede det Tilhørende, nu var hun færdig, var det nu Spøg eller Alvor? Dersom Nogen ikke ellers er en Ven af Thee, han skulde have været i Assessorens Sted, mig forekom denne Drik i dette Øieblik den mest indbydende, og kun den venlige Frues indbydende Mine forekom mig mere indbydende. Hun havde formodentlig hidtil ikke havt Tid til at tale, nu brød hun Tausheden, og idet hun bød Theen, sagde hun: „skynd Dig nu Kjære og drik, medens Theen er varm, Morgenluften er dog noget kølig; og det er da det Mindste, jeg kan gjøre for Dig, at være lidt omhyggelig.“ „Det Mindste?“ svarede Assessoren laconisk. „Ja, eller det Meste, eller det Eneste.“ Assessoren saae spørgende paa hende, og medens han tilberedte sig Nydelsen, vedblev hun: „Du afbrød mig igaar, da jeg vilde begynde derpaa, men jeg har atter tænkt derover, mange Gange har jeg tænkt derover, og nu især, Du veed nok i Anledning af hvem: det er dog vist og sandt, havde Du ikke giftet Dig, var Du bleven noget ganske anderledes Stort i Verden.“ Medens Koppen endnu stod paa Bakken, indsugede Assessoren den første Mundfuld med synligt Velbehag, ret vederqvæget, eller var det maaskee Glæde over den Elskelige. Jeg troer det; hun derimod syntes blot at fryde sig ved at det smagte ham. Nu satte han Koppen paa Bordet hos sig, tog en Cigar frem og sagde: „maa jeg tænde ved dit Fyrfad.“ „Gjerne,“ svarede hun, og tog med en Theeskee en Glød og bragte ham den. Han tændte Cigaren, lagde sin Arm om hendes Liv, medens hun støttede sig mod hans Skulder, han vendte Hovedet til den anden Side for at udblæse

Røgen, nu hvilede hans Øie paa hende med en Hengivenhed, som Blikket kan forklare den, dog smilte han, men dette Glædens Smiil havde en lille Tilsætning af veemodig Ironi, endeligen sagde han: „Troer Du virkelig, min Pige?“ „Hvad mener Du,“ svarede hun. Han taug atter, Smilet fik Overhaand, medens dog Stemmen var ganske alvorlig: „saa tilgiver jeg Dig din tidligere Daarskab, da Du selv har glemt den saa hurtigt, thi paa daarlige Qvinders Viis er din Tale — hvad Stort skulde jeg vel være bleven i Verden?“ Fru Assessorinden syntes et Øieblik forlegen ved denne Vending, dog hurtigt havde hun samlet sig og udviklede sig nu med qvindelig Veltalenhed. Assessoren saae hen for sig, han afbrød hende ikke, men alt som hun vedblev, begyndte han at tromme med Fingrene af den høire Haand paa Bordet, han nynnede en Melodie, Visens Ord bleve et Øieblik hørlige, ligesom Mønsteret bliver synligt i Væven, og atter forsvinder, saaledes svandt Ordene atter hen i en Nynnen af Visens Melodi: „Manden gik ud i Skoven, skar af de Kjepper hvide.“ Efter dette melodramatiske Foredrag, Fruens Explication nemlig, der accompagneredes af Assessorens Nynnen, indtraadte atter Replikken: „Du er nok, sagde han, Du er nok uvidende om, at danske Lov tillader en Mand at slaae sin Kone, kun Skade, at Loven ikke angiver i hvilket Tilfælde det er tilladt.“ Fruen smilte ad hans Trudsel og vedblev: „men hvorfor kan jeg dog aldrig faae Dig til at være alvorlig, naar jeg taler herom. Du forstaaer mig ikke; tro mig, jeg mener det oprigtigt, mig synes det at være en saare skjøn Tanke. Ja var Du ikke bleven min Mand, saa turde jeg ikke tænke den, men nu har jeg netop tænkt den for din Skyld og for min Skyld, og vær nu kjønt alvorlig, for min Skyld, og svar mig oprigtigt.“ „Nei alvorlig faaer Du mig ikke, og alvorligt Svar faaer Du ikke; jeg maa enten lee ad Dig, eller bringe Dig til at glemme det, som før, eller prygle Dig, eller Du maa lade være at tale derom, eller paa en anden Maade faae Dig til at tie. Du seer det er Spøg, og derfor er der saa mange Udveie.“ Han reiste sig op, trykkede et Kys paa hendes Pande, lagde hendes Arm i sin og forsvandt i en løvtæt Gang, der førte fra Lysthuset.

Lysthuset var da tomt, her var Intet videre at gjøre, det fjendtlige Occupationscorps trak sig tilbage uden Bytte. Ingen af dem syntes fornøiet med dette Udbytte, dog nøiedes de Andre med at gjøre en ondskabsfuld Bemærkning. Man vendte nu tilbage, men savnede Victor. Han var svungen om Hjørnet, langs Haven var han kommen op til den landlige Bygning. Her stode en Havestues Døre aabne ud til en Græsplaine; et Vindue, som vendte ud til Veien, stod ligeledes aaben. Formodentlig havde han seet Noget, der tildrog sig hans Opmærksomhed. Han springer ind ad Vinduet, just som han springer ud stode de Andre hos, de havde søgt ham, triumpherende holder han et Papir i sin Haand og raaber: „et Manuscript af Hr. Assessoren. Har jeg udgivet hans andre, saa er det ikke mere end Skyldighed, ogsaa at udgive dette." Han stak det i Lommen eller rettere han vilde stikke det i Lommen, thi som han bøiede Armen om og allerede havde Haanden med Manuscriptet halvt i Lommen, listede jeg det fra ham.

Men hvo er da jeg? Ingen spørge derom. Er det ikke faldet ham ind før at spørge derom, saa er jeg hjulpen, thi nu er jeg over det Værste. Jeg er desuden ikke værd at spørge efter; thi jeg er det Ringeste af Alt, man gjør mig ganske undseelig ved at spørge derom. Jeg er den rene Væren, og derfor mindre næsten end Intet. Jeg er den rene Væren, der er med allevegne, men dog ikke bemærkelig, fordi jeg bestandigt er ophævet. Jeg er ligesom den Streg, ovenover hvilken Regne-Opgaven staaer og under hvilken Facitet; hvo bryder sig om Stregen? Af mig selv formaaer jeg slet Intet, thi selv den Idee at fralíste Victor Manuscriptet er end ikke mit eget Indfald, men Indfaldet selv, hvorved jeg, som Tyvene sige, laante Manuscriptet, er jo laant af Victor. Idet jeg nu udgiver Manuscriptet, er jeg igjen slet Intet, thi Manuscriptet er Assessorens, og jeg som Udgiver er kun i min Intethed som en Nemesis over Victor, der vel meente at have Hævd paa at udgive.

Adskilligt
om Ægteskabet mod Indsigelser.

Af

En Ægtemand.

Motto: „Den Bedragne er vísere end den Ikke-Bedragne.“

Min kjære Læser! Dersom Du ikke skulde have Tid og Leilighed til at anvende en halv Snees Aar af dit Liv paa at reise Verden rundt for at see Alt, hvad en Jordomseiler lærer at kjende; dersom Du ikke skulde have Evne og Vilkaar til ved mangeaarig Øvelse i fremmede Sprog at trænge ind i Folke-Individualiteternes Forskjellighed, som disse vise sig for Granskeren; dersom Du ikke er betænkt paa at opdage et nyt astronomisk System, der vil fortrænge baade det copernicanske og det ptolemæiske — saa gift Dig; og dersom Du har Tid til det Første, Evne til det Andet, Tanke om det Sidste, saa gift Dig ogsaa. Selv om Du ikke fik hele Jordkloden at see eller talede i mange Tunger eller blev klog paa Himlen, Du vil ikke fortryde det; thi Ægteskabet er og bliver den vigtigste Opdagelses-Reise, et Menneske foretager sig; ethvert andet Kjendskab til Tilværelsen er overfladisk i Sammenligning med en Ægtemands, thi han og kun han har retteligen fordybet sig i Tilværelsen. Vel er det sandt, ingen Digter skal kunne sige om Dig, hvad Digteren siger om den forslagne Ulysses, at han saae mange Menneskers Byer og lærte deres Sind at kjende, men Spørgsmaalet er, om han ikke havde faaet ligesaa Meget og ligesaa behagelige Ting at vide, hvis han var bleven hjemme hos Penelope. Er ingen Anden af den Mening, saa er min Kone det, og hvis jeg ikke høiligen feiler, er enhver Kone det. En saadan Majoritet er lidt mere end en simpel, saa meget mere, som Den, der har Konerne paa sin Side, han faaer nok Mændene med. Vel er det sandt, at Reiseselskabet paa denne Expedition er lille, at man ikke har, som

paa de fem- og ti-Aars Expeditioner, en talrig Kreds, der da ogsaa, vel at mærke, bestandigt bliver den samme; men saa er det Ægteskabet forbeholdt, at stifte en egen Art Bekjendtskaber, der er det Vidunderligste af Alt, og hvor hver ny Tilkommende bestandigt er den Velkomneste.

Priset være derfor Ægteskabet, priset Enhver, der taler til dets Ære; hvis en Begynder tør tillade sig en Yttring, da vil jeg sige, at det netop derfor forekommer mig saa vidunderligt, fordi Alt dreier sig om Ubetydeligheder, hvilke dog det Guddommelige i Ægteskabet ved Miraklet forvandler til det Betydelige for den Troende. Og alle disse Ubetydeligheder have igjen den Mærkelighed, at Intet lader sig forud optage, Intet udtømme ved et løseligt Anslag; men medens Forstanden staaer stille, og Phantasien løber med Liimstangen, og Beregningen regner feil, og Kløgten fortvivler, gaaer det ægteskabelige Liv fort og forvandles ved Underet fra Herlighed til Herlighed, bliver det Ubetydelige betydningsfuldere og betydningsfuldere ved Underet — for den Troende. Men Troende maa man være, og en Ægtemand, der ikke er troende, er den kjedeligste Patron, et sandt Huskors. Der er intet Fatalere, naar man engang i Selskab med Andre tager ud for at frydes ved at see Experimenter og Forsøg i den naturlige Magie, end da at have en Tværdriver med, der bestandig er vantro, uden dog at kunne forklare Kunststykkerne. Dog en saadan Fatalitet finder man sig i; man tager jo kun sjeldent saaledes ud, og desuden kan man af en saadan muggen Tilskuer have den Fordeel, at han kommer til at spille med. I Almindelighed faaer Professoren i den naturlige Magie Ram paa ham, og lader ham nu holde Lyset, more os Andre ved sin Klogskab, ligesom Arv morer ved sin Dumhed. Men et saadant Murmeldyr af en Ægtemand, han burde ligesom en Fadermorder puttes i en Sæk og kastes i Vandet. Hvilken Qval at see en Qvinde afmatte al sin Elskelighed paa at overbevise ham, at see ham, efterat han har modtaget Indvielsen, der berettiger til at være Troende, kun fordærve Alt, fordærve Alt, thi bort med Spøg, Ægteskabet er dog paa saa mange Maader Forsøg i den naturlige Magi,

og dets Forsøg i Sandhed vidunderlige. Det er modbydeligt at høre en Præst, der ikke selv troer, hvad han siger, men det er endnu modbydeligere at see en Ægtemand, der ikke er Troende i Forhold til sin Stand, og mere oprørende er det, fordi Tilhørerne kunne forlade Præsten, men en Hustru kan ikke forlade sin Mand, kan det ikke, vil det ikke, ønsker det ikke — og selv Dette kan ikke overbevise ham.

Man taler i Almindelighed kun om en Ægtemands Utroskab, men hvad der er lige saa slemt, er en Ægtemands Mangel paa Tro. Tro er det Eneste, der fordres, og Troen gjør Fyldest for Alt. Lad kun Forstand og Kløgt og Raffineri tælle op, regne ud og beskrive, hvorledes en Ægtemand bør være: der er kun een Egenskab, som gjør ham elskværdig, det er Tro, absolut Tro paa Ægteskabet. Lad kun Forfarenhed i Livet ville nøiagtigt bestemme, hvad der fordres af en Ægtemands Trofasthed, der er kun een Trofasthed, een Redelighed, der i Sandhed er elskværdig og skjuler Alt i sig, det er Redelighed mod Gud og sin Hustru og Standen til ikke at ville negte Underet.

Dette er ogsaa min Trøst, naar jeg vælger at skrive om Ægteskabet, thi medens jeg giver Afkald paa al anden Dygtighed, hævder jeg mig kun eet: Overbeviisning. At jeg har den, veed jeg med mig selv, og veed det med min Hustru, hvilket er mig af stor Vigtighed; thi sømmer det sig end Qvinden at tie i Menigheden og ikke at befatte sig med Videnskab og Kunst: hvad der siges om Ægteskabet bør væsentligen være saaledes, at det har hendes Bifald. Det følger ikke, at hun skal kritisk vide at vurdere Alt, den Art Reflexion anstaaer hende ikke, men hun skal have et absolut veto, og hendes Bifald respecteres som tilstrækkeligt betryggende. Min Overbeviisning er da min eneste Berettigelse, og Garantien for min Overbeviisning er igjen Vægten af det Ansvar, under hvilket mit, som enhver Ægtemands Liv er lagt. Vel føler jeg ikke Vægten som Tyngde, men som Velsignelse, vel føler jeg ikke Baandet som bindende, men som frigjørende, men dog er det der, Baandet, nei! de utallige Baand, ved hvilke jeg er fastknyttet i Tilværelsen, som Træet ved Rodens

mangfoldige Grene. Sæt Alt forandrede sig for mig, store Gud, hvis det var muligt, sæt jeg fandt mig bunden ved at være gift, hvad var da Laokoons Elendighed mod min; thi ikke kan een og ikke ti Slanger knuge saaledes og slynge sig saa ængstende og sammenpressende om et Menneskes Legeme, som det ægteskabelige Liv, der binder mig paa hundrede Maader, og altsaa — vilde lænke mig i hundrede Lænker. See! dersom dette er en Garanti, at jeg, medens jeg føler mig glad og tilfreds og takker uden Afladelse for min jordiske Lykke, at jeg da ogsaa aner den Forfærdelse, der ad denne Vei kan komme over et Menneske, det Helvede, Den bygger sig, der som Ægtemand, adscriptus glebæ, vil løsrive sig, og derved kun bestandigt opdage, hvor umuligt det er ham, vil hugge een Lænke over og derved kun opdage een endnu mere elastisk, der binder ham uopløseligt — dersom dette er tilstrækkelig negativ Garanti for, at hvad jeg kan have at sige ikke er ørkesløse Tanker, undfangne i et ledigt Øieblik, ikke sindrigt Hjernespind, beregnet paa at fange Andre, saa forsmaae man ikke, hvad jeg kan have at sige. Jeg er meget langt fra at være lærd, jeg gjør ingen Fordring derpaa, det vilde være mig generende, hvis jeg var daarlig nok til at paatage mig noget Saadant; jeg er ikke Dialektiker, ikke Philosoph, men ærer efter fattig Leilighed Videnskab og Alt, hvad fortrinligt Begavede fremsætte for at forklare Livet. Derimod er jeg Ægtemand, og gjelder det om Ægteskabet, frygter jeg Ingen. Jeg vilde staae tillidsfuld og trøstig paa Kathedret, hvis dette fordredes af mig, om end hvad jeg har at sige aldeles ikke egner sig til at foredrages fra Kathedret; jeg disputerer freidig med al Verdens Dialektikere, med Satan selv, han skal ikke kunne fravriste mig min Overbeviisning. Lad spidsfindige Chicaneurer hobe alle Indvendinger sammen mod Ægteskabet; det skal nok give sig. Hurtigt deler man dem i to Dele: de Indvendinger, hvilke man, som Hamann siger, bedst besvarer ved at sige: Bæ; de andre bliver man nok færdig med at besvare. Jeg er ellers noget ømskindet, jeg kan godt taale, at man leer ad mig. Det er en Svaghed, imidlertid har jeg ikke kunnet beseire den; men vil

Nogen lee ad mig, fordi jeg er Ægtemand, da frygter jeg Intet, i denne Henseende er jeg usaarlig for Latteren, i denne Henseende føler jeg et Mod, som næsten contrasterer med en stakkels Assessors Levevilis, der gaaer fra sit Hjem til Retten, og fra Retten til sit Hjem, og omgaaes Documenter. Sæt mig saa i en Kreds af klogtige Hoveder, der have sammensvoret sig om at gjøre Ægteskabet latterligt og at spotte det Hellige, udrust dem med al Vittighed, spids deres spottende Pile til med den Braad, som et tvetydigt Forhold til det andet Kjøn hvæsser, dyp Pilene i den Ondskab, der ikke er dum, men vunden ved djævelsk Klogt, — jeg frygter ikke. Hvor jeg end er, om det saa var i den gloende Ovn, naar jeg skal tale om Ægteskabet, jeg mærker Intet, der er en Engel hos mig, eller rettere, jeg er borte, jeg er hos hende, hende, hvem jeg elsker endnu bestandig med Ungdommens salige Beslutning, jeg der, skjøndt Ægtemand i flere Aar, endnu har den Ære at stride under den lykkelige første Kjærligheds seierrige Banner, hos hende, ved hvem jeg føler mit Livs Betydning, at det har Betydning og en mangfoldig. Thi hvad der for Oprøreren er Lænker, hvad der for Trælleſjelen er tunge Pligter, er for mig Titler og Værdigheder, som jeg ikke bytter med Kongens, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig o. s. v. Om nemlig disse Titler og Værdigheder ville have Betydning i et andet Liv, om de ere glemte, liig meget Andet, om hundrede Aar, om det lader sig tænke og nærmere bestemme, hvorledes Tanken om saadanne Forhold udfylder en evig Bevidsthed i Erindring, ved jeg ikke. Jeg ærer Kongen, det gjør enhver god Ægtemand, men jeg bytter ikke mine Titler med saadanne. Saaledes er jeg for mig selv, at enhver anden Ægtemand er ligesaa, beskæftiger mig glædeligt, og sandeligen, hvad enten den Enkelte er langtfra eller nærved, jeg ønsker ham, at han var ogsaa som jeg.

See! inderst inde paa mit Bryst, der bærer jeg Ordensbaandet, Elskovens Rosenlænker, sandeligen, dens Roser ere ikke visnede, sandeligen, dens Roser visne ikke, forandre de sig end i Aarene, saa falme de dog ikke, er Rosen end ikke saa rød, saa

er det fordi den er bleven en hvid Rose, falmet er den ikke. Og nu mine Titler og Værdigheder, — og hvad der er saa herligt ved dem er, at de ere saa ligeligt fordeelte, thi kun Ægteskabets guddommelige Retfærdighed formaaer bestandigt at give Lige for Lige. Hvad jeg er ved hende, det er hun ved mig, og Ingen af os er Noget ved sig selv, men ere det i Foreningen. Ved hende er jeg Mand, thi kun Ægtemanden er den ægte Mand, enhver anden Titel er Intet derimod og forudsætter egentligen denne; ved hende er jeg Fader, enhver anden Værdighed er kun en menneskelig Opfindelse, et Paafund, der er glemt om hundrede Aar; ved hende er jeg Familiens Hoved, ved hende er jeg Husets Forsvarer, dets Ernærer, Børnenes Værge.

Naar man har saa mange Værdigheder, saa bliver man ikke Forfatter for at opnaae en ny Værdighed. Jeg begjærer heller ikke, hvad jeg ikke tør gjøre Fordring paa, men jeg skriver, at Den, der er lykkelig som jeg, hvis han læser det, maa mindes om sin egen Lykke, at Den, der tvivler, hvis han læser det, maa vindes, var det kun en Eneste, jeg er dog glad, jeg begjærer kun Lidet, ikke fordi jeg er saa nøisom, men fordi jeg er ubeskrivelig tilfreds. Naar man har saa mange Bestillinger, og alle saa kjære, saa skriver man efter Tid og Leilighed, ønsker, at Den, der muligen kunde have Gavn deraf, ikke forstyrres af det Mangelfulde i Formen, frabeder sig al Kritik; thi en Ægtemand, der skriver om Ægteskabet, skriver vel mindst af Alle for at blive kriticeret. Han skriver som det bedst falder sig, ofte distraheret af sine kjærere Sysler. Om jeg nemlig kunde være Noget for Flere ved at være Forfatter, jeg foretrækker langt at være saa meget som muligt for min Hustru. Jeg er hendes Mand, ved Ægteskabet, det vil sige, ved Ægteskabet blev Corsoen aabnet for mig, den Lobebane, der er mit Rhodus og min Dandseplads; jeg er hendes Ven, o! at jeg maatte være det i Hjertets Oprigtighed, o! at hun aldrig maatte føle Savn efter nogen oprigtigere; jeg er hendes Raadgiver, o! at min Viisdom maatte være som Villien er det; jeg er hendes Trøst og Opmuntring, vel endnu ikke indkaldt, o! men, hvis jeg engang kaldes ind til denne Tjeneste, at da min

Styrke maatte være som mit Hjertelag er det; jeg er hendes Skyldner, mit Regnskab er redeligt, og Regnskabet selv en velsiget Gjerning; og endeligen, det veed jeg, bliver jeg en Erindring om hende, naar engang Døden skiller os ad, o! at min Hukommelse er trofast, at den bevarer mig Alt, naar det er tabt, en Erindringens Livrente for de øvrige Dage, at den giver mig selv det Ubetydeligste igjen, og jeg maa sige med Digteren, naar jeg er bekymret for den Dag idag: et hæc meminisse juvat, og naar jeg er bekymret for den Dag imorgen: et hæc meminisse juvabit. Ak! som Assessor i Retten maa man stundom døie det Forfærdelige, at læse en Forbryders vita ante acta atter og atter beskreven, men en elsket Hustrues vita ante acta bliver man aldrig kjed af — og man behøver heller ikke den indprentende Nøiagtighed for at ville erindre. Vel sandt, Lyst driver Værket, og saaledes ogsaa Ihukommelsens Gjerning, vel sandt, det lyder forelsket sagt, at man i Døden vil finde den Elskedes Billede i den trofaste Elskers Hjerte, men ægteskabeligt tænkt, vaager en Villiens Beslutning hos Forelskelsen, at den ikke løber vild i det Uendelige. Vel siger Forelskelsen, at et Øieblik hos den Elskede er himmelsk Salighed, men Ægteskabet vil Forelskelsen det vel og veed heldigviis bedre Besked. Sæt det var saa, at Forelskelsens første, skummende Sværmeri, hvor skjønt det end er, ikke lod sig saaledes gjennemføre, saa veed Ægteskabet, hvorledes netop det bedste i Forelskelsen lader sig gjennemføre. Dersom et Barn, der af Forældrene har modtaget et Exemplar af sin Skolebog, allerede førend Aaret er omme har ligesom fortæret det, er dette et Tegn paa, at han som Discipel er at prise for sin Iver og Lyst; saaledes med Ægteskabet, den Ægtemand, der af Gud i Himlen modtog sit Exemplar, ak, saa skjønt som en Guds Gave kan være det, og læste daglig deri, hver Dag i et langt Liv, og see da det lagdes hen, da Natten kom og Læsningen maatte ophøre, da var det ligesaa skjønt, som da han engang modtog det: var da denne redelige Forsigtighed, der stod i et ligeligt Forhold til den Forelskelsens Lyst, med hvilken han læser atter og atter, var den ikke nok saa priselig, nok saa

stærkt et Forelskelsens Udtryk, som det stærkeste Udtryk, Forelskelsen raader over?

Kun om Ægteskabet ønsker jeg at skrive; at overbevise en Enkelt, er mit Haab; at fjerne dem, som tale imod, er min Agt. Saaledes er Ægteskabet mig min ene Streng, men den er saa sammensat, at jeg, uden just at fortrøste mig til Virtuositet, hvad der jo ellers fordres af Den, der kun har een Streng, tør vove at lade mig høre, ikke just som en Kunstner for et talrigt Publikum, men hellere som en omvankende Musikant, der staaer udenfor det enkelte Huses Dør, og ikke kalder Nogen bort fra sin Gjerning, om der dog ogsaa i hans Musik, naar den lyder med i Gjerningen, er Tækkelighed. Jeg mener nemlig ingenlunde, at hvad jeg kan have at sige, skulde være uskjønt. Adskilligt skylder jeg min Kone, om jeg end ikke taler ganske saaledes med hende, som jeg her skriver, men hvad der kommer fra hende, har altid en vis Ynde, hvad der er Qvindens Medgift. Ofte har jeg undret mig derover. Som Een, der kun skriver en maadelig Haand, naar han seer sit eget Manuscript udført af en kalligraphisk Kunstner, maa blive forundret, som Den, der sendte et gnidret Ark i Bogtrykkeriet, naar han modtager en nydelig Reentryk, neppe tør vedkjende sig dette som sit Eget, saaledes er det oftere gaaet mig i mit huslige Liv. Hvad der dunkelt bevæger sig i hende, det udtrykker jeg saa godt jeg kan, da forundres hun, at det netop var, hvad hun vilde sige, jeg udtaler det altsaa saa godt jeg kan, da tilegner hun sig det, men nu kommer Touren til mig, naar jeg med Forundring seer, at mine Tanker, mine Ord have faaet en Beaandelse, en Inderlighed, en Ynde, saa jeg med Rette kan sige, at det ikke er mine Tanker. Ulykken er, at denne Ordenes og Tankernes elskelige Pynt meer eller mindre næsten ganske forsvinder, naar jeg vil gjentage dem, og lader sig ikke udtrykke, saa lidet som jeg her paa Papiret kan beskrive hendes Stemme. Imidlertid er hun til en vis Grad Med-Forfatter, og et saadant literairt Firma forekommer mig ikke uskjønt, naar man kun vil skrive om Ægteskabet. Hun billiger, det veed jeg, at jeg gjør Brug af hvad jeg skylder

hende, hun tilgiver mig, det veed jeg, at jeg benytter Leiligheden til at sige Eet og Andet om hende, som jeg ellers ikke kan faae sagt uden i Eensomhed, thi hvor meget hun er for mig, kan jeg jo ikke sige ligefrem til hende selv, at min Lovpriisning ikke skulde blive besværende og maaskee næsten forstyrre vor gode Forstaaelse. Som anonym, og som den, der med al Omhyggelighed vil bevare sin Anonymitet, har jeg jo sikret mig mod, hvad jeg forøvrigt haaber, at Delicatesse vil forbyde Enhver: at mit huslige Liv skulde blive Gjenstand for Nogens Nysgjerrighed.

Priset være Ægteskabet, priset Enhver, der taler til dets Ære! Hvad jeg har at sige, er ikke nye Opdagelser, det vilde ogsaa være betænkeligt, at gjøre en ny Opdagelse med Hensyn til den ældste Indretning i Verden. Enhver Ægtemand veed det Samme som jeg. Hovedtankerne ere og blive de samme, som Stammebogstaver (Radikaler), men medens disse staae uforandrede fast, kan man have sin Glæde af at sætte nye Vokaler til og da læse om igjen. Det følger af sig selv, at dette maa forstaaes cum grano salis, og hvorledes jeg end bærer mig ad, jeg gjør det ikke, som en ondskabsfuld Spotter har sagt, at Elskov og Ægteskab have de samme Consonanter, Vokalerne udgjøre Forskjelligheden, og denne er igjen ligesom i et bekjendt Sted i første Mose-Bog, hvor der fortælles, at Esau kysede Jacob, og de lærde Jøder, som ikke tiltroede Esau dette Sind, men heller ei turde forandre Consonanterne, blot satte andre Punkter, saa der stod: han beed ham. En saadan Indsigelse besvarer man bedst ved at sige bæ, enhver anden Indsigelse, netop jo mere uforbeholdent den rykker ud med Sproget, er velkommen, thi en consequent Indvending er et Stikbrev efter Sandheden, og yderst beleilig for Den, der eier Forklaringen.

Elskov har dog sin Gud, hvo kjender ikke ham af Navn, hvor Mangen troer ikke at vinde Meget ved at nævne sit Forhold efter dette Navn: et erotisk Forhold. Eros, det Erotiske og Alt, hvad dertil hører, har Krav paa det Poetiske. Ægteskabet derimod er ikke saaledes begunstiget, ikke af saa høi Extraction; thi om der end siges, at Gud har stiftet Ægteskabet, saa er det gjerne Præsten eller om man saa vil Theologien, der siger det, og han eller denne taler da i en ganske anden Forstand om Gud end en Digter gjør det. Følgen deraf er, at alt det Hyggelige, det Duftrige, der er ved Eros, forsvinder, thi Eros kan netop blive concret i det ganske Enkelte; Tanken om Gud derimod er paa den ene Side saa alvorlig, at Elskovens Lyst synes at forsvinde, naar den Gud, der er Aandernes Fader, selv skal være den copulerende, og paa den anden Side saa almindelig, at man forsvinder for sig selv som et Intet, der dog vil have en teleologisk Bestemmelse, hvorved man bestemmes i Forhold til den høieste Væren. Den Overskuelighed, den Gjennemsigtighed og paa den anden Side det Skjelmeri og den Halvdunkelhed, som er Eros's Forhold til de Elskende, kan Aandens Gud ikke let faae i Forhold til Ægteskabet. Det at han er med er i en vis Forstand for meget og netop paa Grund deraf betyder da hans Nærværelse mindre end Eros's, der heel og udelt kun er for de Elskende. Det er som i reent menneskelige Forhold, hvis den kongelige Majestæt til en Fadderstads lader møde ved sin Kammerherre, kan det maaskee tjene til at forhøie de Vedkommendes Stemning, men hvis Kongen selv vilde møde, vilde det maaskee forstyrre, kun i Forhold til Ægteskabet erindre man, at der jo ingen Stands-Forskjellighed er, som gjør, at den ene Klasse staaer Gud nærmere end den anden. Opgaven er heller ikke saa

let, at tænke nemlig Gud som Aandens Gud og da at tænke ham saaledes med ind i Ægteskabet, at Tanken ikke bliver en Indledning af saa almindelig Art, at den slet ikke leder ind, og at Foreſtillingen ikke bliver saa aandelig, at den i samme Øieblik leder ud igjen.

Vil man nøies med den digteriske Forklaring af Elskov, der væsentlig er hedensk, thi Forelskelsens Henførelse til en Guddom er kun Umiddelbarhedens skjønne spøgefulde Alvor, vil man lade Ægteskabet skjøtte sig selv, eller naar det kommer høit, være Noget, der kommer bag efter, saa finder man maaskee ingen Vanskelighed, men paa den Maade ikke at finde Vanskelighed er en vanskelig Sag for Den, der er vant til at tænke. Eros gjør naturligviis ikke Fordring paa nogen Tro, og kan ikke blive dens Gjenstand, dette gjør Eros saa brugbar for Digteren, men en Aandens Gud, der er Gjenstand for en aandelig Tro, er jo i en vis Forstand uendeligt fjernet fra Forelskelsens Concretion.

I Hedenskabet var der en Gud for Elskoven og ingen for Ægteskabet; i Christendommen er der, om jeg saa tør sige, en Gud for Ægteskabet, ingen for Elskov. Ægteskabet er nemlig et høiere Udtryk for Elskov. Sees Sagen ikke saaledes, forvirres Alt, og man bliver enten ugift en Spotter, en Forfører, en Eremit, eller Eens Ægteskab bliver en Tankeløshed. Vanskeligheden er, at saasnart man tænker Gud som Aand, bliver Individets Forhold til ham saa aandeligt, at den sandselige-sjelelige Syntheſe, der er Eros's Potens, let forsvinder, som hvis man vilde sige, at Ægteskabet er en Pligt, det at gifte sig er en Pligt, at dette da var et høiere Udtryk end Forelskelsen, fordi Pligten er et aandeligt Forhold til en Gud som er Aand. Hedenskabet og Umiddelbarheden tænker ikke Gud som Aand, men naar dette er givet, er Vanskeligheden den, at kunne bevare de Bestemmelser, der ligge i det Erotiske, saa det Aandelige ikke udbrænder og fortærer dem, men brænder i dem uden at fortære dem. Saaledes trues Ægteskabet med Farer fra to Sider; har Individet ikke sat sig troende i Forhold til Gud som Aand, spøger

Hedenskabet lig en phantastisk Reminiscents i hans Hjerne, da kan han ikke indgaae noget Ægteskab; og paa den anden Side er han bleven aldeles aandelig, kan han det heller ikke, selv om saavel den Første som den Sidste var gift, en saadan Forelskelse eller et saadant Giftermaal er intet Ægteskab.

Havde Hedenskabet nu end ikke en Gud for Ægteskabet, som det havde en for Elskov, er Ægteskabet end en christelig Idee, saa er det dog altid Noget, man kan holde sig til, at Zeus og Here bare et eget Prædikat som Ægteskabets Beskyttere: τελειος og τελεια. At forklare Udtrykket nærmere maa være Philologernes Sag; jeg dølger ikke min Uvidenhed, og som jeg ved med mig selv, at jeg mangler den fornødne Lærdom, saa anmasser jeg mig heller ikke et aandeligt Falkeblik, der skulde bemyndige mig til at lade haant om classisk Lærdom og classisk Dannelse, hvilken dog altid bliver Kjernefoder for Sjelen, denne ganske anderledes tjenlig end Grønfoder og Projektmageres Besvarelser af det Spørgsmaal: hvad det er Tiden fordrer. Mig er det blot af Vigtighed at turde bruge disse Ord τελειος og τελεια om Ægtefolkene, Jupiter og Juno lader jeg udenfor, den historisk-philologiske Vanskelighed ønsker jeg ikke at blive til Nar ved at ville besvare.

Ægteskabet betragter jeg da som den individuelle Tilværelses høieste τελος, det er saaledes det høieste τελος, at Den, der gaaer uden om det, med et eneste Strøg udstryger hele den jordiske Tilværelse og kun beholder Evigheden og Aandsinteresserne, hvad der vel ved første Øiekast ikke er Lidet, men i Tidens Længde er meget anstrængende og tillige paa en eller anden Maade et Udtryk for en ulykkelig Existents. At det høieste τελος, naar Ægteskabet betragtes saaledes, derfor ikke lader sig udtømme i en Suite af endelige „hvorfor", indseer Enhver let, og behøver ikke at udføres. Det høieste τελος indbefatter altid de enkelte Bestemmelser, i hvilke det er udtømt som i sine Prædikater, saaledes under sig, at de netop have deres Betydning som immanente, og derimod ere betydningsløse, saa snart de forsøge sig i at gaae paa egen Haand; thi en løsreven Tanke,

der vil være sin Egen, er comisk og tankeløs. Dette for at fjerne Misforstaaelser; Hovedsagen er, at Ægteskabet er et τελος, dog ikke for Naturens Stræben, saa berøre vi τελος's Betydning i Mysterierne, men for Individualiteten. Men er det et τελος, er det ikke noget Umiddelbart, men Frihedens Gjerning, og som forterende under Friheden realiseres Opgaven kun gjennem en Beslutning. Nu er Signalet givet, alle Indvendingerne, der som eensomme Figurer snige sig om det Sociale, hvis de ellers have nogen Klogt, ville concentrere sig paa dette Punkt. Jeg veed det vel, det er her Slaget skal staae, det skal ikke være glemt, om jeg end en liden Stund lader som var det glemt, for hypothetice at see mig lidt om.

Vanskeligheden er denne: Elskov eller Forelskelsen er aldeles umiddelbar, Ægteskabet er en Beslutning; imidlertid skal dog Forelskelsen være optagen i Ægteskabet eller i Beslutningen: at ville gifte sig, det vil sige, hvad der er det Umiddelbareste af Alt skal tillige være den frieste Beslutning, hvad der er saa uforklarligt ved sin Umiddelbarhed, at det maa tilskrives en Guddom, skal tillige skee i Kraft af Overveielse, og en saa udtømmende Overveielse, at deraf resulterer en Beslutning. Fremdeles det Ene maa ikke følge efter det Andet, Beslutningen maa ikke komme luskende bag efter, men det maa skee paa eengang, begge Dele maae være tilsammen i Afgjørelsens Øieblik. Har Overveielsen ikke udtømt Tanken, saa satter jeg ingen Beslutning, jeg handler enten genialt eller i Kraft af et Indfald.

Vover den Elskende sig ud, det vil sige bliver hans Forelskelse ikke blot en Sindstilstand, men han forenes virkelig med den Elskede, uden dog at have noget andet Udtryk for Forelskelsen end Forelskelsen, vover han sig ud blot bevæget og saligt fremskyndet i den impetus, der synes ham en Passat, hvilken uforandret maa føre ham ad den lyse Vei ved den Elskedes Side — saa er det slet ikke sagt, at et Ægteskab i næste Øieblik resulterer. I næste Øieblik; thi da han er blot umiddelbar bestemmet, maa der tidlig eller sildig komme et næste Øieblik. Ægteskabet ligger i en Beslutning, men en Beslutning resulterer ikke

ligefrem af Elskovens Umiddelbarhed. Enten behøves der slet ikke mere end Elskovens Tilskyndelse, der da ligesom Magneten uden Misvisning peger urokkeligt mod det samme Punkt, eller Beslutningen maa være tilstede fra Begyndelsen. Skal Beslutningen komme senere, kan der jo ogsaa skee noget Andet. Hvad sikrer herimod? Forelskelsen, svarer man. Rigtigt, men det er jo netop Forelskelsens kritiske Øieblik, hvor den altsaa ikke kan hjælpe sig selv, thi det, at Umiddelbarhedens Luftning ikke strammer Forelskelsens Seil, at dette fluctuerer i Krisen, tyder jo netop paa, at der skal skee et Omslag, medens Umiddelbarheden er ifærd med ligesom ganske at ville standse i et Blikstille. Den anden Consequents af den umiddelbare Forelskelse, der er ligesaa nær, er — Forførelsen. Hvo siger, at en Forfører i det første Øieblik var en Forfører, nei han blev det i det andet. Naar der tales ud af den umiddelbare Forelskelse, kan man slet ikke afgjøre, om det er en Ridder eller en Forfører, der taler; thi det næste Øieblik afgjør dette. Med Hensyn til Ægteskabet gjelder det ikke, thi Beslutningen er strax tilstede fra Begyndelsen af.

Lad os tage Aladdin; hvilken Yngling med Ønsker og Higen i Sjelen, hvilken Pige med Længsel i Hjertet har vel læst Aladdins Befaling til Aanden i 4de Act (hvor han giver Ordre betræffende Bryllupet,) uden at Digterens Begeistring og Ordenes Ild har opflammet ja næsten opildnet den Læsende! Aladdin er en Ridder, at fremstille en saadan Forelskelse er sædeligt, siger man. Mit Svar er: nei; det er poetisk, og Digteren har ved sin lykkelige Tanke og ved sin Rigdoms Dyb i Fremstillingen for evigt beviist, at han absolut er Digter. Aladdin er aldeles umiddelbar, hans Ønske er derfor netop saaledes, at han i næste Øieblik kan være en Digter. Det Eneste, der beskæftiger ham, er hiin „elskte, længst forønskte Brudenat," som forvisser ham Besiddelsen af Gulnare, og saa Palladset, Bryllupssalen, Bryllupet:

> Hold mig der et herligt Bryllup, gjør den mørke Nat til Dag,
> Med de virakblandte Fakler i den rummelige Sal.
> Lad et Chor Sandsigerinder føre op et luftigt Bal,
> Mens de Andre os forlyste sødt med Citharspil og Sang.

Aladdin bliver selv næsten overvældet, han daaner i den anede Lyst's Besvimelse; ikke uden en vis Skjelven i Stemmen spørger han Aanden, om han kan det, han besværger den, at svare oprigtigt, og i dette Ord: oprigtigt hører man ligesom Umiddelbarhedens Angst over sin egen Lykke.

Det, hvorved Aladdin er stor, er hans Ønske, at hans Sjel har Marv til at begjere. Skulde jeg i denne Henseende indvende Noget mod et Mesterstykke, hvad da kun kan være en forelsket Misundelse, da var det Dette, at det aldrig træder tydeligt og stærkt nok frem, at Aladdin er en berettiget Individualitet, at det at ønske, at kunne ønske, at vove at ønske, at være dumdristig i at ønske, resolut i at gribe til, umættelig i at hige, at dette er en Genialitet, saa stor som nogen anden. Man troer det maaskee ikke, og dog fødes i hver Generation maaskee ikke 10 Ynglinge, der have dette blinde Mod, denne Fynd i det Grændseløse. Undtag de 10, og giv enhver Anden Ønskets Fuldmagt, den bliver dog i hans Haand mere eller mindre et Tiggerbrev, han bliver bleg om Næsen, han vil betænke, ønske vil han nok, men nu gjelder det at ønske det Rette, — det vil sige han er Fusker, ikke Geni, som Aladdin, der derfor er Aandens Yndling, fordi han er umanerlig. Opfyldelsen maa derfor ikke vise sig som en tilfældig Begunstigelse, for ikke at give Stymperne et Paaskud, at naar de bare vidste Opfyldelsen sikker, saa skulde de nok ønske. Usandhed, Usandhed, her er jo allerede en Reflexion. Nei selv om intet Ønske blev opfyldt for Aladdin, han rangerer ved Ønsket, ved denne Vælde i Begjering, der tilsidst er mere værd end enhver Opfyldelse.

Stor er Aladdin; han holder Bryllup, rigtigt, men han gifter sig ikke. Sandeligen Ingen kan ønske ham det bedre eller glæde sig oprigtigere over ham end jeg, men hvis jeg formaaede, som Digteren giver ham Lampens Aand, at give ham en lignende, hvis jeg formaaede ved en daglig Forbøn, at skaffe ham det Eneste, jeg mener han savner, en Beslutningens Aand, der i Fynd og Concretion svarede til hvad hans Ønske er i Umaadelighed og Abstraktion (thi hans Higen er jo grændseløs og er

brændende som Ørkenens Sand) — ak! hvilken Ægtemand kunde Aladdin ikke blive. Nu kan man Intet sige, mine Fjender derimod, Røverne, som lure paa Bytte, tage sig ganske roligt Aladdin til Indtægt. Forføreren styrker sin Sjel paa Aladdins Umiddelbarhed, og saa forfører han, og saa siger han: Aladdin var ogsaa en Forfører, det veed jeg fra en meget paalidelig Haand, han blev det Morgenen efter Brylluppet. Om det nemlig ikke var strax den næste Morgen, men først et Par Aar efter, gjør væsentligen Intet til Sagen, og beviser kun, hvis det var efter et Par Aar, at Aladdin er bleven lille. Her har Forføreren Ret, skal det være forbi med det Umiddelbare, saa gjælder det at bryde hurtigt af, (og derfor er det netop en sædelig Opgave at fremstille en Forfører) skal dette ikke være Tilfælde, saa maa Beslutningen allerede være tilstede fra Begyndelsen, og saa have vi en Ægtemand. Kun Beslutningen kunde borge for Aladdin, Digteren ikke, Poesien ikke, thi Poesien kan ikke bruge en Ægtemand. Digterens Begeistring er i Umiddelbarheden, Digteren er stor ved sin Tro paa Umiddelbarheden og paa dens Kraft til at trænge igjennem. Ægtemanden har tilladt sig en Tvivl, en uskyldig, en velmeent, en ædel, en elskelig Tvivl, thi sandeligen han er langt fra at ville fornærme Elskoven, eller at ville have den borte. Saavist nemlig som den umiddelbare Forelskelse ikke constituerer en Ægtemand, saa vist paa den anden Side er et Giftermaal, hvor man har udeladt Elskoven, ligegyldigt af hvilken Grund, intet Ægteskab.

Ved at vove sig ud blot baaren af Forelskelsens uimodstaaelige salige Tilskyndelse, føres den Elskende vel i den Elskedes Favn, føres med hende, maaskee videre frem, men til Ægteskabet kommer han ikke; thi er hiin de Elskendes Forening ikke fra Begyndelsen et Ægteskab, bliver den det aldrig. Skal Beslutningen træde til bag efter, er Ideen ikke udtrykt. Vel kan de Elskende leve lykkeligt, vel muligt, at de ikke bryde sig om Indvendinger, Fjenderne beholde dog paa en Maade Ret. Alt dreier sig om Idealiteten. Ægteskabet maa ikke være et fragmentarisk Noget, der kommer efter Tid og Leilighed, Noget, der hændes de Elskende, efter at de have i nogen Tid levet med

hinanden, saa beholde Fjenderne dog Ret. De hævde sig Idealitet, Idealitet i det Onde, dæmonisk Idealitet. Man vil ogsaa let paa Indvendingen see, om den Talende blot er en Chicaneur, eller han har dæmonisk Idealitet. Man kan handle ganske rigtigt i ikke at ville indlade sig med Indvendingerne, ikke at ville lade sig forstyrre af dem, men man bør have en god Samvittighed, og en ubrudt Pagt med Ideen. At nøies med at befinde sig vel, at være lykkelig o. s. v. er Fortabelse, naar denne Lykke er baseret paa Tankeløshed, eller Feighed, eller et verdsligt Sinds elendige Forgudelse af Tilværelsen. At have frelst sin Pagt med Ideen, selv om man blev ulykkelig, er et Himmerig mod en saadan Jammerlighed, det er ogsaa min Mening. Derfor tør jeg tale, jeg stikker ikke som Ægtemand Halen mellem Benene, jeg tør tale med Fjender, ikke blot med Venner. Jeg veed, at jeg som Ægtemand er τελειος, men jeg veed ogsaa, hvad der fordres af en Saadan i Forhold til Ideen. Ingen Prutten, ingen Gaaen paa Accord; ingen Trøstegrunde mellem Ægtemand og Ægtemand, som var Ægtemænd, liig Qvinder i et Seraille, Livsfanger, der havde Noget for sig selv, hvilket de ikke turde være bekjendt for Verden; som var Elskoven den forgyldte Stads, man lader Digteren tage og vende ud, Ægteskabet den luslidte Side, man vender ind. Nei aaben Feide, Ægteskabets Idee seirer vel. Ydmyg for Gud, underdanig under Forelskelsens guddommelige Majestæt opløfter jeg stolt mit Hoved over alle Vittigheder og bøier det ikke for nogen Indvending.

Vi give da Fjenderne Ret i at stille hele Vanskeligheden frem, at den Synthese, der constituerer Ægteskabet, er vanskelig, men give dem ikke Ret i at stille det som en Indvending, end mindre i, hvad Udvei de selv gribe til. Naar en Modstander triumpherende fremsætter hele Indvendingens Vanskelighed for at forfærde, da gjelder det at have Mod til med Hamann at sige: saaledes er det netop. Det er et godt Svar og paa rette Sted. Svaret skal ogsaa her komme, dog fordrer jeg endnu blot nogle Øieblikke Sagen udsat, for at orientere lidt i et Par almindelige Betragtninger om Ægteskabet som Livets høieste τελος.

I Hedenskabet satte man Straf for Peberssvende, belønnede dem, der avlede mange Børn; i Middelalderen var det en Fuldkommenhed ikke at være gift. Dette er Extremerne. Hvad det Første angaaer, da behøver man ikke at sætte Straf derfor, thi Tilværelsen hævder altid sig selv og veed at straffe Den, der vil emancipere sig. Den, der vil emancipere sig, er her den, som ikke vil gifte sig. Der maa lægges Eftertryk paa, at han ikke vil det. Som Ægteskabet er en Beslutning, saa er ogsaa den Modsætning, der kan blive Gjenstand for Omtale, en Beslutning, der ikke vil. Thi at fjante Livet hen, søgende efter Idealet (som var al saadan Søgen andet end Dumhed og Formasteligheb) uden at fatte hverken hvad Elskov eller Ægteskab betyder, uden engang at fatte det uskyldige Sværmeri, der spøgende paaminder Ungdommen, at Tiden gaaer hen, at Tiden gaaer hen, er en ideelos Existents; ligesom ogsaa knibsk at vrage og vrage, (som var al saadan Vragen Andet end Udtryk for at den Vragende ikke er reen) og Ingen faae, hvad der er det objektive Udtryk, som Tilværelsen giver den subjektive Vragen. At Ægteskabet i Forhold til sligt Tosseri har absolut Fortrinnet er saa afgjort, at det næsten er en Fornærmelse mod Ægteskabet at sige det. Nei den Indvending, der skal have nogen Betydning, maa vindicere sig denne ved en negativ Beslutning. Ægteskabets Beslutning er en positiv Beslutning og egentligen den positiveste af alle; Modsætningen er ogsaa en Beslutning, der beslutter ikke at ville realisere denne Opgave. Enhver, der ikke blot bliver udenfor Ægteskabet, men ogsaa bliver udenfor det uden Beslutning, hans Gjennemgang gjennem Livet er spildt Uleilighed. Enhver Menneske-Existents, der ikke vil være Sladder, og det skal intet Menneske ville være, tør ikke opgive noget Almeent uden i Kraft af en Beslutning, hvad der nu end foranlediger ham til at tage Beslutningen, hvilket med Hensyn til det ikke at ville gifte sig, kan være saare forstjelligt, men her ikke behøver at udføres for ikke at distrahere.

Den Beslutning, ikke at ville gifte sig, giver naturligviis en Idealitet, men ikke en saadan Idealitet som det at fatte den

positive Beslutning. Kun i Forhold til Tid og Omstændigheder kan det for den Enkelte vorde mere tydeligt, at han har fattet en Beslutning, naar han har fattet den negative, forsaavidt den positive Beslutning i et almindeligt Omdømme kan være bleven gjort let nok. Det kan vel saaledes lykkes at gifte sig, som man siger, uden at have fattet en Beslutning, uagtet man jo har fattet en Beslutning, men en Beslutning og en Beslutning er noget høist Forskjelligt. En Beslutning, der bestemmer sig frisk væk i Continuitet med Andre, og beslutter sig i Kraft af, at Nabo og Gjenbo ogsaa have besluttet sig, er egentligen ingen Beslutning, thi om der gives en Poesi paa anden Haand, veed jeg ikke, men en Beslutning paa tredie Haand er ingen Beslutning. I Forhold til saadanne Ægteskaber, der hverken spille i Forelskelsens eller Beslutningens bedste Couleur, men passe og passere, har naturligviis en negativ Beslutning Fortrinnet. Men saadanne Ægteskaber er heller ikke Ægteskaber, men Efterabelser.

Al et Menneskes Idealitet ligger først og sidst i Beslutning. Enhver anden Idealitet er en Ubetydelighed, at beundre ham derfor er en Barnagtighed, og hvis den Vedkommende forstaaer sig selv ret, er det en Fornærmelse. Kun om positiv og negativ Beslutning kan der altsaa blive Tale. Den positive Beslutning har da den store Fordeel, at den consoliderer Tilværelsen og beroliger Individet ind i sig selv, den negative holder ham bestandigt in suspenso. En negativ Beslutning er altid langt mere anstrængende end en positiv, den kan ikke blive habituel, og dog skal den bestandigen vedligeholdes. En positiv Beslutning er tryg i sit lykkelige Resultat, thi det Almene, som er det Positive i den, betrygger Lykken, at den vil komme, og giver Lykken Tryghed, naar den er kommen. En negativ Beslutning er bestandigt, selv i Forhold til et lykkeligt Resultat, tvetydig; den er, ligesom Lykken i Hedenskabet, skuffende, thi Lykken er først, naar den *har været*. Det vil sige, først naar jeg er død, kan jeg vide, om jeg *har været* lykkelig. Saaledes med den negative Beslutning. Individet har aabnet Strid med Tilværelsen, derfor kan han intet Øieblik være færdig, han kan ikke Dag fra Dag som den,

der har fattet og holdes af en positiv Beslutning, fordybe sig i sin Beslutnings oprindelige Grund. En negativ Beslutning holder ikke ham, han maa holde den, og selv, hvor langt det end gaaer hen, selv om Lykken begunstiger ham, selv om det Betydningsfulde resulterer for ham, han tør dog ikke negte Muligheden af, at pludseligen Alt kan antage en anden Forklaring. Ved sin negative Beslutning existerer han nu egentligen hypothetisk eller conjunktivisk, og i Forhold til en Hypothese gjelder det, at den aldrig er færdig, før den har forklaret alle Phænomenerne, thi selv ved en urigtig Hypothese kan man midlertidig faae meget Rigtigt ud, indtil det Phænomen kommer, der støder Hypothesen om; og i Forhold til et conjunktivisk dersom gjelder: ja dersom. En positiv Beslutning har kun een Anfægtelse, den ikke at være sig selv tro; en negativ Beslutning har altid dobbelt Fare: det ikke at være sig selv tro, dette er ligesom ved den positive kun med den Forskjel, at al denne Troskab er uden Løn, en visfen Herlighed og ufrugtbar som en Peberfvends Liv; og da den anden Anfægtelse, om al denne Troskab, hvorved man er sig selv tro i sin negative Beslutning, ikke er en Misvisning, der for al sin Troskab tilsidst lønnes med Angeren. Medens den positive Beslutning glad styrker sig ved Hvilen, glad staaer op med Solen, glad begynder, hvor den slap, og glad seer Alt trives om sig, som en Ægtemand gjør det, glad seer med den nye Dag nyt Bevis for hvad der ikke behøvede noget Bevis (thi det Positive er ikke en Hypothese, der skal bevises) saa slumrer Den, der har valgt den negative Beslutning, uroligt i Natten, venter, at den Skræk pludseligen skal staae over ham, at han valgte feil, vaagner anstrænget op til at see den golde Hede om sig, styrkes aldrig, fordi han bestandigt svæver.

Sandeligen Staten behøver ikke at sætte Straf for Peberfvende, Tilværelsen selv straffer den, der er værdig at straffes, thi den, der ikke fatter en Beslutning, er en Elendig, om hvem det i en sørgelig Forstand maa siges: han kommer ikke til Dommen. Det er ikke fordi jeg er misundelig paa dem, som ikke ville

gifte sig, at jeg taler saaledes, jeg er for lykkelig til at misunde Nogen, men jeg er nidkjær paa Tilværelsen.

Jeg vender tilbage til mit Foregaaende, at Beslutningen er Menneskets Idealitet. Jeg vil nu forsøge at udvikle, hvorledes den Beslutning maa være beskaffen, der er den mest dannende for Individualiteten, og glæde min Sjel ved at betænke, at saaledes er netop Ægteskabet beskaffent, hvilket jeg, som sagt, indtil videre antager at være en Syntheſe af Forelskelse og Beslutning.

Der gives et Phantom, som ofte nok er paa Benene, naar det gjelder at fatte en Beslutning, det er Sandsynlighed — en Pialt, en Bønhas, en Skakkerjøde, som ingen fribaaren Sjel indlader sig med, en Døgenicht, der snarere burde sættes i Tugthuset end kloge Mænd og Koner, da den franarrer Menneskene hvad der er mere end Penge og Penges Værd. Ethvert Menneske, der i Forhold til Beslutning ikke er kommen videre, aldrig kommer videre end til at beslutte sig i Kraft af Sandsynlighed, er tabt for Idealiteten, hvad han saa end bliver. Naar et Menneske i Beslutningen ikke støder paa Gud, ingen Beslutning nogensinde har taget, ved hvilken han gjorde en Omsætning med Gud, kunde han ligesaa gjerne have ladet være at leve. Men Gud handler altid en gros og Sandsynlighed er et Papir, som ikke noteres i Himlen. Det gjelder derfor om, at der i Beslutningen er et Moment, som imponerer den geskæftige Sandsynlighed og gjør den maalløs.

Der er et Gjøglebillede, som den Besluttende render efter, som Hunden efter Skyggen i Vandet, det er Udfaldet, et Endelighedens Tegn, et Fortabelsens Blendværk, vee Den! som seer efter det, han er fortabt. Som Den, der saae paa Korset i Ørkenen, om han var bidt af Slanger, blev karsk, saa er Den, som fæster sit Blik paa Udfaldet, bidt af en Slange, saaret af det jordiske Sind, fortabt baade for Tid og Evighed. Naar et Menneske i Beslutningens Øieblik ikke saaledes omstraales af Guddommens Klarhed, at alle Gjøglebilleder, dannede af Døsighedens Taager, forsvinde, da er hans Beslutning kun et større

eller mindre Falsum — lad ham trøste sig med Udfaldet. Det er derfor saa saare vigtigt, at det, i Forhold til hvilket Beslutningen fattes, er saaledes beskaffent, at intet Udfald vover at byde med ved Auctionen, fordi det, der kjøbes, kjøbes à tout prix.

Hvad her er sagt gjelder om enhver Beslutning, i hvilken det Evige er tilstede og afslutter Kjøbet, ikke blot om hiin Ægteskabets, naar den første Gang trykker Forelskelsen til sit Bryst og slutter den i Beslutningens trofaste Favnetag. Enhver Beslutning, der har det Evige i sig, gjelder dette om, forsaavidt ogsaa om den negative Beslutning, forsaavidt den kun er negativ mod Timeligheden, men vender sig positiv mod det Evige. Dog deri ligger jo netop dens Sværen. I Ægteskabets Beslutning derimod er Forelskelsen deponeret som et Fideicommis, og Forelskelsen har netop Magt til at drage den Besluttende ikke just ned til Jorden, langtfra, men ned ved den Elskedes Side i Tiden. Det Besluttende er det Ethiske, er Friheden; dette har den negative Beslutning ogsaa; men saaledes blank og bar er Friheden ligesom stum, haard at udtale, og har overhovedet noget Haardt i sit Væsen. Forelskelsen derimod sætter strax Musik til, om denne Composition end indeholder en meget vanskelig Passage. Thi det Brudepar, der i hiint hellige Øieblik, eller naar de ellers senere tænke derpaa, ikke finder, at det i en vis Forstand er Galmandstale af Præsten, at sige til de Elskende, at de *skulle* elske hinanden, og paa den anden Side ikke finder, at det dog er, om jeg saa tør sige, ganske ypperligt sagt, et saadant Brudepar mangler ægteskabeligt Gehør. Saa lifligt som det er, at fornemme Forelskelsens Hvidsken, dette dyrebare Vidne ved Brylluppet, lige saa kjærkomment er hiint dumdristige Ord, der siger, Du skal elske hende. Hvor dithyrambisk er ikke en Vielse, hvor næsten overmodig, at man ikke nøies med Forelskelsen, men kalder den en Pligt; hvad Under, at en Beslutning, der svarer til en saadan Tiltale, forekommer Nogen en vanskelig Tale! At Elskoven altsaa ikke nøies med at være sikker paa sig selv, men at den i sin Forvovenhed forsøger sig paa hiint: Du skal, at altsaa Ægteskabet har en Beslutning, der er det eneste Ønske,

en evig Pligt, der er Øiets Lyst og er Hjertets Begjering! Frist Mod derfor, dristigt vovet, Mod til at ville det Vanskelige, saa hjælper Vanskeligheden igjen; thi Vanskeligheden er ikke en vranten Mand, ikke en Chicaneur, men en Almagt, der vil gjøre det saa saare godt. Medens Den, der i sin evige Beslutning forholder sig negativt til det Timelige, i Beslutningens Øieblik bliver eensom, selv om han virkelig er stor, om han var en Prometheus, lænkes, ikke til et Bjerg, men fanges i Timeligheden som i en Lænke, saa staaer Ægtemanden, idet han atter aabner Øiet, forsaavidt det var som lukket i Beslutningens Evighed, atter der, hvor han var før, aldeles paa samme Sted, ved den Elskedes Side, hvor han dog helst vil være, føler intet Savn efter det Evige, thi det er hos ham i Timeligheden.

Den negative Beslutning lyder blot paa det Evige, den positive baade paa det Timelige og det Evige, og saaledes er nu Mennesket engang timeligt og evigt. Den sande Beslutningens Idealitet ligger derfor først i en Beslutning, der er lige saa timelig som evig, der er, om jeg saa tør sige, baade noteret og contranoteret, en Forsigtighed, der bruges ved en Obligation og som jo endog Banken bruger ved sine større Sedler. Den sande idealiserende Beslutning har da denne Egenskab: den er noteret i Himlen, og da er den contranoteret i Timeligheden. Men ikke blot dette, Tid efter anden, alt som Livet gaaer hen, faaer Ægtemanden bestandig nye og nye Contranoteringer, den ene ligesaa dyrebar som den anden. Enhver Ægtemand forstaaer hvad jeg mener, hvorledes skulde jeg tro Andet, at han var en Uværdig, en Utaknemlig, der modvillig betragtede de yderligere Forsikkringer som byrdefulde; en retskaffen Ægtemand derimod forstaaer, at en Hustru er Hovedcontranoteringen, at Enhver i den Kreds, der opvoxer under Ægteskabets Øine, er en ny og ny Paategning. O! salige Sikkerhed! O! rige Mand! O! betryggede Salighed, at eie sin hele Velstand i en eneste Obligation, der ikke kan forsvinde for Een som den evige Beslutning for Den, der forholder sig negativt til det Timelige. Denne Sidste er en Ulykkelig eller en Oprører, og en saadan er

jo ogsaa en Ulykkelig; han er en Ulykkelig, der gaaer med sin evige Beslutning gjennem Tiden, men han faaer den aldrig contranoteret, tvertimod, hvor han kommer, bliver den protesteret; han er en Udstødt af Slægten, og om end trøstet af det Evige, dog borte fra Glæden, i Graad, maaskee i Tænders Gnidsel; thi Den, der i Evigheden ikke har Bryllupsklædningen, han stødes ud, men i Jordlivet er Bryllupsklædningen netop Bryllupsklædningen.

Den sande idealiserende Beslutning maa være lige saa sympathetisk som autopathisk. Men Den, der er negativ mod det Timelige, har ingen Afledning for sin Sympathi, der altsaa istedetfor at blive ham en Vederqvægelse, naar den udgyder sin velsignede Overflod og naar den atter samler ny, bliver ham en Plage, der tærer paa hans Sjel, fordi den ikke kan yttre sig. At qvæles er forfærdeligt, men at have Sympathi og ikke kunne give den Luft, er ligesaa forfærdeligt. Jeg antager nemlig, at han har Sympathi, thi ellers er han ikke værd at tale om. At have Sympathi hører Menneskets væsentligen til, enhver Beslutning, der overseer dette, er ikke i største Forstand idealiserende, og er det heller ikke, naar Sympathien ikke faaer sit adæquate Udtryk. Lad Pebersvenden blive en Nar, der ødsler sin Sympathi paa Hunde og Katte og Narrestreger; lad Eneboeren, der valgte negativt, lad ham være en ædel Sjel, lad hans Sympathi søge og finde Opgaver, der ere langt større end at have Hustru og Børn, han har dog ikke Glæden deraf. Hvis Himlens Dug ikke maatte falde paa Græsset, og ikke maatte have Glæde af at see Blomstret vederqvæget ved dens Lifligbed, hvis den skulde udbrede sig over det vide Hav eller fordampe, for den naaede Blomstret, var det ikke forfærdeligt? Hvis Mælken i Moderens Bryst strømmede rigeligt, men der var intet Barn, hvis den spildte Mælk var saa kostelig som Junos, efter hvilken Mælkeveien nævnes, ak hvor tungt! Og saaledes ogsaa med et Menneske, hvis Sympathi ikke faaer Lov at see en Hustru grønnes som Træet, der er plantet i Sympathiens velsignede Hegn, ikke faaer Lov at see Træet blomstre og bære sin Frugt, der modnes under Sympa-

thiens Omsorg! Ulykkeligt det Menneske, der ikke har dette Udtryk for sin Sympathi, og det endnu herligere Udtryk for Alt, hvad hans Sympathi udtrykker: at det Alt er hans Skyldighed. Denne Modsigelse er Sympathiens saligste Lyst, en Salighed, over hvilken den ligesom taber Forstanden af Glæde. Lad en Ulykkelig, der ikke i Ægteskabets Beslutning er i Forstaaelse med det Timelige, lad ham pleie Syge, lad ham bespise Hungrige, lad ham klæde den Nøgne, lad ham besøge den Fangne, lad ham trøste den Døende, jeg priser ham, han har ikke sin Løn borte, men han er ei heller i guddommelig Vanvid en unyttig Tjener, hans Sympathi søger bestandigt sit dybeste Udtryk, men finder det ikke, søger det viden om, som hans Omsorg jo vandrer fra Huus til Huus, medens Ægtemanden finder Beleiligheden i sit Huus, i sit Hjem, hvor det er ham en Salighed at ville gjøre Alt, og endnu større Salighed, et guddommeligt poscimur, at han er og bliver uden Fortjeneste.

Den sande idealiserende Beslutning maa være lige saa concret, som den er abstrakt. I samme Grad som en Beslutning er negativt udfærdiget, i samme Grad er den alene abstrakt. Men lad nu en Beslutning angaae, hvad den vil, der gives mellem Himmel og Jord intet saa concret som et Ægteskab og det ægteskabelige Forhold, Intet saa uudtømmeligt; selv det Ubetydeligste har sin Betydning, og medens den ægteskabelige Forpligtelse elastisk omspænder en Levetid (ligesom hiin Hud, der udmaalte Carthagos Omfang), saa slutter den sig ligesaa elastisk om Øieblikket, og om ethvert Øieblik; der er Intet saa stykkeviis som et Ægteskab, og dog er der Ingen, der mindre fordrager et deelt Hjerte end Ægteskabet, Gud selv er ikke saa nidkjær. Ethvert Pligtforhold lader sig dog aproximatorisk udtømme i Bestemmelser, ethvert Arbeide, enhver Bedrift, kort Alt, hvad man ellers fylder Tiden med, har sin Tid, men det ægteskabelige Liv unddrager sig enhver saadan Bestemmelse. Ja vee! den, for hvem det er en Byrde, selv det at være dømt paa Livstid giver ingen tilstrækkelig Forestilling om hans Strafslidelse, thi dette er et abstrakt Udtryk, men en saadan ægteskabelig Forbryder

føler hver Dag Forfærdelsen af at være dømt paa Livstid. Jo concretere et Menneske bliver i Idealiteten, desto fuldkomnere er Idealiteten. Den, der ikke vil gifte sig, har altsaa forsmaaet den mest idealiserende Beslutning. Desuden er det egentligen en Inconsequents, naar man ikke vil gifte sig, da at ville beslutte sig til noget positivt Formaal i Timeligheden. Eller hvad Interesse kan Den have for Statens Idee, hvilken Kjærlighed til sit Fødeland, hvilken borgerlig Patriotisme for Alt hvad der angaaer det Sociales Vee og Vel, Den, der ikke vil lade Ægteskabet have Realitet! — jo mere abstrakt, desto ufuldkomnere er Idealiteten. Abstraktionen er Idealitetens første Udtryk, men Concretionen er dens væsentlige Udtryk. Dette udtrykker Ægteskabet. I Forelskelsen ville de Elskende tilhøre hinanden for evigt; i Beslutningen beslutte de at ville være Alt for hinanden, og denne uhyre Abstraktion finder sit concrete Udtryk i hvad der er saa ubetydeligt, at ingen Trediemand drømmer derom. Forelskelsens høieste Udtryk er, at den Elskende føler sig som Intet ligeoverfor den Elskede, og lige saa omvendt, thi at føle sig som Noget, strider mod Forelskelsen; Beslutningen har intet Ord, fordi Ordet selv næsten er for concret, Løftet er tavst eller hiint udødelige: ja — og denne Abstraktion udtrykkes saaledes, at om alle Hurtigskrivere forenede sig formaaede de ikke at beskrive hvad der i 8 Dage tildrager sig i et Ægteskab. — Dette er den ægteskabelige Lykke; jeg mener det ikke saaledes, som naar man taler om et enkelt lykkeligt Par, nei dette er den Lykke at være Ægtemand. Thi hvilket Liv er lykkeligere end dens, for hvem Alt har Betydning, hvor skulde Tiden vorde Den lang, for hvem Øieblikket har Betydning. Og er denne Lykke ikke betrygget, thi det siger jo et gammelt Ord, at Ehestand er Wehestand, og saaledes forkynder jo Ægteskabet sig selv, hvor sikkert maa det dog ikke være paa sig selv, at det tør indbyde Mennesker til at forsøge det? Er der nogen anden Indretning i Livet, noget andet Forhold, der begynder saaledes, ak al anden Begyndelse er smigrende nok, og fortier Besværlighederne. Figaro siger til Grevinden for at undskylde den Billet, han har sendt Greven:

at hun var den eneste Dame i Kongeriget, mod hvem han turde tillade sig Sligt med Sikkerhed; saaledes tror jeg, at Ægteskabet er det Eneste, der med Sikkerhed tør sige om sig selv, at det er en Plage, det Øvrige i Livet vilde det være en Uforsigtighed af at lade sig mærke med Noget.

Den sande idealiserende Beslutning maa være ligesaa dialektisk i Retning af Friheden som af Tilskikkelsen. Uden at vove fattes der ingen Beslutning. Nu er Beslutningen fattet, jo abstraktere den er, desto mindre er den dialektisk i Retning af Tilskikkelse. Herved faaer Beslutningens Idealitet esterhaanden en vis Usandhed, den bliver let stolt, hoffærdig, umenneskelig, netop al Tilskikkelsens Argumenteren betragtes som udenretslig. Jo concretere Beslutningen er desto mere træder den i Forhold til Tilskikkelsen. Dette giver Ydmyghedens, Sagtmodighedens, Taknemlighedens Idealitet. Men en Ægtemand, der er det med Liv og Sjel, han er vel Den, der har vovet og vover mest af Alle. Han vover sig ud af Forelskelsens Skjul med den Elskede, med de Elskede; hvad kan der ikke hænde? Han veed det ikke, hvis han vilde hengive sig til denne Overveielse, maatte hans Haar jo blive graat i een Nat, han veed det ikke, men det veed han, han kan tabe Alt, og det veed han, han kan ikke unddrage sig det Mindste, thi Beslutningen holder ham fast der, hvor Forelskelsen fængsler ham, men ogsaa usorfærdet der, hvor Forelskelsen sukker. Der er et gammelt Ord, som maaskee er kommet lidt i Miscredit, det gjør Intet, Ordet lyder saaledes: hvad gjør man ikke for Kone og Børns Skyld. Antwort: man gjør Alt, Alt, — og hvad gjør man saa mod Tilskikkelsen, hvo grunder dens Hemmelighed ud, man udstrækker sin Arm, man arbeider, man kæmper, man lider, ak! der er Intet, uden at man jo finder sig deri. Jo positivere et Menneskes Beslutning er, desto declinablere bliver han selv, og kun en Ægtemand declineres ved Tilskikkelsen i alle genera, numeri og casibus. — Reent udvortes betragtet er der jo Hundrede og atter Hundrede, der have vovet mere end en Ægtemand, vovet Riger og Lande, Millioner og Millioners, mistet Throner og Fyrstendømmer, Formue og Velfærd,

og dog vover en Ægtemand mere. Thi Den, der elsker, vover mere end alt Sligt, og Den, der elsker paa saa mange Maader som det er en Mand muligt at elske, han vover mest af Alle. Lad saa Ægtemanden være en Konge, en Millionair, behøves ikke, behøves ikke, Alt det Andet forvirrer blot Regnestykkets Klarhed, lad ham være en Stodder, han vover mest. Lad saa den Modige vove sig i Heltedandsen paa Valpladsen, eller dandse paa det oprørte Hav, eller springe over Afgrunde, behøves ikke, behøves ikke, til daglig Brug behøves det ikke, paa et Theater kunde det maaskee behøves, men det var galt fat med Menneskeheden, om Livet og vor Herre ikke havde nogle Forstærkningsbataillioner af Helte, der ikke blive applauderede, skjøndt de vove mere. En Ægtemand vover hver Dag, og hver Dag svæver Pligtens Sværd over hans Hoved, og Journalen føres alt som Ægteskabet gaaer fort, og Ansvarets Protokol er aldrig lukket, og Ansvaret er mere begeistrende end den herligste episke Digter, der skal vidne om Helten. Nu, det er sandt, han vover sig heller ikke for Intet, nei Lige for Lige, han vover Alt for Alt, og er Ægteskabet ved sit Ansvar et Epos, saa er det jo ogsaa ved sin Lykke en Idyl.

Saaledes er Ægteskabet Livets og Tilværelsens skjønne Midte, et Centrum, der reflecterer lige saa dybt som Det er høit, det forraader: en Aabenbarelse, der i sin Forborgenhed forraader det Himmelske. Og dette gjør ethvert Ægteskab, ligesom ikke blot Havet men ogsaa den stille Indsø gjør det, dersom ellers Vandet ikke er plumret. At være Ægtemand er den skjønneste og betydningsfuldeste Opgave; Den, der ikke blev det, er en Ulykkelig, hvis Liv enten ikke tillod ham det, eller hvem Forelskelsen ikke besøgte, eller han er en mistænkelig Person, som vi senere skulle anholde. Ægteskabet er Tidens Fylde, Den, som ikke blev Ægtemand, er altid enten for Betragtningen ulykkelig, eller han er det ogsaa for sig selv: i sin Excentricitet vil han føle Tiden som en Byrde. Saaledes er Ægteskabet. Det er guddommeligt, thi Forelskelsen er Vidunderet; det er verdsligt, thi Forelskelsen er Naturens dybeste Mythe. Forelskelsen er den uudgrundelige

Grund, som er skjult i det Dunkle, men Beslutningen er Seiervinderen, der lig Orpheus henter Forelskelsen for Dagen; thi Beslutningen er Forelskelsens sande Form, den sande Forklaring, derfor er Ægteskabet helligt og velsignet af Gud. Det er borgerligt, thi ved dette tilhører de Elskende Staten og Fødelandet og Medborgeres fælleds Anliggender. Det er poetisk, uudsigeligt, som Forelskelsen er det, men Beslutningen er den samvittighedsfulde Oversætter, der sætter Sværmeriet over i Virkelighed, og denne Oversætter er saa nøieregnende, o! saa nøieregnende! Forelskelsens Stemme „lyder som Feernes fra Sommernattens Grotter," men Beslutningen har Udholdenhedens Alvor, der lyder gjennem det Flygtige og det Forsvindende. Forelskelsens Gang er let som Dandsens over Enge, men Beslutning griber den Trætte, indtil Dandsen atter begynder. Saaledes er Ægteskabet. Det er barnligt glad, og dog høitideligt, fordi det har Vidunderet stadigt for Øie; det er beskedent og i Tølgsmaal, dog boer Festligheden derinde, men som den Handlendes Dør er under Gudstjenesten lukket fra Gaden, saa er Ægteskabets det altid, fordi der bestandigt er Gudstjeneste; det er bekymret, men denne Bekymring er ikke uskjøn, da den hviler i Forstaaelse og Følelse med hele Tilværelsens dybe Smerte, hvo der ikke kjender denne Bekymring er uskjøn; det er alvorligt og dog formildet i Spøg, thi ikke at ville gjøre Alt, er en daarlig Spøg, men at gjøre sit Yderste og da at forstaae, at det er Lidet, Lidet, Intet i Forhold til Kjærlighedens Ønske og til Beslutningens Begjering, er en salig Spøg; det er ydmygt og dog modigt, ja et saadant Mod findes kun i Ægteskabet, fordi det er dannet af Mandens Kraft og af Qvindens Svaghed og forynget ved Barnets Sorgløshed; det er trofast, sandeligen hvis Ægteskabet ikke var trofast, hvor var da Trofasthed! Det er trygt, beroliget, hjemlet i Tilværelsen, ingen Fare er en virkelig Fare, men kun Anfægtelse. Det er nøisomt, det veed ogsaa at bruge Meget, men det veed at være skjønt i tarvelige Kaar, og veed at være ikke mindre skjønt i Overflod. Det er tilfredsstillet og dog forventningsfuldt, de Elskende ere sig selv

nok, og dog kun til for Andres Skyld. Det er dagligdags, ja hvad er saa dagligdags som Ægteskabet, det er ganske Timelighedens, og dog lytter Evighedens Erindring til og glemmer Intet.

Dette maa være nok sagt om Ægteskabet, i dette Øieblik falder det mig ikke ind at ville sige mere, en anden Gang, maaskee imorgen siger jeg mere, men „altid det Samme og om det Samme," thi det er kun Zigeunere og Røverpak og Plattenslagere, der have det Valgsprog, at hvor man eengang har været skal man aldrig komme mere. Dog synes det mig selv at være nok, og det eneste Mere jeg vil sige, er, at hvis Ægteskabet blot var halvt saa godt, saa var det allerede tækkeligt i mine Øine, saa meget mere som jeg vel føler, at det ikke er en Lovtale over mig selv, jeg har holdt, men at jeg snarere har holdt Dom. Dog kan man jo ogsaa være en lykkelig Ægtemand uden at have naaet Fuldkommenheden, naar man blot har den for Øie og ydmygt føler sin Ufuldkommenhed. Her har jeg blot villet skrue Prisen lidt op; thi naar man har med Chicaneurer at gjøre, der benytte Alt for at skumle, med Fribyttere, der skjænde og brænde, med Spioner, der lure ved Døren, med Gadestrygere, der lige fra Gaden ville styrte ind, saa paabyder man Respekt for det Hellige, og forøvrigt leger man lidt Blindebuk med dem, da man meget godt veed, at de staae og famle ved Gadedøren, ved Ægteskabets blinde Dør, men ad den Vei faaer man Intet at vide om Ægteskabet.

Nu til Indsigelserne. Kan en Ægtemand end ikke tilspidse disse som en Chicaneur kan det, saa veed han nok, hvor Knuden stikker, veed i at gjøre Rede for Ægteskabet ogsaa at tænke Sligt med, eller har idetmindste erhvervet en almindelig Dueligheed til at forstaae en halvqvædet Vise. At udføre Indsigelserne som saadanne er kun Tidsspilde, selv om man havde Talent dertil. Saa meget er imidlertid vist, at Enhver, der gjør Indsigelse, altid er at beklage. Han er enten løben vild i Lysten og har derpaa forhærdet sig, eller han er bedaaret af Forstanden. Med Hensyn til enhver Indsigelse, der har denne sidste Grund, gjelder som første Tilsvar hiint à la Hamann: Bæ! Man lader ham tale,

saa længe han vil, derpaa spørger man, om han er færdig, og saa siger man hiint Trylleord. Naar man saaledes har lukket sin Dør, da har man et andet Svar. Sophisten Gorgias skal have sagt med Hensyn til Tragoedien, at denne er et Bedrag, hvorved den Bedragende synes retfærdigere end den Ikke-Bedragende, den Bedragne visere end den Ikke-Bedragne. Denne sidste Bemærkning er en evig Sandhed og et rigtigt Tilsvar hver Gang Forstanden farer vild i sine egne Tanker, og af Frygt for at blive bedragen, netop derved bedrages. Ja sandeligen der hører en ganske anden Visdom til, at forblive i Begeistringens, og Mysteriets, og Elskovens, og Illusionens og Vidunderets salige Bedrag, end til at rende fra Huus og Hjem, splitternøgen, halvgal af lutter Forstandighed. Saa underligt fremkommer Modsætningen. Distraction har stundom sin Grund i Mangel paa Hukommelse, og dog er det ikke uden Exempel, at en Mand blev distrait, fordi han havde for megen Hukommelse.

Skal Indsigelsen nu gaae fra Grunden af, da burde den, forsaavidt den vender sig mod Ægteskabet, først vende sig mod Forelskelsen, thi det Første skal dog altid være det Første. Dette skeer sjeldnere. I Almindelighed tage Indsigelserne sig netop af Forelskelsen, og deres forelskte Kys er et sandt Judaskys, hvorved de forraade Ægteskabet. De Fjender, der vende sig mod Forelskelsen, ere mindre skadelige, og vinde kun meget sjeldent Gehør. Saasnart Forstanden vil forsøge sig paa at forklare eller tænke Forelskelsen, viser Latterligheden sig, hvilket bedst udtrykkes saaledes, at Forstanden bliver latterlig. Sagen faaer imidlertid et forskjelligt Udseende i Forhold til Den, som taler. Er det et fordærvet Menneske, der ender et maaskee udsvævende Liv med at ville gjøre latterligt, hvad der altid har vidst at unddrage sig hans profane Berøring, om han end har jadsket nok i saa kaldt Forelskelse, saa er ethvert Svar overflødigt. En antageligere Form af Indsigelsen lader sig dog tænke, den er saa antagelig, at man kan beslutte sig til at beklage den Forvildede og forklare hans Feiltagelse. Det maa da være en Yngling, der virkelig var reen i Forhold til det Erotiske, men en Yngling, der ligesom et

for tidligt klogt Barn var gaaet Glip af et Moment i Sjelen, og var kommen til at begynde sit Liv med Reflexionen. En saadan lod sig vel tænke i vor reflekterende Tid, han kan endogsaa i en vis Forstand ansees for en berettiget Individualitet, forsaavidt den megen Tale om Reflexion, Forgudelsen deraf, Nødvendigheden, der indskærpes af at tvivle om Alt, for ham udtrykker sig derved, at han mere alvorlig end mangen letsindig Systematiker, der vil gjøre Lykke i en Bog ved at tvivle om Alt, faaer den fortvivlede Idee, at ville tænke det Erotiske, tænke sig til det o: tænke sig fra det. En saadan Individualitet er en ulykkelig Individualitet, og forsaavidt han virkelig er reen, kan jeg ikke uden Deeltagelse tænke hans Ulykke. Han er nemlig som hiin ene Fee, der har tabt sin Svaneham, og nu sidder forladt, forgjeves, trods al sin Anstrængelse, forsøgende paa at ville flyve. Han har tabt den Umiddelbarhed, der bærer et Menneske gjennem Livet, den Umiddelbarhed, uden hvilken en Forelskelse er umulig, den Umiddelbarhed, der bestandig forudsat, bestandigt har ført ham et Stykke videre; han er udelukket fra den Umiddelbarhedens Velgjerning, for hvilken man aldrig ret kan komme til at takke, da Velgjøreren altid skjuler sig.

Som det nu er sørgeligt at see hiin ene Fees Elendighed, saa er det ogsaa sørgeligt at see alle en Saadans Tanke-Anstrængelser, hvad enten nu hans Lidelse er stum, eller han med dæmonisk Virtuositet i at reflectere veed at skjule sin Nøgenhed med det sindrige Ord.

Al Forelskelse er et Vidunder, hvad Under da, at Forstanden staaer stille, medens de Elskende synke tilbedende for Vidunderets hellige Tegn. Man skulde i Henseende til hvad der her tales om, som overalt, bestandigt vaage over sit Udtryk. Der er en Kategori, der hedder: at vælge sig selv, en noget moderniseret græsk Kategori, den er min Yndlingskategori og strækker over en individuel Existents, men den bør aldrig anvendes paa det Erotiske, som naar man taler om at vælge sig en Elsket, thi den Elskede er Gudens Gave; og ligesom den Vælgende, der vælger sig selv, forudsættes at være til, saaledes maatte den Elskede ogsaa

forudsættes at være til som den Elskede, hvis det at vælge skulde bruges eenstydigt i begge Forbindelser. Bruger man nu hiint Udtryk at vælge i Betydning af at ville sætte sig Een som den Elskede, istedenfor at ville overtage den Elskede, saa kan en vildledt Refleksion strax have Noget at holde sig til. Ynglingen opløser da Elskoven i at elske det Elskværdige, han skal jo vælge. Stakkels Fyr, det er en Umulighed; og ikke blot dette, men hvo turde dog vælge, naar det skulde forstaaes saaledes, hvor turde være saa mandligt forgabet i sig selv, at han ikke fattede, at Den, der frier, ham maa Guden selv først have friet til, og al anden Frieri er en daarlig Frispas. Jeg frabeder mig saaledes at vælge, jeg takker hellere Guden for Gaven, han vælger bedre, og at takke er saligere. Jeg ønsker ikke at blive latterlig ved at ville begynde paa et meningsløst kritisk Foredrag over den Elskede, at jeg elsker hende derfor, og derfor og endeligen derfor — fordi jeg elsker hende. Rigtigt benyttet kan et saadant Foredrag for de Elskende selv være meget morsomt, ved reent humoristisk at sætte Elskovens hele Gehalt i Forhold til en Ubetydelighed, som hvis Ægtemanden vilde sige til sin Hustru, at han egentligen elskede hende fordi hun havde blond Haar. En saadan Tale er en humoristisk Spøg, der for længst har tabt al Refleksions Vigtighed af Syne. Jeg giver Guden, hvad Gudens er, og det bør ethvert Menneske. Men han gjør det ikke, naar han negter ham Beundringens og Forundringens hellige Tribut. Netop naar Forstanden staaer stille, gjelder det at have Mod og Hjerte til at troe det Vidunderlige, og bestandigt styrket ved dette Syn at vende tilbage til Virkeligheden, ikke sidde stille og ville udgrunde det. Imidlertid vil jeg dog hellere et frugtesløst Forsøg af en skarp udholdt Kritik, der bringer Fortvivlelse over den Reflekterendes Hoved, og maaskee netop derved frelser ham, end en snakkesalig, pianket Refleksion, en Pyntekone, der vil pynte Elskoven ud og vide mere end Vidunderet. Sandeligen Elskoven er et Vidunder, ikke noget Bynyt, dens Præst en Tilbedende, ikke en Gadetøite.

I Hedenskabet tilskrev man derfor Eros Forelskelsen. Da Ægteskabets Beslutning sætter det Ethiske til, bliver derved hiin

halv coquette Henførelse til en Guddom i Ægteskabet et reent religieust Udtryk for, at man af Guds Haand modtager den Elskede. Saasnart Gud er for Bevidstheden, er Vidunderet der, thi anderledes kan Gud ikke være det. Jøderne udtrykte dette saaledes, at Den, der saae Gud, maatte døe. Det var kun et uegentligt Udtryk, det egentlige og sande er, at man gaaer fra Forstanden, saaledes som den Elskende gjør det, naar han seer den Elskede og hvad han tillige gjør — seer Gud. Vel er jeg Ægtemand i adskillige Aar, maaskee vil man lee ad mit Sværmeri, man lee! en Ægtemand er altid forelsket, og anderledes kommer han aldrig til at forstaae Forelskelsen.

Reflexionens bedrøvelige Ridder gaaer videre, han vil udgrunde Synthesen, der ligger i Elskov. Han mærker ikke, at der er hængt et Slør for hans Øine, og at han atter staaer ved Vidunderet. Gud skaber af Intet, men her gjør han, om jeg saa tør sige, mere, at han omklæder en Drift af Elskovens Skjønhed, saa de Elskende kun see Skjønheden, og ere uvidende om Driften. Hvo løftede Sløret? Hvo vovede det? Den ideale Skjønhed er den tilsløredе, og skinner vel Maanen halv saa skjøn gjennem Skyens Slør, og drømmer vel Himlen halvt saa længselsfuldt gjennem Florets Forhæng, og fristet vel Havet med sin halve Gjennemsigtighed halvt saa stærkt som den Elskede, som Hustruen gjennem Blufærdighedens Slør. Jeg sværmer — jeg en stakkels Ægtemand? Men hvad skal jeg sige om det Mysterium, der var mig et Mysterium, og er det og bliver det i Aarene; thi jeg veed ikke af, at der kommer nogen Forklaring, jeg fatter end ikke denne afskyelige Formastelighed, der troer, at Naturens Slør skulde være kosteligere end Sædelighedens.

Saa gaaer da hiin stakkels Fyr, hvem Reflexionen, som altid, bringer til Bettelstaven, han gaaer videre; hans Sværmeri gjør ham ulykkeligere, hans Rigdom gjør ham fattigere. Han standser ved, hvad han vel vilde kalde Elskovens Consequentser. Og hvo standser ikke ogsaa her; det er jo som standsede Tilværelsens naturlige Gang, medens Guden skabende griber ind. O! salige Forundring. Hvo takker ikke for her at see Guden,

at han ikke, som Reflexionens trættede Stridsmand, skal synke i Tungsind, hvo takker ikke i Glæde over Tilværelsen, ikke som var Barnet et Vidunder af Barn (Forfængelighed, Forfængelighed), men det er et Vidunder, at et Barn er født. Den, der her ikke vil see Underet, han maa jo, dersom han ikke er aldeles aandløs, som Thales sige, at han ikke vil have Børn af Kjærlighed til Børn: det tungsindigste Ord (thi deri ligger, at det er større Brøde eller Ulykke at give et Menneske Livet end at berøve et Menneske Livet) og den usaligste Selvmodsigelse!

Forelskelsen er da hævdet som Vidunderet, og Alt, hvad der hører med til Forelskelsen, hører med til Vidunderet. Forelskelsen antages nu som givet. Ethvert Reflexions-Forsøg, hvor indsmigrende eller hvor oprørende, hvor dumdristigt eller hvor fad det end er, dømmes uden videre for Falsk. — Spørgsmaalet bliver videre, hvorledes kan dette Umiddelbare (Forelskelsen) finde sit Tilsvarende i en gjennem Reflexionen naaet Umiddelbarhed. Her er det Hovedslaget skal staae.

Imidlertid vil jeg først tage en anden Side af Sagen frem. Forelskelsen bliver i Almindelighed priset nok. Selv en Forfører lader det ikke mangle paa Frækhed til at ville være med. Men Forelskelsens Øieblik eller korte Tid skal være Qvindens Culmination, og derfor gjelder det at slippe igjen. Indvendingerne tage da en anden Retning, og den galante indsmigrende Tilbedelse af Kjønnet ender med Fornærmelser.

Jeg er forøvrigt opdragen i den christelige Religion, og saa lidet som jeg kan billige alle uanstændige Forsøg paa at faae Qvinden emanciperet, saa taabelige forekomme mig ogsaa alle hedenske Reminiscentser. Min korte og eenfoldige Mening er, at Qvinden er vel saa god som Manden, og dermed Punktum. Enhver vidtløftigere Udførelse af Forskjellen mellem Kjønnet, eller Overveielse af, hvilket Kjøn der har Fortrinnet, er en ørkesløs Tankesyssel for Lediggængere og for Pebersvende. Man kjender et velopdragent Barn paa, at det er fornøiet med hvad det faaer, og saaledes kjender man en velopdragen Ægtemand paa, at han er glad og taknemlig for det ham Beskikkede, med

andre Ord, at han er forelsket. Man hører stundom en Ægtemand klage over, at Ægteskabet giver ham saa meget at tage vare paa, hvor meget mere har han da ikke, naar han tillige er uforskammet nok til enten blot at ville være sin Kones Kriticus og Recensent, der hvert andet Øieblik paa Dagen plager hende med sine fade Prætensioner, at hun skal smile saaledes, holde Ryggen saaledes, neie saaledes, klæde sig saaledes, udtale Ordene saaledes, eller han vil være Ægtemand og tillige Kritiker og Recensent. Som ægteskabelig Kriticus er jeg en aldeles tiro; jeg har ingen letfærdige Forstudier fra en Lapseperiode, der stundom forgifter mere end man troer. Min Kjærlighedshistorie er i en vis Forstand kort; jeg har skjøttet mig selv og passet mine Studeringer, jeg har ikke mynstret Pigerne paa Baller, Promenader, i Theatre og Concerter, jeg har ikke gjort det letsindigt, jeg har heller ikke gjort det med den dumme Alvorlighed, hvormed en gifteferdig Mandsperson behager sig selv, at det maa være en overordentlig Pige, der skal være god nok til ham. Saaledes uerfaren lærte jeg hende at kjende, der nu er min, jeg har aldrig elsket før, min Bøn er det, at jeg ikke maa elske senere, men hvis jeg et Øieblik vilde tænke, hvad der dog er mig utænkeligt, at Døden berøvede mig hende, at der foregik en saadan Forandring med mig, at jeg anden Gang skulde indvies til at være Ægtemand, jeg er overbeviist om, at mit Ægteskab ikke har fordærvet mig eller gjort mig mere duelig til at kritisere, vrage, mynstre. Hvad Under, at man hører saa megen daarlig Tale om Forelskelse, da man hører saa megen Tale, hvilket allerede er et Tegn paa, at Reflexionen overalt trænger ind til at forstyrre det stille, beskednere Liv, hvor Forelskelsen helst tager Bolig, fordi det i sin Beskedenhed er Gudsfrygtigheden saa nær.

Forsaavidt indseer jeg vel, at Dhrr. Æsthetikere uden videre ville erklære mig for incompetent til at tale med, end mere, naar jeg ikke fordølger, at jeg, skjøndt nu Ægtemand i 8 Aar, endnu ikke med Bestemthed veed, hvorledes min Kone i kritisk Forstand seer ud. At elske er ikke at kritisere, og ægteskabelig Trofasthed bestaaer ikke i en udførlig Kritik. Denne min Uvidenhed

har dog ikke ganske sin Grund i, at jeg er uden Dannelse, jeg kan ogsaa betragte det Skjønne, men saaledes betragter jeg et Portrait, en Billedstøtte, ikke en Hustru. Det takker jeg tildeels hende for, thi havde hun fundet nogensomhelst forsængelig Glæde i at blive Gjenstand for en Courmagers kritiske Tilbedelse, hvo veed, om jeg ikke ogsaa var bleven en Courmager, og som sædvanligt havde endt med at blive en vranten Kritiker og Ægtemand. Ei heller seer jeg mig istand til med Lethed og Routine at bevæge mig i en Deel termini, hvormed Kjendere slaae om sig, jeg forlanger det ikke, gaaer ikke til Gjestebud med Kjendere. Mildest talt forekommer saadanne Kjendere mig som De, der sidde og vexle i Forgaarden til Helligdommen; og ligesaa modbydeligt som det maa være for Den, der med opløftet Sind vil gaae ind i Templet, at høre Lyden af Pengenes Raslen, ligesaa modbydeligt er det mig, at høre Larmen af Ord som: slank, fyldig, svulmende o. s. v. Naar jeg læser disse Ord hos en primitiv Digter, udsprungne af Stemningens og Modersmaalets Oprindelighed, da fryder jeg mig, men jeg profanerer dem ikke, og hvad min Kone angaaer, da veed jeg saavist den Dag idag ikke, om hun er slank. Min Glæde og min Forelskelse er ikke en Prangers, ei heller en snedig Forførers hidsige Usundhed. Hvis jeg i Forhold til hende vilde udtrykke mig saaledes, er jeg overbeviist om, at jeg kom til at vrøvle. Har jeg hidtil afholdt mig, saa er jeg formodentlig frelst for mit øvrige Liv; thi blot et spædt Barns Tilstedeværelse gjør Forelskelsen endnu mere undseelig end den er i sig selv. Det har jeg ofte tænkt over, og derfor har jeg altid fundet det uskjønt, at en ældre Mand, der selv har Børn, gifter sig med en ganske ung Pige.

Netop fordi min Kjærlighed er mig Alt, derfor er i mine Øine ethvert kritisk Udbytte Nonsens. Skulde jeg da lovprise Qvindekjønnet, saaledes som man æsthetisk taler om at lovprise, saa vilde jeg kun gjøre det humoristisk, thi al denne Slankhed og Svulmen, og Brynet og Pilen i Øiet constituerer ikke en Forelskelse, end mindre et Ægteskab, og kun i Ægteskabet har Forelskelsen sit sande Udtryk, udenfor dette er den Forførelse eller

Lesleri. Der existerer et lille Skrift af Hen. Cornel. Agrippa ab Nettesheim: de nobilitate et præcellentia foeminei sexus, ejusdemque supra virilem eminentia libellus. I dette lille Skrift siges paa den naiveste Maade de besynderligste Ting til Ære for Qvinden. At han derimod skulde have beviist, hvad han vil bevise, mener jeg just ikke, skjøndt han taler bona fide og vel og er godmodig nok til at troe, at han har beviist det, derimod billiger jeg ganske det Vers, Bogen ender med, der frabeder sig al ordgydende (vaniloquax) Roes over Manden. Naar man nu i fuld og absolut Forvisning om Forelskelsens og Ægteskabets Lykke læser denne naive Argumenteren, naar man ved ethvert Argument føier et høist pathetisk ergo eller quod erat demonstrandum til, medens den egentlige Pathos er hiin Forvisningens rige Gehalt, der intet Beviis behøver, saa fremkommer en reen humoristisk Virkning. Jeg vil forklare det lidt nøiere. Der blev i det 28de Mai-Selskab holdt en Tale af en ung Videnskabsmand, som begeistret for Naturvidenskaberne meente, at enhver ny Opdagelse, saaledes nu den sidste, at tilberede Sæbe af Flintestene, førte os Gud nærmere og overbeviiste os om hans Godhed, Viisdom o. s. v. Skal Talen betragtes som et alvorligt Forsøg paa at komme Gud nærmere, forekommer det mig ganske miserabelt. Anderledes derimod, hvis en Individualitet, som i Forhold til sin Tro paa Guds Godhed og Viisdom er Millionair og „bedre", end Londoner-Bank, hvis han, naar Reflexionen begyndte at gjøre Mine til at ville bevise Noget desangaaende, afbrød dens Beviisførelse med dette Beviis: at nu var man endogsaa istand til at vadske sine Hænder i Sæbe af Flintestene; han kunde da ende Talen omtrent saaledes: see! nu vadsker jeg mine Hænder, dersom dette ikke er et Beviis, som overbeviser, saa fortvivler jeg om at føre et saadant. I hiin lille Bog anføres som Beviis, at Qvinden paa hebraisk hedder Eva (Livet), Manden Adam (Jord) — ergo. Som Spøg i en altercatio, hvor Alt er absolut afgjort og til Vitterlighed forseglet baade med Notarius publicus' og Guds Segl, er Sligt ypperligt. Saaledes ogsaa, naar han anfører som et andet Beviis,

at naar en Qvinde falder i Vandet, svømmer hun ovenpaa, Manden derimod, naar han falder i Vandet, synker — ergo. Dette Beviis kan ogsaa benyttes paa en anden Maade, thi herved faaer man et Bidrag til en Forklaring af det Faktum, at der i Middelalderen bleve brændte saa mange Hexe.

Det er et Par Aar siden jeg har læst hiin lille Bog, men den var mig til overordentlig Morskab. De pudserligste Ting af Natur- og Sprogvidenskaber fremkomme paa den naiveste Maade. Adskilligt har prentet sig i min Hukommelse, og medens jeg aldrig taler til min Kone om, at hun er slank o. s. v., hvad der vist vilde mishage hende og mislykkes mig, saa er jeg stundom, at jeg selv skal sige det, meget heldig i saadanne Argumenter og Betragtninger, hvilke behage hende, formodentlig fordi de slet ikke bevise Noget og derfor just bevise, at vort Ægteskab ingen vidtløftig Kritik behøver, men at vi ere lykkelige. Det har i denne Henseende tidt forundret mig, at ingen Digter egentligen fremstiller et Par Ægtefolk talende. Fremstilles de en enkelt Gang, og det skal være et lykkeligt Ægtepar, saa tale de oftest som et Par Forelskede. I Almindelighed ere de kun Bipersoner og saa meget ældre, at de ere Fader og Moder til den Elskede, Digteren fremstiller. Skal et Ægteskab fremstilles, da maa det idetmindste være ulykkeligt, for at kunne komme i Betragtning. Saa forskjelligt er det, Forelskelsen skal være lykkelig og have Farer udenfra, Ægteskabet skal have Farer indenfra for at blive poetisk. Jeg anseer dette for et sørgeligt indirecte Beviis paa, at Ægteskabet langtfra ikke nyder den Anerkjendelse, som det fortjener, thi det er jo som var et Par Ægtefolk ikke ligesaa poetiske, som et Par Forelskede. Lad de Elskende tale med hele Forelskelsens Skummen, som det behager Ynglingen og den unge Pige, Ægtefolkene ere heller ikke daarlige. Jeg antager, at det er en daarlig Ægtemand, der ikke bliver Humorist ved sit Ægteskab, i samme Forstand som, at det er en daarlig Elsker, der ikke bliver Digter; og enhver Ægtemand antager jeg bliver noget humoristisk, faaer et Anstrøg deraf, ligesom enhver Elsker bliver noget poetisk. Jeg beraaber mig paa mig selv, ikke saa meget med Hensyn til det

Poetiske, som med Hensyn til en Sands for det Humoristiske, et vist Anstrøg deraf, som jeg alene skylder mit Ægteskab. I Forelskelsen har meget af det Erotiske en absolut Betydning, i Ægteskabet vexler denne absolute Betydning med den humoristiske Opfattelse, der er den poetiske Udtale af det ægteskabelige Livs stille og tilfredse Tryghed. Jeg vil anføre et Exempel og bede Læseren, at være humoristisk nok til ikke at ansee det for at bevise Noget. I Selskab med min Kone foretog jeg en lille Sommerreise i det sydlige Sjelland. Vi reiste ganske efter vor Bequemmelighed, og da min Kone ønskede at faae en Forestilling om, hvad visse Folk kalde at drøsse om paa Landeveien, tog vi ind i alle mulige Kroer, overnattede stundom i en saadan, men gav os fremfor Alt god Tid. I Kroen havde man da Leilighed til at faae seet sig om. Nu traf det sig saa besynderligt, at vi i 5 Kroer i Træk paa Væggen fandt en Bekjendtgjørelse, der altsaa fulgte os saaledes, at det var umuligt at undgaae den. Bekjendtgørelsen var af følgende Indhold: en bekymret Familiefader takkede i de forbindtligste Udtryk en erfaren og øvet Praktikus, at han med en Kunstner-Haand let og uden al Smerte havde hjulpet Familiefaderen med samt hans Familie af med nogle slemme Liigtorne, og saaledes gjengivet ham og Familie til Selskabslivet. Familiens Personale var specificeret, og blandt disse var der da ogsaa en Datter, der, da hun, liig en Antigone, engang tilhørte denne ulykkelige Familie, heller ei var bleven fritagen for dette Familie-Onde. Da vi paa 3 Stationer havde læst dette Avertissement, hvad Under da, at det blev Gjenstand for Samtale. Jeg meente nu, at det var taktløst af Familiefaderen, at angive den unge Pige, thi om det nu end var vitterligt, at hun ganske var bleven helbredet, saa maatte det dog gjøre en Frier betænkelig, hvad der slet ikke havde behøvedes, thi Liigtorne maatte regnes med til de Svagheder, som man kunde lære at kjende efter Brylluppet. Jeg beder nu en Digter at svare mig, om Motivet til denne Samtale, hvilken jeg vel ikke var Mand for ganske humoristisk at udføre, om det ikke er humoristisk; men paa den anden Side, om det ikke ogsaa er vist, at kun i en Ægte-

mands Mund er den rigtig, en Forelsket vilde føle sig saaret, fordi denne slemme Liigtorn, selv efterat den er tagen bort, virker aldeles forstyrrende ind i en æsthetisk Phantasi-Anskuelse af det Skjønne. En saadan Spøg vilde i en Elskers Mund være aldeles utilgivelig. Om nu end Samtalen ved min Ringhed blev en simpel dagligdags Passiar, saa veed jeg dog, at den morede min Kone, det morede hende, at en saadan Tilfældighed blev bragt ind under æsthetisk Absoluthed, som f. Ex. ved at spørge, om det ikke kunde blive en tilstrækkelig Grund til Skilsmisse o. s. v. Og naar der stundom i min Dagligstue af en eller anden Kjender og en eller anden lille superklog Jomfrue er blevet ført høitravende Discurs om Forelskelsen og det Slanke, og at de Elskende ret maae lære hinanden at kjende for at blive sikkre i Valget, at man vælger en Feilfri, saa blander jeg stundom min Besyv med, som jeg da egentligen spiller ud til min Kone, og siger: ja det er vanskeligt, det er vanskeligt, saaledes nu med Liigtorne, hvorimod Ingen kan vide sig sikker, om man har, eller har havt, eller om man kan faae dem.

Dog nok herom, Det, der bærer det Humoristiske, er netop Ægteskabets Tryghed, der, baseret paa det Oplevede, ikke har den Uro, som Elskovens første Salighed, om dets Salighed end er langtfra at være mindre. Og naar jeg nu som Ægtemand, Ægtemand i 8 Aar, støtter mit Hoved til hendes Skulder, da er jeg ikke en Kritiker, der beundrer eller savner nogen jordisk Skjønhed, jeg er ei heller en sværmersk Yngling, der besynger hendes Barm, men dog bevæges jeg ligesaa dybt som første Gang. Thi jeg veed, hvad jeg vidste, og hvad jeg atter og atter forvisser mig om, at der i denne min Hustrues Bryst slaaer et Hjerte, stille og ydmygt, men jævnt og ligeligt, jeg veed det slaaer for mig og mit Vel og for hvad der tilhører os begge, jeg veed, at dets rolige, ømme Bevægelse er uafbrudt, ak! medens jeg har travlt med mine Forretninger, ak! medens jeg adspredes i det Mangfoldige; jeg veed, at til hvilken Tid og under hvilke Forhold jeg tyer til hende, da har det ikke ladet af at slaae for mig. Og jeg er en Troende: som den Elskende troer, at den Elskede er ham

Livet, saa troer jeg aandeligt, hvad der ogsaa stod i hiin lille Bog, at Naturforskerne lære, at Moderens Mælk er frelsende for Den, der er syg indtil Døden, jeg troer, at denne Ømhed, der uudtømmelig kæmper for at finde et inderligere og inderligere Udtryk, jeg troer, at denne Ømhed, der var hendes rige Medgift som Brud, jeg troer den bærer rigelig Rente, jeg troer den vil fordoble sig, hvis jeg ikke forøder hendes Midler; jeg troer, at dette ømme Blik, hvis jeg var syg, syg indtil Døden, dersom det hvilede paa mig, ak, som var hun selv, ikke jeg den døende Fægter, jeg troer, at det vilde kalde mig tilbage til Livet, dersom Gud i Himlene ikke selv vil bruge Magten, og hvis Gud bruger Magten, da troer jeg, at denne Ømhed atter binder mig til Livet som et Syn, der besøger hende, som en Død, hvem Døden dog ikke kan overtale, indtil vi igjen forenes. Men indtil da, indtil da, at Gud saaledes bruger Magten, troer jeg, at jeg ved hende indsuger Fred og Tilfredshed i mit Liv, og mange Gange er frelst fra Mismodets Død og Aandsfortærelsens onde Møie.

Saaledes taler enhver Ægtemand, bedre, forsaavidt han er en bedre Ægtemand, bedre forsaavidt han er en Begavet. Han er ikke en elskende Yngling, hans Udtryk har ikke Øieblikkets Lidenskab, og hvilken Fornærmelse i et lidenskabeligt Øiebliks Blussen at ville takke for en saadan Kjærlighed. Han er som hiin redelige Regnskabsfører, der i sin Tid næsten blev Gjenstand for Mistanke; thi da de, paa Grund af et Bedrag, strænge Revisorer kom til hans Dør og fordrede at see hans Regnskabsbøger, da svarede han: jeg har ingen, jeg fører mit Regnskab i Hovedet. Hvor mistænkeligt! Men Ære være den gamle Mands Hoved, hans Regnskab var ganske rigtigt! En Ægtemand udtrykker sig maaskee endog lidt humoristisk, naar han taler derom til sin Hustru, men denne Humor, denne sorgløse Taksigelse, denne Qvittering ikke paa Papiret, men i Erindringens Hovedbog, beviser netop, at hans Regnskab er tilforladeligt, og hans Ægteskab eier Bevisningens daglige Brød i Overflod.

Hermed har jeg allerede antydet, i hvilken Retning jeg vil søge Qvindens Skjønhed. Ak! selv redelige Mennesker have

bidraget til den sørgelige Forvexling, som desto værre en letsindig qvindelig Ungdom griber altfor begjerlig efter, uden at betænke, at den er Fortvivlelse, at en Piges eneste Skjønhed er Ungdommens første*), at hun blomstrer kun et Øieblik, at dette

*) Netop fordi det i Henseende til den Sætning, at Qvindens Skjønhed tiltager med Aarene, vilde være saare misligt, ja endog vildledende, at minde om scenisk Kunstpræstation, da her Alt samler sig paa Fordringen til Øieblikket, og Differentserne fordres væsentligen, seer jeg med desto større Glæde en skjøn, mig saa kjær Sandhed lykkeligt bekræftet midt i Theaterlivets hurtige Vexel. Den Skuespillerinde, som ved vort Theater egentligen fremstiller det Qvindelige, ikke indskrænket til een Side deraf, ikke understøttet af, ikke lidende under en Tilfældighed derved, ikke anviist et Tidsafsnit deri, er Madame Nielsen. Den Skikkelse, hun viser, men ikke umiddelbart, den Stemme, ved hvilken hun gjør vel i Stykket, den Inderlighed, der bliver Sammenspillet, den indadvendte Fortabthed, der gjør Tilskueren saa tryg, den Ro, ved hvilken hun griber, den tilforladelige Sjelfuldhed, der forsmaaer alt udvortes Væsen, den Stemningens jævne Fuldtonethed, der ikke stormer i Ilinger, ikke spænder ved coqvet Udebliven, ikke vildt sammenfyger Svulst, ikke fordringsfuldt lader vente paa sig, ikke voldelig bryder frem, ikke gisper efter noget Uudsigeligt, men sig selv tro, indestaaer for sig selv, prompt hver Øieblik og eengang for alle vederhæftig: kort hendes hele Præstation samler sig i det, man maatte kalde det væsentlig Qvindelige. Der er mangen Skuespillerinde bleven stor og bleven beundret ved Virtuositet i en tilfældig Side af det Qvindelige, men denne Beundring, der da ogsaa gjerne finder sit rette Udtryk i allehaande øieblikkelig Jubel, er fra Begyndelsen Tidens Bytte, naar de Accidentser svinde hen, paa hvilke Triumph-Præstationen hvilede. — Da Mad. Nielsens Potens er det væsentlig Qvindelige, er hendes Omfang: det Væsentlige selv i den Ubetydeligere, naar hun dog i Stykket er seet i et væsentligt Forhold, (som Elskerinde i en Vaudeville, som Moder i en Idyl o. s. v.,) det Væsentlige i den Ophøiede, det Væsentlige i den Fordærvede, der skjøndt qvindelig fordærvet, væsentlig tilhører Kjønnet, saa man ikke bliver uhyggelig ved det Usjønne, ikke mistroisk ved Overdrivelsen, ikke tilbøielig til at forklare Fordærvelsen af Opdragelse, Livs-Forholds Magt o. s. v., da man netop i Fremstillingens Idealitet seer Fordærvelsens Dyb og dens Oprindelighed. Men som hendes Omfang er, saa er ogsaa hendes Seier en væsentlig, ikke en Øieblikkets stakkede Triumph, men den, at Tiden ingen Magt har over hende. I enhver Periode af sin Levetid vil hun faae de nye Opgaver og udtrykke det Væsentlige, som hun begyndte sin skjønne Løbebane dermed. Og om hun blev de tresindstyve Aar, vil hun vedblive at være fuldendt. Jeg veed ingen ædlere Seier for en Skuespillerinde, end, at Den, der maaskee i hele Konge-

er Elskovens Tid, og at man elsker kun een Gang. Rigtigt, man elsker kun een Gang, men Qvinden tiltager netop i Skjønhed med Aarene, og er saa langt fra at aftage, at den første Skjønhed kun er noget Tvivlsomt i Sammenligning med den senere. Hvo saae vel en ung Pige, dersom han ikke er en Rasende, uden at fornemme et vist Veemod, fordi det jordiske Livs Skrøbelighed her viser sig i sin stærkeste Modsætning: Forgængelighed hurtig som en Drøm, Skjønhed, fager som en Drøm. Men hvor fager end hiin første Skjønhed er, den er dog ikke Sandheden, den er et Hylster, en Indklædning, ud af hvilken først i Aarene den sande Skjønhed vikler sig for Ægtemandens taknemlige Blik. — Be-

---

riget er ængsteligst for her at fornærme, at han med den Tryghed som jeg tør nævne de tresindstyve Aar, hvad ellers er det Sidste, man skal haste med at nævne i Forbindelse med en Skuespillerindes Navn. Fuldendt vil hun fremstille Bedstemoderen, atter virke ved det Væsentlige, ligesom den unge Pige ikke virkede ved nogen overordentlig Skjønhed, der bedaarede Recensenter, eller ved en mageløs Syngestemme, der fortryllede Kjendere, eller ved at kunne dandse, hvad der vakte Publikums særdeles Interesse, eller ved lidt Skjelmeri, som enhver Tilskuer behageligst tog sig til Indtægt, men ved den Indvielse, som er den rene Qvindeligheds Pagt med det Uforgængelige. Medens man ellers i Theatret let kommer til at tænke paa Livets og Ungdommens og Skjønhedens og Trylleriets Forfængelighed, saa er man, idet man beundrer hende, saa tryg, fordi man veed, dette forgaaer ikke. Maaskee virker dette paa Andre anderledes, saa Beundringen, fordi der ingen Grund er til at haste (og her er jo god Tid), stundom udebliver, og denne Skuespillerinde bliver betragtet som værende af anden Rang, hvilket hun ogsaa er, naar Fordringen er at løbe omkaps i Øieblikket, og at virke ikke ved det Bestandige, men ved det Forsvindende. Hun har derfor maaskee ikke sine Beundrere blandt Recensenter, der angive Øieblikkets Pulsslag, eller blandt Theaterstormere, der nødvendigviis maae have seet Den og Den, eller blandt Jilbud, der ønske Noget at rende med, eller blandt Triumph-Dragere, der som andre Dragere søge Sjou med at bære En bort, eller blandt unge Mennesker, der, naar de ellers ikke kan faae en umoden Forelskelse anbragt, kaste den paa en Skuespillerinde, eller blandt Udlevede, der friste Livet ved en øieblikkelig Ophidselse, men snarest blandt dem, der selv lykkelige og tilfredse i Tilværelsen, ikke savne Theatret, ikke hige efter det, hvis Høire ikke strax løber i den Venstre til Bifaldsklap paa Stedet, hvis Pen ikke strax samme Aften faaer travlt paa Papiret i Anledning af noget Enkelt, men som langsomme til at tale, maaskee desto skjønsommere glæde sig ved at see det Skjønne, naar dette er i Sandhed.

tragt derimod hende, den Bedagede. Du griber ikke uvilkaarligt derefter, thi det er ikke den flygtige Skjønhed, der haster som en Drøm; nei! sæt Dig ved hendes Side, betragt hende nærmere: hun tilhører ganske Verden med sin moderlige Omsorg, hvis travle Tid dog nu er forbi, og kun Omsorgen selv er bleven tilbage, og i den svæver hun som Engelen over Pagtens Ark. Sandeligen, hvis Du ikke her føler, hvilken Realitet en Qvinde har, saa er og bliver Du en Kriticus, en Recensent, en Kjender maaskee o: en Fortvivlet, der farer hen med i Fortvivlelsens Rasen, raabende: lader os elske idag, thi imorgen er det forbi — ikke med os, det var tungt, men med Elskoven — det er modbydeligt. Giv nu lidt Tid, sæt Dig hos hende; det er ikke Begjeringens lystelige Frugt, vogt Dig for enhver formastelig Tanke eller at ville bruge Kjendernes termini; dersom det bruser i Dig, da sid her, at Du maa vorde beroliget. Det er ikke Øieblikkets Skummen, vover Du at hengive Dig dertil i hendes Nærværelse, eller vovede Du at byde hende Haanden til en Valts! Saa foretrækker Du maaskee at undgaae hendes Selskab, o! selv om den unge Slægt, der omgav hende, var uhøflig (saaledes tænker vel en Modeherre, der mener hun behøver hans Conversation), nei, var forvildet nok til at lade hende sidde ene, hun savner ikke dens Lyst, hun føler ingen Fornærmelsens Braad, hun er forligt med Tilværelsen, og dersom Du atter engang skulde føle Trang til et forsonende Ord, dersom Du skulde føle Trang til at glemme Dissonantserne i Livet, saa tye til hende, sid værdigen hos den Værdige — og hvad er saa skjønneft, den unge Moder, der føder ved Naturens Kraft, eller den udlevede, der føder Dig igjen ved sin Omsorg! Eller er Du ikke saaledes ilde medtagen af Verdens Nød, sid blot værdigen hos den Værdige, ogsaa hendes Liv er ikke uden Melodi, ogsaa denne Alderdom er non sine cithara; og Intet er glemt af det Oplevede, det lyder alt deri fra Livets forskjellige Tider sødt sammenklingende, naar denne Stemme bevæger Erindringens Strenge. Thi see! hun er kommen til Livets Opløsning, ja hun er ligesom selv Opløsningen paa Livet, hørlig og synlig. Saaledes fuldender en Mands

Liv sig aldrig, hans Regnskab er i Almindelighed vidtløftigere, men en Huusmoder har kun Smaabegivenheder, de daglige Lidelser og de daglige Glæder, men derfor ogsaa denne Lykke, thi er en ung Pige lykkelig, da er jo den bedagede Qvinde endnu lykkeligere. Siig saa, hvad der er skjønnest: den unge Pige med sin Lykke, og den Udlevede, der fuldkommer en Guds Gjerning, der løser op for den Bekymrede, og for den Glade er den bedste Lovtale over Tilværelsen ved at være Livets skjønne Opløsning!

Nu forlader jeg den Bedagede, hvis Selskab jeg dog visseligen ikke flyer, jeg gaaer tilbage i Tiden, glad ved, at jeg med Guds Hjælp har et kjønt Stykke af Livet endnu tilbage, men ogsaa uden at kjende Noget til den Feighed, der frygter for at ældes, eller der frygter derfor paa sin Kones Vegne, thi jeg antager jo, at Qvinden bliver skjønnere med Aarene. Allerede som Moder er hun i mine Øine langt skjønnere end som ung Pige. En ung Pige er dog et Phantasma, man veed næsten ikke, om hun tilhører Virkeligheden, eller om hun er et Syn. Og det skulde være det Høieste? Ja lad Phantaster troe det. Som Moder tilhører hun derimod ganske Virkeligheden, og Moderkjærligheden selv er ikke som Ungdommens Længsler og Ahnelser, men et uudtømmeligt Væld af Inderlighed. Det er ei heller saa, at alt Dette var tilstede som en Mulighed i den unge Pige. Selv om det var saa, en Mulighed er dog mindre end en Virkelighed, men det er ikke saa. Saa lidet som Moderens Mælk er tilstede i den unge Piges Bryst, saa lidet er denne Inderlighed der. Det er en Metamorphose, som Manden ingen Analogi har til. Kan man for Spøg sige, at Manden først er færdig, naar han har faaet sine Visdomstænder, saa kan man for Alvor sige, at Qvindens Udvikling først er færdig, naar hun er Moder, da først er hun til i al sin Skjønhed og i sin skjønne Virkelighed. Lad saa hiin rapfodede, lette, skjelmske, lykkelige Pige springe hen over Engen, gjækkende Enhver, der vil fange hende, o ja, det glæder mig ogsaa at see derpaa, men nu, nu er hun fangen, fængslet, jeg har saa vist ikke fanget hende (hvortil Tant og forfængelig Daarskab), jeg fængsler hende saa vist ikke (hvor svagt et Fængsel!),

nei hun har fanget sig selv og hun sidder fængslet ved Vuggen; fængslet, og dog har hun jo hele sin Frihed, en grændseløs Frihed, ved hvilken hun binder sig til Barnet; jeg er sikker paa, hun vil døe i sin Rede. — Her blot et Ord i Forbigaaende. For at tale saa uskyldigt derom som muligt, jeg vil antage, at det var Moderens Forkjærlighed for Barnet, der gjorde Ægtemanden lidt jaloux, naa Herre Gud, den Jalousi forvindes vel. Altsaa har jeg nævnet Ordet: Jalousi. Det er en mørk Lidenskab, „et Uhyre, der besudler den Føde, ved hvilken den næres". Vrede er ogsaa en mørk Lidenskab, men deraf følger ikke, at der jo ogsaa kan gives en ædel Vrede. Paa en lignende Maade er det med Jalousi, der gives ogsaa en ædel Forelskelses retfærdige Indignation, der sandeligen baade er bekymret og fortørnet, og fremfor Alt en normal Sjels-Tilstand, hvis det Forfærdelige er skeet. Jeg finder intet Dadelværdigt deri, tvertimod fordrer jeg det af en Ægtemand, at hans Sjel paa denne Maade viser den sidste Ære: hende, der krænkede ham, og hende, hvem han ogsaa indrømmer, om man saa vil, rigelig Betydning til at kunne krænke ham. Jeg betragter denne Sjelstilstand som Forelskelsens ethiske Sorg over en Afdød. Derimod veed jeg ogsaa, at der gives dæmoniske Kræfter i Livet, jeg veed, der gives en lidet priselig Uforfærdethed, der plaget af en ond Aand vil være lutter Aand, og vel ogsaa vil have Magt til at blive, hvad der er fuldt saa forkasteligt, som at rase i Jalousi, Magt til at blive kold, gjennemisnet i Vittighedens kolde Lidenskab. Thi der er Helvede, hvis Hede afsvier alt Liv, men der er ogsaa et Helvede, hvis Kulde dræber alt Liv.

Men jeg er end ikke jaloux paa Moderen. En Qvindes Liv som Moder er en Virkelighed saa uendelig rig paa Afvexling, saa min Forelskelse har nok at gjøre med fra Dag til Dag at opdage noget Nyt. Qvinden som Moder har ingen Situation, om hvilken man maatte sige, at hun i denne er skjønnest; som Moder er hun bestandigt i Situation, og Moderkjærligheden er blød som det pure Guld, og bøielig i enhver Bestemmelse, og dog heel. Og Ægtemandens Glæde er daglig ny, den fortæres

ikke, om han end fortærer den, thi den er som Spisen i Valhalla; og lever han end ikke deraf, saa er det dog vist, at han ikke blot lever af Brød, men ogsaa af den velvillige Forundring, der ledsager Moderens Bedrifter: han har i sit Huus panis et circenses.

Og hvilken Mangfoldighed af Collisioner er der ikke sat Moderkjærligheden, og hvor skjøn er Moderen ikke hvergang hendes fornegtende, opofrende Kjærlighed gaaer seierrigt ud deraf! Jeg taler nu ikke her om, hvad der vel er vitterligt og givet, at Moderen offrer Livet for Barnet. Det lyder saa høit, saa forelsket, og har ikke det rette ægteskabelige Præg. I Smaating sees den ligesaa godt, ligesaa stor, ligesaa elskelig. Hvor jeg seer den, beundrer jeg den, og man seer den da ikke saa sjelden, selv hvor man ikke venter saaledes at see den, paa Gaden for Exempel. Det var forleden Dag, jeg gik ufortrødent i mit Forretningstrav fra den anden Ende af Byen op til Retten for at afsige Domme, Klokken var omtrent halv To. Uvilkaarligt falder mit Øie over paa den anden Side af Gaden: det var en ung Moder, der spadserede med sin lille Søn ved Haanden. Personen var vel saa omtrent $2^1/_2$ Aar. Moderens Paaklædning, hendes Optræden syntes at tyde paa, at hun hørte endog til den fornemme Classe, og forsaavidt forundrede det mig, at man ingen Tjener eller Pige saae i hendes Følge. Gisninger havde jeg strax nok af, at hendes Vogn maaskee holdt i en anden Gade, eller nogle Huse derfra, eller hun maaskee blot skulde et Par Huse fra et Sted, hvor hun boede, eller var o. s. v.; jeg afbryder mine Gisninger, og haaber at Læseren takker mig for, at jeg gjør Alvor af mine energiske og gjennemgribende Besparelser. Men i Grunden var det dog ogsaa forunderligt nok. Drengen var et nydeligt Barn; videbegjerlig spurgte han om Alt, stod stille og saae, og spurgte: hvad er det hvad? Hurtigt fik jeg mine Briller paa, for ret at see og ret at fryde mig over den elskelige Mine, den ømme Moderlighed, med hvilken hun satte sig ind i Alt, den forelskte Glæde, med hvilken hun betragtede sin lille Yndling. Drengens Spørgsmaal bragte hende i Forlegenhed, — maaskee har Ingen sagt

hende, hvad en dybsindig Viis har sagt, at det at tale med Børn er et tentamen rigorosum, maaskee har den Kreds, hvilken hun syntes at tilhøre, endog havt den Mening, at det er ingen Kunst — hvor fatal en Forlegenhed da at blive bragt i Knibe ved en lille Purks Spørgsmaal, samt ved hans Høirøstethed, der indbød de Forbigaaende til at høre efter — og Scenen var paa Østergade. Forlegenhed — den opdagede jeg ikke; den moderlige Glæde stod skjøn og læselig i hendes venlige Aasyn, og Situationen prægede den ikke falsk ud. Pludselig staaer den Lille stille, og forlanger at bæres. Dette var aabenbart mod Aftalen, da de gik hjemme fra, et Brud paa Overeenskomsten, ellers havde Barnepigen været med. Her var gode Raad dyre — dog ikke for hende. Med den elskeligste Mine af Verden tog hun ham paa Armen, og gik ligefrem uden at søge nogen Tvergade. I mine Øine var det skjønt og høitideligt som en Processjon, og fromt sluttede jeg mig til den. En og Anden vendte sig om, hun mærkede Intet, hun gik ikke hurtigere, aldeles uforandret, fordybet i sin moderlige Lykke. Jeg har siddet som Forhørsdommer i Inquisitionscommissionen, jeg har derved en vis Færdighed i at iagttage Ansigter, men ved mit Embedes Fortabelse, der var ikke Spor af nogen Generethed, eller af nogen tilbagetrængt Vrede, eller af nogen opsat Utaalmodighed; der var ikke noget Forsøg paa at lade Ansigtet udtrykke nogen Reflexion over det næsten Latterlige i Situationen. Som gik hun paa sit Stuegulv med den Lille paa Armen, saaledes gik hun gjennem Østergade. Moderkjærligheden vil offre Livet for Barnet; i denne Collision forekommer den mig ligesaa skjøn. Har den Lille havt Uret, kunde han maaskee godt gaae, var det en Uartighed af ham, den vil dog ikke være bleven paaagtet hjemme, og hvad skulde da have gjort Forandringen, hvad Andet end at Moderen havde reflecteret paa sig selv. Der er maaskee faa Collisioner, hvor selv ømme Forældre lettere gribe feil, end naar det Hele er en Ubetydelighed, men denne lille Ubetydelighed bringer dem selv i Forlegenhed. Har et Barn maaskee lidt keitede Manerer, saa leer man deraf til daglig Brug, og Barnet aner mindst, at det skal være en Forseelse; da er der Nogen tilstede,

og den forfængelige Moder vil smigres lidt, see! Barnet hilser lidt keitet, og Moderen bliver vred — ikke over en Ubetydelighed, nei, men hendes Reflexion paa sig selv gjør pludselig det Ubetydelige til noget Betydeligt. Ja var hiin lille Dreng falden, havde han stødt sig, eller var han maaskee kommen en Vogn for nær, havde Opgaven været med Livsfare at frelse Barnet, saa havde jeg vel faaet Moderkjærligheden at see, men mig forekommer hiin stilfærdige Yttring af den ligesaa skjøn.

Til daglig Brug er Moderkjærligheden ligesaa skjøn som ved den mest afgjørende Leilighed, og egentligen er den væsentlig skjøn til daglig Brug, fordi den der er i sit Element, fordi den der, uden at faae nogen Impuls eller nogen Tilvext af Kraft ved Katastrophер udenfra, kun er bevæget i sig selv, ernæres ved sig selv, fremskynder sig selv ved sin egen oprindelige Drift, beskeden og dog altid paa Færde i sin elskelige Gjerning. Stakkels Mand, der skal gaae ud i Verden for at søge en saadan Tusindfryd, han finder den dog ikke; stakkels Mand, der i det Høieste har en Forestilling om, at Naboen dyrker den; lykkelig Ægtemanden, hvis han ret veed at glæde sig ved sin Tusind-Fryd. Opdager han denne Blomst udenfor sin egen Grund, denne Blomst, der, ligesom hiin Pragtplante er mærkelig ved at den kun blomstrer een Gang i hundrede Aar, har den endnu sjeldnere Mærkelighed, at den blomstrer hver Dag, og end ikke lukker sig i Natten, — da har han sin Glæde af derhjemme at fortælle, hvad han har seet ude. Igaar fortalte jeg min Kone en lille Begivenhed, der endog i den Grad tildrog sig min Opmærksomhed, at den gjorde mig til, hvad jeg ellers ikke er, en uopmærksom og adspredt Tilhører af en Prædiken. Maaskee havde den unge Moder, der gav Anledning til, at jeg blev adspredt, Uret i at tage et lille Barn med sig i Kirken; maaskee, jeg tilgiver hende det, thi det var vistnok for ikke at betroe det til en Barnepige i sin Fraværelse. Det slutter jeg deraf, at hun ret var en Moder, der gaaer i Kirke, ikke en Dame, der aflægger en fransk Visit. Man misforstaae mig ikke, som var det Tidens Længde, man tilbringer i Kirken, der gjør Udslaget; langtfra, jeg troer ogsaa, at en stakkels Tjeneste-

pige, der med Nød og Neppe slipper hjemme fra, og dog trods al sin Hasten ikke naaer til at komme betimeligere end for at høre Præsten sige Amen, jeg troer, at hun kan bringe Velsignelse hjem fra sit Kirkebesøg; men Hvo der ellers har rigelig Tid til allehaande Ting i Livet, kunde dog vel ogsaa faae Tid til ordentlig at gaae i Kirke. Vor Kirkegængerske kom altsaa meget betimeligt og med hende hendes lille Uro; dog er jeg forvisset om, at Prædikenen og hele Gudstjenesten ikke har havt en andægtigere Tilhører eller en værdigere Deeltager end hende. Hun blev lukket ind i en Stol; det uberettigede Medlem af Menigheden blev sat op paa Bænken, formodentlig i Haab om, at han skulde sidde som et ret Medlem. Dog denne Prætention synes ikke at være opgaaet for den Lille. Moderen bøiede sit Hoved, holdt Tørklædet for Øinene til en Bøn. Længe før hun atter saae op, var den Lille sprungen ned og begyndte at krybe omkring i Stolen. Hun var og blev den Bedende, ganske uforstyrret. Da hun havde endt sin Bøn, satte hun ham igjen op paa Bænken, og talte formodentlig et Par formanende Ord til ham. Gudstjenesten begyndte, men Degen var jo allerede begyndt før Gudstjenesten, og den Lille syntes paa sin Viis at finde Behag i dette op, og saa ned igjen, og saa op igjen. Han havde hidtil siddet paa høire Haand af Moderen, og havt en anden Dame paa sin Høire, medens Moderen sad yderst i Stolen; nu blev der skiftet Plads. Først blev undersøgt, at Døren var lukket, derpaa flyttede Moderen op, deelte redeligen med ham, saa han fik Krogen af Stolen til sin Disposition. Han gjorde ingen Larm, men som et Barn, der er vant at skjøtte sig selv, fik han Moderens Parasol at lege med, og kun forsaavidt han vilde krybe længere op i Stolen, blev Veien ham afskaaren. Moderen var og blev fordybet i sin Andagt; kun naar Præsten pauserede, saae hun kjærligt ned til den lille Underjordiske. Med et Aasyn fuldt af Glæde over Barnet vendte hun da atter Blikket op til Præsten, og tilhørte nu Talen med hele sin Sjels Andagt. At kunne dele saaledes ligeligt, at have Glæde af Barnet, selv naar han forstyrrer, eller dog ligesom vil forstyrre, eller dog paa en Maade er i Veien, at være

fri for enhver daarlig Fordring til Barnet, thi mange Forældre fordre næsten mere Andagt af et saadant lille Væsen end af sig selv, og forstyrre da baade sig selv og Barnet ved at sidde og skjende og sætte i Rette og til Rette — altsaa at kunne dele saaledes ligeligt, at hun tillige med udeelt Sjel samledes til Andagt: det er ogsaa et skjønt Udtryk af Moderkjærligheden. Ubetydeligt; o ja, men Moderkjærligheden er netop væsentlig skjøn i det Ubetydelige.

Dog den aabnede Sands for Moderkjærlighedens skjønne Præstationer har kun en Ægtemand; han har tillige den sande Sympathi, der er dannet af Alvor til at fatte Opgavens uendelige Betydning, og Glæde i Tilværelsen til at ville opdage, om han derfor just ikke udbryder i Ord og Jubel. Eller skulde det alene være Jalousi og onde Lidenskaber, der gjorde en Ægtemand klartseende og aarvaagen, skulde ikke trofast Kjærlighed formaae det Samme, ja formaae at holde ham længere aarvaagen? Eller holdt de kloge Brudejomfruer sig ikke længere vaagne end de daarlige? En Ægtemand er i denne Henseende, i god Forstand, saaledes som en Bedrager skildres af Shakspeare*): ein Gelegenheithascher, dessen Blick Vortheile prägt und falschmünzt, wenn selbst kein wirklicher Vortheil sich ihm darbietet, det vil sige, en Ægtemand gjør det med den stille Glæde, der viser, at han ikke giver sig af med at være Kjender, han præger ei heller falsk ud, og han kommer sjeldent i det Tilfælde, ikke at finde saadanne Fordele.

Som Brud er Qvinden skjønnere end som ung Pige, som Moder skjønnere end som Brud, som Hustru og Moder er hun et godt Ord paa rette Sted, og med Aarene bliver hun skjønnere. Den unge Piges Skjønhed er aabenbar for Flere, den er abstractere, extensivere. Derfor flokkes de om hende, Phantasterne, de rene og de urene. Da bringer Guden Den, som er hendes Elsker. Han egentligen seer hendes Skjønhed, thi man elsker det Skjønne, og dette maa forstaaes identisk med, at det, at man

*) Othello 2den Akt 1ste Scene, Jago

elsker, er, at man seer det Skjønne. Saaledes gaaer det Skjønne altid Reflexionens Næse forbi. Fra nu af bliver hendes Skjønhed intensivere og concretere. Hustruen har ikke en Flok af Tilbedere, hun er end ikke skjøn, hun er kun skjøn i sin Mands Øine. I samme Grad som denne Skjønhed bliver concretere og concretere, i samme Grad bliver hun mindre og mindre vurderlig for en almindelig Maalen og Vragen. Er hun derfor mindre skjøn? Er en Forfatter derfor mindre tankerig, fordi en almindelig Betragtning Intet opdager, naar dog den Læser, der har gjort ham til sit eneste Studium, opdager en større og større Rigdom? Er det en Fuldkommenhed ved menneskelige Pragtværker, at de tage sig bedst ud paa Afstand? Er det en Ufuldkommenhed ved Markens Blomst, ved al Guds Gjerning, at den for den mikroskopiske Jagttagelse bliver yndigere og yndigere, finere og finere, zartere og zartere?

Men er Hustruen og Moderen saaledes skjøn i sin Lykke, eller rettere, er hun en Velsignelse for dem, hvem hun tilhører, da er hun atter i sin Ulykke og paa Nødens Dag mere poetisk end den unge Pige. Lad hendes Barn døe, og see da den sørgende Moder. Der er dog Ingen, der med Moderens Glæde hilser Barnet ved dets Ankomst, men heller Ingen, der saaledes kan sørge, naar Døden atter henter det. Men en Sorg, der netop er ligesaa ideal som den er virkelig, er den mest poetiske Sorg. — Eller en Ægtemand døer; han efterlader sig Intet, siges der, uden en sørgende Hustru, mig synes han efterlader sig en uendelig Rigdom. Lad den unge Pige miste den Elskede, lad hendes Sorg være nok saa dyb, lad hende mindes ham, hendes Sorg er dog abstrakt ligesom hendes Minde; til denne daglige Sjelemesse for den Afdøde, hvilken er den sørgende Hustrues Syssel, mangler hun Indvielse og episke Forudsætninger. Sandeligen, jeg begjerer ikke at efterlade mig et stort og berømmeligt Navn, hvis det saa skal være, hvis jeg i Døden, der er det Sidste af Alt, skal gjøre det Sidste: skal søge Skilsmisse fra hende, hvem jeg elsker, min Hustrue, min Lykke paa Jorden, dersom jeg dog efterlader hende sørgende, da har jeg efterladt mig, hvad jeg vil savne, ja

hvad jeg sidst af Alt vilde undvære, men jeg har ogsaa efterladt mig, hvad jeg nødigt vilde undvære: et Minde, der bedre end Digterens Sang og Monumentets trodsige Udødelighed, mange Gange og paa mange Maader vil bevare min Erindring, vil tage af sit Eget for at give mig. — Lad saa endeligen Hustruen forsøges i den tungeste Skjebne, lad hende være ulykkelig gift, hvad er en bedragen Piges korte Lidelse mod denne daglige Qual, hvad er hendes Smertes Fynd i Sammenligning med den tusindtungede Elendighed, denne Jammer, som Ingen kan udholde at see paa, denne langsomme Marter, hvilken Ingen kan forfølge — og derfor glemmer man formodentlig, hvor skjøn, hvor langt mere poetisk atter her Hustruen er end den unge Pige. Stor er Desdemona ved sin „ophøiede Løgn", man beundrer, man beundre hende; og dog er hun større ved den Engle-Taalmodighed, der kunde fylde flere Bøger, end det største Bibliothek rummer, hvis den skulde beskrives, om den dog Intet formaaer at fylde i Skinsygens bundløse Afgrund, forsvinder som et Intet, ja næsten hidser Lidenskabens Hunger.

Men Qvinden er det svagere Kjøn. Denne Bemærkning synes i nærværende Forbindelse at komme temmeligt mal à propos; thi saaledes har hun just ikke vist sig. En Silkesnoer kan jo ogsaa være ligesaa stærk som en Jernlænke, og den Lænke, der bandt Fenris-Ulven, var jo usynlig, var Noget, der slet ikke er til; hvis det nu var ligesaa med Qvindens Svaghed, at den er en usynlig Kraft, der yttrer sin Styrke ved Svaghed. Vil dog Indsigelserne have Lov til at bruge Udtrykket: det svagere Kjøn om Qvinden, nu vel, lad dem have det, Talebrugen er jo ogsaa paa deres Side. Imidlertid maa man altid vogte sig for uden videre af enkelte Jagttagelser at danne en Regel. Jeg vil saaledes ikke negte, at det vel kan være hændt, at en ung Pige kan tage sig besynderligt, og om man endelig er fordærvet nok til at lee, hvor det gaaer ilde til, comisk ud, naar hun kastes hen i den yderste Afgjørelses Forfærdelse, i en Hvirvel, hvor neppe Manden staaer imod, at han ikke henveires. Men hvo siger hun skal kastes derud. Den samme Pige, stille og omhyggeligt og kjærligt behand-

let, vilde maaskee være bleven et elskeligt Væsen som Moder og Hustru. Ad Sligt skal man da ikke lee; thi der er Noget saare tragisk i at see Stormen rive det fredelige Hegn bort, der i Tryghed kunde have været lisligt at boe hos. Saaledes skal jo Qvinden heller ikke være stærk, at Forfærdelsens Nød maaskee udgaaer fra Manden selv. Staaer han fast, da staaer Qvinden ved hans Side atter ligesaa fast som Manden, og i Forening staae de fastere end nogen af dem ene.

Ulykken ved Indsigelsen er igjen, at de, der tale saaledes om Qvinden, blot betragte hende æsthetisk. Det er igjen den evindelig galante og uforskammede, kildrende og fornærmelige Tale om, at hun har kun eet Øieblik i sit Liv eller en føie Tid, det er Ungdommens første Opvaagnen. Men den, der egentligen vil tale om hendes Styrke eller Svaghed, maa jo dog see hende, naar hun staaer fuld rustet, og dette er som Hustru og Moder. Desuden skal hun da heller ikke slaaes eller gjøre Kraftprøver, og vil man endeligen tale om Styrke, saa er den første Betingelse eller væsentlige Form for al Styrke: Udholdenhed. I denne Henseende holder Manden maaskee ikke ud med hende. Fremdeles hvilken Kraft hører der ikke til enhver fingeret Bevægelse? Men hvad er Hengivenhed andet end en skjult Kraftyttring, en Kraftyttring, der udtrykker sig ved sin Modsætning, ligesom f. Ex. Smagfuldhed og Omsorg for sit Toilet kan yttre sig ved at tilveiebringe en Art Skjødesløshed, hvilken dog ikke er den Skjødesløshed, som enhver Bagersvend forstaaer; ligesom f. Ex. den i megen Anstrængelse fuldmodne Aandens Frembringelse har en Simpelhed, hvilken dog ikke er den, som enhver Seminarist priser i sin Eenfoldighed. Dersom jeg tænker mig tvende Skuespillere, den ene fremstillende Don Juan, den anden Commandanten i den Scene, hvor Commandanten holder hans Haand i sin, medens Don Juan vrider sig i Fortvivlelse, saa spørger jeg, hvo af dem bruger mest Kraft. Don Juan er den Lidende, Commandanten staaer rolig med sin udrakte Høire. Dog holder jeg paa Don Juan. Dersom den Skuespiller, der fremstiller Don Juan, vilde bruge blot Halvdelen af sin Kraft, bringer han

Commandanten til at vakle; hvis han paa den anden Side ikke vrider sig, ikke skjælver, saa forstyrrer han Virkningen. Hvad gjør han altsaa? Han bruger sin Krafts ene Halvdeel til at udtrykke Smerten, den anden Halvdeel bruger han til at understøtte Commandanten, og medens han med al sin Kraft synes at ville vriste sig ud af Commandantens Vold, holder han paa Commandanten, at denne ikke skal vakle. Saaledes, thi dette var kun en daarlig Tale, saaledes er det i Virkeligheden med Hustruen. Hun elsker Manden saa høit, at hun altid vil, han skal være den Herskende, og derfor seer han saa stærk ud, og hun saa svag, fordi hun bruger sin Styrke til at understøtte ham, bruger den som Hengivenhed og Underkastelse. O! vidunderlige Svaghed! Om Galleriet troer, at Commandanten har flest Kræfter, om den Profane priser Mandens Styrke, og misbruger den til at ydmyge Qvinden, Ægtemanden har en anden Forklaring, og den Bedragne er visere end den Ikke-Bedragne, den Bedragende retfærdigere end den Ikke-Bedragende. — Fremdeles, man maaler Styrke paa forskjellig Maade. Naar Holger Danske trykker Sveden ud af en Jern-Handske, er det Styrke, men hvis man gav ham en Sommerfugl i Haanden, er jeg bange for, han havde ikke Styrke nok til at tage rigtigt paa den. Jeg vil nævne det Høieste. Guds Almagt viser sig stor i at have skabt Alt, men viser den sig ikke ligesaa stor i den almægtige Moderation, der kan lade et Græsstraa voxe sin Tid. Qvinden er de ubetydeligere Opgaver anviist, der netop derfor fordre Styrke. Hun vælger sin Opgave, vælger den glad, og har tillige Glæden af, at hun bestandigt udstyrer Manden med den iøinefaldende Styrke. Jeg for mit Vedkommende troer, at min Kone kan gjøre det Vidunderlige; og selv den største Daad, jeg læser om, forstaaer jeg lettere, end det fine Broderi, hvormed hun omklæder min jordiske Tilværelse.

Naar man dog har faaet sat sig det i Hovedet, at Qvinden er det svagere Kjøn, hvilket i Almindelighed af Chicaneurerne nærmere forstaaes saaledes, at hun har et Ungdommens første Øieblik, hvor hun udtømmer ja overtræffer enhver Lovpriis-

ning, at det dermed er forbi, at hendes Kraft var en Illusion, og at den eneste virkelige Styrke, hun beholder tilbage, er Skrigets — saa kan man naturligviis faae det Besynderlige ud. Jean Paul siger etsteds: solchen Secanten, Cosecanten, Tangenten, Cotangenten kommt Alles excentrisch vor, besonders das Centrum. Netop fordi Ægteskabet er det Centrale, maa Qvinden sees i Forhold dertil, ligesom ogsaa Manden bør det, og al Tale om og Betragtning af hvert Kjøn for sig er forvirret og profan, thi hvad Gud har sammenføiet, hvad Tilværelsen har bestemt for hinanden, skal Tanken ogsaa tænke sammen. Hitter et Mandfolk paa at holde det ude fra hinanden, synes han vel at have Fordelen af at lade det gaae ud over Qvinden, imidlertid bliver han selv en lige saa latterlig Person, en Mandsperson, der fornemt vil abstrahere fra et Forhold, hvori han jo af Tilværelsen ligesaa vel er bunden som Qvinden.

Skeer det, saa forbeholder da Pebersvenden sig (thi om man er nok saa forsøgt i hvad man behager at kalde det Erotiske, selv om man var en Slyngel eller hvad der vel findes hyppigere en Vindbeutel, Sprogbrug er at kalde den Ugifte en Peberssvend) de ethiske Kategorier. Dette kan da i det Høieste ansees for en Grille, thi at bruge ethiske Kategorier for at fornærme eller dog ville fornærme Qvinden, er just ikke Tegn paa en ethisk Individualitet. Et saadant Jagsammen af Hedenskab, der platonisk gjør Qvinden til en ufuldkommen Form, og af Christendommen, der hævder hende det Ethiske, har jeg aldrig seet udført. Det maatte da ogsaa være en forvirret Hjerne, hvori et saadant Indfald kunde blive sig selv saa vigtigt, at det ønskede sig givet et udførligere Udtryk.

Derimod kan Indsigelsen mod Qvinden faae et Anstrøg af dyb Ironi, der, naar den fremsættes med en vis Godmodighed, ja med Sympathi for hendes formentlig ulykkelige Skjebne, at hun er lutter Illusion, ikke er uden tragisk og comisk Virkning. Det fastholdes da, at hun er det svagere Kjøn; det Tragiske ligger i, at det er skjult for hende i Illusionen, og skjult for hende udenfra i Mandens Galanteri. Det er som legede hele Tilværelsen Blinde-

buk med hende. Her har Ironien ret faaet en Opgave. Skade, at det Hele er en Fiction. Der udsiges nu bestandigt det Høieste om Qvinden, i de mest smigrende Talemaader, indtil ja ud over det Phantastiskes Grændse. Alt hvad der er stort i Livet skyldes hende, deri er Poesien og Galanteriet enige, og Ironien er naturligviis allergalanteſt, thi Galanteriet er jo Ironiens Modersmaal, og den er aldrig saa galant, som naar den anseer det Hele for blind Allarm. Qvindens Existents i Verden bliver et Narreoptog, og Ironien er Galanteriets Cerimonimester; Processionen selv erindrer om en findsvag Skolemester hos Hoffman, der med en Lineal i Haanden som Scepter, idet han huldsaligt hilser til alle Sider, siger, at hans General nu er vendt hjem fra en Seier over Longobarderne; hvorpaa han af sin Vestelomme fremtager et Par Kryddernelliker, rækker en Tilstedeværende dem med disse Ord: forsmaa ikke dette ringe Tegn paa min Naade. Ironien kaster sig paa sit Ansigt, og tilbeder allerunderdanigst.

Det Gode ved denne Indsigelse er, at den i den Grad bærer Præg af Fiction, at den end ikke kan fornærme den Svageste. Tvertimod er den underholdende, morsom, og man kan uden Betænkelighed hengive sig i den, det skulde da være, at man blev lidt betænkelig ved at see den fremsat som ramme Alvor. Gjør Indsigelsen Forsøg paa at ville forklare Noget i Tilværelsen, da kan man een-to-tre reducere den paa sit høieste Udtryk, at Ægteskabet eller ethvert positivt Forhold til Qvinden er en Sinkelse; i ulykkelig Elskov har hun sin høieste Realitet, og her er hendes Betydning saa tvivlsom, at hun intet Positivt betyder, men negativt er Anledningen til, at den ulykkelige Elskers Idealitet vækkes. Saaledes er Indsigelsen reduceret paa sit korteste Udtryk, og derved ogsaa in absurdum, ligesom den selv gjør Mine til at ville lade hele Tilværelsen gaae samme Vei. Det er dog virkelig et Fandens Hastværk, en Cæsars Hurtighed ikke i at erobre men i at tabe, at faae hele Tilværelsens Gehalt saa compendieus. Lichtenberg siger etsteds, at der gives Recensenter, der med et eneste Pennestrøg ere ude over enhver den sunde Forstands

Grændse, saaledes synes ogsaa en saadan hastende Tænker ikke at faae Tid til saa meget som blot at begynde paa Efterſætning af ſin Forudſætning. Hvad Auguſtinus lærer om, at ved Coelibatets Hjælp multo citius civitas dei compleretur, et acceleraretur terminus seculi, det synes en saadan Tænker at ville gjøre Alvor af, men som for Spøg; thi en saadan religieus Baggrund, som Auguſtinus har, kan man da ikke vente af en slig Indſigelſe. Men ſom en verdslig Betragtning af Livet er den i Sandhed, hvad man pleier at ſige om Fruentimmernes Breve, i Haſt, og ſavner, hvad man pleier at ſige, at Fruentimmeres Breve væſentligen beſtaae af, — Efterſkrifter. Med Hamann kan man paſſende tilraabe denne Feſtinator, der naturligviis anſeer en Ægtemand for en Nølepeer, — bæ! hvis der ellers bliver endogſaa blot Tid dertil, og Manden ikke allerede er langt borte „ſaa neppe hans Kjoleſkøder ere tilbage i Tilværelſen."

Jeg vender tilbage til Forelſkelſen. Den staaer urørt, ingen Tanke naaer den, den er det Vidunderlige. Ægteſkabets Beſlutning er saa langt fra at ville omſtøde den, at den tvertimod forudſætter den. Men Forelſkelſe er intet Ægteſkab, og en Beſlutning alene er heller intet Ægteſkab. Nu vil Nogen maaſkee mene, at det er Livets og Tilværelſens Elendighed, der gjør at Forelſkelſen alene ikke kan trænge igjennem, og at det er derfor den maa tage Ægteſkabets Convoi. Langfra. Forelſkelſen gjennemtrænger netop hele Tilværelſen og gjør det i Ægteſkabet. Sagen forholder ſig omvendt. Det er en Fornærmelſe mod Forelſkelſen ikke at ville lade Ægteſkabet træde til, ſom var Forelſkelſen noget saadant Umiddelbart, at det ikke kunde spændes med en Beſlutning. Det er tvertimod ingen Fornærmelſe mod et Geni, at ſige om ham, at han i Forhold til ſin geniale Umiddelbarhed har en ligeſaa høibaaren Beſlutnings Kraft, at han ſom Selvſkyldner overtager det Geniale. Det er at fornærme ham, hvis man ſiger, han er uden Beſlutning, eller at hans Beſlutning ikke staaer i Forhold til hans Genialitet. Meningen er heller ikke den, at Beſlutningen lidt efter lidt ſkulde træde til efterſom det Ge-

niale satte af, saa han tilsidst i Beslutningen var bleven klædt om og var bleven en Anden end i sin Genialitet. Den skjønne Mening derimod er, at Beslutningen er samtidig med Geniaiiteten, og paa sin Viis lige saa stor, saa Den, der annammede Umiddelbarhedens Naadegave, i Beslutningen lader sig vie til den: og dette er ogsaa Ægteskabets skjønne Mening.

I Forhold til Ægteskabet er dette endogsaa lettere at vise end i Forhold til Genialiteten, fordi Forelskelsen selv allerede er en senere Umiddelbarhed, et Kornmoden, der indtræder til en Tid, da Villien kan være udviklet nok til at fatte en ligesaa afgjørende Beslutning, som Forelskelsen umiddelbart forstaaet er afgjørende. Saaledes forstaaet er Ægteskabet Forelskelsens dybeste, høieste og skjønneste Udtryk. Forelskelsen er Gudens Gave, men i Ægteskabets Beslutning gjøre de Elskende sig værdige til at modtage. At lade Beslutningen mangle, om Livet var nok saa paradisisk, er uskjønt, og ligesaa uskjønt i Retning af Aand, som det i modsat Retning er uskjønt, at Halvvoxne ville gifte sig.

Det Samme skal jeg senere naae hen til og yderligere udføre, her var det maaskee bedst, at see os lidt om, at standse et Øieblik ved Forelskelsen i det kritiske Moment. Hvad her eftervises i Erfaring skal naturligviis og kan naturligviis ikke tjene til at nedsætte Ægteskabet, men tjener blot til at belyse. Forelskelsen har der altid været Rist nok om, og saa lidet som „Gjeden bliver træt af at afgnave den grønne Knop," saa lidet blive visse Folk trætte af at søge (sit venia verbo) og ønske Forelskelsens Vidunder. Men her er just Vanskeligheden, her er det Fjenden saaer ond Sæd, medens de Elskende ikke tænke derpaa. Selv Forføreren lader Forelskelsen staae som Noget, han ikke kan give sig selv, (og det er da kun ganske unge Lærlinge eller Münchhausenere, der føre Tale om at gjøre Erobringer), men det Dæmoniske i ham gjør, at han med en dæmonisk Beslutning beslutter at gjøre Nydelsen saa kort og som han derved mener saa intensiv som mulig. Ved denne dæmoniske Beslutning er egentligen Forføreren stor i Retning af det Onde, uden denne Beslut-

ning er han egentlig ikke Forfører. Derfor kan han imidlertid være skadelig nok, og hans Liv blive forgvaklet nok, om det end er uskyldigere end en virkelig Forførers, faaer et uskyldigere Udseende, fordi Tidens Glemsel gaaer imellem. En Saadan fornemmer da Forelskelsen; han er ikke ond nok til at fatte en dæmonisk Beslutning, men han er heller ikke god nok til at fatte den gode Beslutning, han er, for at udtrykke mig bestemt, ikke god nok til at blive Ægtemand i den ædle Forstand, i hvilken jeg tager dette Ord for hvad det er, i den ædle Forstand, hvori en Mand alene er Ægtemand, naar han er den Værdige til Gudens Gave.

Skulde jeg nævne et Exempel paa Forelskelsens Misvisning, saa vil jeg nævne Goethe, det vil sige Goethe, som han har fremstillet sig selv i aus meinem Leben. Hans personlige Liv ligger udenfor, jeg afholder mig fra enhver Dom; hans Digterviksomhed tiltrøer jeg mig ikke æsthetisk Dannelse nok til at vurdere, men der er visse Ting, som jeg godt kan forstaae saavel som et Barn, og der er een Ting, som Ægteskabet ikke forstaaer, om det end, som sagt, er formildet i Spøg, det forstaaer ikke Spøg, og der er foruden Forførerens endnu en Modsætning til den gode Beslutning: det er Udflugter.

I aus meinem Leben skildres da en Existents, der ikke er en Forførers, dertil er den for ridderlig, om end denne Ridderlighed i Retning af Aand (ethisk forstaaet), staaer under en Forførers, thi den mangler afgjørende Beslutning; men en dæmonisk Beslutning er dog ogsaa ethisk, nemlig ethisk slet. Imidlertid finder en saadan Existents lettere Tilgivelse i Verden, ja altfor let; thi den Existerende er virkelig forelsket, men saa, ja saa, saa kølnedes denne Gløden, han havde taget feil, han fjerner sig „med høflig Maneer," et halvt Aar efter veed han endogsaa at give Grunde, gode Grunde for, at Afbrydelsen og Fjernelsen var fornuftig og næsten priselig: det var dog for Lidet, en lille Landsby-Skjønhed; der var for megen Lidenskab, det holder ikke ud i Længden o. s. v. o. s. v., thi denne Snak kan blive saa lang det skal være. Ved Hjælp af et halvt Aar og ved Hjælp af Per-

spectiv-Læren er Forelskelsens Faktum bleven en Hændelse, (dette er baade en Impietet mod Elskoven, og en Sviig mod det Ethiske, og en Satire over sig selv) ud af hvilken det nu er et Held at være sluppen. Alt forvirres for mig, saa snart jeg betænker, at en saadan Existents skal være et poetisk Liv. Jeg bliver tilmode, som sad jeg i Forligelsescommissionen, fjernt fra Umiddelbarhedens Dristighed og fjernt fra Beslutningens Høimod, fjernt fra Forelskelsens Himmel og fjernt fra Beslutningens Dommedag, som sad jeg i Forligelsescommissionen, omgiven af Halvtimes-Mennesker og hørte en talentfuld Prokurator forsvare Fadaiser med en vis poetisk Opfindsomhed. Thi dersom Prokuratoren selv var Helt i hine forelskte Fjellebodshistorier maatte man vel, ethisk forstaaet, tabe Taalmodigheden. At det er Fjellebods Historier har da de qvindelige Medspillende aldeles ikke Skyld i (Ære være Goethes Fremstilling, den være Dichtung eller Warheit), thi, saavidt jeg erindrer, er der ikke Grund til at antage om en eneste af dem, at de ere traadte af fra Tragoedien i Vaudevillen. Om nemlig en lille Landsbyskjønhed har været saa uheldig at misforstaae hans Excellence, dersom hun bliver sig selv tro, saa veed jeg af min Børnelærdom og veed endnu ikke rettere, end at hun avancerer: fra Idyllen til Tragoedien. Dersom derimod hans Excellence har været saa uheldig at misforstaae sig selv, og yderligere er yderlig uheldig i den Maade, paa hvilken han vil gjøre det godt igjen, saa veed jeg af min Børnelærdom, og veed endnu ikke rettere, saa er han gaaet af fra Tragoedien og Dramaet og er bosiddende i Vaudevillen.

Tiden har en besynderlig Magt. Dersom hin poetiske Figur i aus meinem Leben havde vedkjendt sig, at det dog temmelig tidlig maatte være forbi, eller dersom han, hvis han Intet anede forud, havde, dersom det ellers ikke paa anden Maade lod sig gjøre godt, dog været ethisk nok til at opfatte sig selv som en Slyngel, saa var han bleven erklæret for en Forfører, og Allarmklokkerne havde ringet, hver Gang han nærmede sig en Landsby; men nu, nu er han Ridder, vel ikke ganske Ridder, men det er jo ei heller Riddertiden vi leve i, men dog Noget af en Ridder

en Værdighed, om hvilken det i absolut Forstand gjelder aut Cæsar, aut nihil. Der gaaer nogen Tid hen, han sørger selv med over det brudte Forhold, som dog, saa forsigtigt det er muligt bliver forhindret i paa nogen alvorligere Maade at antage Charakteren af et Brud, han sørger lidt over den stakkels Pige, det er ikke Skrømt, han sørger virkeligt — nei virkeligt! Det er dog at drive Høflighedeu temmelig vidt, det er dog vel en Deeltagelse og Condolence, som kun vil forøge Smerten. Brudet selv eller for at udtrykke mig bestemtere og nøiagtigere, den høflige og mindelige Overeenskomst om en Fjernelse er netop det mest Fornærmelige, dette sidste Falsum, at ikke hvilkensomhelst Pige, naar det er givet, at en Mand har contraheret Forpligtelsen, skulde være en uafviselig Creditor, dette Falsum, at en Fallent ikke vil angive sit fulde Deficit, er egentligen det mest Oprørende, og dog er det for denne Høflighed han kjøbte Verdens Tilgivelse. O! en sørgende Elsker! Han sørger ikke over sin Ustadighed, ikke over denne Opblussen, over denne Vexel i Aandens Verden, ikke over sine Synder, en saadan Sorg vilde hiin poetiske Figur formodentlig kalde Tungsind, thi han beklager sig jo netop over, at Tiden, og han i denne, var bleven tungsindig ved at læse engelske Forfattere som f. Ex. Young. Ja hvorfor ikke? Naar man er saaledes construeret, kan man blive tungsindig ved at høre en Prædiken, dersom den ellers har Fynd som Young har det, men tungsindig er Young meget langt fra at være.

En saadan Existents, der i væsentlig Forstand neppe er et Paradigma, kan dog i negentlig Forstand antage en paradigmatisk Charakteer, eller være paradigmatisk ved det Tilfældige, at den er en uregelmæssig Declination, efter hvilken dog fleres Liv er dannet. Man tør ikke sige, at de danne deres Liv derefter, thi dertil ere de for uskyldige, og dette er netop deres Undskyldning: det hændes dem, de veed ikke selv, hvorledes det gaaer til. Stundom ere saadanne Mennesker endog Sværmere, der jage efter Idealet. Saalidet som den, der spiller i Lotteriet, lærer Noget af at tabe, saa lidet lære disse Noget af deres Forelskelse.

Dette Sidste gjelder naturligviis ikke om hiin Digter i aus meinem Leben, han er for stor til ikke at lære, for overlegen til ikke at høste Fordeel, og hvis han havde været ligesaa ethisk begeistret som han er herligt udrustet, saa vilde han, fremfor nogen Anden, have opdaget og løst det Problem, hvorvidt der gives en saa eminent Aandseksistents, at den i dybeste Forstand ikke kan blive commensurabel for det Erotiske, thi det Svar, at man elsker flere Gange, at man stykker sin Overlegenhed ud, er blot en Desorientation, der ligesaa lidet æsthetisk som ethisk tilfredsstiller hvad man kunde kalde en skikkelig Mands alvorligere Fordring til Livet. Hiin Digter har vistnok lært meget, ja ligesom den sidste Philosophi har gjort det til et Skjeldsord at tale om Kants ærlige Vei, saaledes smiler Goethe fornemt ad Klopstock, fordi det beskæftigede ham saa meget, om Meta, hans første Kjerlighed, der havde giftet sig igjen, vilde tilhøre ham i et andet Liv.

Hvad er nu skeet i en saadan Existents? Man bliver ikke staaende ved Forelskelsen, men Beslutningen træder ei heller til. Den Reflexion, ud af hvilken Beslutningen bliver til for at gribe Forelskelsen, griber feil, den bliver en Reflexion over Forelskelsen. Derfor har jeg dvælet her, for at paapege, hvad senere skal igjen blive viist, at Beslutningens Reflexion netop har at lade Forelskelsen staae og at passe paa ganske andre Ting. Hiin existerende Digter i aus meinem Leben faaer da ingen Beslutning, han er ikke en Forfører, han bliver ikke en Ægtemand, han bliver — Kjender.

Hvorvidt enhver Digter-Existents selv burde være et Digt, samt under hvilken Brydningsvinkel hans Liv i denne Henseende burde staae til hans Poesi, fordrister jeg mig ikke til at afgjøre. Saa meget er dog viist, at en Existents som den i aus meinem Leben maa influere paa den poetiske Frembringelse. Dersom det er Goethes eget Liv, saa synes det at forklare, at det, man vel mest savner hos Goethe, er Pathos. Umiddelbarhedens Pathos har han ikke, dertil er han for forstandig, men han har heller ikke trængt igjennem for at vinde den høieste Pathos. Hver Gang Krisen indtræder for hiin existerende Digter, springer

han af. Det gjør han i alle mulige Retninger. Han fortæller, at han er strængt religieust opdragen. Dette er et Barndommens Indtryk, og vel ikke af de Narrestreger, man lægger af med Aarene, da det i religieus Henseende ret for Alvor gjelder, at man lærer det Bedste som Barn, og vinder en Forudsætning, som aldrig aldrig lader sig erstatte. Der indtræder da en senere Periode i hans Liv, hvor Indtrykket af denne Religieusitet næsten overvælder ham. Det er Krisen, og ganske i sin Orden; netop jo mere aandeligt begavet en Individualitet er, desto vanskeligere en Opgave er der sat ham i at bevare og gjenvinde Barndommens fromme Tro. Hvad gjør nu hiin Digter, der ellers, som han selv fortæller, har anstillet allehaande Exercitier med at øve sig selv for ikke at være bange i Mørke, ikke ængstes ved at see Liig, eller ved om Natten at være ene mellem Grave, han springer fra, han fjerner det og sig, undgaaer Berøringen. Herre Gud om et Menneske ogsaa var lidt bange for at gaae alene i Mørke, det var da ikke saa forskrækkeligt; men at trække sig tilbage, hvor det gjelder om at blive sig selv tro i sin Barndoms Indtryk, hvor det gjelder, om det saa var indtil Fortvivlelse, med Forsagelse af enhver Fordring paa Livet eller paa en betydningsfuld Existents, at kæmpe for Forældres dyrebare Erindring (thi om hiin Digter end atter og atter mindes sin Moder, kan han troe, at det var i hendes eller i Faderens Øine noget Tilfældigt, at de lode det Religieuse faae en saa stor Magt over Barnet?) for Troens Fællesskab med Afdøde, for hvad disse have anseet som det ene Fornødne, hvad man selv engang i barnlig Uskyld har annammet med den udelte Sjels Andagt — her at springe fra, skulde dette ikke hæpne sig ved at Pathos udeblev i Poesien. Dersom hiin Digter er Goethe selv, skulde dette da ikke forklare, at den forgudede Heros, hvis tilfældigste Ytringer og Udsagn samles, udgives, læses, tilbedes som hellige Reliqvier, at denne forgudede Heros, der kaldes Kongen i Tankens Rige, at han mildest talt er Titulair-Konge af Religieusitetens evige Rige. I Goethes sunde Visdom skal der være Lægedom for Aandens Vildfarelse, og fremfor Alt for

Tungsind, hvilket han selv har vidst at undflye. Hvor besynderligt. Enhver veed af sin Børnelærdom, at Adspredelse er det Farligste for den, der har Disposition til Tungsind, ja farlig endog for den, som ikke er saaledes disponeret; hvor besynderligt, den, der er bleven noget ældre og noget modnere (dersom han da troer, at den Visere skal være deri forskjellig fra den Eenfoldige, at han forstaaer hvad denne forstaaer, og saa forstaaer det bedre, og forstaaer noget Mere, og ikke troer, at den Vise skal være saaledes udmærket, at det Eneste, han ikke fatter, er hvad den Eenfoldige forstaaer) veed, at det at springe af fra en Opgave er at forskrive sig og sin Sjel til et tidligt eller sildigt Tungsind; men Goethe har vidst at undgaae det paa anden Maade. Dog dette kun for at belyse det Erotiske.

Maaskee vil ogsaa Kyndigere give mig Ret i, at hans qvindelige Figurer ere hans mesterligste Figurer. Men naar man seer nærmere til, saa ere de bedste af dem netop ikke sete i den sande qvindelige Idealitet, men i den Belysning, i hvilken en Tvetydig seer dem, der netop veed at opdage det Yndige, at opflamme det Blussende, men ogsaa veed at see paa denne Ildebrand med en fornem Overlegenhed. De ere elskelige, i høi Grad, ypperligt tegnede, og dog er det ikke saa meget dem, der ere krænkede, som det er Qvindeligheden, der krænkes i deres Person, fordi man seer næsten som berettiget eller dog som undskyldelig ligeoverfor dem den overlegne Forstandighed, der veed at nyde, veed at goutere, men ogsaa veed at fjerne dem og sig, naar Lysten er forbi.

I denne Distance-Theori er hiin Digter i aus meinem Leben en Mester. Han har selv været saa god at forklare, hvorledes det gaaer til dermed. Kun maa man dog erindre, at hiin Digter ikke vil være instructiv, langtfra, han er sig bevidst, at det ikke er Noget, som gives Enhver, det er en Eiendommelighed for hans Natur, han er en privilegeret Individualitet. Vel er nu hiin Digter en Heros, og jeg, der er dumdristig nok til at tale om ham, en Spidsborger, men der er dog heldigviis visse Ting, som ethvert Barn kan forstaae, og hvor det gjelder lige meget enten man er

Heros eller Asesfor i Retten eller Ladegaardslem. Altsaa hver Gang et Livsforhold vil overvælde ham, saa maa han fjerne det fra sig ved at digte det. Hvor Naturerne dog ere forskjellige, eller ere de maaskee endda ikke saa forskjellige! Hvad vil det sige at digte et Livsforhold? Det gjør her Intet til Sagen, om man faaer et digterisk Mesterstykke ud deraf eller ikke, ak i denne Henseende er der en himmelraabende Forskjel mellem en Heros og en stakkels Asesfor samt Ladegaardens Medlem. At digte et virkeligt Livsforhold ved Hjælp af Distancen (hvilken man vel at mærke har at forsvare som Selvskyldner) er hverken mere eller mindre end at forfalske det Ethiske deri, og præge det falsk ud som en Begivenhed og en Tankesyssel. Ja naar man har en saadan Tordenasleder i Lommen, hvad Under da, at man er tryg i Uveir! Hvor mangen Stymper og Fusker er ikke gaaet krum og krybende forbi beundrende denne Natur-Eiendommelighed? Og dog har ethvert Menneske meer eller mindre denne Natur-Eiendommelighed, det er ganske simpelt: det naturlige og lystne Menneskes Parade mod det Ethiske. Hos Forbrydere finder man ofte denne Evne til at digte o: til at fjerne det virkelige Livsforhold i poetiske Omrids; hos Tungsindige findes den ofte ogsaa, kun med den Forskjel, at den æsthetisk Tungsindige derved vinder en Formildelse, den ethisk Tungsindige en Skærpelse. Muligen var den heitere Goethe lidt tungsindig, ligesom den vise Goethe har en kjøn Portion Overtro. Saaledes er det da en baade ikke saa sjelden og en betænkelig Natur-Eiendommelighed med det at digte et virkeligt Livsforhold. Det forstaaer sig, ikke Enhver, der „digter", digter derfor Mesterstykker; hvo vilde være saa taabelig at sige Sligt? Men i Henseende til det Ethiske gjør hiin Forskjel, ved hvilken den Ene er en Heros, ja maaskee endog eneste som Heros, den Anden en Stymper, slet Intet til Sagen. Det Ethiske er saa ubestikkeligt, at hvis vor Herre selv havde maattet tillade sig en lille Mislighed for at skabe Verden, saa vilde Ethiken ikke lade sig forstyrre, uagtet dog Himmel og Jord med Alt hvad som derudi befindes er et ganske artigt Mesterstykke.

Er nu hiin Digter-Existents i aus meinem Leben poetisk, saa god Nat med Ægteskabet, der da i det Høieste bliver en Tilflugt for de gamle Dage. Er hiin Existents poetisk, hvad gjør man saa for Qvinden? Saa maa hun vel ogsaa see at blive poetisk. Uskjønt allerede, naar en Mand, der er forsøgt og erfaren i det Erotiske, ja udtjent, frækt tager sig en ung Pige til Hustru for at forynges en Smule og for at komme paa bedste Pleie, nu da han begynder at blive gammel; men modbydeligt, at en ældre Dame, en erfaren Jomfru tager sig et ungt Menneske til Ægtemand, for at sikre sig et Tilholdssted og Raffinementets Pirring, nu da det Poetiske begynder at fordunste.

Saa lidet Ægteskabet tillader, at man vil tjene to Herrer, saa lidet synder det Overløbere. Det er skjønt, hvad Salomo siger, at den, der faaer en Hustru, faaer en god Gave af Gud, eller for at modernisere Udtrykket lidt, at den, der bliver forelsket, ham har Guden gjort vel imod; naar han gifter sig med den Elskede, da gjør han en god Gjerning og gjør vel i at fuldkomme den, som han den har begyndt.

Hvad i det nærmest Foregaaende er blevet sagt, kan naturligviis ikke ville paa nogen kummerlig Maade anbefale Ægteskabets Beslutning. Denne anbefaler sig selv bedre, da den, som sagt, er den eneste adæquate Form for en Forelskelse.

Nu gjelder det altsaa om at see, hvorledes Beslutningen kan træde til, hvorledes den Reflexion, der er forudsat i Beslutningen, kan naae et Punkt, hvor den coinciderer med Forelskelsens Umiddelbarhed. Saasnart man tager Forelskelsen bort, bliver det en Latterlighed at ville reflectere over, om man skal gifte sig eller ikke. Dette er ganske sandt, men deraf følger ikke, at man er berettiget til at tage Forelskelsen bort, som man gjør hver Gang man gjør et Forsøg paa at holde Beslutningen borte fra Forelskelsen og da at gjøre det latterligt at ville reflectere derover.

At en saadan Reflexion over, om man vil gifte sig, naar der ingen Forelskelse er, er latterlig, har allerede et Par af Oldtidens Vise rigtigt indseet og dybsindigt fremsat, men ikke, som

man vil see, for at give Spottere Vaaben i Hænde. Man fortæller, at Socrates skal have svaret Een, der spurgte ham om Ægteskabet: gift Dig eller gift Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele. Socrates var en Ironiker, der ironisk skjulte sin Viisdom og Sandheden formodentlig for at den ikke skulde blive Bysnak, Enhver kunde rende med, men han var ingen Spotter. Ironien er ypperlig. Den Spørgendes Dumhed ligger nemlig i at spørge Trediemand om, hvad man aldrig kan faae at vide af Trediemand. Men Alle ere ikke saa vise, som Socrates, og indlade sig ofte ganske alvorligt med Een, der gjør et dumt Spørgsmaal. Mangler Forelskelsen, lader Reflexionen sig slet ikke udtømme; og er man forelsket, kan man ikke spørge saaledes. Naar en Spotter vil bruge det socratiske Ord, da lader han, som var det en Tale, gjør det til noget Andet end hvad det er: et dybt ironisk, uendeligt viist Svar paa et meget taabeligt Spørgsmaal. Ved at forvandle Svaret paa et Spørgsmaal til en Tale kan man frembringe en vis Virkning i den vanvittige Comik, men man forliser den socratiske Viisdom, og gjør Vold paa det troværdige Vidnesbyrd, der udtrykkeligt indleder Fortællingen saaledes: En spurgte ham (Socrates), om man skulde gifte sig eller ikke. Da svarede han: enten **Du** gjør det Ene eller det Andet vil Du fortryde det. Dersom Socrates ikke havde været saa ironisk, havde han vel udtrykt det saaledes: hvad **Dig** angaaer, Du kan gjøre hvad Du vil, Du er og bliver en Dosmer. Thi ikke Enhver, der fortryder, beviser derved, at han nu, i Fortrydelsens Øieblik, er en stærkere og bedre Individualitet end i den ubesindige Handlings Øieblik, stundom kan netop Fortrydelsen bedst bevise, at den Fortrydende er en Nittengryn. — Om Thales fortæller man, at da hans Moder drev paa, at han skulde gifte sig, svarede han først, at han var for ung, at det endnu ikke var paa Tiden; og da hun senere gjentog Opfordringen, svarede han, at det nu ikke mere var paa Tiden. Ogsaa i dette Svar ligger der noget Ironisk, der tugter den verdslige Forstandighed, som vil gjøre et Ægteskab til et Foretagende ligesom et Huuskjøb. Der er nemlig kun een Alder, i hvilken det er betimeligt at gifte

sig, det er, naar man er forelsket, i enhver anden Alder er man enten for ung eller for gammel.

Sligt er altid fornøieligt at betænke; thi er Letfærdighed paa det erotiske Gebeet fatal, saa er dog en vis Art Forstandighed endnu fatalere. Men Socrates's ene Ord, rigtigt forstaaet, er istand til at afmeie, som Døden med sin Lee, den hele Frugtbarhed af Forstands-Passiar, der vil snakke sig ind i et Ægteskab.

Jeg standser altsaa her ved det afgjørende Punkt: der skal sættes en Beslutning til Forelskelsen. Men en Beslutning forudsætter en Reflexion, men Reflexionen er Umiddelbarhedens Morder-Engel. Saaledes staaer Sagen, og hvis det var rigtigt, at Reflexionen skulde kaste sig paa Forelskelsen, saa bliver der aldrig noget Ægteskab. Men det skal den netop ikke, ja hvad mere er, allerede forud for den Operation, der gjennem Reflexionen naaer Beslutningen og samtidig med denne gaaer den negative Beslutning, der holder enhver Reflexion i denne Retning borte som en Anfægtelse. Medens Reflexionens Morder-Engel ellers gaaer ud og raaber Død over det Umiddelbare, er der dog een Umiddelbarhed, den lader staae: Forelskelsens, hvilken er et Vidunder. Kaster Reflexionen sig paa Forelskelsen, da betyder dette, at man skal til at efterse, om den Elskede svarer til den ideale abstrakte Forestilling om et Ideal. Enhver endog blot den luftigste Reflexion i denne Retning er en Forsyndelse, som den ogsaa er en Dumhed. Selv om den Elskende havde den tilsyneladende reneste Begeistring for at ville opdage det Yndige, sæt han havde en Stemme „saa sød o! saa sød," sæt han havde Ønskets Lethed, sæt han havde al en Digters Veltalenhed til at reflectere saa fiint, at endog den zarteste qvindelige Sjel kun vilde høre Vellyden og fornemme Offerets søde Duft, ikke opdage Forsyndelsen, — det er dog et Forsøg paa at ville udtømme Elskoven. Men som Elskovens Gud er blind og Forelskelsen selv et Vidunder, hvad baade den Elskende og den mest fortvivlede Reflexion bekjender eller maa bekjende, saaledes bør den Elskende bevare sig selv i denne Clairvoyance. Der er en Blufærdighed, mod hvilken endog den mest tilbedende Beundring er en For-

nærmelse, det er en Art Utroskab mod den Elskede; selv om denne Beundring, som den Elskende mener det, bandt ham end uopløseligere til hende, den har dog allerede ligesom gjort ham løs; det er en Art Utroskab, fordi i denne Beundring slumrer der en Kritik. Desuden Skjønhed er forgængelig og Deilighed kan forsvinde. Det er derfor en Fornærmelse mod den Elskede at ville lade hele hendes Elskelighed ligge i den Synthese, der ligger til Grund for Forelskelsens Blufærdighed. Derimod er der en qvindelig Elskelighed, som da atter væsentligen er Hustruens og Moderens, der ikke fordrer denne Undseelse, medens, om det var en Engels Aasyn hun havde, det at ville beundre denne Skjønhed er en Forsyndelse, der allerede tyder paa, at Forelskelsens Ligelighed ikke mere balancerer. Men, hører jeg den Elskende sige, i denne Beundring føler jeg netop den Elskedes Ophøiethed, og at der i Grunden ingen, ingen Reciprocitet er i, at jeg elskes igjen. O! selv Den, der regner med uendelige Størrelser, regner dog. Hvad enten derfor den Elskede er den Deiligste blandt Qvinder eller hun ikke saaledes er begunstiget, — det eneste rigtige, korte, fyndige, tilstrækkelige Ord for hele Forelskelsens Indhold er: jeg elsker hende, og sandeligen Den, der første Gang intet Andet havde at sige, og senere ligesaa ordknap holdt sin Sjel knap paa Forelskelsens sande Udtryk, er hende mere tro end Den, der kunde byde Menneskenes og Gudernes Slægt til Gjest paa Beskrivelsen af den Elskedes Deilighed og gjøre det saa fuldendt, at de Alle Alle gik overvældede og misundelige bort.

Men hvad der tør sees, hvad der tør beundres er hendes Væsens elskelige Gehalt. Her at beundre er ingen Fornærmelse, om Beundringen end vil af Forelskelsen lære ikke at blive en fad Ordgyder eller en Geburtsdags-Digter, men en stille Glædes uforkrænkelige Smaanynnen. Denne sjelelige Gehalt faaer først ret Leilighed til at aabenbare sig i Ægteskabet, der har Opgavernes Overflødigheds-Horn i sin Magt: den bedste Gave man faaer paa Bryllupsdagen. Selv om den Elskede blot for at glæde Den, for hvem hun vilde offre Livet, da der ikke gives Leilighed til et større Bevis, beviser det ligesaa godt i det Mindre, selv

om hun pyntede sig blot for at behage ham, og hun, den Skjønne, nu i sin elskelige Pynt var saa deilig, at Oldinge veemodigt saae efter hende, som efter Helena, der hun gik gjennem Salen, hvis han med en eneste Nerve i Øiet saae feil og beundrede istedenfor at fatte Forelskelsens rette Udtryk, at det var for at behage ham, saa er han paa Afveie, han er ifærd med at blive Kjender.

Naar man derfor tænker sig en Forelskelsens Tid, især som Forlovelse, altsaa udenfor Ægteskabet, saa løbes der maaskee ofte vild, netop fordi Elskoven mangler de væsentlige Opgaver, og derfor stundom endog kan gjøre Begge kritiske. Hvad Bedreddin siger om Gulnares Blik:

> Blidt som naar Graven aabner sig og sender
> Den saliggjorte Sjel til Paradis,
> Saaledes aabner hun det hulde Øinlaag,
> Og hæver op til Himlen sine Blik

det kunde man forstaae om hele den elskelige sjelelige Gehalts Aabenbarelse i Forhold til Forelskelsens Umiddelbarhed. Denne Umiddelbarhed er det Dunkle, men blidt som naar Graven aabner sig, saaledes vikler den Forklarede sig ud af Forelskelsens Skjul i sjelelig Skjønhed, og i denne Forklarelse tilhører hun Ægtemanden.

I hvilken Retning skal da Reflexionen bevæge sig, indtil den naaer Beslutningen, thi Forelskelsens hellige Sted og Umiddelbarhedens indviede Jord tør den ikke betræde? Reflexionen vender sig mod Forelskelsens Forhold til Virkeligheden. At han er forelsket er ham det visseste af Alt, og ingen geskæftig Tanke, ingen Vexel-Mægler render mellem Forelskelsen og et saa kaldet Ideal, dette er en forbuden Vei. Reflexionen spørger heller ikke, om han skal gifte sig, han glemmer ikke Socrates. Men det at gifte sig er at indtræde i en Virkelighed i Forhold til en given Virkelighed; det at gifte sig indeholder en overordentlig Concretion. Denne Concretion er Reflexionens Opgave. Men maaskee er den saa concret (bestemt i Retning af Tid, Sted,

Omgivelse, Klokkeslet, hytten Forhold o. s. v.), at ingen Reflexion kan gjennemtrænge den? Dersom dette antages, saa har man derved tillige antaget, at der overhovedet aldrig lader sig fatte en Beslutning. En Beslutning er endnu bestandig en Idealitet; jeg har Beslutningen førend jeg begynder at handle i Kraft af denne Beslutning. Men hvorledes har jeg da faaet Beslutningen? En Beslutning er altid reflekteret; agter man ikke derpaa, saa er Sproget forvirret, og Beslutning identificeret med en umiddelbar Tilskyndelse, og Alt, hvad der siges om Beslutning ligesaa lidet en Udvikling som det er en Reise, naar Een kjører hele Natten igjennem, men svinger feil af, saa han i Morgenstunden finder sig paa samme Sted, han forlod. I en reen ideel Reflexion har Beslutningen ideelt udtømt Virkeligheden, og Slutningen af denne ideelle Reflexion, der er noget Mere end summa summarum og enfin er netop Beslutningen: Beslutningen er den gjennem en reen ideel Reflexion tilveiebragte Idealitet, der er Handlingens erhvervede Drifts-Capital.

„Dog" siger Nogen, „det er nu godt nok, men det vil tage lang Tid og medens Græsset groer — en saadan Ægtemand bliver vel ikke en Pebersvend, men en Oldgesel." Ingenlunde. Desuden vilde jo den samme Indvending lade sig gjøre mod enhver Beslutning, og dog er Beslutning den sande Begyndelse for Friheden, men en Begyndelse fordrer man af, at den kommer betimelig, at den saaledes staaer i et passende Forhold til det, der skal udføres, at den ikke bliver som en Indledning, der anticiperer hele Bogen, eller som en Adresse, der tager hele Sessionen Ordet af Munden. Men Lysten driver ethvert Arbeide, og den Forelskedes Lyst, hvilken under alt Dette er den samme, fremskynder aarle og silde, holder ham vaagen og ustandset paa sin ridderlige Vandring; thi sandeligen denne den Elskendes Expedition efter at finde Beslutningen er ridderligere end et Tog mod Tyrker, end en Pillegrimsfart, tækkeligere i Elskovens Øine end al anden Daad, fordi den er concentrisk med Elskoven selv.

Saa gaaer da hiin lykkelige Ungersvend (thi at en forelsket Yngling er lykkelig behøver man ikke at sige) ved sin Genius's

Haand og seer over hiint ideelle Afbillede af Virkeligheden, der viser sig for ham, medens den Elskede sidder ventende, tryg og salig; thi hver Gang han er vendt tilbage til hende (for da igjen, efter at have bedet paa Vandringen, atter at fortsætte den til han finder Klenodiet, Bryllupsgaven, Beslutningen, den skjønneste og eneste værdige Gave) har hun aldrig seet ham forandret, saa lidet som hans Forelskelse har forandret sig endog blot til at ville være en beundrende.

Og Ungersvenden har ikke mange Øieblikke at give bort, hvert Øieblik, han giver bort, det veed han, er en Salighed han giver bort: dette skal være et absolut Middel for at lære Skyndsomhed. Men Beslutningens gode Gave er ogsaa den høieste Vinding, Bryllupsklædningen, uden hvilken han er en Uværdig: dette skal være et godt Middel for ikke at blive overilet, saa han af Hastværk hastede fra Beslutningen.

Netop fordi Beslutningen eller den Besluttende er saaledes stillet, bliver Reflexionen ideal, og man skyder hurtigt en vidunderlig Gjenvei. Og hvorfor skulde man ikke ogsaa gaae ad en Gjenvei, naar det er vist, at den fører hurtigt til Maalet, hurtigere end nogen anden, men ogsaa sikkert, sikkrere end nogen anden? Man har rigtigt bemærket, at Reflexionen ikke lader sig udtømme, at den er uendelig. Ganske rigtigt, den lader sig ikke udtømme i Reflexion, saa lidet som Den, der er nok saa hungrig kan spise sin egen Mave, hvorfor man tør ansee Enhver, han være systematisk Heros eller Bud ved en Avis, naar han fortæller at have gjort dette, for en Münchhausen. Derimod er Reflexionen udtømt i Troen, der netop er den ideelle Uendeligheds Anticipation som Beslutning. Saaledes er Beslutningen en gjennem den reent ideelt udtømte Reflexion vunden ny Umiddelbarhed, der netop svarer til Forelskelsens Umiddelbarhed. Beslutningen er en paa ethiske Forudsætninger construeret religieus Livs-Anskuelse, der ligesom skal bane Forelskelsen Veien og sikkre den mod enhver udvortes og indvortes Fare. See! i Forelskelsen ere de Elskende ligesom rykkede paradisisk udenfor Virkeligheden hen som i det fjerne Asien, ved de stille Indsøer, eller i Urskoven, hvor Taus-

heden boer og hvor intet Spor af Mennesker viser sig, men Beslutningen veed at finde Veien til Menneskenes Samfund og bane den sikkre Vei, medens Forelskelsen ikke seer efter Sligt, men er lykkelig som et Barn, der lader Forældrene sørge for alle Besværligheder. Beslutningen er ikke Mandens Kraft og ikke Mandens Mod og ikke Mandens Snille (dette er kun umiddelbare Bestemmelser, der ikke svare ligelig til Forelskelsens Umiddelbarhed, da de høre hjemme i samme Sphære, og ikke ere en ny Umiddelbarhed) men den er et religieust Udgangspunkt; hvis den ikke er dette, er den Besluttende kun bleven endeliggjort i sin Reflexion, han har ikke med Forelskelsens Fart skudt Gjenveien, men er bleven underveis, og en saadan Beslutning er for elendig, til at ikke Forelskelsen skulde lade haant om den og heller stole paa sig selv, end at betroe sig til en saadan halvstuderet Røvers Veiledning. Forelskelsens Umiddelbarhed anerkjender kun een Umiddelbarhed, der er ebenbürtig, det er en religieus Umiddelbarhed; Forelskelsen er for jomfruelig til at anerkjende nogen Medvider uden Gud. Men det Religieuse er en ny Umiddelbarhed, har Reflexionen imellem sig, i andet Fald blev da Hedenskabet egentlig religieust, Christendommen ikke. At det Religieuse er en ny Umiddelbarhed forstaaer ogsaa let ethvert Menneske, der nøies med at følge en sund Menneskeforstands ærlige Vei. Og skjønt jeg kun tænker mig faa Læsere, tilstaaer jeg dog, at jeg tænker mig mine Læsere blandt disse, da jeg er langt fra at ville belære de Beundrede, der gjøre systematiske Opdagelser à la Niels Klim, der ere gaaede ud af deres gode Skind, for at iføre sig det „virkelige Skin."

Saaledes seierrigt at gjennemtrænge Reflexionen til man vinder Beslutningen, er ikke saa vanskeligt, især naar man har en Forelskelsens Lidenskab som Impuls, og uden Lidenskab kommer man da aldrig til nogen Beslutning, men vel undervejs i Passiar med Creti og Pleti, Tænkere og Galanteri-Handlere, faaer meget at see i Verden og meget at snakke om, ligesom den Mand, der af Vanvare, ved at blive for længe ombord, kom til at reise Verden rundt; eller for at udtrykke mig mindre spøgende: Den, som

ikke har Lidenskab, seer aldrig det forjættede Land, men omkommer i Ørkenen.

Det, Beslutningen nu vil, er først at fastholde Forelskelsen. I denne ny Umiddelbarhed, der griber langt ud over enhver Reflexion, er den Elskende frelst fra at blive Kjender; han selv er bøiet under Pligtens Imperativ og atter opreist i Beslutningens Optativ. Han er i Forhold til Forelskelsen rettet paa det Væsentlige og forsager det kritiserende Reflexions-Spil.

Dernæst vil Beslutningen seire over al Fare og Anfægtelse. Netop fordi Reflexionen, der gaaer forud for Beslutningen, er aldeles ideel, vil en eneste tænkt Fare være nok til at lade den Besluttende beslutte sig religieust. Han tænke hvilkensomhelst, om det saa blot var Den, at han ikke kan tage det Tilkommende forud ved Tænkning. Idet han bruger sin Tankes Kraft og sin Forelskelses Bekymring til at tænke den, tænker han den eo ipso saa forfærdelig, at han ved sig selv ikke kan overvinde den. Han er da sat paa Grund, han maa enten slippe Forelskelsen — eller troe Gud. Saaledes er Forelskelsens Vidunder ført op i Troens Vidunder, Forelskelsens Vidunder er optaget i et reent religieust Vidunder, Forelskelsens Absurditet i guddommelig Forstaaelse med Religiositetens Absurditet. Frisk Mod! Et simpelt, skikkeligt Menneske, der respekterer sund Menneskeforstand, kan godt forstaae, at det Absurde er til og at det ikke lader sig forstaae; for systematiske Tænkere er dette heldigviis skjult.

Endeligen vil han i Beslutningen stille sig selv gjennem det Almene i Forhold til Gud. Som særlig tør han ikke fastholde sig selv, naar han skal vove sig ud med Forelskelsen. Hans Trøst er netop, at han er som andre Mennesker, og i denne almene Menneskelighed i Forhold til Gud ved Troen og ved Beslutningen. Dette er Beslutningens Renselsesbad, der er ligesaa skjønt som det græske for Gjestebuddet eller som Aladdins forønskte før Brylluppet. Alt, hvad der hedder jordisk Forfængelighed, Selvisthed, fuselagtigt Mandsmod, kritisk Udslæt o. s. v. fortæres, og i Beslutningen er Ægtemanden Forelskelsens guddommelige Gave værdig.

Dersom den Elskende, idet han drager hen efter Beslutningen, undervejs støder paa Misligheder, at han er bleven særlig ikke i den Forstand, at denne Særlighed uden videre gaaer af i Beslutningens Tvæt, men saaledes særlig, at han ikke tør fortrøste sig til at være et almindeligt Menneske, paa anden Dansk støder han her paa Angeren, saa kan det have lange Udsigter, og er han virkelig forelsket, som jo givet er, saa kan han betragte sig som Den, der er udseet til at skulle examineres af Tilværelsen, thi naar Forelskelsen spørger paa Kryds og Angeren paa tværs om det Samme, kan Examinationen let blive altfor streng. — Dog dette vil jeg ikke her forfølge, den Art Vanskeligheder har ikke hjemme i den almindelige Overbeielse, den Besluttende støder ikke paa saadanne Misligheder, han vender hjem fra sin Expedition som Ridderen fra Tog, og saa:

> Men vender han hjem med Fjær i sin Hat
> Juchheisa da bli'er der en lystig Nat.

Saa har da hiin lykkelige Ungersvend (thi at en forelsket Yngling er lykkelig behøver man vel ikke at sige) fundet, hvad han søgte, han har som hiin Mand i Evangeliet solgt Alt for at kjøbe den Ager, hvori Perlen laae, kun deri er han forskjellig fra hiin Mand, at han paa en Maade eiede Ageren inden han solgte Alt for at kjøbe den; thi i Forelskelsens Ager fandt han ogsaa Beslutningens Perle. Han vender hjem fra sin hellige Valfart, han tilhører hende, han er færdig — færdig til at møde ved Alterets Fod, hvor Kirken skal forkynde ham en ret Ægtemand at være.

Saa staae vi nu ved Vielsen. Vor Ungersvend er ikke bleven et gammelt Menneske, langtfra, der behøves ikke Aar og Dag til at modnes saaledes. Ja er han ikke rigtigt forelsket, og har han ingen ethisk Trang, og ingen religieuse Forudsætninger i sin Sjel, saa bliver han alligevel ikke moden. Men det Evige behøver ikke mange Gange at gribe til for at finde det rette beleilige Øieblik, og i dette er han modnet. Denne Modenhed gjør ham vel i en vis Forstand ældre, men det er netop det Eviges Ungdom, den giver ham, og saaledes gjør Forelskelsen ogsaa et Menneske ældre.

At en elskende Yngling er et lifligt Syn behøver man ikke at sige, men vel maaskee, at en Ægtemand er et endnu mere velgjørende Syn, med mindre Alteret skulde være til Forargelse; thi det er dog forkeert, blot at være en elskende Yngling, naar man vil træde frem der. Men Ægtemanden er den elskende Yngling, aldeles, hans Forelskelse er uforandret, kun har den Beslutningens hellige Skjønhed, hvad Ynglingens ikke har. Eller er han ikke ligesaa riig og lykkelig som Ynglingen? Er min Rigdom maaskee mindre, fordi jeg eier den i den eneste betryggende Sikkerhed; er min Fordring til Livet mindre, fordi jeg har den paa stemplet Papir; er min Lykke mindre, fordi Gud i Himlen vil borge for den, og ikke vil det for Spøg, som Eros vilde det, men vil det i Alvor og Sandhed, saa sandt Beslutningen holder ham fast! Eller skulde maaskee det Sprog, den elskende Yngling veed at føre, være mere guddommeligt end det Ægtemanden veed at forstaae? Er ikke Vielsen selv en saa mørk Tale, at der skal mere end en Digter til for at forstaae, er den ikke et saa dristigt vovet Ord, at Den, der kun forstaaer det halvt, maatte tabe Sands og Samling? At tale om Pligt til et Par Elskende — og at forstaae det og dog være forelsket, bundet til den Elskede med Umiddelbarhedens fasteste Baand! At tale om Forbandelsen, der hviler paa Slægten, om Ægteskabets Besværligheder, om Qvindens Smerte og Mandens sure Sveed — og dog være forelsket, og i Forelskelsens Umiddelbarhed forvisset om at kun Lykke venter dem! At høre dette, at see Beslutningen, at holde Sindet fast paa den, og tillige at kunne see Myrthekrandsen paa den Elskedes Hoved — sandeligen, en Ægtemand, en ret Ægtemand er selv et Vidunder! At kunne høre den Elskedes Stemme, medens Orgelet lyder! At kunne fastholde Elskovens Lyst, medens Tilværelsen samler al Alvorens Magt over ham og den Elskede!

Men nu til hende, thi uden Beslutning er der intet Ægteskab. En qvindelig Sjel har og skal ikke have den Reflexion som Manden. Saaledes skal hun derfor ikke naae Beslutningen. Men hurtig som Fuglen naaer hun fra den æsthetiske Umiddel-

barhed den religieuse, og man kan i en ganske anden Forstand sige om en Qvinde end om en Mand, at det er en fordærvet Qvinde, hvem Forelskelsen ikke gjør gudfrygtig. I den religieuse Umiddelbarhed mødes de som Ægtefolk. Men Manden naaer den gjennem en ethisk Udvikling. En græsk Viis har sagt, at Døttre skulle giftes, naar de vare Piger i Alder, men Koner i Forstand. Det er ret smukt sagt, men man maa huske paa, at en Kone i Forstand er ikke en Mand i Forstand. Den høieste Forstand, en Qvinde har og har med Ære og hos Skjønheden, er en religieus Umiddelbarhed.

Det har oftere glædet mig at betænke, hvorledes en Pige og den unge Mand maa svare til hinanden for at være rette Ægtefolk. Og oprigtigt talt, Den, som ikke har Glæde af at betænke dette, han har maaskee Sands for det Skjønneste i Natur-Sphæren: et elskende Par, men ikke Aandens Sands og ikke Tro paa Aand. Vil man sige, at Sligt sees vel sjeldent: et saadant Ægteskab, som udtrykker Ideen; nu vel, saaledes sees det maaskee ogsaa sjeldent, at et Menneske, der gjør, som vi jo Alle gjøre, troer paa Udødeligheden, paa Guds Tilværelse, virkelig udtrykker Ideen i sit Liv.

Qvinden er i sin Umiddelbarhed væsentlig æsthetisk, men netop fordi hun er det væsentligt, derfor er ogsaa Overgangen til det Religieuse ligeved. Den qvindelige Romantik er i næste Øieblik det Religieuse. Er den ikke dette: er den kun en sandselig Begeistring og Sandselighedens dæmoniske Inspiration, Blufærdighedens hellige Reenhed er forvandlet til en Dunkelhed, der frister og hidser.

I Qvinden er da den umiddelbare Forelskelse. Her er det Fælles. Men Overgangen til det Religieuse skeer uden Reflexion. Idet nemlig en Anelse om den Tanke, hvis Indhold Mandens Reflexion ideelt udtømmer, gaaer hendes Bevidsthed forbi, da daaner hun, medens Ægtemanden ier til, og ligesaa bevæget, men tillige gjennem Reflexion, overvældes han ikke, han staaer fast, den Elskede støttet til ham, indtil hun atter slaaer Øiet op. I denne Besvimen er hun sat over fra Elskovens Umiddelbarhed i

det Religieuſes; og her mødes de atter. Nu er hun færdig til Vielſen, thi uden Beſlutning intet Ægteſkab.

Er der nu tabt Noget? Er Forelſkelſens Lykke bleven mindre, fordi Elſkovens Salighed reflecterer Himlens Velſignelſe i ſig? Er det blevet en timelig Beſtemmelſe, at de Elſkende ville tilhøre hinanden for evigt, fordi det er blevet Alvor? Er den høieſte Alvor ſom Medlyder i den elſkeligſte Spøg mindre ſkjøn, end Alt hvad Forelſkelſen umiddelbart vil; thi Den, der taler reent umiddelbart, han taler dog kun ſom for Spøg. Naar den Elſkende vil vove Livet for ſin Elſkov, og hun ſiger Amen dertil: den Elſkede; ſelv naar han vover Livet, det er ædelt, det kan røre Stene, vee Den, ſom leer, men det er dog i en vis Forſtand kun Spøg; thi Den, der taber og vover umiddelbart, har endnu ikke forſtaaet ſig ſelv.

Der er et Billede, ſom fremſtiller Romeo og Julie, — et evigt Billede. Om det i kunſtneriſk Henſeende er udmærket, lader jeg uafgjort, om Formerne ere ſkjønne, bedømmer jeg ikke, dertil mangler jeg baade Sands og Dygtighed. Det Evige i Billedet er, at det fremſtiller et elſkende Par og fremſtiller dem i et væſentligt Udtryk. Der behøves ingen Commentar, man forſtaaer det ſtrax, og paa den anden Side ingen Commentar giver denne Hvile i Forelſkelſens ſkjønne Situation. Julie er ſjunken beundrende ned for den Elſkedes Fod, men fra denne tilbedende Stilling hæver Hengivenheden hende op i et Blik fuldt af Himlens Salighed, men Romeo ſtandſer dette Blik og i et Kys er al Elſkovens Længſel beroliget for evigt; thi Evighedens Afglands omſtraaler Øieblikket, og ſaa lidet ſom Romeo og Julie, ſaa lidet tænker Nogen, der betragter Billedet, paa, at der vil være et næſte Øieblik, om det ſaa blot var for at gjentage Kyſſets hellige Beſegling. Spørg ikke de Elſkende, thi de høre ikke din Røſt, men ſpørg ud i Verden, om i hvilket Aarhundrede dette ſkete, i hvad Land, hvilken Tid paa Dagen, hvad Klokken var, Ingen ſiger det; thi det er et evigt Billede.

Det er et elſkende Par, en evig Opgave for Kunſten, men et Ægtepar er det ikke. Skulde jeg ikke turde nævne et Ægtepar,

skulde hiint være herligere, fordi der manglede Noget af den usynlige Herlighed, Ægteskabet har. Hvis saa var, hvorfor vilde jeg da være Ægtemand. Saalidet nemlig som ethvert elskende Par er en Romeo og Julie, men det er ethvert elskende Pars skjønne Glæde at have dette Forbillede, saa lidet er ethvert Ægtepar et fuldendt, men her tales jo kun om Forbilledet, efter den Souverainetet, om jeg saa tør sige, der bestemmer de Tjenendes Rang.

Hun knæler da ikke tilbedende, thi den Forskjel, der er sat i Elskovens Umiddelbarhed, den Mandens Styrke, der giver Overvægten, anes hævet i en høiere Eenhed, i det Religieuses guddommelige Ligelighed. Hun synker kun, hun vil til at knæle i Forelskelsens Beundring, men hans stærke Arm holder hende opreist. Hun er segnende, dog ikke for det Synlige, men for det Usynlige, for Indtrykkets Overvættes hed, da griber hun ham, som allerede holder hende understøttet. Han selv er bevæget, idet han griber hende, og hvis Kysset ikke var den gjensidige Understøttelse, maatte de begge vakle. Dette er intet Billede, der er ikke Hvile i den maleriske Situation; thi som man seer hende næsten synkende i Tilbedelsen, saa seer man ud af denne afbrudte Stilling Nødvendigheden af en ny, at hun staaer opreist ved hans Side, man aner et nyt Forbillede, der er Ægteskabets virkelige, fordi Ægtefolkene ere Nabovinkler paa den samme Basis. Hvad er det, der bringer hiin Uafsluttethed i det første Billede, hvad er det, der søges i denne Vaklen, det er Beslutningens Ligelighed, det er det Religieuses høiere Umiddelbarhed.

Blæse derfor med alle Indsigelser, som blot udelukke sig selv. Endog naar Indvendingen med Haan siger: habeat vivat cum illa, saa snakker den jo Ægtemanden efter Munden, thi det er det han vil, og Indvendingen kan ikke ville, at man skulde lade være at gifte sig, saa fik den jo Intet at spotte over, og vi bleve Alle ligesaa fornemme som den Indsigende. Saaledes synes Ægteskabet mig det mest Betryggede af Alt. Forelskelsen siger: Din for evig; Vielsen siger: Du skal forlade Alt for at

tilhøre hende; Indsigelsen siger: behold hende. Men saa er der jo ingen Indsigelse; thi om Indsigelsen mener, at Ægtemanden bliver latterlig, derved forhindres han jo ikke i at forlade Alt (Spotten med) for at blive hos hende. Ja dersom Spotteren selv vilde have hende, dersom han kom frem i Anledning af den Indsigelse, der efterlyses — men det kan ikke skee, thi det er jo kun den lovlige, der efterlyses, og skal den lovlige endog „siden tie stille", saa er der aldrig Nogen, der har havt Bud efter den ulovlige.

Da jeg imidlertid her efter Tid og Leilighed, og som det sømmer sig en Ægtemand, i Hast har fægtet i Luften efter Indsigelserne, der oftest ere som grebne ud af Luften, saa vil jeg ogsaa see Sagen fra en anden Side.

Jeg siger da ikke, at Ægteskabet er det høieste Liv, jeg kjender et høiere, men vee Den, der uberettiget vil springe det over. Det er i denne Snævring, jeg vælger min Plads, for i Tanken, om jeg saa tør sige, at visitere dem, der ville slippe forbi. Det er let at see, i hvilken Retning hiint fingerede Udfald af Tilværelsen maa skee. Det maa skee i Retning af det Religieuse, i Retning af Aand, saaledes, at man over det at være Aand vil glemme, at man ogsaa er Menneske, og ikke som Gud alene Aand.

Middelalderens ringeagtende Betragtning af Ægteskabet kan tænkes at komme igjen i en ganske anden Skikkelse, som Intellectualitet, der ikke af dogmatiske og hypersædelige Grunde forsager det, men af Aandens Fandenivoldskhed forsmaaer det. Det tilsvarende Extrem yttrer sig allerede; thi netop fordi den opblæste Intellectualitet har forfeilet den ethiske Pointe, kan den prække Kjødets Forgudelse, men Kjødets Forgudelse er eet Udtryk af, at Kjødet er blevet indifferent i Forhold til Intellectualiteten. Det modsatte Udtryk er, at det aldeles annulleres, at Aandigheden ikke vil vedkjende sig det forkrænkelige Legeme, hvori den lever, denne Timelighed, hvori den har sit Hjem, sit transitoriske Blivested, denne Stykkevished, hvor ud af den skal samle sig. Der gives forskjellige Arter af Excentrikkhed, den

theocentriske har et billigt Krav paa at anvises Plads, hvor den hører hjemme. Men theocentrisk er jo Speculationen, og theocentrisk Speculanten og theocentrisk Theorien. Saalænge det bliver derved og den Theocentriske indskrænker sig til at være theocentrisk 3 Gange om Ugen fra 4 og til 5 paa Kathederet, men forøvrigt er Borger og Ægtemand og Fuglekonge som en af os Andre, kan man ikke sige, at Timeligheden er bleven forfordeelt; en saadan theoretisk Afstikker 3 Gange om Ugen, et Svinkeærende kan betragtes at være uden videre Følger.

Gjør man derimod Alvor af det med Intellectualitetens Forgudelse, har Individet dæmonisk Idealitet nok til at danne hele sin Tilværelse om i Forhold til sin experimenterende Beslutning, saaledes som Ægtemanden gjør det i Forhold til sin gode Beslutning i den Forstand nemlig, at enhver Indvending, ethvert Tilværelsens Contra-Argument betragtes som Anfægtelse, saa har han gjort, hvad han formaaede for at stille sig hen som en Undtagelse. Det lader sig heller ikke negte, at et Individ en tidlang idetmindste kan ofre Alt for sin experimenterende Beslutning, det kan heller ikke negtes, at han endog kan ofre Livet for den, men derved vinder han ingen Berettigelse, saa lidet som man vinder Hævd paa stjaalet Gods. En Saadan er da vel i en vis Forstand en Undtagelse, han er ogsaa i den Forstand en Undtagelse, at han, som Dæmon, har mere Villies-Kraft end Gjennemsnittet af Mennesker, hvilke, for at tale dæmonisk, ikke drive det til at være onde.

Derimod har en Saadan ikke det Mindste, der kunde bestikke en Dommer og afholde ham fra at erklære ham for uberettiget; han har ikke det Mindste, der kunde bevæge Medlidenhedens viscera, naar man seer ham styrte i den Afgrund, han har beredt sig. Den rene Intellectualitet er nemlig en uhyre Abstraktion, og paa hiin Side Abstraktionen øines Intet, Intet, end ikke den fjerneste Antydning af en religieus Idee. Undtagelsen er en Udvandrer, men af en egen Art, thi han vandrer ikke til Amerika eller til en anden Verdensdeel hiinsides Havet, eller hiinsides Graven, nei han forsvinder. Vi have ladet hans

negative Betragtning rette sig nærmest mod Ægteskabet, forsaavidt synes det, at han kunde have mange Timelighedens Interesser tilbage. Dette er dog ikke saa. Ægteskabet er nemlig det Centrale i Timeligheden, og Personligheden kan ikke umiddelbart sætte sig i Forhold til Statens Idee. Det skulde da være, at han ganske vilde offre sig for Staten, og derfor ikke gifte sig. Men dette er en forfængelig Modsigelse, i hvilken han ikke respekterer sin Idees Consequents, hvem dog Lydighed er kjærere end Vædderens Fedme. Skal han i Forhold til sin Idee være berettiget til at springe Ægteskabet over, da maa hans Idee være ligegyldig mod Statens Idee. Man maa her som allevegne erindre, at der ikke er Tale om det Tilfældige, at et Individ ikke gifter sig, her er kun Tale om ikke at ville gifte sig. Enhver, om jeg saa tør sige, i Aandens Verden rangerende Individualitet har Beslutning, og Rangen er i Forhold til Beslutningen.

Den uendelige Abstraktion faaer et Tilholdspunkt bag ved sig, Tilintetgjørelsens Begeistring bliver kun et lidet Vovet i Sammenligning med hvad der er at vinde, saasnart Den, der forsager Verden og aflægger votum castitatis, har en religieus Baggrund. En Saadan gjør da ikke dette Skridt, hvorved han overskrider Tilværelsen, for Intet. Vel stirrer han ikke paa Belønningen, men dog arbeider han trøstig hen til den: ligesom Den, der roer, roer mod Maalet og dog bestandigt vender Ryggen mod Maalet, saaledes arbeider han sig ud af Tilværelsen.

At en saadan Færd er en religieus Abstraktion, er ganske sandt, men at Sligt skulde være saaledes forældet, at det ikke kunde spøge i en Gjentagelse, er mindre sandt. Det er aabenbart, at det Religieuse længe nok har ligget brak; naar det begynder at røre sig med ideal Energi, er det ikke at forundre sig over, om det griber feil igjen. At finde den sande Concretion for det Religieuse er ikke let, thi det Religieuse har bestandigt som sin Forudsætning den uendelige Abstraktion, og er ingen simpel Umiddelbarhed. Man taler maaskee stundom vel meent meget skjønt og meget sandt om det Religieuse, og tilbagekalder stundom maaskee med et eneste Ord Alt, uden selv at bemærke det, idet det viser

sig, at man taler om det reent Umiddelbare. Jeg sigter bestandigt paa Ægteskabet. At faae et rigtigt religieust Udtryk for Ægteskabet, at finde nøiagtigt og kategorisk bestemt, hvad Middelalderen fortvivlede om, og hvad de sidste Aarhundreder, (der ere stolte nok af at være langt videre end Middelalderen, hvilket da maa forstaaes ikke i Religieusitet men i Verdslighed) kun lidet have bidraget til, anseer jeg endnu for et pium desiderium. Sligt troer jeg en Ægtemand gjør vel i at tænke over, og vil han være en Smule Forfatter da at skrive om Sligt, desuden er jo ogsaa alt Andet optaget, om det saa er Astronomien.

Det kan jo dog ikke negtes, at væsentligen religieust seet gjør det hverken fra eller til, om et Menneske har været gift eller ikke. Her aabner det Religieuse Abstraktionens uendelige Afgrund. Dobbelttungethed hjælper heller ikke. Vil man bekymret søge Veiledning i den religieuse Tale, finder man maaskee oftere Fleerthydighed, end man troer og end den Talende selv veed af. Man anpriser Ægteskabet, naar der er Tale derom; dør derimod Een uden at være gift, saa, ja saa er jo Talen ikke om Ægteskab, og altsaa taler man med næsten humoristisk Opsving om, at enten man har været gift eller ikke gjør lige meget til Sagen. Men Den, som skal høre begge Taler? Thi naar man vil tale saaledes, er det ulige vanskeligere at være en god Tilhører, der tager efter Veiledning og Belærelse, end en Orator, der i alle Maader er til Tjeneste. Man hævder Timelighedens Betydning, dens ethiske Betydning, man kalder den Naadens Tid, Omvendelsens Spatium, Afgjørelsens Termin, den afgjør for Evigheden; men saa dør et Barn og man holder en Ligtale eller man hentyder i en Prædiken til de bekymrede Forældre, der have mistet en Lille, og man er humoristisk ude over al Timelighedens Tant, man taler om de 70 Aar som en ond Møie og Aandsfortærelse, om at alle Floder rinde i Havet, men det bliver dog ikke fuldt. Saa vare Romerne consequentere, der lod de smaa Børn græde i Elysium, fordi de ikke fik Lov at leve. Imidlertid arbeider man paa Systemet, Herre Gud, en Livsbetragtning vilde jo allerede være for meget fordret i Forhold til Præsta-

tionen. Og saa meget er da ogsaa vist, at det gaaer ikke an, at have mange deilige Taler, og Mening i dem alle, men ikke een i alle.

Dog selv om det var saa, at den religieuse Abstraktion var noget Forsvundet, noget Antiqueret, noget Overvundet (dette sidste Udtryk skyldes den systematiske Bistand, der er saa god at forvexle en, om jeg saa tør sige, evig Generations-Udvikling med hver Generations Repetitioner af det Oplevede), sæt det var saa, derfor kunde den gjerne finde sin Plads her som Gjenstand for Omtale. Er det just ikke et hverdags Syn at see en sand Forelskelse, saa er det naturligviis endnu sjeldnere at see et virkeligt Ægteskab. Prutten hjælper ikke, det er kun at spille Seiren i Hænderne paa Chicaneurer, der ogsaa vide at destillere en ædsende Substants af det Religieuse. Det er et maadeligt Forsvar at lade haant om, hvis det var den mest chicaneuse Indvending, naar man ikke har en god Samvittighed og veed man har Ret.

Den religieuse Abstraktion vil nu alene tilhøre Gud; for denne Kjærlighed vil den forsmaae, forsage, opoffre Alt (dette er Nuancer); fra denne Kjærlighed vil den ikke lade sig forstyrre, adsprede, fængsle ved noget Andet; i Forhold til denne Kjærlighed vil den ikke, at Regnskabet skal have nogen Dobbelthed, al Omsætning skal bestandigt skee i et reent Forhold til Gud, der ikke igjennem noget Andet forholder sig til ham. Stoltheden i en saadan Abstraktion kan være meget religieust tempereret med Ydmyghed i Forhold til Gud, men Abstraktionen maa indtil videre anses for uberettiget, fordi den forholder sig aldeles abstrakt til Det, den forsager. Concretere at ville fatte (for at blive ved Mit) Forelskelsens skjønne og Ægteskabets sande Realitet, beskæftiger ikke, en Sysselsættelse dermed er Anfægtelse. Dette er egentlig denne Abstraktions Inhumanitet, som man dog skal dømme forsigtigt om, og fremfor Alt ikke anprise Jernbane-Speculationer og Comite-Fjas og anden saadan Travlhed, som var en saadan Rumsteren eller et saadant Hurlumhei Timelighedens virkelige Indhold.

Inhumaniteten mod Mennesker er tillige Paatrængenhed mod Gud. Som sagt, Inhumaniteten ligger ikke i at ville det Høieste; det er slet ikke inhumant, og Proklamationer eller Anathemata fra et verdsligt velhavende men dog aandeligt Pialtenborg, hvor man er værdig ved at være som Folk er fleest, og hvor endnu bestandig Ostracismens Misundelse og Pottes-kaarenes Argument bruges mod enhver Bedre, betyder her slet Intet. Ei heller ligger Inhumaniteten i, at ville basere sin Livs-Anskuelse paa noget Tilfældigt, hvorved Mange udelukkes, thi Undtagelsen negter jo ikke, at Enhver kan gjøre ligesom han, og al Snak om, at det vel er noget Stort, men Enhver kan ikke gjøre det, hvad vilde der saa blive af Verden, er fra Pialten-borg, hvor man ikke kan forstaae og ikke vil forstaae, at er det rigtigt, saa maa man lade Gud om Resten, som da nok kan og heller ikke er saaledes reduceret, at han behøver Pialtenborgs Assistance. Nei, Inhumaniteten ligger i, at han ikke vil have nogen concret Forestilling om, hvad der for de fleste Mennesker er dem deres Livs Realitet. Men denne concrete Forestilling er og bliver en Betingelse for, at han blot kan have Skin af Ret. Paatrængen-heden mod Gud er en Art nærgaaende Kammeradskab, om han end ikke selv forstaaer det saaledes. Han kan endog være i Sand-hed ydmyg, men saaledes kan ogsaa, menneskelig talt, en Under-saat have den loyaleste Begeistring for sin Konge, og langt over-træffe dem, der hverken ere kolde eller varme, men numerus og pecus, men dog kan han ville have Lov til at gaae ind ad en anden Vei, naar han søger Audients, end den for alle Under-saatter befalede. Mig synes der maa ligge noget Forfærdeligt i nu at blive afviist, og høre disse Ord: den anden Vei, saa skal vi see, hvad der kan gjøres. Den, der nemlig virkelig har havt Inderlighed nok til at fatte, at det Religieuse er den høieste Kjær-lighed, hvor nedbøiende, hvor tilintetgjørende maa det ikke være for ham, at opdage, at han har tilladt sig for meget, at han har været for fri, har bedrøvet Aanden, har krænket sin Forelskelse, ak desto tungere, dersom han virkelig har meent at give sit For-hold det høieste Udtryk.

En saadan religieus Undtagelse vil altsaa ignorere det Almene, han vil overbyde Virkelighedens Vilkaar. Derpaa seer man strax han er uberettiget. Vanskeligere bliver det, naar han vil underbyde. Ganske in abstracto anerkjender han Timelighedens Realitet, eller for at blive ved Mit, Realiteten af det at gifte sig; men han er ulykkelig, uskikket til denne Glæde, til denne Tryghed i Existentsen, han er tungsindig, sig selv en Byrde, og føler han maa blive Andre det. Ingen Hidsighed med at dømme; ogsaa den Svagere har sin Ret; ogsaa Tungsind er noget Virkeligt, som man ikke udsletter med et Pennestrøg. Altsaa, efter saaledes at have forklaret sig om Tilværelsen, finder han Trøst i en religieus Abstraktion. Naar Den, der ad usædvanlig Vei søger Audientsen, næsten vækker Medlidenhed, synes det en anden Sag og i sin Orden, at han faaer Gehør.

Misligheden er dog her igjen, at han taler aldeles abstrakt om hvad han vil opgive. Netop fordi han er tungsindig, har han en abstrakt Forestilling om, at Livet for Andre er saa glædeligt og lykkeligt. Men hvorledes det Fremmede er, kan man ikke vide in abstracto. Heri ligger ogsaa den Svigagtighed, som er uadskillelig fra al Tungsind. Hvilken Ulykke end den Tungsindige kæmper med, er den end nok saa concret, den har bestandig for ham en Tilsætning af Phantasi og derved af Abstraktion. Er imidlertid den Tungsindige engang nede i Tilværelsen, saa bliver det kun smaa Forretninger, et lille Falsum, som dog ikke forhindrer, at han godt kan gaae med i Handel og Vandel, og være som andre Mennesker, om han end selv i det Mindste, han foretager sig eller lider, faaer et lille Tilskud fra Indbildningens uudtømmelige Fond ad usus privatos. Tillades det ham derimod at tage hele Tilværelsen op in abstracto, saa faaer han egentligen aldrig at vide, hvad det er han opgiver. Tilværelsens Glæde, som han mener de Andre nyde den, bliver for ham en Byrde, en dobbelt, da han har nok at bære paa iforveien. Her ligger Tungsindets comiske Side; thi det gaaer ofte en Tungsindig i Forhold til Livet, som det gik hiin Skræddersvend, hvem Hebel fortæller om. Han vilde seile med et Skib, der blev trukken

op ad Rhinen og accorderede om Prisen, da sagde Skipperen, at han skulde komme med for det Halve, hvis han vilde gaae ved Siden og hjælpe med at trække. Ak! saaledes gaaer det den Tungsindige; ved at forholde sig abstrakt til Livet troer han, han slipper gjennem for halv Priis, og mærker ikke, at han trækker saa godt som Skibsfolkene og ovenikjøbet giver Penge til.

Hvad der mangler disse tvende Former af Undtagelser er aabenbart, at have erfaret. Hermed indsees da let, at Ingen ved sig selv kan blive en berettiget Undtagelse. Der maa først og fremmest hænde Noget. Jeg taler forøvrigt, som yttret, hypothetisk, thi jeg veed ikke, om der er eller har været nogen berettiget Undtagelse, men jeg vil komme den saa nær, som det er mig muligt. Det maa da gaae anderledes til, det maa være Een, der er gaaet hen i tryg Forstaaelse med Tilværelsen, og nu pludselig bliver standset. Han maa altsaa have en Forelskelse, en virkelig Forelskelse. Vel siger et gammelt Ord, at Elskovens Gud kan man ikke gjøre Modstand, men Den, der fra Begyndelsen med Beslutning stemmer sig mod Virkeligheden, han vil altid have Magt til at fordrive Elskovens Indgydelse, eller til at dræbe den i Fødselen. Ligeoverfor en umiddelbar Existents er Elskoven den stærkere Magt, men ligeoverfor en Beslutning, der allerede forud har væbnet sig mod den, er den det ikke.

Jeg fordrer da først, at han er virkelig forelsket. En brudt Forelskelse er nok for et Menneske, men skal den Elskende selv bryde den, da er denne Bryden et tveægget Sværd i hans Haand, som ikke har noget Skjefte, uagtet han dog skal holde paa det; da smerter denne Operation ligesaa dybt autopathisk som sympathetisk. Maaskee siger Een: „er først Forelskelsen given, saa er det en Umulighed at faae Undtagelsen ad denne Vei; thi i Forelskelsen er Alt sat ind, det er at spille høit; og i Forelskelsen er Alt sat ind for en Elsket, det er at fordoble den høieste Indsats; hvor umuligt da at springe fra, at ville tabe Alt, Æren med; det er umuligt, hvis han virkelig elsker." Ja hvis han ikke virkelig elsker, da er det umuligt, at han kan blive Undtagelsen, dersom der ellers er en saadan, men det Andet er ikke umuligt.

Forfærdeligt er det, en Rædsel; men saa skal det ogsaa være. Den, der vil bryde med Virkeligheden, skal idetmindste vide, hvad det er han bryder med. Jeg er langtfra at være grusom, saa lidet som jeg er grusom, naar jeg sidder rolig i Inquisitionens Tjeneste og maner alle Rædsler frem for at skrække tilbage indenfor Ret og Retfærdigheds fredelige Hegn; saa lidet er jeg grusom her. Det er muligt, at Den, der har bøiet Lykkens Green ned til Jorden i Forelskelsen, at han kan hugge den over, og selv slynges ved dens Kraft hen i Dødens Marter, som den Ulykkelige, hvem denne Livsstraf overgaaer, lidende endnu mere fordi han sønderrev den Elskede tillige; det er muligt, naar han seiler tryg med sin Lykke, at stige ned og bore et Hul i Skibet og bringe sig selv og Een til i Havsnød, det er muligt han kan gjøre det, hvis han virkelig er forelsket; er han ikke dette, da er det umuligt, at han kan være Undtagelsen, dersom der er nogen saadan. Det er forfærdeligt at give en Rasende Sværdet i Haanden, men ligesaa forfærdeligt, at Lykken blev lagt i hans Haand, naar han er saaledes; thi affindig behøver han endnu ikke at være. Hvad der bevæger ham vil jeg ikke her forfølge, jeg vil kun skildre de psychologiske Forudsætninger, de sjelelige Tilstande, der maae være tilstede, hvis der overhovedet skal være Tale om en berettiget Undtagelse.

Dernæst fordrer jeg, at han er Ægtemand. Der er det, som er forfærdeligere at tabe end Æren, og Faderløses Skrig raabe højere end al Vanærens Forsmædelse, og forfærdeligere end den bedragne Piges Eensomhed er Hustruens, er Moderens tusindtungede Elendighed, naar hun er forladt. „Det er umuligt, siger Een, det er umuligt, naar han virkelig saaledes er knyttet til Tilværelsen, da at bryde af.“ Ja hvis han ikke saaledes er knyttet, er det umuligt, at han kan blive Undtagelsen, dersom der ellers er en saadan; umuligt er det Andet derimod ikke, om det er saa forfærdeligt, at det isner Sjelen og standser Følelsens Aandedræt. Dog Den, der sidder i Inquisitionens Tjeneste, maa ikke bevæges, ikke ved nogen Forfærdelse fra Sandheden, ikke besvige Retfærdigheden for en Hviid; og Undtagelsen skal

kjøbe sin Berettigelse ikke for en rund Sum, men betale indtil den sidste Penninge. Er det tvivlsomt, om Forelskelsen er fra Gud, behøver en Forelskelse endnu ikke at forudsætte en religieus Opfattelse, Ægteskabet er ubetinget af religieus Herkomst. Saa bringer da Den, der bryder det, ikke blot al Elendighed over sig selv, og over Dem, hvem han elsker, men han bringer Tilværelsen i Modsigelse med sig selv, han bringer Gud i Modsigelse med sig selv. Umuligt er det ikke for en Rasende, og dog behøver han ikke at være affindig. Hvad der kan bevæge ham, vil jeg her ikke fremsætte eller forsøge at fremsætte, jeg udvikler kun de psychologiske Forudsætninger; ere disse ikke tilstede i al deres Rædsel, da bliver han ikke den berettigede Undtagelse.

Nu er da Brudet skeet, jeg gaaer videre. Jeg fordrer, at han efter dette skal elske Tilværelsen; bliver han Tilværelsen fjendsk, da er han uberettiget, thi fordi han er en Undtagelse, derfor er Det jo ikke mindre skjønt, fra hvilket han er undtagen. Med Sværmeri som ingen Anden maa han elske Det, han brød, og i dette Sværmeri opdage hver en Skjønhed yndigere og lifligere end selv Den, der glæder sig ved Lykken; thi Den, der vil forkaste noget Almeent, maa vide bedre Besked derom, end Den, der trygt lever deri. See! naar en Saadan, hvis der gives en Saadan, vilde tale om Ægteskabet, han vilde have en Gloden, som neppe nogen Ægtemand har, jeg idetmindste viger ham Pladsen, han vilde tale med et Kjendskab til al dets stille Fryd, som ingen Ægtemand har det; thi det brudte Ansvars Oval maa holde hans Sjel aarvaagen og varagtig i Beskuelsen af hvad han tilintetgjorde, og det nye Ansvar fordrer først og fremmest, at han veed, hvad han gjorde. Vil en Saadan, hvis der er nogen Saadan, tale om Undtagelsernes Berettigelse, da er min Plads kun en Underbetjents i Sammenligning med hans, han som er en General-Visitator; thi han maa jo kjende ethvert Smuthul, enhver Afkrog, enhver Afvei der hvor Ingen tænker paa, at der engang er en Vei, han maa kunne see Misligheden i det Mørke, hvor en Anden antager der er slet Intet til at adskille den fra Berettigelsen.

Brudet selv maa han føle som Ulykke og Forfærdelse, thi det Lidende deri er, at han er standset, og ikke som en Eventyrer eventyrligt forsager Tilværelsens concrete Indhold. Han har virkelig fattet og fatter dens hele Gehalt, om han dog uden Svig blev en Fallent, hvem Tilværelsen selv ruinerede. Paa den anden Side maa han fatte Brudets Efterveer som Strafslidelse, thi uagtet Forstanden fortvivler over at opdage Skylden, da han jo er virkelig forelsket, virkelig tilhører sit ægteskabelige Liv med al sin Sjel, om end Løsrivelsens Smerte for ham er ligesaa stor, ja større end Tilintetgjørelsens for de Elskede, saa maa dog Fortvivlelsens Begeistring endnu finde sin Glæde i at bringe Gud den Æreserklæring, i at underskrive den samme Haandfæstning som den Lykkelige, at Forsynets Vei er idel Viisdom og Retfærdighed.

Han maa fatte Brudet saaledes, at han, der havde fundet Tryghed i Tilværelsen (thi den elskeligste Opdragelse er at dannes ved en Hustrues ydmyge Underkastelse, og den mest foryngende Underviisning er at opdrage sine Børn, og det bedste Tilflugtssted er bag Ægteskabets hellige Mure), nu kastes ud i ny, i den rædsomste Livsfare. Selv nemlig, om dette staaer fast, at han kan det ikke anderledes, han har dog ved dette Skridt vovet sig ud i det vildsomme uendelige Rum, hvor Damocles' Sværd svæver over hans Hoved, hvis han seer mod Himlen, hvor ukjendte Fristelsers Snare fanger efter hans Fod, hvis han seer mod Jorden, hvor ingen menneskelig Hjælp rækker ud, hvor ikke den forvovneste Lods, der var villig at offre Livet, vover sig ud, fordi her er mere at tabe end Livet, hvor ingen Deeltagelse griber efter ham, ja end ikke den ømmeste Sympathi kan pine ham, fordi han har vovet sig ud i det tomme Rum, for hvilket Mennesket gyser tilbage. Han er en Oprører mod det Jordiske; og Sandseligheden, der i velvillig Forstaaelse med det Aandelige er en Støttestav, som Tiden er det, har han gjort sig til Fjende; thi Sandseligheden er bleven ham en Slange, og Tiden den onde Samvittigheds Øieblik. Man troer, det er saa let at seire over Sandseligheden; ja det er ogsaa saaledes, naar man ikke

hidser den, ved at ville tilintetgjøre den. Sligt taler man ikke om til Elskende, thi Forelskelsen holder dem uvidende om de Farer, som kun Oprøreren opdager, Forelskelsen veed ikke, hvorfor Ægteskabet er indstiftet, men en alvorlig Tale veed dog, at det er indstiftet: ob adjutorium, ob propagationem, ob evitandam fornicationem, og Klostererfaringer kunne sætte forfærdelige Noter til denne Text. Ad denne Vei danner man psychologisk rigtigt Katastrophen paa Faust, der ved netop at ville være lutter Aand, tilsidst ligger under for Sandseligheds vilde Oprør. Vee! Den, som saaledes er eensom! Han er forladt af hele Tilværelsen, dog ikke uden Ledsagelse; thi hvert Øieblik maner en ængstet Erindring, i hvilken al Sympathiens Lidenskab brænder fortærende, ham Billeder frem af de Tilintetgjortes Elendighed, og hvert Minut kan det Pludselige komme over ham med sin Forfærdelse.

Han maa fatte, at Ingen kan forstaae ham, og have Fatning til at finde sig i, at det menneskelige Sprog kun har Forbandelser for ham, og det menneskelige Hjerte kun den Følelse med hans Lidelser, at han lider skyldig. Og dog maa han ikke forhærde sig derimod, thi i samme Øieblik er han uberettiget. Han maa føle, hvorledes Misforstaaelsen piner ham, ligesom Asketen hvert Øieblik følte Stikket af Bodsskjorten, han bar paa det blotte Legeme — og saaledes har han jo iklædt sig selv Misforstaaelsen, der er forfærdelig at være i, som den Dragt, hvilken Hercules modtog af Omphale, og hvori han forbrændte.

For at gjentage de væsentligste Punkter, han maa ikke føle sig høiere end det Almene, men ringere, han maa à tout prix ville blive deri, fordi han er virkelig forelsket og, hvad mere er, er Ægtemand, han maa ville blive deri for sin egen Skyld, og maa ville det for Deres Skyld, for hvem han er villig til at offre Livet, medens han nu derimod seer deres Elendighed, som Den, af hvem man har hugget Hænder og Been, og ud af hvis Mund man har revet hans Tunge o: uden et eneste Meddelelsesmiddel. Han maa da føle sig selv som den Elendigste af Alle, et Udskud af Menneskeheden og føle det dobbelt, netop

fordi han veed, ikke in abstracto, men in concreto hvad det Skjønne er. Saa segner han da, fortvivlet i al sin Elendighed, naar hiint eneste Ord, det sidste, det yderligste, saa yderligt, at det ligger udenfor det menneskelige Sprog, udebliver, naar Vidnesbyrdet ikke er hos ham, naar han ikke kan opvriste den forseglede Depesche, der først aabnes derude, og som indeholder Ordren fra Gud. Dette er Begyndelsen til at blive en Undtagelse, hvis der ellers gives en saadan; er alt Dette ikke givet, saa er han uden Berettigelse. Om der ud af denne Elendighed, der visselig er den dybeste, den mest qvalfulde, hvor Smerten ikke ophører, uden for at Angeren kan svinge Svøben over ham, hvor al menneskelig Lidelse personlig er tilstede for at martre, hvor Lidelsen ikke lader af, saa lidet som en By ophører at være beleiret, fordi Vagten bliver afløst af en anden Vagt, eller fordi den nye Vagt er af et andet fjendtligt Troppecorps, og saaledes løse de hinanden af: blunder den egne Smerte, da vaagner Sympathiens, blunder Sympathiens, da vaagner den egne, og hvert Øieblik kan Angerens Runde komme for at see, om Vagten er vaagen — om der, siger jeg, ud af denne Elendighed kan vikle sig en Salighed, om der i denne rædsomme Intethed kan ligge en guddommelig Betydning, hvilken Tro der maa til for at troe, at Gud kunde gribe saaledes ind i Tilværelsen, o: at det viser sig saaledes for den Lidende-Handlende, thi hvis Gud virkelig er Den, der griber ind, saa er han vel betænkt paa de Tilintetgjortes Frelse, kun at den Grebne, den Udkaarne i Afgjørelsens Øieblik Intet kan vide derom — alt Dette gaaer over min Forstand. Jeg veed ikke, om der er en berettiget Undtagelse, og er der en saadan, han veed det heller ikke, end ikke i det Øieblik, han segner, thi aner han det Mindste, er han uberettiget.

Jeg har ikke villet indlade mig paa, hvad der kan bestemme et Menneske til saaledes at fortvivle, at ville fraliste Guddommen Aand og ikke tage mod denne paa den Maade det har behaget Guddommen at uddele den, eller hvorledes et Menneske skulde kunne blive udsat for en guddommelig Forkjærlighed, der nidkjær for sig selv til sit første Udtryk bruger Misundelsens forfærde-

lige Anfægtelse, jeg har blot villet aftegne de psychologiske Forudsætninger. Seer her en Klostercandidat, der ikke tør smigre sig med Middelalderens Begunstigelse, men fremmed for den samtidige Bevidsthed kjøber den dyreste Lidelse for det dyreste Kjøb. Min Skildring er ligesom en færdigsyet Klædning, det er den Lidelsernes Bodsskjorte, som Undtagelsen maa bære — jeg troer ikke, at Nogen af misforstaaet Lyst skulde forelske sig i denne Dragt.

Ikke er jeg grusom; o! naar man er saa lykkelig som en Ægtemand kan være, naar man elsker Tilværelsen saa høit, elsker den under Eeds gjentagne Aflæggelse saa høit, at den ene Eed er Een dyrebarere end den anden, fordi man i denne Kjærlighed til Tilværelsen hænger fast ved hende, hvem jeg endnu omfavner med den lykkelige første Kjærligheds seierrige Beslutning, ved sin Hustru, for hvis Skyld man skal forlade Fader og Moder, hænger fast ved hvad der erstatter Tabet, hvad der forskjønner og forynger mit ægteskabelige Liv, mine Yndlinge, hvis Glæde, hvis Munterhed, hvis uskyldige Sind, hvis Fremgang i det Gode gjør et tarveligt dagligt Brød til uvurdeerlig Overflod, gjør Taksigelsen for mit Udkomme og Forbønnen i mine Øine ligesaa vigtig som en Konges for sit Land — saa er man for lykkelig til at være grusom. Men naar man sidder i Inquisitionscommissionen, er man uforfærdet af Alt, hvad der vil bøie Retfærdighedens Vei, af Alt, hvad der vil føre Sandheden paa et Vildspor. Jeg gaaer ikke om for at søge og opdage, hvem man kunde iføre hiin Bodsskjorte, tvertimod raaber jeg til den Ubesindige, dersom han vil høre det, at han ikke vover sig ad disse Veie — Den, der vover sig paa egen Haand er fortabt. Men det er mig et nyt Bevis for Tilværelsens Herlighed, at den er saaledes omgjerdet, at Ingen fristes til at ville vove sig udenfor, saaledes begrundet, at blot Tanken om Forfærdelsen maa være nok til at knuse al daarlig og letsindig og opblæst og usund og nervesvækket Tale om at ville være Undtagelse; thi selv naar alt det er givet, som jeg har fordret, veed jeg dog ikke, om der gives en berettiget Undtagelse, ja jeg vil tilføie det som

det Forfærdeligſte, at ſelv Den, der vil være Undtagelſen, faaer det aldrig med Beſtemthed i dette Liv at vide, om han er det. Altſaa med Fortabelſe af Alt, med Oval over al Maade ikke at kunne tilkjøbe ſig en Vished!

Hvad jeg derimod veed med Beſtemthed, hvad ſaalidet Spot ſom Kløgt, ſaalidet ſom denne Overbeielſes Forfærdelſe kan fraribe mig, er mit Ægteſkabs Lykke, eller rettere min Overbeviisning om Ægteſkabets Lykke. Forfærdelſen er nu langt borte, jeg ſidder ikke længere i Inquiſitionscommiſſionen, men paa mit Arbeidsværelſe, og ſom et Tordenveir atter gjør Landſkabet ſmilende, ſaa er min Sjel atter oprømt til at ſkrive om Ægteſkabet, hvormed jeg i en vis Forſtand aldrig bliver færdig. Saa lidet nemlig ſom en Ægtemand er et Bruushoved, ſaa lidet er Ægteſkabet Noget, man kan forklare paa en Studs. Jeg har været til en piinlig Forretning, nu er jeg kommen hjem, jeg er hos hende, hvem alle Tilværelſens Magter have forenet ſig om at tilhjemle mig en lovlig Beſiddelſe af, hende, der forkorter mig de mørke Dage, og øger en Evighed til vor lykkelige Forſtaaelſe, hende, der trækker fra i mine Lidelſer, og drager med i mine Bekymringer, og forøger mine Glæder. See! nu gik hun netop min Dør forbi; jeg forſtaaer det, hun venter mig, men hun vil ikke gaae ind for ei at forſtyrre. Blot et Øieblik, min Elſkede, blot et Øieblik, min Sjel er ſaa riig, jeg er ſaa veltalende i dette Øieblik, jeg vil ſkrive det ned paa Papiret, en Lovtale over Dig, min elſkelige Viv, og ſaa overbeviſer jeg hele Verden om Ægteſkabets Gyldighed. Og dog tidsnok imorgen, iovermorgen, om otte Dage, jeg kaſter dig bort, elendige Skriverpen, mit Valg er gjort, jeg følger Vinket og Indbydelſen. Lad en ſtakkels Forfatter ſidde ſkjelvende, naar Tanken tilbyder ſig i et lykkeligt Øieblik, ſkjelvende for, at Nogen ſkal forſtyrre ham, jeg frygter Intet, men jeg kjender ogſaa hvad der er bedre end det lykkeligſte Indfald i en Mands Hjerne og bedre end det lykkeligſte Udtryk for det lykkeligſte Indfald paa Papiret, og hvad der er uendeligt Dyrebarere end enhver Hemmelighed, ſom en ſtakkels Forfatter kan have med ſin Skriverpen.

„Skyldig?“ — „Ikke-Skyldig?“

En Lidelseshiſtorie.

Pſychologiſk Experiment

af

Frater Tacitturnus.

Fremlysning.

Ethvert Barn veed, at Søeborg Slot er en Ruin, som ligger i det nordlige Sjelland, omtrent en halv Miil fra Strandkanten, ved en lille By af samme Navn. Uagtet Slottet forlængst er ødelagt, har det dog bevaret sig i Folkets Minde og vil bevare sig, da det har en rig historisk og historisk poetisk Fortid at tære paa. I en vis Forstand gjelder noget Lignende om den til Slottet hørende Søeborg-Sø. Den har en oprindelig Størrelse af et Par Miil og en Dybde af flere Favne at tære paa, derfor er den endnu ikke forsvunden og vil vel, uagtet det faste Land fralister den een Overgangsformation efter den anden og saaledes ængster den mere og mere sammen, endnu en rum Tid hævde sin Existents som Sø.

Det var ifjor Sommer, at jeg i Helsingør traf sammen med en ældre Ven af mig, en Naturforsker, der havde bereist Kysten fra Kjøbenhavn nord efter for at anstille Jagttagelser over Søplanter. Hans Bestemmelse var derpaa at besøge Egnen om Søeborg, der som han formodede maatte give et rigt Udbytte. Han foreslog mig at gjøre Touren med, jeg tog med Forslaget.

Søen er ikke god at komme nær, thi i en temmelig viid Udstrækning er den rundt omgiven med Hængemose. Her er det Grændsestridigheden Dag og Nat føres mellem Søen og det faste Land. Der er noget veemodigt i denne Striden, hvilken dog ikke betegnes ved Ødelæggelsens Spor, thi hvad Jorden efterhaanden vinder fra Søen forvandles til en smilende og saare

frugtbar Eng. Den stakkels Indsø derimod, der saaledes svinder hen! Ingen har Medlidenhed med den, Ingen føler med den, thi hverken Præsten, hvis Jorder paa den ene Side grændse til, ei heller de tilgrændsende Bønder paa den anden Side have Noget mod at vinde et Stykke Eng efter det andet. Den stakkels Indsø, baade paa den ene og paa den anden Side er den priisgiven!

Hvad der giver Søen et endnu mere indesluttet Præg er, at Hængemosen bevoxes med det rigeste Rørskær; der findes vel i Danmark ikke Magen, saaledes sagde idetmindste min Ven Naturforskeren. Kun eet Sted er der aabnet en smal Canal; her ligger en fladbundet Baad, paa hvilken vi tvende, han paa Videnskabens, jeg paa Venskabets og Nysgjerrighedens Vegne, stagede os ud. Med Møie fik vi Baaden afsted, thi Renden holder vel neppe en Fod Vand. Rørvæxten derimod er tæt og syldig som en Skov, voxen vel sine fire Alen; og skjult af den er man som evigt tabt for Verden, glemt i den Stilhed, der kun afbrydes af vor Anstrængelse med Baaden, eller naar en Rørdromme, denne hjemlige Røst i Eensomheden, tre Gange gjentager sit Skrig, indtil den atter gjentager det. Forunderlige Fugl, hvorfor sukker og klager Du saa, Du ønsker jo dog kun at blive i Eensomheden!

Endeligen naaede vi udenfor Rørene, og Søen laae for os speilklar, tindrende i Eftermiddagens Belysning. Alt saa stille, Taushed hvilede over Søen. Var jeg, medens vi stagede os frem gjennem Rørskæret, tilmode som sattes jeg hen i Indiens yppige Frugtbarhed, saa var det mig nu, som laae jeg ude paa det stille Ocean. Jeg blev næsten angest: at være saa uendelig fjern fra Mennesker, at ligge i en Nøddeskal paa et Verdenshav! Nu lød en forvirret Larm, et blandet Skrig af allehaande Fugle, og da gjorde Stilheden sig atter gjeldende næsten til Ængstelse, naar Lyden pludseligen afbrødes og Øret forgjeves greb efter en Understøttelse i det Uendelige.

Min Ven Naturforskeren tog sit Redskab frem, hvormed han rev Søeplanter op; han kastede ud og begyndte sit Arbeide. Imidlertid sad jeg i den anden Ende af Baaden hendrømmende

i Naturomgivelsen. Han havde allerede draget en Deel op, og begyndte at fysle med det Bundne, da bad jeg ham at maatte laane Instrumentet. Jeg indtog min forrige Plads og kastede ud. Med en dump Lyd sank det i Dybet. Maaskee var det fordi jeg ikke vidste Besked, men mig forekom det, da jeg vilde trække op, som holdt der Noget saa stærkt igjen, at jeg næsten frygtede at blive den Svagere. Jeg trak til, da steeg en Boble op fra Dybet. Den holdt sig et Øieblik, den brast, og nu lykkedes det. Jeg var bleven ganske underlig om Hjertet, dog drømte jeg mindst af Alt om mit Funds Beskaffenhed. Naar jeg nu tænker derover, nu da jeg veed Alt, da forstaaer jeg det, jeg forstaaer det var et Suk dernede fra, et Suk de profundis, et Suk, at jeg fravristede Havet sit Depositum, et Suk fra den indesluttede Sø, et Suk fra den indesluttede Sjel, som jeg fravristede hans Hemmelighed. Havde jeg to Minuter før anet det, jeg havde ikke vovet at trække til.

Naturforskeren sad ganske fordybet i sit Arbeide, han henkastede blot et Spørgsmaal, om jeg havde faaet Noget, et Udraab, der ikke syntes at vente Svar, da han med Føie ikke betragtede mit Fiskeri at være for Videnskabens Regning. Nu, jeg havde heller ikke fundet, hvad han søgte, men noget ganske Andet. Og saaledes sadde vi hver i sin Ende af Baaden, hver beskæftiget med sit Fund, han paa Videnskabens, jeg paa Venskabets og Nysgjerrighedens Vegne.

Indsvøbt i Voxdug, som var forsynet med flere Segl, laae en Æske af Palisander-Træ. Æsken var lukket, og da jeg med Magt aabnede den, laae Nøglen inden i: saaledes indadvendt er Indesluttetheden altid. I Æsken fandtes et paa meget fiint Postpapir særdeles omhyggeligt og nydeligt skrevet Hefte. Der var en Orden, en Ziirlighed i det Hele og dog en Høitidelighed som var det skeet for Guds Aasyn. At jeg saaledes ved min Indblanding skulde bringe Uorden i den himmelske Retfærdigheds Archiver! Dog nu er det bag efter, jeg beder Himlen og den Ubekjendte om Tilgivelse. Unegteligt var Gjemmestedet godt valgt, og Søeborg-Sø er paalideligere end den høitideligste

Erklæring: fuldkommen Taushed loves; thi den giver ikke engang denne Erklæring. Besynderligt nok, hvor forskjellig end Lykke og Ulykke er, Eet enes de stundom i at ønske: Taushed. Man priser en Collecteur, der uddeler Lykkens Gevinster, dersom han fortier Navnet paa den Lykkelige, at Lykken ikke skal vorde denne til Plage; men den Ulykkelige, der spillede hele sin Formue bort, ønsker jo ogsaa sit Navn fortiet.

I Æsken fandtes tillige enkelte Præciosa, nogle endog af betydelig Værdi, Smykker og dyre Stene, ak! dyre Stene vilde vel Eiermanden sige, dyrebare, dyrekjøbte, uagtet han jo selv fik Lov at beholde dem. Det er dette værdifulde Fund, jeg føler mig forpligtet til at fremlyse. Der fandtes en flad Guldring med Datum indgravet, et Halssmykke, bestaaende af et Brillant-Kors, befæstet i et lyseblaat Silkebaand. Det Øvrige var tildeels af slet intet Værd, et Fragment af en Comedie-Plakat, et udrevet Stykke af det nye Testamente, hvert især i en omhyggelig Convolut af Velin-Papir, en visen Rose i en sølvforgyldt Capsel og andet Lignende, der kun for Eiermanden kan have havt lige Værd med Brillanter à 2 Karat Stykket.

Thi indkaldes herved Eiermanden af en i Søborg-Sø Sommeren 44 fundet Æske i en forseglet Billet under Mærket F. T. til mig at henvende sig gjennem den Reitzelske Boglade. For dog itide at forkorte enhver Mulighed af Vidtløftighed, tillader jeg mig at bemærke, at Haandskriften strax vil forraade Eiermanden, samt at Enhver, der skulde ville bære mig med nogen Skrivelse, naar han intet Svar faaer, med Sikkerhed deraf tør slutte, at Haandskriften ikke var den rette, og kun denne kan jo gjøre Fordring paa Svar. Til Trøst derimod for Eiermanden være det sagt, at om jeg end har tilladt mig at udgive hans Manuscript, der da er af den Beskaffenhed, at det ikke som Haandskriften forraader Nogen, være det sagt, at jeg ikke har tilladt mig at vise Nogen ikke en Eneste hverken Haandskriften eller Brillantkorset og det Øvrige.

* * *

Hr. Cand. Bonfils har udgivet en Tabel, ved Hjælp af hvilken man af opgivne Datoer kan udregne Aaret. Hans Fortjenester i denne Henseende ere ogsaa komne mig til Gode, jeg har regnet, og regnet og endeligen udfundet, at det Aar, som svarer til de opgivne Datoer, er Aar 1751, eller det mærkværdige Aar, da Gregr. Rothfischer gik over til den lutherske Kirke, et Aar, der for Den, som med eet dybsindigt Øie kyklopisk betragter det Vidunderlige i Verdenshistoriens Gang, tillige har den Mærkværdighed, at netop 5 Aar derefter udbrød Syvaarskrigen. Man nødsages da saaledes til at gaae noget langt tilbage i Tiden, hvis man ikke vil antage, at der er indløben en Feil i Angivelserne eller i mine Beregninger. Vil man ikke saaledes nødsages til at gjøre Noget, saa kunde man maaskee mir nichts og Dir nichts antage, at en stakkels Psychолog, der kun tør regne paa liden Sympathi for psychologiske Experimenter og uvirkelige Constructioner, har gjort et Forsøg paa at friste En og Anden ved at give det et novelliniſk Anstrøg. Thi en psychologisk rigtig Tegning, der ikke spørger, om der har levet et saadant Menneske, beskæftiger maaskee mindre vor Tid, hvor selv Poesien har grebet til det Middel at ville virke som Virkelighed. Lidt Psychologi, lidt Jagttagelse af saa kaldte virkelige Mennesker, vil man nok have, men naar denne Videnskab eller Kunst følger sin egen Lyst, naar den seer bort fra de mangelfulde Udtryk for Sjelstilstande, som Virkeligheden byder, naar den smutter bort for ene med sig selv at danne en Individualitet af sin egen Viden, og i denne Individualitet at finde en Gjenstand for sin Jagttagelse, da bliver Mangen træt. I Virkeligheden er det nemlig saaledes, at Lidenskaber, Sjelstilstande osv. kun findes til en vis Grad. Ogsaa dette glæder Psychologien, men den har tillige en anden Glæde af at see Lidenskaben ført til sin yderste Grændse.

Hvad Recensenter angaaer, vilde jeg ønske, at min Bøn maatte forstaaes eenfoldigt og ganske efter Ordenes Lyden, som min oprigtige Mening, og at da Udfaldet maatte være efter Bønnens Begjering: saa Bogen slet ikke blev Gjenstand for nogen

kritiserende Omtale, denne være nu erkjendende eller anerkjendende, eller miskjendende. Naar man paa saa let en Maade kan erhverve sig Krav paa et Menneskes Taknemlighed, kunde man da sagtens føie ham.

F. T.

Den rige Bonde i Norge sætter en ny Kobberkjedel over sin Dør for hvert Tusinde mere, han erhverver; og Vertshusholderen sætter en Streg paa Bjelken for hver Gang Skyldneren bliver noget Mere skyldig: saaledes sætter jeg et nyt Ord til for hver Gang jeg betænker min Rigdom og min Armod.

Periissem nisi periissem.

d. 3. Januar. Morgen.

Altſaa idag for et Aar ſiden ſaae jeg hende første Gang, det vil da ſige første Gang med beſluttet Sjel. Jeg var ikke phantaſtiſk, ikke vant til at beruſe mig i ſtore Ord og korte Drømme, derfor betød min Beſlutning mig vel ikke, at jeg vilde døe, hvis hun ikke blev min. Jeg mente heller ikke, at min Sjel vilde adſplittes, mit Liv vorde mig aldeles indholdsløſt, hvis hun ikke blev min, dertil havde jeg for mange religieuſe Forudſætninger. Min Beſlutning betød for mig: hende eller Du gifter Dig ſlet ikke. Det var Indſatſen. At jeg elſkede hende, derom var ingen Tvivl i min Sjel, men jeg vidſte ogſaa, at der i Henſeende til et ſaadant Skridt var ſaa mange Misligheder, at det for mig blev den vanſkeligſte Opgave. En Individualitet ſom min er ikke let tilfods; jeg kan ikke ſige: faaer jeg ikke den Ene, ſaa tager jeg den Anden; jeg tør ikke tillade mig den Forudſætning, ſom falder Mange nem nok, at man ſelv altid er god, naar blot den Anden ogſaa er Een værdig. For mit Vedkommende maatte Eftertrykket lægges paa et andet Sted — om jeg ogſaa var iſtand til at give mit Liv et ſaadant Udtryk, ſom et Ægteſkab fordrer det. Forelſket var jeg trods Nogen, om end ikke Mange vilde forſtaae, at jeg, derſom min Overbeielſe ikke havde tilladt mig dette Skridt, havde beholdt Forelſkelſen hos mig ſelv. Med hende gifter jeg mig eller jeg gifter mig ſlet ikke.

Burde en Grændſeſoldat være gift? Tør en Grændſeſoldat, aandeligt forſtaaet, gifte ſig, en Yderpoſt, der Dag og Nat kæmper ikke juſt med Tartarer og Skyter men med et oprindeligt

Tungsinds Røverhorder, en Yderpost, der om han end ikke kæmper Dag og Nat, om han end i længere Tid har Fred, dog aldrig kan vide, hvilket Øieblik Krigen igjen begynder, da han ikke engang tør kalde denne Rolighed en Vaabenstilstand?

Mit Væsen er Tungsind, det er sandt, men takket være den Magt, der om den end bandt mig saaledes, dog ogsaa gav mig en Trøst. Der gives Dyr, som kun slet ere bevæbnede mod deres Fjender, men Naturen skjenkede dem en List, ved hvilken de dog frelses. En saadan List forundtes ogsaa mig, en Listens Magt, der gjør mig ligesaa stærk som Enhver, med hvem jeg har prøvet Styrke. Min List er den, at jeg kan skjule mit Tungsind; netop ligesaa dyb som mit Tungsind er, ligesaa listigt er mit Bedrag. Dette er ingen løs Formening. Jeg har indøvet mig deri og øver mig daglig. Ofte tænker jeg paa et lille Barn, jeg engang saae i Esplanaden. Han gik paa Krykker, men paa sin Krykke kunde han hoppe, springe, løbe omkaps næsten med den sundeste. Fra jeg var ganske ung har jeg øvet mig; siden jeg saae hende og blev forelsket, har jeg anstillet de mest anstrængende Øvelser, inden der kunde være Tale om at fatte en Beslutning. Jeg kan til hvilkensomhelst Tid paa Dagen afføre mig mit Tungsind eller rettere iføre mig Bedraget, thi Tungsindet venter blot paa mig, til jeg bliver ene. Er der Nogen tilstede, hvo det saa end er, jeg er aldrig ganske som jeg er. Bliver jeg overrumplet i et ubevogtet Øieblik, da kan jeg ved at tale i mindre end en halv Time fravriste Enhver, der er forekommen i min Praxis, dette Indtryk. Mit Bedrag er ikke Overgivenhed. I Forhold til Tungsind er denne Naturens eget Bedrag, der netop derfor strax vilde gjøre Een mistænkt endog i en middelmaadig Jagttagers Øine. Det sikkreste Bedrag er Forstandighed, lidenskabsløs Reflexion, og fremfor Alt et aabent Ansigt og et aabenhjertigt Væsen. Bag denne skuffende Sikkerhed og Tryghed i Livet en søvnløs og tusindtunget Reflexion, der, hvis den første Attitude bliver usikker, bringer Forvirring i Alt indtil Den, der strides med, hverken veed ud eller ind, og man atter naaer sin Sikker-

hed. Og saa inderst inde — Tungsindet. Det er sandt, det bliver tilbage, og er og bliver min Elendighed. Men denne Elendighed ønsker jeg jo ikke at vælte over paa noget andet Menneske. Det er visseligen ikke derfor jeg vil gifte mig.

Skulde jeg maaskee være noget sophistisk mod mig selv? Forelsket er jeg, skulde det være Forelskelsens Lyst, der indbildte mig, at jeg formaaede dette? Men jeg har jo exerceret mig i saa mange Aar, og det har hidtil aldrig slaaet feil. Min Fader var jo dog gift, og han var det tungsindigste Menneske, jeg har kjendt. Men den hele Dag var han glad og rolig, han brugte en Nattetime til ligesom Lokes Hustru at udtømme Bitterhedsskaalen, saa var han igjen helbredet. Saa megen Tid behøver jeg end ikke. Jeg behøver blot et Øieblik efter Tid og Leilighed, saa gaaer Alt ordentligt. Af Tungsindets Bitterhed destilleres en Livsglæde, en Sympathi, en Inderlighed, som visseligen ikke kan forbittre noget Menneske Livet. Min Glæde, saaledes som den stundom er overvættes i mit Hjerte, tilhører hende ganske, til daglig Brug arbeider jeg redelig for at erhverve Glædens Udkomme til hende, kun de enkelte mørke Øieblikke har jeg for mig selv, hun skal ikke komme til at lide derunder.

Saaledes staaer Sagen. Alle de Helte, som foresvæve min Indbildning, er det jo mere eller mindre Tilfældet med, at de dybt og gjemt bære en Sorg, som de ikke kunne og ikke ville indvie Nogen i. Jeg gifter mig ikke for at lade et andet Menneske trælle under mit Tungsind. Min Ære, min Stolthed, min Begeistring er det mig at holde indesluttet hvad der skal være indesluttet, at reducere det paa saa knappe Diæter som muligt; min Glæde, min Salighed, mit første, mit eneste Ønske er det at tilhøre hende, hvem jeg for enhver Priis vil kjøbe med mit Liv og Blod, men hvem jeg ikke vil svække og tilintetgjøre ved at indvie i mine Lidelser.

Hende eller jeg gifter mig aldrig. Mere end eengang gjør man ikke disse Anstrængelser, som kun en Forelskelse kan give

al Trylleriets Herlighed. Thi dette indseer jeg vel, at et Ægteskab for mig bliver den vanskeligste Opgave, en bekymret Sag, om den dog er mit høieste Ønske.

d. 3. Januar. Midnat.

Naar en Fortvivlet styrter gjennem en Sidegade af Tilværelsen for at finde Fred i et Kloster, da gjør han vel i først at betænke, om der ikke er Noget i hans Livs Forhold, der indtil videre binder ham og gjør det til Pligt først at arbeide en Anden flot, hvis denne Anden er til at frelse. Har han gjort alt Sit hertil, da kan han, om han end ikke blev Ridder i Livet, gjøre sig Haab om den Ære, hvilken Middelalderen tilstod Skolastikeren, naar han døde: at begraves som Ridder. Stille derfor. Det gjelder om at forblive saa apathisk og uafgjort som muligt. Jeg er jo en Morder, jeg har jo et Menneskes Liv paa min Samvittighed! Men saa kan man jo med Føie tye til Klostret? Nei! Det Eneste, en Morder ellers har at vente, er sin Dom, jeg venter en Dom, der skal afgjøre, om jeg var en Morder, thi hun lever jo endnu. O! Rædsel hvis det var en Overdrivelse, en øieblikkelig Stemning, hvis det var en Afmagtens Trods, der bragte dette Ord over hendes og hendes Omgivelsers Læber! O! dybe Spot over Tilværelsen, hvis der Ingen var i den hele Verden uden jeg ene, der tog det Ord for Alvor! Min Forstand hitter paa den ene Mistanke efter den anden, Latterens Dæmon banker bestandigt paa, jeg veed hvad den vil, den vil hvirvle hende hen som et Abracadabra. Viig bort Du urene Aand! Min Ære, min Stolthed byder mig at troe hende; mit Tungsind speider efter den lønligste Tanke derinde, at jeg ikke skal faae Lov til at skulke mig fra Noget. Hendes og de Talendes Ansvar bliver det, at have sagt det Forfærdelige, mit Ansvar bliver det, om jeg ikke holder mig nøie til Ordet. Jeg er jo ikke Fagttager, ikke Samvittighedsraad, men Handlende o: Skyldig. Min Phantasi tillades det altsaa at udmale hendes Skikkelse i al Elendighed, mit Tungsind at docere Applicationen: Du er Morderen. Bliver

det nogensinde sandt hiint første Ord, jeg sagde til mig selv i Afskillelsens Øieblik: hun vælger Skriget, jeg vælger Smerten — bliver det nogensinde sandt, nu vil jeg ikke vide det, og kan ikke vide, om det nogensinde bliver sandt.

Ak! at hun dog ikke maatte døe, ak at hun dog ikke maatte visne hen! Hvis det var muligt, Gud i Himlene, Du veed jo, det var jo, det er mit eneste Ønske — hvis det da saa var muligt og det saa ikke var for sildigt!

Jeg saae hende igaar Eftermiddags paa Gaden. Hvor bleg, hvor lidende, hvor ganske som dens Skikkelse, der siger Een til at møde for Evigheden. Dette næsten brustne Blik, denne Gysen i min Sjel, fordi Døden gaaer over min Grav. Og dog vil jeg intet glemme deraf, intet, kun til en ængstet Indbildnings Troskab, der giver mig det Betroede forfærdeligere igjen, kun til en besværet Samvittigheds Hukommelse, der udsætter Skylden paa høie Renter, kun til en saadan Redelighed vil og tør jeg betroe mig! — Hun døer. Og jeg som et Øieblik kunde troe Forstandens Snedighed, eller næsten lytte til Latterens Dæmon, afskyeligt.

Og dog var hun maaskee kun saa bleg, fordi hun saae mig. Maaskee! Hvilken nedrig Plageaand boer der ikke i dette Ord? Er det ikke som naar et Barn længe nok har martret Sommerfuglen, naar den hvert Øieblik vil til at døe og han da pirrer ved den, saa den et Secund igjen griber efter Livet, griber med Vingerne efter Friheden.

Men døer hun, jeg kan ikke overleve hende, jeg kan det ikke. Men intet Øieblik før, at ikke min Død giver hende en Forklaring, som jeg jo netop vilde offre mit Liv for at holde borte fra hende.

Altsaa kold, rolig, besindig, uforandret. Beskyndelig nok, da jeg friede til hende, var jeg angst nok for at være intriguant, nu er jeg nødsaget til at være det.

Den ſtille Fortvivlelſe.

Da Swift var bleven en gammel Mand, optoges han i den Daarekiſte, han ſelv i ſin Ungdom havde oprettet. Her ſtod han, ſaa fortælles der, ofte for et Speil med en forfængelig og vellyſtig Qvindes Udholdenhed, om ikke juſt med hendes Tanker. Han betragtede ſig ſelv og ſagde: ſtakkels gamle Mand!

Der var engang en Fader og en Søn. En Søn er ligeſom et Speil, hvori Faderen ſeer ſig ſelv, og for Sønnen er igjen Faderen ſom et Speil, hvori han ſeer ſig ſelv i den tilkommende Tid. Dog betragtede de ſjeldent hinanden ſaaledes, thi en oprømt livlig Samtales Munterhed var deres daglige Omgang. Kun hændte det faa Gange, at Faderen ſtandſede, ſtod for Sønnen med ſit ſørgmodige Aaſyn, betragtede ham og ſagde: ſtakkels Barn Du gaaer i en ſtille Fortvivlelſe. Videre blev der aldrig talet om, hvorledes dette dog var at forſtaae, hvor ſandt det dog var. Og Faderen troede, at han var Skyld i Sønnens Tungſind, og Sønnen troede, at det var ham, der voldte Faderen hans Sorg — men der blev aldrig vexlet et Ord derom.

Saa døde Faderen. Og Sønnen ſaae Meget, hørte Meget, oplevede Meget og forſøgtes i adſkillige Friſtelſer, men kun Eet længtes han efter, kun Eet bevægede ham, det var hiint Ord og det var Faderens Stemme, der han ſagde det.

Saa blev Sønnen ogſaa en gammel Mand; men ſom Kjærlighed opfinder Alt, ſaa lærte Længſelen og Savnet ham vel ikke at fravriſte Evighedens Taushed nogen Meddelelſe, men den lærte ham at efterligne Faderens Stemme indtil Ligheden ingen Skuffelſe var ham. Han betragtede ſig da ikke i et Speil, ſom den gamle Swift, thi Speilet var jo ikke mere til, men i Enſomhed troſtede han ſig ſelv ved at høre Faderens Stemme: ſtakkels Barn Du gaaer i en ſtille Fortvivlelſe. Thi Faderen var den Eneſte, der havde forſtaaet ham, og dog vidſte han jo ikke, om han havde forſtaaet ham; og Faderen var den

eneste Fortrolige, han havde havt, men Fortroligheden en saadan, at den blev den samme enten Faderen levede eller døde.

d. 8. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden saae jeg hende hos hendes Onkel, hvor jeg var i Selskab med hende. Hvor hemmelighedsfuld ruger jeg over min Forelskelse, hvor skjult indsuger jeg Forelskelsens Næring! Og hvorfor saa hemmelighedsfuld? Sandeligen det er ikke som behøvede Forelskelsen noget Mystificationens Incitament; men deels er jeg vant dertil fra tidligere Tid og end mere fra Forberedelsens Tid til dette tentamen rigorosum, deels synes jeg at skylde hende det. Det er dog uforsvarligt, at en Mand misbruger den friere Omgang med det andet Kjøn, som vore Forhold tillade, til, som det hedder, at gjøre Cour. Det er aldeles uberegneligt, hvorvidt og hvorledes denne Gjøren-Cour kan virke forstyrrende paa en Pige eller virke forstyrrende paa Den, hvem hun engang skal tilhøre. Jeg veed vel, at en Forelskelse kan fjerne ubetydelige Bekymringer, og dog dersom jeg var forelsket i en Pige, det vilde altid smerte mig, det vilde berøre mig ubehageligt at vide, at hun havde været Gjenstand for en Courmagers Opmærksomhed. Langt hellere maatte hun have været virkelig forlovet eller gift, thi ethvert alvorligere Udtryk for det Erotiske forstyrrer ikke saaledes som dette Ubestemmelige, der netop derfor er en Lefien. Saaledes kunde jeg ønske, at en Anden vilde tænke mod mig, og saaledes vil jeg tænke mod ham, thi jeg er meget langtfra at have Dumdristighed nok til uden videre at antage, at hun skal tilhøre mig. Men hvad enten hun bliver min, eller hun ikke bliver min (hvor Sproget kan gjøre kort Proces, og dog er Sproget til andre Tider i elskelig Forstaaelse med Sorgens Vidtløftighed) min Dom bliver uforandret. Skal hun tilhøre en Anden, da er det mit Ønske, at min Tanke hurtigt dræbt maa flygte tilbage i mit eget Indre, og intet intet Spor efterlade sig i det Udvortes.

Heller ikke er jeg saa indesluttet, fordi jeg ønsker at over-

rumple hende ved nogen Mystification. Hvad hjalp det mig? Saa maatte jeg jo have den Forudsætning, at jeg var en fortræffelig Karl, der sagtens kunde gjøre hende lykkelig, naar hun blot var god nok. Jeg veed ikke, om slig Tanke kan opkomme i en Forelskets Hjerne, i min huser den ikke. Jeg føler kun altfor vel Ansvaret, og hvad vilde det sige med List at overrumple og da — at liste Ansvarets Vægt paa mig selv. Hvis hun nogensinde blev min, og jeg maatte tilstaae mig selv, at jeg havde brugt Klogskab mod hende, saa vilde jeg være som tilintetgjort i al min Lykke, fordi det Forbigangne ikke kunde gjøres om, ja end ikke construeres for Phantasien, da jo selv hendes Forklaring Intet vilde indeholde om, hvorledes Alt vilde have været anderledes, hvis dette ikke var skeet. Jeg veed ikke, om List nogensinde lader sig forene med det Erotiske, men det veed jeg, at naar man strider med Gud og med sig selv, om at turde følge Forelskelsens Vinken, om at turde gribe efter det Ønske, der er Øiets Lyst og Hjertets Begjering, saa er man sikret mod paa denne Maade at løbe vild. Men derfor er jeg saa forsigtig, forsigtig indtil det sidste Øieblik, ak, hvis der kom en Contra-Ordre inden i mig, at jeg da ikke skal have formasteligen grebet forstyrrende ind, og ikke blot have en ulykkelig Forelskelses Smerte, men ogsaa maatte gjøre et Angerens Tilbagetog. Om der var et Tryllеord, om der var en Rune, som kunde skaffe mig hende, jeg veed ikke, om jeg havde Alvor nok i Forhold til det Erotiske, Sands nok til at see, hvor usthjønt ethvert Middel er, Styrke nok til at forsmaae det, men jeg veed, at naar man er bunden som jeg er det, fristes man ikke.

Dog Tidens Fylde nærmer sig. Jeg har vel nu i et Aar fra den første Gang jeg paa hende saae mig forelsket (thi før den Tid havde jeg ogsaa seet hende) hengivet mig lønligt og skjult til denne Forelskelse. Jeg har seet hende i Selskab, seet hende i hendes Hjem, jeg har ubemærket fulgt hendes Vei. Det Sidste var mig paa en Maade det Kjæreste, deels fordi det tilfredsstillede Forelskelsens Lønlighed, deels fordi det ikke ængstede mig med Frygt for, at Nogen skulde opdage det, hvad der kunde

krænke hende og før Tiden rive mig ubesluttet ud af Øvelsens Skole. Dette Aar, Øvelses-Aaret har for mig en egen Fortryllelse. Gjennem Alt, hvad jeg ellers foretog mig, slyngede Elskovens Silkesnor sig som i Amerikanerens Ankertoug; og hvad jeg ellers foretog mig stod i nøie Forhold dertil. Kan Ankertouget ingen Anelse have om Stormene, hvori det skal prøves, saa tænkte jeg mig mangen Forfærdelse, og øvede mig i den, medens Forelskelsens Lyst nynnede til Arbeidet. En forelsket Student læser flittigt til sin Examen, hvor meget mere maatte jeg da ikke begeistres til at foretage saadanne Øvelser, der i en ganske anden Forstand vare mig conditio sine qua non.

Hvor udviklet jeg blev, fatter kun Den, som forstaaer hvad det vil sige Intet at foretage sig, ikke det Mindste uden i Kraft af Reflexion, hvilket er ligesom hvis Een maatte for at gaae bruge et konstigt Been og ikke kunde gjøre et Skridt uden det, og tillige vilde skjule for Menneskene (hvad der da kan lykkes med Hensyn til Reflexionen) at det var et konstigt Been. Et Menneske skulde blot vide, hvor meget han gjør umiddelbart, og saa skulde han vide, hvad det er ikke at gjøre det Mindste uden Beregning. Han skulde vide, hvilken Forskjel det er, at komme til den muntre Kreds og være glad udenvidere, og derimod at komme fra Tungsindets yderste Mørke og dog komme præcise til det Klokkeslet, Indbydelsen lyder paa, og med den Art Munterhed, som Selskabet og Omgivelsen fordrer. Dersom man ikke er forelsket, bliver man træt underveis.

Hun gik eengang om Ugen til Sang, det vidste jeg. Jeg vidste, hvor Syngemesteren boede. Langtfra at gjøre noget Forsøg paa at trænge mig ind i disse Kredse, ønskede jeg blot skjult at see hende. Nu traf det sig saa heldigt, at der boede en Conditor i samme Gade, hvis Boutique hun passerede forbi, naar hun gik dertil og naar hun gik derfra. Her havde jeg mit Bedested. Her sad jeg og ventede, her saae jeg hende, selv usect, her tiltog og forfremmedes Elskovens skjulte Vext i Velbehagelighed for mine Øine. Det var en Conditor af anden Rang, jeg kunde være temmelig sikker paa, ikke at blive overrasket. Nogle

af mine Omgangsvenner bleve dog opmærksomme derpaa. Dem indbildte jeg, at Kaffeen uden Sammenligning var den bedste i hele Staden, ja jeg opfordrede dem endog med stor Pathos til at forsøge det. Et Par af dem gik hen en Dag og smagte — og fandt den naturligviis maadelig, som den var. Jeg disputerede imod med al Iver. Følgen deraf var, at da det engang paa tredie Sted kom paa Tale mellem dem og nogle Flere, hvorfor jeg altid gik hos den Conditor, sagde Een af dem: „aah! det er ikke Andet end hans sædvanlige Trods. Han har for et Indfalds Skyld paastaaet, at Kaffeen var superb, for nu blot at have Ret tvinger han sig til at drikke det Pvit. Saaledes er han, et godt Hoved men det stridigste Menneske, og man hævner sig paa ham som paa Diogenes ikke ved at sige ham imod, men ved ikke at bryde sig om ham og in casu om hans Conditor-Besøg." En Anden meente, at jeg havde en stor Disposition til fixe Ideer, og han fandt det morsomt, at jeg virkelig kunde troe, at Kaffeen var god. I Grunden havde de dog alle Uret, thi Kaffeen var ogsaa efter min Smag slet. Derimod havde de ikke Uret i at hævne sig paa mig, ved at opfylde mit Ønske, at lade mig i Fred med min Conditor og hans Kaffee. Hvis jeg havde bedet dem derom, havde jeg neppe kunnet være saa tryg. Jeg drak Kaffeen, tænkte ikke stort derpaa, men her var det jeg ventede, her var det jeg nærede Forelskelsen med Længselen, og vederqvægede den med Synet, og herfra tog jeg meget hjem med mig, naar Synet var forsvundet. Ved Vinduet torde jeg aldrig sidde, men naar jeg sad midt inde i Værelset, kunde mit Øie beherske Gaden og det modsatte Fortoug, hvor hun gik; men den Forbigaaende kunde ikke see mig. O skjønne Tid, o elskelige Erindring, o søde Uro, o lykkelige Syn, naar jeg smykkede min skjulte Tilværelse med Forelskelsens Trylleri.

Som Dreng havde jeg en Latin-Lærer i den lærde Skole, hvem jeg oftere mindes. Han var meget duelig, det var ogsaa langtfra, at man ikke lærte Noget af ham, men stundom var han noget besynderlig eller, om man saa vil, noget distrait. Dog bestod hans Distraction ikke i at han faldt i Tanker, tang stille

v. ſ. v., men i at han pludſelig en enkelt Gang talte med en ganſke anden Stemme, og ud af en ganſke anden Verden. Vi læſte blandt Andet Terents Phormio med ham. Her fortælles der om Phædria, at han, forelſket i en Citharſpillerinde var reduceret til at følge hende til og fra Skole. Nu ſtaaer der hos Digteren:

ex advorsum ei loco
Tonstrina erat quædam; hic solebamus fere
plerumque eam opperiri, dum inde rediret domum.

Latinlæreren ſpurgte Diſcipelen med Underviisningens Gravitet, hvorfor ſtyrer dum her Conjunctiv. Diſcipelen ſvarede: fordi det betyder det Samme ſom dummodo. Det er rigtigt, ſvarede Læreren, men begyndte derpaa at forklare, at man ikke maatte betragte det Conjunctiviſke paa en udvortes Maade, ſom var det Partiklen ſom ſaadan der ſtyrede Conjunctiv. Det Indvortes og det Sjælelige var det, ſom beſtemte Modus, og ſaaledes her den ønſkende Lidenſkab, Utaalmodighedens Længſel, Sjelens Bevægethed i Forventning. Derpaa blev hans Stemme aldeles forandret, og han vedblev: Den, der nemlig her ſidder og venter i hiin Tonſtrina, ſom var det hos en Conditor eller paa et ſaadant offentligt Sted, er ingen ligegyldig Mand, men en Forelſket, der venter den Elſkede. Ja havde det været en Porteur, en Portechaiſedrager, et Bud eller en Droſkekudſk, der havde ventet, ſaa vilde egentligen det at vente være at tænke ſom ſamtidigt udfyldende Tiden, medens Pigen var til Muſik og Sang, hvilket ikke er conjunktiviſk men indikativiſk tænkt, det ſkulde da være at diſſe Herrer ventede paa Betaling, hvilket er en meget maadelig Lidenſkab. Egentligen burde Sproget ſlet ikke tillade, at en ſaadan Forventning udtrykkes i Conjunktiv. Men det er Phædria, der venter, og han venter, blot hun dog, naar hun dog blot, at hun dog blot, ſnart, ſnart vilde vende tilbage; og alt Dette er ret egentlig Conjunktiviſk. Der var en Høitidelighed og en Lidenſkab i hans Stemme, ſaa Diſciplene ſad ſom havde de hørt en Aande-Røſt. Han taug,

derpaa rømmede han sig og sagde med Underviisningens sædvanlige Gravitet: den Næste.

Dette var en Erindring fra min Skoletid, jeg indseer nu tydeligen, at min uforglemmelige Latin-Lærer, skjøndt han kun gav sig af med Latin, ogsaa havde kunnet paatage sig andre Fag.

Om Aftenen for et Aar siden fulgte jeg hende hjem. Der var ingen Anden, man kunde anmode derom. Jeg gik glad ved hendes Side, i Selskab med Flere. Og dog syntes jeg mig næsten lykkeligere i mit Skjul; det at komme Virkeligheden saa nær, uden dog i Virkeligheden at være nærmere, fjerner, medens Skjulthedens Afstand drager Gjenstanden til sig. Hvis det Hele var en Illusion? Umuligt. Hvorfor føler jeg mig da lykkeligere i Mulighedens Afstand? Af den Grund jeg selv har angivet, alt Andet er en mørk Indbildning; hun er jo den Eneste, jeg elsker, jeg har elsket, jeg vil aldrig elske nogen Anden. Men jeg vil heller ikke nedværdige min Sjel ved som det hedder at lære hende at kjende, ved at prøve og efterforske hendes Væsen. Hun er min Elskede, og min Forelskelses skjulte Gjerning er det at tænke alt Elskeligt om hende, indtil jeg næsten omkommer af Utaalmodighed. Timen og Stunden maa vel nærme sig, min Sjel er besluttet.

d. 9. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Jeg tæller Øieblikkene; blot en Beleilighed forundes mig til at tale med hende, saa er Loddet kastet. Paa ny har jeg overtænkt det Hele — hende eller slet ikke. Gud i Himlene! at det nu maatte blive lykkeligt. Bede om hende turde jeg ikke, uden med den uendelige Reservation, der gjør at jeg ikke beder om hende, men om hvad der er mig tjenligt. Anderledes har jeg aldrig turdet bede Gud om Noget, har aldrig ønsket at bede anderledes, ad Resignationens Gjenvei er vistnok Gud et Menneske allernærmest, men denne Gjenvei er en heel Reise omkring Tilværelsen. I en vis Forstand frygter

jeg næsten mere hendes Ja end hendes Nei. Fortrolig som jeg er med Taushed og med mørke Tanker passer et Nei bedre for mig. Dog er et Ja — ja det er mit eneste Ønske. Det skal jo heller ikke passe til det Øvrige, det skal betyde mig, at som jeg har en mørk Afkrog i min Sjel, hvor jeg er en Indsidder i Tungsind, saa skal Glæden nu ogsaa boe hos mig, naar jeg tilhører hende, jeg skal kunne samle al min Sjel paa at gjøre hende saa lykkelig som det er mig muligt. Mere forlanger jeg ikke i Verden, men at dog min Sjel maatte have eet Tilholdssted, hvor Glæden er tilhuse, een Gjenstand, paa hvilken jeg kan samle mig for at skabe Glæde og glædes.

Hende havde jeg ikke bekymret mig om at prøve eller som det hedder at lære at kjende. Det Ord rinder mig bestandigt ihu: Marthe, Marthe, Du bekymrer Dig om saa Meget, Eet er fornødent. Dette Fornødne er der, hun er den Elskede. Saaledes tænker jeg, vi passe for hinanden: er jeg god nok, hun er det altid. Farer frygter jeg ikke, Opoffrelser ikke heller, saa langtfra, at jeg næsten finder en Glæde i det absurde Ønske, at hun var ulykkelig. Sandeligen, det Eneste, jeg frygter, er, at hun uden mig skulde blive langt lykkeligere.

Hendes Omgivelse, hendes Livsforhold har jeg derimod næsten udspioneret. Heldigvis ere disse mig gunstige. Hendes Familie lever i en næsten idyllisk Ro. Hendes Fader er en alvorlig Mand, og Moderens Død har formildet hans Væsen og udbredt en Venlighed, der vel har noget veemodigt, men tillige noget aabent og indbydende. Munterheden er ikke bortvegen fra disse Steder, men Livsglæden søges ikke udenfor eller i vidtløftig Compagni med Creti og Pleti. Moderens Død har hjulpet Børnene til alvorligere at slutte sig sammen, og at have deres Tanker ved Hjemmet, hvor Faderen ikke uden Veemod men desto omhyggeligere freder om Børnene, og ikke uvenlig lader sig forynge ved Ungdommens berettigede Fordring til Livet. Det er som jeg ønsker det. Hendes Omgivelse er en saadan, at den begunstiger mit Forehavende og min Fremtids Lykke mere end en Duenna begunstiger Ridderens Forstaaelse med den

Elskede. At rive en Pige ud af en tilvant Omgivelse og omplante hende i en fremmed Levevilis vovede jeg ikke.

Saa kom da, beleilige Stund. Tale med hende vil jeg, jeg vil ikke skrive eller henvende mig til nogen Trediemand. Det er min Tro, at en Forelskelse i Oprigtighed, en Overbevisningens Inderlighed, en Valgets Besluttethed giver det korte Ord, giver Stemmen selv et Udtryk, en Tilforladelighed, som for den Vedkommende er mere overbevisende og mere fyldestgjørende end Resultatet af Fædres og Venners Overvielse, som dog ikke kjende Een. Hvad jeg vil, lader sig sige kort; jo kortere jo bedre, kun at det siges Ansigt til Ansigt. Havde jeg Veltalenhed, havde jeg Kraft til at bedaare, hvor ængstelig vilde jeg ikke være, at jeg skulde bruge den, og hvis jeg brugte den, jeg vilde komme til at betale det dyrest. Jeg frygter dog Ingen, som jeg frygter mig selv, vee mig, dersom jeg opdagede, at der havde været et svigefuldt Ord i min Mund, et eneste Ord, hvormed jeg havde søgt at overtale hende.

d. 11. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det er dog anstrængende, næsten over mine Kræfter at holde Sjelen paa Beslutningens Høieste. Saaledes svinger en Brændehugger Øxen over Hovedet, og denne Stilling fordobler Vægten mangen Gange; han stemmer ligesom sig selv imod af yderste Magt, hver Muskel skjælver i Anstrængelsen. Det er kun et Øieblik. O at disse Øieblikke maatte forkortes! O at jeg ikke griber feil! Dersom jeg i denne næsten overnaturlige Tilstand ikke griber en Virkelighed, dersom denne Potensation i en ny Reflexions Tieneste vender sig mod mig selv, saa er jeg afmattet, maaskee tilintetgjort for stedse. O Tid, Tid, hvor er Du forfærdelig at brydes med! O Menneske, hvor er Du dog besynderlig sammensat: at kunne være saa stærk, og at kunne falde for Ingenting! Thi føler jeg mig nu stærk, stærk som en græsk Gud, saa indseer jeg ogsaa, at skeer der Intet, da er jeg knuset.

Saa traf jeg da hende. Vi mødtes, idet vi begge vilde besøge Familien i Kronprindsessegaden. Fruen var oppe hos Bedsteforældrene i anden Etage; da jeg havde et Ærende til hende, var Datteren saa artig at ville hente hende ned. — Vi vare altsaa ene. Maaskee vilde en gunstigere Leilighed ikke saa snart tilbyde sig, eller et saa sikkret Øieblik. Bedstemoderen var noget tunghør, men, som gamle Folk ofte er det, meget nysgjerrig, altsaa skulde Alt fortælles høit og tydeligt, hvilket dog tager nogen Tid; Juliane havde, idet hun løb ud af Døren, slaaet Entrée-Døren i efter sig, og saaledes lukket sig og sin Frue Moder ude. Situationen begunstigede derimod ikke nogen vidtløftigere Expectoration, eller en glødende Følelses Natur-Bedragerier, men den vilde nødsage hende til at bruge al sin Magt for at Ingen skulde mærke Noget, og skulde endeligen de Indtrædende finde hende lidt anderledes end ellers, vilde de naturligt forklare det af den Mangel paa Takt, hvormed Juliane havde ladet os være ene, saa meget mere som det, at jeg maatte ud og lukke op, vilde give Anledning til lidt Overgivenhed. Det Dramatiske er dog langt hurtigere, et halvt Minut var mig nok til at overskue hvad der bliver mig vidtløftigt, naar jeg vil kalde det frem for Erindringen.

Er jeg dog ikke lumsk, er der dog ikke noget Beregnet i Alt, hvad jeg foretager mig? Du gode Gud! naar jeg bruger min Klogskab netop af Omsorg for hende, hvad kan jeg saa gjøre mere? Det udtalte Ord kunde nu blive en Hemmelighed mellem hende og mig, Ingen, ikke en Djævel kunde falde paa, at et saadant Øieblik blev benyttet saaledes, det udtalte Ord kunde være dødt og magtesløst, som var det aldrig sagt, hvis det saaledes behagede hende. Situationen var netop saaledes, at den forhindrede det, hvis hun ellers i sin Sindsbevægelse skulde have yttret et Ord til Nogen, et Ord, hun bitterligen maaskee vilde fortryde.

Hvad jeg sagde, det veed jeg ikke, men det gøs i mig selv; og skjøndt rolig, var min Stemme dog bevæget; hvorledes kan jeg ikke beskrive, kun var det ubeskriveligt lindrende, at give mig

Luft. Jeg er overbeviist om, at hvad jeg har sagt har havt hele min Lidenskabs indre Sandhed. Hun blev som forstenet, hun skjælvede synligt, hun svarede ikke eet Ord. — Jeg hørte Fodtrin paa Trapperne, der blev ringet paa, jeg lukkede op, Latteren hjalp paa Alt, Conversationen begyndte; det lykkedes. Mit Ønske var nu, at hun vilde gaae først og derved undgaae, at vi ikke kom til at følges ad, hvilket kunde være mistænkeligt; ved at gaae først sikkredes hun ogsaa mod ethvert Spørgsmaal. Formodentligt har hun selv indseet det Samme; hun gik. Jeg blev en Timestid for at distrahere.

Derpaa gik jeg hjem og henvendte mig skriftligt til hendes Fader og anholdt om hendes Haand. Nu var enhver verdslig Deliberereen, enhver deeltagende og bekymret Betragtning i Anledning af et saa vigtigt Skridt mig fjær og i mine Tanker Sagen aldeles vedkommende. Jeg ønsker langtfra ikke at undgaae det, tvertimod ønsker jeg, at enhver Vanskelighed, enhver Tvivl maa komme bestemt til Orde, enhver Fare maa blive hende tydelig. Men mit første Ord, min Kjærligheds-Erklæring skal hævdes; den skal ikke kastes ind mellem saadanne Overveielser som et Aktstykke mere. Har jeg tiet saa længe, har jeg ogsaa Ret til at udsige Ordet, uden Kunst, uden Svig, men saaledes som min Stemning byder det, naar den samler en stille Lidenskabs Kraftfylde i et afgjørende Ord og i et afgjørende Øieblik. Det Indtryk vil jeg hun skal have af mig, det Indtryk vil jeg selv have, det Øvrige befaler jeg Gud i Vold, som da ogsaa Dette, men paa en anden Maade.

Har jeg overvældet hende; har jeg gjort for stærkt et Indtryk; kan en Pige maaskee ikke bære det Uventede og en Lidenskabs Udbrud samlet i Eet? Hvorfor taug hun? Hvorfor skjælvede hun? Hvorfor blev hun næsten angest for mig? Naar Borgporten i mange Aar ikke har været aabnet, da lukkes den ikke lydløst op som en Mellemdør, der drejer sig i Fjedere! Naar Taushedens Dør længe har været lukket, da lyder Ordet ikke som en hurtigløbende Tunges Goddag og Farvel; naar man med eet Ord skal sætte Alt ind, naar man i Aar og Dag kun

har villet Eet, og nu skal sige det, ikke til en Ven, men til Den, i hvis Haand Opfyldelsen er lagt, da er Stemmen ikke uinteresseret som en Vægters, der raaber hvad Klokken er, og anderledes interesseret end Eens, der tæller Tørv. Hvorfor frygter jeg da, hvorfor er jeg urolig, hvorfor vil allerede Reflexionen til at saare mig, som var der noget Underfundigt i at tie saa længe, noget Dæmonisk i at kunne det, noget Listigt i at benytte Øieblikket, noget Uforsvarligt i at bruge det simpleste Middel og den redeligste Fremgangsmaade, fordi denne maaskee er den stærkest virkende.

d. 12. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det er afgjort. Man gjorde mig altsaa ikke Prøvens Tid lang; nu det behøvede jeg ogsaa, thi jeg er meget anstrænget. Du senestærke, smidige Athlet, o Mulighed, Dig søger man forgjæves at løfte fra Jorden, at man kan tage Magten fra Dig, thi Du lader Dig trække ud saa lang som en Evighed og beholder dog Fodfæste; Dig søger man forgjæves at fjerne fra sig, thi Du er Een selv. Ja jeg veed det, Du bliver dog Den, der engang tager Livet af mig, men denne Gang ikke. Slip mig, Du visne Hex, hvis Favnetag er mig modbydeligt, som Hexens i Skoven var det for Rolands Svende, skrump sammen til det Intet Du er, lig saa der som en vindtørret Snog, indtil der atter kommer Liv i Dig, og Du atter bliver seig og elastisk og livsfortærende for min Sjel! I dette Øieblik er din Magt brudt. Prøvens Tid er forbi, blot den dog ikke har været for kort, blot dog Ingen har tilskyndet hende til at fatte en Beslutning, blot man har gjort hende Sagen vanskelig nok.

Vær da glad, min Sjel! Hun er min. Gud i Himlene, jeg takker Dig! Nu en lille Rastdag, at jeg ret kan fryde mig ved hende, thi det veed jeg vel, jeg kan dog Intet, slet Intet foretage mig uden at see og tænke paa hende.

Det første Kys hvilken Salighed! En Pige glad i Hu, lykkelig i Ungdom! Og hun er min. Hvor er alle mørke Tanker og Ind-

bildninger kun et Spindelvæv, og Tungsindet kun en Taage, der flygter for denne Virkelighed, en Sygdom, der er helbredet og helbredes ved Synet af denne Sundhed, denne Sundhed, der jo er min, da den er hendes, mit Liv og min Fremtid. Rigdom har hun ikke, det veed jeg, jeg veed det nok, behøves ei heller, men hun kan sige som en Apostel har sagt det til den Værkbrudne: Sølv og Guld haver jeg ikke, men hvad jeg haver, det giver jeg Dig, stat op, vær karsk!

Blev jeg igaar som 10 Aar ældre, idag er jeg bleven 10 Aar yngre, nei yngre end jeg nogensinde har været. Er dette en Krisis? Er det Afgjørelsens Svæven? Estne adhuc sub judice lis? Skal jeg være bleven 10 Aar ældre, jeg som næsten var en Olding — den stakkels Pige, der skal puste om en Afdød; eller er jeg bleven ung, som jeg aldrig har været det — misundelsesværdige Lod at kunne være saa meget for et Menneske.

d. 12. Januar. Midnat.

Alt sover; kun de Døde stige nu frem af Graven og leve om igjen. Og end ikke det gjør jeg, thi da jeg ikke er død, kan jeg jo ikke leve om, og dersom jeg var død, kunde jeg jo heller ikke leve om, thi jeg har jo aldrig levet.

For at holde min natlige Sysel saa skjult som mulig, bruger jeg den Forsigtighed at gaae i Seng Kl. 9. Kl. 12 staaer jeg op igjen. Det tænker Ingen paa, end ikke de Deeltagende, der have Deeltagelse nok til at opholde sig over, at jeg gaaer saa tidligt i Seng.

Var det et Tilfælde, der bragte os saa nær sammen, eller hvilken Magt forfølger mig med hende, hvem jeg flyer og dog ikke vil undflye. At see hende er mig en Rædsel, som det maa være for Synderen at høre Dødsdommen oplæses, og dog tør jeg ikke undgaae dette Syn, saa lidet som jeg tør søge det, hvilket ligesaa godt kunde virke forstyrrende paa hende. Dersom jeg vidste med mig selv, at jeg var gaaet et Skridt af min sædvanlige Vei for at undgaae hende, var bleven borte fra noget Sted, hvor

jeg pleier at komme, for at undgaae hende, jeg troer jeg tabte Forstanden. Kun ved at taale og lide, ved at bøie mig under ethvert Argument mod min sønderrevne Sjel, holder jeg Mening i min Existents. Hvis jeg gik en Gade for at søge hende, et Skridt, jeg troer jeg tabte Forstanden af Bekymring for at skulle have forhindret hende i, at hjælpe sig selv. Jeg tør Intet foretage mig, Intet lade, min Tilstand er som den Fordømtes evige Qval.

Og idag var det vor Forlovelsesdag! Hun vilde skraae ind paa Fortouget fra Gaden, jeg gik paa Fliserne og havde Fortougsret. Hun kunde ikke komme til at sætte sin Fod paa Rendesteensbrættet førend jeg var passeret, en Vogn, der kjørte forbi, gjorde hende det umuligt at tye ud paa Gaden. Havde jeg villet tale med hende, Situationen var saa gunstig som mulig. Men nei, ikke et Ord, ikke en Lyd, ikke en Bevægelse af Læben, ikke en tvivlsom Antydning i Øiet, Intet, Intet fra min Side. Store Gud, hvis hun var en Feberpatient, hvis dette Ord af mig var det Glas kolde Vand, hun ønskede, jeg skulde negte det? Saa er jeg altsaa et Umenneske! Nei, min lille Jomfru, nei! vi have talet nok sammen! O at jeg kan tale saaledes om hende i min Tanke, hende, for hvis Skyld jeg vil vove Alt, naar jeg blot kan forstaae, at det er hende tjenligt. Men hvorfor forfølger hun mig? Jeg har Uret, sandt, vist, himmelraabende Uret. Men er jeg ikke straffet, har jeg ikke et Mord paa min Samvittighed? Har jeg da slet ingen Rettigheder? Skal hun slet ikke kunne forstaae hvad jeg lider? Er det en elskende Pige, der handler saaledes? Og hvorfor seer hun saaledes paa mig? Fordi hun troer, at inderst inde gjør det et Indtryk paa mig. Altsaa troer hun noget Godt om mig. Og da at ville saare den Martrede!

Jeg gjorde Øieblikket saa langt som muligt. Ved et saadant Sammenstød bliver der altid en Standsning, fordi den Ene maa vente til den Anden er passeret. Saa benyttede jeg mig af Fordelen for at bedømme hendes Udseende og om muligt hendes Sjelstilstand. Jeg havde taget mit Lommetørklæde op, og som man i al Bequemmelighed holder det ud for at see, hvilken Deel man vil bruge, saaledes stod jeg pflegmatisk, som

kjendte jeg hende ikke, skjøndt jeg saae paa hende og med Fortvivlelsens Nøiagtighed. Men intet Ord, enhver min Mine saa betydningsløs som et Intet. Ja brus kun derinde, thi ogsaa jeg har varmt Blod, maaskee kun for varmt; spræng Hjertet, saa jeg styrter død om, det lader sig høre, det finder man sig i; bank zittrende i Fingerspidserne, om det saa skal være, bank indvendig med Forfærdelsens Slag paa Hjernen, men ikke synligt i Tindingerne, ikke i Læberne, ikke i Øiet, det vil jeg ikke, jeg vil det ikke. Hvorfor blev jeg hidset, hvorfor blev jeg nødsaget til at opdage, hvilken Magt jeg har i Forstillelse, naar det gjælder en god Sag!

Hun var mindre bleg, men maaskee var den friske Luft Skyld deri, maaskee havde hun gaaet længere. Hendes Blik gjorde et Forsøg paa at dømme mig, men da slog hun Øiet ned, hun saae næsten bedende ud. En Qvindes Bønner! Hvo gav hende uforsvarligt dette Vaaben i Hænde, hvo giver den Rasende et Sværd, og hvor afmægtig er dog ikke han i Sammenligning med den Afmægtiges Bøn!

Da jeg svingede om Hjørnet, maatte jeg holde mig ved Husene. Dersom der nu var en Fortrolig, til hvem jeg vilde sige: saaledes er det, jeg kan see ganske rolig og lidenskabsløs ud, men naar jeg dreier om Hjørnet, da er jeg nærved at besvime, og dersom denne Fortrolige var en Nysgjerrig, der vilde belure mig, hvad saa? Saa vilde jeg blive opmærksom derpaa, thi som Kaspar Hauser kunde føle Metal gjennem utallige Lag Tøi, saa føler jeg Bedrag og List gjennem ethvert Hylster, hvad saa, saa vilde jeg ikke blive svimmel, idet jeg dreiede om Hjørnet, men naar jeg da var gaaet igjennem den Gade, og den Nysgjerrige Intet havde seet, da vilde jeg søge den nærmeste Tvergade for at synke om.

Sov nu vel, sov vel, min Elskede! Give Gud hun maatte sove al sin Smerte ud og sove sig glad og rødmende til imorgen! Have Linie-Dandsere, der ere Forældre, ingen Fader- og Moderkjærlighed, have de ingen, naar de sætte Barnet op paa den smale Linie, og gaae i Dødsens Angst nedenunder? Har man

ikke afsagt min Dom, at jeg er en Morder, hvad kan altsaa skee værre end at hun døer, og dog er der nu ingen Sandsynlighed derfor. Enten er hun den Sjeldne blandt Pigerne, saa vil netop min Fremgangsmaade bidrage Sit til, at hun ikke forstyrres i at blive det Udmærkede, en Pige, hvis Apotheose ikke begyndte med Døden, men med Sorgen, — eller hun er, ja jeg gider ikke sige det, hun har indbildt sig o. s. v., og derpaa bliver hun forstandig o. s. v. o: indbilder sig at være bleven forstandig o. s. v. — holdt! jeg eier ingen faktisk Oplysning, der berettiger mig til nogen Conclusion. Altsaa bliver jeg i min Elendighed, og holder hende i Ære. Men min Forstand, min Forstand, den siger mig det, jo den siger mig det for at krænke mig, thi det var jo ikke mit Ønske, at hun skulde vise sig at være mindre end hvad hun syntes, og jeg kunde dog hverken for hendes eller for min Skyld ønske saaledes at frelses o: saaledes at blive til Nar.

Men Intet, Intet er der, som kan hjælpe mig med en lille Oplysning. Forgjæves kaster jeg mig utaalmodig nu paa den ene Side, nu paa den anden; naar man ligger paa en Pinebænk nager det overalt. Hun kan foragte — store Gud! det er det jeg vil, det jeg arbeider for, og dog gyser det i mig ved Tanken om et saadant Martyrium paa Livstid. Om jeg vil kunne udholde det, om jeg ikke aldeles fortvivler, jeg veed det ikke, men det veed jeg, og det veed den Magt, der ifølge sit Væsen er Medvider i de skjulteste Tanker, den veed, at jeg har trukket i Snoren til Styrtebadet. Om det skal knuse mig, veed jeg ikke. — Hun kan bestikke sin Sjel til Taalmodighed, kan med uskadt Samvittighed tage Sorgens Slør, hvad kan jeg? Hvor skjuler jeg mig for mig selv, hvor er det Hvilested, at den Mødige kan samle nye Kræfter, hvor redes det Natteleie, paa hvilket jeg kan slumre stille og qvægsomt. I Graven? Nei, thi det er usandt hvad Skriften siger, at der i Graven er ingen Erindring, jeg vil erindre hende. I Evigheden? Er der Tid til at sove? I Evigheden! Hvorledes vil jeg see hende igjen? Skal hun der træde anklagende og dømmende frem? Forfærdelse! Eller skal hun maaskee have transpireret det Hele ud som en Barnestreg? Modbydeligt! Og dog ikke mod-

bydeligt, men noget Værre, thi var maaskee ikke min Taushed Skyld i, at hun blev en Saadan. Og jeg, som netop har frygtet, at et Ord af mig skulde gjøre hende pjattet og berolige hende i Passiar!

d. 15. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Er det saaledes at være forlovet? Thi hvad det er at være forelsket, det vidste jeg, men dette Nye, at vide sig Forelskelsens Gjenstand sikret, at hun er min, min for evig.

Er det saaledes at være Moder, klagede Rachel, da Tvillingernes Strid begyndte i Modersliv, og saaledes har vel Mangen sagt til sig selv, naar det var opnaaet hvad han higede efter: er det saaledes?

Og strider det ikke i mig som var der tvende Væsener: er jeg bleven 10 Aar ældre eller er jeg bleven 10 Aar yngre?

Hvor det dog maa være besynderligt at være en ung Pige, at leve saaledes frisk væk ind i Livet. Jeg troede jeg skulde være sluppen, at jeg skulde være forvandlet, at jeg havde seet mig forelsket og ved at see forelsket paa hende skulde see mig frelst, saa jeg var bleven som hun en Fugl paa Qvisten, en Frydesang i Ungdommen, at vi skulde være opvoxede sammen, at vort Liv skulde være lykkeligt for os i Foreningen, forstaaeligt i sin Lykke for Andre, som den Glades Hilsen, naar han iler os forbi og kaster et Kys til os.

Meget forstaaer jeg, enhver Reflexion, som jeg hører eller læser, er jeg saa fortrolig med som tilhørte den mig. Men dette Liv forstaaer jeg ikke. At tænke paa ingen Ting, og dog være saa elskelig, at leve Viisdom og Daarskab mellem hinanden, uden ret at vide, hvilket der er hvilket. Dersom en Juveleer, der havde udviklet sit Kjendskab til ægte Stene indtil at have sit Liv i denne Distinction, dersom han saae et Barn, der legede med forskjellige Stene, ægte og uægte, hvilke Barnet blandede mellem hinanden og havde lige Fryd af begge — jeg tænker det vilde gyse i ham

at see den absolute Distinction hævet; men dersom han saae Barnets Lykke, dets fornøielige Sind over Legen, saa vilde han maaskee ydmyge sig derunder og fængsles til dette gysende Syn. Saaledes er der for den Umiddelbare ingen absolut Distinction mellem hvor Ideen bryder sig i Tanken og Sproget som Ædelstenen i Straaleglandsen, og hvor dette mangler, der er ingen absolut Distinction, der gjør det Ene til det Kostbareste af Alt, det Andet til Intet, det Ene til Det, der bestemmer Alt, det Andet til hvad der end ikke kan bestemmes i Forhold til dette.

Elskende bør jo intet Mellemværende have. Ak! ak! vi have for kort været forenede til at have noget Mellemværende — vi have Intet imellem os, og da have vi en Verden imellem os, netop en Verden.

I de enkelte Øieblikke er jeg lykkelig, fuldkommen lykkelig, lykkeligere end jeg nogensinde havde drømt om; mig er dette rigeligt Vederlag for min Smerte; blot hun Intet aner, saa er Alt vel.

Hun er taus, stillere idetmindste end hun pleier at være, men kun naar vi ere ene. Om hun tænker? Blot hun ikke begynder at reflektere!

d. 17. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Hvad er dette? Hvad vil det sige, jeg er saa bevæget som Skovens angstfulde Hvirvel mod Uveir. Hvad er det for en Anelse, der sammenknuger mig? Jeg kjender ikke mig selv igjen. Er dette Forelskelse? O! nei! Saa meget forstaaer jeg vel, at det ikke er med hende, ikke med Eros jeg skal stride. Det er religieuse Kriser, der trække sammen over mig. Min Livs-Anskuelse er bleven mig selv tvetydig, hvorledes kan jeg endnu end ikke sige. Og mit Liv tilhører hende, men hun aner Intet.

d. 17. Januar. Midnat.

Hvad jeg skriver om Morgenen er fra det Forbigangne, og tilhører det forgangne Aar, hvad jeg nu skriver, disse mine

„Nattetanker," er Journalen for det løbende Aar. Det løbende Aar! Hvilken forfærdelig Spot over mig ligger der ikke i dette Ord. Dersom et Menneske havde opfundet Sproget, vilde jeg troe, han havde opfundet dette Ord for at haane mig. I gamle Dage brugte de Militaire en meget grusom Straf, at ride paa Træhesten. Den Ulykkelige blev ved Vægter tvungen ned paa en Hest, hvis Ryg var ganske skarp. Da den engang exequeredes, og Synderen vaandede sig i Smerte, kom en Bonde gaaende paa Volden, blev staaende for at see ned paa Exercer-Pladsen, hvor Synderen leed sin Straf. Fortvivlet af Smerte, ophidset ved Synet af en saadan Tværdriver, raabte den Ulykkelige til ham: hvad gloer Du paa? Men Bonden svarede: kan Du ikke taale man seer paa Dig, saa kan Du jo ride om ad en anden Gade. Og som hiin ridende Synder var ridende, saaledes er det løbende Aar løbende for mig.

Noget maa der gjøres for hende. Mit Hoved spinder lutter Intriguer fra Morgen til Aften. Var min Adfærd før hun blev min i al Oprigtighed, ved den ængsteligste Undgaaen af Alt, hvad der kunde synes List, saa er jeg nu bleven desto intriguantere. Hvo vilde ikke anse mig for en Daare, hvis jeg sagde til ham, at hun nu i dette løbende Aar beskæftiger mig mere end nogensinde. Og dog er Vanskeligheden den, at jeg ikke tør foretage mig Noget, thi den fjerneste Anelse om, hvorledes hun beskæftiger mig, vilde være det absolut Farligste, det kunde maaskee lokke hende ud ved et Haab i det Ubestemte, og lade hende frelses o: omkomme, fortabes i Halvhed.

At ville betale enhver Oplysning, ethvert Ord med Guld, og ikke at turde det, fordi det er livsfarligt, da det kunde vække hendes Mistanke, og forstyrre hende i at hjælpe sig selv! At maatte ad tusinde Krumningers Vei tiltrygle sig en Yttring en passant, naar man kunde have Meddelelse i Overflod, men ikke tør det, ikke tør det for hendes Skyld! Dersom jeg vilde iagttage absolut Taushed mod mine saakaldte Nærmeste, kunde det ogsaa let vække en Mistanke. Derfor har jeg lavet en Formular, jeg siger til dem. Kun siger jeg den ikke som Formular, men

afdeclamerer den, saa mærker man det ikke, at det er Formular. Dette kan man lære af en Præst. Han veed godt, at det er en gammel afdanket Prædiken, han holder, men naar han declamerer og afstørrer Sveden, saa troer Tilhøreren, at det er en Tale. Saaledes troe ogsaa de Vedkommende, at jeg taler, uagtet jeg kun fremsiger en Formular, der er saa stereotyp og hvert Ord valgt efter langt Overlæg. Det Modsatte er ogsaa brugeligt, at tale derom ad modum: deres meget ærede af 25de styli novi rigtigt modtaget. Der er Intet, der bedre gjør Lidenskab uigjennemsigtig, end Contoir- og Bogholder- og Forretnings-Stiil. Dette Sidste er det bedste. Jeg har studeret det ved mine Operationer mod en Indesluttet, derfor kjender jeg det. Man skulde aldrig trænge ind paa en Indesluttet, saa taber man; men som en Gigtsvag ængstes af Træk, saaledes kan man berøre ham ved en tilfældig Hentydning, man slet ikke forfølger. Eller man passer ham op, naar han tilfældigt engang har givet sig lidt Luft. Man kan strax bedømme hans Indesluttethed af, hvor vanskeligt det falder ham at bryde af. Han fortryder, han har sagt Noget, han vil fordrive Indtrykket, man tier, nu bliver han mistænkelig mod sig selv, at det ikke er lykkedes ham, han vil gjøre en Conversations-Overgang, det mislykkes, man tier, han ærgrer sig over Pausen, han forraader mere og mere, om ikke ved Andet saa ved sin Iver for at skjule. Men naar man veed det, saa gjør man sine Øvelser itide. Og Kunsten er, at tale lidt derom (thi aldeles Taushed er uklogt) og saa at holde en fortærende Lidenskab smidig paa Conversationens Tømme, saa man, lig en Rytter, kan styre den med en Sytraad, og lig en Kjøresvend, svinge i et Ottetal.

At intriguere er dog en Udspredelse, at afhøre Vidner og modtage Efterretninger, at conferere og controllere, at løbe Verden rundt, at lure paa Øieblikket er dog at foretage sig Noget, om der end Intet vindes, men det er utaaleligt at sidde og føde Vind, at udfinde den ene Plan sindrigere end den anden, og ikke turde bruge den, fordi det er endnu klogere, at lade være, at man ikke skal blive forraadt; at see disse tantaliske lokkende

Frugter, der friste Sympathien ved at love Alt! At have Lidenskab som en Spiller, og ikke at turde røre sig af Stedet, og kun være bunden ved sig selv! At have Sjelen fuld af dumdristigt Mod, og Hjernen af Planer, og Ordet nærværende, og da at have en Pen, der ikke kan skrive eller med stor Møie et Bogstav hver anden Time! At have Lidenskab som en Fisker, at vide hvor det vil bide, og ikke turde kaste ud, eller at see Floddet bevæget og ikke turde trække til, at ikke denne Bevægelse skal forraade Noget! At have Den i sin Magt, der kunde sige Alt, at have Kniven paa hans Strube, hvis han forraadte Noget, og dog ikke turde bruge ham, fordi der dog for mig intet Forhold er imellem Hevnen over ham og den Skade, han kunde volde hende. Istedetfor saadanne Oplysninger at skulle nøies med et tilfældigt Ord af en Pige, en Tjener, en Hyrekudskekarl, en Forbigaaende; og at skulle bringe Noget ud deraf, fordi det er Een en Salighedssag. At skulle koge Suppe paa en Pølsepind — men at skulle koge Kraftsuppe paa en Pølsepind og skulle det, fordi det er Een det Vigtigste af Alt! At skulle sidde her i Natten og tale efter de Forskjellige, at Stemmen ikke har forraadt Noget, at Conversationstonen er holdt! Ikke at turde troe Nogen! Hvad vil det ogsaa sige, om Den vilde troe Nogen, som ikke har turdet troe en Pige, han elskede, og hvem han kunde omspænde med hundrede speidende Jagttagelser! Hvis man skulde betroe sig til Nogen, da ene at turde vælge Den, man ikke kan troe o: i Bedragets Form at betroe sig til ham.

Den Eneste, jeg egentligen faaer Noget at vide af, er saare langtfra at være i min Tjeneste. Dog er der en hemmelig Forstaaelse imellem os. Han veed Alt, maaskee er han den Paalideligste af Alle. Heldigviis hader han mig. Han vil om muligt pine mig, ja jeg forstaaer det. Directe siger han aldrig Noget, han nævner aldrig noget Navn, men han fortæller mig saadanne besynderlige Historier. I Begyndelsen forstod jeg ham slet ikke, men nu veed jeg, at han taler om hende, men under fingerede Navne. Han troer jeg har Phantasi nok til at forstaae enhver Hentydning; det har jeg ogsaa, men ogsaa Forstand

nok til at lade som Intet. Dog maa jeg beregne, at han er ondskabsfuld.

Gid hun var død, gid hun var død strax, gid hun var sjunken død om for mine Øine i det afgjørende Øieblik, gid Familien var styrtet til, gid jeg var bleven arresteret, gid der var bleven en Criminelsag! O, gid dette var skeet! Jeg havde strax anøgt om at blive henrettet, og at vorde fritagen fra tomme Vidtløftigheder. Den menneskelige Retfærdighed er dog en Narrestreg, og 3 Instantser gjør blot Spasen kjedsommelig. Aktor og Defensor er som Harlekin og Pierrot og Retfærdigheden er som Jeronymus eller Cassander, der tages ved Næsen. Alt er her latterligt, Vægterne inclusive, som paradere ved Executionen. Skarpretteren er den eneste antagelige Figur. Hvis min Ansøgning da ikke afsloges, naar jeg selv vilde betale alle Omkostninger, saa havde jeg med denne min Fortrolige opsøgt en Egn, der svarede til min Sjelstilstand, der havde jeg forlangt af ham, hvad ellers Ridderen fordrer af den troe Riddersvend at løbe ham Sværdet i Brystet, og det gjør jo ingen Forskjel om det er en Ridderssvend eller en Skarpretter, tvertimod har denne Sidste den Fordeel, at han ikke behøver at gjøre sig nogen Samvittighed deraf. — Saa havde der været Mening i det Hele.

Men dette er der ingen Mening i. Jeg er en Skurk. Rigtigt, hvis jeg var den, jeg ansees for at være, men jeg er lige det Modsatte. Hvad er jeg saa? En Nar, en Phantast, en overspændt Ridder, der vil tage sig en ung Piges Ord saa nær. Hvorledes! Er det en theologisk Fremgangsmaade mod mig, som Aristoteles fordrer den? Er der intet Tredie? Var det et løst Ord? Død og Helvede, naar jeg optager en Vidne-Forklaring, saa gjør jeg det tilgavns. Jeg brugte 2 Maaneder, jeg har forsøgt i alle Stemninger, hun har sagt det paa saa afgjørende en Maade, som det er muligt. Er det et løst Ord? Det maa da være, at en Pige ifølge sit Væsen ogsaa i aandelig Forstand fornyes og begynder forfra.

See! nu er jeg vel skikket til at gaae i Seng, oplagt til at sove, jeg den Troløse. Saa vil jeg slet ikke tænke paa Noget, og fremfor Alt afskye Enhver, hvis Livs-Ansluelse ved at ville tage

en Pige i Forsvar fornærmer hende dybere end jeg har gjort. Saa vil jeg til Slutning tænke paa Dig udødelige Shakspeare, Du kan tale lidenskabeligt, jeg vil tænke paa den elskelige Imogen i Cymbeline, naar hun siger i 3die Akt 4de Scene:

Falsch seinem Bett? Was heißt das falsch ihm seyn?
Wachend d'rinn liegen und an ihn nur denken?
Weinend von Stund zu Stund? Erliegt Natur
Dem Schlaf, auffahren mit furchtbarem Traum
Von ihm; erwachen gleich in Schreckensthränen?

Her vilde selv en Digter af Rang bryde af, men Shakspeare veed at tale Lidenskabens Sprog flydende, et Sprog, der da sensu eminenti har den Egenskab, at kan man ikke tale det flydende, kan man slet ikke tale det o: det existerer slet ikke for Een. Imogen siger derfor:

Heißt das nun falsch seyn seinem Bette? heißt es?

Lad Imogen have ret i, at der Männer Schwüre sind der Frauen Verräther, men forbandet være den lumpne Trøst, at en Qvindes Eder kan ikke bedrage Nogen, fordi hun ikke kan aflægge Ed eller sværge.

d. 20. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Jeg kan ikke holde min Sjel paa Forelskelsens Umiddelbarhed. Jeg seer vel, at hun er yndig, i mine Øine ubeskrivelig, men jeg nænner ikke at kaste min Sjels Lidenskab i denne Retning. Ak! Yndighed er forgængelig, det er Synd strax at gribe til. Hun skal ikke klage paa, at jeg i denne Henseende leder hende erotisk vild. Ogsaa af en anden Grund er jeg saa tilbageholdende; thi naar hun er skjønnest er jeg ulykkeligst. Da synes det mig, at hun har en saa ubeskrivelig Fordring til Livet; som jeg da kan fatte, at ethvert Menneske har en Fordring til Livet, kun jeg ikke. Jeg kunde ønske hun var styg, saa gik Alt bedre. Mon Socrates vilde forstaae denne Forklaring af at elske de Stygge? Og dog er det saaledes, det Lige elsker dog kun det Lige. Var hun ulykkelig, det vilde hjælpe. Men denne barnlige Lykke, denne Lethed i Verden, som jeg ikke kan

forſtaae og ikke dybt og ikke væſentligt ſympathiſere med (fordi min Sympathi derfor er igjennem Veemod, hvilket netop viſer Modſigelſen) — og min Kæmpen, mit Mod, for at nævne noget Godt hos mig, min Lethed i at dandſe over Afgrunde, hvorom hun ſlet ingen Foreſtilling har, og hvormed hun kun uvæſentligen kan ſympathiſere, ſom med en angſtfuld Fortælling, man læſer, hvis Virkelighed man ikke tænker, o: gjennem Phantaſien — hvad ſkal dette blive?

Saa har jeg valgt det Religieuſe. Det ligger mig nærmeſt, min Tro er til det. Lad ſaa Deiligheden ſtaae hen, Himlen bevare hende den. Vinder jeg et fælleds Udgangspunkt ad denne Vei, ſaa kom Du ſmilende Sorgløshed, jeg vil glæde mig med Dig, ſaa oprigtigt jeg kan, ſaa flet unge Roſer i Dit Haar, jeg vil tage ſaa let paa Dig ſom det er mig muligt, ſom det er Den muligt, der er vant til med Tankens Lidenſkab med Livsfare at gribe efter det Afgjørende.

Igaar læſte jeg en Prædiken høit for hende. Hvilken Bevægelſe, aldrig har min Sjel ſaaledes været ryſtet, Taarer trænge ſig frem i mine Øine, en anet Forfærdelſe er over mig, dybere og dybere ſynker Bekymringens mørke Sky over mig, jeg kan neppe ſee hende, ſkjønbt hun ſidder hos mig. Hvad mon hun tænker, ſtakkels Pige! Og dog lad der ad denne Vei komme hvad der komme vil. Hvad mon hun tænker? Hun er taus, ſtille, men ganſke rolig. Mon hun ſkulde tilſkrive Forelſkelſen denne Virkning, at jeg følte mig ſaaledes overvældet af hende? Det er umueligt, det var i mine Øine det Uſkjønneſte, jeg kan tænke mig. Naar jeg ydmyger mig under Gud, da at troe, at det var under hende! Nei ſaaledes virker hun ikke paa mig. Jeg har kunnet, jeg kan endnu bære at leve uden hende, naar jeg blot beholder det Religieuſe. Men jeg aner, at det er det Religieuſes Kriſe for at bringe det ind i hvad jeg her har begyndt.

Skulde det være muligt, ſkulde hele min Livs-Anſkuelſe være forfeilet, ſkulde jeg her være ſtødt paa Noget, hvor Hemmelighedsfuldheden er forbuden? Jeg forſtaaer det ikke. Jeg ſom var bleven Meſter i min Kunſt, jeg ſom, ak ja jeg tilſtaaer det,

stolt stillede mig ind i Rækken af de Helte, jeg fandt i Digteres Beskrivelser, fordi jeg vidste, jeg kunde gjøre, hvad der sagdes om hine, jeg som før hendes og dette Forholds Skyld netop havde bragt det til Fuldkommenhed! Hvis en Pillegrim, der i 10 Aar havde vandret frem og gjort 2 Skridt frem 1 tilbage, hvis han nu endeligen saae den hellige Stad i det Fjerne, og der blev sagt til ham: det er ikke den hellige Stad, nu vel saa gik han videre, men hvis der blev sagt til ham: det er den hellige Stad, men Din Fremgangsmaade er aldeles forkeert, Du maa vænne Dig af med at gaae saaledes, om Du vil, at Din Reise skal være Himlen velbehagelig! Han som i 10 Aar havde gaaet saaledes i yderste Anstrængelse!

b. 20. Januar. Midnat.

Her er dog ingen Trediemand? Nei. Alt er mørkt, overalt Lysene slukkede. Det forstaaer sig, dersom Nogen havde Mistanke til mig og var nysgjerrig, var det jo rigtigst selv at staae i et mørkt Værelse. Hvor det lønner sig at være indesluttet, sandeligen jeg kan ikke sige, at jeg har Lønnen borte.

Hvis en Trediemand tænkte over mit Kjærligheds Forhold; eller hvis en Anden, thi til syvende og sidst er jeg maaskee den Eneste, der tænker derover, og end ikke Selv-Anden derom. Nu det er jo hvad jeg ønsker og hvad jeg kæmper for. Dog er det ængsteligt at tænke det saaledes i Nattens Stilhed, hele Tilværelsen faaer derved noget Forkeert, noget Bagvendt og derved noget Spøgelseagtigt. Naar skal det Øieblik komme, da jeg faaer Lov til nøiere at eftersee, hvorledes det staaer sig med mig, hvad jeg har lidt? — Altsaa hvis der var en Trediemand, der tænkte over mit Forhold, saaledes vil jeg begynde, og jeg kan da begynde, hvor det skal være, det Eneste jeg ikke kan, er at blive færdig. Der er en Modsigelse i hele min fortvivlede Anstrængethed, jeg forekommer mig selv som et Menneske, der vilde underkaste sig examen artium og havde læst udenom for syv Andre, men havde ikke læst det Befalede, og derfor gik reject. En Trediе-

mand, det være nu en Theater-Friseur, en Silke- Ulden- og Lærreds-Handler, en lille Pige i et Institut, for ikke at tale om Dhrr. Novelle- og Roman-Forfattere, en Trediemand vilde strax vide Beskeed. Sagen staaer da saaledes. Jeg er et fordærvet Menneske, der i nye Synders Ruus snart har glemt Pigen og Forholdet. Det er vist, er blot Alt saa vist, saa finde vi nok ud af det. Og vist er det, det er netop min Trøst. Vel er jeg ikke kjendt af Mange, men om Pigen vilde gaae til hvilkensomhelst af dem, der kjender mig, der er ikke en Eneste, uden at han jo siger det. Om det er Urtekræmmerens — Svend derovre, naar han er pyntet og forlovet om Søndagen, han tænker med Afsky paa et saadant Menneske, om det er en af Østergadens simplere Amateurer han føler sig som Ridder, naar han betænker en saadan Nederdrægtighed, om det er en Ægtemand, der plager Livet af sin Kone med ægteskabelig Troskabelighed, han oprøres ved Tanken om en saadan Falskhed. Men Pigen, siger den Trediemand, hun sidder og sørger, hun sysler med enhver lille Erindring, hun lytter efter Fodtrinnet. — Men nu er det Første ikke saaledes, følger saa deraf, at det Andet heller ikke er saaledes. Gid kun, at denne Slutning var rigtig, men hvad siger ikke Aristoteles?

Ethvert Ord, hun har sagt, enhver Mine kan jeg huske, saa tydeligt som var det igaar, og ethvert det mest intetsigende Vink om hende bliver strax sat i Circulation mellem de delibererende Tanker. Det Ubetydeligste bliver Gjenstand for de enormeste Anstrængelser. Der var i Oldtiden Nogle, som antoge, at Tilværelsens Princip var en Hvirvel. Saaledes er mit Liv. Det, der stundom frembringer Hvirvlens Kog, er et Atom, som ikke kan sees med blotte Øine, et Intet. Min Stolthed forbyder mig at forsmaae det Mindste, min Ære gjør det, og naar man er saa ene om den, som jeg, saa maa man være nøieregnende. Hvad jeg ellers vilde lade gaae ind ad det ene Øre og ud ad det andet skal nu have Betydning, absolut Betydning. Dersom en religieus Sværmer kun havde et eneste tvivlsomt Bibelsted at beraabe sig paa, hvilke Anstrængelser vilde han ikke gjøre for at bevise

dets Ægthed, at han kunde faae Systemet opført paa denne sikre Grundvold! Og et Bibelsted er dog immer noget; men et Ord af hende, en Bemærkning om Theevand, som hun ikke vidste hun gjorde, det er Lidet. Dog var det jo muligt, at deri laae en Hemmelighed, det var muligt. Hvo forstaaer dette uden jeg. Men jeg har ogsaa en Hjælp i mig selv, thi hvo vilde falde paa, at jeg kunde være saaledes, som jeg er. Ergo, ja det er rigtigt, absolut rigtigt: det er muligt. Det er muligt, at hun var netop lige saa udlært i Reflexion som jeg. Ja skruede min Ære og min Stolthed, mit Tungsind mig ikke ind i disse Tommeskruer, saa følte jeg neppe Syllogismens Kraft. Men jeg vil det ikke anderledes. Hvis det lod sig gjøre om, hvis det var muligt, o! hvis det var det, saa vil jeg vide med mig selv, at jeg har handlet af yderste Evne, har gjort Alt, hvad Forstand, hvad Vanvid kan udgrunde, at Omgjørelsen ikke kom som et nyt Indfald men som Consequentsens Potensation, jeg vil vide med mig selv, at jeg har gjort Alt for at støde hende fra mig, om dette kunde frelse hende, og Alt for at holde min Sjel paa Ønskets Spidse, at jeg maatte være den Samme. Det er jeg endnu i dette Øieblik, Himlen være lovet, mit Haab er at jeg vil holde det ud, saa længe det fordres. Der er dog Intet saa styrkende som Consequents, og intet saa consequent som Consequentsen selv. Endnu har jeg ikke raadført mig med Kjød og Blod, min Sjels Lidenskab strammer aldeles uforandret Seilet for Beslutningens Vind. Som Sømanden siger, at Skibet gaaer uforandret med den samme Fart, saa tør jeg sige, jeg staaer stille uforandret, med den samme Fart. Hun har bedet mig, hendes Bøn er det, der bringer mig til Fortvivlelse.

Min Lidelse er en Straf. Jeg tager den af Guds Haand, jeg har fortjent den. I min Ungdom har jeg ofte i mit stille Sind smilet ad Elskov. Ikke har jeg spottet den eller brugt Haand og Mund til at gjøre den latterlig, dertil beskæftigede den mig for lidet. Kun intellectuelt har jeg levet. Naar jeg læste hos Digterne de Elskendes Taler, da smilte jeg, fordi jeg ikke kunde forstaae, at et saadant Forhold kunde beskæftige dem saa meget.

Det Evige, et Guds Forhold, et Forhold til Ideen, dette bevægede min Sjel, men noget saadant Intermediairt kunde jeg ikke fatte. Nu vel, nu lider jeg, jeg gjør Poenitentse, om jeg igjen end ikke lider reent erotisk.

d. 25. Januar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Religieuse Forudsætninger synes hun slet ikke at have. Saa kan der da foregaae en Metamorphose. Og dog hvad skal min Smule Paavirkning være i Sammenligning med en Barndommens Oprindelighed. Blot jeg heller ikke faaer for megen Magt over hende. Blot nu ikke det Uskjønne, der ad denne Vei kan hænde, indtræder, at jeg bliver Religionslærer istedenfor hendes Elskede, at jeg bliver Selvhersker istedenfor hendes Elskede, at jeg bliver hende overlegen og faaer tilintetgjort det Erotiske, at jeg barbarisk slaaer en Streg over hendes qvindelige Elskelighed, og hævder mig selv. At det maatte lykkes mig at løfte hende eller rettere at hun maatte svinge sig selv over i den religieuse Frihed, hvor hun vil føle Aandens Magt og føle sig religieust sikkret og sikker, saa gaaer det vel. At hun ikke uforsvarligen kommer til at skylde mig Noget, at hun ikke meningsløst kommer til at indbilde sig, at hun gjør det. Kan da end mit Tungsind ikke fyldestgjøre hendes Ungdoms skjønne Fordring til Livet (og Gud veed, om det dog ikke er mit Tungsind der martrer min Sympathi med Overdrivelser) nu vel jeg betragter hendes Kjærlighed som et Offer, hun bringer. Kan Kjærlighed vurderes eller betales høiere! I aandelig Henseende vil jeg altid kunne være noget for hende. Vi blive da og begge ældre, der kommer jo den Tid, hvor Ungdommen ikke begjerer saaledes, og vor Forelskelse har da i en egen Betydning Aarene for sig. Eller er da en Forelskelse saa misundelsesværdig, hvis skjønneste Tid var da de Elskende kunde feie hen ad Gulvet i en Valts.

Hun er tilbageholdende, stille, ganske rolig; naar der er Nogen tilstede er hun munter som sædvanligt.

d. 26. Januar. Midnat.

Ak! hvis det var muligt, hvis det var muligt! Store Gud, enhver min Nerve prøver ligesom ud i Tilværelsen, den føler sig for, om det dog ikke skulde kunne vise sig saaledes: at vi dog kom til at passe for hinanden, at jeg indtil da havde beholdt Styrke til at bevare min Sjel og min Forelskelse paa Ønskets Spidse per tot discrimina, at hun strax havde grebet rigtigt uden at see til Høire eller til Venstre. O store Løn for al min Elendighed; om det saa kun var een Dag det Hele, om Bryllups og Døds-Dagen var den samme, hvilken Overbetaling for al min Møie, for hvad jeg comisk tænkt giver op uden om og hvad jeg tragisk lidende kalder en Fanges Overarbeide! Unævnelige Salighed! Hvad er saa Romeo og Julie mod en Forstaaelse gjennem saadanne Anfægtelser, mod en Seier gjennem saadanne Farer, mod den lykkeligste Udgang af den dybeste Fortvivlelse! Stort, ja sandeligen det var stort! Om det skete ved Vinterens Tid, mig tykkes, at Blomsterne maatte springe ud af Glæde, om det var i Sommeren, mig tykkes, at Solen maatte dandse af Glæde, og til enhver Tid Slægten være stolt af den Lykke, der gjorde os for salige til at blive stolte af Lykken. — Men hvis, men hvis, hvis jeg blev træt og tabte Kraften, og døde af fra Ønsket; hvis hun, hvis hun omkom, dog nei derom er der ikke Tale, men hvis hun sygnede, og svandt hen, hvis hun sygner, hvis hun svinder hen! Eller hvis hun ikke kunde holde ud med mig i Forventningens Ørken, hvis hun længes efter det tryggere Liv i Ægypten; eller hvis hun giftede sig med en Anden! Guds Velsignelser dertil, det er jo i en vis Forstand det, jeg vil, det, jeg arbeider for. Og dog tænker jeg det nu anderledes. Saa har jeg da mere end een Forstand; er det Tegn paa Klogskab eller paa Galskab? Eller hvis hun var aldeles uforandret, havde Intet lidt hverken paa Sjel eller paa Legeme, men hun forstod mig ikke, forstod mig ikke absolut, hvis Hjertet i den unge Piges Barm ikke bankede hæftigt som i den Troløses Bryst, hvis Ungdoms-Blodet ikke søgte til hendes Hoved som til mit, hvis det løb roligt i den Uerfarnes og ikke som i den Forstandiges kolde Sjel, hvis hun

ikke fattede min Lidelse, dens Grad, ikke fattede min isnende Rolighed, dens Nødvendighed, hvis det Ord Tilgivelse mellem os skulde være Alvor, Dommens Alvor, ikke en Voldt, vi begge sloge til i Elskovens Spøg, medens Trofasthedeu jublede over sin Seier, hvis hun ikke fattede absolut, at der gives kun eet Middel til at være Sværmer i vor Tid og til at bevare Sjelens Romantik i det 19de Aarhundredes lattermilde Forstandighed, og det er at være udvendig ligesaa kold som man er indvendig varm, hvis hun ikke forstod, ikke forstod absolut, at det er nedrigt, at hjælpe halvt, og at det er Trofasthed at negte en skuffende Lindring, hvis hun, naar Vinket kom fra Himlen, Signalet til vor Lykke, hvis hun var ude af Takten og ikke kunde følge den — hvad saa, hvad saa, hvad saa? — Ja jeg kan ikke mere, jeg synker tilbage igjen. Blot hun frelses, jeg finder vel min. Hun gjøre hvad hun vil, naar hun blot er udenfor, virkeligt udenfor mig, er en Andens, er bleven kjed af det Hele, eller aldrig har forstaaet mig; dersom jeg forvisses derom, hvis hun ønskede det eller hvis det blot lod sig gjøre (hvilket jeg da ikke frygter for, thi tør jeg give min Lidenskab Tømmen, den skaffer mig Plads allevegne) hvilken Sophist skulde jeg ikke blive for at bevise hende, at hun havde valgt det Høieste.

Saa ønsker jeg da alt Vel over hende. I dette Secund kan jeg paa eengang tænke 10 Muligheder, ja tyve trods min sørgelige Eensidighed, der kun har Sands for Ulykkens Muligheder, jeg kan tænke en Forklaring til hver især, og da igjen en Forklaring, der skal bevise hende, at hun har gjort det Stolteste. Sæt hun var saaledes stolt, at hun ikke turde vedgaae sin Kjærlighed til mig, hun som dog vilde døe af den, sæt hun værger sig ved at lade haant om mig, — hvis jeg blot tør, jeg skal ikke skamme mig ved hende, jeg vil roligt sige: Meget har jeg tabt, saare meget, eller rettere jeg har maattet negte mig mit kjæreste Ønske. Skulde jeg frygte at tilstaae en ulykkelig Kjærlighed, skulde jeg forandre mig og min Dom om hende, fordi hun forandrede sig mod mig? Hvad er vel et Menneskeliv, det er som

Hv, visnet imorgen, maaskee er ogsaa jeg død imorgen! Om en Daare leer ad mig, hvad beviser det Andet end at jeg har handlet viist? Om en Fortabt medlidende trækker paa Skulderen ad mig, hvad beviser det Andet, end at jeg endnu tør haabe min Frelse hisset og for Gud?

Men for mig selv og for os Begge ønsker jeg endnu engang mit saligste Ønske, der er over al Maade, og overgaaer al Forstand. Sov vel Du min Elskede, sov vel; bliv hos mig i min Drøm hos den Eensomme du himmelske Maaskee med din unævnelige Salighed. Og saa til Ro:

Zu Bett, zu Bett wer einen Liebsten hät
Wer keinen hät muß auch zu Bett.

d. 1. Februar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Erotisk talt skader jeg hende visseligen ikke, jeg omgaaes hende undseeligt som var hun ikke min Forlovede, men blot betroet min Omsorg. Dette skulde dog ikke virke forstyrrende paa hende, det skulde dog ikke virke som et indirecte Incitament? Troløse Reflexion, Troløse, naar man holder Dig fast med Blikket, da seer Du tilforladelig nok ud og som en prøvet Stridsmand, der indestaaer for Seieren, og blot man vender Hovedet bort, seer man hvad Du er: en Overløber, en Overløber af Profession, en Overløber, hvem det er en Umulighed at være Nogen tro. At hun er omsluttet af en saadan Reflexion mærker hun neppe.

Hun er stille og tilbageholdende i Forhold til ethvert religieust Indtryk; vil jeg berøre hende lidt digterisk og i en lettere Conversation, synes hun at finde Behag deri.

Blot hun ikke er stolt; i saa Fald maa hun aldeles misforstaae mig. Jeg negter ikke, at i enkelte Øieblikke er der Noget, der synes at tyde derpaa, i Andres Nærværelse har jeg endog selv været Gjenstand for Ytringer, der vel lode sig forklare saaledes.

Gud skabte Mennesket i sit Billede, til Gjengjeld danner Mennesket Gud i sit, siger Lichtenberg, og sandt er det, at det har en væsentlig Indflydelse paa et Menneskes Forestilling om Gud, hvorledes han selv er. Saaledes tænker jeg mig Gud ogsaa som Den, der billiger en Omsorgens Beregning, naar man ikke betænker sit Eget, men et andet Menneskes Vel, jeg troer, han billiger Intriguer, og hvad jeg har læst i de hellige Bøger af det gamle Testamente synes ikke at mistrøste mig. Jeg kan ikke tænke mig Gud uden denne digteriske Vaagen over en bekymret Lidenskabs redelige Paafund. Var det anderledes, maatte jeg blive angest og bange for mig selv. Bibelen ligger altid paa mit Bord, og er den Bog, jeg læser mest i; et strængt Opbyggelsesskrift fra den ældre Lutherdom er min anden Veiledning — og desuagtet har jeg slet Intet fundet til Hinder for at handle saa klogt mod hende, som det er mig muligt, at oplægge et Raad saa klogt som det er mig muligt, naar jeg betænker ikke mit eget men hendes Vel. Denne Collision mellem Klogskab og abstrakt forstaaede recent ethisk-religieuse Forpligtelser er vanskelig nok. Hos store Speculanter, og beundrede Digtere, hvis Ytringer ved et Smørrebrødsgilde man opfanger og udgiver, en Tilbedelsens Gjenstand som Dalai Lamas Udtommelser, faaer man Beskeed om, at Djævelen aldrig aabenbarer sig heelt, at Indesluttethed altsaa er det Dæmoniske. Man overseer saa Modsætningen, at hele det gamle Testamente viser Exempler nok paa en Klogskab, som dog ansees Gud velbehagelig; at Christus i en sildigere Tid siger til sine Disciple: dette sagde jeg Eder ikke fra Begyndelsen af; at han har Mere at sige dem, men de kunne endnu ikke bære det, (altsaa en teleologisk Suspension af det ethiske Forhold at sige Sandheden heelt ud). Træffer det sig da saaledes, at der som Gjenstand for digterisk Behandling tilbyder sig en Individualitet, der var stor ved sin Indesluttethed, eller moder en saadan i Verdenshistoriens Gang, hvilken jo Speculationen skal reconstruere, saa lusker man sig til at beundre, trods ved Udfaldet kan man godt forstaae ham.

Hvilken Trost for den, der i sin Nød søger Veiledning! Indesluttethed, Taushed (den teleologiske Suspension af den Pligt at tale Sandhed) er en reen formel Bestemmelse, og kan derfor ligesaa godt være Form for det Gode som for det Onde. At løse Collisionen ved at annullere Klogskaben er egentligen ikke engang at tænke Collisionen, thi der er jo ogsaa en Pligt, som byder at bruge sin Klogskab. Men i samme Øieblik man erkjender dette, har man eo ipso vundet Gud for Intriguen (i god Forstand). Derved er igjen Subjektiviteten gjort gjeldende i sin Ret, saaledes som enhver Individualitet, der har handlet og ikke indskrænket sig til at snakke om Andre, digte eller speculere ved Hjælp af Udfaldet, maa opfatte den. De fleste Mennesker komme slet ikke ud i disse Sphærer, thi der er altid kun Faa, der handle i eminent Forstand. Vil man nu ved en Benævnelse, som udsondrer disse, der opleve, hvad der er tilladt ethvert Menneske at opleve: at handle, vil man udsondre disse, saa kan man bruge det Dæmoniske som Over-Afdeling og dele saaledes: Dæmonisk er enhver Individualitet, der ene gjennem sig selv uden nogen Mellembestemmelse (her er Tausheden mod alle Andre) staaer i Forhold til Ideen; er nu Ideen Gud, saa er Individualiteten religieus, er Ideen det Onde, saa er han i strængere Forstand Dæmonisk. Saaledes har jeg forstaaet det, og fundet mig hjulpen. Sagen er i Grunden let nok undtagen for Den, der engang har været hjulpen til Systemets Kaper-Riigdom, og derved igjen til Bettelstaven. Kun naar man er saa forsigtig at ville construere et System uden at tage Ethiken ind deri, saa gaaer det, saa faaer man et System, hvor man har Alt, alt det Øvrige, og har udeladt det ene Fornødne.

Maaskee har jeg slet ikke elsket hende, maaskee er jeg for reflekteret til overhovedet at kunne elske? Nu vil jeg begynde saaledes. Jeg skulde slet ikke have elsket hende? Men min Gud, hvorfra da alle disse Lidelser, er det ikke Kjærlighed, at jeg tænker paa hende Nat og Dag, at jeg tærer paa mit Liv blot for at frelse hende, at det aldeles ikke falder mig ind, om det ikke vil vorde forfærdeligt med mig selv, fordi jeg blot tænker paa hende?

Og dog har jeg Sproget, har hende, har Menneskeslægten, har ethvert udvortes Vidnesbyrd imod mig, har Intet at beraabe mig paa, Intet at støtte mig ved. Elsker jeg hende ikke? Er det at elske, svarer hun og Sproget og Slægten: at forlade hende? See! denne Samtale har jeg ikke kunnet, den kan jeg ikke holde ud. Derfor søger jeg til Dig, Du Alvidende, er jeg saaledes skyldig, saa knus mig, ak! nei, hvo turde bede saaledes, saa oplys min Forstand, at jeg maa see min Vildfarelse, og min Fordærvethed! Tro ikke, at jeg ønsker at slippe for Lidelser, det er ikke min Bøn, tilintetgjør mig, udslet mig af de Levendes Tal, tilbagekald mig som en mislykket Tanke, som et vanartet Forsøg, men lad mig aldrig blive saaledes helbredet, at jeg i Utide holdt op at sørge, afmat ikke min Fyrighed, udslut ikke Ilden derinde, den er dog noget Godt, om den end maa luttres, lad mig aldrig lære at prutte, jeg maa dog seire, om end Maaden er uendelig forskjellig fra hvad jeg kan tænke.

Hvilken Trøst at have Sproget paa sin Side, at kunne sige, som hun: jeg har elsket ham! Er derimod min første Sætning urigtig, saa bliver der ingen Conclusion af. Men her er ikke Tale om et Par lumpne Sætninger, man vil bringe sammen i en Conclusion, men om det Rædsomste af Alt, en evig Qual: en personlig Existents, der ikke kan slutte sig selv sammen i en Conclusion.

Nu vil jeg sove. En Elskende kan det vel hænde, at han ikke kan sove for Elskovens Uro, jeg bliver maaskee søvnløs, fordi jeg ikke kan faae at vide, om jeg elsker eller ikke.

d. 5te Februar. Midnat.

En Spedalsks Selvbetragtning.

(Scenen er mellem Gravene ved Daggry, Simon leprosus sidder paa en Steen, er slumret ind, vaagner op og raaber:)

Simon! — ja — Simon! — ja, hvo kalder? — Hvor er Du, Simon? — Her; med hvem taler Du? — med mig selv. Er

det med Dig, hvor er Du væmmelig med Dit Udslet, en Pest for alt Levende, viig bort fra mig Vederstyggelige, flygt ud mellem Gravene. — Hvorfor blev jeg den Eneste, der ikke kan tale saaledes, ikke gjøre derefter; enhver Anden, hvis jeg ikke flygter for ham, saa flygter han for mig, og lader mig ene. Skjuler ikke en Kunstner sig for lønligt at være Vidne til, hvorledes hans Kunstværk beundres, hvorfor kan jeg ikke skille denne væmmelige Skikkelse fra mig, og dog kun skjult være Vidne til Menneskenes Afsky? Hvorfor skal jeg være fordømt til at bære den omkring og vise den frem, som var jeg en forfængelig Kunstner, der i egen Person maatte høre Beundringen? Hvorfor skal jeg fylde Ørkenen med mit Skrig og gjøre de vilde Dyr Selskab, og forkorte dem Tiden med min Hylen? Dette er intet Udraab, det er et Spørgsmaal; jeg spørger Den, som selv har sagt, at det er ikke et Menneske godt at være uden Selskab. Er dette da mit Selskab, er dette det Lige, som jeg skal søge: de hungrige Uhyrer, eller de Døde, som ikke frygte for at blive smittede?

(Sætter sig ned igjen, seer sig om og siger som ved sig selv)

Hvor er Manasse bleven af? (med opløftet Røst) Manasse! — (tier et Øieblik). Saa er han dog vandret til Staden. Ja jeg veed det. En Salve har jeg opfundet, ved hvis Brug alt Udslettet vender sig ind efter, saa Ingen kan see det, og Præsten maa erklære os sunde. Jeg lærte ham at bruge den, jeg sagde ham, at Sygdommen derfor ikke hørte op, at den blev indvendig, og at Eens Aandedræt kunde smitte en Anden, saa han blev spedalsk i det Synlige. Da jublede han, han hader Tilværelsen, han forbander Menneskene, han vil hævne sig, han løber til Staden, han aander Gift paa dem alle. Manasse, Manasse. hvorfor gav Du Djævelen Plads i Din Sjel, var det ikke nok, at Dit Legeme var spedalsk?

Jeg vil kaste den øvrige Salve bort, at jeg aldrig maa fristes; Fader Abrahams Gud lad mig glemme, hvorledes den tilberedes! Fader Abraham, naar jeg er død, da vaagner jeg i Dit Skjød, da spiser jeg med den Reneste, Du er jo ikke bange for

den Spedalske; Isaak og Jakob I frygte ikke at sidde tilbords med Den, der var spedalsk og afskyet af Mennesker, I Døde, som sove her omkring mig, vaagner op, blot et Øieblik, hører et Ord, kun et Ord: hilser Abraham fra mig, at han har Pladsen beredt blandt de Salige for Den, som ikke maatte have Plads mellem Mennesker.

Hvad er dog menneskelig Medlidenhed! Hvem tilkommer den med Rette uden den Ulykkelige og hvorledes betales den ham? den Forarmede falder i Aagrerens Haand, der tilsidst hjælper ham i Fangenskab som Træl: saaledes drive og de Lykkelige Aager og betragte den Ulykkelige som et Offer og mene at kjøbe Herrens Venskab for godt Kjøb ja paa ulovlig Maade. En Gave, en Skjærv, naar de selv have Overflod, et Besøg, naar der ingen Fare er, lidt Deeltagelse, der ved sin Modsætning kan kryddre deres Ødselhed, see! det er Medlidenhedens Offer. Men er der Fare, saa jage de den Ulykkelige ud i Ørkenen, for ikke at høre hans Skrig, der kunde forstyrre Strengelegen og Dandsen og Yppigheden, og dømme Medlidenheden — den menneskelige Medlidenhed, der vil bedrage Gud og den Ulykkelige.

Saa søg da forgjeves Medlidenheden i Staden og hos de Lykkelige, søg den her ude i Ørkenen. Jeg takker Dig Abrahams Gud, at Du lod mig opfinde denne Salve, jeg takker Dig, at Du stod mig bi til at forsage Brugen af den, jeg forstaaer dog Din Barmhjertighed, at jeg frivillig bærer min Skjebne, frit lider det Nødvendige. Har ingen havt Medlidenhed med mig, hvad Under da, at Medlidenheden er flygtet som jeg ud mellem Gravene, hvor jeg sidder trøstet som Den, der offrer sit Liv for at frelse Andre, som Den, der vælger frivillig Landflygtighed for at frelse Andre, trøstet som Den, der har Medlidenhed med den Lykkelige. Fader Abrahams Gud giv dem Most og Korn i Overflod og lykkelige Tider, byg Laderne større og giv Overflod større end Laderne, giv Fædrene Visdom og Mødrene Frugtbarhed og Børnene Velsignelse, giv Seier i Strid, at det maa være Dit Eiendoms Folk. Hør dens Bøn, hvis Lemme er be-

ſmittet og ureent, Præſter en Vederſtyggelighed, Folket en Rædſel, den Lykkelige en Snare, hør ham, derſom hans Hjerte dog ikke var beſmittet.

* *
*

Simon leprosus var en Jøde; havde han levet i Chriſtendommen, havde han fundet en ganſke anden Sympathi. Hver Gang der i Aarets Løb prædikes om de 10 Spedalſke, forſikrer Præſten, at han har ogſaa følt ſig ſom en Spedalſk, — men naar der er Typhus .....

d. 7. Februar. Morgen.

Idag for et Aar ſiden. Hun har ſeet mig overvældet under det Religieuſes Magt, men hun har ikke Øie for det Religieuſe; hun har kjendt mig længe før vor Forlovelſe, hun er ofte nok Vidne til min ſædvanlige Optræden ſom et koldt Forſtands-Menneſke, næſten ſom en Spotter; hun troer, jeg ſpotter over Alle, kun ikke over hende — hvis hun nu var ſtolt; det gyſer i mig, det var jo en forføreriſk Jøde for Stolthed, at være tilbedet (og ſaaledes kunde hun maaſkee misforſtaae den religieuſe Sindsbevægelſe) af Den, der ſpotter alt Andet.

I Andres Nærværelſe træder hendes Stolthed tydeligere frem; maaſkee har den været der fra først af, men jeg har ikke havt Tid at opdage den. Det gaaer endogſaa ud over mig, forleden Dag ſkete det paa ſaa uſkjøn en Maade, at de Tilſtedeværende ſtudſede derved. I ſig ſelv er det en Ubetydelighed. En ung Pige kan have Lov til meget, Sligt er maaſkee kun en Raadhed. Var jeg blot beroliget i mig ſelv, men der frygter jeg værre Kampe. Og er det noget Andet end Raadhed, ſaa aner jeg en ſvælgende Misforſtaaelſe. Blot hun dog ikke troer, at hine i hendes Øine viſt beſynderlige Symptomer ere blot erotiſke Indtryk, at det er en tilbedende Elſker, der dyrker en Gudinde. Saa ſkulde hun altſaa tage min Religieuſitet erotiſk forfængelig.

Sandeligen man ydmyger sig under Gud og det ethiske Forhold, men ikke under et Menneske. Det er sandt, mit udvortes Menneske er et ganske andet end mit indvortes, men jeg har aldrig religieust spottet over Nogen. Det Religieuse er mit Ligelighedes-Princip, og min Sjel er just ikke oplagt til erotiske Kævlerier om, hvor af os der var noget Overordentligt.

Det er langtfra at jeg begjerer nogen overdreven Forelskelsens Ømhed, men jeg vilde nok have hende til at yttre sig noget mere, for at see, hvad der foregaaer i hende. Trods alle mine Bestræbelser, troer jeg egentligen, hun anseer mig for en meget skarp Kriticus, og dette qvæler hendes Ytringsfrihed.

d. 7. Februar. Midnat.

Naar Hvalen er saaret, søger den ned paa Havets Bund og udsprøiter Blodstraaler, døende er den forfærdeligst; Silden dør strax, og naar den er død, er den saa død som en Sild. Men stundom ligger Hvalen ganske stille, uagtet den dog ikke er død. Sprøiter jeg stundom Blod i Lidenskabens Øieblik, er det mig som brast et Blodkar, idet Ordet bryder frem, saa kan jeg ogsaa være ganske stille, men derfor er jeg ikke død. Hvor Pathos dog er en gaadefuld Magt! Man kan i en vis Forstand pakke det Hele sammen og have det i en Vestelomme, men naar Lidenskaben tænder Fyr, da sees, at denne lille Ubetydelighed er et Ildhav.

Nu vil jeg begynde paa en anden Maade, jeg vil tænke over Forholdet saaledes som var jeg blot en Jagttager, der havde at indgive sin Rapport. Jeg veed det vel, mig hjælper denne Objektivitet ikke, den skal det heller ikke; jeg føler kun en Trang til at udtømme det næsten Komiske, som er i Sagen. Naar jeg har gjort det, har rystet Narrestregen af mig, da er jeg atter vel stemt til at trække tragisk og til at løfte tragisk paa det Samme som en Byrde.

Her er Rapporten. Det er en ung Pige, som ellers lykkeligt begavet med qvindelig Elskværdighed mangler eet: religieuse

Forudsætninger. I religieus Henseende staaer hun omtrent paa følgende Punkt (et Punkt som vel sjeldent findes angivet af Præsten i Embedsprotokollen, thi hun kan meget godt „læse") for hende er Gud saa noget nær hvad man tænker sig ved en ældre godmodig Onkel, der for gode Ord gjør Alt, som Barnet vil have det. Derfor holder man uendeligt meget af denne Onkel. Man har tillige en vis uforklarlig Ærefrygt for Gud, som ikke bliver til mere. Naar man sidder andægtig i Kirken, saa er dette, reent æsthetisk seet, et elskeligt Syn. Men Resignation, uendelig Resignation, Aands Forhold, absolut Aands Forhold til Aand, er der ikke Tanke om. Denne Pige lægger Beslag paa det Religieuse, og taler ud deraf frisk væk. Og som det ungdommelige Sind ellers overmodigt siger det Første det Bedste, hvilket netop er qvindeligt elskværdigt, saa gjør hun det ogsaa religieust. Hun elsker et Menneske høiere end hun elsker Gud, hun sværger ved Gud, hun besværger ved Gud, og dog er hun i religieus Henseende kun romantisk i den lille Tabel, og valore intrinseco i religieus Henseende kun en slet Daler.

Dersom nu Modspilleren, med hvem hun gjør Partiet, var et reent Forstands-Menneske, saa vilde han formodentligen svare paa denne Tiltale ved at erindre om Skolebørnene, der sige til hinanden: „tør Du sige ved Gud?" Men han er lige det Modsatte, han er religieus construeret, hans Romantik er Uendelighedens Størrelse, hvor Gud er en vældig Gud, og 70 Aar et Pennestrog, og en heel jordisk Tilværelse en Prøvetid, og Fortabelsen af sit eneste Ønske noget, man maa være forberedt paa, hvis man vil indlade sig med ham, fordi han som den Evige har en rund Forestilling om Tiden og siger til Den, der søger ham: „ja endnu er det ikke Øieblikket, vent blot lidt" „hvor længe?" „aah! en halvfjerdsindstive Aar" „Du gode Gud saa kan jo Mennesket døe ti Gange imedens" „Det maa vel være overladt til mig, uden hvis Villie ikke en Spurv falder til Jorden, altsaa imorgen, imorgen ganske tidligt;" det vil sige om 70 Aar, thi da 1000 Aar er for ham som een Dag, saa er 70 Aar netop 1 Time 56 Minutter og 3 Secunder. Saaledes er Modspilleren

conſtrueret, han mener i Forhold hertil Opgaven at være, ikke at fortørnes paa Gud, fordi han er ſtor, men betænke, at han ſelv er ringe, ikke kævles med Gud, fordi han er evig, thi dette blev dog aldrig nogen Feil, men vel en Elendighed hos den Timelige, at han er Intet, at Opgaven er at holde ud, ikke at ville forſtyrre ſig ſelv den eneſte Kjærlighed, der er lykkelig, ikke forſpilde den eneſte Beundring, der er ſalig, ikke at ville gaae glip af den eneſte Forventning, der holder ud, ſom jo Opgaven er at holde ud. Naar han nu er ſaaledes conſtrueret, ſaa følger deraf, at hvis et Menneſke formaaer at bringe ſit Forhold til ham hen under et Guds Forhold, ſaa bliver Skolebarnets: ved Gud absolut, han er bunden baade i Tid og i Evighed. Han har nu Omſigt nok til ikke at reſpectere dette Ord i enhver Forbigaaendes Mund, men til hiin Pige er han bunden, og hun gjør ſig ingen Betænkelighed ved at bruge Beſværgelſen. At Replikken i hendes Mund er en Interjection, ſom hun ſlet ikke vil føle ſig bunden ved religieuſt, fordi hun overhovedet blot ligger i Ønſkets og det Behageliges og det Ubehageliges Dialektik, at han ved dette hjælper ham ſlet ikke, han maa i Kraft af ſit Guds Forhold honorere Fordringen indtil den ſidſte Hviid.

Der ligger noget dybt Comiſk i dette Misforhold. Ethvert Menneſke har jo Lov til at ſværge ved Gud. Man pleier nu i Almindelighed at bruge ethiſke Kategorier for at bedømme den Sværgendes Adfærd, at han enten er af Sandhed, eller han er en Hykler. Men denne Fremgangsmaade ſtrækker ſlet ikke til, og kan gjøre megen Uret, thi en ſaadan Individualitet kunde jo ogſaa blot være comiſk. Anderledes kan jeg ikke hitte ud deraf. Selv naar jeg tager et ſtørre Exempel kan det ſtrække til. Naar Phariſæeren i Evangeliet ſkildres ſom en Hykler, er dette kun forſaavidt ſandt, ſom han føler ſig bedre end andre Mennesker, hvad han derimod forøvrigt ſiger er comiſk, ſaaſnart man vil tænke ſig det. Man tænke ſig en Individualitet, der taler med Gud i Bønnen, og nu falder paa at tale ſaaledes: jeg faſter 3 Gange om Ugen, betaler Tiende af Mynte og Kommen. Det er aldeles ligeſaa comiſk ſom den Mand, der laae i Grøften og

troede han reed. Pharisæeren troer nemlig, at han taler med Gud, medens det af hvad han siger, er klart og tydeligt nok, at han taler med sig selv eller med en anden Pharisæer. Dersom saaledes en Vertshusholder vilde staae i en Kirke og tale med Gud i Bønnen sigende: jeg er ikke som de andre Vertshusholdere, der kun give den befalede Vægt, jeg giver rigelig Vægt og desuden Nytaar, saa er han derfor ikke nogen Hykler, men han er comisk, da det er tydeligt, at han ikke taler med Gud, men med sig selv qua Vertshusholder eller med en af de andre Vertshusholdere. Derfor skulde man aldrig kalde Gud til Hjælp for et Ønske, thi man binder sig selv absolut derved. Om nemlig Ønsket ikke bliver opfyldt, derfor er Gud og jeg slet ikke quit, thi det maa jo dog overlades til ham, men jeg maa staae ved mit Ord, jeg maa til ethvert Øieblik holde det fast, at det var og er mit eneste Ønske, saa alvorligt saa evigt mit eneste Ønske, at jeg vovede at give det et religieust Udtryk. Kommer jeg nemlig efter nogen Tids Forløb med et nyt Ønske, og sender strax Bud efter Gud igjen, ligesom flebile Forældre sende Bud efter Doctoren for Ingenting, hvad saa? saa har jeg gjort Nar af Gud, og tillige viist, at jeg er en comisk Individualitet, der langtfra at være en Hykler, antog, at det at bede til Gud var det Samme som at klappe Papa paa Kinden og sige: bitte, bitte.

Her ender Rapporten; min Forstand har modtaget sin Tribut, nu skylder jeg den Intet. Kom nu og bliv hos mig, Du min elskede Smerte! Udvortes kan hun nu ikke være min (eller var det muligt, o! dersom det var muligt!), men at hun i aandelig Forstand ikke skulde være hvor jeg er, den Tanke forvirrer mig Alt. Kan det ene Menneske da ikke forstaae det andet, er der da ingen Ligelighed i det Religieuse? — Hvorfor rev jeg hende med ud paa Strommen, hvorfor forskyldte jeg, at der blev anlagt en Maalestok for en Piges Existents, som kun forstyrrer os Begge! Ja nu, nu er det bag efter. Selv om Alt gaaer lykkeligt af, at hun virkelig hjælper sig selv ud af Elendigheden eller aldrig havde været saa dybt i den, for mig er dog det Religieuse saaledes den sande Mening i Tilværelsen, at det forfærder mig, hvis hun

blot helbrededes i Timelighedens Bestemmelser. Naar man ikke har en saadan Bekymring, er det nemt nok, at træde af i meningsløst glimrende Herlighed: som en Udvalgt; men har min, om det saa skal være, store Maalestok forstyrret hendes Liv, saa holder hun mig igjen med sin, om det saa skal være lille Maalestok, hun er mig med sin lille Maalestok en uhyre Magthaver, fordi jeg uden hende ikke kan afslutte nogen Livsanskuelse, da jeg gjennem hende sympathiserer med ethvert Menneske. Uden synderligt Kjendskab til Mennesker, har dette været min Trøst og ligesom min Seier over Livet, min Hvile fra Forskjelligheberne i Livet, at det Religieuse turde man fordre af enhver Individualitet. Og dog er jeg her stødt paa en Individualitet, som jeg ikke veed, om jeg tør fordre det af, om jeg ikke gjør Uret derved. Men paa den anden Side, hvis der existerer en eneste saadan Individualitet, hvis altsaa Religieusitet skal gaae i Spand med Geni og Talent, saa er jeg afmægtig, thi denne Tanke er egentlig mit Livs Tanke, der giver mig selv Frimodighed til ikke at misunde den Udmærkede og Begunstigede, Sindets Rolighed til ikke at ængstes til Raadvildhed over dens Elendighed, der udvortes er mere elendig end jeg.

Videre. Sæt hun da til syvende og sidst maaskee mere beundrede end elskede mig, sæt hun nærer den sørgelige Idee, at jeg var noget Stort. Hvor vanskeligt bliver det da ikke for hende, maaskee engang beruset i en Indbildningens Drøm at jeg tilbad hende, nu at forvinde et saadant Indtryk? Og jeg er atter Skyld i, at hun ydmyges saaledes! Naar man ikke har en saadan Bekymring, saa kan jeg vel forstaae, at det fristet, at være blandt de Udmærkedes Tal, paa hvem Manges Øine vogte, mig fristet det ikke, jeg ønskede at være som Soldaten i Rækken ikke til at skjelne fra de Andre.

End ikke et egentligt religieust Udtryk tør jeg give min ydre Existents, af Frygt for, at hun skulde misforstaae dette og ville vove sig ud i Uendeligheden. Hun kan det ikke, endnu ikke. Det, der skal frelse hende, saaledes var min første Tanke, saaledes er den endnu, er en vis Timelighedens Sundhed. Jeg

er overbeviist om, at selv i det mest afgjørende Øieblik, da jeg satte Skilsmissen mellem os, fattede hun ikke Resignationen. Enten troede hun: nu dør jeg og saa er det forbi; men det er ikke Resignation; eller hun haabede aldeles umiddelbart, men det er ikke Resignation; eller hun reiste sig i sig selv i Kraft af sin naturlige Sundhed og opflammedes til netop nu at ville gribe Timeligheden an, men dette er ikke Resignation.

Altsaa stille. Det gjælder om at være saa intetsigende som muligt. Ethvert Vink fra mig vilde blot forstyrre og hvad der er det Farligste af Alt maaskee hjælpe et Øieblik. Hidses maa hun dog, at den lidende Tilstand ikke bliver habituel. Den lidende Tilstand, jeg veed jo end ikke med Bestemthed, om hun er lidende.

Reflexion er dog aldeles uudtommelig. Den bærer sig egentlig ad ligesom Tordenskjold: det er de samme Tropper, den bruger, men naar de ere marcherede forbi, bøie de om ad en Tvergade, faae en anden Mondering paa, og saa fortsættes Paraden — af den talløse Besætning.

d. 12. Februar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Hun hører ikke uden Opmærksomhed, naar jeg læser i et eller andet religieust Skrift for hende; jeg selv udvikles stærkere og stærkere i Retning af det Religieuse. Endnu kan jeg ikke vinde Sorgløshed nok til at udtrykke Forelskelsen mere erotisk, jeg nænner det heller ikke. Først det Anstrængende, Forelskelsens Nydelse kommer vel senere.

Blot jeg dog ikke har lagt det Hele for stort an, blot det Hele ikke er hende for alvorligt, om end al religieus Tværhed og Haardhed er mit Væsen fremmed og da især i Forhold til hende, hvis Nærværelse gjør mig saa mild som muligt.

Saa taler jeg ogsaa lidt lettere med hende, jeg samtaler. Sandeligen denne Samtalen har for mig et Trylleri, som jeg aldrig havde anet. Hvilken Lyst, naar jeg tænker paa Fremtiden, thi denne Samtale vil i mine Øine vedblive at have noget

saa Indbydende, for min Sjel noget saa Vederqvægende, at jeg ingen anden Liſe begjerer end denne. Hun er saa godt som aldeles uden Reflexion, men hun snakker heller ikke, hun siger Et og Andet, som det falder hende ind. Øieblikkeligt griber min Reflexion det Sagte, en lille Modification, og jeg har det sat over i min Sphære, og saaledes alternerer Samtalen. Nu yttrer hun Noget paa sin umiddelbare Maade, en lille Modification, stundom blot en Modulations Forandring, og jeg tilfredsstilles ved og morer mig over Bemærkningen. Hun kan nu ikke begribe, hvor saadant et Ord af hende kan more mig saa meget, imidlertid seer hun ret fornøiet ud af Glæde over den aande Opromthed, der herſker i Samtalen. Hende tilfredsstiller det at yttre sig, derpaa forundrer hun sig over at see sine Ytringer som Gjenstand for en saa stor Opmærksomhed, saa forstaaer jeg lidt Reflexion under, føier den til, glæder mig over hende — og saa ere vi Begge fornøiede. Jeg synes dog virkelig at opdage, at jeg har nogle Egenskaber, der kunde gjøre mig til en ganske god Ægtemand, jeg har Sands for Ubetydeligheder, jeg har Hukommelse for Smaating, jeg har nogen Evne til at lægge lidt Betydning ind, hvilket Alt er meget godt i Tidens Længde. Vidste jeg blot, hvorledes jeg skulde blive et Pragt-Exemplar af en Ægtemand, jeg skulde hverken spare Tid eller Flid. Men Ulykken er, at jeg har en Grundskade i min Indesluttethed, og at være noget halvt, er mig en bitter Drik.

d. 13de Februar. Midnat.

Blot der dog maatte skee Noget. At holde sin Sjel i Extase fra Uge til Uge, at holde de utallige Reflexioner alle paa Springet, at have Alt færdigt, og hvert Øieblik færdigt, fordi man ikke kan vide, om det skal bruges, eller naar det skal bruges, eller hvad der skal bruges!

Idag har jeg seet hende. Hun var bleg. O! naar man har en Sjel fuld af Angest, naar man ved denne har Sands for Varsler, da kan en saadan Bleghed faae Betydning. Macbeth bliver

raſende blot fordi et Bud, der kommer med en ubehagelig Efterretning, er bleg; men her er jo Blegheden Efterretningen. Og dog tyder Læge-Efterretningen paa, at hun i det Hele befinder ſig vel, idetmindſte hørte jeg disſe Ord hos Hanſens, hvor Lægen var, og hvor der blev talt om hende, thi da jeg paa Grund af Familiernes Forhold og Lægens Tilſtedeværelſe, havde en Mistanke, og derfor ſpørgende gjentog de Ord: hvo er det, ſom befinder ſig ſaa vel (disſe Ord havde Lægen ſagt idet jeg traadte ind), bleve de forlegne, og da jeg ikke uden en vis Spydighed ſagde: at det ikke forundrede mig, om en Læge ſelv overraſkedes ved at have ſagt hvad han ſaa ſjeldent ſiger: hun befinder ſig vel, men hvo er det da? fattede Lægen ſig og ſvarede: aah! det var Fru Fredriksen. Herre Gud, ſvarede jeg, Fru Fredriksen, har hun været ſyg, det var hende, hvis Mand var Byfoged i Skanderborg, og ſom ſenere blev forflyttet her til Sjelland, ih! det er mærkværdigt, v. ſ. v. Derpaa converſerede jeg den ærede Familie og Lægen med i et ſtivt Qvarteer om bemeldte Dame. Det var tydeligt, at Situationen var dem ſaa piinlig ſom mulig. Derpaa gik Lægen, og jeg begyndte Samtalen om Lægen, og om de mange Familier, hvis Husdoktor han var, men at jeg aldrig havde vidſt, at han var Læge hos Fru Fredriksen. Dette turde jeg ikke ſige ſaa længe han var tilſtede, thi det var meget muligt, at han havde ſagt ſandt, men Familien vidſte det maaſkee ikke, og vidſte derimod, at det var en Udflugt, han havde hittet paa. Paa den Maade mangler man aldrig Stof til Samtale. Men hende var det de talte om, det er jeg vis paa, thi det vidſte jeg, at for ikke en halv Time ſiden havde Lægen været i hendes Huus, og kom upaatvivlelig lige derfra. Altſaa dette er Læge-Efterretningen. Derimod ſaae jeg hende bleg. Hvilken Qval, at ſkulle iagttage et Phænomen, naar Phænomenet ſelv forandrer ſig i Forhold til Jagttageren.

Hun havde jo engang Lyſt til at være noget Overordentligt, Kunſtnerinde, Forfatterinde, Virtuosinde, kort at glimre i Verden. Det var jo muligt, idetmindſte er det pſychologiſk rigtigt, at en ulykkelig Begivenhed kan være en afgjørende Impuls i

denne Retning. Sandt nok, jeg har aldrig fattet, hvor det er faldet hende ind, hvor hun saaledes kunde misforstaae sig selv: saa elskelig som hun var, saa lidet havde hun noget særligt Talent. Havde det været der, havde jeg nok opdaget det, thi mit Tungsind havde deri strax seet en Lidelse mere, fordi jeg havde forstaaet, at hun maatte have uhyre Fordringer til Livet. Men en Katastrophe kan jo skabe et Menneske om, og den var dog maaskee en gyldig Anelse i hendes Sjel, dette Ønske, denne Higen. Hvad Under, at jeg ikke forstod det, jeg, som fra min tidligste Ungdom har levet i den bestandige Modsigelse mellem i mit Forhold til den Enkelte at synes begavet og i mit stille Sind være overbeviist om, at jeg ikke duede til Noget.

Jeg er frank og fri, ledig, ingen Mands, ingen anden Qvindes, intet Livsforholds Tjener; jeg ligger ved Kanten i min Baad, om der dog vilde vise sig et Phænomen derude. Kunde hun saaledes komme frem som en Beundringens Gjenstand, det var noget for mig, det var den lykkeligste Existents, jeg kunde tænke mig: skjult at see hende beundret, skjult at vove den sidste Tanke og den sidste Hvid, for at Beundringen kunde være jublende. Hvor Utaalmodigheden allerede koger i mig! Jeg kan besnakke Folk, jeg kan lyve, bevise Alt, smigre, trykke en Journalist i Haanden, selv skrive Artikler Dag og Nat — og Beundring er jo dog tilkjøbs for Penge og for Klogskab. Jeg opgiver Alt, mit lykkelige Lod blev det da skjult at turde arbeide for hende. Og naar det saa er naaet, naar Smerten har potenseret hendes Sjel, naar Lykke og Gunst og Smiger kappes om at smykke den Udmærkede, naar hendes Sjel svulmer indtil Overmod — og hun da triumpherende drager mig forbi, da tør jeg roligt see paa hende, mit Blik kan ikke forstyrre hende, thi Tilværelsen har jo netop hævdet hende imod mig.

Men lidt at holde sig til maa man dog have. Efter anonyme Noveller løber jeg ikke saa snart igjen, den sidste lod mig ret føle det Latterlige i min Indbildning. Har jeg ikke lært Andet deraf, saa har jeg faaet en Forestilling om, hvorledes det gaaer til med Recensioner. Jeg har aldrig kunnet blive alvorlig ved

Tanken om en Recensents Gjerning, men blot paa den løseste Mistanke om, at hun kunde være Forfatterinden (thi Rygtet sagde, at det var af en Dame), og jeg satte Alt i Bevægelse for at overbevise Menneskene om, at det var noget Overmaade.

d. 20. Februar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Nei jeg kan dog ikke forstaae Andet, end at jeg gjør hende ulykkelig. Der er og bliver et svælgende Misforhold mellem os, hun forstaaer ikke mig, og jeg forstaaer ikke hende, hun kan ikke glæde sig ved, hvad der glæder mig, og ikke sørge over, hvad jeg sørger over. Dog har jeg begyndt derpaa, saa holder jeg ud, men ærlig vil jeg være. Jeg tilstaaer hende, at jeg betragter hendes Forbindelse med mig som et Offer fra hendes Side, jeg har bedet hende om Tilgivelse, at jeg har revet hende med ud paa Strønmen. Mere kan jeg ikke gjøre. Sandeligen jeg havde aldrig drømt, at jeg nogensinde skulde ydmyge mig saaledes for et Menneske. Nu det forstaaer sig, det er vel ikke hende, jeg ydmyger mig for, det er Forholdet og den ethiske Opgave, dog maa jeg overvinde mig at sige det til et Menneske, og siger jeg det, da er min Stemning just ikke til at sige det for Spøg. I Grunden hjælper det ikke stort, thi da hun ikke faaer et Ord at vide, saa kan hun ikke forklare sig det, men her er jo igjen Misforholdet.

d. 20. Februar. Midnat.

Jeg saae hende idag paa Hauserpladsen. Alt som sædvanligt. Det er da en Lykke, at hun seer mig saa ofte. Jeg veed med mig selv, at jeg aldrig gaaer af min Vei, ikke et Fodbred, for at see hende, det tør jeg ikke, min Existents skal udtrykke den absolute Ligegyldighed. Hvis jeg turde det, og hvis jeg ikke havde min hypochondre Skarpsindighed til at belure mig og til at ane Muligheder, saa havde jeg forlængst opslaaet min Bopæl i Nærheden af hende, blot for at twinge hende til at see mig.

Der er intet Farligere for en Pige i hendes Tilstand end at undgaae Synet, og derved give Phantasien Beleilighed til at drømme.

Hun maa hidses, at hun ikke gaaer hen og bliver mat, og hverken bliver det Ene eller det Andet, hverken sørger eller seirer. Nu vil det vel og lykkes. En Brev-Correspondance med en Ven paa Landet, det vil sige et Menneske, som jeg ikke troer, er meddeelt i Copie til min Indviede, der plager mig. Det er naturligviis fra Vennens Side skeet under den dybeste Tausheds Løfte, og med den dybeste Tausheds Affordring betroer han den igjen skriftligt til sin Elskede i Holbek, og saa gaaer det nok, og i største Hast. Man klager stundom over Postvæsenets Langsomhed — naar man er saa heldig at have en Vens Veninde til at bære Brevene, saa gaaer det i største Hast, jeg tænker hun løber paa sin Fod til Hovedstaden blot for at faae krammet sin Hemmelighed ud til hendes Kundskab, for hvem den er bestemt. Der er dog intet Tilforladeligere i Verden end en Ven, om hvem man med Sikkerhed veed, at han forraader Alt hvad man betroer ham, intet Tilforladeligere, naar man blot passer paa hvad man betroer ham. Der er upaalideligt, naar man vilde bede en Ven om at sige det eller det, men naar man betroer ham det, man vil have ud, under Tausheds Løfte, saa er man ganske sikkret, thi saa maa det ud. Det er tillige en sjelden Lykke, naar en saadan Ven igjen har en Ven og denne Ven igjen en Veninde — saa gaaer det med Lynets Fart. Saaledes bliver min Correspondance besørget ved Venskab.

Jo mere man lider, desto mere Sands, troer jeg, faaer man for det Comiske. Først ved den dybeste Lidelse faaer man den sande Myndighed i det Comiske, der med eet Ord forvandler den fornuftige Skabning, man kalder Mennesket, ved et Tryllesslag til en Fratze. Denne Myndighed er ligesom en Politibetjents Sikkerhed, naar han udenvidere griber til Stokken, og ikke taaler nogen Sladder eller Spærren af Pasfagen. Den Slagne tager til Gjenmæle, han gjør Indsigelse, han vil respecteres som Borger, han fordrer Sag; i samme Nu følger det næste Rap af

Stokken og det hedder: væsartig og paasseer, ikke staae stille. At ville staae stille, at protestere, at fordre Sag er nemlig Udtrykket for den pathetiske Stympers Forsøg paa at gjælde Noget for Alvor, men det Comiske vender en anden Side ud paa Fyren, ligesom Betjenten, der i en Fart faaer ham vendt og ved at betragte ham bagfra, ved Hjælp af Stokken gjør ham comisk.

Dog maa dette Comiske være saa smerteligt erhvervet, at man ikke just kan ønske sig det. Men det Comiske paanøder sig mig isærdeleshed, hver Gang min Lidelse bringer mig i Forhold til andre Mennesker.

Correspondancen indeholder en confidentiel Meddelelse angaaende min Kjærlighedshistorie. Alt er rigtigt, især Navne og Aarstal og Dage, det Øvrige er for største Delen Fiction. Jeg er aldeles overbeviist om, at hun umuligen selv kan have en paalidelig Opfattelse af mig og vort Forhold; dertil har jeg forvirret hende Sagen altfor meget og forvandlet den til et Hexebrev, der kan betyde lige hvad det skal være. Alt maatte overlades til hende selv og fra mig maatte hun for ingen Priis eie en authentisk Fortolkning, thi da bliver hun aldrig helbredet. At hun ganske maatte kunne faae sig selv igjen, er mit høieste Ønske for hende, og jeg vil vove Alt derfor. Blot en eneste tilforladelig Veiledning var nok, til at hun i Stilhed kunde beholde et Indtryk af mig, som hun ikke maa.

Min Peroration i de to Maaneder, min vistnok ikke glimrende men dog charactertro Bortgang var beregnet paa at synes et fordærvet Menneske. Dette er Hovedopfattelsen. En saadan virker nemlig til, at hendes Lidelse i samme Øieblik bliver aldeles autopathisk, fri for al Sympathi, bevirker, at hendes Lidelse aldeles ikke bliver hende dialektisk, som havde hun nogensomhelst Uret, Noget at bebreide sig. Ad den samme Vei maatte der nu gaaes frem. Hvad virker da dernæst mest inciterende? Jeg tænker, naar en saadan Slyngel ikke er uden en vis Deeltagelse for den stakkels Pige. En Skurk staaer dog aldeles udenfor det Gode, men bliver han fræk nok til at ville communicere med dette gjennem en vis næsten chevalereſk Deeltagelse — jeg

kjender intet mere Oprørende. Hiint confidentielle Falskmaal bærer netop Præget af denne Deeltagelse. Den er uden Lidenskab, men i Høflighedens Form. For at holde Stemningen rigtig, har jeg bestandigt, medens jeg skrev, tænkt mig En, der havde havt eller har Tandpine, om hvis Befindende man ikke uden Deeltagelse bekymrer sig.

Forøvrigt har det været mig modbydeligt at skrive det Hele, ikke for hendes Skyld, thi mit Haab er, at det vil være hende gavnligt, men for deres Skyld, gjennem hvis Hænder det gaaer, og igjen af en ganske egen Grund. Jeg er overbeviist om, jeg vedder hundrede mod een: alle Tre sige efter at have læst det: „aah! han er dog ikke saa slem som jeg troede, han er dog ikke uden Deeltagelse.“ Det er utroligt, hvor Menneskene ere slagne med Dumhed i Henseende til det Ethiske. Ved at være fræk nok til at ville være allerforagteligst, bliver man et ganske skikkeligt Menneske, næsten ligesaa god som Folk er flest; thi Herre Gud, en Kjærlighedshistorie har da saa Mangen havt, og ladet en Pige sidde og vente, men naar man dog har lidt Deeltagelse, saa er man ret brav. Og dog er det at være en Skurk ikke saa haabløst, der er Frelse mulig; men paa den Maade at kunne vise Deeltagelse, vidner utvivlsomt, at man har taget Skade paa sin Sjel.

Og nu til Hvile, jeg drager hver min Tanke ud af Intriguens Anstrængelse, jeg samler den kun paa hende, paa min Bekymring og paa mit Ønske. Jeg vil ikke forstyrres af Noget, men jeg vil ogsaa gjøre hvad jeg anseer for min Pligt. Kan det være rigtigt for en god Sags Skyld at være en Daare i Verden, saa kan det vel ogsaa forsvares, at være intriguant, eller rettere, jeg frygter en sildig Angstelse og Fortrydelse, hvis jeg havde ladet Noget uforsøgt. Stort troer jeg ikke paa Intriguer, ikke fordi jeg ikke beregner Alt af yderste Evne, men fordi Sagen er mig saa vigtig.

O! blandede Smerte! vi skilles mere og mere ad, der ligger et Liv imellem os, og det er mig som maatte der nu ligge en Evighed imellem os, hvis hun ret river sig løs fra mig. Det er

som tjente jeg to Herrer: jeg gjør Alt for at arbeide hende løs, for at tilintetgjøre Alt imellem os, og da tugter jeg tillige min Sjel op, at den maa holde sig paa Ønskets Spidse, at mit Ønske, hvis dets Opfyldelse nogensinde var mulig, maatte være ligesaa brændende i det Øieblik, hun for stedse er tabt for mig, som det var da Alt begunstigede vor Forbindelse, som det var allerstærkest, da hun bad ved min Fod. At ønske medens man er ung, er ikke vanskeligt, men at holde Sjelen paa Ønsket, naar lønligt Nag, naar Døds-Angest fortærer Kraften, er ikke let. At gjøre Kapricler naar Hesten er ung og vælig og har Pustet i Næsen, er ikke vanskeligt, snarere vanskeligt at lade det være, men naar den er træt, naar den vaklende støtter sig frem, naar den med hvert Skridt vil til at falde — da at gjøre Kapricler, det kan Hesten ikke. Men Aanden levendegjør, og som en gammel Konge har sagt: en Konge kan døe, men han kan ikke blive syg, saa er det min Trøst, at jeg kan døe, men jeg kan ikke blive træt. Thi hvad er det at have Aand uden at have Villie, og det at have Villie uden at have den over al Maade, da Den, som ikke har den over al Maade, men kun til en vis Grad, slet ikke har den.

d. 28. Februar. Morgen.

Idag for et Aar siden. Blot Mod og Udholdenhed. Jeg vil naae det Religieuse med hende, det er en Sikkerhed som assurerer Livet, ak! eller er det kun en Forsigtighed, som det at sætte i Enkekassen. For Øvrigt kan jeg gjøre Alt med og udvikler mere og mere Færdighed. Hendes Ungdom fordrer enhver Anstrengelse fra min Side; og jeg er saa ungdommelig, som det er mig muligt. Jeg troer det lykkes. For et Par Dage siden var der en Mand, der sagde om os, at vi var ret et Par unge Forlovede. Det forstaaer sig, vi er det jo ogsaa: hun i Kraft af de 17 Aar, og jeg i Kraft af det kunstige Been, jeg bruger. Bedraget lykkes, som dette da altid lykkes for mig. Thi at udtrykke mig ligefrem, lykkes sjeldent, men indirecte og svigagtigt lykkes over al Maade. Det er som en Natur-Disposition hos mig, en Reflekteretheed,

jeg er født med. Men jeg lærer tillige noget Andet, jeg lærer det Comiske fra Grunden af: en ung Forlovet paa en kunstigt Been! Jeg forekommer mig selv ligesom Capitain Gribskopf. Dog er denne Comik, min Hemmelighed, ikke til at spøge med. Anstrengelsen frygter jeg ikke, thi jeg glæder mig over hende, men Misforstaaelsen frygter jeg.

d. 28. Februar. Midnat.

Det manglede blot: hun søger mig, det er aabenbart. Saa har jeg da fægtet i Luften, hun maa have en resterende Sympathi, en Nerve, hvori jeg endnu sympathetisk smerter hende. Den confidentielle Meddelelse kan hun endnu ikke have faaet, det var da en Lykke, at jeg var betænkt paa at sende den. I min Mine skal hun Intet finde. Mit Ansigt er ingen Avertissementstidende, eller, hvis saa skal være, er det for blandede Bekjendtgjørelser, der ere saa blandede, at Ingen kan hitte ud deraf.

Allerede sidste Onsdag var det mig paafaldende, at det var anden Gang og en Onsdag, jeg havde seet hende paa Hauserpladsen. Hun veed fra tidligere Tid, at jeg hver Onsdag præcise Kl. 4 passerer denne Vei, hun veed, at jeg har Forretninger med en Mand, som boer der. Søger hun mig, saa tør jeg vidne med mig selv, at jeg ikke har gaaet en Fodbred af min Vei for at søge hende. Det er næsten til Affindighed, saa ængstelig jeg er, for at gjøre Noget, hvoraf hun kunde fatte Mistanke, og min Ængstelighed lader mig da antage, at hun er ligesaa modtagelig for det Mindste, som jeg er.

Det maatte undersøges. 5 Minuter før 4 var jeg paa Hauserpladsen og gik ind i Guldsmedens Boutique. Rigtigt, 2 Minuter efter kom hun. Hun gik langsomt, saae sig om og vendte sig i Retning af Tornebuske-Gaden, fra hvilken jeg pleiede at komme. Det er i og for sig en ypperlig Idee, at sees paa Gaden, hvor Tilfældet altid er til Rede med en Forklaring. Men siden jeg skiltes fra hende, har jeg aabnet en uafbrudt Krig med den Magt, man kalder Tilfældet, for om muligt at affkaffe den, hvortil ikke

behøves Vaabenmagt, men isærdeleshed Hukommelse, en Hukommelse, der er lige saa smaalig som Tilfældet selv. Hurtigt sprang jeg ud af Boutiquen, løb om af Suhms-Gaden og kom fra Tornebuskegaden præcise Kl. 4, ganske som sædvanligt.

Vi mødtes, gik hinanden forbi; hun blev lidt forlegen, maaskee ogsaa fordi hun var lidt ængstet ved, saa godt som at gaae paa forbudne Veie, eller lidt anstrænget af at udspeide Terrainet; hurtigt trak hun Øinene til sig og undgik mit Blik.

Saa meget er da klart, at mine Machinationer ere temmelig frugtesløse; men saa meget er ogsaa klart, at hun dog har Kræfter.

For mig er der Intet at gjøre. Jeg kommer hver Onsdag præcise Kl. 4 paa Hauserpladsen. At blive borte var aldeles uforsigtigt. Jeg troer aldrig jeg har været saa nøieregnende med Tiden, som jeg er med dette Klokkeslet, at ikke det, at jeg kom for tidlig eller udeblev skulde vække hendes Mistanke, om at jeg ventede hende, eller undgik hende, hvad der paa forskjellig Maade vilde bevise det Samme, at jeg bekymrede mig om hende.

d. 5te Marts. Morgen.

Idag for et Aar siden. Intet nyt Symptom. Naar saa en lysere Udsigt viser sig for mig, naar det forekommer mig, at Alt maa lykkes, naar en glad Tanke gjæster min Sjel, da iler jeg til hende, jeg er virkelig ung, ung, som man maa være det i Ungdommens Dage. I saadanne Øieblikke søger jeg ikke nogen Omvei, jeg styrter med Længselens Jilsomhed for at kunne fryde mig med hende. Var det saaledes altid, formaaede jeg at være saaledes, hvad det end skulde koste mig, saa kunde man sagtens gifte sig.

Hvorledes det i dybere Forstand staaer sig med hende, veed jeg ikke, jeg vil ei heller vide det. Jeg vil heller ikke forcere eller overrumple hende, men hendes forsigtige Tilbageholdenhed forundrer mig, og den er noget ufri, det er som var hun bange for min Kritik, at hendes Yttring ikke skulde være aandrig nok. Saa vanskelig har mit udvortes Væsen gjort mig vor Forstaaelse.

d. 5te Marts. Midnat.

Salomos Drøm.

Salomos Dom er bekjendt nok, den har formaaet at adskille Sandhed fra Bedrag, og at gjøre den Dømmende navnkundig, som den vise Fyrste, hans Drøm er mindre bekjendt.

Er der nogen Sympathiens Qval, da er det at maatte skamme sig ved sin Fader, ved Den, man elsker høiest og skylder mest, at maatte nærme sig ham baglænds, med bortvendt Ansigt, for ikke at see hans Skjendsel. Men hvilken større Sympathiens Salighed er der, end at turde elske som det er Sønnens Ønske, og at da den Lykke føies til, at turde være stolt af ham, fordi han er den ene Udvalgte, den ene Udmærkede, et Folks Styrke, et Lands Stolthed, Guds Ven, Fremtidens Forjættelse, priset i Livet, høilovlig ved sin Ihukommelse! Lykkelige Salomo, dette var dit Lod! I det udvalgte Folk (herligt allerede at tilhøre dette!) var han Kongens Søn (misundelsesværdige Lod), den Konges Søn, der blandt Konger var den Udvalgte!

Saaledes levede Salomo lykkelig hos Propheten Nathan. Faderens Kraft og Faderens Bedrift begeistrede ham ikke til Daad, thi der levnedes jo ingen Leilighed dertil, men den begeistrede ham til Beundring, og Beundring gjorde ham til Digter. Men var Digteren næsten misundelig paa sin Helt, saa var Sønnen salig i sin Hengivenhed for Faderen.

Da besøgte Ynglingen engang sin kongelige Fader. I Natten vaagner han ved at høre Bevægelse, hvor Faderen sov. Rædsel griber ham, han frygter, det er en Nidding, der vil myrde David. Han lister sig nærmere — han seer David i Hjertets Sønderknuselse, han hører Fortvivlelsens Skrig fra den Angrendes Sjel.

Afmægtig søger han atter sit Leie, han slumrer ind, men han hviler ikke, han drømmer, han drømmer, at David er en Ugudelig, forkastet af Gud, at den kongelige Majestæt er Guds Vrede over ham, at han maa bære Purpur til Straf, at han er fordømt til at herske, fordømt til at høre Folkets Velsignelse,

medens Herrens Retfærdighed skjult og forborgent holder Dom over den Skyldige; og Drømmen aner, at Gud ikke er de Frommes Gud, men de Ugudeliges, og at man maa være en Ugudelig for at blive Guds Udvalgte, og Drømmens Rædsel er denne Modsigelse.

Som David laae paa Jorden med sønderknuset Hjerte, saa stod Salomo op fra Leiet, men hans Forstand var sønderknuset. Rædsel greb ham, naar han tænkte, hvad det er at være Guds Udvalgte. Han anede, at den Helliges Fortrolighed med Gud, den Renes Oprigtighed for Herren ikke var Forklaringen, men at lønlig Skyld var den Hemmelighed, der forklarede Alt.

Og Salomo blev viis, men han blev ikke Helt; og han blev Tænker, men han blev ikke en Beder; og han blev Prædiker, men han blev ikke en Troende; og han kunde hjælpe Mange, men han kunde ikke hjælpe sig selv; og han blev vellystig, men ikke angrende; og han blev sønderknuset, men ikke opreist, thi Villiens Kraft havde forløftet sig paa hvad der var over Ynglingens Kræfter. Og han tumlede gjennem Livet, omtumlet af Livet, stærk, overnaturlig stærk, det er qvindelig svag i Indbildningens dristige Bedaarelser og vidunderlige Opfindelser, sindrig i Tankens Forklaring. Men der var sat Splid i hans Væsen, og Salomo var som den Svækkede, der ikke kan bære sit eget Legeme. I sit Harem sad han som en afkræftet Olding, indtil Lysten vaagnede og han raabte: Slaaer paa Tambourinerne, dandser for mig, I Qvinder. Men naar Østens Dronning kom for at besøge ham, lokket af hans Viisdom, da var hans Sjel riig, og de vise Svar flød fra hans Læbe som den kostelige Myrrha, der flyder ned ad Træerne i Arabien.

d. 7de Marts. Midnat.

I Onsdags saae jeg hende ikke. Hun har formodentlig nu faaet den confidentielle Meddelelse; confidentiel var den rigtignok, den var betroet til Svaghed og Uredelighed. Eller maaskee er hun kommen lidt tidligere eller lidt sildigere, jeg veed det

ikke, thi jeg kommer som altid præcise, ikke et Minut før, ikke et Minut senere, ikke et Tempo hurtigere den ene Gang end den anden, jeg tør det ikke. Kun Den, der har Begreb om Klogskab og om List i at benytte det Ubetydeligste, vil fatte, hvad en saadan asketisk Forsagelse af det Ubetydeligste vil sige.

Mit Hoved er træt; o! at jeg turde hengive mig til Hvilen og synge mig ind i Veemodets Erindring. O! at jeg turde som en Afdød tage Smerten bort og erindre, hvad der var skjønt. Men jeg tør det ikke, i samme Øieblik bedrager jeg hende; jeg tør det ikke, thi jeg lever, jeg er jo endnu midt i Handlingen, Stykket er langtfra ikke forbi. Er Stykket ikke forbi? For mig er det sandeligen ikke forbi, thi det Senere er saa langtfra at være et Efterspil, at snarere Forlovelsen var et Forspil, og Stykket begyndte med at den afbrødes. Og dog er der ingen Handling, der skeer Intet, i det Synlige og Udvortes skeer der Intet, og al min Anstrængelse er for at afholde mig fra at handle, og dog bevare mig selv handlende *κατα δυναμιν*. Hvortil da alt Dette? Hvorfor gjør jeg det? Fordi jeg ikke kan det anderledes; jeg gjør det for Ideens Skyld, for Meningens Skyld, thi jeg kan ikke leve uden Idee, jeg kan ikke holde ud, at mit Liv slet ingen Mening skulde have. Det Intet, jeg gjør, giver dog lidt Mening, ethvert andet Forsøg, at glemme, at begynde paa en Frisk, at klinke med en Ven og drikke Duns med en Ligesindet, er mig umuligt, uagtet jeg vel forstaaer, at man saa vilde finde mit Liv at have en dyb Mening. Maaskee ligger Feilen i mit Øie, men jeg har aldrig seet et Venskab, hvor den Ene opflammede den Anden til at vove det Yderste for en Idee, der angaaer den personlige Existents; men vel har jeg seet, fordi den Anden (*ὁ ετερος*) ikke har den Undseelse, som Enhver i sit Inderste dog en tidlang har for sig selv, saa har jeg seet, at deres Omgang lærte dem begge at prutte og ikke at tage sig Verden saa nær. Kun et Gudsforhold er det sande idealiserende Venskab, thi Guds Tanke trænger igjennem til at adskille Sinde og Tanker, og slutter ikke Overeenskomst i Snak. — Jeg gjør dette Intet og dette Alt, fordi det er min Friheds høieste Lidenskab og mit

Væsens dybeste Nødvendighed. Dersom Simon Stylita paa nogen Maade har kunnet bringe det i Forhold til Tanken om Gud at staae paa en høi Støtte og bøie sig i de sværeste Stillinger og bortskrække Søvnen og i Ligevægtens Kriser søge efter Forfærdelsen: saa har han i mine Tanker gjort vel i at gjøre det. Hans Feil var, at han gjorde det for Menneskenes Øine, at han dog var en Dandserinde, at han dog som hun bøiet i den sværeste Stilling paa Gulvet, søger efter et Publikums Bifald. Det har jeg aldrig gjort, men vel gjør jeg som han, jeg skrækker Søvnen bort og vrider min Sjel.

Det er ikke Reflexionssyge hos mig, thi min Hovedtanke under det Hele er mig klar som Dagen: at gjøre Alt for at arbeide hende løs og at holde mig selv paa Ønskets Spidse. Jeg hitter ikke paa nye Forsæt hver Dag, men vel kan min Reflexion hitte paa noget Nyt i Forhold til Forsættet. Mon den Mand, der vil være riig i Verden, er reflexionssyg, naar han urokkeligt holder dette fast, men i Calculens Form beregner Alt, uden at forandre sin første Plan, mon han er reflexionssyg, dersom han holder sin Beslutning fast, men naar han seer, det ikke vil lykkes paa een Maade, da vælger en anden? Havde jeg været reflexionssyg, da havde jeg forlængst handlet i det Udvortes og brudt mit Forsæt: at holde mig ganske stille og dog absolut aarvaagen. Ja skulde jeg blot være vaagen som een af Brudejomfruerne, blot holde Lampen tændt, og forøvrigt kunne lade min Sjel uden Lidenskab, da var det lettere, men det tør jeg ikke, thi da vilde jeg ubemærkeligt forandres og ikke bevare mig ganske uforandret paa Ønskets Spidse, med Lidenskabens Elasticitet. Det er dette jeg ogsaa vil; forandres jeg, da er det mod min Villie; Gud skee Lov og Priis, indtil Dato er det ikke skeet.

d. 9. Marts. Morgen.

Idag for et Aar siden. Intet nyt Symptom. Hvor vi ere, veed jeg ikke, jeg vil ikke forhaste mig med nogen Exploration.

d. 15. Marts. Midnat.

Igaar saae jeg hende heller ikke. Maaskee var hunt Sammentræf paa Hauserpladsen dog et Tilfælde, eller det var maaskee et Forsøg, hun vilde vove af Omsorg for mig. Maaskee har hun modtaget min confidentielle Meddelelse, maaskee har den slet ikke virket hidsende, men blot deprimerende; maaskee vælger hun tilsidst at sygne, at bedøves i stille Sorgs smertestillende Lindring. Sæt hun tog ud paa Landet, sæt hun ikke vilde leve i de gamle Omgivelser; ikke kunde holde det ud, men hellere vilde have et energisk, et afgjørende Udtryk for, at hun var krænket, sæt hun blev Selskabsdame hos en adelig Familie, eller Gouvernante. Store Gud! at have en saadan Creditor, der har Hals og Haand over mit Liv! Og ikke at turde indfrie Fordringen, og at det netop maa være Eens Ydmygelse, at man ikke tør det! Hun drømmer formodentlig ikke om, hvilken uhyre Magt hun er for mig, at hun bestemmer Coursen for mit Liv, at hun ved et saadant Skridt, som det befrygtede, kan styrte mig i den dybeste Fortvivlelse. Saaledes staaer altsaa Sagen: faaer jeg hende arbeidet løs, eller arbeider hun sig selv løs, kort bliver hun sig selv igjen, saa er jeg netop kommen saavidt, at jeg kan arbeide for min egen Sag, bekymret om min egen Smerte. Mit Liv, før jeg forenedes med hende, var som et piinligt Forhør over mig selv, da blev jeg afbrudt og kaldt ud i de forfærdeligste Afgjørelser, og naar jeg saa er færdig, hvis jeg bliver det, da kan jeg igjen begynde med mig selv, hvor jeg slap. Det forstaaer sig, jeg har lært, hvad der er end piinagtigere. Og skeer dette ikke, sidder hun hen, saa er jeg en Betler, en Stodder, ja en Slave, der ligger i det yderste Mørke.

Og dog lod hun jo et Ord falde om, at hun saaledes kunde ønske sig anbragt paa Landet. Og et saadant Ord, et Ord af hende, et Indfald, en Bemærkning, som hun maaskee ikke veed mere af end man veed af, hvad man siger i Søvne, et saadant Ord er nok for mig. Jeg forekommer mig selv som et Barn i Poge-Alderen, der forsøger sig i de første Opgaver til Øvelse i Modersmaalet: af et opgivet Ord at danne en Mening.

Idag hørte jeg tilfældigt hos en Hyrekudsk, at hendes Fader havde bestilt Vogn en halv Snees Miil ud i Landet til en Herregaard. Hvad skal han der, han som ellers næsten aldrig kommer uden for Hovedstadens Volde, uden ridende og i det Høieste en Miils Vei, han som aldeles ingen Forbindelse har paa Landet. Sæt nu, — Ordet rinder mig ihu og Stileovelsen begynder. Stileovelsen! Sæt hun virkelig har besluttet sig, sæt hun vil være trænket, vil være det aabenlyst, vil desperere og have en charakteristisk Form for Desperationen.

Store Gud! blot dette ikke, alt Andet, blot dette ikke! Forbandet være Rigdom og jordisk Glimmer, og at være eller synes noget Stort i Verdens Øine! Gid jeg var et Ladegaardslem, et elendigt Menneske, saa var Misforholdet et andet. Vel sandt, jeg er i Verdens Øine en Slyngel. I Verdens Øine, hvad er Verdens Øine andet end Blindhed, og hvad er Verdens Dom? Ikke ti Mennesker har jeg fundet, der have Kraft til at dømme strengt. Eller er jeg ikke agtet og æret som før, nyder jeg ikke Anerkjendelse, mere end før, og er dette ikke i Verdens Øine Habiliteten, der fordres, Berettigelsen, at man er en Slyngel, eller idetmindste har et ualmindeligt ingenium til at blive det? Giv den Valget mellem en forladt Pige, der bøier sit uskyldige Hoved i Sorg og søger et Skjul paa Landet, at hun kan græmme sig, og en Skuespiller ved Livets Theater, en Frøk, der løfter sit Hoved og trodser Alle med sine stolte Øine; dens Valg er snart gjort. For Vaade dømmes en Mand i livsvarig Mulkt, men jeg, jeg har ingen Dom over mig. Fordømt! Jeg hidser Menneskene mod mig, og man raaber bravo; jeg venter, at man vil slaae mig ihjel, og man bærer mig i Triumph; jeg skjælver, jeg mistvivler, om jeg har Mod og Styrke til at bære Verdens Dom, om jeg ikke skylder mig selv at sætte mig i et mildere Lys, men jeg vakler ikke, jeg trækker i Snoren til Styrtebadet — og Verdens Dom er ydersk gunstig.

Men lad det ikke skee, barmhjertige Gud! lad det ikke skee. Jeg fortvivler, jeg bryder med Dig, jeg styrter derud, jeg vinder hende endnu engang, jeg giver Alt hen for med Guld at trodse

Herresædets Herlighed, jeg holder Bryllup og jeg skyder mig paa Bryllupsdagen.

Dog derud maa jeg, jeg maa see, hvad han vil derude. Ak! jeg tør ikke spørge et Menneske om Noget, ikke for aldrig det. Let nok at aflægge Tausheds Løfte, naar man ikke gider have mere med Verden at gjøre, men at skulle være taus naar man er saaledes bekymret!

d. 17. Marts. Midnat.

Blind Allarm. Nu har jeg kjørt 20 Miil i 16 Timer, jeg har været Døden nær af Angest og Utaalmodighed — og for Intet. Mit Liv har paa en latterlig Maade været i Fare og — for Intet. En Klodrian af en Postillon falder i Søvn, og Hestene med. Rasende springer jeg ud af Vognen, og slaaer til Karlen, uden at betænke, at han var en Kæmpe i Forhold til mig. Men hvad gjør man ikke i en saadan Stemning! Og saa priser man Postvæsenet, og Extra-Poster! Det er Elendighed. Vilde Richard den III. give sit Kongerige for en Hest, jeg troer, jeg havde givet min halve Formue for et Par Hurtigløbere. Postillonen kaster mig til Jorden. At gaae kunde ikke hjælpe, jeg maatte give gode Ord, og uhyre Drikkepenge — og vi kjørte.

Det Hele er en privat Sag. Der er en Forpagtning ledig, og en Mand i Jylland har en Søn, som ønsker den. Faderen er en gammel Ven af hendes Fader, og nu er han derude for at erkyndige sig om Vilkaarene.

At en Hjerne kan holde det ud! Det er en Bølgegang, som den ikke er paa Atlanter-Havet, thi Bølgegangen er mellem Intet og det Rædsomste af Alt.

d. 20. Marts. Morgen.

Idag for et Aar siden. Intet nyt Symptom. Om denne Tryghed og Stilhed er et godt Tegn, veed jeg ikke, om der aandelig forstaaet er Grøde i Luften, og den skjønne Blomstring spirer

forborgent, eller om det er Storme, den er svanger med, veed jeg ikke, jeg tør endnu ikke efterforske, for ikke at gjøre det for tidligt og derved forstyrre.

d. 20. Marts. Midnat.

Mig selv bliver der da slet ikke Tid til at tænke paa, og dog er min inderste Existents en saadan, at den kan give nok at betænke. Jeg er egentlig ingen religieus Individualitet, jeg er kun en ordentlig og fuldstændig construeret Mulighed til en saadan. Med Sværdet over Hovedet, i Livsfare opdager jeg de religieuse Kriser med en saadan Primitivitet, som havde jeg slet ikke kjendt dem iforveien, med en saadan Primitivitet, at, hvis de ikke vare opdagede, maatte jeg opdage dem. Dette behøves nu ikke, jeg kan i den Henseende ydmyge og tugte mig selv, som jeg engang trøstede en noget indskrænket Mand, hvem en Anden spottende sagde om: han har ikke opfundet Krudtet, jeg svarede, det behøves jo heller ikke, da det er opfundet. Men eet er at lære af Lærebogen og udenads Lectier, eet at kunne læse for Præsten ja selv for Biskoppen, naar han visiterer, eet at kunne præke som en Præst — et Andet er Oprindeligheden i Tilegnelsen. Godt er det, at jeg ikke skal lære Andre. Jeg betaler med Glæde baade Tavle-Penge og Præste-Penge, Held Den, der er saa sikker paa sig selv, at han tør tage Penge for Undervisningen.

Som Mulighed er jeg god nok, men idet jeg i Katastrophen vil tilegne mig de religieuse Forbilleder, møder en philosophisk Tvivl, som jeg ikke vil udtale som saadan ikke til et eneste Menneske. Det, det kommer an paa, er Tilegnelses Momentet. Disponeret som jeg er i den religieuse Katastrophe, griber jeg efter Paradigmet, men see! Paradigmet kan jeg slet ikke forstaae, om jeg end venererer det med en Barndommens Pietet, der ikke vil slippe det. Det ene Paradigma beraaber sig paa Syner, det andet paa Aabenbarelser, det tredie paa Drømme. At tale derom, at gjennemgløde Foredraget med Phantasi og dog beholde Forudsætningen, Forudsætningen, der netop angaaer

Tilegnelses-Momentet for den Senere, er nemt nok, men at forstaae det!

Naar man kan fatte det Religieuses Trang saa dybt, at man vel endog kunde ringe for Præsten, og man da har en aldeles tilsvarende philosophisk Skepsis, saa er Udsigterne just ikke de bedste. Dog blot jeg bliver færdig med hiint Sørgeaar, da jeg skal sørge over hende (og mit Sørgeaar bestemmes ikke astronomisk, det kan blive fem og ti Aar og hele min Levetid men bestemmes ved hende) da kan jeg styrte mig ind i disse Kampe, saa gaaer det vel. Holde ud det vil jeg, til det Yderste, jeg vil ikke løbe fra det, jeg vil ikke være snild i Vendinger, hvorved man bedrager Andre som Drengene i Skolen, naar de skrive foran i Bogen see midt i Bogen, og midt i Bogen see bag i Bogen, og bag i Bogen gjøre Nar af den Bedragne. Det er min Overbeviisning, at Villien er Hovedsagen selv i Henseende til at tænke, at ti Gange saa gode Evner uden en energisk Villie ikke constituere saa god en Tænker, som ti Gange saa ringe Evne med en energisk Villie: de ypperlige Evner ville hjælpe til at forstaae det Meget, den energiske Villie til at forstaae det Ene. Men fordi man vil og vil holde ud, deraf følger ikke, at man bliver en jodlende Hellig, der naar han betragter Livets og Tilværelsens og Verdenshistoriens Gang seer og see!: det er saa vidunderligt. Lad ham kun see paa Tilværelsen og Verdenshistorien, og see, at det er saa vidunderligt, naar jeg seer paa ham, seer jeg nok, at det er et Fæ, ligesom Den, der slaaer Entrechat paa Prædikestolen til Ære for Christendommen, eller bliver saa alvorlig, at han morer Een ligesom Præsten i Snuustobaksdaasen. Saa lidet som Dumhed eller Det at svede og blive rød i Hovedet er Alvor, fordi den Transpirerende er dum nok til ikke engang at kunne lee, saa lidet er en fæisk Gloen Religieusitet. Om jeg ikke veed Andet, saa veed jeg, at man skulde bruge det Comiske til at holde Justits paa det Religieuses Gebeet. Man skal ikke betegne Misvisningen som Hykleri, men som Dumhed. Den, man kalder en Hykler, hjælper man forsaavidt, at man anerkjender, at han har et Guds-Forhold. En pathetisk Indignations

Vrede over Speculationens Underslæb, over systematisk Svigagtighed, der ligesom de romerske Proconsuler udsuger Provindserne og beriger sig selv: gjør Systemet riigt og Livet tomt; en god comisk Tegning af en Opvakt er vistnok i høi Grad, hvad der behøves. En Skipper kan gaae hele Dagen og bande uden at tænke det Mindste derved, og saaledes kan en Opvakt være høitidelig hele Dagen igjennem uden at have en sund eller en heel Tanke i sin Sjel. Hiin gothiske Konge vilde ikke døbes, da han hørte, at han i Himmerig ikke skulde samles med sine Fædre, de Indfødte i Amerika frygtede Himmerig mere end Helvede og ønskede at forblive Hedninger, for ikke i Himmerig at skulle samles med de rettroende Spanier: og saaledes gjør mangen Opvakt, gjør han ikke Andet, saa gjør han Een ækel ved det Religieuse.

Om denne Strid i mig selv tør jeg endnu ikke sige: „idag," men jeg føler, at jeg skylder hende meget i Henseende til at vove. Den, som har gjort et andet Menneske ulykkeligt, kan være brugelig til at holde ud i saadanne Kampe: Den, som er dømt paa Livet, lader man raspe, hvilket er livsfarligt, men han er jo ogsaa dømt.

Det indseer jeg ogsaa, at den Ugifte kan vove mere i Aandens Verden end den Gifte, kan sætte Alt ind, kun bekymret om Ideen, er ganske anderledes skikket til at være paa Afgjørelsens discrimen, hvor man neppe kan staae end sige sætte Bo. Men sandeligen det var ikke derfor jeg ikke vilde gifte mig. Ogsaa jeg ønskede jo lidt stillere Glæde i Livet, og hendes Bøn gjorde mit eget Ønske til mit eneste Ønske; og havde jeg end ikke ønsket det, jeg havde dog gjort det, fordi jeg altid troer, at Lydighed er Gud kjærere end kosmopolitiske, philanthropiske, patriotiske Offere paa Menneskeslægtens Alter, at Stilhed i en beskeden Pligts Opfyldelse er uendeligt værdifuldere og anstaaer ethvert Menneske bedre end Luxus i Aandens Verden, og Ødselhed i at bekymre sig om hele Slægten, som var man Gud i Himlene. Lad der tales glødende om Guds Vrede og den fortærende Ild, der er ogsaa Noget, jeg frygter, og frygter nok saa meget, og det er, at jeg skulde nødsage Gud til at blive fornem imod mig,

til at forsvinde som en Usandhed for hans fornemme Majestæt. En Opvakt vilde vel finde, at dette Udtryk ikke har Alvor nok, han vilde vel, at jeg skulde bande gudeligt, ligesom Skipperen bander ugudeligt. For mig har det Alvor nok, og mere Forfærdelse end en ophidset Phantasies sandselige Forestillinger. Saasnart jeg forsmaaer Pligten bliver Gud fornem, thi kun i Pligten er jeg i underdanig Forstaaelse med hans Ophøiethed, og derfor er hans Majestæt ikke Fornemhed. Det er derfor ikke Gud, der gjør sig fornem, det gjør han aldrig (det er Hedenskab), men det er mig, der gjør ham fornem, og dette er en Straf. Det er den dybe Consequents, at Den, der ved at forsmaae det Simple, vil komme Gud nærmere, at han netop fjerner Gud fra sig i hans Fornemhed, i en Fornemhed, som ikke det usleste Menneske skal prøve. Jeg er ogsaa i denne Henseende lydhør nok, og hører end mangen Philosophus, der raaber ud i Verden: *δος μοι που στω* det ikke, saa hører jeg en Røst, der siger: jeg skal give Eder Dosmoi I Dosmere!

Nei! hvis jeg ikke havde troet at have en guddommelig Contra-Ordre, jeg havde aldrig draget mig tilbage, og saasnart denne tilbagekaldes, jeg vælger atter mit Ønske. Gud forbyde, at Anstrængelsen og Spændingen skulde svække mit Ønske før det er tilladt! Min Contra-Ordre kan jeg forstaae, thi den gaaer gjennem Angeren. En angrende Individualitet, der kan bruge hele Livet til en Recantation, han kan ikke gaae frem. Det er en ganske simpel Protest mod et Ægteskab. Jeg har hverken Syner eller Drømme til at veilede mig, min Collision er ganske simpel Angerens med Tilværelsen, en Suspensions Collision med en nærværende Virkelighed. Indtil den løses, er jeg in suspenso; saasnart den løses, er jeg fri igjen. Derfor er det jeg med al Arbeiden holder mig paa Forelskelsens Spidse. Saasnart hun er fri, er de religieuse Kriser min Opgave.

Sæt, for at tænke aldeles hypothetisk, sæt at hun havde sig selv igjen; sæt det havde været en Overdrivelse med Døden, ikke saaledes meent som pathetisk Replik men som naar man i Talens Løb siger: jeg er færdig at døe af Hede i disse smaa

Værelser; sæt hun havde meent det, men ikke forstaaet sig selv, eller sæt hun havde lidt indtil Døden men seiret, sæt jeg havde bidraget Lidet til denne Seier eller slet Intet, sæt, hun greb til det Forsvar, at hun aldrig havde brydt sig Noget om mig — hvad saa? Saa har jeg brydt mig desto mere om hende. Store Gud! hvis dette var muligt! Hvor griber min Sjel efter enhver Forklaring fra denne Kant! Om det end i nogle af Tilfældene vilde gjøre mig ondt for hendes Skyld, jeg forlanger ikke mere, saa havde jeg altsaa lidt mest, mere forlanger jeg ikke, jeg havde taget Pigens partes, havde været flinkere til Sorgens Gjerning, eller dog ligesaa flink, jeg forlanger ikke mere. Jeg har ikke forladt hende for at blive For-Dandser paa en Dandsebod, eller første Elsker i et bestandigt Venskabeligt. Hvad der for hende ingen Betydning har havt, eller maaskee som Afgjørelse i det Timelige, har for mig havt evig Betydning. Jeg fortryder Intet, ikke en Taare, ikke en eneste, som jeg har udgydt for hendes Skyld; jeg skammer mig ikke derved, thi det er ikke umandigt at kunne græde, men qvindagtigt ikke at kunne skjule det for Enhver. Ja om der var en Spotter, der havde talt hver en Taare (o! foragtelige Gjerning o! stakkels Bedragne, der tæller Taaren, som lindrer min Sjel) sæt Tallet var stort, sæt han vilde nævne Tallet for at haane mig: en Mand, der græder — jeg skal ikke fortryde dem. Om jeg dør imorgen, min Existents var dog et Epigram, der gjør enhver Gravskrift overflødig. Jeg fortryder det ikke; hun har dog gavnet mig, gavnet mig uendeligt, netop ved et uoverlagt Ord og en overdreven Yttring.

See! hvis det var saaledes, da bliver min Stilling paa en egen Maade vanskelig. Et Menneskeliv maatte jeg have paa min Samvittighed for at vækkes og rives ud af Tungsinds Dos. Jeg ydmyger mig under denne Tankes Alvor. Men saa kommer min Forstand og siger: nei det er ikke sandt, Du saae jo nok, at der ikke var Tale om et Menneskeliv, det er Din Phantasi, der dannede denne Indbildning og viste Dit Tungsind den, og begge enedes om, at det jo var umuligt. Men altsaa var det ikke et Menneskeliv, det var et Ord, som Du i mangen Andens Mund

magtes endogsaa vilde have leet ad. Ja det er i en vis Forstand saaledes. Og dog fortryder jeg Intet, ikke at jeg har lidt al denne Smerte, der dog endnu ikke har lammet mig, om den end vilde gjøre det, hvis jeg skulde tale om den. I Eensomhed, i Søvnløshed har jeg fornummet den, naar man i eet Secund paa eengang kan tænke mere sammen end man kan skrive i Maaneder, naar Phantasien maner Angester frem, som ingen Pen tør indlade sig med, naar Samvittigheden farer ængstet sammen og skrækker med optiske Bedrag.

Men ak! alt Dette er jo kun en Hypothese.

d. 25. Marts. Morgen.

Idag for et Aar siden.

Hvilken er den lykkeligste Existents? Det er en ung Piges paa 16 Aar, naar hun, reen og uskyldig, Intet eier, ikke en Komode eller en Piedestal, men afbenytter den nederste Skuffe i Moderens Chatol til at gjemme hele Herligheden: Confirmationskjolen og en Psalmebog. Lykkelig det Menneske, der ikke eiede Mere, end at han kunde nøies med den næste Skuffe.

Hvilken Existents er den lykkeligste? Det er en ung Piges paa 16 Aar, naar hun, reen og uskyldig, vel kan dandse, men kun kommer paa Bal to Gange om Aaret.

Hvilken er den lykkeligste Existents? Det er en ung Piges, naar hun 16 Sommere gammel, reen og uskyldig, sidder flittig ved sit Arbeide, og dog faaer Tid til at skotte efter ham, Ham, der Intet eier, ikke en Komode eller Piedestal, men kun er Medinteressent i det fælleds Klædeskab, og dog har en ganske anden Forklaring, da han i hende eier hele Verden, uagtet hun slet Intet eier.

Og hvo er saa den Ulykkelige? Det er hun rige Yngling, 25 Vintere gammel, der boer ligeoverfor.

Naar Een er 16 Sommere, en Anden 16 Vintere gammel, ere de saa ikke lige gamle? Ak! nei! Hvoraf kommer det; er da Tiden ikke eens naar den er eens? Ak! nei! Tiden er ikke eens.

Ak! hvorfor var 9 Maaneder i Moders-Liv nok til at gjøre mig til et gammelt Menneske, ak! hvorfor svøbtes jeg ikke i Glæde, hvorfor blev jeg født ikke blot med Smerte men til Smerte, hvorfor aabnedes mit Øie ikke for det Lykkelige, men kun til at skue ind i hiint Sukkenes Rige, og til ikke at kunne løsrive mig derfra!

b. 27. Marts. Midnat.

At gribe en Hypothese er dog ligesom at omfavne Skyen istedenfor Juno; og det er tillige Utroskab mod hende. Men at bruge Hypothesen som et Øvelses-Middel, at afspænde Sjelen i den, for at give Energien ny Elasticitet, det er tilladeligt, ja det er hvad man bør gjøre. Efter en saadan Styrkelse er jeg atter ganske hendes, ganske. Holder jeg hende end ikke længere i min Favn, saa omfavner jeg hende dog, thi Erindringens Gjerning i Morgentimerne og Redningsforsøget i Midnatstimen danne jo som et Favnetag, hvori hun er indesluttet. Redningsforsøget, kan det ogsaa kaldes saaledes? Om jeg ogsaa havde alt i Beredskab, hvad hjælper det, naar jeg ikke tør bruge det, om jeg var nok saa redebon, hvad hjælper det, naar jeg er bunden, og det at holde mig selv bunden er det Eneste, der muligen kan hjælpe hende lidet? Turde jeg kun gjøre mig selv flot, jeg skulde snart være der i min Baad, dersom dette ellers kunde gavne hende Noget, thi det er jo ogsaa muligt, at hvad der engang vilde have frelst, nu slet ingen Betydning har for hende. Det er utroligt saa mange Udveie Muligheden veed især for Den, som ikke tør betræde en eneste, thi saa var der dog een, ja maaskee flere mindre. Og dog er det et Redningsforsøg.

Hvilken underlig Magt har ikke et enkelt Ord, naar det saaledes ikke føier sig ind i en Tales og Sætnings Sammenhæng, saa man kun agter paa det i Forbigaaende, men naar det uden sproglig Forbindelse stirrer paa Een med Gaadens Incitament og med Angestens Applikation! Jeg er saa deprimeret, som var der en anden Art af virkelig Sandhed i dette Ord; som var det

ved hiin sivkrandsede Sø jeg laae, en stille Aften, som hørte jeg hendes Skrig, og nu Aareslaget: og jeg frelste hendes Liv, men hun blev aldrig Menneske mere. Saa havde da Angest og Smerte og Raadløshed langsomt dirket ved Bevidsthedens Slutte, indtil Fortvivlelsen fik adsplittet denne elskelige Qvindelighedś yndige Væsen. Forfærdeligt! Tør jeg ikke byde denne Tanke at flygte tilbage, tør jeg ikke bede, at denne Tanke maatte tages fra mig? Nei! Det er jo en Mulighed. Og dog naar jeg blot sad hos hende, blot dette, at jeg turde være nærværende, at jeg turde gjøre Alt, om det end er Intet, det var dog en Lindring, en Lindring, som den Ulmen, der er en uafbrudt dump Smerte, men ikke saa megen Lidelse. Hun vilde da nu forvexle Alt, hun vilde troe vi sad som fordum i Baaden paa hiin Sø, vi seilede sammen; og da vilde vi vexle om ikke de bevingede Ord saa Vanvidets Udtryk og forstaae hinanden i Affindighed, og tale om vor Forelskelse som Lear vil tale med Cordelia om Hoffet og spørge Nyt derfra. — Men at være adskilt fra hende; og hvis hun døde, at altsaa den, der var den Nærmeste, den Eneste maaskee, der havde et heelt Liv, det være nu kort eller langt, til at sørge over hende, at han var den Eneste, der ikke saaes Sørgende, eller rettere at han var forhindret i at kjøre i Karreet, naar Sørgetoget fulgte hende til Graven, om han dog trods Nogen veed, at en Afdød er den Mægtigste af Alle!

O! hvilketsomhelst, selv det smerteligste Udtryk for Sorg er dog en Lindring i Sammenligning med slet intet at have. At leve, som var jeg stum, og dog have Qvalerne i Sjelen og Sproget derinde, ikke som dette læres af en Parleur, men som Hjertet opfinder det; at være som stum, ja som lemlæstet og dog have Lidelser, der kræve en Mimikers Veltalenhed! At maatte mistænke Stemmen, at den ikke skjælver, hvis man vilde tale om hende, hvad der kunde være til hendes Fordærvelse, at maatte mistænke Foden, at den ikke gaaer af sin sædvanlige Vei og sætter et forræderisk Spor, at maatte mistænke Haanden, at den ikke pludselig søger sin Plads paa Brystet og antyder det Skjulte, Favnen, at den ikke udbreder sig efter hende! At sidde hjemme i

Sæk og Aske eller snarere nogen i al sin Elendighed, og naar man vil klæde sig paa, ikke at have andre Klæder end Glædens og Munterhedens, for at skjule sig!

„Hvor lider De egentligen?“ siger Lægen til den Syge. „Ak! overalt kjære Doctor,“ svarer han. „Men hvorledes lider De“ vedbliver Lægen „at jeg kan opspore Sygdommen.“ Mig sporger der Ingen til, jeg behøver det heller ikke. Jeg veed vel, hvorledes jeg lider, jeg lider sympathetisk. Netop denne Lidelse kan ret ryste mig. Om jeg end tungsindigt er inderligt overbeviist om, at jeg duer til slet Intet, saasnart Faren kommer har jeg i Grunden Kræfter som en Løve. Naar jeg lider autopathisk, da kan jeg sætte hele min Villie ind, og tungsindig som jeg er, og tungsindigt opdragen, som jeg er, finder det Forfærdelige mig snarest forberedt paa det endnu Forfærdeligere. Men naar jeg lider sympathetisk, da har jeg at bruge hele min Kraft, hele min Opfindsomhed i Forfærdelsens Tjeneste til at danne den Andens Smerte, og derved bliver jeg afmægtig. Naar jeg selv lider, da hitter min Forstand paa Trøstegrunde, men jeg tør ikke troe en eneste, naar jeg lider sympathetisk, thi jeg kan jo ikke kjende den Anden saa nøie, at jeg kan vide, om de Forudsætninger ere tilstede, der betinge, at den virker. Naar jeg lider autopathisk, veed jeg, hvor jeg er, jeg sætter Mærker ud paa Lidelsens Vei, at jeg kan have Noget at holde mig til, men naar jeg lider sympathetisk, da farer jeg vild, thi jeg kan jo ikke vide, hvor dog egentligen den Anden er, og jeg maa hvert Øieblik begynde forfra, forberedt paa i næste Øieblik at kunne tænke en endnu forfærdeligere Mulighed, hvis Rædsel jeg maa udholde, for ikke at skulke fra Noget.

Er hun først fri, da er jeg vel ikke uden Sorg, men da er jeg først paa det Punkt, hvor hun formodentlig troede jeg var, da hun bad mig, stundom at mindes hende. Ja da skal jeg mindes hende, men da har jeg ogsaa fundet Lindring, er veemodig og siger med Ossian: sød er Tungsinds Sorg; da har jeg Fred, thi den tungsindigt Erindrende er ogsaa velsignet og formildet og lykkelig som Taarepilen, naar den bevæges af Aftenvinden.

Men nu ikke. Jeg frygter ikke hele Verden, idetmindste tror jeg det ikke, men denne Pige frygter jeg. Et Syn af hende i Forbigaaende, og hun afgjør min Skjebne indtil næste Gang. Saaledes er hun væsentligen Alt, Alt, absolut Alt; er hun fri, er hun væsentligen slet Intet. Hun er den Elskelige, det er sandt, men dette betyder ikke væsentligen Noget. Om hun blev yndigere end en Engel, det vedkom ikke mig, en Piges Deilighed vedkommer mig ikke væsentligen. Forelsket har jeg været, men min Sjel er for evigt anlagt til at fortvivle over en ulykkelig Kjærlighed, men derimod kan jeg vel fortvivle over et ulykkeligt Ansvar, en ulykkelig Forstaaelse med den evige Mening i Livet. Hvor dialektisk-vanskelig min Stilling er, fatter kun Den, som selv er forsøgt. Naar en uerfaren Mand læser et juridisk Document igjennem, saa forstaaer han det vel, men kun den ovede Jurist kan reconstruere dets Tilblivelse, kun han kan læse de overvundne Vanskeligheders usynlige Skrift, kun han veed Besked om de forsvundne Generationers Bidrag til Documentets Udfærdigelse, han kjender denne Grændsestrid mellem Snildhed og Snildhed, Snildhed i Retfærdighedens og i Bedragerіets Tjeneste, for ham har derfor det enkelte Udtryk ikke Betydning til en vis Grad, men absolut Betydning, og for ham er et saadant Document ogsaa Bidrag til Menneskeslægtens Historie. Den Uerfarne kan vel forstaae det, men kan ikke sætte det op, ja knap med Sikkerhed skrive det nøiagtigt af.

d. 2. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det var enten den 1ste eller den 2den i denne Maaned, at jeg da skulde til at efterse, hvor vi var. Jeg lagde en Anledning og en Situations Spørgsmaal tilrette for at give hendes Følelse Leilighed til at yttre sig. Hvad skeer? Paa den uforbeholdneste Maade af Verden, ja med en uskjøn Heftighed, der næsten grændsede til Arrighed, erklærer hun: „at hun brød sig aldeles ikke om mig, hun havde taget mig af Medlidenhed, og kunde overhovedet ikke begribe hvad jeg vilde

hende." Kort en lille Improvisation ad modum Beatrice i viel Lärmen um Nichts.

O! Tungsind hvor Du dog har den Tungsindige til Bedste! Sandt hvad Digteren siger: quem deus perdere vult primum dementat. Nu har jeg vandret gjennem Bekymringens Skyggedale for at søge at gjøre Alt saa godt som det er mig muligt, jeg har ydmyget mig, saa jeg ikke turde tilstaae det for noget Menneske, jeg har siddet i Dødens Mørke dybt saaret af den Tanke, at jeg kunde ikke gjøre hende lykkelig — og det er ikke faldet mig ind, hvad der laae allernærmest, hvad jeg nu, da hun siger det, ypperligt kan forstaae, at hun slet ikke bryder sig om mig.

Dog var det maaskee kun en uoverlagt Yttring, et heftigt Udbrud, maaskee er hun irriteret, skjøndt jeg ikke fatter, hvorved. Lade mig ophidse vil jeg ikke. Var jeg blot ganske sikker i min Livs-Anskuelse, saa jeg turde bruge Magten, saa var det Hele en Narrestreg. Men paa den anden Side, hun aabner mig jo en lys Udsigt. Saa meget er vist, et Giftermaal er og bliver mig den vanskeligste Opgave; jeg har forstaaet nu saa meget, at hvis jeg havde forstaaet mig selv saaledes før, havde jeg ikke begyndt derpaa. Og nu synes hun jo i Forhold til mig at have langt flere Kræfter end jeg i Forhold til hende.

Explorationen blev en Explosion, og jeg fik Sublimatet lige i Ansigtet. Som Den, der har siddet længe i Mørke, naar et skarpt Lys falder ind, ikke strax kan see, saaledes gik det mig: uagtet hun sad ved min Side, kunde jeg neppe see hende. Denne ideale Skikkelse, som jeg omfavnede med en evig Forpligtelses bekymrede Ansvar, hun blev jo rigtignok noget mindre, saa uanseelig, at jeg knap kunde opdage hende. Mit Tungsind er som blæst bort, jeg seer hvad jeg har for mig: Død und Pestilence saadan en lille Jomfru!

Forsøget bør jeg dog gjentage, for at see, om det er Alvor eller ikke. Jeg savner nemlig en Handlingens Consequents: at hun gjør det Hele af, og jeg bliver rejiceret. Men det synes hun slet ikke at have i Tanken; hvad skal saa Saadant betyde? Vi vil see.

Men hvis hun dog virkelig blev vanvittig! Dødsfare har der vel aldrig været Tale om, nu synes den da at være undgaaet (om der end for mig altid bliver en ængstende Consequents, der forvexlede et cum hoc med et propter hoc.), men Vanvid. Lad see, hvorledes Sagen gik til.

Først og fremmest vil min Aftræden som en Slyngel gjøre en væsentlig Forandring, da den vil sætte hende i en ganske anden Art pathologisk Bevægelse, vil reise hendes Vrede, Forbittrelse, Trods mod mig, og netop hendes Stolthed vil fremfor Alt indskærpe hende at vove det Yderste, for at holde sig oppe. Havde jeg været hende tro, saa tilfredsstiller det Kjærligheden, desuden alle andre Sider af Sjelen, at have Alt i den Elskede og derfor at tabe Alt i den Elskede, men da jeg ikke viste mig som en hendes Elskov værdig Gjenstand, saa vilde der høre en sjelden Heroisme til at forsmaae den Trøst, der tilbyder sig letteſt: at gjøre den Uværdige saa ubetydelig som mulig. I denne Henseende har jeg understøttet hende af yderste Evne, og troer jeg, at jeg, hvis jeg ikke havde brugt denne Forsigtighed, i hvilken jeg tillige respekterede det Almenes Dom over mig, havde ligefrem forskyldt, om hun blev affindig, thi at ville være en værdig Gjenstand for hendes Kjærlighed og da at ville bære sig saaledes ad, det er at stille hende en dialektisk Opgave, som er saaledes beregnet paa en enkelt Individualitets Guds-Forhold, at kun han med Gud kan fastholde Problemet. Derfor er det hans Pligt, at finde sig i, ja at gjøre Sit til at ansees for et fordærvet Menneske i Enhvers Øine, der har med den Sag at gjøre, fremfor Alt da i hendes Øine; i Forhold til Uvedkommende kan han jo tie stille. Dette har jeg gjort.

En qvindelig Sjel vil paa to Maader, psychologisk talt, kunne blive affindig. Den ene er ved det Pludseliges Overgang, naar Forstanden kommer til kort. Man kan blive blind ved den pludselige Forandring af Lys og Mørke; Hjertet kan ophøre at slaae ved en pludselig Forandring af Temperatur, fordi Udaandingen hindres ved den sig indtrængende Luft. Saaledes er

der ogsaa med Forstanden i Forhold til det Pludseliges Overgang, Reflexionen kan ikke komme til at aande ud og Forstanden staaer stille. Saaledes er Vanvidet forstenende. Der er intet Forhold eller rettere et absolut Misforhold mellem hvad Forstanden formaaer og den Opgave, her bydes. Dette Misforhold udtrykker Vanvidet. Et Øieblik afgjør det Hele; blot endnu et Øieblik, saa var dette ikke skeet.

Den anden Maade er, naar en skjult Lidenskab ved Reflexion matter Villien ud, og den Lidende langsomt synker hen i Vanvid. Den Lidende bliver ikke forstenet, men affindig i et Indbegreb af Forestillinger, der med Naturnødvendighed afløse hinanden, men ikke staae i Forhold til Friheden, der engang frit fremkaldte Forestillingerne, indtil disse nu ufrit fremkalde sig selv.

Det Første kunde umuligt blive Tilfældet med hende, Overgangen var saa fortonet som muligt; desuden maatte det jo ogsaa have viist sig, at det var skeet. Det Andet, der næsten er det Farligste, kunde snarere synes at indtræde. I en vis Forstand er nemlig Forholdet gjort hende saa dialektisk som det var min Reflexion muligt; jeg veed ikke, at jeg har forsømt at bringe nogen Mulighed frem, og altid at kaste den saa hypothetisk til Side, at det overlodes hende selv at finde en Forklaring. Det har jeg gjort med Flid; jeg troer, menneskeligt talt, at det er det eneRigtige. Ak! Arbeidet var tungt, og det var næsten snarere at befrygte, at jeg selv havde tabt Forstanden. Meget reflekteret var hun ikke af Naturen, eller rettere saa godt som slet ikke, men man kan dog aldrig vide, hvilken Virkning en Begivenhed kan have. Blot en tiende Deel af de Reflexions-Muligheder, jeg har sat i Bevægelse, hvis hun selv havde udfundet dem, vilde være nok til at forstyrre en qvindelig Hjerne. Men Reflexions-Mulighederne maae i hendes Øine have tabt det Fristende. Det var det jeg vilde, og menneskelig talt er det rigtigt. Den skjulte Sorg maa selv opfinde og producere Reflexions-Muligheden, saa er det forfoderisk for Sorgen, at fasthølde den; og dette er Vanvidets Fæstepenge. Hendes Tilfælde er ikke saaledes. Hun kan

fremkalde hvilken Reflexions-Mulighed hun vil, den faaer ikke Nyhedens forfriskende Kølighed, ikke Overraskelsens vintende Tillokkelse, den har ingen skjult bestikkende Kraft, thi hun kjender den. Dernæst har jeg bragt enhver Reflexions-Mulighed frem saa fuldstændigt idetmindste, som det var mig muligt. Jeg har villet give hende Indtrykket af en overlegen Reflexion. Man gjør det, saa godt man kan. I det Øieblik, hun da vil begynde at reflektere, vil det falde hende ind: aah! hvad kan det hjælpe med min Reflekteren, naar jeg kunde reflektere som han, og hvad hjalp det ham? Reflexion er for en qvindelig Sjel ligesom Slikkeri for Barnet. Lidt deraf frister, men en masse taber Slikkeriet sin Forførelse.

Fremdeles, hvis hun stundom tænker paa mig, hvis hun haaber paa en Mulighed af at Forholdet gjenoprettes, da kunde en ny Art Reflexion snige sig ind, som hun selv blev Opfinder af. I denne Henseende har jeg arbeidet og arbeider jeg af yderste Evne ved at holde min Existents aldeles uforandret. Imidlertid vil hun dog maaskee slutte af Noget, hun hører om mig, eller af Noget i mit Ydre, hun troer at see. Ganske rigtigt, men i samme Øieblik vil hun betænke, at min Reflexion har viist hende saa meget Muligt, at hun umuligen kan følge med. Dette kan ikke ydmyge eller krænke hende; thi at en reflekterende Individualitet har mere og meget mere Reflexion end en Pige, er i Naturens Orden. Havde hun nu ikke, som jeg haaber, endog indtil Væmmelse faaet en concret Forestilling om, hvad Reflexion formaaer, saa havde det dog maaskee fristet hende. Nu troer jeg det ikke. Jeg har gjort Alt for at gjøre hende Reflexion modbydelig (thi Reflexionens Almagt, naar den hviler paa een Tanke, bliver naturligviis Almagt i dialektisk Vrøvl, naar man tager den ene Tanke bort) og for at ethvert Reflexions-Forsøg, inden hun endnu begyndte derpaa, maatte forekomme hende frugtesløst. Selv leed jeg nok derunder, og lider efter det; man kan suge Gift ud af et andet Menneske og selv døe: man kan for at fravriste et andet Menneske Reflexion blive kun altfor reflekteret. Men er Reflexionen hende modbydelig, saa vil hun være nærved

en Beslutning og slet ikke betræde den slibrige Vei, der kan føre til Vanvid. Bliver hun fri, da bliver hun fri ved sin egen Beslutning, og ikke fri i en eller anden Betragtning og Opfattelse, som jeg har stukket til hende.

Vanvittig kunde hun da, efter menneskelig Sandsynlighed, ikke blive af Kjærlighed. Netop fordi hun var lidet reflekteret, vilde det Pludseliges Overgang været det Farligste for hende. Den er forhindret, og for at forebygge Reflexionens Vildelse har jeg gjort efter bedste Evne det Bedste, jeg kunde. Skulde da Vanvidet indtræde, da maatte det være en krænket qvindelig Stolthed over at være vraget, der fortvivlende om at faae Hævn, sluttede sig inde med sig selv, indtil den foer vild. Ak! jeg kjender vel Verdens Dom, jeg har maaskee følt Smerten qvalfuldere end hun; det gyser i mig, naar jeg tænker paa, at Nogen skulde vove med et stolt eller, hvad der er ligesaa forfærdeligt, med et medynksfuldt Blik at lade hende forstaae, at hun var fornærmet, og altsaa fortsætte Fornærmelsen. Det var stundom Skik, saa fortæller man, i gamle Dage, at naar en Prinds opdroges, opdroges der med ham en Dreng af simplere Herkomst, der maatte lide Straffen hver Gang Prindsen havde fortjent den. Man har talt om det Grusomme mod den stakkels Dreng, der maatte tage Pryglene; mig forekommer det at være en langt større Grusomhed mod den stakkels Prinds, der, hvis han har havt Æresfølelse, har fornummet Slagene langt eftertrykkeligere, langt smerteligere, langt mere tilintetgjørende, end de sandseligen fornemmes. Jeg veed det ogsaa, hvorledes det piinte mig, at udsætte hende for denne Smerte, jeg veed, jeg var villig til at gjøre Alt for at hindre det ved at give Adskillelsen et falsk Udtryk, saa jeg i Verdens Øine blev den Lidende, thi naar det blot er mig selv, saa veed jeg, hvorvidt det smerter og hvad jeg har at gjøre derimod: det skulde imidlertid ikke lade sig kunne gjøre. Jeg lod nogle Gange i vore Samtaler et Par Vink i en spøgende og converserende Tone indflyde, for at gjøre hende opmærksom, forgjæves. Blot et Ord af hende, og det var skeet, om jeg end havde havt Forsigtighed nok til i en spøgende og converserende Tone at entrere

paa, hvad der for mig var en ubeskrivelig Lindring. Mere turde jeg ikke gjøre. O! hvis jeg af al min Lidenskab skulde have talt derom, da vilde hun eo ipso have af min Iver seet, hvor meget hun beskæftigede mig, og da var Alt igjen blevet draget i Langdrag, og hun havde igjen tilladt sig ethvert Middel for at bevæge mig, det vil sige for at martre mig, thi bevæges maatte jeg ikke. Det er en comisk Modsigelse, at tale pathetisk eller systematisk afgjørende om hvad man ikke selv er overbeviist om eller selv forstaaer, men det er en tragisk, en dyb tragisk Modsigelse, at skulle tale i svævende Udtryk, i spøgende Hentydninger, i converserende Talemaader om hvad der beskæftiger og ængster En indtil Døden. Det er en comisk Modsigelse, at ville sætte 4 ß ind, naar der er uendeligt meget at vinde, men det er en tragisk, en dyb tragisk Modsigelse, at maatte gjøre Indsatsens Form som var det om Regnepenge der spiltes, naar man dog selv kun altfor vel veed, hvor meget der spilles om. Jeg antager det vilde være en af de forfærdeligste Collisioner, maaskee den forfærdeligste, hvis man vilde tænke, at Omsorg for et Menneske gjorde det nødvendigt for en Apostel at tale i tvetydige Udtryk i en let converserende Tone om Christendommens Sandhed. — Men til Sagen. At Vanvidet ad denne Vei skulde trænge frem, vilde jeg nødigt tænke mig, ikke fordi det er forfærdeligt, thi det Forfærdelige fordrer min Ære at jeg skal tænke mig, men fordi der vilde falde et mindre skjønt Lys over hendes Adfærd imod mig. Ethvert Lidenskabens Udbrud, hvorved hun lagde et Mord paa min Samvittighed, ethvert saadant lidenskabeligt Udbrud, hvilket min Ære, indtil nogen anden Oplysning haves, byder mig at anse for Sandhed trods al Forstandens Protest, ethvert saadant Udbrud, der, hvis Overdrivelsen oplyses, dog let lader sig forene med qvindelig Reenhed og qvindelig Elskværdighed, ethvert saadant Udbrud vil, under Forudsætning af at Stolthed var Drivfjederen, være et uskjønt Selvkjærlighedens Falsum imod mig. Vel sandt, jeg har tilladt mig mangt et Falsum mod hende, men sandeligen, det var for at frelse hende, og det var sympathetisk meent. Derfor vil jeg saa nødigt tænke mig denne

Forfærdelse. Forøvrigt har jeg igjen her gjort Alt hvad jeg formaaede og gjør det ufortrødent. Udtrykte min Existents noget Positivt, da var det jo tænkeligt, at dette kunde hidse hendes Stolthed. Kunde jeg soutenere en mandlig Existents, der netop er en saadan ved sit Forhold til det andet Kjøn, altsaa ved Skjønhed, Holdning, et indtagende Væsen, Belevenhed o. s. v., da vilde jo mit Præjudicat virkeligen kunne være hende til Præjudice, det vilde kunne hidse hende, at Den, hvem Kjønnet indrømmede Competence til at dømme, dømte saaledes om hende. Men dette er jeg da heldigviis saa langt fra som noget Menneske. Var jeg en Kunstner, der altsaa har Forstand paa det Skjønne og det Qvindelige, var jeg en Digter, der jo er Kjønnets Yndling, da kunde det muligen opflamme Stoltheden, at Den, hvem Kjønnet vedkjendte sig, dømte saaledes om hende. Var jeg en Tænker, en Lærd, da blev det allerede vanskeligere at tænke, hvorledes en saadan Existents kunde yderligere friste den krænkede qvindelige Stolthed. Men en saadan Existents var dog endnu Noget. Det Noget derimod, som jeg er, er netop Intet. Med hende in mente tilfredsstiller det mig og min Genius at holde hele min Existents paa det kritiske Nulpunkt mellem Kulde og Varme, paa det kritiske Nulpunkt mellem at være Noget og at være Intet, mellem at være maaskee, maaskee viis og saa maaskee, maaskee sjottet. En saadan Existents er aldeles ueensartet med en qvindelig Existents, den kan end ikke beskæftige en Qvinde, langt mindre da hidse hende. Jeg er ikke saaledes sindssvag, at hun kunde have Deeltagelse dermed, men jeg er netop halvgal nok til at hun uinteresseret kan sige: aah! han er jo gal; og hvis en krænket Stolthed er interesseret imod mig, vil den med Lethed kunne hæve sig over en saadan Sonderling. Der hører allerede adskillig Dialektik til for at fatte Nulpunkts-Existentsen og for at soutenere den; men for igjen at fatte en saadan Existents som Polemik mod sig selv, vilde der fordres en ualmindelig Dialektiker. En Qvinde har sjeldent megen Dialektik, hun havde det ikke, er hun senere bleven en saa ualmindelig

Dialektiker, saa kan hun sagtens, og er hun ikke bleven det, saa er min Fremgangsmaade rigtig og vel beregnet.

Dette er mit Læge-Skjøn. For mig har det destoværre kun liden Trøst, om det end altid er mig nødvendigt at gjøre mig Alt tydeligt. Var jeg bleven consuleret og jeg turde om den Lidendes Tilstand sige, at den var denne, da vilde jeg være beroliget i Henseende til en Vildelses Indtræden. Da jeg ikke er Lægen, men den Skyldige, hjælper dette mig ikke. Giften virker paa mig selv: Reflexions-Giften, som jeg har udviklet i mig, for om muligt at suge al Reflexion ud af hende. Jeg husker, at hun engang sagde til mig, „at det maatte være rædsomt saaledes at kunne forklare Alt". Hun kunde her have faaet en Forestilling om, hvor lidet hun forstod min Reflexion, thi hun fattede neppe, hvor kjærkommen denne Ytring var mig, eller hvorledes kjærkommen.

Imidlertid har jeg dog forstaaet og oplevet, at det kunde være muligt; mit Tungsind har indprentet mig ogsaa denne Mulighed. Om den Ulykkelige, hvem Vanvidet hilder i sin Bedaarelse, Intet lider, sympathetisk at skulle opleve Vanvidet hos en Anden, uafbrudt stirrende paa et evigt Ansvars tvivlsomme Læsemaade — ak! Tanken derom er nok til at gjøre Had paa et Menneske. Og dog hvis det skete, da turde jeg jo søge hende op, og det vilde være mig en Lindring, men sæt saa hun frelstes, og mit Problem kom igjen, saa kom vel Touren til mig. Vaage hos hende baade Nat og Dag, det kan jeg, men jeg kan ikke sove, og min Quide forbindes ikke ved „hver Nat at hvile ved min Hustrues Side" naar det ikke er afgjort, om hun kan være min Hustru.

Nu vil jeg slukke Lysene, naar Alt er mørkt omkring mig og jeg selv taus, befinder jeg mig bedst. Hvad hjalp det at tale, Enhver vilde jo sige, det var Løgn. Det faaer saa være. Min Paastand er det ikke min Agt at forsægte mod Opponenter, neque thesin meam publico colloquio defendere conabor. Og hvad er saa Sagen, hvorom jeg disputerer med Gud? Hvis

det var om Keiserens Skæg, hvis hun havde forandret sine Tanker, hvis hun med Fornøielse vilde tilbagekalde hvert Ord, der arbeider med mit Tungsind til at danne Forfærdelsen, hvad saa? Saa vilde deraf kun følge, at hun bragte en Nemesis over sit eget Hoved: at det viste sig, at hun havde forvexlet sin Person med et Pligt-Ansvars evige Forhold til Gud, og at hun derved kom til at vise sig i hele sin Ubetydelighed. Sagen er gaaet ind for en høiere Ret; jeg har givet hende al mulig Idealitet, jeg kunde hverken for hendes eller for min Skyld ønske igjen her at faae mig det Comiske saa nær paa Livet.

d. 5. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Jo ganske rigtigt, jeg fik idag Erklæringen og den sidste Villie til Vitterlighed confirmeret af — min lille Confirmantinde; thi netop dette Indtryk gjør hun paa mig, saadan en lille Jomfru. Og dog vil hun ikke handle, hun synes snarere at ville hidse mig, at jeg maatte blive en Tilbeder. Hos enhver Anden vilde jeg sige, at det er Begyndelsen til lidt Coquetteri, om hende tør og vil jeg ikke sige, ikke engang tænke det. Men det er noget af det Latterligste, jeg har oplevet. Jeg er, det har jeg kun altfor dybt følt, meget for gammel i Forhold til hende, men ved en saadan Adfærd gjør hun mig rigtignok saa uforholdsmæssigt ældre, at jeg uvilkaarligt kommer til at tænke paa en gammel Skolemand, der ex cathedra holdt følgende Tale til en Discipel: „kommer Du saaledes næste Gang, saaer Du virkelig En under Øret, ... og jeg troer virkeligen Du faaer den strax."

Det er da Følgen af min ideale Forestilling om Pligt. Kunde det blive mig klart, at jeg i strengere Forstand havde Pligt mod alle Mennesker, saa var jeg den mest plagede Mand i hele Landet. Jeg har en ideal Forestilling om ethvert Pligtforhold, og da min uafhængige Stilling har gjort, at jeg ikke er indtraadt i noget, saa har denne Forestilling endnu en Barndommens Oprindelighed, en Ungdommens Begeistring, en Tungsindets

Bekymring, der gjør Foreſtillingen ſelv maaſkee til det Bedſte jeg har, men ogſaa forpligter mig til den meſt henſynsløſe Anſtrengelſe.

Hvorfor ſkulde hun da bringe mig Latteren ind i dette Forhold? Brød hun ſig virkelig ikke om mig, nu vel, jeg er reiſefærdig, jeg har været religieuſt ſønderknuſet og bliver det maaſkee igjen, ſaaſnart jeg overtager Anſvaret, men erotiſk knuſes jeg ikke. Er det hendes Alvor, ſaa ſiger man Sligt lige ud, man ſiger det ſømmeligt, man ærer ſig ſelv i Alt, hvad man i denne Henſeende gjør; men man vripper ikke og ſlaaer bag ud, thi ſaa gjør man kun Alt latterligt. Selv i hendes Adfærd er der maaſkee mod hendes Villie en Anerkjendelſe af mig, thi den er ſom en Art Opſætſighed. Hun maa jo vide, at hun har ligeſaa megen Magt ſom jeg, og Den, der har Magten, bærer ſig ikke ſaaledes ad.

d. 5. April. Midnat.

En Mulighed.

Langebro har ſit Navn af Længden; ſom Bro er den nemlig lang, men Broens Længde ſom Vei er ikke betydelig, hvad man let overbeviſer ſig om ved at tilbagelægge den. Naar man ſaa ſtaaer paa den anden Side: paa Chriſtianshavn, ſaa ſynes det igjen, at Broen dog maa være lang, thi man er ſom langt, meget langt borte fra Kjøbenhavn. Man mærker ſtrax, at man ikke er i en Hoved- og Reſidentsſtad; man ſavner i en vis Forſtand Støien og Færdſelen paa Gaderne, man er ſom udenfor ſit Element ved at være udenfor den Mødes og Skillen, den Haſten, hvori det Forſkjelligſte gjør ſig lige gjeldende, udenfor det ſtøiende Fælledsſkab, hvori Enhver bidrager Sit til det almindelige Spektakel. Paa Chriſtianshavn derimod herſker der en ſtille Rolighed. Man ſynes der ikke at kjende de Formaal og Henſigter, ſom ſætte Hovedſtadens Beboere i ſaa ſtøiende og ſaa travl Virkſomhed, ikke at kjende de Forſkjelligheder, ſom ligge til Grund for Hovedſtadens larmende Bevægelſe. Det er ikke her ſom

bevægedes, ja som rystede Jorden under Een, man staaer saa sikkert som nogen Stjerne- eller Vandkiger for Jagttagelsens Skyld kunde ønske det. Man seer sig forgjeves om efter hiint Hovedstadens sociale Poscimur, hvor det gaaer saa let til at gaae med, hvor man hvert Øieblik kan blive af med sig selv, hver Time finde Plads i en Omnibus, overalt omgiven af Afledere; her føler man sig forladt og fangen i den Stilhed, der isolerer Een, hvor man ikke kan blive af med sig selv, hvor man overalt omgives af Ikke-Ledere. I enkelte Qvarterer ere Gaderne saa tomme, at man hører sine egne Fodtrin. De store Pakhuse gjemme Intet og indbringe Intet; thi vel er Eccho en meget stille Beboer, men hvad Næringsveien og Betalingen angaaer, da er ingen Eier tjent med det. I de egentligen befolkede Qvarterer er Livet langtfra at være uddød, men dog langtfra at være høirøstet er det som en stille Larmen af Mennesker, hvilken paa mig idetmindste gjør et lignende Indtryk, som den Sommersummen, der ved sin Summen antyder Stilheden derude paa Landet.

Veemodig bliver man, saasnart man betræder Christianshavn, thi Erindringen derude er veemodig imellem de tomme Forraadskamre, og Synet i de overbefolkede Gader er veemodigt, hvor Øiet kun opdager en Armodens og Elendighedens Idyl. Man har sat over de salte Vande for at komme herud, nu er man langt, langt borte, affides i en anden Verden, hvor der boer en Slagter, som handler med Hestekjød, hvor der paa det eneste Torv kun staaer en Ruin siden hiin Ildebrand, der ikke, som from Overtro ellers stundom fortæller det, fortærede Alt og lod Kirken frelst, men fortærede Kirken og lod Straffe-Anstalten staae tilbage. Man er i en fattig Kjøbstad, hvor kun de mistænkelige Personers Tilhold og Politiets specielle Opsyn erindrer om Hovedstadens Nærhed, det Øvrige er ganske som i en Kjøbstad: den stille Larmen af Mennesker, at Alle kjende hinanden, at der er en sølle Stakkel, som idetmindste hver anden Dag gjør Tjeneste som fuld Mand, og at der er en Sindssvag, som, kjendt af Alle, skjøtter sig selv.

For nogle Aar siden saae man saaledes i den søndre Deel af Overgaden over Vandet, til en bestemt Tid af Dagen, en mager høi Mand gaae med afmaalte Skridt frem og tilbage paa Fliserne. Det Paafaldende i hans Spadseren undgik neppe Nogen, thi Veien, han tilbagelagde, var saa kort, at ogsaa den Uindviede maatte blive opmærksom paa ham, at han ikke gik i Forretninger, ei heller spadserede som andre Mennesker. Den, som ofstere betragtede ham, kunde i hans Gang see et Billede paa Vanens Magt. En Skipper, der fra Skibet er vant til at spadsere Dækkets Længde, udseer sig paa Landjorden en Strækning af samme Længde, og gaaer nu mechanisk frem og tilbage: saaledes ogsaa denne Vandrer eller Bogholderen, som man kaldte ham. Naar han kom til Enden af Gaden, da bemærkede man, det Omvendte af et elektrisk Stød, Vanens Ryk i ham: han gjorde Holdt, næsten i et militairisk Tempo, stod, løftede Hovedet i Veiret, svingede sig om, vendte atter Øiet mod Jorden, og spadserede derpaa tilbage o. s. f.

Han var naturligviis kjendt i hele Qvarteret; men skjønt sindssvag, var han dog aldrig udsat for nogen Fornærmelse, tvertimod behandledes han af de Omkringboende med en vis Ærbødighed. Dertil bidrog saavel hans Formue som hans Godgjørenhed og hans fordeelagtige Udvortes. Vel havde hans Ansigt dette eensformige Udtryk, der er saa charakteristisk for en vis Art af Sindssvaghed, men Trækkene vare skjønne, hans Skabning rank og velformet, hans Paaklædning yderst omhyggelig, endog elegant. Tydeligst yttrede hans Sindssvaghed sig ogsaa kun i Formiddagstimen mellem 11 og 12, da han gik udenfor paa Fliserne mellem Børnehusbroen og den søndre Ende af Gaden. Den øvrige Deel af Dagen hang han vel efter sin usalige Bekymring, men det yttrede sig ikke saaledes. Han talte med Mennesker, gik længere Toure, indlod sig om mange Ting, men mellem 11 og 12 fik man ham for ingen Priis til at lade være at gaae, til at gaae længere, til at svare Een, naar man spurgte, eller vel endog blot til at hilse; han som ellers var Høfligheden selv. Om denne Time havde nogen særlig Bethydning

for ham, eller Grunden var et legemligt Befindende, der regelmæssigt gjentog sig, hvilket ikke er uden Exempel, fik jeg aldrig at vide, da han levede, og efter hans Død var der Ingen, hos hvem jeg kunde søge nærmere Oplysning.

Medens nu Beboerne i Nærheden ved deres Opførsel mod ham næsten erindrede om Indernes Adfærd mod en Sindssvag, hvem disse venerere som en Viis, havde de muligen i Stilhed mange Gisninger om Grunden til hans Ulykke. Det hænder ikke sjeldent, at de saakaldte Kloge ved saadanne Gisninger røbe fuld saa megen Disposition til Galskab eller maaskee mere Fjantethed end nogen Sindssvag har. De saakaldte Kloge ere ikke sjeldent dumme nok til at troe Alt, hvad en gal Mand siger, og ikke sjeldent dumme nok til at troe, at Alt, hvad han siger, er Galskab, uagtet mangen Gang Ingen er listigere til at skjule, hvad han vil skjule, end en Sindssvag er det, og uagtet mangt et Ord af en Affindig indeholder en Viisdom, som den Viseste ikke skulde skamme sig ved. Deraf kommer det vel, at den samme Betragtning, som i Tilværelsens Styrelse mener, at et Sandskorn og et Tilfælde gjør Udslaget, kan gjøre sig gjeldende i Psychologien; thi det er den samme Betragtning, naar man i Vanvidet ikke seer nogen dybere Grund, men betragter Vanvid som let forklaret af Intet, ligesom maadelige Skuespillere mene, at det, at spille en fuld Mand, er den letteste Opgave, hvilket kun er sandt, naar det er vist, at man har et maadeligt Publikum at spille for. Bogholderen forskaanede man dog, fordi han var elsket, og man beholdt Gisningerne saa vel forvarede i Stilhed, at jeg egentligen aldrig har hørt mere end een. Maaskee have de i Stilhed heller ikke havt flere, det kan jeg ogsaa antage, og er ikke utilbøielig dertil, at ikke min stivsindede Mistanke om, at man i Stilhed havde mange Gisninger, skulde hos mig røbe en Disposition til Fjantethed. Gisningen var, at han havde været forelsket i en Dronning af Spanien, og denne Gisning var et mislykket Forsøg, der end ikke havde agtet paa et meget mærkeligt Indicium hos ham: en afgjort Forkjærlighed for Børn. Han gjorde i denne Retning meget Godt, brugte egentligen sin

Formue hertil, hvorfor han af Fattigfolk var oprigtigt elsket; og mangen fattig Kone indskærpede blandt Andet sit Barn at hilse ærbødigt for Bogholderen. Men om Formiddagen mellem 11 og 12 hilste han aldrig igjen. Jeg har oftere selv været Vidne, hvorledes mangen fattig Kone gik ham forbi med sine Børn og hilste saa venligt og saa ærbødigt og Børnene ligesaa; men han saae ikke op. Og naar saa den fattige Kone var gaaet ham forbi, saa rystede hun paa Hovedet. Situationen var rørende, thi hans Godgjørenhed var paa en egen Maade i besynderlig Forstand gratis. Assistencehuset tager 6 Procent for Udlaanet, og mangen Rig og mangen Lykkelig og mangen Mægtig og mangen Mellemmand mellem disse og den Fattige tager stundom Aager af Gaven, men i Forhold til Bogholderen fristedes den fattige Kone ikke let til at blive misundelig paa ham eller mismodig ved sin Elendighed, eller forknyttet ved den Fattigskat, som den Fattige ikke betaler i Penge, men afsoner med bøiet Ryg og krænket Sjel; thi hun følte vel, at denne hendes velbyrdige og ædle Velgjører (dette er jo Fattigmands-Udtrykket) var mere ulykkelig end hun — hun som jo fik af Bogholderen de Penge, hun trængte til.

Dog var det ikke blot for at have en Leilighed til at gjøre Godt, at Børn beskæftigede ham, nei det var Børnene selv og paa en ganske egen Maade. Saasnart han, udenfor Timen mellem 11 og 12, saae et Barn, da blev det eensformige Udtryk i hans Ansigt bevægeligt og allehaande Stemninger speilede sig deri. Han indlod sig med Barnet, talte med det, og under alt dette betragtede han Barnet med en Opmærksomhed som var han en Maler, der blot malede Børneansigter.

Dette saae man paa Gaden; men Den, der saae hans Værelse, maatte endnu mere forundres. Det er ikke sjeldent, at man faaer et ganske andet Indtryk af et Menneske, naar man seer ham i hans Hjem eller paa hans Værelse, end naar man ellers seer ham i Livet, og det er langtfra blot Tilfældet med Guldmagere og Andre, der sysle med de forborgne Kunster og Videnskaber, eller med Astrologer, der som Dapsul von Zabelthau,

medens han i Dagligstuen seer ud som andre Mennesker, naar han sidder paa Observatoriet, har en høi spids Hue paa Hovedet, en Kappe af graat Kalemank, et langt hvidt Skæg og taler med en fingeret Stemme, saa hans egen Datter ikke kan kjende ham, men troer han er en Julebuk. Ak! man opdager ikke sjeldent en ganske anden Art Forandringer, naar man seer et Menneske i hans Hjem eller paa hans Værelse, og nu sammenligner hvad her viser sig med, hvorledes det samme Menneske viser sig i Livet. Med Hensyn til Bogholderen var dette ikke Tilfældet, og man saae kun med Forundring, hvor meget det dog var hans Alvor med at bekymre sig om Børn. Han havde samlet et ikke ubetydeligt Bibliothek, men alle Bøger vare af physiologisk Indhold. Man fandt hos ham de kostbareste Kobberværker, og desuden hele Suiter af egne Haandtegninger. Her fandt man Ansigter, udførte med Portraitlighed, og da en Række af Ansigter knyttede til det enkelte, gjennem hvilke Ligheden successive forsvandt, om der dog altid blev en Rest af den tilbage; man fandt Ansigter, udførte efter mathematiske Proportioner, og den ved et Forholds Forandring betingede Forandring i det Hele anskueliggjort i tydelige Omrids; man fandt Ansigter, construerede efter physiologiske Jagttagelser, og disse igjen controlerede ved andre Ansigter, der vare skizzerede i Kraft af Hypotheser. Isærdeleshed var det Familielighed og Generations-Forholdets Consequentser, der beskæftigede ham physiologisk, physiognomisk og pathologisk. Det er maaskee at beklage, at hans Skrifter ikke kom for Dagens Lys; thi vel var han sindssvag, som jeg nærmere erfarede, men en Sindssvag er ikke den daarligste Jagttager, naar hans fixe Idee bliver et opdagende Instinkt. En nysgjerrigt interesseret Jagttager seer Meget; en videnskabeligt interesseret Jagttager er Ære værd; en bekymret interesseret Jagttager seer, hvad Andre ikke see, men en sindssvag Jagttager seer maaskee mest, hans Jagttagelser ere skarpere og mere udholdende, ligesom visse Dyrs Sandser ere skarpere end Menneskenes. Kun følger det af sig selv, at hans Jagttagelser maae verificeres.

Saasnart han syslede med sin videnskabelige Forsken, som overhovedet til enhver anden Tid end mellem 11 og 12, var han i Manges Øine ikke sindssvag, uagtet hans Sindssvaghed netop da gjennemtrængte ham mest. Og som der til Grund for al videnskabelig Forsken ligger et x, som søges, eller fra en anden Side seet, som det, der begeistrer den videnskabelige Forsken, er en evig Forudsætning, hvis Vished søger sin Bekræftelse i Jagttagelsen: saaledes havde hans bekymrede Videnskab ogsaa et x, den søgte, en Lov der nøiagtigt angav Ligheds-Forholdet i Slægt-Afstamningen, for ved dens Hjælp at slutte nærmere; og saaledes havde den en Forudsætning, hvilken hans Indbildning gav en for ham sørgelig Vished, at denne Opdagelse vilde bekræfte ham noget Sørgeligt, ham selv betræffende.

Han var en Søn af en underordnet Embedsmand, der levede i tarvelige Kaar. Tidligen blev han anbragt ved Handelen hos en af de rigeste Kjøbmænd. Stille, tilbageholden, noget forlegen passede han sine Forretninger med en Indsigt og en Punktlighed, der snart lod Husets Chef i ham opdage et meget brugbart Menneske. Hans Fritid anvendtes til Læsning, til Øvelse i fremmede Sprog, til at udvikle et afgjort Talent for Tegning og til det daglige Besøg i Forældrenes Huus, hvor han var eneste Barn. Saaledes levede han hen ukjendt med Verden. Hans Vilkaar som Contoirbetjent var favorabelt, og snart oppebar han en betydelig aarlig Gage. Er det sandt, hvad Engelskmanden siger, at Penge gjør Dyd, saa er det ogsaa vist, at Penge gjør Last. Ynglingen fristedes imidlertid ikke, men alt som et Aar gik hen efter det andet, blev han mere og mere fremmed for Verden. Selv mærkede han det mindre, thi hans Tid var stedse udfyldt. Kun en enkelt Gang gik der en Anelse op i hans Sjel, han blev sig selv fremmed, eller han var sig selv som Den, der pludselig standser og besinder sig paa Noget, som han maa have glemt, uden engang at kunne begribe, hvad det er — men Noget maa det være. Og Noget var det ogsaa han havde glemt, thi han havde glemt at være ung og at lade sit Hjerte være fornøiet paa Ungdommens Viis, medens Dagene ere der.

Da lærte han et Par andre Handelsbetjente at kjende, som vare Folk af Verden. De opdagede snart hans Ubehjelpelighed, men havde dog paa den anden Side saa megen Agtelse for hans Dygtighed og Kundskaber, at de egentligen aldrig lod ham mærke hans Mangel. Stundom indbøde de ham ogsaa at deeltage med dem i en lille Lystighed, i smaa Udflugter, i Comedie-Besøg; han gjorde det, og det behagede ham. Paa den anden Side havde upaatvivleligt de Andre ikke Skade af hans Selskab, thi hans Forlegenhed lagde et gavnligt Baand paa de Andres Lystighed, at den ikke blev for vild; og hans Reenhed gav Forlystelsen selv et ædlere Anstrøg end de maaskee ellers vare vante til. Men Forlegenhed er ingen Magt, der kan hævde sig og gjøre sig gjeldende; og hvad enten det nu var hiint Veemod, som stundom greb den med Verden Ubekjendte, der revolterede mod ham, eller hvad Grund der forøvrigt var; men en Skovtour endte med et ualmindeligt glimrende Aftensmaaltid. Kaade som de Tvende allerede vare, blev hans Forlegenhed dem kun et Incitament, og den piinlige Følelse heraf blev ham igjen et Incitament, der virkede stærkere og stærkere eftersom de bleve ophidsede af Vinen. Nu førte de Andre ham med sig, og i Exaltationen var han bleven et ganske andet Menneske — og han var i slet Selskab. De besøgte da ogsaa et af de Steder, hvor man, besynderligt nok, giver Penge for en Qvindes Foragtelighed. Hvad her forefaldt, vidste han end ikke selv.

Den følgende Dag var han forstemt og misfornøiet med sig selv; Indtrykkene havde Søvnen udslettet, men han erindrede dog saa meget, at han aldrig mere søgte disse Venners sømmelige, end mindre deres slette Selskab. Havde han været flittig før, saa blev han det nu desto mere, og Smerten over, at hans Venner saaledes havde forledt ham, eller over, at han havde havt saadanne Venner, gjorde ham end mere tilbageholdende, hvortil Forældrenes Død ogsaa bidrog.

Hos Chefen for Handelshuset derimod steg hans Anseelse som hans Dygtighed tiltog. Han var den meget Betroede, og man var allerede betænkt paa at give ham Part i Handelen,

da han blev syg og syg indtil Døden. I det Øieblik han var Døden nærmest og allerede iferd med at betræde „Evighedens alvorlige Bro", vaagnede pludselig en Erindring, en Erindring om hiin Begivenhed, der hidtil egentligen ikke havde existeret for ham. I Erindringen antog Begivenheden en bestemt Skikkelse, der afsluttede ham hans Liv med Tabet af hans Reenhed. Han helbrededes, men da han sund reiste sig fra Leiet, tog han en Mulighed med sig, og denne Mulighed forfulgte ham, og han forfulgte denne Mulighed i sin lidenskabelige Forsken, og denne Mulighed rugede i hans Taushed, og denne Mulighed satte Ansigtets Træk i mangfoldig Bevægelse, naar han saae et Barn — og denne Mulighed var, at et andet Væsen skyldte ham Livet. Og det han søgte i sin Bekymring, og det der gjorde ham til en Olding, skjønt neppe Mand i Aar, det var den Ulykkelige, eller om der var en saadan; og det der gjorde ham sindssvag var, at enhver nærmere Vei til en Opdagelse var ham afskaaren, da hine Tvende, hvis Selskab blev ham til Fordærvelse, for længst vare reiste til America og forsvundne; og hvad der gjorde Sindssvagheden saa dialektisk var, at han ikke engang vidste, om det var en Efterfølge af Sygdommen, en Feber-Indbildning, eller om Døden virkelig var kommen hans Hukommelse til Hjælp med en Virkeligheds-Erindring. See! derfor endte det med, at han vandrede taus med bøiet Hoved mellem 11 og 12 den korte Vei, og at han den øvrige Tid af Dagen vandrede den uhyre Omvei ad alle Mulighedens fortvivlede Snoninger, for om muligt at finde en Vished, og da det Søgte.

Imidlertid kunde han i Begyndelsen godt passe Contoirets Forretninger. Han var nøiagtig og punktlig som altid. Han slog op i Hoved- og Copi-Bøger, men glimtvis tyktes ham det Hele en unyttig Møie, og at det var noget ganske Andet han skulde slaae op efter; han sluttede Regnskabet for Aaret, men glimtvis forekom det ham en Spøg, naar han tænkte paa sit uhyre Regnskab.

Da døde Handelshusets Chef, og efterlod sig megen Rigdom; og som han havde elsket Bogholderen liig en Søn, da han

selv var barnløs, saa indsatte han ham ogsaa til Arving af en Formue, som havde han været en Søn. Og derpaa sluttede Bogholderen Regnskabet af; og saa blev han Videnskabsmand.

Nu havde han otium. Hans bekymrede Erindring var maaskee endnu ikke bleven ham en fix Idee, hvis Livet ikke havde bragt en Biomstændighed til, der stundom gjør Udslaget. Den eneste Slægtning, han havde tilbage, var en gammel Mand, hans afdøde Moders Fætter, som han kaldtes κατεξοχήν Fætteren, en Pebersvend, hos hvem han var flyttet hen efter Forældrenes Død, og i hvis Huus han spiste hver Dag, hvormed han vedblev ogsaa efterat Handelshuset var ophørt. Fætteren behagede sig selv i en vis Art af tvetydige Vittigheder, som man, hvad der er psychologisk let at forklare, oftere hører hos Ældre end hos Yngre. Er det vist, at det simple eenfoldige Ord, der bliver tilbage, naar Alt er hørt og det Meste glemt, i den gamle Mands Mund kan faae en Vægt, som det ellers aldrig har, saa er det ogsaa vist, at en Tvetydighed, et letfærdigt Ord i den Alderstegnes Mund let kan virke forstyrrende, end sige da, naar man er saaledes disponeret som Bogholderen var det. Blandt andre Vittigheder, som Fætteren idelig kom tilbage paa, var ogsaa den en staaende, at ingen Mand, ikke engang den gifte, med Bestemthed kunde vide, hvor mange Børn han havde. Saaledes var nu Fætteren engang; han var ellers godt lidt, hvad man kalder en god Selskabsbroder, en Ven af et muntert Lag, men Tvetydigheder og Snustobak var ham en Nødvendighed. Det er derfor uden al Tvivl, at Bogholderen mange Gange har gjennemgaaet Fætterens Repertoire, og deriblandt ogsaa hiin Tvetydighed, men han har ikke fattet den og egentlig ikke hørt den. Nu derimod sigtede den bestandigt efter hans ømme Side, var som beregnet paa at saare der, hvor hans Svaghed og hans Lidelse var. Han gik i sine Grublerier, og naar da Fætterens Ord skulde krydre Samtalen, da udviklede denne tilfældige Berøring hans fixe Idees Elasticitet, saa den satte sig fastere og fastere. I Forening arbeidede da den Indesluttedes Taushed og den Aabenmundedes Vittighed saa længe paa den Ulykkelige, at For-

ſtanden tilſidſt gjorde Alvor af med at ſkifte, fordi den ikke kunde udholde at tjene i en ſaadan Husholdning; og Bogholderen omſkiftede Forſtanden med Sindsſvagheden.

I Hovedſtaden er der Færdſel og Tummel, paa Chriſtianshavn derimod herſker en ſtille Rolighed; man ſynes ikke der at kjende de Formaal og Henſigter, der ſætte Hovedſtadens Beboere i en ſaa travl og ſaa ſtøiende Bevægelſe, ikke de Forſkjelligheder, der ligge til Grund for Hovedſtadens larmende Bevægelſe. Paa Chriſtianshavn boede den ſtakkels Bogholder; der havde han, i Virkelighedens Sprog, ſit Hjem, der havde han digteriſk forſtaaet hjemme. Men hvad enten han af ſpecielle hiſtoriſke Efterforſkningers Vei ſøgte at trænge hen til hiin Erindrings Udſpring, eller han af almindelige menneſkelige Jagttagelſers uhyre Omveie mødig og kun ſtøttende ſig til ſvigefulde Hypotheſer ſøgte at forvandle hiint ubekjendte x til en benævnet Størrelſe: han fandt ikke hvad han ſøgte. Stundom forekom det ham, at det Søgte maatte være langt borte, ſtundom, at det var ham ſaa nær, at han kun fornam ſin egen Sønderknuſelſe, naar den Fattige takkede ham paa Børnenes Vegne for de rige Gaver. Han ſyntes det var ſom løskjøbte han ſig fra den helligſte Pligt, det forekom ham den dybeſte Rædſel, om en Fader gav ſit eget Barn en Almiſſe. Derfor vilde han ingen Tak have, at ikke denne Tak ſkulde være en Forbandelſe, men han kunde heller ei lade være at give. Og fattige Folk fandt ſjeldent en ſaadan velbyrdig og ædel Velgjører, en Hjælp paa ſaa gunſtige Vilkaar.

En forſtandig Læge vilde naturligviis have kunnet gjøre Meget for ved en almindeligere Betragtning at fjerne den første Mulighed, der betingede Alt, og ſelv om han accommodationsviis for at vove Forſøget paa en anden Maade havde indrømmet denne ſom en ſørgelig Vished, da vilde han atter ved ſin Viden ſom Læge have været iſtand til at fjerne Conſequentſen af denne Vished gjennem ſaa mange Muligheder og ſaa langt bort, at Ingen vilde kunne vine den — undtagen den Sindsſvage, hvem en ſaadan Behandling maaſkee blot vilde forſtyrre.

Saaledes virker Muligheden forskjelligt. Man bruger den som en Fiil: er Legemets haardt, saa filer man den skarpe Kant af, men er Legemet blødt som en Saug, saa bliver Saugens Tænder kun skarpere. Enhver ny Mulighed, den stakkels Bogholder opdagede, skærpede den Bekymringens Saug, han var ene om at drage, og under hvis Bid han selv leed. Det havde ikke hjulpet ham, om Nogen havde villet hjælpe ham.

Ofte saae jeg ham derude, naar han vandrede i Overgaden over Vandet, jeg saae ham ogsaa ellers; men engang traf jeg ham hos en Conditor dersteds. Snart erfarede jeg, at han kom der hver 14de Dag om Aftenen. Han læste Bladene, drak er Glas Punsch og talte med en gammel Skibscapitain, der kom regelmæssig hver Aften. Capitainen var oppe i Halvfjerdserne, hvidhaaret, sund af Udseende, usvækket, hans hele Skikkelse viste intet Spor af, hvad der vistnok heller ikke var Tilfældet, at han paa anden Maade end som Sømand havde været meget omtumlet i Livet. Hvorledes disse Tvende havde lært hinanden at kjende veed jeg ikke, men det var et Conditorbekjendtskab, og de saaes kun der, og talte snart Engelsk, snart Dansk med hinanden, stundom begge Sprog blandet. Bogholderen var et ganske andet Menneske, han kom ind ad Døren, hilste paa Engelsk, hvad der oplivede den gamle Sømand, han saae saa skalkagtig ud, at man neppe kunde kjende ham. Capitainens Øine vare ikke de bedste, med Aarene havde han tabt Evnen til at bedømme Folks Ydre. Deraf lod det sig forklare, at Bogholderen, der kun var en 40 Aar gammel, og netop her saae meget yngre ud end ellers, kunde bilde Capitainen ind, at han var 60 Aar gammel, en Fiction, han vedligeholdt. Capitainen havde, som en Sømand kan have været det, i al Sømmelighed været en lystig Broder i sin Ungdom, men vistnok i al Sømmelighed, thi hans Mine var saa værdig og hans hele Væsen saa elskeligt, at man nok turde indestaae for hans Liv og for hans Sømands-Raskhed. Han var nu utrættelig i at fortælle lystige Historier om Dandseboderne i London, og det Commerce med Tøsene og saa om Indien. Derpaa klinkede de i Samtalens Løb, og Capitainen sagde:

„ja det var i vor Ungdom, nu er vi gamle, ja jeg skulde da ikke sige: vi, thi hvor gammel er det De er?" 60 Aar svarede Bogholderen, og derpaa klinkede de igjen. — Stakkels Bogholder, det var det eneste Vederlag for en tabt Ungdom, og selv dette Vederlag var som en Modsætnings-Følge af Sindssvagheds altfor tungt rugende Alvor. Den hele Situation var saa godt humoristisk anlagt, Bedraget med de 60 Aar understøttet af det engelske Sprog saa dybsindigt netop som Forudsætning for det Humoristiske, at det indskærpede mig, hvor meget man kan lære af en Sindssvag.

Endeligen døde Bogholderen. Han var syg nogle Dage; og da Døden for Alvor kom, og da det blev Alvor med at han skulde betræde Evighedens forfærdelige Bro, svandt Muligheden hen, det havde dog været en Vildelse, men hans Gjerninger fulgte ham og den Fattiges Velsignelse med dem, og Mindet blev tilbage ogsaa i Børnenes Sjel om, hvor meget han havde gjort for dem. Jeg fulgte ham til Jorden. Fra Graven kom jeg til at kjøre med Fætteren. Jeg vidste vel, at han havde gjort Testamente, og Fætteren var ogsaa langtfra at være pengebegjerlig, jeg tillod mig derfor at yttre, at der laae noget Veemodigt i, at han ingen Familie havde der kunde arve, hvad Formue han kunde efterlade sig, at han ikke havde været gift og efterlod sig Børn. Skjøndt virkelig bevæget ved Dødsfaldet, mere end jeg havde ventet, og i det Hele frembringende et bedre Indtryk, end jeg havde formodet, kunde han dog ikke afholde sig fra at sige: ja min gode Ven, ingen Mand, ikke engang den gifte kan med Bestemthed vide, hvor mange Børn han efterlader sig. Det Forsonende var for mig, at det var et Mundheld, han maaskee slet ikke vidste af, det Sørgelige var at have et saadant Mundheld. Jeg har kjendt Forbrydere i en Straffeanstalt, som virkeligen vare forbedrede, virkeligen havde faaet Indtryk af noget Høiere, og hvis Liv vidnede derom, og hvem det dog hændte, at der midt i deres alvorlige Tale om det Religieuse blandede sig de afskyeligste Reminiscentser, og saaledes at de selv slet ikke mærkede det.

Langebro har sit Navn af Længden; som Bro er den nemlig lang, men Broens Længde som Vei er ikke betydelig, hvad man let overbeviser sig om ved at tilbagelægge den. Naar man saa staaer paa den anden Side: paa Christianshavn, saa synes det igjen at Broen dog maa være lang som Vei, thi man er langt, meget langt borte fra Kjøbenhavn.

d. 6. April. Midnat.

Hvor trøstesløst er det ikke, naar man kun bekymrer sig om en eneste Ting, at der da slet ikke skeer Noget, som har Hensyn til den. Paa Gaden er der Liv nok, i Husene Begivenhed og Tummel og Støi; men om min Sag høres ikke et eneste Ord. Saaledes sidder en Traadhandler i sin lille Bod i den affides Gade og venter paa Kjøbere, og hører neppe et Fodtrin: paa Østergade ere Boutiquerne fulde af Mennesker. Men saa betaler Traadhandleren heller ei saa stor en Husleie som den rige Kræmmer paa Østergade. Det er sandt, men jeg derimod, jeg sidder visselig for nok saa svære Skatter og Afgifter som nogen Ægtemand, og dog skeer der Intet mig angaaende.

Hvis Skuespilleren kunde sin Rolle, havde memoreret den ypperlig, fornam Beaandelsen i Ordet og i sin Skikkelse blot ventende paa Stikordet; men Souffleuren var falden i Søvn og han kunde ikke komme til at kalde paa ham!

Hvis man saae, at Telegraphen blev sat op paa den anden Side Bæltet, blev tændt, og det første Ord blev læseligt, men saa faldt der en Taage paa, og man kunde ikke faae Noget at vide uden ved Hjælp af Telegraphen, og det man ønskede at vide var vigtigt for Een som Sjelens Frelse!

Hvis den ædle Ganger forstod, hvorfor den blev sadlet, at hun nu vilde komme Ryttersken, den kongelige Frøken: Gangerens Stolthed, og derfor pustede, stønnede, stampede med Foden trodsende paa sin Kraft, at det maatte behage hende med en vellystig Gysen at tvinge denne Fyrighed; men Staldkarlen gik, og han kom ikke igjen, og saa kom han endeligen, men

Rytterſken var ikke med, og dog blev Ridetøiet ikke taget af, men den Vælige blev bekymret for at tabe Puſtet i Næſen, og Fyrigheden og Glæden ved Springet, og Tilfredsſtillelſen ved at lyde Vinket af den kongelige Rytterſke!

Hvis Scheherſad havde opfundet en ny Hiſtorie, mere underholdende end nogen tidligere, hvis hun havde ſat al ſin Lid til denne Fortælling, at den maatte frelſe hendes Liv og ikke blot holde Dødsdommen borte, derſom det da lykkedes hende at fortælle den ſaa gribende ſom hun kunde i dette Øieblik, men hun blev ikke afhentet Kl. 12 og Klokken gik ſtærk til Eet, og hun frygtede for, at have glemt den eller glemt at kunne fortælle den!

* * *

Igaaraftes havde jeg den Lykke at converſere et Par aandrige Damer. Det gik meget aandrigt til, og uden Overdrivelſe tør jeg næſten troe, at min Nærværelſe begeiſtrede de Aandrige. Det var Damer af Tone, og jeg, jeg er jo en Mand af Verden det vil ſige: et godt Hoved men et fordærvet Menneſke. Hvad Under da at ſaadanne aandrige Mennesker ſympathiſere! Det er ſaa vellyſtigt at forſøge ſig i den Hoveren, der dannes af Blødagtighed og vittig Forſtand; det er ſaa gunſtige Auſpicier at have Den med paa Expeditionen, i Forhold til hvem man i Nødsfald tør trække ſig tilbage og ſige: „ja Gud bevares vi billige langtfra hans lumpne Adfærd, men han er dog aandrig.“ Saa lærte jeg da meget, om hvad der egentligen fordres til en lykkelig erotiſk Forſtaaelſe, at naar en Mand ikke har Aand nok til at følge det emanciperede Hoved i hendes høie Flugt, eller rettere i hendes Biſſen, ſaa er det et Kors og yderſt penibelt at være bunden, ja egentligen er Forbindelſen ugyldig. Mere blev der ikke ſagt, dog tvivler jeg ikke paa, at mine Heltinder, ſom vare ſaa ſikkre paa Aand, ogſaa vare villige til at vende Sætningen om og bevidne Den deres Deeltagelſe, der er bunden til en ſaadan Pige, eller rettere fordre af ham, at han gjør kort Proces og ſøger ſig en aandrigere. Der faldt endogſaa en Hentydning,

som vistnok var mig meent og forbindtligen meent. O! Taushed, Taushed hvor kan Du bringe et Menneske i Modsigelse med sig selv! Det var altsaa en Indulgents, der forkyndtes mig, et Vurderingsforsøg af min Adfærd. At en Qvinde vover saaledes at krænke en anden Qvinde, og her en Pige, hvis Skotvinge de ikke vare værdige at løse! Havde jeg været Keiser, vare de uden videre blevne forviste til en øde Ø. Det er nu ogsaa en Nemesis over mig, at min ydre Existents, om den end ikke er kjendt af Mange, bidrager Sit til at bestyrke Nogen i denne afskyelige fornemme Aandrighed. Hvis jeg blot var fri, og ikke havde dette Hensyn, at en authentisk Opfattelse af mit Forhold kan for hende blive et farligt Præcedens, sandeligen hvis den Pige, der sørger, eller volder mig min Sorg, hvis hun ønsker at stille en Mand i Marken som sit Contingent for Forelskelsens gode Sag, hun gjøre mig fri, jeg skal pro virili holde Banneret oppe. Kom saa til mig I Aandrige med Eders vragede Vittigheder, en god Sag spænder Buen stærkest og rammer sikkrest. At en Forelskelse ikke anderledes skal holdes i Ære! Ja jeg føler det vel, jeg kunde bruge en ulykkelig Kjærlighedshistorie, den passer i min Existents. Blot jeg var fri i mit Udtryk om min Forelskelse, at jeg var rejiceret men ogsaa Ihændehaver af min Forelskelse, blot jeg ikke frygtede, at jeg ved at vedgaae dens Betydning for mig pludselig forstyrrede hende, der netop maa understøttes ved det Modsatte. Da vilde jeg sige: ja jeg er den qvindagtige Mandsperson (thi en Mand tør jeg da ikke kaldes), den stakkels Pusling, der ikke kunde drive det til at elske mere end eengang, den bornerede Stymper, der var indskrænket nok til at tage det for Alvor med hiint skjønne Ord om den første Kjærlighed, og ikke kunde betragte det som en koket Devise, hvilken erfarne eller dog halvbefarne Jomfruer tilkaste hinanden gjækkende ved Aftens-Bordet. Man have dog lidt Medlidenhed med mig, jeg føler det selv, hvor ynkelig en Figur jeg gjør især i disse Tider, hvor selv Pigerne døe lige saa pathetisk af Elskov, som Falstaff falder pathetisk i Slaget mod Percy, og staae op igjen livskraftige og mandbare nok til at drikke paa en Frisk. Peteheia! — Og ved denne Tale

eller rettere ved et Liv, der berettiger til at tale saaledes, vilde jeg troe, hvis der overhovedet kan være Tale om, at det ene Menneske gavner det andet, vilde jeg troe at have gavnet mine høistærede Samtidige mere end ved at skrive en Paragraph i Systemet. Det, det kommer an paa, er, at Livets pathologiske Momenter sættes absolut, tydeligt, læseligt og gevaltigt, at Livet ikke bliver som Systemet en Marchandiser Boutique, hvor man har lidt af Alt, saa man gjør Alt til en vis Grad endogsaa det Taabeligste af Alt, at troe til en vis Grad; at man ikke lyver, men skammer sig, ikke lyver, saa man erotisk talt, doer romantisk af Elskov og er Helt, men ikke bliver staaende eller liggende derved, men staaer op igjen og gaaer videre og bliver Helt i Hverdagshistorier, og gaaer videre og bliver letfærdig, vittig, og Helt hos Scribe. Man tænke Evigheden ind i en saadan Forvirring, man tænke et saadant Menneske paa Dommens-Dag, man høre Guds Røst: „har Du troet?" — man høre Svaret: „Troen er det Umiddelbare, det Umiddelbare bør man ikke blive staaende ved, det gjorde man i Middelalderen, men siden Hegel gaaer man videre, dog indrømmer man, at den er det Umiddelbare og det Umiddelbare er, men imødeseer et nyt Skrift." Min gamle Skolemester var en Heros, et Jern-Menneske, vee, vee vee! den Dreng, der ikke kunde svare ja eller nei paa et ligefrem Spørgsmaal. Og er et Menneske end paa Dommensdag ikke mere en Dreng, saa kan Gud i Himlene dog nok gjelde for en Skolemester. Man tænke sig, at dette Paragraph-Vanvid, denne Cursus-Affindighed og systematiske Rutschen har taget saaledes overhaand, at man tilsidst vil i al Korthed sætte vor Herre ind i den nyeste Philosophi. — Vil Gud det ikke, saa tænker jeg Basun-Engelen tager Basunen og slaaer en saadan Privat-Docent paa Panden, saa han aldrig bliver Menneske mere.

Men Den, der jasker i Eet, han jasker i Alt, og Den, som synder i Eet, han synder i Alt. Vidste I blot, I Aandrige, hvor comisk den Aandrighed er, I beundre. Vidste I blot, ikke hvor slet en Forfører er, men hvor comisk en Personage. Vidste I, hvor afskyeligt men ogsaa hvor latterligt det er, at Forelskelsen,

det Høieste i Jordlivet, skulde være blot en Sandselighedens Opfindelse, en Brynde som Fæet har den, eller et Spil for Vittighed og et Compagniskab af Aandrige! Men I veed ikke, at alt Dette er lutter Motiver for Vaudevillen, at Eders Selskab er Prysings og Klatterups. Sæt en Qvinde skjøn som Gudens Frille og aandrig som Dronningen af Saba vilde ødsle summa summarum af sine skjulte og aabenbare Ynder paa min uværdige Aandrighed; sæt en Fævnaldrende samme Aften indbød mig at drikke Viin med ham og klinke og ryge Tobak studenticos og frydes ved de gamle Classikere: jeg skulde ikke betænke mig længe. Hvilken Borneretheb raaber man. Borneret? Jeg skjønner ikke, at det er saa. Jeg antager, at med Forelskelsen og med det Evige i denne er al denne Skjønhed og ogsaa Aandens Gave uendeligt meget værd, men uden denne er et Forhold mellem Mand og Qvinde, der dog væsentligen vil udtrykke dette, ikke en Pibe-Tobak værd. Jeg antager, at naar man skiller Forelskelsen derfra, og vel at mærke fra Forelskelsen det Evige, da kan man kun tale rigtigt om hvad der bliver tilovers, der dog vil være det Samme, naar man taler som en Fordemoder, der taler uden Omsvøb, eller som en Afdød, der „udbrændt til Aand" ikke fatter Tilskyndelsen. Det er comisk, at Handlingen i Vaudevillen dreier sig om 4 Mk. og 8 Sk., og saaledes er det ogsaa her. Naar Forelskelsen o: det Evige i Forelskelsen er borte, saa dreier det Erotiske trods al Aandrighed sig om mindre end om 4 Mk. og 8 Sk., og om hvad der bliver væmmeligt ved, at Aand qua Aand vil beskæftige sig tvetydigt dermed. Det er comisk, at en gal Mand tager enhver Graasteen op og bærer den, fordi han troer, det er Penge, og saaledes er det ogsaa comisk, at Don Juan har 1003 Elskerinder, thi Tallet viser netop, at de intet Værd have. Derfor skulde man holde til Raade med det Ord at elske. Sproget har kun det ene, og intet helligere. Man skulde ikke være sky for at bruge de betegnende Udtryk, som baade Bibelen og Holberg bruger, naar fornødent gjøres, men heller ikke saa overspændt aandrig, at man troer, at Aandrigheden er det Constituerende, thi denne constituerer Intet mindre end et erotisk Forhold.

Men at holde en ulykkelig Kjærlighedshistorie i Hævd, at blive lykkelig i høieste Forstand ved dens Hjælp, at gjøre det betydningsfuldt hvad der forekom mig meningsløst, da man i Preussen oprettede en Orden for dem, der havde deeltaget i Frihedskrigen, og tillige en Orden for dem, der bleve hjemme, at gjøre dette rigt paa skjøn Mening, at Den, der blev hjemme var lykkelig ved sin Orden, lykkelig ved sin Forelskelse, om man end i Stjernen paa hans Bryst tydeligere saae Korset end i den Lykkeliges, om han end bar Ordenen, som den anden hedder i Preussen, for den gode Villie: det indseer jeg vel var en begeistrende Opgave for Den, der veed at nøies med Ideen, sig selv, og Himlens Medviden. Lad dem saa faldc ved hans høire Side de Enkelte, der segnede under Kampen for en ulykkelig Kjærlighed, de hvile med Æren, de ere en Gravskrift værd og et Mindesmærke, men han maa ikke ville begrave de Døde for ikke selv at forstyrres. Lad dem saa staae op igjen de Skindøde, der komme tilliye ved Anvendelsen af de sædvanlige Midler, lad dem forlyste sig ved igjen og atter igjen at stikke til Ringen, lad dem have forvundet Alt nu de ere trivelige Madmødre, lad dem ganz völlig hergestellte finde sig lykkelige ved at optages paa bedste Pleie i et tredie Ægteskab, lad dem i Forening gumle paa Stumperne af en Forelskelse og savle Livet hen i ægteskabelig Omgængelse; men han maa ikke ville give sig Tid til at see derpaa, at han ikke sinkes.

Mit Tausheds Løfte gjør mig stærk i Monologer; men selv en Udflugt, som denne, fører mig bestandigt blot bestemtere tilbage til hende. Naar Fødelandet er i Krigsnød, og da en Qvinde har Raad til at udruste et Fartøi, mig synes det maa være herligt. Mit Lod bliver det aldrig, men hun, hun kan lade et Krigsfartøi stikke i Søen, der vil kæmpe for en god Sag.

d. 7. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Hun er ikke til at styre; hun slaaer op, og slaaer op, og dog slaaer hun ikke op. Død og Helvede

skal Partiet staae saaledes, skal vi slaaes; nu vel saa begynde vi imorgen.

d. 7. April. Midnat.

Hvorledes staaer det sig med Ønsket? Jeg skulde dog vel ikke ønske en Anden, ønske Skadeserstatning i en ny Forelskelse? Ja var Den, der holder en Stok i sin Haand, saa vis paa, at han virkelig holder den i sin Haand, som jeg er vis paa, at der ikke er Tanke derom i min Sjel, saa var han sikker nok. Men Ønskets Lidenskab er denne ganske uforandret? Det er vanskeligt at prøve sig selv i Muligheden; det er ligesom, hvis Een, uden at turde bruge Stemmen, skulde prøve, om han havde en stærk Stemme. Hidtil forgjeves har jeg mange Gange speculeret paa at finde et Middel til at kunne controlere sig selv i Muligheden.

Imidlertid troer jeg dog, at Lidenskaben er den samme, og skulde den være forandret, da er jeg vis paa, at et Vink, det mindste Vink af en nærmere Mulighed vil være nok til at gjøre Ønsket mere brændende end nogensinde; thi egentligen er det dog først ved Ophævelsen at jeg baade i den ene og i den anden Forstand, paa den ene og paa den anden Side kan sige om mig selv, hvad der siges om Phædria: amare coepit perdite.

Paa en Maade er Alt færdigt, kun mangler Ideens Bifald og Tanke-Contextens Samtykke, uagtet jeg har og i al Stilhed forsøger enhver Vending. Neppe kan nogen Regisseur vide tilforladeligere, at Scene-Changementet er i sin Orden, naar han ringer med Klokken, end jeg veed det. Hos en Marchandiser har jeg staaende for min Regning det completteste Indbo, mine Værelser ere bragte i Orden, Alt beregnet paa et Bryllup — blot Øieblikket kommer; jeg ringer, Scene-Changementet er gjort i en Haandevending.

Mistænkelig mod mig selv har jeg indrettet min personlige Existents aldeles som en Ægtemands. Punktlighed og Orden herskер overalt. Darius eller Xerxes, ligegyldigt hvo, havde en Slave, der mindede ham om at føre Krig mod Grækerne. Da

jeg ikke tør betroe mig til noget Menneske, maa jeg nøies med at have i mig selv min Paaminder. I min hele Existents frembringer jeg en Halvhed, der er et Memento. Alt hvad jeg kjøber, kjøbes dobbelt, mit Bord dækkes til To, Kaffeen serveres til To, naar jeg rider, rider jeg altid som havde jeg en Dame ved min Side. Forsaavidt jeg i disse Nattetimer lever noget anderledes, da er det just ikke, fordi dette Liv behager mig saa meget.

Og dersom nu dog det Hele bliver til ingen Ting, jeg fortryder Intet. Jeg vilde ikke undlade det Mindste, det er en Redelighed, der for mig har den høieste Alvor, at, hvis det nogensinde lod sig gjøre, mit Regnskab da maatte stemme indtil den sidste Hvitd.

d. 8. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Krigen er erklæret. Naar man skal strides, er det af Vigtighed at holde igjen, og fremfor Alt ingen Hidsighed. Et Menageri koster først 3 Mk. i Entree, tilsidst koster det 1 Mk. Et Pragtværk koster 6 Rbdlr.; naar man ikke er hidsig, saa kommer Godtkjøbs-Udgaven, og Bogen er dog den samme. Naar man skal stride, maa man passe paa at benytte Leiligheden og vide, hvor Leiligheden er. Hos en Antiquar og under Haanden kjøber man for Halv-Priis. Naar en Dandserinde stiger ud af en Karreet, skjuler hun omhyggeligen Fødderne i Kaaben, at Ingen skal beundre disse nydelige Fødder. Ikke for 10 Rbdlr. gjorde hun det anderledes, og dog veed jo Enhver, at det kun koster 3 Mk. eller for Standspersoner 8 Mk., saa dandser hun for Een med Silkeskoe o. s. v.

Min Stemning er mig selv modbydelig; min hele riimfrostige Forstandighed har hun tvunget ind i dette Forhold, hvorfra jeg for evigt havde banlyst den. Længe skal det ikke vare.

Med et Hop traadte jeg idag ind til hende, omhyggeligt paaklædt, blev staaende med Hatten i Haanden, i en let, converserende Stilling, kysfede med tjenstvillig og høflig Fornemhed hendes Haand i Forbigaaende og ilede ind i Salen, hvor jeg

vidste der var Besøg, da det var en Familie-Fest. Det traf sig ret heldigt. Spydigheder, Satire og Kulde tager sig slet ikke ud under fire Øine, der maa lidt Selskab til, hvis det skal virke.

En Frue af Selskabet var saa god at indbyde os til den følgende Aften. Jeg pleier ellers at overlade alt Sligt til hende, men her ilede jeg med i de forbindtligste Udtryk at takke for Invitationen paa begges Vegne. Det var hurtigt afgjort, og mit Udtryk havde været saa smigrende, at hvis min Confirmantinde vilde have sagt et Ord derimod, havde hun prostitueret sig. Hun gjorde det heller ikke.

Idet jeg forlod hende og havde sagt Farvel og allerede var halvt ude af Døren, vendte jeg pludseligen om og sagde til hende: hør det er sandt, veed Du hvad, skulle vi ikke slaae op. Derpaa svingede jeg omkring og hilste til Afskeed med Haanden.

d. 10. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Jeg ennuerede mig over al Maade igaaraftes; men hvad gjør man ikke for sin Forlovede, at hun kan komme i Selskab — og man selv faae hende en lille Smule maneerlig.

Hun forstaaer mig meget godt, det kan jeg vel see. Dersom det nu hang rigtigt sammen med Opslaget, saa havde jeg det in optima forma.

Idag skal vi paa Udstillingen og promenere og gjøre Visitter. Alt gaaer ypperligt, med den yderste Høflighed fjerner jeg hende fra mig, skjøndt vi sees mere end sædvanligt. Man benytter Fordelen af at ansees for ondskabsfuld: jeg kan være temmelig sikker paa, at jeg ikke bliver overhørt, naar vi er ude sammen, hun kommer let til at blive tilovers. Hvorfor har hun hidset mig! Det forstaaer sig, ingen Trediemand mærker hendes forlegne Stilling, thi jeg indfører hende bestandigt talende,: det er som min Kjæreste siger, det sagde hun netop igaar. Blot en Mine, saa hedder det: men Gud min søde Pige, kan Du ikke huske, det var jo igaar, nei bi nu lidt, at jeg dog ikke er altfor

paaſtaaelig, det er 4 Dage ſiden, netop 4 Dage ſiden, kan Du ikke huſke o. ſ. v. Hvorfor der nævnes 4 Dage forſtaaer hun meget godt.

Men min Stemning er borte, der er noget Omineuſt i det Hele. En gammel Mand har ſagt, at det var aldrig godt, at Det, der ſkal være helligt, kom til at viſe ſig i en latterlig Skikkelſe. Nu er det vel ſandt, at en ung Pige ikke er det Hellige, men dog var hun noget Saadant for mig. Jeg plagede hende ſandeligen ikke med Fordringer paa, at hun ſkulde gebærde ſig ſom et Ideal; jeg ønſkede blot, at hun vilde ſidde ſtille, medens jeg kun altfor alvorligt bekymrede mig om Forholdet.

Dog haaber jeg, at denne Børneſygdom er hurtigt overſtaaet, og der er endnu ſaa megen Forſtaaelſe mellem os, at jeg fortrøſter mig til at læſe høit i et Opbyggelſesſkrift for hende. Dette gjør hele Sagen endnu beſynderligere. En Trediemand vilde maaſkee finde det betænkeligt, at jeg, der kan være ſaaledes, tillige vil være en religieus Individualitet. Det er nemt nok at lade haant om Klogſkab og alt Andet end det pure pære høitidelige Alvor, naar man ikke har Andet. Men ſaadanne Domme hjælpe mig kun lidet. Det gaaer i aandelig Forſtand med Individualiteten ſom det gaaer i grammatikalſk Forſtand med Sætningen: en Sætning, der blot beſtaaer af Subjekt og Prædikat, er lettere at conſtruere end en Periode med Bi- og Mellemſætninger. At der var Den, ſom ikke kunde bære ſig ſaaledes ad med den Elſkede, forklarer derfor Intet, men vel om der var Den, der kunde det og under lige Vilkaar med mine ikke vilde det, og af gyldige Grunde. Jeg holder paa Ideen, hun er comiſk, det er egentligen det, jeg udtrykker. Og jeg troer hun vederfares mere Ret, end om jeg i et erotiſt Forhold formaſtelig vilde være den Formanende. Den frelſende Ligelighed maa jeg beſtandigt have; her er det den æſthetiſke Idee, der dømmer os imellem.

Men hvis det udviklede en Trods i hende; det kunde blive mig ſelv dyrt nok. Jeg veed imidlertid ikke at handle anderledes.

d. 10. April. Midnat.

Der var engang et Menneske, som sagde til mig: „jeg har lidt, hvad der er saa forfærdeligt, at jeg aldrig har turdet tale derom til noget Menneske". Maaskee ville de Fleste lidt for hurtigt være færdige med en saadan Ytring: at den var en Overdrivelse. Og dog havde de Ret i, at det var en Overdrivelse, men Mennesket havde paa en anden Maade Ret. Da det nemlig kom til Forklaringen, viste det sig, at Forfærdelsens Gjenstand var en reen Ubetydelighed; men det, at den havde grebet ham saaledes, at han ikke turde betroe sig til Nogen, kan vel have bevirket, at han leed forfærdeligt.

Idag læste jeg i Avisen om „en Pige af anseeligere Herkomst", der havde endt sit Liv ved et Selvmord. Dersom den Pige blot havde betænkt, hvilken Dødsangst hun kan volde et andet Menneske, saa troer jeg, hun havde ladet det være. Men hvo kunde falde paa, at bruge forsigtig Omsorg mod mig! Og nu ikke at turde spørge noget Menneske, men kun i Conversationens skjødesløse Sprog ved utallige Begyndelser, Spring, Vendinger at skulle fiske efter en Oplysning! Er min Vei i det Hele strøet med Torne, saa er disse tilfældige Berøringer som en Tjørnehæk, jeg løber fast i. Bestandigt seer jeg Spøgelser: i tilfældige Ytringer, i Vers, i Mystificationer. Det er en Nemesis over mig, at jeg selv er saa øvet.

Hun har nu i over 14 Dage havt min confidentielle Meddelelse. Paa Hauserpladsen har jeg ikke siden seet hende. — Om Havet end er nok saa oprørt og hvor i al Verden man saa er paa Havet: Compasset viser dog mod Nord. Men paa Mulighedens Hav er Compasset selv dialektisk, og Magnetens Misvisning ikke til at adskille fra den tilforladelige Pegen.

d. 12. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Hun er noget fastende, ikke uden Forskippelse, det kan jeg vel mærke. Hun var ikke ganske uvillig til at give lidt Kjøb, men hun kan ikke overvinde sig selv. Ja

saaledes gaaer det, hun har trumfet for tidlig ud og paa aldeles urette Sted. Hvad der efter en saadan Adfærd som min i disse sidste Dage vilde have været en nogenlunde forsvarlig Tiltale, det kom som en aldeles umotiveret Regnskyl. — Vel fører jeg Krig for Fredens Skyld, og dog piner det mig at tænke paa Krigens Endemaal, Krisen, naar hun giver tabt. Det vil smerte mig, thi jeg ønsker ingen Seier over hende. Saalænge vi stride, er det jo uafgjort, hvo der er den Stærkeste, men naar hun vil overgive sig som den Svagere, da ønskede jeg ikke at være tilstede. Jeg er selv stolt, og i mit Forhold til hende er jeg mere stolt paa hendes end paa mine Vegne.

d. 13. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det gik jo ypperligt; det kan jeg da takke hendes gode Genius for, jeg har ogsaa gjort det i al Stilhed. Igaar Eftermiddags i min Fægtetime falder Masken af, idet jeg vil gjøre et Udfald; Den, der hugger contra, kan ikke standse sit Hug og jeg faaer det i Hovedet. Det Hele var en Ubetydelighed, der flød lidt Blod, der lagdes en Stump Plaster paa, og jeg gik hjem. Men hvad skeer, igaaraftes temmeligt silde faaer hun en overdreven Fortælling desangaaende at høre, og da jeg udeblev, skjønbt jeg havde lovet at komme, blev hun angest. Blods-Udgydelsen, Spændingen imellem os eller vor Huggen-Contra og saa maaskee lidt Kjærlighed forenede sig om at holde hende søvnløs. Det er, hvad jeg altid har sagt, i een søvnløs Nat kan man forandres utroligt. Idag kom hun ilsomt med Faderen op til mig. Hun var i en Vaande, der maatte røre den Haardeste. — Saa gik da Alt vel. Vi slap for, at jeg seirede, og Dødsfaren hjalp til at forstaae hinanden.

Saa megen Elskelighed, en saadan Pige, og saa en saadan lille Jomfru! Men jeg giver med Glæde hundrede Rigsbankdaler til de Fattige, at vi kom Capitulationens Mislighed saa lykkeligt forbi. Hun saae nok saaledes paa mig af og til, at jeg forstod, hun havde Noget paa Hjertet, men saa talte jeg om

det farlige Saar, og om det Besynderlige i, at det var en Maske, der var falden af. Saa leer hun, om der end er en Taare i Øiet; saa siger jeg: „ja det maa Du nok lee ad, at jeg saaledes blev demaskeret". Saa siger hun: „aah! det er noget flaut Noget, Du veed meget godt hvad jeg mener". „Ja, at jeg skulde fordre ham ud igjen og sige: det Hele gjælder ikke, naar Masken falder af". Og saa tale vi om andre Ting.

Derpaa gaaer hun hjem, og jeg seer efter hende, som da hun gik fra Sang, og dog gaaer hun anderledes; der er en Dumdristighedens Lykke i hendes Gang.

O Død, jeg troer man gjør Dig Uret; hvilken Betydning kan Du ikke give Livet, naar selv en saadan lille Paamindelse frembringer en saadan Virkning.

d. 14. April. Midnat.

Methoden maa forandres. Naar en Inquisitor vil examinere skarpt, saa danner han Omgivelsen saa inquirerende for den Anklagede som muligt. Morderen sætter han hen ved den Myrdedes Side, Den, der er angest i Natten, vækker han ved Hanegal. For mig er der en Omgivelse, hvor min Inquisitor kan bringe mig ganske nær til en Tilstaaelse, saa nær som jeg troer det er muligt at bringe mig: det er i en Kirke. Idag var jeg mod Sædvane kommen i Trinitatis Kirke. Langsynet er hun som en Fugl og har destoværre en stor Forestilling om min Jagttagelses-Evne. Hun fik fat paa mig med Øinene og kunde meget godt see, at jeg saae. Jeg stod i den smale Gang til Høire; hun kom fra Kirkedøren, gik tversover forbi Choret og skulde lukkes ind i en Stol paa den modsatte Side. Hun saae, derpaa nikkede hun med Hovedet. Hurtigt trak jeg mit Blik tilbage, slog om i min Psalmebog som havde jeg slaaet fra Psalmen, og frembragte ved denne Bevægelse tillige en Nysten med Hovedet. Ak! jeg frygtede for, at der i denne Hilsen skjulte sig et Haab. Idet jeg saae op, vexledes der igjen et Øiekast, hun syntes at have forstaaet Meningen af min Hoved-

bevægelse, og derpaa nikkede hun igjen. Ak! Udtrykket var et ganske andet, det var mig som fordrede hun blot en Indrømmelse, opgivende Haabet. Jeg havde jo fundet Psalmen og fulgte nu ivrigt med i Sangen, og som en Kirkesanger stundom gjør det, løftede jeg Hovedet med Stemmen, og lod det atter synke ned, en Bevægelse, der ogsaa ligner Dens, som byder paa en Auction og siger: ja. Saa kom Præsten og skilte os ad; jeg saae ikke efter hende, og gik den Vei, jeg var kommen, ikke en Fodsbred af Veien. En Pythagoræer kunde ikke træde ængsteligere paa Jorden, end jeg af Frygt for at gjøre, som man siger, noget Skridt.

Saa har jeg da talet! Nei talet har jeg ikke; jeg har end Intet gjort uden at jeg kunde fragaae det. Det skulde ikke have været i en Kirke, hun skulde ikke have bevæget mig fra hvad jeg dog engang maa anse for min Pligt. Men i en Kirke fristes jeg saa let til at betragte Sagen evigt, og evigt seet kan jeg jo gjerne sige det Sande, men i Tiden ikke, eller endnu ikke. Hun kan maaskee frelses for Livet, hun skal ikke sige det Farvel, fordi jeg gjør det. Jeg troer ikke, hun er religieus nok udviklet til ret at fatte, hvad det vil sige saaledes at bryde med Tilværelsen, hvilket for en Qvinde er endnu mere afgjørende end for en Mand. I Forening at ville gaae frem ad denne Vei er at bringe hiint forfærdelige Misforhold, som jeg allerede i de 2 Maaneders Rædselsperiode frygtede, frem igjen: at vi i Forening skulle sørge over en ulykkelig Kjærlighedshistorie. Det gaaer ikke an. Hvad Lighed er der mellem hendes Sorg og min, hvad Fællesskab mellem Brøde og Skyldfrihed, hvad Slægtskab mellem Anger og en æsthetisk Sorg over Tilværelsen, naar det, der vækker Angeren, er det, der vækker hendes Sorg? Jeg kan sørge paa min Viis; skal hun sørge, maa hun ogsaa gjøre det for egen Regning. En Pige kan underordne sig en Mand i Meget, men ikke i det Ethiske; og det er u-ethisk, at hun og jeg saaledes sørge i Forening. Hvorledes skal hun overhovedet ad denne Vei komme til at sørge religieust, naar hun skal lade et saadant ethisk Problem uafgjort som det om min Adfærd mod hende, naar

det dog er over dens Følge, hun vil sørge. Blot jeg i et halvt Aar maatte være en Qvinde for at lære, hvorledes hun er dannet forskjelligt fra Manden. Jeg veed meget godt, at der gives Exempler paa, at en Qvinde har baaret sig saaledes ad, jeg har dem psychologisk prompte, men de ere alle i mine Øine forfeilede Individualiteter. Jeg faaer ingen Mening i min Livs-Anskuelse, naar jeg selv skal opleve, at der ødsles et Individ paa et andet, og ødslet er hun, hvis det gaaer saaledes.

Er hun først begyndt at vove sig ad den snevre Vei til en religieus Bevægelse, saa er hun tabt for mig. En Qvinde kan have Lidenskab nok saa stærk eller maaskee stærkere end en Mand, men Modsigelse i Lidenskab er ikke Opgave for hende, som den Opgave: paa eengang at opgive og bevare Ønsket. Arbeider hun reent religieust paa at opgive Ønsket, saa forvandles hun; kom da nogensinde Øieblikket til dets Opfyldelse, da vilde hun ikke forstaae det mere.

Og dog taler jeg maaskee aldeles ufornuftigt; maaskee er min Opfattelse af hende lagt altfor stor an. Den religieuse Uendelighets-Bevægelse ligger maaskee slet ikke for hendes Individualitet. Hendes Stolthed var ikke energisk nok til at frelse hende i en Timelighedens Potensation. Havde hun været absolut stolt, var dette skeet, menneskeligt talt. Maaskee derfor det Religieuse heller ikke virker med Uendelighedens Omsving. Den religieuse Evighed bliver muligen ikke den evige Afgjørelse, men en spatieret Timelighed. Evigheden har da dvælet hos hende, trøstet hende, som naar hos Homer Guden eller Gudinden iler sin Helt til Hjælp. Hun troede det var Evighedens Afgjørelse, hun troede det var hendes Død, hun troede Alt tabt, men see! idet hun ikke saa meget vaagnede op til denne evige Afgjørelse, som træt af frugtesløs Ønsken og træt af Forsagelsens frugtesløse Gjerning blideligen slumrede hen i Evigheden, da var Tiden gaaet, og hun vaagnede, og hun tilhørte atter Livet. Saa blev der vel endogsaa Tale om en ny Forbindelse, en ny Forelskelse.

Det var jo dette, jeg vilde; saa er hun jo fri. Jeg har tænkt

mig 3 Muligheder: at hun gjennem Stolthed naaede en Potenſation i timelig Exiſtents, at hun gjennem en illuſoriſk Reſignation naaede en ny Forelſkelſe, at hun blev min. Enhver uſkjøn Mulighed, hvorved hun vel blev fri, men ſaaledes, at hun tabte i mine Øine, har jeg ikke villet tænke. Den første Mulighed maa opgives, er hun endnu, er hun efter at have modtaget min confidentielle Meddelelſe ikke videre, ſaa er hun ikke ſaaledes ſtolt ſom det behøvedes for at conſtruere det Ualmindelige paa denne Grundvold. Den ſidſte Mulighed er kun et Ønſke, ſom ogſaa har den Vanſkelighed ved ſig, at hun kun vilde være forbleven paa det rette Punkt i Forhold hertil, naar hun ſlet ikke havde begyndt paa det Religieuſe, men holdt ſig hen i qvindelig Naivetet. Har hun først begyndt at ſørge religieuſt, da forſvinder Ønſket ſom Aftenſolen, naar Maanens Glands begynder at lyſe, eller ſom Maanens Skin for Dagens Frembrud. Dobbelt Belysning og Dobbeltreflexion kan en Qvinde ikke indlade ſig med, hendes Reflexion er kun enkelt. Vil hun opgive Ønſket, da er Reflexionen Conflikten mellem Ønſkets Liv og Reſignationens Døden, men paa eengang at ville begge Dele er hende umuligt ja maaſkee endog blot at forſtaae.

Det Mellemſte ſtaaer altſaa tilbage: en illuſoriſk Reſignations Henſlumren i en Evighed, en Udhvilen, medens Tiden gaaer, indtil hun atter ſlaaer Øiet op og er vaagnet til nyt Liv. Skeer dette, ſaa er der intet Menneſkeliv ødslet paa mig. Pigen, der maaſkee eengang i Sorgens Illuſion følte ſig ak! ſom en overflødig Blomſt i Livet, følte ſig ak! liig den fattige Fugl, der ikke kunde komme i Betragtning, naar det gjaldt en Større, ſynes paa denne Maade virkelig at komme i Betragtning. Lad ſaa Naturforſkerne lære os, at Tilværelſen ødsler i det Store, lad hvo der vil tale om en Elſkov, der kræver Offere, derſom Status bliver, ſom jeg her tænker den, da bliver Pigen Capitaliſt i mine Øine, og Forſynet gjør en høiſt oeconomiſk Converſion. Man har ſagt om Danmark, at det var den eneſte Stat, der eiede privat Formue, fordi den har Øreſunds Told; mig forekommer det, at hun i Individualitets-Verdenens mindre

Forhold paa en lignende Maade bliver en Undtagelse blandt Hustruer. Ægteskabet bliver ligesom Statsindkomsterne, men saa eier hun tillige den Fordring, hvilken mit Liv forrenter til hende. Men godt er det, at hun dog alligevel ikke har gjort det for min Skyld eller fordi jeg har bedet hende derom. — Mig synes dette seer ret indbydende ud. Hendes Existents faaer mere Betydning end min. Stor Betydning kan jeg ikke have havt for hende, thi saa var et af de en gros anlagte Tilfælde indtraadt, og det var kommet mig dyrt at staae.

Dog selv naar jeg tænker det saaledes reent hypothetisk, er en Misligheд tilbage. Hvad er det nemlig hun skal gjøre, hvad er det, der skal skee? Ja jeg veed det nok hun skal gjøre hvad der prædikes om maaskee mere end i een Kirke. Uendelighedens Religieusitet forkyndes maaskee ikke altid, naar man ellers er nøieregnende med Kategorierne. Man prædiker heller ikke altid Christendom, fordi man uden Spor af Hykleri bruger de hellige Navne og de bibelske Udtryk, thi Tankebevægelserne kunne stundom være aldeles hedenske. Det, hvori hun skal finde Trøst, er ikke den egentlige Religieusitet. Seet fra den vilde jeg forsvinde som et Atom i hendes Øine, som en Anledning, liig Josephs Salg, til at hun vandt det Evige; men en ny Forelskelse vilde der heller ikke være Tale om. Nei det hun skal helbredes ved er en af en vis Religieusitet gjennemvirket Leveviisdom, en ikke just uskjøn Composition af noget Æsthetisk, noget Religieust og noget Livsphilosophisk. Min Livs-Anskuelse er en anden, og jeg tvinger mig selv af yderste Evne til at holde mit Liv paa Kategorien. Man kan døe, det veed jeg, man kan seigpines, det veed jeg, men man kan holde sig til Kategorien og holde den fast. Det er det, jeg vil, det, jeg fordrer af Enhver, jeg skal beundre, af Enhver, jeg egentligen skal anerkjende, at han om Dagen kun tænker paa sit Livs Kategori og drømmer om den i Natten. Jeg dømmer Ingen; den, der har travlt med at dømme Andre in concreto, bliver sjelden Kategorien tro; det er ligesom med Den, der i Andres Vidnesbyrd skal søge et Bevis for, at han er alvorlig, han er eo ipso ikke alvorlig,

thi Alvor er først og sidst Sikkerhed paa sig selv. Men enhver Existents, der vil Noget, er derved indirecte dømmende, og Den, der vil Kategorien, indirecte dømmende over Den, der ikke vil. Jeg veed ogsaa, at selv om man kun har eet Skridt tilbage, kan man snuble og slippe sin Kategori, men jeg troer derfor ikke, at jeg slap fra den og blev frelst i Pasfiar, jeg troer, den vilde holde paa mig og dømme mig, og i denne Dom var jo atter Kategorien.

Hvilken Magt hun dog har over mig? At føie hvert hendes Ønske, at anvende Dagen til Glæde for hende, hvis dette var blevet mig tilladt, ja det er en Lyst, men min Tanke, hvilken er mig mit Liv og hvis Tab er min aandelige Død, at den skal tages fra mig! Differentserne har jeg forlængst slaaet en Streg over, men det, der holder Livet, er mig, at der er en Ligelighed for alle Mennesker i at ville; at man her tør fordre det Samme af Alle. Og dog hvorledes har hun ikke blot ved en anet Antydning faaet mig til, som vel en Trediemand vilde sige, at være maneerlig i Forhold til hiin tvetydige Resignation. Og hvorfor, fordi jeg igjen ikke kan existere aandeligt, uden at hun maa kunne existere i det Samme. Man seer deraf, hvor farligt det er for en Tænker, at være forelsket, end sige at være gift og have daglige Argumenter af en Qvinde. Burde han maaskee hverken være det Ene eller det Andet, eller burde han maaskee være begge Dele? — Ja! det skulde være et Mandfolk, der kom med en saadan Livs-Anskuelse, der giver Afkald til en vis Grad, og saa igjen trøster sig til en vis Grad. Dog nei! bliv i Stilhed Du Lidenskab, der vil bringe mit Sind i Oprør, om den end kan have sin Grund, thi hvad jeg indtil Fortvivlelse fordrer af mig selv, ikke som noget Overordentligt, men som det Rette, det kan jeg ikke taale at see forvexlet med noget Andet, jeg kan ikke prutte.

Men har jeg ikke selv givet Anledning til, at noget saadant kunde skee? Jeg arbeider jo for, at hun kan blive fri. Rigtigt; men jeg har henstillet Sagen saa dialektisk til hendes Afgjørelse, at hun kan gjøre hvad hun vil. Det troede jeg at skylde mig

selv, at jeg paadrog mig ethvert Ansvar. Maaskee var det dog lykkedes i Rædselsperioden at tilveiebringe en mindeligere Afgjørelse, men da havde jeg tænkt paa mit eget ikke paa hendes Vel, hvis jeg havde gjort noget i den Retning. Hun havde maaskee ikke selv fattet, hvorledes hun derved blev afhængig af mig og langt fra at respekteres blev ødslet. Sagen blev da stillet saaledes, at hun havde Kraft og Magtfuldkommenhed til at handle i den religieuse Uendeligheds Potents. Derved var jeg bleven bunden for stedse, og havde aldrig ganske faaet mig selv igjen. Vælger hun det Andet, jeg har ikke raadet.

Hvad der trøster mig, er, at den uendelige Reflexion ikke er væsentlig for Qvinden. Derfor kan hiin tvivlsommere Art af Resignation bevare en Qvinde lige skjøn. Kan hun forelske sig, saa er jeg hjulpen, som jeg kan blive det, men hvad hun end gjør, jeg kan dog ikke lade være at faae det Skjønne ud deraf. O! bittre Trøst for mig, hvis jeg blev hjulpen og hun ogsaa, men jeg i mit stille Sind maatte sige om hende: denne Existents har renonceret paa Ideen.

Og hvortil saa alle mine Bekymringer, og Planer og Anstrængelser? Hvad udretter jeg? Intet. Men derfor vil jeg ikke aflade, netop derfor vil jeg det ikke, thi naar man gjør Alt og det kan Intet hjælpe, saa kan man være sikker paa, at man handler i Begeistring. Derfor forsmaaer jeg ikke dette Intet, ligesom Enken ikke forsmaaede at lægge 3 Penninge i Tempelkisten, dette Intet i Forhold til at udrette, som i Forhold til Lidelse er saare meget, hvad en Eensom vil forstaae. Thi naar Qvalen ryster Indvoldene og Legemet skjælver, hvis den Lidende er en Mand, da er der dog en venlig Haand, som understøtter hans Hoved, indtil hiin Rasen har lagt sig; eller naar Sukket beængster og Smerten sammenknuger Hjertet, som vil briste, hvis den Lidende er en Qvinde, da er der dog en medlidende Qvinde, som løsner Snørelivet, indtil hun atter aander, men den Eensomme tør end ikke hengive sig til den sandselige Lindring som Qvalmen er det for Lidenskab.

Men endnu er der ingen Tid til at sørge paa egne Vegne,

thi ogsaa dette viser min Stillings dialektiske Vanskelighed, at det betyder to ganske forskjellige Ting, om jeg vilde sørge paa egne og paa Familiens Vegne. Dog vil jeg see at udfinde den i mine Øine skjønneste Form for en ny Forbindelse. Det skjønneste vilde da være, at hun førend hun forbandt sig med mig, havde været forelsket i en Anden, at denne Forelskelse nu kunde vaagne igjen, maaskee understøttet af den Bebreidelse, hun maatte gjøre sig selv, at hun havde givet mig Fortrinnet. Saa blev hendes Forhold til mig en Episode, hun kom ikke til at elske paa ny, men kun til at vende tilbage til sin første Kjærlighed, og Forholdet til mig havde maaskee lært hende at finde den skjønnere end nogensinde. Bravo, bravo, det gaaer an! Dersom min Pen var et levende Væsen, men den er jo kun en Staalpen; men dersom det var en Fugl, der kom med dette Blad i sit Næb, hvis den kunde have nogen Glæde af min Taknemlighed, hvor skulde jeg takke den! — Men Ulykken er, at alt Dette veed jeg ikke noget om. Og dog kan der jo ikke tænkes en mere Indviet, til hvem jeg kunde henvende mig. Men hvorfor fortie det; og hvorfor saa ivrig i at holde mig fast? Svaret herpaa vilde udvise hende et Ansvar mod hiin Ubekjendte og mod mig. Har jeg da overrumplet hende? Langtfra, den Sag har jeg engang gjort mig selv tydelig. Har jeg overrumplet hende, saa maa det være skeet netop ved den Forsigtighed, hvormed jeg søgte at undgaae det. Antager jeg det, saa gaaer det igjen. Saa har hun dog frygtet mig mere end elsket mig. Da nu Adskillelsens Debatter begyndte, har hun igjen faaet det Glemte frem, og denne Pinlighed har været hendes Fortvivlelses Spore. — Saaledes. Skeer dette, er hun hjulpen o: hun har hjulpet sig selv, jeg er hjulpen, da hun er fri, og hjulpen, da hun ikke er bleven mindre skjøn. Hun skylder ikke mig Noget, thi hun har ikke fulgt noget Raad af mig, da jeg intet har givet, og i denne Retning intet kunde give; skylder hun mig Noget, et lille Vederlag for al Lidelsen, da er det dette, at jeg ikke har befattet mig med at ville raade hende. Jeg skylder hende ikke Noget directe, thi jeg har ikke bedet hende om

at gjøre Noget for min Skyld, og hun kan jo heller ikke antages at gjøre det for min Skyld; indirecte skylder jeg hende Meget, dog er denne Gjeld væsentligen grundet i min Personlighed, der netop under den antagne Forudsætning ønsker at anerkjende den.

Alt dette er ypperligt — naar det blot ikke var en Hypothese; det er en ypperlig Hypothese, naar den blot ikke som Hypothese betragtet var saa skrøbelig.

Klokken mangler 5 Minutter i To, min Arbeidstid er forbi. Med al Lidenskab skal jeg tænke paa hende fra Midnattens Begyndelse, men ikke et Minut længere end til dette Klokkeslet. Det gjelder at holde ud, og efter Klokken To er enhver Tanke om hende en Anfægtelse, et Bedrag mod hende, thi nogen Sønn maa der til, for at holde Lidenskaben i Længden, hvad jeg vil. — Forskjellen mellem Tyndtøl og det stærkeste Øl, Engeland brygger, er ikke den, at det sidste skummer, thi ogsaa det tyndeste Øl kan skumme og skumme ligesaa stærkt, men dets Skummen er forbi i samme Øieblik; det stærke Øls Skummen holder sig derimod.

d. 15. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det blev altsaa godt ja høit Veir. Tager man ud i den tidlige Morgenstund at søge Frihed og Skjønhed, men Veirligt er ubestemt; sidder man i Vognen som en Projectmager, om det Foranderlige muligen lod sig afvinde en smukkere Side, saa man kunde tage til Takke dermed: og nu Solen selv bliver kjed af Drivskyers lunefulde Paafund, af Ilingers Ustadighed, bryder frem i hele sin Glands; og det nu er afgjort, at det bliver høit Veir — hvorledes paaskjønner jeg det da ikke, at det nu er afgjort af hende, min Sol, at Ilingernes Tid er forbi!

Den qvindelige Umodenhed, hvis Ytringer vare lidt febrile, er nu som glemt. Jeg tor troe, at jeg er elsket. Det er vel ikke faldet mig ind, at hun skulde elske en Anden, men hun syntes

mig at mangle den Consolidation, der forskjønner og ved sin Skjønhed gjennemtrænger Sjelen. Synet deraf er et Glædens Øieblik ligesom det forfærdelige, naar man seer Den, der har taget Gift: at Giften nu virker.

Og Smerten over, at hun kunde bære sig saa forkeert ad, giver hende en Blidhed, som jeg ikke havde anet; og det at hun fornemmer denne Smerte, hvad beviser det ikke! Hvilken Lykke, at Døden kom os imellem! Havde vi stridt længere, var der kommen en Afgjørelse imellem os ved os selv, hvor mindelig den end havde været, det var dog altid betænkeligt. Kun frygter jeg, at hun tager sig den hele Sag for nær. Ganske at slaae den hen i Glemsel, kunde bevirke, at hun i Stilhed smertedes, og gjør jeg en Hentydning dertil, bliver hun strax bevæget, uagtet jeg gjør den saa godmodigt og saa spøgende, som muligt; er det maaskee netop derfor?

d. 17. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Ulykken er: hun har slet ikke religieuse Forudsætninger. I den Henseende har jeg fægtet i Luften. Hun har dog villet stride med mig, hun er just ikke bleven overvunden af mig, men Angesten i hiin Nat har lært hende at forstaae sig selv. Hun betragter det som et Nederlag, om hun end finder sig lykkeligere end for. Her gjaldt det om Uendelighedens Frihed over for mig. I dette Øieblik har hun faaet mig ideal, og bruger nu hiin lille Misviisning mod sig selv. Blot deraf ikke følger en Svaghed, en Hengivelse ligeoverfor mig, som jeg ikke kan og ikke vil forstaae; jeg vil ikke tilbedes, jeg troer ikke hendes Utroskab kunde saare mig saa ømt som Synet af denne i mine Øine Tilintetgjorthed. Jeg er selv stolt, og det skal ethvert Menneske være i sit Forhold til andre Mennesker, mod Gud være han ydmyg, og ydmyg under ethvert Forhold, men ikke ydmyget under en Andens Personlighed. Visseligen, hvor forfærdeligt det end er, der er en Art Hengivenhed, som, netop naar den holder mig fast, vil tvinge mig til at

ſtøde fra. Er det uſkjønt, at Elſkende kævles, ſaa er der en Hengivenhed, ſom i religieus Forſtand er et forfærdeligt Anſvar.

d. 18. April. Midnat.

Jeg har altſaa ſlet intet at gjøre, men blot at forholde mig rolig, thi at udrette Noget i Henſeende til en tidligere Forelſkelſe, ſom jeg ikke engang er vidende om, er umuligt. Mit Foregaaende er altſaa forgjæves, ſom ogſaa en Deel af min ſympathetiſke Forventning for hende og Skjælven for mig ſelv.

Hvad nytter ſaa Klogſkab? Men jeg er heller ikke klog. Er jeg i en vis Forſtand den Klogeſte iblandt Mine, ſaa er jeg ogſaa i en anden Forſtand den Dummeſte maaſkee af Alle. I Alt, hvad jeg har hørt og læſt, har Intet ſaaledes truffet og ſlaaet mig ſom et Ord, der ſiges om Periander. Om ham ſiges der, at han talede ſom en Viis og handlede ſom en Aſſindig. At Ordet paſſer netop paa mig beviſes deraf, at jeg annammer det med den lidenſkabeligſte Sympathi, og at det dog ikke har den mindſte Indflydelſe paa at forandre mig. Denne Maade at tilegne mig det paa, er ganſke à la Periander. Inden min Forudſætning er jeg klog, men min Handlens Forudſætning er ſaa ideel, at denne Forudſætning gjør al min Klogſkab til Daarſkab. Naar jeg kunde lære at ſlaae af i min Forudſætning, ſaa vilde min Klogſkab tage ſig ud. Kunde jeg ſaaledes handle klogt, havde jeg været gift for længe ſiden. At faae ſit Ønſke opfyldt, at faae Tak til ſom for en Velgjerning, dernæſt at indrette ſig ſom man væſentligen havde ſin Frihed, det havde været klogt, og jeg havde været et agtværdigt Menneſke, der ikke bryder givent Ord, en ſeeværdig Ægtemand, der er ſin Kone tro, og ærer en Pige; thi min ideelle Forudſætning ærer hende formodentligen ikke, og det at jeg hellere vilde ſætte Alt til og Himmel og Jord i Bevægelſe, end at ſkulke mig ind i den Gud velbehagelige Stand og ſkulke mig gjennem Livet, beviſer formodentligen, at jeg ingen Ære har.

Mit Ønſke, der er høiere end det at ſee hende fri, mit Ønſke,

der er det guddommelige Raseries Culmination i min Sjel, maa vel nu opgives. Dog vil jeg det ikke. Naar først jeg er frigiven og tør handle, da var det jo dog muligt, at mit Væsen kunde flamme Ønsket op i hende. Lad denne Mulighed indenfor en fjern Mulighed, lad den være uendeligt fjern, dog vil jeg ikke slippe det og ikke aflade fra det. Kun en officiel Vished, at hun er fri og en Andens, da er Ønsket død, men indtil da skal det ikke kummerligt besøge mig som et Indfald nu og da, men holdes høit i Ære, som min Syntheses høieste Lidenskab.

Sandt nok Veemod er Sorgens Gratie, som Fortvivlelse er dens Furie, men først skriger man i Smerten, iden man tør være veemodig. At blive veemodig strax, er stundom Tegn paa en lav Sjel.

Saa sov da vel, min Pige, han, der lovede Dig Troskab, han kan ikke gjøre mere end han gjør, sov da vel, jeg kunde næsten sige mit kjære Barn, thi min Bekymring er jo næsten som en Faders, der begjerer at see Datteren forelsket. See dette er Veemod, men jeg vil ikke, jeg holder ud med Dig, holder ud, om jeg saa blev en Olding, hvis Intet skeer forinden, jeg kalder ikke Nattevagten tilbage, som staaer paa Udkig efter Forventningen.

d. 20. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Naar en Inquisitor længe maaskee har siddet og læst i Akter, afhørt Vidner, sammenholdt Indicier, udforsket Localiteterne: saa seer han pludseligen, som han sidder der paa sit Værelse, han seer Noget. Det er ikke et Menneske, et nyt Vidne, det er ikke corpus delicti, det er et Noget, og han kalder det: Gangen i Sagen. Saasnart han har seet Gangen i Sagen, saa er han, o: en Inquisitor, hjulpen.

Jeg har mærket paa mig selv, at der var Uro i hele mit Væsen, at der var noget Forfærdeligt igære, jeg har ikke sovet hele Natten, og nu seer jeg Gangen, ak! jeg seer Gangen ikke i Sagen, men til Tilintetgjørelsen. Hun giver sig hen efter en

Maaleſtok, ſom ængſter hele mit Væſen, og dog er hun elſkelig i mine Øine, og bevæger mig dybt, men denne Hengivelſe og min Bevægethed piner mig. Selv om jeg var en Anden, end jeg er, kan jeg ikke forſtaae denne Hengivelſe, og kan ikke give mig ſaaledes hen. Og jeg ſom er indeſluttet: hun kjender meget Lidet til mig, hvilket Misforhold! Jeg faaer al Magt over hende, hun ſlet ingen over mig. Er et ſaadant Forhold et Ægteſkab? Det er jo ſom en Forførelſes-Hiſtorie. Vil jeg da forføre hende? Afſkyeligt. Og gives der dog ikke en høiere Art Forførelſe, værre end Lyſtens? Hun ſiger, hun har aldrig følt ſig lykkeligere end nu; hun bryder ſig om Intet uden om ſin Extaſe. Er det fra min Side at elſke, at ſee et ſaadant Misforhold? Og jeg veed med mig ſelv, at jeg er indeſluttet. Ja jeg har rigtignok faaet at ſee, at min Øvelſe kan føre til, at jeg faaer Lov til at ſkjule min Indeſluttethed. Men hendes Hengivelſe bliver Fordringen, der vender op og ned paa mit Væſen. Sandt nok, det fatter hun egentligen ſlet ikke; men jeg veed det, og hvad gjør jeg?

Hiin Misforſtaaelſe har ſkadet ubodeligt. Hun har maaſkee dog i ſit Inderſte villet ſtride alvorligen. Og Hengivelſens Udtryk er der ingen Grændſe for, naar den førſt begynder at udtrykke ſig directe. Det er ſom naar et Menneſke førſt begynder at klage over ſine Lidelſer: ſnart ſtrækker det ſande Udtryk ikke mere til for at bevæge den Hørende, og ſaa liſter, ham ubevidſt, Uſandheden ſig ind deri. Hiin Misforſtaaelſe ſkader ubodeligt. Seer jeg alvorlig ud, ſaa troer hun det er derover. Og naar det ſaa ſlet ikke er Tilfældet, men min Indeſluttethed, der nu gjør mig mørk! O det er til at tabe Forſtanden over!

Idag bad hun mig ſætte mig hen paa en Stol. Jeg gjorde det uden at ane Noget. Da gik hun et Par Skridt tilbage, nærmede ſig og kaſtede ſig paa Knæ. Viſtnok var der lidt Skjelmeri deri, men væſentligen var der Veemod, og ſaa da en Lykſalighed, ja jeg maa kalde det, en vanvittig Lykſalighed over at have fundet et rigtigt Udtryk for ſin Lidenſkab. I ſamme Secund greb jeg hende og reiſte hende op. Den, der har begaaet en Mis-

gjerning, lader sit Blik styrte om i Værelset, mistænkende enhver Krog, han kaster det ud af Vinduet for at see hos Gjenboerne, og Samvittighedens Angest gjør ham skarpsynet: jeg veed ikke, hvor dyrt jeg havde betalt en Vished for, at Ingen havde seet det, eller hvor dyrt jeg havde kjøbt ikke selv at see det! Har jeg forlangt dette! Sandeligen hun har aldrig forstaaet mig. Selv har jeg aldrig bøiet Knæ for noget Menneske, maaskee kunde jeg gjøre det for hende, hvis Forholdet krævede det, men for hendes og for min Personlighed bør det aldrig skee. Sligt er for mig ingen Narrestreg, ingen overdreven Gestus, har jeg gjort det, da er min Mening derom denne: at jeg ingen Fornærmelse vilde taale som den, at det betragtedes saaledes. Her har jeg min Stolthed igjen.

Vel veed jeg, at en Pige er anderledes end en Mand, men dog glemmer jeg det aldrig, det har bragt en Rasen i mit Blod, en Forvirring i min Hjerne, en Angst i min Indesluttethed, en Fortvivlelse i min Beslutning, og frem for Alt en Susen for Anelsens Øre, der for mig er Forbud og Tilbud om det Yderste.

d. 22. April. Midnat.

Som Den, der er sygelig og vant til en vis Medicin, maa, hvor han tager hen, have de smertestillende Draaber med sig, ak! saaledes maa jeg overalt have et kort Indbegreb af min Lidelses-Historie med mig, at jeg strax kan orientere mig i det Hele — orientere mig i hvad jeg har gjennemtærsket med mig selv, ganske anderledes end nogen Discipel med Læreren sin Lectie. Hænder det mig, at jeg pludseligen kommer til at tænke paa den, pludseligen vil her sige, at der ligger en halv Dag mellem den sidste Gang jeg repeterede Lectien, saa indtræder den forfærdeligste Krise. Den har en Lighed med en apoplektisk Mindelse i Forhold til den legemlige Constitution. I Nuet bliver jeg svimmel, min Tanke kan ikke hurtigt nok faae fat paa noget Fast i det Forviklede, og det er mig som var jeg en Morder.

Da er der Intet at gjøre, uden med den yderste Anstrængelse at forsage Tanken derom som en religieus Anfægtelse, saa er Øieblikket forbi, og jeg forstaaer atter, hvad jeg de hundrede og hundrede Gange har repeteret. — Eller jeg kommer pludselig til at tænke paa, hvor meget jeg har lidt, og Tanken kommer saa pludselig, at Reflexionens Opsynsmænd ikke hurtigt nok kunne ile til, og jeg er aldeles overvældet. Det hændte mig igaar. Jeg sad hos en Conditor og læste et Blad, pludselig vaagner hiin Forestilling i min Sjel, saa pludselig, at jeg brast i Graad. Heldigviis var der Ingen tilstede; men jeg lærte ny Forsigtighed.

d. 24. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. En Vildfarende er jeg, jeg er liig Den, som er kommen til et fremmed Land, hvor man taler et andet Tungemaal og har andre Skikke. Var det nu min Lidelse, at de Fremmede behandlede mig med Nationalstolthed, saa gik det vel. Men det er ikke mit Tilfælde. Hun er meget langtfra at gjøre nogen Fordring til mig, hun seer blot i sin Illusion sin Illusion, fortabt i denne. Hun er lykkelig, siger hun, jeg troer hende i en vis Forstand lykkelig. Hun er elskelig og sysler med sin Forelskelse som et Barn, der skjøtter sig selv, men er glad og lykkeligt i sin Tidsfordriv. Man kunde sidde og see paa hende og ældes og blive ved at see, der er kun een Mislighed, og det er, at jeg er Forelskelsens Gjenstand. Alt Foregaaende før hiin lille altercatio, hvad der i mine Øine havde saa meget at betyde: Ideeindtrykket, som jeg, bøiende mig selv under Ideen, søgte at vinde hendes Opmærksomhed for, har slet ikke berørt hende. I denne Retning er hun ligesom uimodtagelig. Men Striden, min forandrede Adfærd, Dødens Indgriben forvandler hendes Væsen, hun udfolder en Elskværdighed, jeg veemodigt beundrer, og som gjør mig til en Sværmer for hende. Og hvad vil saa dette sige? Det vil sige, at hun slet ikke har Modtagelighed for de Motiver, som jeg anseer for de høieste. Der er

en Sprogforskjelighed imellem os, en Verden imellem os, hvis Afstand nu viser sig i hele sin Smerte.

d. 25. April. Midnat.

Taalmodighed!

d. 26. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Altsaa paa dette Skær skulde jeg strande! Jeg har aldrig ydmyget mig for noget Menneske, jeg har just heller ikke ønsket at hovmode mig. Min Mening om Forholdet til Mennesker var at lade Enhver vederfares Ret og saa Punktum. Jeg har overhovedet ikke havt stort med Mennesker at gjøre i nærmere Forstand. Min Aandseksistents har beskæftiget mig for meget. Her er jeg bleven ydmyget. Og hvo er det, der ydmyger mig? Det er en ung Pige, og det er ikke ved sin Stolthed, saa kom vi vel ud af det, men det er ved sin Hengivenhed.

Lykkelig med mig bliver hun aldrig, nei! aldrig. Det er muligt, hun kan bilde sig det ind, men jeg forstaaer det ikke, og det hører jo dog ogsaa med til hendes Lykke. Og forenes vi, da vil det jo tilsidst komme saa vidt, at hun engang i Forfærdelse aner, hvad jeg burde have forebygget.

At bevare min Indesluttethed ligeoverfor hende er let nok, maaskee er det derfor, at jeg netop nu føler Ydmygelsen.

Hvad der er mig Livskraften i min Aands-Existents: Ligeligheden i det Humane, tilintetgjør hun. Hun bryder sig slet ikke om denne Frihedens uendelige Lidenskab; hun har faaet reist en Illusion, og hun har nok. Jeg mener ogsaa, at man kan elske, at man kan offre Alt for sin Kjærlighed, men hvad enten jeg skal see gode Dage eller vove Livet, min Aands-Existents's dybeste Aandedræt kan jeg ikke undvære, kan jeg ikke offre, fordi det er en Modsigelse, da jeg jo ikke er uden det. Og dette Aandedræt føler hun ingen Trang til.

Dog føler jeg netop nu, at jeg elsker hende, elsker hende høiere end nogensinde, og dog tør jeg det ikke, jeg hendes Forlovede, der vel at mærke ogsaa skal elske hende.

d. 27. April. Midnat.

Intet har jeg Lyst at optegne, der er da heller Intet. Dog er jeg lige aarvaagen. Her i Byen vise Nattevægterne, at de ere paa Post ved at raabe; hvortil denne Raaben? I Engelland gaae de i al Stilhed hen og lægge en Kugle i en Kasse, og Inspekteuren seer om Morgenen, at de have været paa Post, og ikke sovet.

d. 28. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Blot hun kunde gjøre mig Modstand. Naar jeg strider, er jeg let; og selv om jeg skal leve i Fred, ønsker jeg, at den, jeg holder Freden med, er ligesaa stærk eller stærkere end jeg. Jo mere hun hengiver sig: jo mere Ansvar faaer jeg. Og Ansvaret frygter jeg; og hvorfor? Fordi jeg da har med mig selv at gjøre, og denne Strid frygter jeg altid. Dersom Gud selv var, hvad man saadan kalder: en Mand, som man kunde have udenfor sig og tale med og sige til: lad os nu høre, hvad Du har at sige, saa skal Du bare see, hvad jeg kan hitte paa, saa kom man nok ud af det. Men derfor er han den Stærkeste af Alle, den ene Stærke, fordi han slet ikke taler saaledes med et Menneske. Det Menneske, han i alt Korthed vil indlade sig med, lægger han selv Beslag paa saaledes, at han taler til ham gjennem Menneskets selv. Deres Samtale er ikke et pro og contra udenfor hinanden, men idet Gud taler, bruger han det Menneske selv, til hvem han taler, han taler til Mennesket ved Menneskets selv. Derfor har han Magten og kan hvad Øieblik han vil knuse et Menneske. Naar det derimod var saaledes, at Gud f. Ex. eengang for alle havde talet, i Skriften f. Ex., saa var Gud, langtfra at være den Mægtigste, Den, der var

meſt i Knibe, thi Sligt kan man ſagtens diſputere med, naar man har Lov at bruge ſig ſelv mod det. Men en ſaadan Antagelſe er en luftig Indbildning, ſom intetſteds har hjemme, thi ſaaledes taler Gud ikke. Han taler til enhver Individualitet, og i det Øieblik han taler til den, bruger han Individet ſelv for ved ham at ſige ham, hvad han vil ſige ham. Derfor er det det Svagere ved Anlægget i Hjob, at Gud viſer ſig i Skyerne og tillige ved ſin Tale ſom den dygtigſte Dialektiker; thi det, der gjør Gud til hiin frygtelige Dialektiker, er netop, at man har ham ganſke anderledes paa Livet af ſig, og her er den ſagteſte Hvidſken ſaligere og den ſagteſte Hvidſken forfærdeligere end at ſee ham paa Thronen i Skyerne eller høre ham i Tordenen over Jorderige. Derfor kan man ikke dialektiſere med ham, thi den dialektiſke Kraft i det paagjeldende Menneſkes Sjel bruger Gud netop mod dette Menneſke ſelv.

Naar et Individ frygter Gud, frygter han, hvad der er mere end ſig ſelv, og næſt denne Frygt, kommer Frygten for ſig ſelv; og denne Frygts angustiæ er Anſvaret.

Jo mere hun giver ſig hen, jo ulykkeligere bliver jeg. Er dette en lykkelig Forbindelſe? Og hvilken er vel hendes Lykke? Fra mit Standpunkt ſeet en Forblindets, Illuſionens. Men Socrates ſiger, at den ſtørſte Ulykke er at være i en Illuſion.

d. 29. April. Midnat.

Spørgsmaalet bliver, om jeg ikke kunde bibringe hende en mildere Foreſtilling om mig. Hvis hun overhovedet ſtundom tænker paa mig, hvilket der jo er en ſørgelig Sandſynlighed for, ſaa ſeer jeg vel, hvad hun nu efter menneſkelig Sandſynlighed kunde behøve. Forklaringen var vel omtrent denne: „jeg var til en vis Grad et fordærvet Menneſke, men dog ikke ganſke ſlet, jeg havde ogſaa gode Sider; jeg har vel elſket hende, men manglede Alvor, ſaa kom min Uſtadighed, der ikke kan holde en Beſlutning faſt; jeg har vel anſeet hende for en elſkværdig Pige, men dog ikke fundet den Aand hos hende, ved hvilken

jeg kunde blive lykkelig; det er derfor smukt af hende at finde sig i sin Skjebne, det er høimodigt af hende at være forligt med den Pige, der engang skal fængsle mig med en større Magt, thi saa meget er vist, at fandt han end en aandrigere Pige, han finder ingen, der vilde elske ham saaledes. Det maa han vist selv indrømme, og forsaavidt har han vel ogsaa angret sin Adfærd, om han end er for stolt til at ville gjøre Noget om." — En angrende Individualitet, der angrer, men er for stolt til at gjøre Noget om, han har gjort galt, naar det dog lader sig gjøre om: Gud veed, hvad saa Anger er!

At skulle hjælpe med en saadan Forklaring, hvori hver Sætning er meningsløs og tillige usand i Henseende til mig! Jeg er enten meget fordærvet, ja en Hykler, eller dog indtil Væmmelighed hildet i Selvbedrag, eller ogsaa er jeg en ridderlig Sjel trods Nogen. Jeg mangler heller ikke Stadighed i at holde en Beslutning fast, det skulde da være naar Maalestokken var en ung Pige, der ikke ret veed hvad Beslutning er. Jeg har altid anseet hende for elskværdig, jeg har ikke forandret en Tøddel i min Dom. Jeg har ikke fundet nogen aandrigere, da jeg ingen søger og betakker mig for qvindelig Aandrighed. Hendes Høimodighed er en aldeles udenvelts Trumf, jeg agter ikke at opføre en Hverdagshistorie og drive Tuskhandel. At jeg angrer er sandt, men ligesaa vist er det, at det er mit Ønske at gjøre Alt om.

Ved Hjelp af denne Forklaring avancerer jeg. Jeg træder ud af alle Uendelighedens Bestemmelser — og bliver comisk. Vistnok ikke i Alles Øine, i adskillige Digteres bliver jeg endog Helt. Sandeligen man skulde ikke troe, at en evig og retfærdig Gud havde opfundet det Ethiske, men at en theatralsk Lappeskrædder havde kluddret Noget sammen. Og denne Maalestok bruges endog af Digtere til Helte — for at det kan vise sig, at de ere Helte; men Scribe er den flinkeste af Alle. Man læser og hører af ham Replikker, der confundere hele Tilværelsen, som spiltes der Comedie ikke for Mennesker, ikke for Afsindige men for „fortumlede Oldenborrer," og dog falde disse Replikker

saa conversérende og saa let, at man seer, det er en smal Sag. En gift Kone fremstilles og af Forfatteren baade som forstandig og brav, ja som kæmpende for den gode Sag: en sand Forelskelse mellem en ung Pige, der staaer under hendes Indflydelse, og en ung Mand, der i den Anledning henvender sig til hende. Hvad Damen hedder kan jeg ikke huske, altsaa lad hende hedde Madame Scribe. Hun siger da til den beilende Ungersvend: „men har De betænkt, at Pigen ingen Formue har?" „det har jeg betænkt" „Hun har kun 20,000 Frcs. i Capital" „Det veed jeg." „Og dog staaer De ved Deres Ord?" „Ja" „I Sandhed dette Heltemod indtager mig ganske for dem." Hvilken Satyricus er ikke Scribe uden at vide det; jeg troede, jeg var hos Mester Jackel. Ungersvenden er bragt i en brillant Belysning: han faaer Pigen, 20,000 Frcs., — og bliver Helt. Men en saadan Helt er ligesaa comisk som et Skrædderbarn, der hedder Cæsar, Alexander, Bonaparte Æbeltofte; og en Digter, der udnævner saadanne Helte, forekommer mig ligesaa daarlig som de Skrædderforældre, der lade deres Børn døbe saaledes.

Imidlertid er det min Pligt at gjøre Alt, hvad enten det nu i faktisk Forstand kommer til at gavne hende eller ikke, Alt, hvad der kan synes tjenligt. Det hidtil Forsøgte var forgjeves. Var hun bleven en religieus Individualitet i ordentlig Forstand, det var blevet Forfærdeligt over mig. Dog har jeg ikke raadspurgt Kjød og Blod.

Min Forstand har raset, idet den gyser for Narredragten o: for at blive Helt hos Scribe. Lad det nu fare. Jeg tænker paa hende, jeg seer hende i Reconvalescentsen, jeg seer en lykkelig Udgang mulig. Vel, jeg bøier mig under Optugtelsen. I Sandhed denne Pige er sat mig til Ydmygelse. Om Ingen mærker det, om Faa kun forstode det, hvis jeg vilde tale, jeg forstaaer det, forstaaer det ypperligt.

Da Perikles havde sine ægte Børn levende, gav han en Lov, at Ingen maatte ansees for atheniensisk Borger, der ikke var født af athenienſiske Forældre. Mange lede ved denne Lov.

Da kom Pesten, og alle Perikles's Børn døde, hans Bekymring var saa stor, at da han traadte frem og vilde bekrandse det sidstes Hoved, brast han i Graad for Alles Øine, hvilket aldrig før var seet. Han havde kun uægte Børn tilbage; da androg Perikles paa, at hiin Lov skulde afskaffes. Det er Rystende: Perikles græder, — og Perikles gjør den ene Dag Ret, den anden Dag det Modsatte. Men det er rørende at læse Plutarch, han siger, at Athenienserne føiede ham; de troede, at Guderne havde hævnet sig paa ham, og at Menneskene derfor maatte skaane ham.

Perikles var en stor Mand, han kunde holde en Beslutning fast; han gik aldrig i Selskab mere, da han havde besluttet at offre sig til Statens Tjeneste. Let for mig her at føle min Ringhed; men gid dog jeg maatte fornemme den Skaansel, der skaaner mig ved at lade mig fatte, at jeg bør forvanske min Existents! Men jeg har jo bestandigt forvansket den? Sandt, men denne Forvanskning var en saadan, at jeg haabede, den, hvis hun saae paa den, vilde frembringe i hende noget Stort; denne Forvanskning, hvis den bidrager Noget, vil ikke hjelpe til det Store. Og den første Methode ærede hende ganske anderledes end denne.

d. 30. April. Morgen.

Idag for et Aar siden. Hun skummer ikke mere over i Hengivelsens Udtryk. Maaskee var det Hele en Overgang. Men jeg har seet hiint ængstende Tableau, jeg glemmer det aldrig.

Mit Tungsind har dog seiret.

d. 1ste Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Er det muligt! Hun blev fortørnet over en Uopmærksomhed af mig. Ja jeg negter det ikke, det var en Uopmærksomhed. Hun byder mig næsten Spidsen. Nu eller aldrig. Godt, at det Ord Adskillelse har været bragt frem imellem os i hiin lille altercatio. Det gjør det altid lettere, at faae Ordet frem igjen.

Løbe fra Sagen vil jeg ikke; det er ikke for at have gode Dage, jeg vil skilles fra hende, men fordi jeg kan det ikke anderledes. Volder jeg hende Smerte, jeg skal, jeg tør ikke fritage mig for Synet. Jeg ønsker at gjøre Tilstanden saa kort som muligt, jeg troer, at det er hende tjenligt. Imidlertid er jeg ogsaa villig paa anden Maade og skal respectere ethvert Argument.

I dette Øieblik er hun stærkere. Altsaa nu bringes Sagen paa Bane.

Min Dom om hende er kort: jeg elsker hende, har aldrig elsket nogen Anden, vil det heller ikke. Jeg ønsker at blive staaende ved dette, og ikke gaae videre: saa jeg vel tør sige dette, men dog har Styrke til at faae mig en ny Forelskelse. Min Feil er, at jeg har vovet mig ind, hvor jeg ikke hører hjemme. Hvad jeg har dannet mig til af al min Lidenskab, viser sig for mig som en Vildfarelse; men nu kan jeg ikke dannes om. Hun forstaaer ikke mig, jeg ikke hende. Fra det Første jeg har seet hende, i al den Tid hun i Haabets Form var min Gjenstand, har jeg kunnet tænke mig hende død, uden at tabe min Fatning. Jeg vilde have følt Smerte, maaskee hele mit Liv, men det Evige havde strax været hos og det Evige er mig det Høieste. Kun saaledes kan jeg forstaae, at man elsker hinanden. I Evighedens Bevidsthed, i Uendeligheden er hver af Parterne fri, og denne Frihed have de begge, medens de elske hinanden. Denne høiere Existents beskæftiger hende slet ikke. Er da vort Forhold et Anlæg til et Ægteskab? Er da en Ægtemand en Pascha af tre Hestehaler? Ved en saadan Forbindelse bliver jeg ulykkelig, jeg føler mig ængstet i Forhold til min dybeste Existents. Hvis jeg nu kunde, hvis jeg skulde udholde dette, nu vel, hvad saa videre, hvilken er hendes Lykke, hvorfor jeg skal vove alt Dette? Skal jeg da sætte Alt paa Spil for en Indbildning? Dersom Nogen kunde borge mig for, at hun blev lykkelig; men er det at være i en Indbildning, er det at være lykkelig? Men har hun engang givet sig saaledes hen, saa har jeg Ansvaret.

At dette er Præmisser til en Dom paa Livstid, indsees. Om det er To eller Een, den gjelder, tør jeg ikke sige, Dommen

over mig er den sikkre. Men er det da ikke urimeligt at gjøre To ulykkelige, naar man kan nøies med Een? Jo det er vist, naar jeg blot kunde indsee, hvorledes det er at forstaae, at jeg kan gjøre hende lykkelig.

d. 2. Mai. Midnat.

Men skjuler dog ikke min Sjel en hemmelig Vrede mod hende? Jeg negter det ikke, jeg ynder ikke disse direkte Udtryk for Følelser; man tie og handle i sig selv. Jeg ynder ikke at tale om at døe af Elskov, og hvis den Talende uden al qvindelig Resignation tillige ikke tager i Betænkning at lægge sit Liv som et Mord paa en Tungsindigs Samvittighed, som var dette Troskab, den ægte Troskab, og en Charlotte Stieglitz overspændt, ikke fordi hun tog sig selv af Dage, thi det er sandt, men fordi hun følte sig som en Byrde og forstod qvindeligt Situationen, jeg negter ikke, hvis det var en anden, da vilde jeg fordre af Tilværelsen, at den lod os faae Syn for Sagen, at det var blind Allarm. Det vilde tilfredsstille min Vrede, hvis det var en Anden, at see det vitterligt, at disse stærke Ord og edelige Besværgelser hverken vare mere eller mindre end, reverenter sagt, nogle slemme Opstød, lidt Hikke, foranlediget maaskee ved formegen Romanlæsning; at disse Dødstanker vare Drømme, ikke som Julie faaer dem hos Shakspeare, efter at have taget Giften, men som Grete faaer dem hos Wessel, efter at have spiist Ærter. Jeg vilde fordre det af Tilværelsen, fordi hvad jeg selv evigt respekterer, ikke skal gjøres latterligt, og Den, der i Sandhed og Alvor respekterer det, ikke skal blive latterlig, fordi en Pige vrænger med de samme Ord.

Mig binder ingen Eed, jeg er tvertimod løsladt og paa usædvanligt Vilkaar, ved at blive en Skurk, thi ellers sættes jo saadanne fast; jeg har ikke mælet et Ord om Døden, da Dødsangesten gik gjennem min Sjel, endnu tænker jeg som saa, døer jeg virkeligen, saa behøver jeg jo ikke at sige det; jeg har ikke indbudet Nogen til i mig at see en Bravour-Helt. Dog dette

gjør Lidet til Sagen, blot jeg i mig selv maatte befindes tro; thi hvad enten et Menneske har Skinnet for sig eller Skinnet imod sig, Tiden er og bliver en farlig Fjende. Ydre Impulser kunne hjælpe en liden Stund, men det er dog Skuffelse; skal et Menneske holde ud, da maa det være ved sig selv, og end ikke dette er muligt, hvis hans Religieusitet ikke Dag fra Dag suger ham Evigheden ind i Timelighedens Beslutning. Ethvert Menneske, der i Sandhed blev tro, kan derfor takke Gud for det. Denne er den skarpeste, den vanskeligste maaskee, men ogsaa den mest begeistrende Udsondring: hvad det egentligen er, hvorom et Menneske maa sige, at han takker Gud derfor og ikke nogen Anden. At have Skinnet imod sig, hjælper altid til at belyse denne Distinction; men Enhver gjør den, som jo ogsaa Sproget gjør den, Spørgsmaalet er kun hvorledes. Det er dette hvorledes, ingenlunde nye Vendinger, Udtryk og Termini, der gjør Sagen klar. — Igaar saae jeg en fuld Kone paa Gaden; hun faldt om, Drengene loe ad hende, da reiste hun sig op uden Nogens Hjælp, og sagde: jeg er nok Kone for at reise mig selv op, men det takker jeg alene Gud for, ingen Anden, nei! ingen Anden. Naar denne Distinction beskæftiger et Menneske absolut, er det jo noget Ydmygende for ham, at han er saa langt fra at have gjort nye Opdagelser, at en fuld Kone siger det Samme. Og dog har det noget ubeskriveligt Glædeligt og Rørende og Begeistrende, at endogsaa en fuld Kone siger det Samme. Hvorledes det siges, forsvare Enhver, men jeg ønsker kun at have mit Liv der, hvor Enhver kan have det — naar han vil det.

Et Liv, der vil arbeide for Ideen, kan jeg forstaae, udenfor den er det mig umuligt væsentligen at sympathisere med Nogen, han være lykkelig eller ulykkelig.

I Forhold til hende gjælder dette ikke. Der er endnu ikke indtraadt nogen Ideens Forsagelse, og derfor afskyer jeg enhver Tanke derom i Forhold til hende, som en Fornærmelse mod hende. Indtræder den, da begjerer jeg kun den Skaansel, at jeg maa kunne lade være at tænke derpaa. Hvad er Døden? En lille Standsning kun paa den engang betraadte Vei, hvis man

blev Ideen tro. Men et Brud med Ideen er, at man faaer en forfeilet Retning.

d. 4. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det er skeet. I to Dage har jeg allerede faaet hiint forfærdelige Ord anbragt i Samtalens Løb. Der er stor Forskjel paa, naar et Orlogsskib og en Nøddeskal stikker i Søen, og Forskjellen er synlig i det Udvortes. Med Ordet er det anderledes. Det samme Ord kan angive en endnu større Forskjellighed, og dog er Ordet det samme. Pathetisk har Ordet endnu ikke lydt mellem os, men det forekommer atter og atter, indblandet i det Forskjelligste, for at udforske Stemning. — Af hvad jeg hidtil har bemærket, kunde jeg næsten være fristet til at troe, at det vil gaae mildere af end jeg turde haabe.

Mig selv betræffende, da har jeg jo overtaget Ansvaret for dette Skridt. I min Opfattelse betyder dette, at jeg gjør et Menneske ulykkeligt. For billigere Kjøb faaer jeg det ikke, naar jeg handler med mig selv. Det, Virkeligheden vil kunne vise mig, er, at jeg muligen har gjort Ansvarets Anslag for høit. Saaledes er jeg besluttet til at handle; jeg har tænkt mig det Værste, Virkeligheden kan ikke forfærde mig. Hvad jeg lider i mig selv, hvor Alt er forvirret og rystet, hvad jeg lider ved Tanken om hendes Smerte, ved Tanken om, at jeg vel aldrig forvinder dette Indtryk, fordi min hele Bygning er bragt til at vakle, min Anskuelse af Livet, af mig selv, af mit Forhold til Ideen rejiceret, og jeg aldrig vil kunne opføre nogen ny Bygning uden at mindes hende og mit Ansvar: det er min Deel. En Broderpart er dette, eller rettere, Sorgen er saa stor, at der bliver rigelig nok til os begge.

d. 5. Mai. Midnat.

Indenads-Lectien.

Periander.

Periander var en Søn af Cypselus, af Heraklidernes Slægt, og blev selv efter Faderen Tyran i Korinth. Om ham siges

der: han talede altid som en Viis og handlede stedse som en Affindig. Det er meget besynderligt og ligesom en Fortsættelse af Periandes Affindighed, at Den, der har mærket ham med det sindrige Ord, selv ikke har vidst, hvor betegnende det var. Dets noget indskrænkede Ophavsmand indleder i sin Enfoldighed den vise Bemærkning paa følgende Maade: det er meget paafaldende, at Grækerne blandt de Vise have kunnet tælle en saadan Nar, som Periander var. Men en Nar, un fat, saa er det Moralistens Ord, var Periander ikke. Anderledes vilde det være, om han havde sagt, at der var en anden Periander, Periander fra Ambracia, med hvem han muligen forvexledes, eller at der kun var 5 Vise, eller at Historieskriverne ere noget forskjellige i deres Opfattelse o. s. v. Da have Guderne bedre forstaaet Ordet om Periander, thi i deres Vrede ledte de ham saaledes gjennem Livet, at de bragte de vise Ord som en Spot over Tyrannens Hoved, der ved sin Gjerning gjorde sine vise Ord til Skamme.

Da han blev Tyran udmærkede han sig ved Mildhed, ved Retfærdighed mod de Ringe, ved Viisdom blandt de Forstandige. Sit Ord stod han ved og gav Guderne den Billedsøile, han havde lovet, men den var betalt med Qvindernes Smykker. Dristige vare hans Foretagender; og dette var hans Ord: Flid gjør Alt. Hans Forklaring var som Ordet at ville gjennemgrave Isthmen; thi Flid gjør Alt.

Men under Mildheden ulmede Lidenskabens Brand, og Viisdommens Ord skjulte, indtil Øieblikket kom, over Handlingens Affindighed; og det dristige Foretagende viste Kraften, der blev den samme ogsaa i den Forvandlede. Thi Periander blev forvandlet. Han blev ikke et andet Menneske, men han blev Tvende, der ikke kunde rummes i eet Menneske: den Vise og Tyrannen, hvilket vil sige, han blev et Umenneske. Anledningen fortælles forskjelligt. Men dette er vist, at det kun var en Anledning, hvis det ellers ikke skulde blive uforklarligt, at han saaledes kunde forandres. Dog fortælles der, at han havde levet i strafværdig Omgang med sin Moder, Cratia, da han vel endnu

ikke havde hørt det skjønne Ord af sig selv: gjør ikke det, som bør ties.

Og dette er Periander's Ord: det er bedre at være frygtet end at være beklaget. Efter Ordet gjorde han. Han var den Første, som holdt Landseknegte, og omformede Regjeringen, som Tyranniet krævede det, og herskede som Tyran over Ufrie, selv bunden ved den Vælde, han ikke kunde blive quit, thi som han selv sagde: det er ligesaa farligt for en Tyran at nedlægge Herredømmet, som at blive dette berøvet. Han undgik ogsaa Vanskeligheden paa en sindrig Maade, som siden skal fortælles, og end ikke Døden fik nogen Hævn over ham: Indskriften staaer over den tomme Gravhvælving. At dette maatte skee forstod Periander selv bedst, thi han sagde: af slem Vinding fødes „ond Vinding". „Tyranner", sagde han, „som ville være sikkre, maae have til Livvagt Velvillighed og ikke Vaabendragere." Derfor var Tyrannen Periander aldrig sikker, og det eneste Tilflugtssted, han selv i Døden fandt sikkert nok, var en tom Grav, hvori han ikke var. Dette kunde ogsaa være udtrykt ivinefaldende, som hvis man over den tomme Gravhvælving havde sat følgende Indskrift: her **hviler** en Tyran. Dog saaledes gjorde Grækerne det ikke; mere forsonlige lode de ham, død, finde Fred i sit Fødelands Moderskjød, og skreve over den tomme Grav, hvad der lyder skjønnere i Verset, men hvis Mening omtrent er denne: her gjemmer Korinth, hans Fødeland, skjult i dets Skjød, Periander den Rige, den Vise. Men dette er forsaavidt usandt, som han ikke ligger der. En græsk Forfatter satte ham en anden Indskrift, nærmest bestemt for Betragteren, at Indskriften maatte minde ham om „ikke at græmmes, fordi man ei naaer sit Ønske, men være glad ved Gudernes Tilskikkelse", idet man betænker, „at den vise Periander's Aand sluktes i Mismod, fordi han ikke var istand til at udføre hvad han vilde."

Dette maa nu være nok angaaende hans Endeligt, der lærer Efterkommeren om Gudernes Vrede, hvad Periander ikke lærte af den. Fortællingen vender atter tilbage til at berette Anledningen, som bragte Periander's Affindighed til at bryde

frem, der fra den Stund tiltog saaledes med Aarene, at han med Sandhed kunde have sagt et Ord om sig selv, hvilket, saa siges der, Aartusinder derefter en Fortvivlet satte i sit Vaaben: „mere tilintetgjort, mindre angrende".

Om Anledningen ville vi lade det uafgjort, hvorvidt den var, at det rygtedes om hans strafværdige Forhold til Moderen, saa det krænkede ham, at man vidste, han „havde gjort, hvad der ikke tør nævnes"; eller om Anledningen var et gaadefuldt Svar af hans Ven Thrasybolus, Tyran i Milet, der betegnende, skjønt tavst, ikke blev forstaaet af Budet, men vel af Periander paa samme Maade, som det samme Svar blev forstaaet af Tarquinius Superbus's Søn: som et veiledende Vink for en Tyran; eller endeligen om Anledningen var Fortvivlelse over i Jalousi ved et Spark at have dræbt sin elskede Hustru Lyside, som han selv havde givet Navnet Melissa: dette kunne vi ikke afgjøre. Hver Begivenhed for sig kunde vel være tilstrækkelig: Vanærens Forsmædelse for den stolte Fyrste; det betydningsfulde Gaadeords Fristelse for den Herskesyge; Skyldens Qval for den ulykkelige Elsker. Forenede skulde de lidt efter lidt bevirke, at Ondskab omskiftede den Vises Forstand, og Forbittrelse bedrog Herskerens Sjel.

Men som Periander omskiftedes, saa vexlede nu ogsaa hans Skjebne. Det stolte Ord, at det var bedre at være frygtet end beklaget, kom over ham, over hans fortvivlede Liv, og kom over ham i Døden. Thi han blev beklaget, beklaget endog at han havde sagt dette Ord, beklaget, at Guderne, som ere de Stærkere, arbeidede ham imod, medens han, mere og mere tilintetgjort mindre og mindre i Anger forstod deres Vrede.

Melissa var en Datter af Prokles, Tyran i Epidaurus. Da Moderen var dræbt, flygtede hendes tvende Sønner, Cypselus og Lycophron, den ene 17, den anden 18 Aar gammel, til Morfaderen i Epidaurus. Her opholdt de sig i nogen Tid, og da de vendte tilbage, tog Prokles denne Afsked med dem, han sagde: veed I og, Børn, hvo det er, der har dræbt Eders Moder? Paa Cypselus gjorde Ordet intet Indtryk, men Lyco-

phron blev taus. Ved Hjemkomsten, i det fædrene Huus, værdigede han aldrig Faderen et Svar. Da blev Periander forbittret, jog ham bort fra sig, og erfarede nu, idet det endeligen lykkedes ham ved mange Spørgsmaal at komme Cypselus's Hukommelse til Hjælp, hvad det var Lycophron gjemte i sin Taushed. Hans Vrede forfulgte nu den Bortjagne: at Ingen maatte antage sig ham; den forfulgte Flygtningen, som gik fra Huus til Huus, indtil endeligen nogle Venner toge ham til sig. Da lod Periander bekjendtgjøre, at hvo som husede Lycophron, eller blot talte et Ord med ham, skulde døe. Nu turde Ingen indlade sig med ham, saa han maatte omkomme af Hunger og Elendighed. Periander selv rystedes og gik nu til ham, da han i 4 Dage og Nætter ikke havde faaet hverken Mad eller Drikke. Han tilbød ham at blive Hersker i Korinth og Herre over alle hans Skatte, da han dog vel nu havde lært, hvad det er at trodse sin Fader. Men Lycophron svarede Intet, endeligen sagde han: „Du har jo selv fortjent Døden, thi Du har jo overtraadt Din Befaling og talt med mig." Forbittret herover forviste Periander ham til Corcyra, og hans Vrede vendte sig mod Prokles, hvem han overvandt, fangede og fratog Epidaurus.

Periander var nu bleven en Olding; træt af Herredømmet vilde han nedlægge det. „Men det er lige farligt at nedlægge Tyranniet og at blive det berøvet", det har den Vise sagt, og man lærer af Tyrannen, at det endogsaa er vanskeligt at blive det qvit. Cypselus var ikke skikket til Regjeringen, paa ham havde end ikke Prokles's Ord gjort noget Indtryk. Lycophron skulde altsaa følge ham i Regjeringen. Og han sendte Bud til ham, men nei; og endeligen sendte han sin Datter, at den Lydige maatte overtale den Trodsige og lede ved sit Sindelag den Forvildede tilbage til Ærbødighed for Faderen; men han forblev i Corcyra. Saa besluttede de endeligen at skifte og dele med hinanden, ikke som Fader og Søn skifte i Kjærlighed, men som Dødsfjender skifte: de besluttede at bytte Opholdssted. Periander vilde boe i Corcyra og Lycophron skulde være Hersker i Korinth. Periander var allerede færdig til Afreisen, men Cor-

cyræerne havde en saadan Rædsel for ham, og havde saa vel forstaaet Faderens og Sønnens Uforbrageligheb, at de besluttede at myrde Lycophron, thi saa blev vel Periander borte. De gjorde ogsaa saaledes. Dog frelstes de derfor ikke for Periander; han lod 300 af deres Børn bortføre for at skjendes. Men Guderne forhindrede det, hvilket Periander tog sig saa nær: at han ikke kunde faae sin Søn hævnet, at han besluttede, at tage sig selv af Dage.

For sidste Gang enedes den Vise og Tyrannen. Hans fortvivlede Beslutning og Frygt for i Døden at blive indhentet af Vanære lod hans Viisdom finde en sindrig Udvei af Livet. Han lod to unge Mennesker komme til sig og viste dem en skjult Gang. Derpaa befalede han dem at møde der den næste Nat og dræbe det første Menneske, de mødte, og strax begrave den Dræbte. Da disse vare borte, lod han fire Andre komme og befalede dem det Samme: at vente i Gangen, og naar de mødte to unge Mennesker, da at myrde dem og strax begrave de Dræbte. Derpaa lod han et dobbelt saa stort Antal komme og befalede dem paa lignende Maade det Samme, at dræbe de Fire, som de vilde møde, og strax begrave dem paa det Sted, hvor de huggede dem ned. Saa kom Periander selv til det aftalte Klokkeslet og blev myrdet.

b. 6. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Det gaaer bedre og bedre. Ordet faaer mere og mere pathetisk Betydning imellem os. Hun synes rolig. Give Gud, det var saa! Havde jeg blot lidt tidligere forstaaet mig som jeg nu gjør det. Da hiin lille altercatio udbrød, havde Øieblikket været der. Ved at hidse hende, havde hun dog maaskee selv brudt af, og hun havde slet Intet lidt.

Min Sjel er betynget, min Tanke besværet, mit Livs Haab som en Redningsjolle paa det oprørte Hav, naar der er for Mange i den.

Dog Den, der har en Anden at være bekymret for, faaer

ikke Tid til ret at føle den egne Smerte; og Indbildningens rædsomme Forfærdelser give en stor Overvægt over Virkelighedens. Misforholdet imellem os beviser sig atter her og gjør ligesom en ny Uret mod hende. Hendes virkelige Smerte, om den tog nok saa stærkt paa, hendes Klageskrig, om det var nok saa hæftigt, er dog kun svagt mod min Phantasies Opfindsomhed, uden at have seet Noget.

d. 7. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Pludseligen kommer Afgjørelsen ikke paa hende. Og det Pludselige var maaskee det Farligste for hende. Øvelsen er kommen saavidt, at det næsten var som en General-Prøve. Skulde det i Virkeligheden gaae ligesaa godt af, saa forlanger jeg Intet mere, om det end i en anden Forstand vil blive mig lidt uforklarligt.

Hvad mig angaaer, da føler jeg en Hjemvee efter mig selv, efter at turde være hos mig selv. Det er sønderslidende at have en Indbildning og en Virkelighed saaledes mod hinanden. Min bekymrede Indbildning er forfærdelig, skulde jeg nu paa en ligesaa tragisk som comisk Maade atter finde Virkeligheden lettere. O! at jeg maatte faae Lov at beholde mine Indbildninger, dem er jeg vant at tumles med.

Dog trøster det mig at være Øienvidne til Alt; selv om hun døde, vil jeg være Øienvidne til det. Virkeligheden er dog ikke den Plager, som Muligheden.

d. 8. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Situationen gjentagen, Afgjørelsen saa nær, som det er en Prøve mulig, dog ikke uden Lidenskab fra hendes Side. Hun synes dog at forstaae, at hvad der var for grovt som Spøg, at det maa blive Alvor. Ikke uden Heftighed er hun, det er det Gode. Endnu idag maa det skee.

Naar Kjøbmanden staaer paa den yderste Spidse i Havnen

og seer sit Skib og sin rige Ladning i Havsnød, og han samler sin Sjel paa Tabet, og gaaer derfra, sigende til sig selv: det er Din egen Skyld, at Du ikke forsikkrede det — mon han da egentligen bliver glad, hvis der kom en Matros løbende efter ham og sagde: man seer Skibet igjen, det er ikke gaaet under, og han vendte om, og Matrosen tog Kikkerten for at see derud, og siger: ja nu er det igjen borte!

Sandt, hun betyder noget Andet end et Kjøbmandsskib og en rig Ladning. At den hele Begivenhed maa betyde hende saa lidet som muligt, er mit Ønske, mit inderligste; men selv om hun modtog det Brev, hun idag vil modtage, leende, selv om hun betragtede det som et Glædesbudskab, at hun nu var fri fra en Byrde, gid det var saa, men selv om det var saa, mig hjalp det ikke. Hvad jeg har oplevet i mit Inderste, at jeg har staaet paa Mulighedens yderste Spidse og seet den yderligste Forfærdelse, Følgen af at have staaet der og af Synet er det, som vil forfølge mig. Saare hende, hvis jeg betyder noget Saadant for hende, at jeg kan det, vil jeg ikke; jeg ydmyger mig under Forholdet og under min Skyld, og saaledes vil jeg tage Afsked med hende. Af Prøverne troer jeg at have seet nok til at vide, at Virkelighedens Forfærdelse ikke vil blive saaledes, at jeg undflyer Noget ved ikke at see den.

Jeg skrev et Brev til hende, saaledes: For ikke ofterе at gjøre Prøve paa, hvad der dog maa skee, hvad der, naar det er skeet, vel vil give Kræfter, som disse behøves: saa lad det være skeet. Glem fremfor Alt Den, der skriver dette; tilgiv et Menneske, der, om han end formaaede Noget, dog ikke formaaede at gjøre en Pige lykkelig.

At sende en Silkesnor er i Østen Dødsstraf for Modtageren; at sende en Ring bliver nok her Dødsstraf for Den, som sender den.

Nu er det skeet, som en Beruset tumler jeg omkring, jeg kan neppe gaae, Intet samle. Der er jo heller Intet at samle. Disse Øieblikke ere jo som Hyphen eller Bindetegnet mellem to Ord.

Hvad skeer? Store Gud, hun har været paa mit Værelse,

medens jeg var ude. Jeg finder en Billet, affattet med en fortvivlet Lidenskab, hun kan ikke leve uden mig, det bliver hendes Død, hvis jeg forlader hende, hun besværger mig for Guds, for min Saligheds Skyld, ved ethvert Minde, der binder mig, ved det hellige Navn, som jeg kun sjeldent nævner, fordi min Tvivl har forhindret mig fra at tilegne mig det, om end netop derfor min Veneration er for det som for intet andet.

Saa er jeg altsaa viet til hende! Hvad vil en Vielse sige Andet end at man giver en Forelskelse et religieust Udtryk og en religieus Forpligtelse. Det er skeet. Der er to Magter, som binde mig, og binde mig uopløseligt: det er Guds og en Afdøds, dem kan man ikke disputere med, der er et Navn, som vil forpligte mig for evigt, om al min Tænken end kun fjernt siner det, ogsaa det er lagt under hendes Beslag. Udslettes disse Magter, er jeg ikke til, og er jeg til, er jeg bunden, og uafbrudt vil jeg i disse Tanker komme til at tænke paa Den, der har lagt Beslag derpaa.

Erotisk har hun Uret, det er vist. En Pige har ikke Lov til at bruge saadanne Midler. At hun bruger dem viser i Grunden, hvor liden Forstand hun har paa dem. Jeg turde sandeligen ikke bruge saadanne Midler. Den, der bruger dem mod en Anden, binder sig selv ligesaa fast som Den, han vil binde: at det ikke nogensinde skal vise sig, at han har taget de hellige Midler forfængelige. Men min Capital-Uret giver hende den frieste Conto.

Men hvilken Letsindighed at gaae op paa mit Værelse! Nogen kan faae at vide, at hun den Dag har været paa mit Værelse, at jeg ikke var hjemme, veed han maaskee ikke. Altsaa er hendes Ære nu maaskee ogsaa misliggjort. Og jeg, som har vaaget saa omhyggeligt, at ingen Krænkelse af den Art skulde vove at nærme sig! Haardt nok, at det skal see ud, som vragede jeg hende. Jeg saae kun altfor gjerne, at det var virkeligen hende, der vragede mig. Et Ansvars Forsærdelse trykker betydeligen Prisen ned paa de ligefrem erotiske Lidelser.

Og hvor er hun saa gaaet hen, da hun gik herfra? Maaskee er hun løben bort i Vildelse, fortvivlet over, at hun ikke er god

nok. God nok, det er det Eneste, troer jeg, der ikke er Tale om. O Død, hvo gav Dig Lov at drive Aager? Eller aagrer Du ikke værre end den blodtørstigste Jøde, værre end den blodløseste Puger hver Gang Du blot truer og blot piner En i Døds-Angesten!

Adskillelsens Terminus er altsaa udsat, om ikke af andre Grunde, saa for hendes Æres Skyld, og fordi den hele Sag har antaget en forfærdelig Skikkelse: jeg har faaet et Menneskeliv paa min Samvittighed og et evigt Ansvar. Men hvilket Forhold skal jeg nu indtage til hende? Et religieust Eenhedspunkt er Nonsens; at vi To i Forening ville sørge, er Affindighed, naar jeg er den Skyldige og hun den Lidende. Hvilken Meningsløshed at skulle være Skriftefader og Morder paa eengang, at skulle være Den, der skyldig knuser, og Den, der deeltagende opreiser!

Nei! Hun skal faae mig at see, jeg agter ikke at løbe fra Noget; har hun letsindigen fæstet mig paa Livstid til dette Forhold, fæstet mig ved Baand, som hun vel kan binde, men ikke løse, saa kan det blive slemt for hende; jeg skal nok holde ud. Deraf følger dog ikke, at hun bliver min, eller jeg hendes, men hvis hun troer at kunne gjøre noget Indtryk paa mig, hvis hun har et Argument, som jeg maaskee ikke har betænkt, vel, jeg skulker ikke fra Noget.

Adskilte ere vi, men jeg skal gjøre, hvad et Menneske formaaer, for at hjælpe hende. Saa grib mig da med al Din Magt, Du vældige Lidenskab, Du Falskner, der er Sandhedens Skifting, men i Bedraget ikke til at skille fra denne. Styrk mig 2 Maaneder, det er Tiden, ikke en Dag mere; men saa længe punktligt og samvittighedsfuldt. Forvandl al Qval i mit Bryst til Fjas paa Læberne, al Pathos derinde til Vrøvl, naar det gives ud. Tag bort, tag det bort, skjul hvert Træk, hver Mine, hver Følelse, hvert Vink om en Følelse, der kunde behage hende, saa sikkert, at ingen Sandhed glimter gjennem Bedraget. Skab mig om, lad mig sidde, naar jeg sidder hos hende, som en nikkende Pagode, med et tankeløst Smiil om Læben, omdunstet af Vaas.

Jeg var hos hende. Hun var forholdsviis roligere end jeg havde ventet. — Et Par hemmeligt Elskende have Forsigtighed behov, for at skjule deres Forstaaelse. Vi ere jo aabenlyst Elskende, og dog gjøres ogsaa her Forsigtighed behov, for at skjule vor Forstaaelse.

Fra imorgen begynder altsaa den sidste Strid, Rædselsperioden. Et Indtryk af hende har jeg slet ikke. Det Religieuse, der altid har beskæftiget mig, beskæftiget min Tanke indtil Fortvivlelse, og vel vil beskæftige, saa længe jeg kan tænke, har hun bragt over paa sin Side. Maaskee er det en vild Fægtning, at hun ikke har vidst, hvad hun skulde hitte paa at bruge mod mig, og saa har hun brugt det. Det faaer saa være, jeg maa respektere det. Det, jeg nu vil vove, er om muligt at fravriste hende mig selv, forvirre Billedet af mig i lutter Nonsens, og confundere hende fra Grunden af. Ethvert Contra-Argument skal blive respekteret. Jeg veed nok, hvilke disse ville blive. Al Sympathi for mig maa tilintetgjøres, og hun maa tillige lobes træt i Reflexion. Efter menneskelig Sandsynlighed vil hun da overstaae den værste Lidelse med mig, og menneskelig talt, vil hun ikke være disponeret til at begynde forfra i det Øieblik, jeg forlader hende. — Man bliver næsten rolig, naar det kommer an paa at handle, om det saa er det Desperateste man vil gjøre, og i den vanskeligste Form, nemlig i Tidens og Længdens Form. Men kan jeg ikke være rolig, saa kunde jeg ligesaa gjerne lade være at begynde paa dette Arbeide.

d. 8. Mai. Midnat.

Nu er det altsaa stille, ikke i den Forstand, hvor det gjælder, at Stilheden erhverves ved en Lidenskab, der er stærkere end det mest larmende Udbrud. Nei, det er stille i den Forstand, hvori Kjøbmanden siger: det er i denne Tid stille i Kornvarer, de spørges ikke; stille i den Forstand, hvori man siger om en Landsby, at der er stille, fordi der ingen Begivenhed er og ingen i Vente, medens dog det Sædvanlige skeer: Hanen galer

paa Møddingen, og Anden pladsker i Vandet, og Middagsrøgen stiger op af Skorstenen, og Morten Frandsen kjører hjem, og Alt er i Bevægelse, indtil Bondemanden lukker sin Dør og seer ud i den stille Aften, thi før var det ikke stille. Stille, ikke i phantastisk Forstand, som man siger det om et Huus, hvis Indesluttethed gjemmer det Anede, men som man siger det i borgerlig Forstand om et Huus, hvor de rolige Familier passe hver Sit, og Alt skeer som det pleier at skee; stille, som man siger det om de „Stille i Folket", der Ugen igjennem passe Næringsveien, gjøre Regnskabet op, lukke Boden, og om Søndagen gaae i Kirke.

Jo mere jeg tænker paa denne Stilhed, desto mere forvandles mit Væsen. Haabet om enhver lidenskabelig Afgjørelse er opgivet, det Hele vil vel gaae stille af. Men denne Stilhed, denne Tryghed forekommer mig at være Tilværelsens underfundigste Svigagtighed. Ja naar Stilheden er et uendeligt Intet og netop derved Mulighedens rummelige Form for et uendeligt Indhold, ja da elsker jeg den, thi da er den Aandens Element, og righoldigere end Kongeskifter og Verdensbegivenheder. Derfor elsker jeg Dig, Du Stilhed mellem Gravene, thi de Døde de sove, og dog er denne Stilhed Formen for Evighedens Bevidsthed om deres Gjerninger! Derfor elsker jeg Dig, Du Nattens Stilhed, naar Naturens Inderste forraader sig tydeligere i Anelse, end naar den høirøstet forkynder sig i Alts Liv og Bevægelse! Derfor elsker jeg Dig, Du Aande-Timens Stilhed her paa mit Værelse, hvor ingen Lyd og ingen menneskelig Stemme begrændser Tankens og Tankernes Uendelighed, hvor Petrarcas Ord passe: ikke har Havet saa mange Dyr i sine Bølger, ikke saae nogensinde Natten saa mange Stjerner paa Himlens Hvælving, ikke boer der saa mange Fugle i Skoven, ikke saa mange Straa har Mark og Eng, som mit Hjerte har Tanker hver Aften! Derfor elsker jeg Dig, Du høitidelige Stilhed før Slaget, lad det være Bønnens, der ikke udsiges, lad det være Feldtraabets, der hviskes, Din Stilhed betyder mere end Slagets Tummel! Derfor elsker jeg med Gysen Dig, Du

Stilhed i Ørkenen, Du er forfærdeligere end Alt, hvad der skeer eller er skeet! Derfor elsker jeg Dig, Du Eensomhedens Stilhed, fremfor Alt hvad der er mangfoldigt, fordi Du er uendelig!

Men denne vegeterende Stilhed, hvori Menneskelivet er fortryllet, hvor Tiden kommer og Tiden gaaer, og fyldes med Noget, saa der intet Savn er, thi alle Floder rinde i Havet og kunne dog ikke fylde det uendelige Hav, men Dit og Dat kan fylde Menneskene deres Tid, — den er min Sjel fremmed. Og dog er det det, jeg nu maa see at blive fortrolig med. Dernede i Landsbyen der boer jo den kjønne Marie. Hun havde ogsaa en Kjærlighedshistorie; nu er Smerten forbi, nu gnider Musikanten Violen, og Marie træder i Dandsen med en ny Elsker. Nei! Nei! det forstyrrer hele mit Væsen! Lad Uendeligheden skille os ad, mit Haab var, at Evigheden ogsaa vilde forene os. Kom Død, og bevar hende for Evigheden; kom Vanvid, og sæt Alt i Vero, indtil Evigheden tager Skifterettens Segl fra; kom Had, med Din uendelige Lidenskab; kom stolte Udmærkelse, med Din visnelige Æreskrands; kom Gudsfrygt, med Din uforkrænkelige Salighed; kom Een af Eder, og tag hende, hvem jeg ikke selv kan tage: men ikke Dette, ikke Endelighedens Fuskerier. — Skeer dette, o! da bedrager jeg hende, da maa jeg bedrage hende. Jeg stjæler hendes Billede, som min Indbildning elsker det, jeg skal beskue det, men det skal ikke minde mig om hende, som det hidtil har gjort, da jeg forsagede Erindringens bedøvende Lindring, thi da er det kun en Erindring.

Ak! da vi skiltes ad, da lærte min Forstand mig, at jeg maatte være forberedt, ja at jeg turde vente dette. Nu, nu synes det mig saa vanskeligt, om det skete.

Imidlertid vil det vel skee; jeg veed det ikke. Men det veed jeg, at jeg skylder hende at føie mig i Alt, hvad der er mig muligt. Og det er mig muligt, at give eller at forsøge at tilstille hende en mildere Forklaring (og for mig er det, om jeg efter menneskelig Sandsynlighed udretter Noget, ikke det Be-

ſtemmende) af min Adfærd, en Forklaring, der er mig ſelv modbydelig, modbydeligere end den dumdriſtigſte Løgn, jeg har brugt, naar jeg haabede, at det i uendelig Forſtand vilde være hende gavnligt.

d. 12. Mai. Midnat.

Idag har jeg ſeet hende. Det var i Middagsſtunden lige udenfor Kongenshave. Hun kom ud fra denne, jeg gik paa den anden Side af Gaden hen derimod. Det var virkelig min Agt, da jeg gik hjemme fra, at gaae derind; havde det ikke været min Agt, var jeg ikke gaaet et Skridt af min Vei. Dog er denne Strenghed jo ſnart kun en Reminiſcents fra en forſvunden Methode, i hvilken jeg ved aſketiſk Afholdenhed fra enhver endog den fjerneſte Indblanding ved ſelvplagerſk Gruſomhed anerkjendte Uendeligheden i hende. Jeg havde forſaavidt ikke engang behøvet den Begunſtigelſe. Saa mødtes vi. Hun havde ſeet mig lidt iforveien og var ſaaledes forberedt, men muligen ogſaa i nogen Bevægelſe. Hvilken Opgave for Jagttagelſe. At have en halv Minut til at ſee, til at ſee, hvad der bliver Gjenſtand for mange Timers Betragtning! Og da at ſkulle paſſe paa ſig ſelv, og agte, at man i Beregningen bringer det i Anſlag, hvad Indtryk Synet af mig kan gjøre. Der foregik en Bevægelſe i hendes Anſigt, var det en Antydning af en undertrykt Smerte eller var det Overgangen til et Smiil. Jeg har aldrig kjendt en Pige eller noget Menneſke, hvor Præliminairerne til Graad og Latter yttrede ſig ſaa eens ſom hos hende. Og ſaa ſtærke vare Modſætningerne end ikke her opgivne; thi en qualt Latter vil man kunne iagttage ved Halſens Muſkelbevægelſe, en qualt Graad ved Barmens Udvidelſe, men her var Forholdets Tvivlſomhed mellem mindre Modſætninger, og ſaa ingen Tid til at ſee. Bevægelſen kunde ogſaa være fremkommen derved, at hun tog efter Veiret, ſaaledes nemlig, at jeg har ſeet ikke det Øieblik, da hun aabnede Munden, men da hun lukkede den. — Man kunde tabe Forſtanden ved at ville pine

noget Bestemt ud af et saadant Indtryk, og dog vil jeg det. Naar man hører et Kirkeuhrs Slag og tæller dem, følger deraf ikke, at man veed, hvad Klokken er, thi Lydens Forplantelse i Forhold til Afstand i Rum kan bevirke, at man først hører de sidste Slag, og nu feiler, hvis man begynder at tælle.

Hun saae endogsaa frisk ud, noget bleg, men denne Blegheb tør jeg aldrig give væsentlig Betydning, thi Synet af mig kan fremkalde den. Men Friskheden tør jeg glæde mig over; eller skulde det være en Skuffelse, at Luften har givet hende Sundhedens Udseende. Hvad skal en Hastværksdoktor kunne sige! En Hastværksdoktor er jeg egentligen ikke, thi det er ikke mig, der flygtigt hæster gjennem Patientens Værelse, det er Patienten, der løber mig saa hurtigt forbi; og Doktor er jeg vel heller ikke, snarere selv Patient.

d. 15. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Ofte nok har jeg leet ad en Forlovet, om hvem man har fortalt mig, at han hos den Elskede havde hængende en anden Kjole, som han tog paa for ikke at slide paa den nye Kjole. Nu leer jeg ikke deraf; jeg har ogsaa en anden Kjole, vel ikke hængende hos hende, men udenfor paa Gangen. Der tager jeg den paa, og forsager hver Yttring af min Kjærlighed, hver Antydning af min Deeltagelse, hvert fristende lille Ønske, som, hvis vort Forhold var betrygget, vilde begjere at glæde hende ved det Ubetydelige. Naar jeg saa har Kjolen paa, saa begynder den evindelige Væven op og ned ad Stolperne, bestandigt sammenblandende det Physiske og det Moralske, vrøvlende Alt mellem hverandre, bestandigt passiarende om vor Forelskelse, og vor Forelskelse, og andet Saadant.

Det er en qvalfuld Straf over mig, saa qvalfuld som var Scenen i Tartarus: at skulle sidde saaledes og vrænge ad mig selv. Men det maa saaledes være. Ved denne Fremgangsmaade haaber jeg, at hele vort Forhold, naar Afbrydelsens

Øieblik kommer igjen, slet intet Tiltrækkende skal have for hendes Tanke, end ikke Forfærdelsens Fristelse, men at hun er leed og kjed og væmmelig derved, som Den er kjed af Apelsiner, der har spiist dem, fordi han tog Pulver. Skulde hun da senere ved sig selv kunne give Forholdet Idealitet, saa er hun en ganske anden Individualitet, end jeg har troet, og behøver langtfra mig.

d. 16. Mai. Midnat.

Som sagt, det Hele vil dog formodentligen gaae stille af. Igaar og iforgaars har jeg talt med min Ven, der er meget vidende, og ogsaa med sandt Venskab har martret, om end tillige tjent mig med allehaande Oplysninger under fingerede Navne. Han blev ved med sine Historier og de fingerede Navne. Og hans Venskab er uforandret. Først vilde han ængste mig med det Livsfarlige, nu har Piben faaet en anden Lyd, han vil hidse ved om muligen at pirre lidt Jalousi frem hos mig — men altsaa maa hun være i betydeligt Velgaaende. Det er en uberegnelig Fordeel, jeg har af det Menneske. Ham er det, jeg nu skal bruge, idag begyndte Comedien. Som han sad midt i sin Fortælling, reiste jeg mig op, omfavnede ham hjerteligt og sagde pathetisk: „nu forstaaer jeg Dem, o! jeg Daare, at jeg ikke i Dem har seet en Ven! negt det ikke, De taler om hende, ak! om hende, som jeg har gjort ulykkelig, og som jeg dog har elsket, som jeg har ønsket mange Gange at vende tilbage til, men jeg kan det ikke, nei jeg kan det ikke, oprigtigt tilstaaet, min Stolthed har for megen Magt over mig.“ Min Ven blev noget betuttet; det maa ogsaa være flaut nok, naar man sidder venskabeligst og med jævn christelig Ondskab vil plage et Menneske, da at blive sluttet i Venskabets Favnetag. Dersom en Røver, der mødte en Vandrer paa den afsides Vei, i det Øieblik, han alt var ifærd med at styrte sig over sit Bytte, følte sig ømt omsluttet og hørte disse rørte Ord: o! blide Skjebne, at Du sender mig en Veileder, jeg som er faren vild, og Du,

min Velgjører, Menneskehedens dyrebare Repræsentant paa disse ensomme Steder o. s. v. Det var dog vel muligt, at Røveren vilde geraade i Forlegenhed. Min Ven gjorde det idetmindste. Jeg veed meget godt, at hun leilighedsviis maa erkyndige sig om mig. Det veed jeg ikke fra ham, men det veed jeg, fordi der er en Anden, som har været vims nok for at faae Noget at rende med fra mig; og min Ven staaer hende langt nærmere.

Han blev nu paa en Maade min Ven. Det følger imidlertid af sig selv, at jeg ikke troer ham over en Dørtærskel. Derimod passer det godt i hans Kram, at han troer at have mig i sin Magt, og at jeg endnu bekymrer mig saa meget om hende, at han kan have sin Glæde af at pine mig. Først vilde jeg ved hans Hjælp aabne en Correspondance med hende. Yderst declamatorisk forsikkrede jeg, at jeg ikke turde see hende, og derfor maatte jeg skrive. At jeg har seet hende, veed Ingen, og hende falder det dog vel neppe ind at sige det. Denne Plan blev dog forkastet. Nu lovede han at skaffe hende nogle Breve tilhænde, som jeg skriver til en tredie Mand. For en Sikkerheds Skyld har jeg brugt 3 Sorter Blæk, at der kan være lidt Forskjel i Farven, da Datoerne ere forskjellige.

Det gaaer altsaa nu med forenede Kræfter. Han har ikke noget imod, at hun blev forelsket igjen, fordi han troer det vil pirre mig, og han indseer, at jeg dog muligen kan hjælpe Noget i denne Retning.

En Forfatter, jeg husker ikke hvem, har sagt, at Ærlighed varer længst, kun ikke i Henseende til at behage Qvinder. Jeg troer virkelig ogsaa, at Sandhed ikke gjør en Qvinde lykkelig, langtfra heller ikke Løgn, men saadan en lille Dosis Usandhed.

Den projekterede Jalousi bliver neppe min Sorg. Non enim est in carendo difficultas, nisi quum est in habendo cupiditas, siger Augustin. Nu er det vel sandt, at jeg har ønsket hende, ja at jeg ønsker hende; men det, at jeg ingen udvortes Hindring havde, viser, at der var noget Høiere, der binder mit Ønske. Det Høiere er Ideen. Med den ønsker jeg hende, uendeligt.

uden den holder jeg mig til hvad der er Høiere end baade hun og jeg. Min Bekymring er derfor en anden, at jeg væsentligt seet (thi i Virkeligheden og tilfældigt seet kan det jo gjerne være jeg Intet udretter) ved disse Breve skriver et Skilsmissebrev, der sætter Uendeligheden imellem os, at jeg ved disse Breve væsentligt seet har bidraget Mit til (sandeligen ikke mit sympathetiske Ønske), at jeg faaer en Lethed i Livet, der bedrøver mig.

d. 19. Mai. Midnat.

Mine Breve har hun nu vel faaet. Opfattelsen af Forholdet er ikke uden Anger og Ruelse. Denne Accommodation bedrøver mig mest. Ved ethvert andet Bedrag har jeg dog været brændende i Aanden, fordi til Grund for det og som Impulsen i det var det Haab, at hun vilde samle sig selv i uendelig Forstand. Denne Gang er jeg forstemt, og dog vil jeg maaskee denne Gang have en ganske anden Indflydelse paa hende end ved Alt, hvad jeg arbeidede, da jeg var bunden, og hvad jeg arbeidede, da jeg ved at løsrive mig blev endnu mere bunden til hende. Min Anger og Ruelse gjør naturligviis mange Ord, og Enden paa de mange Ord bliver naturligviis, at nu lader det sig ikke gjøre om; jeg fortryder det Forbigangne, jeg ønsker at gjøre det om, men jeg kan det ikke, nei jeg kan det ikke, men jeg vil det, naar jeg bare kunde det for min Stolthed, ellers vilde jeg det o. s. v. Angeren pleier at kjendes paa een Ting, at den handler. I vor Tid er den maaskee mindre udsat for at blive saaledes miskjendt. Jeg troer hverken Young eller Talleyrand eller en senere Forfatter have Ret i, hvad de have sagt om Sproget, hvorfor det er til, thi jeg troer, det er til, for at bestyrke Folk i og forhjælpe dem til at lade være at handle. Hvad der i mine Øine er Nonsens vil maaskee frembringe stor Virkning, og maaskee vilde de fleste af mine Bekjendtere, hvis de læse disse Breve sige: ja nu have vi forstaaet ham.

Det er tungt nok, man vil dog gjerne nyde den borgerlige

Agtelse ikke at anseés for et Daarekistelem. Det opnaaer jeg ogsaa; jeg troer virkelig, at hvad jeg saa end vilde sige, naar jeg blot ikke sagde det Sande eller min inderste Mening, vilde jeg maaskee endogsaa blive ansect for klog; ved at gjøre det Sidste vilde jeg ubetinget foranledige min Deportation. Vilde jeg saaledes sige: jeg gjorde hiint afgjørende Skridt, fordi jeg følte mig bunden, fordi jeg maa have min Frihed, da min Begjerligheds Lyst omfatter en Verden og ikke kan nøies med een Pige, saa svarer Chorus: det er der Mening i, Held Dig Du oplyste Mand. Vilde jeg derimod sige: „hun var den Eneste, jeg har elsket; havde jeg ikke været sikker derpaa, da jeg forlod hende, havde jeg aldrig turdet forlade hende" saa svares der: afsted med ham i Daarekisten. Vilde jeg sige: jeg var kjed af hende, da svarer Chorus: „det lader sig høre og lader sig forstaae." Men vilde jeg sige: „da kan jeg ikke forstaae det, thi et Pligtforhold tør man dog vel ikke bryde, fordi man er kjed af det," saa hedder det: han er gal. Vilde jeg sige, som den seneste Opfattelse lyder paa: „jeg angrer det, jeg vilde gjerne gjøre det om, men jeg kan det ikke, nei jeg kan det ikke, min Stolthed tillader mig det ikke, nei jeg kan det ikke" saa dømmes der: „han er ganske som de Fleste og som Heltene i den franske Poesi." Vilde jeg derimod sige: at Intet, Intet saaledes vilde tilfredsstille min Stolthed som at turde gjøre det om, at Intet, Intet saaledes vilde lindre Hevnens kolde Brand, der kræver Oprcisning, saa hedder det: „han delirerer, hør ikke paa ham, afsted med ham i Daarekisten."

Mundus vult decipi; dette kan neppe udtrykke sig bestemtere i Henseende til mit Forhold til den Omgivelse, som jeg maa kalde min Verden. Jeg troer ogsaa, at det i større Forstand er det Bedste, der er sagt om Verden. Speculanterne skulle derfor ikke bryde deres Hoveder med at udgrunde, hvad det er Tiden fordrer, thi dette har fra Arilds Tid væsentligen altid været det Samme: at blive taget ved Næsen. Naar man blot siger noget Galimathias, og drikker Duus med Menneskeheden en masse, saa bliver man, som Peer Degn, elsket og agtet af

den hele Menighed. Anderledes er det nu engang ikke, og Enhver, der med bekymrede Gebærder stiller sig grublende hen for Alles Øine, at han dog kunde udfinde, hvad det er Tiden fordrer, han har i Grunden allerede fundet det. I den Henseende kan Enhver tjene Tiden, hvad enten der nu herved skal forstaaes et heelt Folk, Menneskeslægten overhovedet, alle de kommende Slægter, eller en mindre Kreds af Samtidige. Jeg tjener de Deeltagende ved at være en Slyngel. Der er ingen Tvivl om, at jeg tilfredsstiller deres Fordring. Selv har jeg ogsaa Fordeel deraf, og finder i en vis Forstand denne ydre Ansættelse ret ønskelig. At være et Dyds-Mynster, et opvakt Normal-Menneske er deels meget generende og — deels meget betænkeligt. Men paa den anden Side: forfulgt bliver jeg heller ikke. Ogsaa dette er ønskeligt, at jeg ikke skulde slutte feil, og troe Godt om mig selv, fordi jeg blev forfulgt i Verden.

Med Hensyn til Menneskene har jeg aldrig taget i Betænkning at følge min Genius at give efter for en vis oprindelig Undseelse ved det Gode og en noget tungsindig Mistillid til mig selv, det vil sige, at bedrage saaledes, at jeg maaskee dog altid er lidt bedre end jeg synes. Jeg har aldrig kunnet forstaae det anderledes end, at ethvert Menneske væsentligen er anviist sig selv, og at uden herfor enten ligger en Bemyndigelse som en Apostels, hvis dialektiske Bestemmelse jeg ikke kan fatte, medens jeg i Ærbødighed for hvad der er mig overleveret som Helligt afholder mig fra enhver Slutning fra min Ikke-Forstaaen; eller Snakkevorrenhed. Det er vel sandt, at Den, der ikke kan barbere sig selv, meget godt kan sætte sig ned og betjene Andre ved Accommodation med Barbering, men i Aandens Verden er dette meningsløst. Imidlertid ansees det dog som Medhenhørende til Alvor at ville være strax ved Haanden for at virke paa Andre, uden dog derfor at ville være en Apostel (hvor ydmygt!) — og uden dog at kunne bestemme sin Lighed og sin Forskjellighed fra en saadan (hvor meningsløst!). Enhver vil virke for Andre. Dette er en Vedtægt i det borgerlige Foredrag, hvor det endda er lettere at forstaae, men det er ogsaa

en Vedtægt i den rhetoriske Form af det religieuse Foredrag. Jeg tvivler ikke paa, at man finder det i de trykte Dispositioner, og man hører det nokſom, undtagen forſaavidt man hører en Enkelt, der ſelv forſøgt, veed at tale, og veed hvorom han taler. Skal der prædikes om at berede Herren Vei, ſaa er det første Moment, at Enhver gjør Sit for at udbrede Chriſtendommen, ikke blot vi Præſter, men ogſaa Enhver o. ſ. v. Det gaaer jo charmant! Ikke blot vi Præſter. Her mangler ſtrax de dialektiſke Mellembeſtemmelſer, om da en Præſt er en Apoſtel, og hvis ikke, hvorledes da forſkjellig fra en Saadan og ham dog lig. De kirkelige Differentspunkter om Ordinationen forøge Vanſkelighederne, og den hovedſagelige Mellembeſtemmelſe ſkubbes tilbage ved Afgjørelſer indenfor det Uafgjorte. Altſaa ikke blot vi Præſter. Denne Paſſus tegner meget haabfuldt i Begyndelſen. Det, om hvilket der ſiges ikke blot, er ſlet ikke givet, og nu følger Apodoſis med Formaningens Alvor: J, mine kjære Tilhørere, agter paa min Tale, det er ikke blot mig og os Præſter, der ſaaledes ſkulle virke, men J ſkulle ogſaa virke ſaaledes! Hvorledes? Ja det er det Eneſte, der ikke bliver klart i denne alvorlige Tale, hvis Alvor ikke juſt ligger i Tanke-Indholdet. Nu er det første Moment færdigt; Præſten aftørrer Sveden, og Tilhørerne gjøre ligeſaa blot ved Tanken om, at de ſaaledes ere blevne Miſſionairer. Taleren begynder atter. Man haaber at faae lidt nærmere Oplysning, men ſee! det næſte Moment er: at Enhver i ſig ſelv bereder Herren Vei. Det er naturligviis, ſom der ſkal tales, og paa dette Punkt lader der ſig lægge en Livs-Anſkuelſe an. Man forſtaaer, at den Enkelte har med ſig ſelv at gjøre væſentligen, at det at udrette er det Tilfældige, hvilket man ikke ſkal foregribe ſig, og ikke væſentligen tør tilregne ſig, og ſom man først i Evighedens Tilbageſkuen vil faae at ſee ſom det er, væſentligen Guds Tilgift og tilfældigen den Enkeltes Gjerning. Tilværelſen og i den Styrelſen er nemlig noget mere end en ligefrem Sum af alle de enkelte Menneſkers Gjerninger. Sin abſolute Tanke maa man derfor have in mente, hvor man ſaa færdes. Naar

denne udebliver skuffer man paa to Maader, man bedaarer Menneskene i Drømme, og man afstedkommer Uret mod den Lidende. Egentligen fordrer nemlig hiin første Disposition Medgang af ethvert Menneske. Det er nemt nok at tale om Sligt som Uerfarne og dvaske Naturer helst vil høre, det er tankeløst at fordre det, fordi Medgang ikke er Frihedens men Styrelsens Tilgift, og sæt saa, at Een havde Modgang. Forstaaes det derimod, at den Enkelte væsentligen har med sig selv at gjøre, saa vil det ogsaa forstaaes, at han existerer saaledes, at hans Liv, hans Ord o. s. v. muligen kan faae Betydning for Andre; muligen, thi deels er det Styrelsens Sag, og deels er Exemplets og Lærens Magt ikke directe. Her kunde altsaa en Taler begynde, og vende det første Moment om, omtrent saaledes: end ikke jeg, skjøndt det kunde synes saa, kan gjøre mere væsentligen end at agte paa mig selv; „lader Eder ikke fange af et Sandsebedrag." Men Talen er lagt lige modsat an. Man beraaber sig paa Johannes den Døbers Exempel; men Johannes er intet ligefremt Paradigma, han er *αφορισμενος* i det Særlige, og altsaa kræves der Mellembestemmelser. Desuden maa man altid forsigtigt bruge verdenshistoriske Figurer; disse have nemlig en Afsluttethed, som gjør Betragtningen tryg og Misforstaaelsen da ogsaa. Enhver Figur, der skal bruges, maa blive til for Tanken, klar i sin dialektiske Struktur, ellers er det kun Spøg, at give ham hen som Paradigma.

Dette har jeg grundet meget over, da jeg selv jo er et existerende Menneske, og altsaa ethisk skal bruge hvad der siges. Naar man vælger anderledes, vælger at belære, eller at høre, men udelader Realisationens Kriser, saa kan man sagtens have meget at sige, mangen Veiledning at give, og sagtens finde Beroligelse. Ved hvad jeg har tænkt derover, er jeg kommen til det Resultat, at jeg gavner et Menneske mest ved at bedrage ham. Den høieste Sandhed betræffende mit Forhold til ham er den: jeg kan Intet gavne ham væsentligen (dette er Udtrykket for den dybeste ønskende sympathetiske Smerte, som man kun ved Fjanteri afholder sig fra at opleve, men ogsaa

for den høieste Begeistring i Alles Ligelighed); og den adæquateste Form for denne Sandhed er, at jeg bedrager ham, thi ellers var det jo muligt, at han tog Feil, og lærte Sandheden af mig, og var bedragen derved nemlig, at han troede at have lært den af mig. Jeg veed det vel, at Pluraliteten, jeg vilde indvie i min tvivlende Tankegang, vilde smile ad mig, og dadle min Letsindighed, thi det Bedaarende det var Alvor. Mig kan det ikke forstyrre uden at gjøre mig skyldig i en Inconsequents, og det kan da ikke skee, da jeg ikke ønsker at betroe mig til Nogen, at jeg ikke selv skulde tage Feil, og mene, at jeg skulde gaae ud for at forkynde denne Paaholdenhed, istedenfor at holde paa mig selv. Thi hvert Menneske være paaholdende, saa bliver Gud den ene rundhaandede.

Bedst men ogsaa tungest har jeg lært dette ved mit Forhold til hende, hvor den ønskende Sympathi bestandigt har villet gjøre Undtagelse, hvor jeg indtil Fortvivlelse har ønsket at kunne være Alt for hende, indtil jeg i Smerten lærte, at det er uendeligt Høiere at være slet Intet for hende. Det trøster mig, at jeg i mit Forhold til hende aldrig har bildet mig ind at være Lærer, eller kaldet til at sige et Par formanende Ord. Om den Viseste anvendte 6 Timer af Dagen paa et Menneske, om han anvendte 6 andre til at betænke, hvorledes han bedst skulde gjøre det, om han vedblev dermed i 6 Aar, han var en Bedrager, hvis han vovede at sige, at han *væsentligen* havde gavnet ham. Og denne Tanke er for mig idetmindste Begeistringens dybeste Væld. Sprog, Kunster, Haandfærdigheder o. s. v. kan det ene Menneske lære det andet, men i ethisk-religieus Forstand kan den Ene ikke gavne væsentligen den Anden. Og derfor er det skjønt og er det begeistrende at udtrykke dette i Bedragets yderste Anstrængelse, thi et Bedrag under ethisk Ansvar er ingen Magelighed, og kan altid hamle op med de formanende Ord. Det trøster mig nu, da alt det Senere er skeet, at hun intet den Lærendes Forhold har til mig, hvilket kunde forstyrre. Hvad jeg har yttret det har jeg yttret som var det til mig selv jeg talte, og jeg har hverken gjort Gesti-

kulationer eller Applikationer. Tilegner hun sig det, saa gjør hun det ved sig selv, ikke stolende paa „hans Ord og Kjole." Det er nemt nok at springe i en Omnibus og kjøre omkring og sige et Par formanende Ord, der kan ogsaa ligge noget Smukt i at ville gjøre det, men det er dumt, at kunne lære, at et Menneske formaaer slet Intet, og saa at kunne tillægge et Par formanende Ord en saa uhyre Virkning. For Virkningen tilkommer der Gud Forundringens og Beundringens Taksigelse. Thi hvert Menneske see til sig selv i Livet, i Evigheden er der Tid til at see, hvad Gud bragte ud deraf. Og dette forstaaes ikke om det Jøinefaldende ved enkelte Individer, men om den mindste Brøksdeel af Virkning i Forhold til det ubetydeligste Menneskes Gjerning.

Saaledes har jeg søgt at forstaae Tilværelsen. Den, der har forstaaet den paa samme Maade, vil vel bære sig ad paa samme Maade, og fremfor Alt bestandigen yttre sig saa forsigtigt og i Bedragets Form, at han undgaaer den Fare, som Enhver lige indtil den ubetydeligste Avisskriver i vor Tid maa være opmærksom paa, at der dog var et Par Mennesker, som fik den fortvivlede Idee, at det directe Sagte var Sandheden og deres Opgave at drage ud i Verden o. s. v. Men at drage ud i Verden maa overlades vandrende Riddere, den sande Alvor er opmærksom paa enhver Fare, ogsaa paa den, at Een bona fide blev en tankeløs Discipel, hvad der bedst forhindres ved at bruge Modsætningen som Fremstillingens Form. I mine Tanker har, med Undtagelse af saadanne bemyndigede Individualiteter som Apostlene, hvis dialektiske Stilling jeg ikke fatter, ingen været mere alvorlig end Den, der i Spøgens Form indklædte sin Tanke, og Ingen der saa sympathetisk har elsket sine Medmennesker, og Ingen der saa dybt har beundret Guddommen. Lad saa Krøniken tale om Konger, som have indført Christendommen, jeg tænker som saa, en forbedret Faareavl kan en Konge indføre og Jernbaner o. s. v., men Christendom og Aand ethisk forstaaet skal end ikke en Keiser uleilige sig for at indføre, det vil sige væsentligen forstaaet.

I mit Forhold til hende foregaaer der nu en Forandring. Jeg har hidtil forholdt mig ganske stille og respekteret Uendeligheden i hende. Nu kommer jeg med en Forklaring. Denne anseer jeg for et Bedrag. Tidligere var Formen Bedraget, og Indholdet Interessen for Uendeligheden i hende. Saaledes var min Stilhed, min Taushed, min Tilintetgjorthed Bedragets Form for en uendelig Interesse for hende. Nu er det anderledes. Hvad jeg siger, mener jeg ikke, men jeg mener heller ikke, at det i Bedragets Form er den adæquate Indklædning eller Omklædning for min sande Mening. Om det i Virkeligheden influerer paa hende, gjør her Intet til Sagen. Jeg har kun med det Væsentlige at gjøre, og det Væsentlige er, at det er min Hensigt og Agt. Det jeg forklarer, at jeg angrer, men kan ikke gjøre det Forskyldte om, er Nonsens. Dersom jeg nemlig ikke kan angive Grunden, hvorfor jeg ikke kan gjøre det om, skal jeg aldrig tale om, at jeg angrer, men mindst angive Stoltheden (o: at jeg ikke vil), thi det er egentligen at gjøre Nar af hende. Derfor har jeg heller aldrig fremstillet mig som angrende før nu, uagtet jeg dog angrer og har angret, at jeg indgik i hiint Forhold, og finder min Ydmygelse i ikke at kunne gjøre det om, hvad netop min Stolthed ønsker, da den nu er knækket ved at jeg, som har havt en næsten dumdristig Forestilling om det at ville, her maa krympe mig ved, at der er Noget, jeg vil, vil med hele min Lidenskab, men kan ikke. Hvorfor jeg ikke kan (hvad der ligger i mit Forhold til Ideen, indtil enten denne eller jeg forandres), kan jeg ikke sige hende, saaledes at hun kan forstaae det, men netop derfor har jeg heller aldrig sagt, at jeg angrede. Saaledes var der Mening i min Adfærd. Men at angre og at angive Stoltheden som Hindring for Angerens Yttring, da den jo tvertimod skulde være Angerens Gjenstand, det er en Majestæts-Forbrydelse mod Gud. Hvorledes Nogen kan forstaae det og finde det plausibelt, begriber jeg ikke, men til Gjengjeld sige vel de Fleste det Samme om min Betragtning.

For første Gang i mit Liv maaskee gjør jeg Noget, som

jeg selv anseer for meningsløst. Jeg har gjort Meget, som Pluraliteten maaskee vilde anseе derfor, det har ikke forstyrret mig, da det jo ogsaa kunde være, fordi den ikke har Forstand til at tænke sig ud og ikke Mod til at vove sig ud i de Yderligheder, hvor jeg har mit Liv. Jeg har ogsaa gjort Meget, som jeg selv bag efter har indseet at være taabeligt, og om end Angeren, naar den efterseer, ikke respekterer Undskyldningen, saa er det dog en Slags Trøst, at jeg, da jeg gjorde det, ikke ansaae det for meningsløst. Uduelig til at fatte saadanne Opgaver som hele Menneskehedens Fremtid eller hvad det er Tiden fordrer, har jeg absolut samlet mig paa mig selv. Naar det Rette bliver mig tvivlsomt, da har jeg pleiet at nævne mit Navn høit for mig selv med Tilføiende: man kan døe, man kan blive ulykkelig, men Meningen i sit Liv kan man dog bevare og Troskaben mod Ideen. Nu er det forbi. Og hvem er Skyld deri? En Anden vilde maaskee sige: det er hende, under hvis Tøffel Du dog staaer. Dette vilde jeg dog ikke sige, thi jeg afholder mig gjerne fra det Meningsløse som dette, at en Anden er Skyld i, at jeg gjør noget galt. Jeg vil dog heller sige, jeg er selv Skyld i det. Skylden er min, er min Svaghed, og Vanskeligheden er den, at min Forstand indestaaer mig for, at det kan være hende tjenligt i endelig Forstand, medens min Sympathi heller vilde elske hende i uendelig Forstand. Ydmyget mig har dette Forhold, og nu, hvad enten hun læser hine Breve eller ikke, hvad enten de virke paa hende eller ikke, nu triumpherer hun over mig paa en Maade, som gjør mig mismodig.

d. 21. Mai. Midnat.

Der er intet Nyt under Solen, siger Salomo. Nu vel, det faaer saa være, værre er det, naar der slet Intet skeer. Alene ved den Betragtning forvisser jeg mig om, hvor absurd det var, om jeg søgte nogen Fortrolig. Ja var min Smerte riig paa Optrin, paa Scene- og Decorations-Forandring, saa vilde den have Interesse. Men min Lidelse er kjedsommelig. Det

er sandt, jeg er endnu bestandigt i Expositionen af dette Intet, og Scenen er uforandret den samme.

Hvis jeg reiste for at faae Tiden til at gaae, per mare tristitiam fugiens per saxa per ignes! det lader sig ikke gjøre. Endnu bør jeg forholde mig ganske rolig. En Reise, hvorom hun let blev vidende, kunde muligen forstyrre hende og hjælpe hende ind i en Illusion: at jeg efter en længere Tids Forløb havde forandret mig. Men Tiden maa tilmaales hende saa knap, som muligt; og jeg ønsker kun, at en Styrelse vil føre vore Veie ofte sammen, thi hun har Gavn af at see mig, hvorved hun faaer Leilighed til at forvisse sig om, at jeg er og lever her uforandret, og at jeg altsaa ikke sidder i et fremmed Land — og muligen tænker paa hende og muligen faaer Hjemvee. Skulde jeg reise, skulde jeg være reist for længesiden, have udstedt en falsk Tids-Angivelse for Reisen, og pludseligen være kommen tilbage. Maaskee var det faldet hende ind, at denne Pludselighed angik hende, indtil hun saae, at den ikke angik hende, det vilde muligen have været gavnligt. Tiden til Sligt er forbi.

Klokken slog nu 1. Denne trøstesløse Tidsangivelse! Thi 12 er dog mange Slag, man mærker, at det er Tiden, der angives, og 2 tæller dog; men 1 er jo en Angivelse, som var det Evighedens. Hvis der er en saadan Straffens Evighed, og den Ulykkelige vilde beklage sig for Nogen, hvor vilde man ikke vende sig bort fra ham, thi han er ikke blot ulykkelig, men hans Lidelse er kjedsommelig — var den ikke kjedsommelig, saa kunde man nok vise ham Deeltagelse.

For mit Vedkommende ønsker jeg Ingens. Gud i Himlene værmes ikke ved det Kjedsommelige. Det skal være Pligt at bede, det skal være gavnligt at bede, der skal være 3 Grunde, maaskee er der endogsaa 4. Jeg agter ikke at fratage Nogen hans Grunde, han maa hellere end gjerne beholde dem, naar jeg blot beholder det at turde bede som noget saa Begeistrende, at man i langt dybere Forstand end Plato og Aristoteles kan sige, at Forundring er Erkjendelsens Udgangspunkt. I denne Henseende har jeg ingen Tillid til mange Argumenter og 16

Grunde; det var maaskee bedre, især med Hensyn til de Dannede (thi Fattig-Folk, og Ulykkelige, og Eensoldige have lettere ved at bede), om man indførte, at det kostede Noget, at faae Lov til at bede, saa blev der maaskee Rift derom. Gjelder det om jordisk Kjærlighed, at den søger Lønlighed, saa gjelder det end mere om Bønnen, at den helst ønsker Eensomhed og at være saa skjult som muligt, for hverken at forstyrres eller genere Andre ved sin Bevægethed; man behøver jo ei heller, og det hjelper kun lidet, at have Vidner derpaa. En Fyrste, der reiser incognito, kan hvert Øieblik nedlægge sit Incognito, saaledes forekommer det mig ogsaa, at den Bedendes Ydre er et Incognito, han vel ikke kan nedlægge for at blive en verdslig Beundrings Gjenstand, men som han kan aflægge, naar han uendeliggjøres i Bønnen til ny Forundring over, at Gud i Himlene er den Eneste, der ikke bliver træt af at høre paa et Menneske. Og denne hellige Forundring vil igjen forhindre den Bedende i at betænke, om han nu ogsaa faaer, hvad han beder om. Det er ingen skjøn Forelskelse, hvor man seer efter, om det betaler sig, og selv om man seer det betaler sig ypperligt, er det ingen lykkelig Forelskelse. Bønnen er dog vel heller ikke opfunden for at gaae i Rette med Gud, men en Begunstigelse, der naadigt er forundt ethvert Menneske, og som gjør ham til mere end Adelsmand. Men forstaaer man indtil Beundring ja indtil for Beundring at gjøre Skibbrud paa sin Forstand, at den er en Begunstigelse, saa skjønnes heller ikke Argumenter at være nødvendige, thi det er kun det Tvivlsomme, man anbefaler ved Argumenter. Enhver udvortes Reflexion hæver eo ipso Bønnen, Reflexionen være nu skelende paa den timelige Fordeel, eller Reflexionen være paa Individet selv og dets Forhold til Andre, som hvis en Mand var saa alvorlig, at han ikke kunde bede i sig selv og for sig selv, men maatte træde frem og gavne hele Menigheden ved sin Forbøn og sit Exempel som Bedende: saaledes gives der ogsaa Mennesker, som ikke kunne tale uden paa Generalforsamlinger, og Madam Voltisubito kan ikke ride uden at høre Pidsken smelde.

Men hende, hende! Hvis hun dog ikke vil i sig selv forstaae, men hellere søge Endelighedens Trøst. Tungt er det for et Menneske, der ikke har adsplittet sin Sjel i vidtløftig Bekymring for Kreti og Pleti eller for hele Menneskeheden, kun i Eensomhed at turde udtrykke sin Bekymring for sig selv, som en Fægten i Luften, og ikke turde gjøre alt Det, som vel i en høiere Forstand er et Intet, men som dog sympathetisk lindrer.

d. 22. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Latteren er og bliver dog det bedste Explorationsmiddel. Hun leer med, men saa kan hun ikke mere, saa brister Latteren for hende. Altsaa har hun dog ingen uendelig Lidenskab, men kun til en vis Grad. Da gyser det i mig, thi jeg veed, hvad der kommer, saa kommer Bønner og Taarer, indtil hun igjen er bleven træt, men mit Brøvl er ikke blevet træt, det fortsætter sig ufortrødent.

Hvor de fineste Nerver ligge, at blive stukket der, er forfærdeligt, men endnu forfærdeligere er det, ikke engang at turde forandre en Mine, medens det skeer, men at skulle sidde ganske rolig og passiare.

Kun i 10 Minutter var jeg idag alvorlig. Jeg agter at bære mig saaledes ad hver ottende Dag. Med Rolighed sagde jeg til hende: „hold op, bryd af, Du holder det ikke ud med mig i Længden." Men saa blusser Lidenskaben stærkest, hun erklærer, hun vil hellere alt dette, end ikke at see mig. Dette er kun et lidenskabeligt Udbrud, og dets Heftighed viser mig netop, at min Fremgangsmaade vil bidrage til at arbeide hende flot.

d. 25. Mai. Midnat.

Erindre hende tør jeg ikke. Havde Døden skilt os ad, som den skiller Elskende, havde hun brudt med mig, da turde jeg erindre, hvad der var skjønt og elskeligt, ethvert Øieblik, der

engang var lykkeligt for os. Naar da Foraaret spirer i Ungdommen, da vilde jeg mindes hende; naar Løvet skygger, da vilde jeg hvile i Erindringen af hende, i Aftenen som Sommertaagen samler sig, da vilde jeg see hendes Billede, ved den stille Sø, naar det hvisler i Sivet, vilde jeg mindes, ved Havets Kyst, naar Skibet kommer, vilde jeg indbilde mig, at jeg skulde møde hende, indtil den eensformige Bølge vuggede mig hen i Erindringen, hos min gamle Konditor vilde jeg søge dens Spor, og ofte, ofte bedrage mig selv, som gik jeg til hende. Men jeg tør det ikke; for mig er der ingen Vexel i Aarstider, som der for mig ingen Vexel er, Erindringen blomstrer ikke i min Haand, den er som en Dom over mit Hoved eller som et gaadefuldt Tegn, jeg ikke veed med Bestemthed om, hvad det skal betyde. Turde Adam vel erindre Eden, turde han, naar han saae Tidsel og Torn for sin Fod, turde han sige til Eva: nei! saaledes var det dog ikke i Eden, i Eden, o! erindrer Du, turde Adam gjøre dette? End mindre da jeg.

d. 27. Mai. Midnat.

Glemme hende? — det er umuligt. Min Bygning er styrtet sammen. Tungsindig var jeg, men i dette Tungsind var jeg en Sværmer, og hiin min Ungdoms trøstesløse Tanke, at jeg duede til Intet, var maaskee kun Sværmeriets Form, fordi jeg fordrede en Idealitet, under hvilken jeg sognede. Denne Hemmelighed vilde jeg gjemme i mig selv og i denne Hemmelighed en Glæden, som vel gjorde mig ulykkelig, men da ogsaa ubeskrivelig lykkelig. Tidlig kun altfor tidlig troede jeg at have seet, at den Begeistring, man finder paa Gader og Stræder, er af en saadan Art, at jeg ikke vilde have Lod og Deel i den. Da vilde jeg danne mit Ydre koldt og hjerteløst, for intet Fælledskab at have med det Sminkede eller det Selvbedragerske. Det var en stolt Idee, som en Tungsindig kan hitte paa den. Men om man end skreg høit mod mig, at jeg var en Egoist, jeg vilde, at Ingen maatte have Ret imod mig. Alt dette er

forstyrret, jeg er afvæbnet. Det Skin, jeg vilde fremkogle, er jeg bleven fanget i. Jeg har jo handlet lumpent mod et Menneske. Og om end jeg forstaaer det anderledes, og om jeg end er vis paa, at som Solen altid staaer op i Østen, saa vil jeg altid have Sværmeriet paa min Side, hvad jeg saa end gjør — jeg kan ikke gjøre mig forstaaelig for noget Menneske.

Styrelsen har fanget mig. Min Existentses Idee var stolt, nu er jeg knuset. Jeg veed det nok, jeg kan skjule det for Andre, men jeg har tabt den egentlige Fynd i min Existents, det sikkre Tilhold bag det bedragerske Skin, tabt, hvad jeg aldrig vinder igjen, hvad jeg netop selv maa forhindre mig i at gjenvinde, thi min Stolthed er endnu tilbage, men har maattet referre pedem og har nu blandt Andet sin Opgave i aldrig at tilgive mig selv. Kun religieus kan jeg nu blive mig selv forstaaelig for Gud, i Forhold til Menneskene er Misforstaaelse det udenlandske Sprog, jeg taler. Jeg vilde have det i min Magt, at kunne udtrykke mig i det Almene, hvad Øieblik jeg vilde, nu kan jeg det ikke.

O! salig er Forstaaelsen med Gud, men at Styrelsen eller jeg har sat saaledes Misforstaaelsen om mig, at jeg bestandigt kun nødes tilbage i den eensomme Forstaaelse, har dog ogsaa sin Smerte. Hvo vilde betænke sig paa at vælge Fortroligheden, men mit Valg er ikke frit; Friheden deri fornemmer jeg kun, idet jeg hengiver mig i Nødvendigheden, og i Hengivelsen glemmer den. Jeg kan ikke sige, til hvem skulde jeg gaae uden til Dig, thi jeg kan ikke gaae til Nogen, da man jo ikke kan betroe sig til Misforstaaelsens Fortrolighed, jeg kan ikke gaae til Nogen, thi jeg er en Fange, og Misforstaaelse og atter Misforstaaelse og atter Misforstaaelse er de svære Jernstænger for mit Vindue; og jeg vælger ikke at gaae til Gud, thi jeg er nødsaget. Men saa kommer Forstaaelsens Øieblik, og da er det dog igjen saligt, at der er Jernstænger for Vinduerne, thi det gjør, at Forstaaelsen ikke kan være en Skuffelse, ikke noget Tillært, ikke Udbytte paa anden Haand, og at den ikke kan blive nogen snakkesom Udplappren, thi til hvem skulde jeg tale?

Min Idee var det at lægge mit Liv ethisk an i mit Inderste, og skjule denne Inderlighed i Bedragets Form. Nu er jeg trængt end længere tilbage i mig selv, mit Liv er lagt mig religieust an, og saa langt tilbage i Inderligheden, at jeg vanskeligen naaer Virkeligheden.

Hvem skulde det vel falde ind at ville være sig selv vigtig ligeoverfor Gud, men mit Forhold er et saadant, som havde Gud valgt mig, ikke jeg Gud. Der er ikke levnet mig end ikke Skin af det negative Udtryk for at være Noget, at det er mig, som kommer til ham. Vil jeg ikke finde mig i at bære Nødvendighedens Smerte, saa er jeg tilintetgjort, og har intet Sted at være uden hos Menneskene i Misforstaaelse. Udholder jeg Nødvendighedens Smerte, saa skeer Forvandlingen.

Mit Tab forvinder jeg aldrig, længe nok kan det vare, inden jeg lærer at bære det. Som jeg gaaer allerbedst mellem Menneskene, da er det mig som gik min tabte Stolthed mig forbi, som læste jeg i en Andens Mine, at han dømte saaledes. Da kunde jeg styrte som en Fortvivlet ind mellem Menneskene, for at gribe efter min tabte Skygge, for at fordre den igjen, for at hævne mig, for, indtil jeg segnede af Mathed, at trøste mig ved Hevnen. Ja vee! den Qvinde, hvis Blik berørte mig saaledes. En Qvinde kan man dog faae Hævn over. Jeg veed der gives rædsomme Tanker, som kunne besætte Den, der forargedes paa Naturforholdet. Hvorledes gik det til, at Richard d. 3die kunde overvælde den Qvinde, der var hans sværne Fjende, og forvandle hende til Elskerinde? Og hvorfor mon han gjorde det? Var det Regjeringspolitik? Var det ogsaa Regjeringspolitik den Haan, med hvilken han betænker Seirens Lethed; var det Selvprøvelse, hvorved han indsaae sig duelig til at være Konge, da han med Fortvivlelsens Lyst dvæler ved sin egen Vanskabthed? Nei det var et Had mod Tilværelsen, det var ved Aandens Magt han vilde spotte over Naturen, der havde spottet ham, han vilde gjøre den latterlig med samt dens Opfindelse af Elskov og at elske det Skjønne, thi han den Forurettede, han Krøblingen, han den Fortvivlede, han Tjæ-

velen vilde bevise, at han tiltrods for Sproget og alle Love for Tilværelsen kunde blive elsket. Da lærte han, da opdagede han, at der er en Magt, som virker sikkert paa Qvinden, og det er Usandhed og Løgn, naar den lyder med vild Begeistrings Flamme, med Lystens usunde Ophidselse, og dog med Forstandens isnende Kulde, som den hedeste Viin bydes afkølet med Is. Selv hadede han, og dog frembragte han Elskov, om Qvinden end ikke elsker en saadan, men har Modbydelighed for ham, og kun svimmel og bedøvet synker i hans Magt. Der er en saadan ond Aand, og den byder store Haandpenge: Forudfølelsen af overmenneskelige Kræfter, og den fristet med Blendværk, som var en affindig Hævn den sande Vei til at redde sin Stolthed og hævde sin Ære. Og tung maa den Gang være, om den end er mulig, Tilbagegangen over det svælgende Dyb, der ogsaa i Tiden adskiller Godt og Ondt, Overgangen fra at være i overnaturlig Størrelse ved det Ondes Magt til at være Intet, slet Intet, mindre end Intet i Angeren.

„Hvad er Æren" siger Falstaff, „kan den sætte et Been paa? Nei. Kan den sætte en Arm paa? Nei. Ergo er den en Indbildning, et Ord, et malet Skildt." Nei dette Ergo det var galt; thi kan den end Intet af dette gjøre, naar man vinder den, saa kan den, naar den tabes, gjøre det Modsatte, den kan sætte et Been af og en Arm af, ja den kan mishandle et Menneske værre end man gjør det i Rusland, og sende Een til Siberien. Naar den kan det, er den dog ikke nogen Indbildning. Thi gaae hen paa Valpladsen, betragt de Faldne; besøg Invalidernes Hospital, betragt de Saarede: aldrig fandt Du der en Død, aldrig der en Qvæstet, saaledes mishandlet, som Den, hvem Æren gjorde det af med.

Saa kommer Forstaaelsen indenfor Jernstængerne. Hvor er saa Ærens Mark? Den er overalt, hvor en Mand falder med Ære. Men Den, der foretrak, hellere end at skulke sig gjennem Livet med Æren, at tabe Æren og give Gud den, han falder ogsaa paa Ærens Mark. Er der en ny Himmel og en ny Jord at forvente, saa er der ogsaa en ny Ære. Falder jeg da end

der, hvor Ingen drømmer om, at Ærens Mark kan være, begraves jeg end paa de Uærliges Kirkegaard, dersom dog en Enkelt, der maaskee i andre Tanker gik min Grav forbi, pludselig standser og holder mig denne Ligtale: „hvorledes er dog dette Menneske kommen til at ligge her, kan man da ligge uden Skjendsel blandt de Uærlige, og han ligger her jo med Æren —": saa forlanger jeg ikke mere —. Jeg vil tænke mig det tydeligt og mere afgjørende end mit Livs Krise. Sæt Marie Magdalene ingen Medvider havde havt i sin Skam, og hun kunde have lusket sig gjennem Livet med Æren, og i Døden lusket sig ud af Verden med Myrthekrandsen om sin Pande: mig synes, hun vandt ved sit Mod en anden Ære, mig synes, hun ligger i Døden uden Myrthekrands mere hædret end med denne.

Saaledes synes det ogsaa mig, at Den dog ikke tabte Æren, der vedgik, at han havde begyndt paa, hvad han ikke kunde fuldkomme, at han bevarede den bedre, end om han havde taget for godt Kjøb, hvad han vilde byde Alt for at turde besidde, om han havde lusket sig gjennem Livet som en Piges Velgjører, naar han ikke engang turde vedgaae for sig selv at være det Beskednere, han ene ønskede at være, istedenfor at holde Pigen i Priis, medens hun ungdommeligt overvurderede sig selv, og holde hende i Priis, da hun bekymret langt undervurderede sig selv, og holde hende i høieste Priis som hendes Bedrager, naar han for den laveste Priis kunde være hendes Ægtemand; mig synes, at den Taknemmeliges Velsignelser over ham vare som en Spot, og det ærværdige Navn om hans Forhold til hende en Vederstyggelighed, men Sprogets og Bredens strængeste Dom over hans Færd en Æresopreisning.

d. 30. Mai. Morgen.

Idag for et Aar siden. Skulde det ikke være muligt, at hun kunde seire og faae sit Ønske frem? Lad see. Det, jeg er strandet paa, er, at min hele Livs-Anskuelse, der ikke var greben

ud af Luften, men netop væsentlig for min Individualitet, er rejiceret. Jeg kan ikke blive lykkelig, hun kan ikke blive lykkelig, et Ægteskab kan vort Forhold ikke blive. Kan hun ikke blive lykkelig? Hvad vil det sige, naar hun selv saa lidenskabeligt begjærer det. Men hvad kan Lidenskab hjælpe, naar der er Spørgsmaal, om hun forstaaer sig selv? Hendes Lidenskabelighed viser netop, at hun ikke engang har en Foreſtillings Frihed i Forhold til en anden Opfattelse. Naar vi skilles ad, og jeg bruger Magten for at bryde; saa bliver hun ulykkelig. Men saa er der heller Intet, der skal udtrykke, at hun er lykkelig, og der er Mening i hendes Ulykke og i min Brøde. Men naar hun ved at blive hos mig bliver ulykkelig, saa er dette Nonsens, og naar saa Lidenskabeligheden er forbi, fordi den hidsende Modstand ikke er, hvad saa? — Vort Forhold kan intet Ægteskab blive. Hvorfor ikke? Fordi jeg er indesluttet i mit Tungsind. Det vidste jeg oprindeligen, og troede, at Opgaven var, at skjule det, saaledes havde jeg forstaaet det, men saaledes er Ægteskabet ikke. Men naar hun dog nu vil finde sig i, saa godt som at vies til min venstre Haand? Men jeg vil ikke finde mig deri, fordi det er Fornærmelse mod hende, som jeg nu seer det. Skal man da ogsaa blot spørge, om man kan finde sig i Noget, og ikke om, hvad dette Noget er, om det er Sandt, om det er Skjønt, om det er i Ideens Medfør? Dette spørger hun slet ikke om, hun som dog engang var stolt. Dette beviser, at hun er saa lidenskabelig, at hun slet ingen Dom kan have. — Til et Ægteskab fordres en Vielse. Hvad er en Vielse? Det er en Eeds Aflæggelse, der gjensidigen forpligter. Men til en gjensidig Forpligtelse fordres dog vel gjensidig Forstaaelse. Men hun forstaaer mig slet ikke. Hvad bliver saa min Eed? Nonsens. Er det en Vielse? Nei! det er en Profanation. Om vi ti Gange bleve viede, saa bliver jeg ikke viet til hende, hun derimod til mig. Men naar hun nu slet ikke bryder sig derom? Skal man da blot spørge om at faae sit lidenskabelige Ønske frem, slet ikke om Ideen, skal man da blot troe sin Lidenskabelighed og slet ingen ingen Tro eller Tillid have til, at Den, man elsker,

som det siges, kan mene det godt, uagtet han ikke har den samme Mening? Viser dette ikke hendes Lidenskabelighed og dens Modsigelse? Netop i Det, der skal binde os inderligst sammen, seer jeg en guddommelig Protestation mod det Hele. I Vielsens Øieblik blive vi ikke forenede, men jeg faaer at vide, hvad jeg da vidste iforveien, at vi ere separerede. Er dette en Vielse? Eller er jeg derfor viet til hende, fordi hun boer i mit Huus, fordi jeg ikke ønsker nogen anden Qvinde, saa er jeg væsentligen viet til hende, thi hun bliver dog hos mig, og jeg skal vel vide at ære mig selv og hende ved ikke at søge nogen ny Elskov, som om jeg havde vraget hende, hvad hun vel indbilder sig, og atter viser, at hun ikke forstaaer mig, og atter viser, at der i hendes Lidenskabelighed ulmer en skjult Stolthed.

En Qvinde er dog et forunderligt Væsen, og Elskov en besynderlig Magt! At elske hende kan jeg ikke lade være, og dog er hendes Troskab af en tvivlsom Art. Er det at elske saaledes, som hun elsker i dette Øieblik, er det en Kunst? Nei det er Svaghed. Er det skjønt? nei, thi det er ufrit. Er det en Kraft? Nei det er en Afmagt. Er det Sympathi? Nei det er Selvkjærlighed. Er det Troskab? Nei det er Naturunderfundighed. Og dog naar det er en Qvinde, der gjør det, saa... Nei, jeg troer ikke jeg vilde synes om det hos nogen Anden, men naar hun gjør det, saa gjør hun det saaledes, eller jeg seer det saaledes, at hun slet Intet taber i mine Øine. Hun bruger ethvert Middel imod mig, og aldrig falder det hende ind ved et eneste Ord at antyde, at hun kunde troe mig og derfor vilde give efter, at hun vil resignere og derved give mig min Frihed, at hun vil foragte mig og paa det Vilkaar lade mig fare. Vi have paa en Maade byttet Rolle, thi hun er i en vis Forstand den Stærke og jeg den Svage, forsaavidt jeg bestandigt frygter paa hendes Vegne. Og sandeligen Een mod Een, saa var jeg ikke istand til at holde hende Stangen, men Ulykken er, at jeg er mere end Een, forsaavidt jeg har Kategorien og Ideen paa min Side. Helt duer jeg derfor ikke til at være, thi det er ikke min Seier, jeg søger, det er Ideens, og er villig til at tilintetgjøres. Naar

jeg derfor har seiret og det er afgjort, da skal jeg ikke sige som Pyrrhus: endnu saadan een Seier og det er forbi, thi denne Seier er tilstrækkelig.

d. 3. Juni. Midnat.

Saa sidder jeg da atter paa Udkig. Hvis jeg vilde sige det til en Trediemand, behøvede det vistnok en Forklaring, thi man forstaaer det let, at Lodsen langs Strandkanten, at Vægteren paa Taarnets Spidse, at Spionen ved Stevnet, at Røveren fra sit Smuthul sidder paa Udkig, da der er Noget at kige efter. Men Den, der sidder eensom paa sit Værelse, hvad kan han kige efter? Og Den, som forventer, at Alt o: den Ubetydelighed, som ingen Anden maaskee vilde ændse, skal gaae af i Stilhed, han kiger jo efter Intet. Hvad Under da, at det anstrænger hans Sjel og hans Hoved, thi at see efter Noget gjør Øiet godt, men at see efter Intet anstrænger. Og naar Øiet længe seer efter Intet, seer det tilsidst sig selv eller sin egen Seen: saaledes noder Tomheden omkring mig atter min Tanke tilbage i mig selv.

Saa begynder jeg atter forfra at gjennemgaae min Forventnings dialektiske Vanskeligheder. Min Existents's Culmination, hiint næsten afsindige Ønske, Begeistringens yderste Anstrængelse og sidste Lyst er: at det Hele lod sig gjøre om. Paa denne Spidse har jeg holdt min Sjel; jeg føler det vel, at jeg nu ved Endelighedens Vægt er dragen ned fra den til enkelte Tider. Altsaa nye Øvelse. Fra dette Ønske dele Veiene sig, Ønsket bliver eet for hende, et andet for mig. Autopathisk maa jeg ønske, at hun blev en Andens, det er for min Personlighed i sin Egoitet den allerletteste Udgang. Sympathetisk ønsker jeg det ikke, forsaavidt det ikke skeer paa den ubegribelige Maade som en Tilbagevenden til en første Kjærlighed, thi ellers er det en Endelighedens Helbredelse, og ikke det Høieste. En Uendeliggjørelse i religieus Forstand vilde i andet Fald være og er det Høieste, hvad jeg altsaa maatte ønske, om end,

autopathisk forstaaet, en saadan Existents vilde blive mig en svær Byrde. For hende var det ikke vanskeligt at finde en religieus Udgang. Hun har Intet at bebreide sig, hun kan leve i saligt Venskab med det Evige, hun kan doe stille og blidt i Gud „wie das Wiegenkind mit seiner Mutter Brust im Munde sterbend." For mig vilde en saadan Existents blive et Poenitentse-Decret in perpetuum. Næst om en religieus Uendeliggjørelse var mit sympathetiske Ønske dernæst, at hun maatte potenseres i timelig Tilvær, vorde noget Stort og Ualmindeligt. Skete dette, var igjen mit Liv lagt under Beslag. — Forfærdelsens Katastropher behøver jeg neppe mere at føre op, de maae betragtes som tilbagelagte.

Uagtet denne lange Scala, er der dog Mening i min Existents. Hvad jeg hidtil har gjort indtil de sidste Breve er consequent. Jeg har forholdt mig aldeles stille, lydløs, som var der Intet foregaaet. Hvilken Anstrængelse det har kostet mig, fatter kun Den, som fatter mine Lidenskaber, Andre ikke. Hvor sandt siger ikke Heiberg i en mesterlig Novelle: den farlige Taushed: „Lad os have nok saa stærke Grunde til at anse et Menneske for ulykkeligt og sønderrevet i sit Inderste; viser han sig fattet, oprømt og munter, saa ere alle vore Grunde jagede paa Flugten, og vi troe hellere det vi see, end det vi vide." — Man har ofte nok leet ad Bjørnen, der slog sin Herre fordærvet for at jage Fluen bort. Det er ogsaa comisk, men Situationen kan let gjøres dyb tragisk. Sæt Bjørnen var vidende om, hvad Følgen vilde blive, hvis den brugte sine Kræfter, som den kun kan bruge dem, og sæt saa, at den saae sin Herre plaget, og den nu maatte sidde tvingende sig selv for ikke at gjøre Alt farligere. Det maatte være tungt og saare vanskeligt, thi det vidste den jo, at den sagtens kunde slaae Fluen ihjel.

Det er Skuespillerens Kunst, at skulle synes bevæget, medens han er rolig (er han virkelig urolig er det en Feil); det er den Indesluttedes Kunst at synes rolig, skjøndt han er bevæget. Er han ikke bevæget, rystet, saa er hans Kunst = 0 og han er ikke indesluttet.

d. 5. Juni. Morgen.

Idag for et Aar siden. Saa kunde jeg jo undgaae Vielsen og lægge en erotisk Forbindelse an, hvorpaa man har Exempler. Hun vil finde sig i Alt. Vil finde sig i Alt — men skal man da slet ikke spørge om, hvad det er man vil finde sig i? Saa fortvivlet bagvendt er Stillingen, at jeg med Lethed kunde lokke Forførelsen ud af hende. Men om hun nu ogsaa, ak! i sin Smerte, troer, at jeg let vil kunne finde en mere udmærket Pige; eller om hun troer, ak! i sin Vildfarelse, at jeg saa let kan glemme hende, og finde ny og ny Glæde paa anden Maade i Verden, bør hun da ogsaa troe, at jeg anslaaer min Ære saa lavt, at jeg for en Indbildnings Skyld vil forspilde, hvad der aldrig lader sig gjenvinde; thi Æren faaer jeg dog ikke igjen, eller sidst af Alt, snarere faaer hun sig en ny Forelskelse igjen. Men at gaae udenom Vielsen, hvad enten hun nu vilde finde sig deri eller ikke, hvad enten hun nu kunde stole paa min Troskab eller ikke, er i Ideen seet en Krænkelse. Og hun kan døe, og hun kan bringe et Mord paa min Samvittighed, og hun kan forbande mig, og hun kan afskye mig, og hun kan skrive et Epigram over mit Tungsind, naar hun er beroliget i en ny Forelskelse og jeg uforandret der, hvor hun indbildte sig at være: men krænkes skal hun ikke, og allermindst saaledes, at jeg bliver en Ridder derved.

Dersom der var et Menneske, jeg kunde henvende mig til, jeg vilde gaae til ham og sige: bitte, bitte, skaf mig lidt Mening i min Forvirring. Den forfærdeligste Mening er mig ikke saa forfærdelig, som Meningsløshed, og denne desto rædsommere, jo mere tankeløst den smiler.

* * *

Latteren explorerer i alle Retninger, og ved dens Hjælp og under dens falske Flag bringer jeg Alt paa Omtale, for at min Reflexion kan efterse Tanke-Veiene i hendes Sjel og Kræfterne. Saa meget indseer jeg vel, at hun ikke har den

egentlige ideale Foreſtilling om det at ſørge. Hun er i endelig Forſtand ſund, og det er dog ved Endelighed hun maa frelſes. Hun ſkal bringes til at blive modbydelig ved det Hele, ſaa ſkilles vi ad, ſaa lægger hun ſig til at ſove, ſaa ſover hun det ud, og ſaa er hun frelſt igjen for Tiden. Det er ikke Idealitetens Kræfter, hun ſtrider med, det er et endeligt Haab, hun holder faſt, og min Nærværelſe hjelper hende. Det at jeg er tilſtede og maa ſee derpaa giver hende ſelv en Betydning, ſom hun ikke vil have, naar jeg er borte.

Var jeg ikke ſikker paa mig ſelv, at jeg lider mere end hun, og vil komme til det, thi det Værſte venter mig, naar jeg ene har med mig ſelv at gjøre, ſaa vilde jeg ikke holde det ud. Dog gaaer det, og man kan vænne ſig til al Lidelſe. Hvad jeg gos for ſom for at gaae ind i en gloende Ovn, det vænnes jeg til. Vrøvlet og det Savlende lykkes mig ſaa overordentligt, at jeg hjemme maa gjøre de modſatte Bevægelſer, at det ikke ogſaa for mig ender med, at den hele Sag opløſer ſig i Galimathias. Havde hun Uendeligheden i ſin Sjel, ſaa laae Opgaven let, at være høimodig imod mig (o! miſundelſesværdige Vilkaar), at give mig min Frihed, at tage Smerten og faae en religieus Transport paa den, og ſaa gjøre mig til hendes Debitor, en Debitor i Forhold til Høimodighed. Det Vilkaar er budet, jeg har ikke turdet negte hende det; men ſandeligen, det havde været en forfærdelig Straf over mig. Hvad er al hendes Vrede og Foragt i Sammenligning med Høimodighed.

d. 5. Juni. Midnat.

Nebucadnezar.

(Daniel).

1. Erindringer af mit Liv, da jeg var et Dyr paa Marken, og aad Urter, jeg Nebucadnezar til alle Folkefærd og Tungemaal.

2. Var ikke Babel den ſtore Stad, den ſtørſte blandt alle Folkenes Stæder, jeg, jeg Nebucadnezar haver bygget den.

3. Ingen Stad var som Babel i Navnkundighed og ingen Konge som jeg ved Babel, min Herligheds Ære.

4. Mit kongelige Huus var synligt indtil al Jordens Ende, og min Viisdom var som en mørk Tale, hvilken ingen af de Vise kunde forklare.

5. Saa de ikke kunde sige mig hvad det var, jeg havde drømt.

6. Og det Ord kom til mig, at jeg skulde forvandles til at blive som et Dyr, der æder Urter paa Marken, medens syv Tider omskiftedes over mig.

7. Da samlede jeg alle mine Høvdinger med deres Hærskarer og havde Tilbud ude, at jeg maatte være forberedt, naar Fjenden kom, som Ordet betydede det.

8. Men Ingen vovede at nærme sig det stolte Babel, og jeg sagde: er dette ikke det stolte Babel, som jeg, jeg Nebucadnezar har bygget.

9. Nu hørtes en Røst pludseligen og jeg blev forvandlet hurtigen som en Qvinde skifter Farve.

10. Urterne vare min Føde, Duggen faldt paa mig, og Ingen kjendte mig, hvo jeg var.

11. Men jeg kjendte Babel, og raabte: er dette ikke Babel, og Ingen fornam mit Ord, fordi det blev som Dyrets Brølen, da det lød.

12. Mine Tanker forfærdede mig, mine Tanker i mit Sind, thi min Mund var bunden, og Ingen kunde fornemme Andet end en Røst i Lighed med Dyrets.

13. Og jeg tænkte: hvo er denne Vældige, Herren, Herren, hvis Viisdom er som Nattens Mørke og som Havets Dybde uudgrundelig,

14. ja som en Drøm, for hvilken han ene raader, og hvis Udtydning han ikke haver givet i noget Menneskes Magt, naar den er over Een pludseligen og holder Een med sine stærke Arme.

15. Ingen veed, hvor denne Vældige boer, at man kunde pege, sigende: see, her er hans Throne; saa man kunde reise

gjennem Landene til der sagdes: see, her er hans Herredømmes Grændse.

16. Thi han boer ikke ved mit Riges Grændse som min Nabo, ei heller fra det yderste Hav indtil mit Riges Grændser som en Omskandsning rundt om.

17. Og i sit Tempel boer han heller ikke, thi jeg, jeg Nebucadnezar haver taget hans Guldkar og hans Sølvkar, og lagt hans Tempel øde.

18. Og Ingen veed Noget om ham, hvo hans Fader var, og hvorledes han fik Magten, eller hvo der lærte ham hans Vældes Hemmelighed.

19. Og han har ingen Raadgivere, at man kunde kjøbe hans Hemmelighed for Guld, Ingen, til hvem han siger: hvad skal jeg gjøre, og Ingen, som siger til ham: hvad gjør Du.

20. Speidere har han ikke til at speide efter Leiligheden, at man kunde fange dem, thi han siger ikke: imorgen, men: idag, siger han.

21. Thi han gjør ingen Forberedelser som et Menneske, og hans Forberedelser give Fjenden ingen Frist, thi han siger: det skee, saa skeer det.

22. Han sidder stille og taler med sig selv, man veed ikke, om han er til, inden det er skeet.

23. Dette har han gjort imod mig. Han sigter ikke som Bueskytten, at man kunde undflye hans Piil, han taler ved sig selv, og det er udført.

24. I hans Haand er Kongers Hjerne som Vox i Smelteovnen, og deres Vælde som en Fjær, naar han veier den.

25. Og dog boer han ikke paa Jorden som den Vældige, at han kunde tage Babel fra mig og lade mig Lidet tilbage, eller at han kunde tage Alt fra mig, og være den Vældige i Babel.

26. Saaledes tænkte jeg i mit Sinds Ondskab, da Ingen kjendte mig, og de Tanker i min Hjerne forfærdede mig, at Herren, Herren var en Saadan.

27. Men da de syv Aar vare forløbne blev jeg atter Nebucadnezar.

28. Og jeg sammenkaldte alle Vise, at de skulde forklare mig denne Magtens Hemmelighed, og hvorledes jeg var bleven som et Dyr paa Marken.

29. Men de faldt Alle paa deres Ansigt og sagde: store Nebucadnezar! det er en Indbildning, en ond Drøm, hvo skulde formaae dette imod Dig.

30. Men min Vrede var over de Vise i det ganske Land, saa jeg lod dem nedhugge i deres Daarskab.

31. Thi Herren, Herren haver al Magt, som intet Menneske har den, og jeg vil ikke misunde ham hans Vælde, men prise den og være næst ham, fordi jeg haver taget hans Guldkar og hans Sølvkar.

32. Babel er ikke mere det navnkundige Babel, jeg, jeg Nebucadnezar ikke mere Nebucadnezar, og mine Hærskarer sikkre mig ikke, thi Ingen kan see Herren, Herren, og Ingen tage Kjende paa ham,

33. om han skulde komme, og Vagterne skulde raabe forgjeves, fordi jeg allerede var bleven som en Fugl i Træet eller som en Fisk i Vandet, kun kjendt af de andre Fisk.

34. Derfor vil jeg ikke være navnkundig ved Babel, men hvert 7de Aar skal der være Høitid i Landet,

35. stor Høitid blandt Folket, og den skal kaldes Omskiftelsens Høitid.

36. Og en Stjernekyndig skal føres gjennem Gaderne og være udklædt som et Dyr, og hans Beregninger skal han føre med sig, sønderrevne som et Knippe Hø.

37. Og alt Folket skal raabe: Herren, Herren, Herren er den Vældige, og hans Gjerning er hurtig som den store Fisks Spring i Havet.

38. Thi snart ere mine Dage talte, og mit Herredømme forbi som en Nattevagt, og jeg veed ikke, hvor jeg farer hen,

39. om jeg kommer til det Usynlige i det Fjerne, hvor den Vældige boer, at jeg maatte finde Naade for hans Øine;

40. om det er ham, der tager Livsaanden fra mig, at jeg bliver som et aflagt Klædebon, liig mine Forgængere, at han maatte finde Velbehag i mig.

41. Dette har jeg, jeg Nebucadnezar, gjort bekjendt for alle Folkefærd og Tungemaal, og det store Babel skal fuldkomme min Villie.

d. 7. Juni. Midnat.

Da jeg var Barn, var en lille Tørvegrav mig mit Alt: de mørke Trærødder, der hist og her ragede frem i det dybe Dunkle, vare forsvundne Riger og Lande, hver en Opdagelse mig vigtig som de antediluvianske for Naturforskeren. Begivenhed var der nok af, thi kastede jeg en Steen ud, hvilke uhyre Bevægelser frembragte den ikke, den ene Kreds større end den anden, indtil Vandet atter blev stille; og kastede jeg Stenen paa en anden Maade, da var Bevægelsen forskjellig fra hiin og i sig selv riig paa ny Forskjellighed. Da laae jeg ved Kanten og saae ud over dens Flade, hvorledes Vinden først midt ude begyndte at kruse Vandet, indtil den riflede Bølgegang forsvandt mellem Sivene paa den modsatte Side; da steeg jeg op i Pilen, som bøiede sig ud over Graven, sad saa yderligt som muligt, tyngede den lidt ned for at kunne stirre ned i det Dunkle, da kom Enderne svømmende til fremmede Lande, besteeg den smale Tunge, som løb ud og dannede en Bugt med Sivet, hvor min Flodholdtsbaad laae i Havn. Men fløi der nu en Vildand fra Skoven over Graven, vakte dens Skrig dunkle Erindringer i de adstadige Enders Hoved, begyndte de at slaae med Vingerne, at flyve vildt hen langs Fladen: da vaagnede der ogsaa en Længsel i mit Bryst, indtil jeg atter stirrede mig tilfreds ved min lille Tørvegrav.

Saaledes gaaer det altid, saa barmhjertig, saa rig er Tilværelsen: jo mindre man har, jo mere seer man. Tag en Bog, den maadeligste, der er skreven, men læs den med den Lidenskab, at det er den eneste, Du vil læse: Du læser tilsidst Alt ud af den o: saa meget, som der var i Dig selv, og mere læste Du Dig dog aldrig til, om Du saa læste de bedste Bøger.

Barndommens Tid er nu længst forbi, derfor har jeg maa-

ſkee ikke ſaa Meget at give til af i Henſeende til Phantaſi, ſaaledes er jeg forandret. Men min Betragtningsgjenſtand er ikke bleven meget ſtørre i Forhold til hvad et ældre Menneſke ellers har. Der er eet Menneſke, et eneſte, hvorom Alt dreier ſig. Jeg ſtirrer og ſtirrer ſaa længe paa denne Pige, til jeg producerer ud af mig ſelv, hvad jeg maaſkee ellers aldrig havde faaet at ſee, om jeg havde ſeet nok ſaa meget; thi deraf fulgte ikke, at min Inderlighed var bleven mig ſelv gjennemſigtig. Havde hun været ualmindeligt begavet i Aand, havde hun aldrig virket ſaaledes paa mig. Hun er mig netop nok i Anſvaret, og Anſvaret er igjen mit, og dog er det hende, der i dette Anſvar bringer mig min Inderlighed frem for Bevidſtheden. Jeg var meget for meget og meget for beſtemt udviklet, til at hun meddelende kunde have Indflydelſe paa mig, og hun var heller ikke udruſtet til at berige mig i aandelig Forſtand med nyt Indhold. Men for i ſidſte Inſtants at forſtaae ſig ſelv, gjelder det at komme i den rette Situation. Dertil har hun i Anſvaret hjulpet mig. I denne Henſeende er al min Lidelſe ligefrem en Begunſtigelſe. Anſvarets prøvende Stilhed lærer Een at maatte hjælpe ſig i Kraft af Aand; Bedrift, Handling, Virkſomhed, ſom ſaa ofte anpriſes og ſom fortjener det, kan dog let have en Tilſætning af Adſpredelſe, ſaa man ikke faaer at vide, hvad man mægter i Kraft af Aand, og hvad de mangfoldige ydre Impulſer forhjælpe Een til; man ſlipper ogſaa fri for mangen Forfærdelſe, der ikke faaer Tid til at naae Een, men det at ſlippe fra den er ikke at have overvundet den eller forſtaaet ſig ſelv. I Anſvaret vil hun fremdeles hjælpe mig, thi jeg bliver ikke færdig, hvor hun. Sæt hun blev en Andens og jeg fri, ſaa er jeg ikke færdig, jeg vilde have den Mulighed tilbage, at det pludſeligen gik op for mig, maaſkee foranlediget ved en Tænkers Veiledning, maaſkee ved et tilfældigt Ord, der ſtundom har ſtørſt Magt, at det pludſeligen gik op for mig, at der havde ladet ſig conſtruere et Ægteſkab af vort Forhold. Netop fordi jeg da i ſaa Fald ikke vilde have den ſympathetiſke Forfærdelſe for hendes Skyld, vil Smerten gribe mig igjen, men autopathiſk. Hvad vil

saa Ansvaret blive mig? Det vil netop blive mig min Trøst, og jeg vil netop i Ansvaret komme til at forstaae mig selv.

Seet fra dette Selvforstaaelsens Standpunkt fatter jeg vel, at jeg som Menneske er meget langtfra at blive paradigmatisk, jeg er snarere som et Prøve-Menneske. Jeg angiver med temmelig Præcision Temperaturen af enhver Stemning og Lidenskab; og idet jeg producerer min egen Inderlighed, forstaaer jeg disse Ord: homo sum, nil humani a me alienum puto. Men i human Forstand kan Ingen danne sig efter mig, og endnu mindre er jeg i historisk Forstand prototypisk for noget Menneske. Jeg er snarere som et Menneske kunde behøves i en Krise, en Prøveklud, Tilværelsen bruger for at føle sig for. Et Menneske, der var halvt saa reflekteret som jeg, vilde kunne faae Betydning for Flere, men netop fordi jeg er heel gjennemreflekteret faaer jeg slet ingen.

Saasnart jeg er udenfor min religieuse Forstaaelse, da er jeg tilmode som et Insekt maa være det, hvilket Børnene lege med, thi saa ubarmhjertigt synes mig Tilværelsen at have handlet med mig; saasnart jeg er i min religieuse Forstaaelse, forstaaer jeg, at dette netop har absolut Betydning for mig. Det, der da i det ene Tilfælde er rædsom Spøg, er i anden Forstand den dybeste Alvor.

I Grunden er Alvor heller ikke noget Enkelt, et Simplex, men et Compositum, thi det sande Alvor er Eenheden af Spøg og Alvor. Herom overbeviser jeg mig bedst ved at betragte Socrates. Naar man ret sindrigt efter en af Platos Opfattelser lader Socrates blive Eenheden af det Comiske og det Tragiske, saa er dette ganske rigtigt; men Spørgsmaalet bliver, hvori Eenheden er. En ny Digteart og andet Saadant kan der slet ikke være Tale om; nei Eenheden er i Alvoren. Saaledes var Socrates den alvorligste Mand i Grækenland. Hans Intellectualitet stod i et absolut Forhold til det Ethiske hos ham (ellers kan man blive alvorlig over Ubetydeligheder); hans comiske Sands var ligesaa stor som hans ethiske Pathos, derfor var han sikkret mod ikke selv at blive naragtig i sin Pathos;

hans Alvor var skjult i Spøg, derfor var han fri i den og trængte ikke til den mindste ydre Understøttelse for at være alvorlig, hvilket altid er et Indicium mod Alvorens specifike Værd.

Ved al umiddelbar Existents gjelder det, ikke at faae Modsætningen at see, thi da er det Umiddelbare tabt; i Aands-Existentsen gjelder det at holde Modsætningen ud, men tillige at holde den fra sig i Frihed. Den bornerede Alvor frygter derfor altid det Comiske og med Rette, den sande Alvor opfinder selv det Comiske. Var det ikke saaledes, saa var Dumhed den privilegerede Kaste i Henseende til Alvor. Men Alvoren er ikke Mediationen, det er Spas og et nyt Motiv for det Comiske. Mediationen har aldeles ikke hjemme i Frihedens Existents-Sphære, og kan kun paa en latterlig Maade fra Metaphysiken ville trænge sig ind der, hvor Friheden bestandigt vorder. Alvoren gjennemskuer det Comiske, og jo dybere nede fra den henter sig selv op, desto bedre, men den medierer ikke. Det, den vil for Alvor, anseer den forsaavidt ikke for comisk som den selv vil det, men derfor kan den gjerne see det Comiske derved. Saaledes luttrer det Comiske det Pathetiske, og omvendt giver det Pathetiske det Comiske Fynd. Den comiske Opfattelse vilde saaledes være den mest tilintetgjørende, der er dannet saaledes, at Indignationen er latent i den, saa dog Ingen mærker den for Latter. Vis comica er det ansvarligste Vaaben og er derfor væsentligen kun i Dens Haand, der har en aldeles tilsvarende Pathos. Den, der saaledes i Sandhed kunde gjøre en Hykler latterlig, vil ogsaa kunne knuse ham med Indignationen. Den, der derimod vil bruge Indignation, og ikke har den tilsvarende vis comica, han vil let forfalde til Declamation og selv blive comisk.

Men jeg sidder jo her og glemmer hende! Nei, visseligen ikke; thi Eenheden af det Comiske og det Tragiske vedgaaer mig meget. Min stridige Forstand har tidt nok villet hvirvle mig den hele Sag hen i Latter, men ud af denne Hvirvel har netop min tragiske Lidenskab viklet sig stærkere. Saaledes forstaaer jeg mig selv bedre, og forstaaer, at jeg netop har holdt

mig paa Alvoren i mit Forhold til hende. Havde det ikke været saaledes fra Begyndelsen, havde jeg ikke Skridt for Skridt seet det Comiske og under dets Opsyn bevaret mig det Tragiske, da vilde formodentligen, hvis det skeer, at hun bliver en Andens, enten en vis Lidenskabelighed (hvilken ikke er Alvor trods al sin Heftighed) eller Latteren (paa en ubeføiet Maade i sin Separation fra det Pathetiske) have faaet Magten over mig. Det er nemlig comisk, at jeg er en Skurk, og hun Den, som vil døe, nu da det viser sig omvendt. Men dette Stød kan jeg vel udholde, thi min Pathos er frelst lige fra Begyndelsen. Min Pathos stammer ikke fra hende eller fra hendes heftige Udbrud, den er min Sjels Inderlighed. Derfor kan Omskiftelsen ikke spille med mig, jeg holder Ideen fast, og det Comiske udenfra har ingen Magt over mig. At jeg har troet Alt, hvert et Ord af hende saa alvorligt, som det er et Menneske muligt, at jeg føler mig bunden derved saa fast som et Menneske kan det, er slet ikke comisk. Om hun slet ikke mente det, gjør her aldeles Intet til Sagen, om hun ligesom Jacob v. Thyboe siger: wir haben uns bedacht, gjør her aldeles Intet hverken fra eller til. Ja havde jeg troet det blot i Kraft af hende, fordi hun sagde det, havde jeg troet det i Tillid til hendes Vederhæftighed, saa var jeg comisk, og havde i en vis Forstand allerede været det. Men jeg har troet hende, fordi hun stod i det ethiske Forhold til mig, saa det var min Pligt at troe, jeg har ved mig selv givet hendes Ord Evighedens Vægt for mig, fordi jeg respekterede Forholdet, hendes Ord og Kjole har jeg ikke lagt mit Liv an paa. Derfor har jeg seet det Comiske ligefra Begyndelsen, og netop derfor kan jeg i al Evighed ikke blive comisk. Jeg kan frembringe det Comiske hvad Øieblik jeg vil, men jeg vil det ikke, og dette er Controllen for min Pathos, at den ikke er hæftig og blind — og derved comisk.

Saaledes staaer Sagen, selv i det Tilfælde, at hiint hvis skulde indtræde; jeg er og bliver uforandret.

d. 11. Juni. Midnat.

Idag har jeg seet hende. Dog nytter denne Seen mig ikke stort, thi jeg tør jo ikke troe, hvad man ellers anseer for det Sikkreste, mine egne Øine. Men idag begunstigede Situationen mig. Jeg gik med en Anden, idet vi mødte hende; jeg vidste, han kjendte hende ikke. Idet vi nærmede os, sagde jeg, hvad den Pige saae lidende ud. Det var nu vel en Usandhed, men hvad gjør man ikke for at faae Syn for Sagen. Han svarede aldeles apathisk: „det synes jeg slet ikke." Det er underligt nok at tale med et Menneske paa den Maade, jeg tvivler paa, at han nogensinde i sit Liv kommer for mig til at sige et Ord, der er saa betydningsfuldt, uagtet det for ham slet Intet betød. Herved blev det imidlertid ikke, vi havde Noget at tale om og gik derfor frem og tilbage paa Gaden; en halv Time efter kommer hun igjen fra en Boutique samme Vei tilbage. Idet hun gik os forbi, hvilket hun ikke kunde undgaae, da der ingen Tvergade var, og hun for sildig havde seet os, gjorde jeg ham igjen opmærksom, og da hun var forbi, sagde jeg: „Du havde virkelig Ret, hun saae jo næsten blomstrende ud." Han svarede ganske phlegmatisk: „ja det var jo hvad jeg sagde, men jeg kan ikke begribe, hvorfor Du bekymrer Dig derom." Det er underligt at tale med et Menneske paa den Maade; jeg tvivler paa, at han nogensinde vil gjøre en Bemærkning, der i den Grad streifer mig, og dog tænkte han ikke stort derved. Jeg forklarede ham, at det var en af mine Fornøielser, at agte paa Menneskenes Ydre for deraf at slutte til deres Indre. Saaledes vilde jeg nu gjerne indrømme ham, at hun den sidste Gang saae vel, ja fornøielig ud, men jeg var overbeviist om, at der paa hendes Gang maatte være hændt Noget, som havde frembragt denne Virkning, thi første Gang saae hun lidende ud. Han blev lidt vred og paastod, at han forstod sig ligesaa godt paa Ansigter som jeg, og hun havde seet eens ud begge Gange. Jeg stod som paa Gløder, at jeg havde forløbet mig; men for at frelse mig selv fra Indbildningens Snarer, naar den i Eensomheden skulde ville ængste mig med, at han kunde være bleven

opmærksom paa hende og senere saae at vide, at det var hende, vovede jeg det Yderste: ja vi skal snart faae Sagen afgjort; troer Du, at Du kan kjende hende igjen, thi det er jeg ikke sikker paa, uagtet jeg saae noget opmærksommere paa hende end Du, saa skaffe vi os i Forening Oplysning om hende. „Udflugter, svarede han, Udflugter blot for at faae Ret, hvor skulde jeg kjende hende igjen, da jeg kun saae ganske flygtigt paa hende, om jeg end saae nok til at indestaae for, hvad jeg har sagt.“ Det er underligt at tale med et Menneske paa den Maade; jeg tvivler paa, at han nogensinde vil sige et Ord, der saaledes løser min Bekymring som dette Ord, hvilket han dog netop sagde for at beholde Ret imod mig.

Dette var jo som en Syns-Forretning; han, jeg gik med, var i Sandhed en uvillig Mand. Altsaa tør jeg vel troe det. Naar man saaledes maa stjæle sig til det, saa skjønner man ogsaa ret derpaa. — At stjæle sig til Fornøielse, det lader sig høre, men ikke engang at turde være bekymret, at gaae paa Bekymringens Vei som Den, der gaaer paa forbudne — og hvis nu Resultatet havde været, at hun saae lidende ud, det havde jeg jo ogsaa maattet stjæle mig til.

d. 12. Juni. Morgen.

Idag for et Aar siden. Naar nu et Ægteskab lod sig construere tiltrods for min Indesluttethed, saa er jo Forbindelsen mit Ønske. Ganske vist, om jeg end ikke i dette Øieblik kan afgjøre, hvorvidt det er reent erotisk eller med en Tilsætning af Bevægethed over hendes Smerte i Forening med min Stolthed, hvilken hun i en vis Forstand har paa sin Side. Saa kunde jeg jo see at indbilde mig, at mit Brud med Ideen var priseligt, da det var for hendes Skyld, uden at bekymre mig om hende tage hende paa Lidenskabelighedens Ord, og saa have saa meget som muligt af den Glæde, jeg ønskede mig og som altid er i Besiddelsen af hende, og saa være angerløs og fri for alle Vidtløftigheder og Forfærdelser. Naar jeg seer bort fra Ideen,

staaer jeg mig meget godt derved. Og naar hun nu ikke blot vil finde sig i Alt, men takke mig derfor som for en Velgjerning, saa .... Jeg kan ikke udholde denne Forvirring. Hvor finder dog min trættede Tanke noget at hvile sig paa. Vilkaaret forandres, og Alt løber rundt for mig. Det var mit Ønske, at hun blev min, det bliver min Smerte at opgive det; det var min Pligt at blive i Forholdet, det bliver Noget at tære paa, at bryde et Pligtforhold — men Gud i Himlene frels min Forstand, frels mig fra Eet: lad mig ikke blive hendes Velgjører. Ganske uden Mening kan jeg ikke leve, lidt maa jeg have, det kan blive lidt nok. Lad mig blive hendes Morder, om saa skal være, jeg forstaaer da, at jeg har trængt frem, hvor jeg ikke burde vove mig, jeg kan, naar jeg anstrenger mig, forstaae, at det er den tunge Straf, der dicteres, og Bevidsthedens Tankeliv i mig kan endnu aande — men at være hendes Velgjører! Nei det er umuligt. Viig bort affindige Meningsløshed med dit smilende Fjæs, gjør mig elendig, men at der er Mening deri, men lykfaliggjør mig ikke i Nonsens. Kan jeg ikke gjøre det, uagtet det er mit Ønske, kan jeg ikke gjøre det, uagtet det er min Pligt, saa behøves der intet Mere, det Øvrige er ikke af det Onde men af Galskaben.

Der skee, hvad der vil, om jeg styrter idag, det er dog ikke saa forfærdeligt at gaae herfra maaskee med et Mordforsøg paa sin Samvittighed, som at leve som hendes Velgjører. Der maa være en Feil fra hendes Side; et saadant Vilkaar burde aldrig bydes mig. Det indeholder en Fornærmelse over os begge, thi det er som sagde det: Du elsker mig dog ikke, Du agter ikke Din Pligt, men Du er dog elendig nok til at lade Dig røre og jeg er svag nok til at ville dette.

Lider hun muligen af, at hendes Bryst besværes af qvalte Sukke, at hun ikke kan græde, saa lider min Bevidsthed af det samme, at den ikke kan komme til at aande ud, men stønner i qvalte Tanker og omkommer i Meningsløshed. Som Fisken, naar den ligger paa Strandbredden, forgjeves gisper efter

Havet, hvori den kan aande, saaledes gisper jeg forgjeves efter Meningen.

* * *

Hun lider, det er synligt, og Den, der seer det, er mig! Ingen Anden aner, hvad der foregaaer imellem os. Saa snart Nogen er tilstede, er mit Væsen som altid. Hun forholder sig stille, og jeg vaager med hundrede Øine over hvert Ord, der bliver talet, at der ikke pludselig skulde komme en Explosion. Ved at tale til Nogen vilde hun finde Lindring, men det vilde blot være en Køling, og de værste Symptomer vilde maaskee komme over hende i Eensomhed; hun har meget bedre af, at holde ud med mig.

En tilfældig Yttring kan forstyrre allermest. Naar man holder Alt omspændt med sine Beregninger, kan der pludseligen falde en Bemærkning, der rører ganske nær, uden selv at ane det. Igaar vare vi i Selskab. Over Bordet blev der Tale om Forlovelser. En Dame bemærkede: „at Forlovede altid skjemmede sig." Hvor δειτιχως! For hende og mig var det en ryslende Sandhed. Jeg vilde allerede til at see at distrahere Opmærksomheden fra denne Materie, at ingen yderligere Anvendelse skulde skee af denne Erfaringssætning, da continuerede en Herre den: men til Gjengjeld pleier man at blive feed, naar man er gift. Den ulykkelige Pige. Jeg beholdt dog forsaavidt Fatningen, at jeg saa let, som en Tungbevæbnet kan det, tilføiede: man har dog Exempler paa det Modsatte; og idet jeg nævnte en Mands Navn, der var nok til at fremkalde Latteren, sagde jeg: han har været gift 3 Gange, og dog er han magrere end jeg. Man behagede at lee; hun fik Tid at samle sig. Men en saadan Tortur fordærver baade Sjel og Legeme.

Forøvrigt er og bliver hun uden Resignation. Hun byder under og byder under, men at fatte Opgaven sympathetisk falder hende slet ikke ind. Naar hun er villig til at kaste sig hen som en Slavinde, som et Intet, som en Byrde, saa synes hun

sig at drive Resignationen til det Yderste. Gud veed den er ogsaa dreven paa den Maade uendeligt langt yderligere end jeg kunde taale at see det. Derimod enten kan eller vil hun ikke forstaae, hvad hun skulde gjøre, og at hun paa en uretfærdig Maade piner mig, da der deels aldrig har været Strid om hendes Elskværdighed, og deels en saadan Adfærd bestyrker mig i min Beslutning netop af Omsorg for hende.

Det, jeg frygter mest for, er, at hun dog i sin Indbildning har lavet noget Stort ud af mig. Hvis saa er, saa er denne Ydmygelse den værste af alle Ulykker. Her har jeg fundet en Grændse for mit Bedrag. Vilde jeg i Brøvlets Form tale om min Ubetydelighed, saa bestyrker jeg kun en saadan Indbildning, hvis den er der. Ligesom jeg derfor hver ottende Dag alvorligt opfordrer hende til at bryde af, saaledes har jeg ogsaa aabnet en lille Communication med min Inderlighed i Henseende til den sidste Mislighed. Næst efter det at blive hendes Velgjører rangerer den Absurditet, at jeg skulde være noget Stort og forsmaae hende. Det er kun et Øieblik, thi saasnart jeg har sagt det, at hun altid er god nok, begynder Brøvlet igjen. Jeg trøster mig i denne Henseende til, at hun, naar jeg har forladt hende, hos Enhver vil finde den Mening bekræftet, at der var ikke Stort tabt. I Henseende til min Hjerteløshed, at behandle hende saaledes, vil hun forhaabentligen ogsaa finde Bekræftelse i Enhvers Dom om mig.

Mageløst var det, om hun selv kunde bringes til eller falde paa at hæve Forbindelsen; da var hun sparet for den Ydmygelse. Jeg henkaster Vink derom, thi med heel Stemme og fuld Lidenskab tør jeg ikke tale derom, saa vilde hun opdage, hvor meget hun bestræstiger mig, og saa vilde hun forsøge alle Midler forfra; derfor maa jeg tale med halv Stemme og falsk Lidenskab.

d. 14. Juni. Midnat.

I Middelalderen frelste man sin Sjel ved at bede en Rosenkrands visse Gange, kunde jeg saaledes frelse min Sjel ved

at repetere for mig selv min Lidelseshistorie, saa var jeg for længe siden frelst. Er min Repetition maaskee ikke altid bedende, o! den ender dog helst i denne sidste Trøst. Dertil hjælper hun mig paa en egen Maade. Hvis jeg ikke skulde holde mig i Handlingens Lidenskab, hvis det var forbi, og jeg stille o: hvilende turde betænke det Hele, da vilde jeg sige, at hun har gavnet mig, idet jeg ydmyget ved at see hende kaste sig hen for mig, finder desto mere Glæde i at kaste mig selv hen under en Høiere. Hendes Ulykke var, at hun intet Høiere havde end et Menneske. Som Skriften siger, at en Afgud er Intet i Verden, saaledes kan det vel være, at jeg ender med at være slet Intet, netop fordi jeg var hende en Afgud.

Men hvor besynderligt var ikke det Hele, det er saa dialektisk skuffende, at det ligesom hvert Øieblik kunde blive borte for mig, saa jeg ikke havde forladt hende, fordi jeg elskede hende, men fordi jeg elskede mig selv! Jeg finder Alt saaledes som jeg ønskede det, hele hendes Omgivelse, som jeg efter Prøvelsen havde tænkt mig den. Den passer for mig som ingen anden, jeg kunde reise Verden rundt og maaskee ikke finde den saaledes mig gunstig. Fordres der til et Skridt, som gaaer forud for et Ægteskab, en Forstands-Overveielse, saa tør jeg sige, at jeg forsvarligen har prøvet mig for. Kun hende ønskede jeg ikke at fornærme ved Recognoscering. Jeg finder hende noget anderledes, end jeg havde tænkt mig; et lille Optrin hjælper paa os, og hun bliver i mine Øine elskeligere end nogensinde — og see! saa kommer hele Vanskeligheden fra min Side. Men er jeg da maaskee en Letsindig? Min hele Overveielse af hendes Forhold og af Familiens Individualitet før Skridtet beviser netop det Modsatte; og jeg tør give mig det Vidnesbyrd, at jeg med den redeligste Villie gik ind i Forholdet, forvisset om at vide, hvori Opgaven bestod, maaskee lidt stolt af at kunne løse den: at beherske min Indesluttethed i mig selv — og see! netop herpaa strander jeg, ikke saaledes, at jeg ikke kan gjøre det, men saaledes, at det er ikke det, der er Opgaven. Hendes Hengivenhed bliver efter hiin lille Begivenhed mere og mere

hensynsløs i sit Udtryk, og bliver mig netop Bevisset for, at min Indesluttethed er et absolut Misforhold, at hendes Forhold til mig vil blive for hende en Mesalliance, om hun end ikke forstaaer det. At det hænger saaledes sammen, er min Smerte, og dog kan jeg derfor ikke opgive min Indesluttethed. Har jeg brugt 15 Aar for at danne mig en Livs-Anskuelse og for at perfectionere mig i den, en Livs-Anskuelse, der baade begeistrede mig og laae ganske for mit Væsen, saa kan jeg ikke saaledes pludseligen gjøres om. Ja jeg kan end ikke sige hende, at jeg ønskede det, fordi et saadant Ønske er en aldeles ubestemmelig Bestemmelse, ved hvilken det vilde være meget letsindigt at disponere over hendes Liv. Forsaavidt hun af yderste Evne har kæmpet for at vise sin Hengivenhed, har hun netop af alle Livsens-Kræfter arbeidet sig selv imod.

Og nu indseer jeg tydeligen, at mit Tungsind gjør mig det umuligt at have en Fortrolig, og jeg veed jo, at det, Vielsen vilde fordre af mig, var, at hun skulde være det. Men det var hun aldrig bleven, selv om jeg havde aabnet mig nok saa meget, thi vi forstaae ikke hinanden. Dette ligger i, at min Bevidsthed har eet Udtræk mere. I den Melleminstants, der egentligen er det daglige Livs eller Virkelighedens, i den Melleminstants, hvori hun væsentligen har sit Liv og vel de fleste have deres, er jeg affindig. Først ad en lang Omvei bliver jeg igjen i en høiere Forstand som andre Mennesker tryg og beroliget. Sindssvag er jeg ikke, thi jeg kan godt hjælpe mig selv, jeg behøver ingen Fortrolig, jeg bebyrder Ingen med min Ulykke; det forstyrrer mig heller ei i mit Arbeide. I enhver Retning opsøger mit Tungsind det Forfærdelige. Nu griber det mig med hele sin Rædsel. Undflye det kan og vil jeg ikke, jeg maa holde Tanken ud; da finder jeg en religieus Beroligelse, og da først er jeg fri og lykkelig som Aand. Uagtet jeg har den mest begeistrede Forestilling om Guds Kjærlighed, har jeg tillige en Forestilling om, at han ikke er en Peernittengryn, der sidder i Himlen og føier Een, men at man i Tiden og Timeligheden maa være forberedt paa at lide Alt. Det er

min Overbeviisning, at det kun er en judaiserende Reminiscents, en forkleinende Partikularisme i Christendommen, eller sædvanlig Feighed og Dvaskhed, der mener at være i Forhold til Gud og at være fritagen for Sligt. Geskæftige geistlige eller verdslige Raad om at holde Forfærdelsen borte ere mig kun en Væmmelse, fordi disse Raad ikke forstaae, hvad det Forfærdelige er. Ja Den, der har travlt med at ville eller blev stor ved at ville Noget i denne endelige Verden, han gjør vel i og han har været nødsaget til at holde Forfærdelsen borte, at den ikke skulde forvandle ham hans Formaal til et Intet, eller forhindre ham i at naae det indbildte Store. Men Den, der i religieus Forstand vil, han skal netop have Modtagelighed for Forfærdelsen, han skal aabne sig for den, og har kun at agte paa, at han ikke bliver paa Halvveien, men at den fører ham ind i Uendelighedens Tryghed. Dette skeer lidt efter lidt med den enkelte Forfærdelse. Han bliver fortrolig med den, fortrolig med, at det vil hænde ham, hvad han mest frygter, men han bliver ogsaa øvet i at indøve denne Tanke i sin Forvisning om Guds Kjærlighed. Saa besøger Tanken ham maaskee af og til; men det varer kun et Minut, han er i samme Nu orienteret religieust i den, og det Hele forstyrrer ham ikke. Men saa kommer der en anden Forfærdelse, og han vrøvler ikke med Menneskene derom, men passer sin Gjerning, og det lykkes ogsaa med denne o. s. fr.

Hvis hun var bleven min, jeg er overbeviist om, at jeg paa Bielsens Dag vilde staae hos hende med den Tanke, at Een af os døde inden Aften eller med en lignende mørk Indbildning. Jeg indestaaer for, at hverken hun eller Nogen skulde mærke det paa min Mine. Beroliget i mig selv vilde jeg ogsaa være, men religieus beroliget, og Tanken havde jeg dog alligevel. See! dette er et Bedrag. Dersom jeg havde en Fortrolig, saa vilde jeg spørge ham saaledes: „Er det ikke en Skam, naar en Mand, der er tungsindig, martrer sin Kone med sine tungsindige Ideer?“ Og han vilde svare og med ham maaskee Alle: „jo, en Mand skal betvinge sig og derved vise, at han er Mand.“

„Vel," vilde jeg svare, „det er hvad jeg kan, jeg kan see ud som et smilende Haab; og dog er det jo netop det, jeg er strandet paa, thi det er et Bedrag, som Ægteskabet ikke taaler, hvad enten nu den respektive Hustru forstaaer det eller ikke." Og Ulykken er, at jeg selv troede det var Opgaven, indtil jeg lærte at indsee, at Vielsen er en guddommelig Protest derimod.

Tale med en Fortrolig kan jeg ikke. En Fortrolig vil ikke tænke min tungsindige Idee med den Lidenskab, som jeg, og altsaa heller ikke forstaae, at den bliver mig et religieust Udgangspunkt. For at leve i Fortrolighed med et andet Menneske fordres der, at man enten ikke har saadanne Tanker, at Eens Bevidstheds Verden ender ved det systematiske neppe græske mindre christelige Plankeværk: det Udvortes er det Indvortes og det Indvortes er det Udvortes, eller at man ikke har dem efter større Maalestok, end at de vige for hvad man kalder fornuftige Grunde. De fleste Mennesker have nemlig en Brøks-Forestilling om Livets Svigagtighed, men saa kommer Erfaringen og Sandsynligheden o. s. v. og klinker Stykkerne sammen, og saa ere de trygge og have fornuftige Grunde derfor. Dette veed jeg selv meget god Besked om. En ældre Kone havde engang faaet den Idee, at hun vilde blive levende begravet. Hun betroede sig til mig. Ganske rigtigt hun havde tænkt sig 3 Forsigtighedsmidler; men da hun var tungsindig bekymret, havde ganske rigtigt Bekymringen taget dem alle 3 fra hende igjen o: hun kunde tænke Muligheden af, at de ikke strakte til. Havde hun nu ikke været tungsindig, saa var hun bleven lykkaliggjort i den Forvisning, at der gives saadanne Klogskabsregler og uskatteerlige Sandheder, der kunne betrygge et Menneske Noget i Endeligheden. Nu maatte jeg hjælpe hende til at lykkaliggjøres i dette Galimathias; thi da jeg indsaae, at Uendeligheden maaskee aldeles vilde forstyrre hende, valgte jeg Endeligheden. Selv havde jeg engang været plaget af den samme Idee, og var da rigelig forsynet med Forsigtighedsregler. Mig havde denne Overflødighed ikke hjulpet, thi mit Tungsind havde taget den fra mig, indtil jeg fandt Trost i Uen-

deligheden. Jeg tænkte hende nu et 4de og et 5te Forsigtigheds-Middel til, som hun ikke havde drømt om, og hun var hjulpen og har altid takket mig; men jeg har aldrig vidst, om jeg skulde lee eller græde derover.

Skulde jeg nu være gift og min Kone være min Fortrolige, hvad saa? Jeg vil tænke mig, at det var hiin gamle Kones tungsindige Idee, der plagede mig, og det var i Lidelsens Tid, inden jeg havde faaet mig perfectioneret. Jeg vilde altsaa tale og indvie hende deri. Egentligen vilde hun nu vel lee, thi det vilde være hende ubegribeligt, hvorfra et Menneske kunde faae saadanne Ideer. Dersom nu mit Tungsind ikke for mig bestandigt var Udgangspunktet for en religieus Satisfaction, dersom det var et tomt Grillefængeri, hvoraf Intet resulterede, saa vilde maaskee netop denne uskyldige Latter være det mest Helbredende; thi en elskværdig Ungdommelighed har ogsaa en stor Magt. Men den religieuse Fyldestgjørelse er mig mere værd end al Ungdommelighed, og derfor vilde det ikke hjælpe uden til, at jeg veemodigt glædede mig over hendes Lykke, som jeg dog ikke begjærer. Men tale skal jeg, thi at tie var mig det Letteste. Saa vilde hun vel blive bekymret, og nu skulde hun da forsøge sig i de fornuftige Grunde. Lad hende nu udtænke 5 Forsigtigheds-Midler, og det skal nu være hendes Dialektik, der skal tage Luven fra min. Det Hele bliver mig saa tydeligt, at jeg vil høre hendes Stemme, for ret at forvisse mig om, at jeg har gjort Ret i at forhindre, at jeg kom til at høre den. Hun vilde da nævne de fire Forsigtighedsmidler og saa vilde hun sige: „og endeligen har Du jo mig, jeg som da vilde gjøre Alt for Dig, tro mig, om det kan forjage de mørke Tanker, tro mig, jeg lover Dig det, det skal ikke skee, der skal blive gjort Alt, som var min Sjels Frelse afhængig af denne Sag — og vær saa glad igjen.“ Mig synes, at denne Situation maatte kunne bringe Stene til at græde. Den stakkels Hustru! hun har tænkt Alt, hvad hun kan hitte paa; siger jeg hende imod, saa troer hun, at jeg ikke har den Tillid til hende, at hun er den, hun vil synes, og det bedrøver hende; og paa den anden Side:

dette er altsaa den Dialektik, der skal binde mig. Selv den simpleste Indvending, der da vil falde Enhver ind, at hun jo kunde døe før jeg, vilde hun ikke forstaae, thi netop fordi det hører hende væsentligen til at vente alt Lykkeligt, og i denne Umiddelbarhedens Haab og Tro og Tillid har sit Sikre i Livet, saa vilde hun tale af sit inderste Hjerte, naar hun sagde: hvor kan Du dog troe det, nu da jeg veed, hvor meget det er Dig magtpaaliggende, at jeg saa skulde døe før Dig o. s. v. Hun vilde igjen bringe Stene til at græde, ved sin sande inderlige Bevægethed, men paa den anden Side: dette er altsaa den Dialektik, som skal binde Den, der i 15 Aar Dag og Nat har perfectioneret sig i at tumle Tanker dialektisk, som Araberen den snysende Ganger, som Jongleuren spiller med de skarpe Knive. Hvad vilde saa Enden blive? At jeg ikke kunde udholde at see hende bekymret, ikke nænne at lade hende gaae hen i den Krænkelse, at jeg ikke havde Tillid til hende. Og hvad saa? Saa lod jeg en Dag gaae imellem, saa iførte jeg mig Bedraget, saae saa venlig ud som muligt, og sagde til hende: „ja min Kjære, det er som Du sagde, jeg har jo Dig, og Du har dog overbeviist mig, om ikke ved Dine Grunde, saa ved hvad Du sagde om Dig selv.“ Og saa seer hun saa lykkelig og fornøiet ud, hun mit Øies elskede Lyst — og jeg har bedraget hende. Og dette kan jeg ikke udholde, fordi jeg i hendes Sted ikke kunde udholde det, og fordi jeg vil og skal ære hende ved at elske hende saa høit som mig selv, hvilket jeg kun gjør ved at forlade hende. I Forholdet til andre Mennesker er Bedraget tilladeligt; thi de ere ikke bundne til mig, ikke guddommeligen indsatte til mine Fortrolige, og ere de kjede af mig, kunne de jo gaae, hvad hun ikke kan, naar hun engang maaskee dunkelt fatter Misforholdet. — Om jeg virkelig var beroliget, da jeg talede saaledes til hende, gjør Intet til Sagen, thi havde jeg været beroliget, var jeg bleven det i mig selv. I saa Fald viser Misforholdet sig atter. For hende kan en tungsindig Idee ikke faae den Betydning, at den bliver Udgangspunkt for en religieus Fyldestgjørelse. Om hun har een Mening om et Theaterstykke,

jeg en anden, om Menings-Forskjelligheden maaskee viste, at jeg var en Æsthetiker, hun intet mindre, gjør slet Intet for at constituere et Misforhold, og hvis det kom derpaa an, skulde jeg med Glæde opgive min Mening for hendes Skyld. Men Tungsindets sære Ideer opgiver jeg ikke, thi disse, hvad maaskee en Trediemand vilde kalde Nykker, disse, hvad hun deeltagende maaskee vilde kalde sørgelige Indfald, kalder jeg Nykkere: naar jeg blot følger dem og holder ud, da føre de mig til Uendelighedens evige Vished.

I min Eensomhed ere disse Ideer mig derfor kjære, om de end forfærde mig; de have stor Betydning for mig og lære mig istedenfor at ville lykønske mig selv til og lykfaliggjøre Menneskeheden i mageløse Opdagelser paa det religieuse Gebeet, i Stedet derfor til min egen Fornedring ligesom at opdage og uendeligt tilfredsstillet at nøies med det Allersimpleste. — I Begrebet Gudsfrygt ligger ogsaa, at man skal frygte ham; og er det farligt for et Menneskes Sjel at gjøre Gud til en Despot, saa er det ogsaa farligt for hans Religieusitet spekulativt at gjøre Gud til et reduceret Subjekt; og er det ængstende for et Menneskes Sjel, om Gud var indesluttet i evig Taushed, saa er det ogsaa farligt spekulativt at revidere Guds Regnskaber eller prophetisk at ride Herredage ind i Verdenshistorien. Hvoraf kommer det vel, at paa de afsides Steder, hvor der er en halv Miil mellem hver lille Hytte, er der mere Gudsfrygt end i de larmende Byer, at Sømanden har mere Gudsfrygt end Indvaaneren i Kjøbstaden, hvoraf vel uden deraf, at hine opleve Noget, og opleve det saaledes, at der ingen Udflugter er. Naar Natte-Stormen raser og et hungrigt Ulveskrig lyder varslende deri, naar man i Høysnød har frelst sig paa en Planke, det vil sige, skal reddes paa et Halmstraa af den visse Undergang, og man altsaa ikke kan sende Bud til den næste Hytte, fordi Ingen tør vove sig ud i Natten, og man altsaa kan spare at skrige: saa lærer man at slaae sin Sjel til Taals i noget Andet end i Tillid til Nattevægtere og Gensdarmer og Virkningen af et Nødskud. I de store Stæder ere baade

Menneskene og Bygningerne klinede altfor nær op til hinanden. Skal man der ret faae et primitivt Indtryk, maa der enten Begivenhed til eller man maa have en anden Vei, som jeg har den i mit Tungsind. Hvis ikke, saa er der Fare for, at et Menneskelivs Udbytte bliver dette: han var ung og husker endnu mange fornøielige Indtryk fra hiin Tid, mange glade Dage, saa blev han gift, og Alt gik vel, kun eengang blev han meget syg, og der gik strax Bud efter Læge, i Skyndingen hentede man den første den bedste og saa kom Professor D., og man lærte i ham en saare omhyggelig Læge at kjende, som derfor blev Husdoktor, ogsaa i Pastor P. fandt man en alvorlig Sjelesørger, hvis dybe Religieusitet og Inderlighed man var mere forvisset om end om sin egen Religieusitet, hvorfor man fik ham kjærere Aar for Aar, saa lærte man flere deeltagende Familier at kjende, sluttede sig til dem, og saa døde man. Og hvorfor skulde det ikke være skjønt at have havt en lykkelig Ungdom, og at mindes den, hvorfor skulde det ikke være glædeligt, at have lært Professor D. og Pastor P. at kjende, men skal dette være Maximum naar Alt er hørt — saa vilde jeg hellere hverken have ulciliget Professoren eller Pastoren, men have hørt Ulvenes Tuden og lært Gud at kjende.

I Elskovs-Fortællinger er ofte det Bud, som den Elskende bruger, en Dværg, en Vanskabt, en gammel Kjelling, hvo skulde troe det var et Elskovsbud: saaledes er mig mine tungsindige Ideer et Bud, fra hvad der var min første Kjærlighed, fra hvad der altid maa blive mig min eneste. De forfærde mig, men de have aldrig faaet Lov af Udsenderen, at tilintetgjøre mig, at svække min Aand, at lade mig falde andre Mennesker til Besvær. Om det skal skee, veed jeg ikke, om det skal skee strax eller snart, veed jeg ikke, thi saa var jeg ikke tungsindig, men dette veed jeg, at de have ført mig hen til den saligste Vished — og saa kan det jo være det Samme med Befordringen, „om man kommer hinkende, kommer linkende, uden Skinnets forlystende Prang.“ Selv i dette Øieblik overvælder denne Tanke mig, at jeg har kunnet holde ud. O! i Eensomheden

ønsker jeg aldrig Døden. Jeg forstaaer ikke, hvor Menneskene pludseligen kunne blive saa dorske, at de ønske Døden. Tvertimod jo mere det fortner om mig, desto mere ønsker jeg at leve, for at holde ud med mig selv, for at see, om min Begeistring var et løst Ord eller en Kraft, om det var den stærke Drik, der skummer ved sig selv, eller Skillingsøllet, der ogsaa skummer — ved en fremmed Tilsætning. Og kan man forstaae, hvorledes det for Den, som kæmper for at blive Konge, kan være forfærdeligt at tænke Dødens ubeleilige Komme just da han var Maalet nærmest, saa kan jeg forstaae, at Den, hvis Liv rørtes fra Grunden, at Den, der ingen Fortrolig har ved sit Bryst og ikke impressa vestigia for sin Fod, anseer det for ham vigtigt, at Døden ikke kommer og gjør ham det umuligt at faae at vide, om der ad den Vei lod sig trænge frem eller et Blendværk bedaarede ham, om hans Beslutning, der forsagede al Declamation, var ligesaa fuldt Snak som den Declamerendes.

d. 18. Juni. Midnat.

Er jeg da skyldig? Ja. Hvorledes? Derved, at jeg har begyndt, hvad jeg ikke kunde realisere. Hvorledes forstaaer Du det nu? Jeg forstaaer det nu tydeligere, hvorfor det var mig umuligt. Hvilken bliver da min Skyld? At jeg ikke tidligere har forstaaet det. Hvilket er Dit Ansvar? Enhver mulig Consequents for hendes Liv. Hvorfor enhver mulig, thi dette synes jo en Overdrivelse? Fordi her ikke er Tale om en Begivenhed, men om en Handling og et ethisk Ansvar, hvis Consequentser jeg ikke tør væbne mig imod ved at være modig, da Modet netop bestaaer i at aabne sig for dem. Hvad kan tjene til Din Undskyldning? At hele min Individualitet disponerede mig til, hvad jeg overalt bestyrkedes i, og hvad jeg, hvis jeg søgte en Fortrolig, vilde finde bekræftet: „at en Tungsindig ikke skal plage sin Hustru med sine Lidelser, men slutte dem inde i sig selv som en Mand.“ Hvilken er Din Trøst? At jeg, idet jeg

erkjender denne Skyld, tillige aner en Styrelse i det Hele. Netop fordi jeg efter bedste Evne havde betænkt den Sag, og handlet saa redeligt, som det var mig muligt, i Kraft af det Erkjendte, netop derfor seer jeg en Medvirken, der har ledet mig hen paa et Punkt, hvor jeg forstod mig selv, som jeg maaskee ellers aldrig havde gjort det, men lærte det ogsaa paa en Maade, at jeg ikke skal hovmode mig. Hvilket er Dit Haab? At det kan tilgives, om ikke her saa dog i en Evighed. Er der ingen Mislighed med Hensyn til denne Tilgivelse? Jo der er den, at jeg ikke har hendes Tilgivelse; og hun er og bliver en Melleminstants, en berettiget, der ikke tør forbigaaes. Hendes Tilgivelse kan vel ikke retfærdiggjøre mig evigt, saa lidet som et Menneskes Uforsonlighed kan skade Andre end dette Menneske selv, men hendes Tilgivelse hører med i en guddommelig Forretningsorden. Hvorfor har Du den da ikke? Fordi jeg ikke kunde gjøre mig forstaaelig for hende; det havde jo været langt lettere blot at skaffe mig den, og saa at fritages for den rædsomme Svæven, i hvilken jeg kun finder Fodfæste ved at overtage Ansvarets yderste Mulighed. Derom spørges Dig ikke, om hvad der er letteſt eller sværeſt, thi man kan ogsaa vælge Uret, skjøndt man vælger det Sværeste; hvorfor har Du den da ikke? Fordi jeg ikke kunde faae den. Da jeg hævede Forbindelsen med hende ved min Skrivelse, androg jeg derpaa. Dette vilde hun ikke forstaae, og nødsagede mig derfor til at bruge det eneste Middel, der var tilbage for at frelse hende: at sætte Bedragets Misforstaaelse imellem os. Min Fortsaren dermed viste mig, at Bedraget selv egentligen udtrykte Sandheden: at hun slet ikke forstod mig. Hendes Mening om mig var, at jeg havde mere Lyst til Verden, at jeg vilde have min Frihed, fordi Forholdet blev mig for trangt. Netop fordi dette var hendes Mening krænkede det hendes Stolthed, derfor var hun hensynsløs i at bruge ethvert Middel. Min Gjenvindelse for hende maatte da væsentligen beroe paa, at jeg førtes tilbage til Pligten og rørtes sympathetisk. Havde jeg nu talt ligefrem og sagt: Forholdets Opretholdelse er mit eget Ønske

— saa havde jeg ikke faaet Lov at sige mere, men hun havde jublet omtrent saaledes: „O! Kjære, Du veed ikke, hvor lykkelig Du gjør mig. Det er Dit eget Ønske; ak! jeg havde opgivet Troen derpaa og lært at nøies med mindre, indtil det igjen blev Dit Ønske, men saa er jo Alt godt, ja mere end godt, udmærket: Du ønsker det og jeg ønsker det, saa er jo enhver Hindring borte." Hvad vil dette sige? Det vil sige, hun forstaaer mig slet ikke. Saa valgte jeg ikke at gjøre mig forstaaet, men forstaaelig for hende: at jeg var kjed af hende, en Bedrager, et Vrøvlehoved. Hendes Frelse beroede paa, at jeg holdt dette fast. Men hvad vilde det saa sige pludseligen at bede om hendes Tilgivelse? Det vil jo lyde som at gjøre Nar af hende. Det Ord: Tilgivelse imellem os lægger Alt religieust an. At fralliste hende en Tilgivelse, er dog ikke hvad der forlanges af mig. Skulde jeg da tale, saa maatte jeg vedgaae min Feil, men ogsaa, hvis det skulde blive Alvor, maatte hun kunne forstaae min Berettigelse. Saasnart da Talen begyndte, vilde hun indskrænke sig til at forstaae den første Halvdeel, og derpaa Intet forstaae af Resten, det vil altsaa sige, ogsaa misforstaae det Første. Kunde jeg være bleven hende forstaaelig i hele min Construction, og altsaa hendes Tilgivelse blive noget Andet end en Komedie-Situation, saa var hendes Adfærd imod mig saa oprørende, at hun snarere trængte til min, og saa har jeg gjort tilstrækkeligt ved hiin Billet. Men som Sagen stod, vilde enhver Yttring i Retning af Sandheden kun bidrage til at gjøre de to Maaneder endnu længere, thi hun vilde derved ledes til at blive hæftigere og hæftigere i sit Anløb, — uden dog at vinde Noget. Forsaavidt ere de alvorlige Ord, jeg skjult indblandede i Confusionen, det jeg mest har at bebreide mig. Tilgivelsen har jeg altsaa ikke. En officiel Tilgivelse mellem Tvende, der ikke forstaae hinanden, er en tom Cerimoni og ligesaa mislig som en skriftlig oprettet Kontrakt mellem To, af hvilke den ene ikke kan skrive eller læse Skrift. Den større gjensidige Betryggelse det er at have det skriftligt fremfor en mundtlig Overeenskomst, forsvinder paa en dobbelt Maade: Den, der ikke

kan læse Skrift, har kun hvad han har hørt at holde sig til, om det staaer der saaledes som det blev forelæst ved han ikke, og hans Underskrift bliver intetsigende; den Anden har det Byrdefulde i at skulle indestaae ene for Begge, uagtet jo Dokumentet skulde være gjensidigt. Saasnart jeg skulde have en virkelig Tilgivelse, maa hun kunne sætte sig ind i min Tilstand, ellers bliver hendes Tilgivelse ligesom en skriftlig Erklæring af Den, der ikke kan læse Skrift, ja hendes Tilgivelse er endnu mindre, fordi Den, der ikke kan læse Skrift, derfor meget godt kan forstaae, hvorom Talen er, men en Tilgivelse af Den, der ikke kan eller ikke vil forstaae, hvorom Talen er, er ligesaa intetsigende som en Bevilgning paa en Ansøgning af Den, som ikke ved, hvorom det er der ansøges. See! derfor har jeg ingen Tilgivelse. Jeg har troet at ære hende mere ved ikke at franarre hende en saadan, jeg har gjort, hvad jeg troede at skylde hende, eller rettere det er paa hendes Vegne skeet: Tilgivelsen er bleven mig gjort saa vanskelig som muligt. Mit Brud med Virkeligheden var af den Beskaffenhed, at det er en simpel Consequents, at en egentlig Tilgivelse af hende er utænkelig, thi denne vilde netop bestemme mig i Continuitet med Virkeligheden.

Dette er Sagens Stilling i Tiden. Hvad Evigheden angaaer, da er det mit Haab, at vi der ville blive hinanden forstaaelige, og at hun der vil tilgive mig. I Tiden bliver det en dialektisk Braad i min Smerte, der saarer mig paa mange Maader, fordi den forstyrrer min Livs-Anskuelse saavel i Retning af Sympathi som i Retning af Bedraget. Der er noget ængstende i, at et Bedrag, om det end er nok saa fromt og velmeent, skal have den Magt; og den Mulighed vil jo altid blive tilbage, at Bedraget kan faae en epigrammatisk Kraft til at satirisere. Det mest Poetiske er ogsaa det mest Ethiske. Det vilde af hende være mest poetisk at blive mig hengiven eller at blive sig selv tro i sin Forelskelse, og dette vilde ogsaa være den forfærdeligste Hævn over mig. Enhver prosaisk Hævn gjør eo ipso mit Ansvar lettere, fordi den er mindre ethisk.

Hvor er Tilværelsen saa consequent! Der er ikke Noget

sandt i een Sphære, som ikke er det i den anden. Hvilken dyb Alvor, at Tilværelsens Love ere saadanne, at Enhver maa tjene dem enten han vil eller ei. Den Styrelse, der fordrer Forsonlighed af ethvert Menneske, veed ogsaa at hævde sig, thi netop naar den Enkelte vil hævne sig selv, bliver Sagen letteſt for den Skyldige; og paa den anden Side naar den Fornærmede vælger Forsonligheden, da lægger Styrelsen Hævnens Eftertryk i denne Mildhed. Cæsar har udført mangen berømmelig Daad, men selv om der ikke var opbevaret andet om ham end et eneſte Ord, han skal have sagt, vilde jeg beundre ham. Da Cato havde aflivet sig selv, skal han have sagt: „der frarev Cato mig min skjønneſte Seier, thi jeg vilde have tilgivet ham."

Min Fordring til Tilværelsen er, at den vilde lade det vorde tydeligt, om jeg var hildet i et Selvbedrag eller jeg elskede trofast, trofastere maaskee end hun. Hvor længe jeg skal holde ud, vides ikke. Er Oraklets Tid end forlængst forsvunden, der er dog Eet, hvorom det eenfoldigſte og det dybsindigſte Menneske maa, naar han taler derom, tale gaadefuldt, det er: Tiden. Det er dog unegtelig den vanskeligſte Gaade, som jo skal være den dybeſte Viisdom, at indrette sit Liv som var den Dag idag den sidſte, i hvilken man levede, og tillige den førſte i en Aarrække.

d. 19. Juni. Morgen.

Idag for et Aar siden. Dog disse Taarer, der pine sig frem i hendes Øine, pine Umuligheders Mulighed frem i min Hjerne. Er det end en overflødig Cerimoni, jeg kan dog ikke lade det være. Altsaa jeg raaber ud i Verden, om Nogen skulde høre mig: jeg byder, jeg byder mit halve Liv for et halvt Aar lykkeligt med hende, jeg byder det for 14 Dage, jeg byder det for Bryllupsdagen — skeer der intet Hammerslag?

Nei! — Men paa Arbeide maa jeg. Den, der er dømt paa Livet, bruges til livsfarligt Arbeide, saaledes er det ogsaa med mig og mit Arbeide.

Idag faldt der den mærkeligste Replik af hende, jeg nogensinde har hørt. Det var i en vis Forstand truffet lige i Hjertet. Naar der ved en Skiveskydning pludseligen falder et Skud i Centrum, saa bruger Marqueuren den Forsigtighed, først at erkyndige sig, om det ikke var et Vaadeskud, et Skud hen i Veiret, et Skud uden Sigte, et Gevær maaskee der gik af, uden at Nogen skød. Hun sagde til mig, at hun troede egentligen, jeg var gal. Men saa seer man efter, og det var et vildt Skud; og der er maaskee intet Ord af hende, der tydeligere har viist mig vor Forskjellighed. Ja vist er en Tungsindig i en vis Forstand gal, men der skal megen Dialektik og megen Pathos til for at fatte denne Galskab. Den, der siger det omtrent som man vilde sige om en Mand, der gik lidt latterligt paaklædt: aah! han er gal, viser eo ipso, at der ikke er Spor af Anelse om hvad det egentligen er. Det Hele var blind Allarm. Det var et hidsigt Udbrud, som i en Fart ikke vidste at sige Andet. Og lidt hidsig er hun af og til. Hun siger, at jeg er ondskabsfuld, ikke god. Det sagde hun igjen igaar. Sligt er et ønskeligt Incitament for min Pasiar, der strax greb det. Ja jeg seer det nu, vi forstaae hinanden. Sagen er ganske simpel. Du giver blot en Erklæring omtrent saaledes: for Livs og Døds Skyld erklærer Undertegnede, at jeg vel føler Agtelse, siger og skriver Agtelse ... eller hvad det var jeg vilde sige, det var jo Agtelse, Du ikke føler, Alt løber surr for mig, i Romanen er det, man vel har Agtelse; altsaa: at jeg ingen Agtelse føler, og da den sande Kjærlighed, den egentlige Kjærlighed ikke kan tænkes uden Agtelse saa o. s. v. Det kan som Du seer gjøres paa begge Maader. Naar nemlig Agtelse og Kjærlighed slaae sig sammen mod et Menneske, saa god Nat Ole, derimod kan man saavel ved Hjælp af Agtelsen alene som ved Hjælp af Kjærligheden komme ganske godt derfra. Naar man nemlig betænker, hvad Agtelse egentligen er ... Her blev jeg afbrudt. Hun kan ikke lade være at lee, naar jeg rigtigt slaaer stort paa i Galimathias. Dette trøster mig. I Grunden lider hun mindre derved end jeg, som paa en saa fortvivlet Maade skal arbeide hende løs.

d. 24. Juni. Midnat.

End ikke hvad jeg her skriver er dog min inderste Mening. Saaledes kan jeg ikke betroe mig til Papiret, om jeg end i det Skrevne seer den. Hvad kunde der ikke skee? Papiret kunde komme bort, der kunde komme Ildløs hvor jeg boer, og jeg leve i Uro, om det var brændt eller om det var til, jeg kunde døe og altsaa efterlade mig det, jeg kunde gaae fra Forstanden og mit Inderste være i fremmed Vold, jeg kunde blive blind, ikke selv finde det, ikke vide, om jeg stod med det i Haanden uden ved at spørge en Anden, og ikke vide om han løi, om han læste hvad der stod der eller noget Andet for at forske mig ud.

Erindre det kan jeg og hurtigere end den korteste Deel af et Øieblik. Lessing har dog Uret naar han siger, at det Hurtigste, hvad der er hurtigere end Lyden og Lyset, er Overgangen fra Godt til Ondt; thi endnu hurtigere er das Zugleich det Paaeengang. Overgangen selv er jo dog en Tid, men det, der er paa eengang, er hurtigere end al Overgang. Overgangen er dog en Bestemmelse af Tid, men den Jil, i hvilken hvad der engang var og aldrig er glemt er nærværende, uagtet det jo var nærværende, denne Jil er det Hurtigste af Alt; thi den er saa hurtig, at det jo kun var en Skuffelse, at det var borte.

d. 26. Juni. Morgen.

Idag for et Aar siden.

Jeg byder mit hele Liv for Bryllupsdagen; og vi er jo To. Nei! det er vi ikke, thi hun byder ikke saaledes, hun vil stride men ogsaa have en Fremtid. Det forstaaer sig, hun skal heller ikke lade sin Ære og sin Stolthed i Stikken. Intet Hammerslag.

Iforgaars gik Passiaren ufortrødent som altid. Vi talte om min Afskedigelse, og at det var det klogeste, hun kunde gjøre, naar jeg skulde raade. Følgen vilde blive, at jeg snart vilde

fortryde det og komme igjen som en vaad Hund. Dette Raad optog hun med det laconiske Svar: jo! og med det Tilføiende: nei jeg troer Dig ikke over en Dørtærskel. Jeg saae deraf, hvor ringe Tanker hun dog i Grunden har om mig, og hvilken misforstaaet Overtro hun har paa Betydningen af sin personlige Tilstedeværelse. Det er en Lykke. Men som nu Passiaren gaaer allerbedst, bryster hun i Graad. Den, der er i Fortvivlelsens Nød, har altid overnaturlige Kræfter, og derfor blev min Mine aldeles uforandret. Derpaa sagde hun: lad mig græde, det lindrer. I Loven er al Tortur forbuden; sandeligen dette er en forfærdelig Tortur. Men jeg maa respektere Argumentet, kun ikke saaledes, at det forstyrrer mig. Og der er da ogsaa en Trøst i, at jeg ikke har unddraget mig Synet af, hvad ellers et Menneske i min Stilling, naar han dog skal træde af som en Foragtelig, pleier at fritage sig for. Saa kom Passiaren igjen i Gang, og det betyder vistnok ikke saa meget for hende som for mig.

Ikke at turde sige et alvorligt Ord, thi det var jo dog Affindighed, om jeg den Skyldige vilde formane eller trøste, men er det ikke ogsaa affindigt, at jeg sidder og seer derpaa! Men det Gode derved er, at det er min Nærværelse, der giver hende et Incitament til, om end mod sin Villie, at yttre sig saaledes. Naar jeg er borte, gjør hun det neppe og føler maaskee ikke Trang dertil.

Lad saa en Tredjemand have været Vidne til denne Situation! Lad Een, der aldrig gjorde Andet end skrive Gaader, og Een, der blev en Olding ved at gjette Gaader, slaae sig sammen og gjette, hvo der lider mest af de Tvende, hos hvem Indtrykket er det dybeste! Fortæl os saa, Du Prøvede, om en Hvirvel, der forvirrede Tilværelsen, jeg har dog seet en Forvirring, hvor det var som vilde Oprøret ikke lystre en redelig Villies Roer! Tal om et Blikstille, der bragte al Anstrængelse til Fortvivlelse, jeg saae dog et Blikstille, hvor en Elskende arbeidede og arbeidede og blev næsten den Elskedes Morder ikke af Ondskab, ikke ved Vaade, men efter sin redeligste Overbeviisning.

d. 30. Juni. Midnat.

Hvad er saa mit Liv andet end ond Møie! Min Existents er lutter molimina; jeg kan ikke komme tilbage til mig selv. Om det i Tiden nogensinde skal skee, veed jeg ikke. Og bliver jeg fri, saa jeg atter kan slutte mig sammen, saa kan jeg have ondt nok ved at udskille det Fremmedartede, som jeg dog egentligen ikke vil udskille. Bliver jeg fri, da bliver dog den Bekymring i min Indesluttethed, at hun er bleven forandret.

Saaledes ligger en Musling ved Havets Bred; den aabner sin Skal for at søge Næring, et Barn stikker en Qvist imellem, saa kan den ikke lukke sig. Endelig bliver Barnet kjed deraf, vil rive Qvisten til sig, men der blev en Splint tilbage. Og Muslingen lukker sig; men inderst inde lider den igjen og kan ikke faae Splinten reven ud. At der er en Splint, kan Ingen see, thi Muslingen har jo lukket sig, men at den er der, veed Muslingen.

Dog bort med Mismod, det er et Bedrag mod hende, og min Sjel væsentligen fremmed. Var det den jødiske Ypperstepræst forbudet, at sønderrive sine Klæder af Sorg, fordi det var et for lidenskabeligt og for stærkt Udtryk, saa er det ogsaa mig forbudet at blive mismodig, fordi det er for apathisk og for svagt. Men, at jeg er bleven mismodig et Øieblik, viser mig, at jeg første Gang i mit Liv har troet min Forstand mod hende. Hvad den kunde sige mig, har jeg altid vidst, men jeg har ikke villet det. Indtrykket af hiint Møde har givet min Forstand Overvægten.

Min Sympathi bringer mig dog tilsidst til Bettelstaven. Det gaaer mig som hiin Engelskmand, der kom i Pengeforlegenhed uagtet han havde en Note paa 500 £ i sin Haand — men Ingen kunde bytte den i Landsbyen, hvor han var. Men skal Sympathiens Yttring være ligesom at vexle en større Mønt; jeg troede, at Sympathien var som hiin Skilling i Fortunatus' Pung, man giver den bestandig heel ud og beholder den bestandig heel tilbage, vil man vexle den, saa forsvinder Trylleriet. See dette trøster mig.

d. 2. Juli. Morgen.

Idag for et Aar siden. Et Øienvidne til min Situation vilde vel sige til mig: Du veed ikke, hvad Kjærlighed er, siden Du handler saaledes. Muligt; saa meget veed jeg dog, at jeg kjender dens Smerte. Dens Lyst kjender jeg maaskee ogsaa om end paa Afstand, paa meget lang Afstand. Var det muligt, var det muligt — i samme Øieblik aander jeg hver Taare bort af hendes Øie, ak som Skolebørnene gjøre det, at Ingen skal see, de have grædt; da er Smerten glemt, mere end glemt. Hurtigt ved Forelskelsens Almagt, hurtigt som Plantens Vext, naar den opelskes af Feer, vikler hun sig ud, yndigere end nogensinde ved sig selv ved Forelskelsens Spirekraft og ved mit Pust og ved Ordet, der hvidskes i hendes Øre; saa sætter jeg hende paa min Arm og styrter gjennem Verden med hende: saavidt forstaaer jeg mig idetmindste paa Kjærlighed. Men netop denne min Forstand paa Kjærlighed kunde let berøve mig Forstanden. Aldrig i mit Liv har jeg fornummet Selvmords Fristelser førend nu. Men Deeltagelsens Qual og saa at være den Skyldige: denne Modsigelse virker paa min Sjel, som naar man i legemlig Henseende vrider et Menneskes Lemmed ud af deres naturlige Stilling. Men hvad skulde et Selvmord hjælpe? Ja det skulde forhindre, at hun ikke blev krænket, thi da kunde hun jo leve hen som min, hvis hun saa vilde. Men sæt hun engang fik det at vide, det vilde jo være forfærdeligt. Havde hun Forstand, vilde hun jo indsee, at hun dog aldrig burde have bragt mig til den Yderlighed, og saa havde jeg jo gjort hende skyldig. Og ved et saadant Skridt havde jeg jo maaskee determineret hele hendes Liv, saa hun ikke i Endeligheden vilde søge sin Helbredelse, hvor hun dog egentligen maa søge den.

Aandeligt talt lider hun ikke saa meget. Hun er end ikke saa meget udmattet, som hun begynder at blive træt med lidt Tilsætning af at være kjed. Menneskeligt talt forundrer det mig slet ikke, thi hun har ingen Fortrolig, og jeg er utrættelig i Nonsens.

Dagene ere talte. Sæt hun nu blev syg, inden den sidste Dag var kommen, sæt hun i en Feber-Vildelse forraadte, hvad der foregaaer mellem os. Hendes Nærmeste, som vilde troe, at det var Phantasier, og jeg, som vidste, det var Virkelighed! Og naar hun saa blev helbredet, og vi igjen skulde begynde forfra.

d. 3. Juli. Midnat.

Hvor skal vi saa sees igjen? I Evigheden. Saa er der jo Tid nok til Forstaaelsen. Hvor ligger Evigheden? Naar begynder Evigheden? Hvilket Sprog tales der? Eller tales der maaskee slet ikke? Kunde der ikke gives en lille Mellemtid? Er det bestandigt høi lys Dag i Evigheden? Kunde der ikke gives en Morgendæmring, hvor man fandt Forstaaelsen i Fortrolighed? Hvilken er Evighedens Dom? Er Dommen færdig førend Evigheden begynder, og Evigheden kun dens Execution? Hvorledes fremstilles Evigheden? Som den vide Horizont, hvor man Intet seer. Saaledes er den fremstillet paa Gravbilledet: den Sørgende sidder i Forgrunden og siger: han gik bort, ind hisset. Men i den vide Horizont seer jeg slet Intet, og kun den Forbigaaende seer den Sørgende i Forgrunden, men videre seer han heller Intet. Saa seer jeg altsaa heller ikke hende. Det er umuligt. Jeg maa see hende. Er dette intet Argument; eller er det et bedre Argument: at enten jeg vil eller ei maa jeg see hende. Sæt hun havde glemt mig. Kan vi saa sees? Sæt hun ikke havde tilgivet mig. Saa havde hun jo ikke glemt mig. Men kan vi saa sees? Sæt hun stod ved en Andens Side. Naar hun staaer saaledes i Tiden, da staaer jeg hende i Veien, og derfor vil jeg fjerne mig. Men hvis jeg stod hende i Veien i Evigheden, hvor skal jeg saa gaae hen? Er Tiden den Stærkere i Sammenligning med Evigheden? Har Tiden Magt til evigt at skille os ad? Jeg troede, den havde kun Magt til at gjøre mig ulykkelig i Tiden, men maatte slippe mig, saasnart jeg omskifter Tiden med Evigheden, og er, hvor hun er, thi evigt er hun bestandigt hos mig. Hvis saa, hvad var saa Tiden? Den var, at vi To ikke fik hin-

anden at see igaaraftes, og om hun fik en Anden, var, at vi To ikke fik hinanden at see igaaraftes, fordi hun var andetsteds ude. Og hvis var Skylden? Ja Skylden var min. Men vilde eller kunde jeg dog nu handle anderledes end jeg har handlet, hvis det Første antages at være skeet? Nei! Jeg fortryder det Første. Fra det Øieblik har jeg handlet efter redeligste Overlæg og af yderste Evne, som jeg ogsaa havde gjort det Første, indtil jeg indsaae min Vildfarelse.

Men taler Evigheden da saa letsindigt om Skylden? Tiden gjør det idetmindste ikke; den vil nok lære fremdeles hvad den har lært mig, at et Liv er noget mere end igaaraftes. Men Evigheden vil jo ogsaa helbrede al Sygdom, give den Døve Hørelsen, den Blinde Synet og den Vanskabte Legemets Skjønhed, saaledes vil den ogsaa helbrede mig. Hvilken er min Sygdom? Tungsind. Hvor har denne Sygdom sit Sæde? I Indbildningskraften, og Mulighed er dens Næring. Men Evigheden tager Muligheden bort. Og var denne Sygdom mig ikke tung nok i Tiden, at jeg ikke blot led, men ogsaa blev skyldig ved den? Den Vanskabte har dog kun den Smerte at bære, at han er vanskabt, men hvor forfærdeligt, hvis det at være vanskabt gjorde ham skyldig!

Saa være da, naar Tiden er forbi for mig, mit sidste Suk til Dig, o! Gud, for min Sjels Salighed, det næstsidste være for hende, eller lad mig for første Gang igjen være forenet med hende i det samme sidste Suk!

d. 6. Juli. Midnat.

Idag har jeg seet hende. Hvor besynderligt! En Tordenregn gjorde mig det nødvendigt at flygte ind hos ham min gamle Conditor, hvor jeg ikke har været siden hine Forventningens Dage: erat in eo vicinio tonstrina quædam. En saadan Barbeerbod svarer nærmest, sagde Læreren, til hvad en Conditor er hos os. Eo sedebamus plerumque, dum illa rediret. Regnen var hurtigt forbi, Luften mild og indbydende, Alt for-

friſket og forynget. Hvis jeg ikke var henſjunken i Erindringer, var jeg neppe bleven ſaa længe. Den gamle Conditor kom hen og hilſte paa mig, talte med mig, Alt virkede bedøvende paa mig. Jeg ſad paa min gamle Plads og kaſtede ſtundom Øiet ud ad Vinduet — da kom hun gaaende forbi. Hun gik med en anden ung Pige, begge i en levende Samtale, hun munter og ſund og fornøiet. Kom hun maaſkee fra Sang, min elſkede Sangerſke, gaaer hun igjen til Sang? Er Viſen maaſkee blot bleven en anden.

At jeg et halvt Aar kunde forvandles til en Qvinde for at forſtaae hendes Væſen, min Maaleſtok er dog maaſkee altid for ſtor!

Det ſynes ſom Alt er ved det Gamle. Hun gaaer til Sang, hun gaaer fra Sang, glad ſom eengang. Men der er Ingen, der venter paa hende. Her hos Conditoren er der i en vis Forſtand Ingen, men maaſkee ellers. Det er jo dog ofte hørt, at en Pige forvinder Smerten og forelſker ſig igjen. Og her var jo Forholdet netop tilſkyndende til noget Saadant, thi jeg var jo ikke hendes Elſkede, men en Bedrager. Det er jo ogſaa ofte hørt, at en Pige ikke kunde leve uden et Menneſke, og det var ſandt, men det var ikke det Menneſke, men et andet Menneſke.

Saaledes ere vi jo ved det Gamle, ved Forandringen komne til det, og jeg er uforandret bleven ved det. Jeg kan ſige med Sandhed: jeg forbliver o. ſ. v., men hvad jeg forbliver er ikke godt at ſige. Jeg antager, hun bliver en Andens, hvad forbliver jeg ſaa? Og dog ikke ſaaledes, jeg kan ikke ſlippe hende ſaaledes. Hiint næſten affindige Ønſke om at ſee det gjenoprettet er nu afløſt af et andet lignende: at hvis hun bliver en Andens, denne Anden maatte være hendes første Kjærlighed. Saa har hun ikke brudt med Ideen, og ikke tabt i mine Øine. Vel ſandt, hvad bryder hun ſig om at tabe i mine Øine. Men ſaaledes ſkulde hun ikke tænke, thi min Opfattelſe er omhyggeligere mod hende end nogen Andens. Saa ſkal jeg ikke ſee min Livsanſkuelſe forſtyrret ved hende; ak! hvor det vilde ſmerte mig og lamme mig. Om den hele øvrige Verden har en anden, er blot Signal til

Kamp. Men Ulykken er, at jeg slet Intet veed om en saadan tidligere Kjærlighed. Dog maa det erindres, at jeg har været altfor fordybet i mig selv og altfor ethisk beskæftiget til at faae noget Saadant at vide. Forsaavidt var det jo muligt. Det er en lille Satire over mig, hvis noget Saadant skulde være Tilfældet, at jeg er bleven uvidende derom. Hun har ikke fundet sig opfordret til at yttre Noget, maaskee har min Indesluttethed virket saaledes paa hende. Forsaavidt var det jo muligt. At det nu ogsaa var virkeligt! Og hvis det er virkeligt og bliver virkeligt, hvilken Lykke, at jeg ikke vidste det! Maaskee var jeg kommen til at tage Sagen altfor let, og Begivenheden havde ikke faaet den Betydning for mig, som den har faaet.

Hvad forbliver jeg? Ja det er ikke godt at sige. Men dersom jeg ikke selv havde oplevet denne Historie, og en Anden fortalte den, vilde jeg troe, det var mig han talte om, saa aldeles passer den paa mig.

Med hende vilde jeg mindre end nogensinde kunne tale, hvis hun bliver en Andens. Skulde jeg søge en virkelig Forstaaelse ligesom hun skrømtede i at prutte? Skulde jeg tale ud af Sandhedens Lidenskab og mod min Villie satirisere? Selv har hun Skyld i en Deel af Forvirringen, thi hun har forstyrret det Erotiske ved at spille falsk i det Religieuse. Hun vilde ikke noies med det Erotiske, at være elsket eller ikke elsket og hvad deraf følger for hende, hun greb til det Religieuse og blev i Ansvaret for mig en gigantisk Figur. Visseligen, har det foranlediget en Krig mellem store Magter, at en Fyrste sendte en Kongedatter tilbage, for mig blev min Strid nok saa forfærdelig, der jeg refuserede hende, thi det var Gud, der var hendes Forlover. Saaledes har jeg betragtet Sagen. Men denne forfærdelige Alvor forvandler det Erotiske til næsten noget Comisk; thi pathetisk tænkt maatte jeg sige: om hun havde været styg som Arvesynden, arrig saa lang Dagen var, saa vilde hun for mig havt den samme Betydning, men dette er aldeles uerotisk talt. Og hvo er saa Skyld i, at jeg maa tale saaledes, det er hun, der forvandlede et erotisk Forhold til et religieust.

Kun naar jeg tier, kan jeg holde min Sjel pathetisk bag det Comiskes Bedrag, eller bag det Skjul, at jeg forlængst har glemt det Hele

d. 7. Juli. Morgen.

Idag for et Aar siden. Lad see! Min Livs-Anskuelse var, at jeg i min Indesluttethed gjemte mit Tungsind. Det var min Stolthed, at jeg kunde gjøre det, min Beslutning, af yderste Evne at fare fort dermed. Jeg er strandet. Hvorpaa? Paa Individualitets Misforholdet og paa Vielsen som en Protestation i Kraft heraf. Hvilken er mit Livs Forvirring? At den Sætning blev mig meningsløs: ultra posse nemo obligatur. Hvilken er min Skyld? At have vovet mig ind i hvad jeg ikke kunde realisere. Hvilken er min Brøde? At have gjort et Menneske ulykkeligt. Hvorledes ulykkeligt? I Muligheden saaledes, at jeg har et Mord paa min Samvittighed ifølge hendes Udsagn og i Kraft af Muligheden. Hvilken min Straf? At holde denne Bevidsthed ud. Hvilket mit Haab? At en barmhjertig Styrelse vil i Virkeligheden gjøre Straffen mindre ved at hjælpe hende. Hvad siger min Forstand om hende? At der ikke just er Sandsynlighed for det Værste. Hvad følger deraf for mig? Slet Intet. En ethisk Forpligtelse kan ikke udtømmes ved nogen Sandsynlighedsberegning, men kun ved at paatage sig Ansvarets yderste Mulighed.

* * *

Jeg gik til hende. Ualmindelig glad traadte jeg hende imøde, erklærede, at det lod sig gjøre, som hun ønskede det. Det lader sig let forklare, at man, saa længe man strider, hvis man ogsaa er istand til at forstaae, hvad Sympathien byder, kan glemme dette Hensyn, netop fordi man strider. Naar man har seiret, pleier Sympathien at vaagne allerstærkest. Jeg meente at burde forsøge dette Yderste, om hun ikke, bevæget ved at have seiret, skulde beslutte sig til at give mig Friheden. Nei! Hun tog imod

det, men intet Ord i Retning af Sympathi; hun tog endogsaa temmelig koldt derimod, det glæder mig, thi det beviser, at hun er træt.

Jeg gik. Ved Middagstid kom jeg igjen. En absolut Beslutning giver Rolighed, en Beslutning, der har gjennemgaaet Forfærdelsens Dialektik, gjør uforfærdet. Koldt og bestemt forkyndte jeg, at det var forbi. Hun vilde hengive sig i de hæftigste Ytringer af Lidenskab, men for første Gang i mit Liv talte jeg befalende. Det er forfærdeligt at skulle vove det, og dog var det det Eneste. Om hun var kommen Døden nær for mine Øine, jeg havde ikke kunnet forandre min Beslutning. Min Ubevægethed hjalp hende, og hvad der var det dumdristigste Foretagende, gik af i al Orden. Endnu et Forsøg gjordes der paa sympathetisk at bevæge mig, det blev uden Virkning. Endeligen bad hun mig stundom at tænke paa sig, det blev lovet i en skjødesløs Tone, maaskee meente hun det ikke stort, til Gjengjeld meente jeg det for Alvor.

Saa er det forbi. Vælger hun Skriget, saa vælger jeg Smerten; og af at skrige bliver man træt, hun er det maaskee allerede; Smertens Tour vil komme til mig og atter komme.

Hvad lærer min Forstand mig om Anvendelsen af de to Maaneder med Hensyn til hende? Hun vil ikke sørge livsfarligt; deels er hendes Lidenskab ikke meget dialektisk i Inderlighed, deels vil Ingen kunne skaffe hende en saa begunstigende Situation, som hun har havt: at skulle forfærde mig den Skyldige, at skulle bevæge mig ved sin Lidelse. En Deeltagendes Omsorg kan ikke lægge Eftertrykket paa Smertens Udbrud i Sammenligning med min Nærværelse. Reflexionen vil ikke let faae fat i hende, thi hun har nu gjennemgaaet et betydeligt Cursus. Hvad hun selv kan hitte paa vil ikke blive meget i Sammenligning med hvad jeg allerede tilstrækkeligt o: indtil Væmmelse har perfectioneret hende i. Hun vil ingen Sympathi kunne reise for mig, er der en lille Rest, vil den snart qvæles. Det vil aldrig falde hende ind, om hun ikke skulde have lidt at bebreide sig, at hun dog kunde have handlet anderledes mod mig. Hun

vil maaskee blive syg ligesom Den, der har læst meget anstrænget til Examen, bliver syg naar Examen er overstaaet. Af en saadan Sygdom kunde man ogsaa døe, men deraf følger ingen sikker Conclusion til et propter hoc. — Mig selv betræffende, da har hun ved at nødsage mig til det Yderste, hjulpet mig til at trække min Personlighed saavidt som muligt ud af hende. Skulde hun, kjed af det Hele, finde sig en ny Forelskelse, da skal ikke blot jeg være udenfor, men endogsaa ethvert Billede af mig være det, thi hun har intet, og idetmindste intet, hvori der er nogen Sandhed.

d. 7. Juli. Midnat.

See! nu hører jeg op for denne Gang. Min Dvale-Tid i Henseende til hende begynder, jeg takker af. Den 3die Januar begynder Uroen igjen. Naar der takkes af hedder det: Høire og Venstre omkring, march. Det er satirisk nok, thi min Ulykke er, at jeg hverken kan gjøre Høire eller Venstre omkring eller marchere.

Uroens Tid er det halve Aar, hiint Virkelighedens halve Aar, der atter og atter kommer igjen, indtil jeg bliver fri. Godt, at det ikke var et heelt Aar, thi da vilde jeg have et Sørgeaar i samme Forstand, som man har et Kirkeaar: i det Øieblik jeg var færdig med det gamle, kom jeg til at begynde paa et nyt.

En gammel Kone pleiede at sige om Vægteren, naar han begyndte at raabe: nu er han nok vildfarende. Og den Vildfarende raaber jo ogsaa. Saaledes er jeg i Uroens Tid en Raabende, en Vildfarende.

Min Beslutning er i Troskab til hende at blive Ideerne og min Aands-Existents tro af yderste Evne, at jeg erfarende maatte forvisses om, at det er Aanden, som gjør levende, at det udvortes Menneske kan forsmægte og Aanden seire, Skabningen sukke og Aanden juble, at jeg maatte trøstes og vorde glad ved Aanden, forsagende alle Endelighedens Trøstegrunde, at jeg maatte holde ud og ikke ende Ordets Herlighed i Gjerningens Smaalig-

hed, og ikke vidne i høie Talemaader og modsige mig selv ved Endelighedens Gjerninger. Jeg havde været fuldkommere, om jeg kunde være bleven hende tro; om min Aands-Existents var gaaet med til daglig Brug i et Ægteskab, det havde været større, og jeg havde forstaaet Tilværelsen sikkrere og lettere. Saaledes rangeres der. Næst det kommer hvad jeg gjør. Skulde hun forbløde i unyttig Lidenskab, skulde hun ikke frelses ved en Hjælp, der maaskee er nærmere end at jeg veed det, eller dog kommer nær nok, naar det behøves, saa maa jeg arbeide saaledes, at min Existents kan gjelde for To. Hjælper hun sig selv paa anden Maade, giver dette Overflod. — Sæt der var en Bog, som engang var trykket og ikke kunde trykkes om, og der var ingen Plads at rette i den, men iblandt Trykfeilene fandtes en Læsemaade, der i Betydningsfuldhed overgik hvad der stod paa samme Sted i Texten: saa maatte den nøies med at blive staaende blandt Trykfeilene, men der dog med sin Betydningsfuldhed. Sæt der var et Ukrud, som var fjernet fra den nyttige Sæd: saa stod det vel affides, var vel Ukrud, var vel beskæmmet, men sæt det dog heed: Stolten-Hendrik.

Her ender Dagbogen for denne Gang. Den handler om Intet, dog ikke i den Forstand, som Ludvig den Sextendes, hvis vexlende Indhold skal have været, den ene Dag: paa Jagt, den anden: rien, den tredie paa Jagt. Den indeholder Intet, men bliver det de letteste Breve, som Cicero siger, der handle om Intet, saa er stundom det det tungeste Liv, der handler om Intet.

Skrivelse til Læseren

fra

Frater Taciturnus.

M. k. Læser! Dersom Du paa nogen Maade er af Faget, vil Du øieblikkeligen see, at den Figur, som her er manet frem, er en dæmonisk i Retning af det Religieuse, det vil sige hen til det. Hvor redeligt, hvor rigeligt han end ved at tale gjør Sit til at Du kan see ham (loquere ut videam), vedd Ingen bedre end jeg, der ofte anstrænget, ofte trættet har været fristet til at lade ham fare og at opgive Taalmodigheden, hvilket er det Samme, hvorfor jeg ogsaa ved at agte paa Stjernerne og ved at læse i Kaffegrumset i Kraft af mit Skjaldeblik og Falkeøie gjør denne mageløse Forudsigelse vitterlig, at af Bogens faa Læsere vil de to Trediedele falde fra paa Halvveien, hvilket ogsaa kan udtrykkes saaledes, at de ville blive staaende og kaste Bogen bort af Kjedsommelighed. Da han staaer paa en dialektisk Yderspidse, maa man kunne regne med uendelig smaa Størrelser, hvis man vil iagttage ham. For en rund Sum, den være nok saa stor, naar den dog er rund, tilkjøber man sig ikke Entree ved hans dialektiske Præstationer, og man gjør derfor rigtigere i slet ikke at finde det Umagen værd at iagttage en saadan Gliedermand. Dog kan det vel have sin Betydning at være opmærksom

paa ham, fordi man i Aberrationen kan studere det Normale, og om ikke Andet, dog altid lære saa meget, at det Religieuse ikke er Noget, man skal lade haant om, som kan man sagtens det, eller Noget for dumme Mennesker og ubarberede Labaner, da det er det Vanskeligste af Alt, om end absolut tilgængeligt og absolut nok for Alle, hvilket allerede er en Vanskelighed at forstaae, ligesom den Modsigelse, at det samme Vand paa det samme Sted er saa lavt, at et Faar kan vade, og saa dybt, at en Elephant kan svømme. — Pigen har jeg holdt ganske almindelig (særligen kun ladet hende mangle religieuse Forudsætninger), og med Flid, for at hun bedre kan belyse ham og lære ham at anstrenge sig. Det vilde koste frygtelige Anstrengelser, maaskee endogsaa være umuligt, med en Donkraft at løfte en meget lille Gjenstand eller paa en Skippundsbismer at veie et halvt Pund: og saaledes har jeg ogsaa tænkt mig, skal det være Misforstaaelse, saa skal det være tilgavns.

Det Erotiske og det erotiske Forhold beskæftiger mig dog mindre. Jeg bruger det væsentligen for at orientere i det Religieuse, at man ikke løber surr og troer, at det Religieuse er den første Umiddelbarhed eller saadan lidt Dit og Dat: Drifter og Naturtilskyndelser og Ungdommelighed, hvori der ved Tilsætning af en Smule Aand er gaaet lidt Gjære. — Pigen er, hvad man med Rette kalder en rar Pige*). I Novellen og Dra-

*) Den qvindelige Figur er naturligviis blot antydet i sine almindelige Omrids: en meget ung, elskværdig Pige indenfor det æsthetiske Omfang af Naivetet. Her vil jeg skizzere hende, da hun ellers ikke i sin Heelhed kommer paa Omtale. Jeg har bestandigt ham in mente, dog naturligviis respekterende den psychologiske Sandsynlighed, at hun ikke kommer udenfor den æsthetiske Naivetet. I Forlovelsens Tid er hun først tilbageholdende. Hans Besynderlighed og uerotiske Gebærder maae vel gjøre en ung Pige underlig tilmode. Det kan hun ikke holde ud, hun bliver kjed deraf, hun slaaer Kroller paa Næsen og sætter ham Stolen for Døren. Saa kommer der en lille Begivenhed, og hun formildes; hun sætter Stolen hen og beder ham at sidde ned, medens hun gjør et allerkjæreste skjelmsk lille Knæfald i Ydmyghed. Han, den som Elsker bedrøvelige Helt, kun han kan ikke forstaae det, og i ingen Situation ligner han qua Elsker mere hiin udødelige Ridder af den bedrøvelige Skikkelse,

maet og egentligen først i 5te Akt gjør „en saadan Pige" en Mand lykkelig, i Virkelighedens 5 Akter gjør hun det Bedste hun kan, i det psychologiske Experiment kan hun ikke gjøre ham lykkelig, ikke fordi hun ikke kan (for det kan hun), men fordi hun ikke kan komme til det: derfor gjøre de hinanden netop ulykkelige. Ved at udruste hende anderledes havde jeg blot forhindret min Hovedfigur i at belyses tilstrækkeligt. Ved sin Elskværdighed gjør hun betydelig Tjeneste, mere end nogen Enepige, der gaaer med i Alt, og det er allerede meget for en almindelig Pige i et psychologisk Experiment; thi der hører hun ikke hjemme.

Som Elsker vilde den mandlige Figur neppe komme an i Verden. Hans Gebærder og hans Trofasthed ere saa storslaaede, saa upraktiske og ubehjælpsomme, at man kunde fristes til at

---

end da han saaledes er kommen til Sæde. Nu vil han forlade hende. Hun besværger ham ved Gud og alt Helligt, hun kan hitte paa i sin Vaande, hun bringer selv Billetten til ham, hun aner ikke, at der skulde være noget Forkeert deri. Nu begynder Adskillelsens sidste Strid. Hun udvikler hele sin elskelige Sympathi, der vil noies med ethvert Vilkaar, og dette er Naivetetens elskelige sympathetiske Resignation. Anderledes kan hun ikke yttre sig, og selv om man vilde inconsequent fordre en Anthydning af Reflexionens Resignation, saa er hans Bedrag og hans fortvivlede Gebærder i Bedraget absolut forhindrende enhver Tilbliven eller Yttring af en reflekteret Sympathi. Saaledes er hun heelt igjennem elskværdig, men dog kun med saa megen Spændkraft, hvis man vil maale den, at den psychologiske Sandsynlighed for en ny Forelskelse er given, om den end psychologisk lader sig forskjelliggjøre i Mønsteret. — Efter Forlovelsen gjør hun slet Intet. Selv der, hvor den psychologiske Mulighed sigter farligst paa ham, ved Mødet i Kirken, er det end ikke givet, at det er en Virkelighed (men en psychologisk Umulighed er det ogsaa meget langtfra at være), thi hans Lidenskab seer Alt, som her endog tiltrods for Afstanden. Men selv om han har seet rigtigt, saa vilde det Hele være et lille Indfald af hende, maaskee lidt Velvillie, maaskee fordi det nu forekom hende, at hun havde været for streng mod ham, et lille Indfald ad modum hiint Knæfald. Men han, der i Forhold til hende har paataget sig „at ville affkaffe Skjebnen og Tilfældet", han har naturligviis habiliteret sig til bestandigt at blive tagen ved Næsen, ligesom han er det ved adskillige Yttringer om hendes Fremtid, som han, til egen Ulykke, har lokket ud af hende, som hun ikke har tænkt stort ved, da hun sagde dem, medens han føler sig evigt forpligtet til repeterende at ville tænke Alt derved.

spørge, jeg troer med en fransk Forfatter: om han blev gal, fordi han var Pigen tro, eller han blev hende tro, fordi han var gal; thi som Elsker er han gal. Hvis han virkelig var til, hvis jeg var istand til at give en Experiment-Figur Kjød og Blod, hvis han levede i vor Tid og i sin Indvorteshed, saa at hans Udvortes ikke var et Bedrag, det vilde blive en heel Comedie. Hvor snurrigt at see en saadan Uhu, Troglodyt eller Huleboer komme luskende frem for, efter i Stilhed at have lyttet til Menneskenes romantiske Taler, at gjøre Fordring paa at være en rangerende ulykkelig Elsker! Han fik Gadedrengene efter sig, det er vist nok. En saadan Anachronisme i det 19de Aarhundrede! hvor Enhver veed, at ulykkelige Elskere ere ligesom hine Slanger med 7 Hoveder, hvilke Linnee beviste ikke at være til, et Hjernespind. At tage det for Alvor med hiint Indbegreb, som Enhver tilstrækkeligen kjender, om: at elske eengang, at gjøre hinanden lykkelige o. s. v.; at handle i Kraft deraf med yderste Anstrengelse saaledes, som man kun tilgiver et meget ungt Menneske at handle eengang i sit Liv og i det høieste en halv Dag, at arbeide sig ihjel i en saadan tom Ceremonitjeneste, der vil indføre aldeles forældede Skikke og Sæder, det var jo et rigt Stof for Latteren. Det følger af sig selv, at ligesom man lærer Sprog i sin Barndom, saaledes proviantere man ogsaa i Ungdommen for hele Livet og indtager blandt andet et lille Mundforraad af skjønne Talemaader og sværmerske Vendinger, hvormed man betjener sig selv og Andre hele Livet igjennem, og er selskabelig i Venskab og venskabelig i Selskab og bestandig venskabelig. At Talemaaderne holde ud hele Livet igjennem er jo ganske i sin Orden, saa meget mere, som de gjøre lidt forskjellig Tjeneste og ere lidt phantastisk Pynt for Ungdommen paa dens lykkeligste Dag, et Plaisanteri naar Mama siger det, og en Vittighed i Oldingens Mund; men at Kjærligheden skulde have samme uopslidelige Egenskab, end sige da en ulykkelig Kjærlighed, røber en forsømt Opdragelse; jeg idetmindste siger som Pernille: jeg takker mine Forældre i min Grav, at jeg er anderledes opdragen. Hvo kjøber vel nuomstunder, som man gjorde det i gamle Dage, en Para-

plue for hele Livet, eller en Silkekjole, et rigtigt godt Stykke man kan have Gavn af saa længe man lever, eller en Forværks-Kaabe for Evigheden? Man indrømmer gjerne, at Boniteten maaskee ikke er som den var i hiint chinesiske Atlask, man indrømmer gjerne, at Eieren ikke omgaaes sit Tøi med Omsorg som man gjorde det med hiint chinesiske Atlask, men Fordelen af at kunne anskaffe sig det fra ny en tre à fire Gange, og Fordelen ved at kunne sjudske med sit Tøi er dog ioinefaldende. Denne Viisdom maa ikke ansees for at være enkelte Udvalgtes, den er lykkeligviis (priset være vort Aarhundrede!) gemeen iblandt Menneskene. Saa sjeldent derfor som man seer en Kaabe af chinesisk Atlask, saa sjeldent seer man ogsaa en ulykkelig Elsker. Og nu at ville være en ulykkelig Elsker, uagtet han maaskee end ikke er det, ja at sætte en Ære deri, det er jo ligefrem i Galskab at ville tage Verden paatrods; den eneste høiere Affindighed skulde da være, om han antog, at han ikke var den Eneste, men at der var et heelt Folkefærd af saadanne. Som bekjendt troede Don Quixote, at han selv var en vandrende Ridder. I denne Idee culminerer hans Galskab ingenlunde; Cervantes er dybsindigere. Da Don Quixote er bleven helbredet af sin Sygdom, og Licentiaten allerede begynder at haabe paa hans Forstand, vil han dog prøve ham en Smule. Han taler med ham om forskjellige Ting og blander nu pludseligen den Nyhed ind, at Maurerne ere faldne ind i Spanien. Saa er der kun eet Middel til Spaniens Frelse, svarer Don Quixote. Hvilket dette er, spørger Licentiaten. Don Quixote vil ikke sige det, kun for hans troende Majestæt Kongen af Spanien vil han aabenbare sin Hemmelighed. Tilsidst giver han dog efter for Licentiatens Bønner, og under Tausheds Løfte med en Skriftefaders Høitidelighed modtager han hiin navnkundige Ridders Skriftemaal: „det eneste Middel er, at hans troende Majestæt lader udgaae et Opraab til alle vandrende Riddere.“ Selv at være en vandrende Ridder er, om man saa vil, halvgal Mands Værk, men at befolke hele Spanien med vandrende Riddere er i Sandheden et delirium furibundum. I saa Henseende er min Helt mere

fornuftig, thi han har forstaaet Tiden saaledes, at han selv bliver den eneste Ridder af den ulykkelige Kjærlighed.

Dog, som sagt, det Erotiske beskæftiger mig mindre. Jeg har brugt det ligesom Constantin Constantius i et Skrift „Gjentagelsen. Kbh. 1844" gjorde et Forsøg paa at bruge det, et Forsøg, som dog ikke lykkedes; thi han blev indenfor det Æsthetiske. Den Collision, at en Mand bliver Digter ved en Pige, og derfor ikke kan blive hendes Mand, ligger indenfor det Æsthetiske. Collisionen selv kan ogsaa kun vække et ungt Menneskes Bekymring, og jeg forstaaer ikke, hvorfor Constantin har skjult det for det unge Menneske, hvad enhver Praktikus let seer, at Collisionen hæves uden nogen Vanskelighed. Han gifter sig med hende, saa bliver han ikke Digter. Det er jo det, han befrygter, gjør lige det Modsatte, og bliver det maaskee derved. Kan end ikke enhver Pige gjøre en Mand til Digter, saa kan ethvert Fruentimmer forhindre en Mand i at blive det, naar han gifter sig med hende, det indestaaer jeg ham for, og især og allerbedst den Pige, der var ifærd med at gjøre ham til Digter, thi Digterens Omgang med Musen er høist forskjellig fra det ægteskabelige Forhold, og Muser samt hvad dertil hører af eventyrlige Væsener gjøre bedst i at holde sig paa Afstand. Og da der Intet er saa generende for et Væsen, der har Kjød og Blod, som at skulle være Muse, saa vil naturligviis den Tilbedte gjøre Alt for at hindre ham i at blive Digter og imødekomme ethvert hans Forsøg paa at blive en virkelig Ægtemand. Den hele Collision er som kunde det være en Opfindelse af min Helt, Noget, han havde hittet paa for at sige Pigen en Behagelighed. Hermed er det dog ikke min Mening at ville fornærme hiint unge Menneske, thi han kan i sin Ungdommelighed mene det saare vel. Min Helt derimod kunde det ikke hænde, at faae et saadant Indfald, dertil er han meget for meget udviklet. Desto bedre, det vil sige desto stærkere tager Misforstaaelsen sig ud.

Heldigviis existerer min Helt nu ikke udenfor mit Tankeexperiment. Han kan ikke i Virkeligheden blive udsat for at vække Latteren. Dette er heldigt nok, men endnu heldigere er

det for mig, at min Opgave ikke kan blive den, at skulle disputere med ham eller dialektisere ham ud af hans dialektiske Vanskelighed. En saadan Person som virkelig existerende vilde kunne give en Doctor seraphicus og en Magister contradictionum i Forening nok at bestille; og til Syvende og Sidst vilde de maaskee dog Intet kunne udrette. Hvad de saa hittede paa, han vilde vel svare: det har jeg selv tænkt, nu skal J blot høre. Og derpaa vilde han foredrage den dialektiske Indvending, indtil han fik den lidt efter lidt varieret ind i sin Fordeel. At forfærde ham med Pathos vilde heller ikke hjælpe; thi han er ogsaa Mand for at udtrykke det mest Modsatte pathetisk.

Det er derfor ingenlunde min Hensigt med, hvad jeg her skriver, at ville overbevise ham, men vel i ham og i meget af hvad han siger, at blive opmærksom paa noget Sandt. Ham lader jeg gaae for hvad han er, en Sværmer og en Sværmer af en egen Art, ikke blot fordi han er kommen et Par Aarhundreder for silde. Börne har sagt et lykkeligt Ord: „at det gaaer med de enkelte Sværmere i Forhold til hinanden som med Deeltagerne i en Tontine, efterhaanden som de uddøe bliver Portionen større for de Tilbageblevne." Hvad Under da, at han som Sværmer er ualmindelig sværmersk, da den hele Capital med Renter og Renters Rente løber paa ham. Dog er han ikke blot saaledes i Grad en Sværmer af egen Art, men ogsaa derved, at han ikke er umiddelbar Sværmer, men ved Bedragets Form, hvorunder han lever fri i sit Sværmeri. Dette er et nyt Udtryk for Graden af hans Sværmeri og beviser, at denne er den høieste. En umiddelbar Sværmer, og til denne Classe hører væsentligen Alle, som ere blevne bekjendte, vil enten trænge jublende frem gjennem al Verdens Modstand og plante Seirens Banner, eller han vil tynge paa Tilværelsen ved sin Lidelse o: trods alt sit Sværmeri kan Sværmeren dog ikke undvære Verden. Dette ønsker min Helt slet ikke, han vil tvertimod ved et modsat Ydre skjule over Sværmeriet, saa sikker i sin Sag, at han end ikke gider eller som han ogsaa mener, ikke tør yttre det.

Ham lader jeg da gaae for hvad han er, og gaaer over til

Sagen. Denne vil jeg afhandle ved at føre Tanken hen til bestemte Punkter, i hvis Udarbejdelse jeg altid skal have ham in mente.

§ 1.

Hvad er ulykkelig Kjærlighed, og hvilken Experimentets Variant?

I ulykkelig Kjærlighed har Poesien fra umindelige Tider havt en Gjenstand for sin lykkelige Kjærlighed. Som man har sagt, at det var en Moder ved sit Barns Sygeleie, der opfandt Bønnen, Bønnen, som jo netop er beregnet paa en saadan Lidende, saaledes skulde man næsten troe, at ulykkelig Kjærlighed har opfundet Poesien. Men saa er det jo ikke mere end billigt, at Poesien gjør Gjengjeld og kommer den ulykkelige Kjærlighed til Hjelp, og ikke for meget at den gjør det hellere end gjerne.

Til en ulykkelig Kjærlighed hører nu: at Kjærligheden er given, og at der er en Magt, som forhindrer denne i at udtrykke sig lykkeligt i de Elskendes Forening. Intet er lettere at sige end dette, men hvad der ved en Afstand lig Jordbanens Diameter er fjernet fra dette trivielle Udsagn er at være Digteren, der ved sin guddommelige Pathos fylder dette Intet og skaber ved sit Aandepust. Uden Pathos ingen Digter. Pathos er det Første, men det Næste, som da staaer i et væsentligt og absolut Forhold til hiin, er at udgrunde en dybsindig Modsætning. Dersom man nemlig vilde optælle alle Hindringer for Elskovens Lykke, saa vilde der i denne Scala ligesom i Thermometerets være en plus og en minus Række. Begyndende fra de ubetydende Hindringer vilde man naae et Punkt, hvor Forandringen foregik og Alt blev anderledes. Der kan jo nemlig tænkes Hindringer af den Beskaffenhed, at man maatte sige: Opgaven for Elskoven er at besejre dem. Vælger en Digter en saadan Hindring som constituerende en ulykkelig Kjærlighed, saa er han ikke Digter, men Satyricus mod sin Villie. Det maa altsaa ikke staae i Kjærlighedens Magt at hæve Hindringen.

Saaledes staaer Sagen eller rettere paa dette Punkt blev den staaende for mange Aar siden. Det Senere har den fælleds Feil, at halte til begge Sider: hverken at troe paa Kjærligheden som den absolute Lidenskab eller at vælge Hindringer af prima Qvalitet: man accorderer med Creditorerne og disse lade sig sige — og Artiklen ulykkelig Kjerlighed gaaer ud, og istedenderfor bliver der een Artikel: den nogenlunde lykkelige Kjærlighed; der bliver Ligelighed og „eens Vier" for Alle.

Poesien har med Umiddelbarheden at gjøre, og kan derfor ikke tænke en Duplicitet. Betvivles det et eneste Øieblik, at de Elskende ikke ere absolut vederhæftige qua Elskende, ikke absolut færdige i sig selv til Elskovens Forening, en eneste Tvivl, saa vender Poesien sig bort fra den Skyldige og siger: „dette er mig et Tegn paa, at Du ikke elsker, derfor kan jeg ikke indlade mig med Dig." Heri gjør Poesien ogsaa vel, at den ikke selv skal blive en latterlig Magt, som den ofte nok er bleven det i senere Tider, ved misforstaaet Valg af Opgaver.

Uden Lidenskab ingen Digter, og uden Lidenskab ingen Poesi. Skal der altsaa trænges ud af Poesien og den Afrundethed, indenfor hvilken Duplicitet ikke kan rummes, skal denne Udgang ikke være en Fortabelse i Forstandighed og Endelighed, saa maa det skee i Kraft af en høiere Lidenskab. At tage Lidenskaben fra Poesien og erstatte det Tabte ved Decorationer, yndige Egne, applauderede Skovpartier, fortryllende Theater-Maaneskin er Fortabelse, ligesom det at ville bøde paa Bøgers Slethed ved Indbindingens Elegance, hvad der jo ikke kan interessere Læsere men i det Høieste Bogbindere. At tage Lidenskaben bort af Replikken og til Gjengjeld lade stryge lidt i Orchesteret er at prostituere Poesien og comisk, ligesom om i Virkeligheden Elskeren istedenfor Pathos i Brystet havde en Spilledaase i Lommen for det afgjørende Øieblik.

Først naar der til Poesiens Lidenskab træder en høiere Lidenskab, først da begynder den Duplicitet, om hvilken her tales. Opgaven bliver nu dialektisk i sig selv, og det kan og maa Digterens aldrig være. Vel har f. Ex. ulykkelig Kjærlighed sin

Dialektik, men den har den ikke i sig selv men udenfor sig selv. Hvad der er dialektisk i sig selv indeholder Modsigelsen i sig selv. Digterens Opgave er derimod enkelt, fordi Modsigelsen kommer udenfra. Ved sig selv maatte den ulykkelige Kjærlighed blive lykkelig, dette er Digterens Vished, men Ulykken er, at udenfor er der en Magt, som vil forhindre det. I Poesien forholder derfor Kjærligheden sig ikke til sig selv men den forholder sig til Verden, og dette Forhold afgjør, om den bliver ulykkelig. Saasnart derfor Lidenskabens Fuldtonethed ud af Eet hører op, saasnart der i Lidenskaben selv er Strid, ja om en høiere Lidenskab end forkynder sig i ny Fuldtonethed, saasnart man i den fornemmer Tvetydighedens Samlyden, saa kan Digteren ikke indlade sig med den. Er Lidenskaben Kjærlighed, saa maa denne være udialektisk i sig selv, for at Poesien skal i ham see en ulykkelig Elsker. Er Lidenskaben Fædrelandskjærlighed, saa maa denne være udialektisk i sig selv, og om Helten offrer et erotisk Forhold i Kraft af sin Lidenskab, saa kaldes han ikke ulykkelig Elsker, men nævnes efter den Lidenskab, der er udialektisk i ham. Fædrelandshelten forholder sig saaledes ikke i sin Begeistring for Fødelandet til sig selv, eller Begeistringen forholder sig ikke til sig selv, men den forholder sig til en Omverden og deriblandt ogsaa til et Elskovs Forhold, til et Pietets Forhold; saaledes maa Poesien forstaae det. Den æsthetiske Helt maa have sin Modstand udenfor sig ikke i sig. At dette ikke er saaledes i Hamlet, er maaskee netop Misligheden, hvorom mere siden.

Tilbage til den ulykkelige Kjærlighed. Vil man betragte de Udmærkede blandt hine Ulykkelige, hvem „Sang og Sagn" lønnede med Navnkundighed, saa vil man strax see, at Lidenskaben er umiddelbar og Modsigelsen udenfra, omtrent som den Præsten lyser efter paa de Forlovedes Vegne, thi ogsaa han tænker jo ikke, at der i den Elskendes egen Lidenskab skulde være en Modsigelse, thi saa maatte han vel ligesom Digteren altsaa ved et Digterkald føle sig opfordret til at sige om den Skyldige: han elsker ikke. Petrarca seer Laura forenet med en Anden, Abælard føler sig ikke skilt fra Heloise ved sin geistlige

Stand (thi Kjærligheden er den absolute Lidenskab) han skilles ved Fulberts Vrede ak! og ved hans Grusomhed; Romeo føler ikke Familiehadet som det Adskillende, fordi det ogsaa gjennem Pietetens Forhold til Faderen rører sig i ham, det er Familiestriden, der virkeligen skiller ham fra Julie; Axel føler ingen Samvittighedsskrupel ved det nære Slægtskab, og Valborg forstaaer kun, at de elske hinanden, det er Kirken ved sin udvortes Magt, der skiller dem ad: tag Hindringerne bort, og hine Ulykkelige ere de lykkeligste af alle Elskende.

I vor Tid tager ulykkelig Kjærlighed sig ikke ud. Man seer Romeo og Julie, men veed ikke ret, hvad man skal gjøre deraf, i det Høieste græder Galleriet virkeligen, forøvrigt offrer man snarere Shakspeare end Julia en Taare, og man føler sig i Theatret i en næsten piinlig Situation. Dette kommer nu ganske simpelt deraf, at Kjærligheden som al Lidenskab er bleven den existerende Slægt dialektisk. Man kan ikke fatte en saadan umiddelbar Lidenskab, og selv en Urtekræmmersvend vilde i vor Tid kunne sige Romeo og Julia forbausende Sandheder. Det kunde nu synes, at denne Mislighed lod sig overvinde ved at drages indenfor Stykket og der bringes til Bevidsthed, saa Publikum ikke vilde føle sig ganske fremmed i Theatret men idetmindste i Urtekræmmersvenden gjenkjende sig selv. Ulykken er, at det hjælper ikke, thi saa maatte Urtekræmmersvenden, en nøktern Philosophus, en Assistentshuus-Forvalter, eller hvilken anden Forstands-Repræsentant man vilde bruge, gaae af med Seieren; thi Sagens luslidte Side er jo netop Sandheden. Skete dette ikke, saa vilde Romeo og Julie ikke blot staae Tilskuerne fremmede, men tabe i deres Øine som halstarrige Personer, hvis Død ikke var tragisk men velfortjent ob contumaciam mod al Raison. Shakspeare har jo ogsaa modsatte Anskuelser repræsenterede i sit Drama, men hans definitive Pathos gjør ham selv lige saa sikker, som Romeo og Julie ere udialektiske i deres Lidenskab.

Naar nu Menneskene forsmaae Poesien, og dog ingen høiere Lidenskab have, hvad kan saa deraf blive Følgen? Natur-

ligviis den, at man løber vild i halve Tanker og lykſaliggjøres i Indbildninger og Selvbedrag, og bliver den ſkyndſomſte men ikke den ſkjønſomſte, den lovende og lyvende Slægt ſom ingen anden, hvilket let lod ſig bevise apriorisk. Medens man da næſten aldrig hører Tale om en ulykkelig Elſker, ſaa er der deſto større Concurrence om at have været det, mere endogſaa end engang at have lidt hvad hine Ulykkelige led, men ogſaa at have overvundet disſe Lidelſer o. ſ. v. o. ſ. v. o. ſ. v. Poeſien kan ikke bruge ſaadanne Mennesker; den fordrer et væſentligt Udtryk for hvad man væſentligen har lidt og nøies ikke med et Par Veninders Forſikkring, der have ſeet hendes Lidelſer, eller med en Sjeleſørgers Vederhæftighed, ikke engang om han havde et ſpeculativt Blik og ſaae den nødvendige Udvikling. O! vinkende Frugter for en comisk Digter, og naar han engang ſtaaer op, er min eneſte Bekymring, at han ſelv, fortryllet ved Synet af Gjenſtandens Uudtømmelighed, døer af Latter og ſaaledes forhindres i at præſtere Noget. Netop en Digter vilde blive en brugbar Figur ſom Hovedperſon i en ſaadan Comedie, netop Scribe f. Ex. er comisk trods ſit maaſkee mageløſe Talent, og comisk derved, at han ikke har forſtaaet ſig ſelv, at han vil være Digter og dog har glemt at Poeſi og Lidenſkab ere uadſkillelige, og comisk ved at have tilfredsſtillet Tiden ſom Digter: dette Hele er comisk i ariſtophaniſk Forſtand. Hele Scribes Exiſtents er en Modſigelſe ligeſom den, der ſaa ofte findes i hans Stykker. Jeg vil tage la cameraderie, hans Receptionsſtykke, hvis meſterlige Effekt man ikke nokſom kan beundre. Her ſkildres det usle Sammenhold mellem maadelige Subjekter, der ad allehaande foragtelige Veie veed at trænge ſig frem ved deres Paatrængenhed; men en ung Advocat foragter disſe Veie; han bliver derfor Gjenſtand for Skumleriets og Løgnens Forfølgelſer. Hvad ſkeer? En ung Dame er ſaa god at intereſſere ſig for ham, hun er ikke ukjendt med Intriguer, alt lykkes for hende, og Advocaten kommer til Hæder og Værdighed. Reſultatet er altſaa: at et Cameraderie ſeirer over det andet, at een Intrigue tager Magten

fra den anden. Ligesom da Rubrikken den ulykkelige Kjærlighed gik ud, man istedenfor Modsætninger fik een Sort: den nogenlunde lykkelige Kjærlighed, saaledes gaae her Modsætningerne: Ærlighed, Uærlighed, Dyd, Usselhed ud, og man faaer een Sort: den nogenlunde Ærlighed eller der skal lidt mere til end Ærlighed.

Idet nu Kjærligheden selv er bleven dialektisk, maa Poesien slippe den, thi det at den er bleven dialektisk betyder for det Første, at Digteren ikke kan faae sin Opgave, ikke kan komme til at begynde, fordi der er kommen en Indledning, hvis Udgang er kritisk, og for det Andet, at der slet ingen Sikkerhed er for, at Udgangen er lykkelig, naar blot alle udvortes Hindringer ere bortryddede, og endeligen, at der i Dødstilfælde slet ingen Sikkerhed er for, at det er Kjærlighedens eller Lidenskabens Heltedød, da det maaskee er en Forkølelses Feber, hvoraf man døer.

Er dette nu bragt til Bevidsthed, at Kjærligheden er opgiven som en absolut Lidenskab, saa maa Poesien forlade den; og hvor Aadslet er, der samles Rovfuglene, her i Skikkelse af Novellister, Feuilletonister, Hermaphroditer af tragi-comiske Digtere, der ikke med Bestemthed veed, om de ville være Tragikere eller Comikere, og derfor er ingen af Delene, thi uden Lidenskab ingen Digter, ei heller en comisk. Skal Poesien vedblive at existere, maa den opdage en anden Lidenskab, der er lige saa berettiget som Kjærligheden var det for Poesien. Det vilde ikke falde vanskeligt at vise, at der ingen saadan er til netop paa Grund af det Erotiskes eiendommelige Syntheſe. Imidlertid vil jeg ikke udføre det her, men heller ikke fordre af Nogen, at han skal troe jeg kan det, da jeg ikke gjør det. Dog er der jo ogsaa andre i Poesiens Øine berettigede Lidenskaber. Det Samme, der svækkede Troen paa Kjærligheden, at man mangler Uendelighedens Sands, vil ogsaa svække Troen paa de andre Lidenskaber. Saa vil man, forladt af Poesien, arbeide sig ned i Endeligheden, indtil man endeligen staaer ved Politiken i slet Forstand. Opfattes Politiken med Uendelighedens Lidenskab, vil den naturligviis kunne afgive Helte, som der vare i

Oldtiden, hvor man da ogsaa troede paa Kjærligheden. I Uendelighedens Verden gjelder det, at hvo som støder an i Eet støder an i Alt; thi Den, der har Sands for Uendelighed, har Sands for enhver Uendelighed. Den samme Reflexion, der har fortæret Kjærligheden, vil ogsaa fortære Politikens uendelige Lidenskab. En Helte-Mand i en saadan Tidsalder bliver en Mand, der vil arbeide for et endeligt Maal, vil, som han siger, offre Livet derfor, maaskee ogsaa af en Feiltagelse kommer til det, og ved en ny Feiltagelse bliver canoniseret som Helt. En saadan Figur er imidlertid aldeles ubrugelig for Poesien (det skulde da være at han kunde bruges som Polsehandleren hos Aristophanes), han er upoetisk og modsiger sig selv. Forsaavidt er det ganske consequent, at Politiken i vor Tid ikke begeistrer dens Dyrkere til Offere, thi den begeistrer slet ikke, ellers kommer det af sig selv med Offrene. Det er en Modsigelse for et endeligt Formaal at ville offre Livet, og en saadan Adfærd er i Poesiens Øine comisk, ligesom det at dandse sig ihjel, eller at ville gaae med Sporer, naar man er vinkelbenet og falde i dem og lade Livet — hellere end at lade være at gaae med Sporer. O! vinkende Opgaver for en comisk Digter, men uden Lidenskab ingen Digter heller ingen comisk. Stof skal han ikke mangle, thi Politiken mangler ikke Tjenestefolk. En brugbar Hovedfigur kunde blive en Politiker, der trods al sin Klogt vil være begeistret, vil være Offer, men vil ikke offre sig, vil falde, men selv være Vidne til Acclamationen, hvorfor han ikke kan komme til at falde og maaskee til Syvende og Sidst i sig selv har det eneste Menneske, der staaer ham i Veien: en Begeistret, der ikke har Anelse om hvad Begeistring er. Hans Pathos vilde culminere i denne ubegribeligt nok ikke forlængst opslidte Talemaade: „jeg vil offre mit Liv, Ingen skal sige, at jeg ikke har Heltemod, men dette blinde Mod er ikke det Høieste, derfor beherster jeg mig selv — og bliver ved at leve; derfor beherster jeg mig selv — og lader en Anden, en mindre Vigtig falde i mit Sted. Plaudite." Det er jo i sin Orden, at en Politikus, der er klog, ogsaa er klog nok til

at indsee, hvad der er skjult for den mere Enfoldige, hvor vigtigt hans Liv er for Staten, at naar han lever længe, saa staaer Ingen til at trænge; men Begeistring er det ikke. Al Begeistring ligger i Uendelighedens Lidenskab, hvor Peer og Povl med samt deres Klogskab forsvinde som et Intet. Gud hjælpe Poesien, ved Politikens Hjælp sættes den paa Vand og Brød! Allerede Aristoteles har inddeelt Menneskene i: θεολογοι, φιλοσοφοι, πολιτικοι. Politikerne komme sidst, end sige da Endelighedens Politikere, der forsage Uendelighedens Lidenskab, de komme aller sidst eller rettere bag efter; det gjør tyndt Øl altid. I Tro paa sig selv er der ingen Begeistring endnu mindre i Troen paa sin Smule Kræmmerklogskab; al Begeistring hviler enten i Troen paa sin Lidenskab eller dybere i Troen paa et Forsyn, der lærer Een, at selv det største Menneskes Død er en Spøg for et Forsyn, der har Legioner Engle i Baghaanden, og at han derfor resolut skal gaae i Døden og lade Forsynet om hans gode Sag, og Digteren om hans Eftermæle. Som man da sjeldent seer en ulykkelig Elsker i vor Tid, saa seer man ligesaa sjelden en Martyr i Politikens Verden, men derimod er der almindelig Concurrence om: „Fanden gale mig at have været villig dertil, ja at være det, hvis man ikke indsaae at det var større o. s. v.“; og Politiken har en talløs Skare af titulaire Helte og Martyr-Volontairer, ikke under Vaaben, men inter pocula. De have Alle hiint Heltedødens Høimod, men ogsaa ved en ligesaa heltemodig Viisdom indseet, „at det var bedre for det Hele, for Samfundet, at de skyldte Menneskeheden at leve — og klinke.“ Der er et Skridt tilbage og dette er et sandt non plus ultra, det er naar en saadan kandestøbende Generation af Livsassurandeurer, opfatte det som en Uretfærdighed af Poesien, at den ikke vælger sine Helte blandt de værdige Samtidige. Men man gjør Poesien Uret, eller rettere man hidse den ikke for længe, at det ikke ender med, at den aristophanisk tager den første den bedste af Pølsehandlerne og gjør til Helt. Paa anden Maade begeistres Poesien ikke ved Banden og Trumfen i Bordet.

Poesiens Tid synes saaledes at være forbi, den tragiske nemlig. En comisk Digter vil savne Publikum, da end ikke Publikum kan være to Steder paa eengang: paa Bredderne og i Comedie. Desuden har en comisk Digter sit eget Tilhold i en Pathos, der ligger udenfor Stykket, og viser ved sin Existents, at Poesiens Tid er forbi. Den, der vil sætte sit Haab til et speculativt Drama, tjener kun forsaavidt Poesien, som han tjener det Comiske. Skulde det lykkes en Troldmand eller en Troldkjærling at bringe et saadant tilveie, skulde det ved en speculativ Thaumaturgs (thi en Dramaturg vilde ikke forslaae) Bistand tilfredsstille Tidens Fordring som poetisk Arbeide, saa vilde denne Begivenhed jo være et godt Motiv for en Comedie, om denne end vilde naae den comiske Virkning gjennem saa mange Forudsætninger, at den derfor ikke kunde blive populair.

At Poesiens Tid er forbi vil i Grunden sige, at Umiddelbarheden er forbi. Ganske uden Reflexion er Umiddelbarheden ikke, den har i Poesiens Opfattelse relativ Reflexion ved at have sin Modstand uden for sig. Men først da er Umiddelbarheden egentlig forbi, naar den umiddelbare Uendelighed skal gribes af en ligesaa uendelig Reflexion. I samme Øieblik ere alle Opgaver forvandlede og gjorte dialektiske i sig selv; ingen Umiddelbarhed faaer Lov at staae ved sig selv eller udsættes blot for at stride med Andet, da den maa stride med sig selv.

Tilbage til Kjærligheden. Naar Kjærligheden ikke staaer ved sig selv, saa vil dette sige, at den ikke, som i Poesien, selv given har sin Hindring udenfor men faaer sin Hindring i sig selv. Saaledes fremkommer der en Opgave, som enhver Digter maa vrage, men som dog har sin Betydning, en Opgave, der kan varieres paa mange Maader, og en af disse har jeg valgt mig i mit psychologiske Experiment. Kjærligheden er given, der sees ingen Hindringer, tvertimod Fred og Tryghed, et Blikstille begunstiger den. Men idet den skal føres ind i den uendelige Reflexion, støder den paa Vanskeligheder. Vanskelighederne fremkomme altsaa ikke, idet Kjærligheden colliderer

med Verden, men idet den skal reflectere sig i Individualiteten. Problemet er saa dialektisk, at det at Kjærligheden støder an saaledes, ogsaa kan friste til det omvendte Udtryk: er da Kjærligheden given. Er det nu ikke en religieus Collision, saa er Problemet slet ikke til uden som Passiar; thi det Poetiske er herligt, det Religieuse endnu herligere, men hvad der er derimellem er Passiar, hvor meget Talent der end ødsles derpaa.

Kjærligheden støder nu an, eller det forekommer Individet saaledes, og han udsiger om sig selv, at han har en ulykkelig Kjærlighed. Jeg udtrykker mig aldeles dubitativt og har ikke den Lidenskab, som min Ridder, men jeg søger at forstaae ham. Digteren vilde nu spørge ham: „hvad er der da til Hinder, er det grusomme Forældre, der skulle formildes, er det Familiehad der skal udsones, er det en pavelig Dispensation, der skal tilveiebringes, en Anden, der skal skaffes bort, eller ak jeg maa vel sørge over mig selv og min Stilling, er det en Skjærv jeg skal tilkaste Dig, behøver Du Penge for at blive lykkelig, nu vel — med mindre Du i de fire første Tilfælde hellere vil, saa gjør jeg Dig ulykkelig, men til Helt.“ Den Paagjeldende svarer Nei. Da vender Digteren sig bort og siger: ja min kjære Ven saa elsker Du ikke. Poesien er villig til at gjøre Alt for Elskov, villig til at forskjønne den lykkelige, villig til at besynge den ulykkelige, men i sin elskelige Naivetet maa den vide Eet sikkret: Elskoven, at den ikke efter at have gjort Alt pludseligen skal opdage, at det var forgjeves, fordi der var andre Hindringer.

For at fastholde Opgaven maa man bestandigt gjøre Dobbeltbevægelser. Enhver, der ikke kan det og ikke kan det med Lethed, seer slet ikke Opgaven, og Held ham da, om han ikke har tabt sin Glæde ved Poesien. Men kan han gjøre det, saa veed han ogsaa, at den uendelige Reflexion er ikke noget Fremmedartet, men er Umiddelbarhedens Gjennemsigtighed for sig selv.

Antages Kjærligheden at have lykkeligt gjennemgaaet den uendelige Reflexion, saa er den noget Andet, saa er den religieus; strander den underveis, saa strander den paa det Reli-

gieuſe. Dette ſeer man maaſkee ikke ſtrax, fordi man ofte nok ſelv under det Navn: uendelig Reflexion, tænker en endelig Reflexion. I Forhold til enhver endelig Reflexion er Umiddelbarheden væſentligen høiere, og det er en Fornærmelſe for den, at ſkulle indlade ſig med en ſaadan. Dette forſtaae Digterne meget godt, og derfor komme Hindringerne udenfra, og det Tragiſke ligger netop i, at disſe have Magt til i en vis Forſtand at ſeire over Umiddelbarhedens Uendelighed; kun Spidsborgere og hermaphroditiſke Digtere forſtaae det anderledes. Men en uendelig Reflexion er uendeligt høiere end Umiddelbarheden, og i den forholder Umiddelbarheden ſig til ſig ſelv i Ideen. Men dette: i Ideen betegner et Guds Forhold i det videſte Omfang, og indenfor dette Omfang er der en Mangfoldighed af nærmere Beſtemmelſer.

I Umiddelbarheden er Ideen ogſaa, Digteren ſeer den jo, men for hans Helt er den ikke, eller han er ikke i ſit Forhold til den i Forhold til ſig ſelv. Netop derfor er han ikke fri i ſin Lidenſkab. Friheden betyder nemlig ingenlunde, at han ſkal opgive den, men Friheden betyder, at den Uendelighedens Lidenſkab, hvormed han kunde opgive den, bruger han til at faſtholde den. En ſaadan Tanke kan den digteriſke Helt ſlet ikke tænke, og Digteren tør ikke lade ham tænke den, thi i ſamme Øieblik ophører han at være digteriſk Figur.

I den uendelige Reflexion vindes ſaaledes Friheden, hvad enten denne nu er bekræftende eller benegtende. I mit Experiment har jeg valgt Proteſtationen, ſaa viſe Dobbeltbevægelſerne ſig tydeligſt. Han faſtholder paa eengang ſin Kjærlighed, han har ingen Hindring udenfra, tvertimod ſmiler Alt begunſtigende og truer med at forvandles til Forfærdelſe, hvis han ikke følger ſit Ønſke, truer ham med Verens viſſe Tab, med den Elſkedes Død: altſaa han faſtholder paa eengang ſin Kjærlighed og at han dog trods Alt ikke vil, ikke kan realiſere den.

Stillingen er ſaa dialektiſk, at man ikke maa forhaſte ſig, ſaa kommer der kun Forvirring ud. Men er det ſandt, at Umiddelbarhedens Tid er forbi, ſaa gjælder det om at naae det Reli-

gieuſe, alt Midlertidigt gavner ikke. Og for hvem det er ſandt, at Umiddelbarhedens Tid er forbi, for ham vil ogſaa den vanſkeligſte dialektiſke Bevægelſe blive populair; ellers er jeg meget villig til at indrømme, at mit Experiment er meget langt fra at være populairt. Man troer i Almindelighed, at det, der gjør en Fremſtilling upopulair, ere de mange Kunſtudtryk i den videnſkabelige Phraſeologi. Det er imidlertid en aldeles tilfældig Art Upopularitet, ſom videnſkabelige Parleurer have tilfælles med f. Ex. Skippere, der ogſaa ere upopulaire, fordi de tale en Jargon, og ingenlunde fordi de tale dybſindigt. Tid efter anden kan jo ogſaa en Philoſophies Terminologi trænge igjennem lige til den menige Mand, og altſaa var det jo en Tilfældighed med hiin Upopularitet. Det er Tanken, ikke Udtrykkets Tilfældighed, der væſentligen gjør en Fremſtilling upopulair. En ſyſtematiſk Poſement- og Knapmager kan blive upopulair, men er det væſentligen ſlet ikke, forſaavidt han ikke tænker meget ved det høiſt Beſynderlige, han ſiger (ak! og dette er en populair Kunſt); Socrates derimod var den upopulaireſte Mand i Grækenland, netop fordi han ſagde det Samme ſom det ſimpleſte Menneſke, men tænkte uendeligt meget derved. At kunne holde ud med een Tanke, at holde den ud med ethiſk Lidenſkab og Aandens Uforfærdethed, at ſee denne ene Tankes Duplicitet i ſig ſelv med ſamme Ligelighed og paa eengang i det Samme at ſee den dybeſte Alvor og den høieſte Spog, det dybeſte Tragiſke og det høieſte Comiſke, det er upopulairt til alle Tider for Enhver, der ikke har fattet, at Umiddelbarheden er forbi. Men hvad der er væſentligen upopulairt det kan heller ikke læres udenad. Dog herom paa andet Sted.

Dette er altſaa Opgaven, jeg har ſat mig: en ulykkelig Kjærlighedshiſtorie, hvor Kjærligheden er dialektiſk i ſig ſelv og i den uendelige Reflexions Kriſe faaer et religieuſt Anſtrøg. Man ſeer let Opgavens Forſkjellighed fra enhver anden ulykkelig Kjærlighedshiſtorie; man ſeer det let, naar man paa eengang ſeer begge Dele, ellers ſer man maaſkee ingen af Delene.

§ 2.

Misforstaaelse som tragisk og comi-tragisk Princip, benyttet i Experimentet.

Naar Claudius siger, at Misforstaaelse egentligen kommer deraf, at man ikke forstaaer hinanden, saa er i hans naive Lune, som en Umiddelbarhed, de Differentser skjulte, der, naar de drages frem, udvise det Comiske og det Tragiske; hvorfor ogsaa hiint naive Udsagn bliver forskjelligt i Forhold til den modsatte Lidenskab, med hvilken det kan betones. Det Tautologiske i Udsagnet kan ligesaa godt være et Incitament for den comiske, som for den tragiske Lidenskab, Ordet selv er Lunets. Ironisk vilde Socrates saaledes meget godt kunne sige i Samtalens underminerede Situation: besynderligt nok, ved Guderne, at vi, kjære Polos, ikke forstaae hinanden; „det maa være Misforstaaelsen.“ Tragisk vilde en Begeistret sige: o! Misforstaaelse, at vi ikke kunne forstaae hinanden. Fra et Eenhedspunkt af det Comiske og det Tragiske vil Udsagnet ikke være lunefuldt, men dybsindigt. Saasnart man nemlig sætter Misforstaaelsen mellem Tvende, saa vil der, saalænge de misforstaae hinanden, ikke kunne angives anden Grund end Misforstaaelsen. Kan Misforstaaelsens Grund angives, saa er Misforstaaelsens discrimen hævet. De Tvende kunne derfor gjerne blive ved at misforstaae hinanden, men forstaae igrunden dog tillige hinanden.

Misforstaaelsen er nu overalt, hvor det Ueensartede bringes sammen, dog vel at mærke et saadant Ueensartet, at der kan være Tale om et Forhold, thi ellers er Misforstaaelsen ikke. Til Grund for Misforstaaelsen kan man derfor sige at der ligger en Forstaaelse, o: en Mulighed af en Forstaaelse. Er Umuligheden tilstede, saa er Misforstaaelsen ikke tilstede. Med Muligheden er derimod Misforstaaelsen, og er dialektisk seet baade comisk og tragisk.

Denne Misforstaaelsens Duplicitet kan Poesien dog ikke

indlade sig med; den maa enten bruge Misforstaaelsen comisk eller tragisk. Forsaavidt gjør den rigtigt i, at lægge Misforstaaelsens Grund i noget Tredie udenfor, ved hvis Fjernelse de Misforstaaende forstaae hinanden. Ligger nemlig Misforstaaelsen i selve det Ueensartedes Forhold til hinanden, saa er Forholdet dialektisk og Misforstaaelsen lige saa comisk som tragisk. Naar det derimod er et Tredie udenfor, der adskiller de Tvende i Misforstaaelse, saa ere de Tvende væsentligen seet ikke misforstaaende, men forstaaende, som man seer det, naar hiint Tredie udenfor tages bort.

For ikke at gaae for vidt i Exempler og Sammenstillinger, naar Poesien bruger Misforstaaelsen i Forhold til en ulykkelig Kjærlighedshistorie, saa lægger den Misforstaaelsen i en fatal Begivenhed, i en gaadefuld Hændelse, i et ondt eller taabeligt Individ, der ved sin Indblanding sætter Misforstaaelsen mellem Tvende. Vel maa Poesien vide sig Forstaaelsens reale Mulighed sikret, thi ellers kan den slet ikke begynde. Tag derfor hiin Begivenhed, hiin Hændelse, hiint Individ bort, saa forstaae de hinanden, thi Hindringen gjør blot, at de ikke kunne komme til det. En saadan Misforstaaelse er ikke paa eengang comisk og tragisk. Misforstaaelsens Forhold er enkelt, og det, der ved ulykkelig Kjærlighed gjør den tragisk, er, at Elskovens Gehalt er sat i de Elskendes Lidenskab. Tages den substantielle Gehalt ud af de Misforstaaende, saa er Misforstaaelsen comisk, de Misforstaaende blive netop ved Misforstaaelsen aabenbare i deres Tomhed, og Latteren over dem er Dommen, hvorved Tilværelsen forsones og fyldestgjøres.

At det Modsatte er paa eengang er en Betragtning, som er Poesien for meget dialektisk. Sætter end den romantiske Poesi det Comiske og det Tragiske sammen, saa er det i Modsætningens Form og høist i en, ikke i Poesien given, men ud af den ligesom anet Livs-Anskuelses negative Eenhed. Men det er ikke det Samme, der paa eengang er comisk og tragisk, tvertimod er Modsætningen det Adskillende, der ved det samme Tryk, hvormed den trykker det Lavcomiske ned, løfter det Lyriske

op. — I Umiddelbarheden er bestandigt det Ene, og den høieste Form af Sammenhæng er, at naar det Ene har været følger det Andet. I Phædon udvikler Socrates saa skjønt og i en anskuelig Situation (thi man seer ham siddende og med Velbehag gnide det Been, hvoraf Lænken var tagen, ved hvis Borttagelse han nu fornemmer Velbehag, medens den smertede ham, da den var der) denne Successsion med Hensyn til et Sandseindtryk: det Behagelige og det Ubehagelige, og mener det havde været en Opgave for Æsop at digte en Fabel derom, hvorledes Guderne, da de ikke kunde forene disse stridige Magter paa anden Maade, havde knyttet dem sammen ved Endepunkterne. Socrates indrømmer saaledes vel, at det Behagelige og Ubehagelige er ikke paa eengang, men i hans ironiske Bevidsthed er der en negativ Eenhed deraf. Poesiens Modsætninger ere ligeledes kun afløsende hinanden. Socrates's Død vilde den derfor aldrig kunne opfatte. Her er Alt gjort færdigt, og dog vilde Poesien kun kunne vælge den ene Side, her vel det Tragiske. I det Høieste vilde den tilveiebringe en comisk Modsætning, skjønt dette maaskee ikke er let. Man kan ikke negte, at Xantippe gjør en comisk Figur med sin Skrigen og Larmen, at hendes Adfærd erindrer om mangen arrig Enkes sønderknuste Avertissement om den Afdøde, man kan heller ikke negte, at Socrates ironisk nok lader falde en comisk Belysning derover, naar man seer Xantippe med samt sin Ømhed og den i mange Aar opsparede for et saadant høitideligt Øieblik gjemte skrigende Rørelse blive transporteret ud ad Døren, men denne Modsætning vilde være lidt uretfærdig og ikke tilstrækkelig. Bedre vilde det maaskee være i phantastisk Stil at danne et Chorus af en vis Klasse Philologer, hvis „taaredrivende" Betragtninger over dette Dydsmønster af et Menneske og hans Martyrdød danne en god Modsætning til Socrates's hele Anskuelse. Men saa vilde igjen det Historiske svinde bort. Selv Socrates's Venner ere videre end Poesien kan gaae; thi Phædon siger selv, at han som Vidne til hiin Begivenhed befandt sig i en underlig Tilstand, i en usædvanlig Blanding af Glæde og Sorg,

ja at de Tilſtedeværende ſnart loe, ſnart græd, fornemmelig Apollodoros. End ſige da Socrates; thi det, at de Tilſtedeværende ſnart loe, ſnart græd viſer kun, at de ikke ganſke havde forſtaaet ham. Socrates ſætter netop en Duplicitet, ſom Poeſien ikke kan udtrykke. Vil Poeſien tage Tragediens Pathos for at ſkildre Socrates's Lidelſe ſom Martyr, da ſee den ſig vel for, thi han lider ſlet ikke, han har allerede tænkt det Snurrige i, at en ſaadan ατοπος τις kom paa den Maade af Dage, at han blev henrettet. Comiſk kan Poeſien ikke opfatte ham, thi det at han ſelv har tænkt alt det Comiſke, beviſer netop, at han ikke er comiſk; og derſom ellers noget Menneſke ikke var comiſk, ſaa var det Socrates. En tragiſk Heltedød er noget Enkelt, og dette elſker Poeſien, men faaer den paa ſamme Tid et Nys om, at Manden ſelv antager, at det ogſaa kunde være comiſk, ſaa maa Poeſien gjøre Opbud.

Inden jeg imidlertid tager Afſkeed med Poeſien, maa jeg endnu gjøre en Bemærkning om Misforſtaaelſen, naar den benyttes æſthetiſk. Poeſien kan ogſaa bruge Misforſtaaelſen ſaaledes, at denne er for den Enkelte, netop fordi der intet Tilknytningspunkt er for ham hos Den eller De, ſom misforſtaae ham. Dette kan enten blive comiſk eller tragiſk i Forhold til Qualiteten og Lidenſkaben, men det kan ikke paa eengang blive comiſk og tragiſk, fordi det Tilknytningspunkt mangler, der ſætter de Misforſtaaende ſammen i en Eenhed, eller hvorved de ſelv ſætte ſig ſammen ſaaledes, at de paa eengang holdes ſammen og dog gaae fra hinanden i Misforſtaaelſen, men dog ikke kunne ſkilles ad, fordi hiin Tilknytning er der, og at denne er der er Forholdet, ſom paa eengang er comiſk og tragiſk. — Det er tragiſk, naar en Begeiſtret taler til en Slægt af Døbbidere og ikke bliver forſtaaet; men det er kun tragiſk, fordi der intet Eenhedspunkt er imellem dem, thi Døbbiderne bryde ſig jo netop ſlet ikke om den Begeiſtrede. Gulivers Reiſe er comiſk gjennem Phantaſi hen til Vanvid, men Virkningen er kun comiſk, og comiſk, fordi den qvalitative Lidenſkabs Gehalt ikke er tilſtede i Misforſtaaelſen, om Lidenſkaben end er hos

Digteren, thi uden Lidenskab ingen Digter, heller ingen comisk. Er Misforstaaelsen aldeles om Ubetydeligheder, bliver den som en sorgløs Spøg. Livet er rigt nok paa Exempler. En døv Mand træder ind i en Forsamlingssal under Forhandlingen; han vil ikke forstyrre og aabner derfor ganske sagte den store Fløidør. Uheldigviis har Døren den Egenskab, at den knirker. Dette kan han ikke høre, han troer at gjøre det saa godt, og ved den langsomme Oplukken frembringes en langvarig Knirken. Man bliver utaalmodig, Een vender sig om og tysser paa ham, han troer at han muligen har taget for rask i Døren, og dens Knirken vedbliver. Denne Situation er en Spøg, og derfor kan hverken det Comiske eller det Tragiske ret faae fat i den. Dog er her et anet Eenhedspunkt: han vil ikke forstyrre, Forsamlingen vil ikke forstyrres, og han forstyrrer. Lidt mere Tilsætning af Følelse og andet saadant, saa fremkommer de mange Situationer, man ikke veed om man skal lee eller græde af. Dette er det Tragi-Comiske, hvor, da ingen væsentlig Lidenskab er sat, hverken det Comiske eller det Tragiske væsentlig er tilstede. I det Comi-Tragiske ere de begge satte, og den dialektisk uendeliggjorte Aand seer paa eengang begge Dele i det Samme.

Nu til mit Experiment. Jeg har sat to uecnsartede Individualiteter sammen, en mandlig og en qvindelig. Ham har jeg holdt i Aandens Potens hen til det Religieuse, hende har jeg holdt i æsthetiske Kategorier. Misforstaaelse kan der blive nok af, saasnart jeg sætter et Eenhedspunkt. Dette er, at de enes i at elske hinanden. Misforstaaelsen er nu ikke lagt i noget Tredie, som forstode de hinanden, og det var en fremmed Magt, der adskilte dem, nei Alt begunstiger ironisk nok deres Misforstaaelse, der er Intet til Hinder for, at de faae hinanden og hinanden i Tale, men saa begynder netop Misforstaaelsen. Tager jeg nu Lidenskaben bort, saa er det Hele en ironisk Situation med græsk Heiterkeit, sætter jeg Lidenskaben, saa er Situationen væsentlig tragisk; betragter jeg den, saa siger jeg, den er paa eengang comisk og tragisk. Heltinden kan naturligviis

ikke see den saaledes, dertil er hun for umiddelbar. Seer hun den comisk, maatte det ifølge Successionens Lov skee i et fildigere Moment, hvor da Latteren igjen vilde gjøre hende selv comisk, thi at lee ad en væsentlig Vildfarelse beviser, at man er i en ny, og Den, der leer saaledes, er ligesaa lidet helbredet som „Den er fri, der spotter sine Lænker." Helten er vel strax opmærksom paa, at det Comiske er tilstede, hvad der frelser ham for at blive comisk, men han kan dog ikke see Forholdet som jeg seer det, der experimenterende har lagt det Hele an. Dette kommer deraf, at han er i Lidenskab, og hans Lidenskabs Grad viser sig bedst derved, at han pathetisk styrker sig ved at see det Comiske. Han er i Lidenskab. Vilde jeg sige til ham: „forsøg at tage den bort," saa sætter han strax en anden isteden og siger, at det er en Nedrighed mod Pigen. Saaledes kan han vel see det Comiske i Misforholdet, og Misforstaaelsen, men han seer denne Opfattelse som en underordnet Instants, og ud af den vikler hans Lidenskab sig mere og mere pathetisk. Binde-Ordet i deres Misforstaaelse er at de elske hinanden, men i deres Ueensartethed maa denne Lidenskab udtrykke sig væsentligen forskjellig, og saaledes maa Misforstaaelse ikke komme udenfra dem imellem, men udvikle sig i Forholdet selv, som er imellem dem. Det Tragiske er, at to Elskende ikke forstaae hinanden, det Comiske er, at To, der ikke forstaae hinanden, elske hinanden. At Sligt kan forekomme er ikke utænkeligt, fordi jo Elskoven selv har sin Dialektik, og om det var uhørt, saa har jo et Experiment Magtfuldkommenhed til at experimentere. Naar det Ueensartede er holdt saaledes, som jeg har holdt det, saa har ogsaa begge Parter Ret i at sige: at de elske. Kjærligheden selv har et ethisk og et æsthetisk Moment. Hun siger, hun elsker, og har det Æsthetiske og forstaaer det æsthetisk; han siger at han elsker, og forstaaer det ethisk. Saaledes elske de begge To og elske hinanden, men dog er det en Misforstaaelse. Det Ueensartede er holdt ud fra hinanden paa Kategori, og Misforstaaelsen er saaledes forskjellig fra novellistisk Tuskhandel og Bagefterbetænkning indenfor reent æsthetiske Kategorier.

Experimentets mandlige Figur seer da det Comiske, men ikke som en hærdet Jagttager seer det. Han seer det Comiske og styrker sig ved dette til det Tragiske. Det er, hvad der især beskæftiger mig, thi derved belyses det Religieuse. I Aandsstyrke til paa eengang at see det Comiske og det Tragiske i det Samme culminerer Hedenskabet. I den høiere Lidenskab, der ud af denne Eenhed vælger det Tragiske, begynder Religieusiteten, det vil sige den Religieusitet, for hvilken Umiddelbarheden er forbi — og denne skal jo i vor Tid være forbi for Alle, saa sige de. Som Dyre-Skabning har Mennesket to Been (Extremiteterne), saaledes er det Comiske og det Tragiske nødvendige Bevægelses-Extremiteter for Den, som vil existere i Kraft af Aand, og efter at have opgivet Umiddelbarheden. Enhver, der kun har eet Been og dog vil være Aand i Kraft af Aand er latterlig, han være nok saa stort et Geni. I Forholdets Ligelighed mellem det Comiske og det Tragiske ligger Betingelsen for den rette Gang, Misforholdet kan ogsaa her betegnes som at halte, at være hjulbenet, klumpfodet o. s. v. — Min Ridders Ulykke er, at han, idet han skal slutte sig sammen i Religieusiteten, bliver dialektisk paa det yderste Punkt, hvorom mere i en anden Paragraph. Her kun saa meget, han bliver ikke dialektisk i at gribe ud af det Comiske og Tragiske den tragiske høiere Lidenskab, thi saa kunde jeg slet ikke bruge ham, men han bliver dialektisk i selve denne Lidenskabs sidste Udtryk. Uden dette kunde jeg heller ikke bruge ham; thi der ligger netop en dæmonisk Approximations Bestemmelse til det Religieuse.

For at belyse Experimentet skal jeg gjennemgaae Structuren.

Anlægets Form udtrykker Dupliciteten. Om Morgenen erindrer han Virkeligheden, i Natten har han med den samme Historie at gjøre, men gjennemtrængt af hans egen Idealitet. Denne Idealitet er altsaa ikke en illusorisk Anticipation, der endnu ikke har seet Virkeligheden, men efter Virkeligheden en Frihedens Gjerning. Dette er Differentsen mellem den æsthetiske og den religieuse Idealitet. Den æsthetiske er høiere

end Virkeligheden før Virkeligheden, altsaa i Illusion, den religieuse er høiere end Virkeligheden efter Virkeligheden, altsaa i Kraft af et Guds Forhold. Dupliciteten er udtrykt. En Digter eller en Elsker kan vel have en ideal Forestilling om den Elskede, men ikke paa samme Tid have en Virkelighedens Bevidsthed om, hvorvidt den er sand, eller en Virkelighedens Bevidsthed om, hvorvidt den ikke er sand. Denne Modsigelse kan kun den nye Idealitet udholde, der kommer efter Virkeligheden.

Historien begynder saaledes to Gange. Jeg har ladet et halvt Aar ligge imellem, og antager, at han i den Tid har levet i en Slags Bedøvethed, indtil Lidenskaben vaagner pludseligen med den 3die Januar. Andre Opfattelser kunde ogsaa her anføres, mit Valg er gjort i Forhold til Anlægget.

De tvende Individualiteter forholde sig omvendt til hinanden. Det kritiske Punkt indtræder for hende i Virkeligheden, men han, som væsentligen er uden Praxis i Forhold til det andet Kjøn, seer det ikke tydeligen, og kun i theoretiske Anstrængelser aner han Noget derom. Shakspeare har sagt etsteds, jeg husker ikke hvor og kan ikke citere, men Meningen er: i Øieblikket, før Helbredelsen fra en heftig Sygdom indtræder, i Bedringens Øieblik er Anfaldet heftigst; og ethvert Onde er værst, naar det tager Afskeed. Det kritiske Punkt for hende, da Helbredelsen egentlig begynder, er det Øieblik, da hun har vovet Alt for at holde ham fast, og han nu, ganske consequent fra sit Standpunkt, vover det Yderste, at stride sig ud af hende. Fra dette Moment af, hvor hun har følt Smerten dybest, er, psychologisk seet, hendes Bedring indtraadt. Hans Billede forsvinder derfor allerede medens han er nærværende, og da Adskillelsen er sat, mere og mere som en Erindring, Virkeligheden maa hjælpe hende. Med ham omvendt. I Virkelighedens Tid er han stærkest, fordi han kun har hende som en Virkelighed. I det Øieblik derimod, da han anden Gang skal see hende ikke i Virkeligheden men i sin egen Idealitets Belysning, forvandles hun til en gigantisk Figur. Hvad han i Virkeligheden har gjort,

Bedraget, hvormed han virkelig har gavnet hende (thi Forholdet er saa dialektisk, at i Grunden er Bedraget hende Sandhed o: hun forstaaer det bedst), kan han ikke fastholde ligeoverfor hende, saasnart han selv bringer hende frem. For at troe paa Bedragets Betydning maa han have sit Forhold til hende i Virkeligheden og virkeligen see hende. Hans kritiske Moment indtræder derfor med 3die Januar Aaret efter; thi han skal religieust helbredes, og i denne Henseende forstyrrer hendes Virkelighed ham, han maa have hende ideal. Som de have misforstaaet hinanden fra Begyndelsen, saa vedbliver Misforstaaelsen efter Adskillelsen, og viser sig nu netop tydeligst. I det Øieblik hun er nærved at have glemt ham, fordi hun ikke seer ham og allerede er langt fremme i Helbredelsen, og han er bleven hende ubetydelig, i det samme Øieblik er hun bleven ham allerbetydeligst, netop fordi han ikke seer hende. Saasnart han seer hende, er hos hende, taler med hende, saa har han sin Forstand og er stærk, saasnart han selv danner hende, taber han sin Forstand, tør ikke troe den, og det Religieuse maa bestemtere arbeide sig frem. En Gjenganger er altid forfærdelig, og hun bliver det for ham. Men hvilken Forskjel mellem en ung Pige, som hans Forstand holder Stangen, og en ideal Skikkelse, der træder ham forfærdende imøde, mod hvilken hans Forstand slet Intet formaaer! Hans Individualitet var lagt ethisk-religieus an. Dette er det han skal blive. Hun hjælper ham ogsaa, men ikke ved sin Virkelighed. Her ligger ogsaa Betydningen af hans Tungsind. Det er Mulighedens Fortættelse. Men naar det betyder noget Saadant, saa er al Tale om en ung Piges Munterhed og et Ægteskabs Duelighed til at adsprede det, en daarlig Tale; thi det skal ikke adspredes. Det skal tvertimod fortne endnu mere for hans Sjel, saa kommer han sig nok. Dette kan hun ikke indsee, og hun handler aldeles consequent. Han kan heller ikke see det, thi saa fik han ikke Forfærdelsens Naadestød, saaledes som dette falder sikkrest, naar det rammer ved hans egen Skyld og ved hendes Vaade.

Ideen fordrer, at han faaer hende at see igjen, men vel

at mærke, at han ikke faaer en Virkelighed at see, thi saa er han hjulpen. Derfor har jeg flere Gange ladet ham see hende igjen. Men med disse Gjensyn har det et eget Sammenhæng. Fra sit Standpunkt seet ganske consequent mener han, at skylde Uendeligheden i hende ikke at forstyrre med indblandende halve Skridt. Man seer strax, han har med sig selv alene at gjøre, og hende ikke udenfor sig som en Virkelighed, thi saa vilde Bedraget igjen komme frem. For altsaa ikke at forstyrre Uendeligheden i hende, hexer han sig ind i en ræsom Uddøethed eller Afdøethed. Dette er fra hans Standpunkt et ligesaa energisk Udtryk for hans Kjærlighed som hendes heftige Udbrud var for hendes. Gjensidigen er dette naturligviis det Forkeerteste, de kunne gjøre for hinanden.

Altsaa han seer hende igjen. Men netop fordi han for at tjene hende holder sig selv som en Afdød, har han forhindret sig i at faae et eneste ligefremt Indtryk. Her er han ifærd med at blive normal, Aberrationen ligger i, at han dog med hele sin Lidenskab bekymrer sig derom. Han faaer aldrig nogen Begivenhed i Forhold til hende eller et ligefremt Forhold til en saadan, aldrig nogen Visshed, men vedblivende med hele sin Lidenskab at bekymre sig derom tilegner han sig Alt selv det Ubetydeligste, og stort mere faaer han ikke, ved dialektiske Anstrængelser*). Dette vil sige, han kommer mere og mere til at fordybe sig i sig selv.

Hvad nu Gjensynene angaaer, da bevise de ham faktisk Intet. De Slutninger, han gjør, vil ingen Anden end han gjøre;

*) Hvor anstrængende en saadan Existents maa være, seer jeg deraf, at det allerede er anstrængende i Tanken at construere den, at man ikke paa et enkelt Punkt, i et Comma glemmer hans dialektiske Vanskelighed. I et Stykke af Midnat 13. Febr. kunde der godt have staaet istedenfor den dialektiske Vidtløftighed disse Ord: „Lægeskjønnet lyder paa, at hun befinder sig vel." Af Bogens faa Læsere havde de skyndsomme Intet mærket, selv af de faa skjønsomme havde maaskee kun en enkelt spurgt: hvorledes faaer han en saadan umiddelbar Efterretning, saa maa han jo have spurgt Nogen, og hans anstrængede Lidenskabelighed har dog ikke forhindret ham i at gjøre hvad han jo i Mulighedens Form maatte anse for det Forfærdeligste.

al den Bleghed, han seer, troer jeg slet ikke paa, og har mange andre Forklaringsgrunde. At det var 3die Gang han en Onsdag saae hende paa Hauserpladsen vilde Ingen have opdaget i hans Sted, end mindre slutte af et Tilfælde hvad han slutter. Selv Gjensynet i Kirken er ikke Noget at holde sig til, og han veed egentligen slet Intet. Det mærker han nok selv, men fra hans Standpunkt er det consequent, at lade Forstanden fare. Han gjør det for at ære hende, af Stolthed paa hendes Vegne, men paa samme Tid hænder der ham noget Andet, han fordyber sig mere og mere religieust i sig selv. Indlod han sig med hende, saa har han igjen sin Forstand, og den religieuse Fremadskriden er forhindret. Dette seer han ikke selv, han gjør det for at hævde hende. — Disse Gjensyn svare derfor til hans sjelelige Tilstand, og den Berøring med Virkeligheden, hvorved han blot tangerer den i Retningen fra den, holder ham i den Svæven, i hvilken det Religieuse skal consolidere sig. Han digter hende nu, men i Kraft af en religieus Idealitet, som kommer efter Virkeligheden. Som en Elsker i Kraft af en Idealitet, der ligger før Virkeligheden, seer Skjønheder hos den Elskede, som ikke ere der, saaledes seer han med Angerens intenderede Lidenskab Forsærdelser, som ikke ere til. — Her ligger paa eengang det Gode og det Ualmindelige hos ham, men ogsaa det Dæmoniske, at han ikke kan komme til Hvile og til at hvile sig ud i den sidste religieuse Beslutning, men bestandigt holdes i Spændingen. Hun afgjør hans Skjebne, siger han, det er sandt; men det Usande er, at hun afgjør den, thi den er afgjort. Det at han forbliver in suspenso er paa eengang et lidenskabeligt Udtryk for hans Sympathi for hende, men ogsaa det Dæmoniske.*) Han skal vel blive in suspenso eller paa Ønskets Spidse, som han siger, men paa samme Tid

*) Saaledes maa ethvert Skridt betragtes, han gjør for at hjælpe hende. Men i det sidste, som han selv anseer for en Svaghed, er han ophøiet i sin Lidelse, da han, i det Øieblik, hvor Forstanden maa sige nu synes Alt at blive godt, reent sympathetisk synker sammen ved den Tanke, at hun kun er endeligt helbredet.

i Kraft af, at Afgjørelsen for ham er forbi, have sin religieuse Beslutning i Ro, og ikke lade Afgjørelsen blive dialektisk ved hende. Men netop fordi han ikke er saaledes, belyser han i sin Svæven og i sin Aberration mangt et religieust Problem, dog maa man erindre, at hvad han siger, er Replik i individuel Lidenskab. — Han havde Energi nok til at holde sit Bedrag ud, Energi nok til at vælge det Religieuse, og lige i det yderste Øieblik eller i Yderspidsen af den religieuse Lidenskab bliver han dialektisk. Det er som var der en Mulighed af, at han vilde lægge sit Liv anderledes an, naar hun slap vel fra det Hele. Heri ligger netop det Dæmoniske, at han i en anet Mulighed ikke vil forholde sig til sig selv i sin religieuse Idee, men gribe hende i æsthetiske Kategorier og besvige det Ethiske en lille Smule, som var han, hvis han er skyldig, mindre skyldig, fordi hun slap godt derfra, mindre skyldig, selv om hun havde Uret mod ham. Herom dog mere paa et andet Sted.

Ueensartetheden mellem de tvende Individualiteter skal nu eftervises i de afgjørende Punkter. Ueensartetheden vil gjøre, at det Dialektiske bestandigt sætter Forholdet om, hvilket Læseren selv i Bogen vil være opmærksom paa.

1) Han er indesluttet — hun kan end ikke være det.

Hvorfor kan hun ikke være det? Al Indesluttethed ligger i en dialektisk Reduplication, hvilken er Umiddelbarheden aldeles umulig. Umiddelbarhedens Sprog er ligesom de vocaliserende Sprog let udtaleligt, Indesluttethedens Sprog er kun i Taushed et Sprog, eller i det Høieste ligesom de Sprog, der sætte en 4, 6 Consonanter foran en Vokal. Fordi hun er saaledes umiddelbar, bliver Hengivenhed ganske rigtigt det Medium, i hvilket hun, efter en tidlang at have været overvældet af ham og have lidt Uret, derpaa fremskyndet ved en lille Begivenhed udtrykker sin Lidenskab. Paa denne Hengivenhed strander hans

Indesluttethed, det vil sige, han er saa meget mere dialektisk, at han indseer Misforholdet.

Indesluttethed kan imidlertid betyde noget Forskjelligt. Hans Indesluttethed er væsentligen Tungsindets Form, og Tungsindet i ham igjen den fortættede Mulighed, der gjennem en Krise maa gaaes igjennem, for at han kan blive sig selv klar i det Religieuse. Angaaende sin Indesluttethed siger han paa intet Sted, hvad den indeholder. Jeg har med Flid holdt ham saaledes, deels fordi jeg kun behøvede Indesluttetheden som Grændse, som den Forstaaelsens Grændse, der sætter Misforstaaelsen, deels fordi han end ikke selv kan sige, hvad den indeholder. Hans Indesluttethed er nemlig hverken mere eller mindre end den religieuse Subjektivitets fortættede Anticipation. Den religieuse Subjektivitet har et dialektisk Moment mere end al Virkelighed, ikke som før Virkeligheden, men som efter Virkeligheden. Han kan derfor ypperligt existere i Virkeligheden, og saaledes antages han at have gjort det, men Indesluttetheden er og bliver Anelsen om et høiere Liv. Det følger nemlig af sig selv, at saadanne Virkelighedens Kategorier, som at det Udvortes er det Indvortes, og det Indvortes det Udvortes, i Forhold til det Religieuse ere opfundne af Münchhausener, der aldeles ikke forstaae sig paa det Religieuse (hvad dog en Forstands Begeistret som jeg meget godt kan, uden at være religieus). De gavne derfor i disse Sphærer ligesaa meget, som hvad et gammelt Ord siger at række Tungen ud af Vinduet og faae et Smæk over den.

Hans Indesluttethed indeholder da forsaavidt slet Intet indtil videre, men den er der som Grændsen, og den holder ham, og indtil videre er han tungsindig i sin Indesluttethed. Den abstrakteste Form for Indesluttethed er, at den indeslutter sig selv. Psychologen veed Besked om, at medens den Indesluttede kan sige meget og med Lethed, som *har* gjort ham indesluttet, saa siger han ikke og kan ikke sige det, der *gjør* ham indesluttet. Indesluttetheden kan man derfor vanskeligt tage fra den Indesluttede, og han er egentlig at helbrede religieust

i sig selv. Dette er Indesluttethedens abstrakteste Form, naar den er et høiere Livs Anticipation i Mulighedens Fortættelse. Derfor siger han aldrig, hvad hans Indesluttethed indeholder, men kun at den er der. Fra dette Mulighedens Standpunkt kan der skrides frem til religieus Gjennemsigtighed; det er det, han skal. Men det veed han ikke, og aner mindst, at Veien gaaer igjennem de Forfærdelser, at opgive sit Forhold til hende, fordi det er et Misforhold. Havde han ikke i sig selv fundet Kraft til Fortvivlelsens Beslutning, havde han ikke, uden at forstaae, hvilken Betydning det havde for ham selv, eller rettere uden at forstaae Andet, end at det var hans Undergang, fundet Styrke dertil i sympathetisk Begeistring for hende, hvad enten hun nu forstod det eller ikke, havde hun seiret: saa havde han været tabt. Indesluttethedens Udviklings-Proces havde været standset, han var bleven handlende i Forhold til sin Indesluttethed, havde sluttet den af, gjemt den som en fix Idee i sit Indre, maaskee i Sindssvaghedens stille Form, maaskee endog i en Skylds Form, thi disse tvende Former ere de væsentlige for den consoliderede Indesluttethed. — Han fik hendes Liv paa sin Samvittighed, det hjalp ham og vil hjælpe ham: hun havde hele hans Aands-Existents paa sin Samvittighed; det har hun aldrig drømt om.

For at belyse hans Indesluttethed har jeg ladet løbe ind i Dagbogen nogle Opsatser, hvor han ligesom samler efter et Udtryk for sin egen Indesluttethed. Directe udtrykker han sig aldrig, det kan han ikke, men indirecte. De maae derfor ogsaa forstaaes indirecte. En af dem hedder: en Mulighed, den for ham afgjørende Kategori, som derfor maatte forfølges til en Yderlighed. Den ender med, at det var en Indbildning, en Feberdrøm med Skylden. Han samler her efter Synden. Havde han havt en Synd paa sin Samvittighed, havde jeg tænkt mig ham saaledes, saa havde det været langt lettere at klare ham ud deraf; men saa havde det hele Anlæg heller ikke udviist det, som jeg vil have.

2) Han er tungsindig — hun livsglad. Men er

hans Tungsind et saadant, at det skal standses, saa lad hende derom; thi saa hjælper hun ham, som han selv saa bevæget taler derom. Men det er ikke saa. Han veed ikke af, at dette Tungsind betyder noget Andet; selv tilintetgjort seirer dog endnu Sympathiens Smerte paa hendes Vegne, og han beslutter at forlade hende, uden at ane, at det netop maa hjælpe ham. I det Hele er hans Bekymring for Pigen reent Sværmeri, latterlig i sig selv, tragisk ved hans Lidelse, comisk ved at han gjør det allergaleste.

Der er Forskjel paa Tungsind og Tungsind. Der er et Tungsind, som i Forhold til Digtere, Kunstnere, Tænkere er Krisen, og som hos Qvinden kan være en erotisk Krise. Saaledes er min Figurs Tungsind Krisen for det Religieuse. Tager jeg en Kunstner, saa yttrer dette kritiske Tungsind sig ikke strax derved, at han veeklager over ikke at due til at være Kunstner. Langtfra; det er stundom mistænkeligt, at den Lidende saaledes veed, hvad det er, at hans Lidelse maaskee kun er opvarmet. Nei, dette Tungsind kan kaste sig paa Alt, paa det Ubetydeligste, og først naar hans væsentlige Bestemmelse er sat, sees det, at det var Tungsindets Hemmelighed. Men Krisen maa komme sildigere hos den Religieuse, det vil sige for den Art Religieusitet, hvor det gjelder, at Umiddelbarheden er gaaet under. Grunden er de mange Forudsætninger, som behøves: han maa være æsthetisk udviklet i Phantasi, maa kunne fatte det Ethiske med primitiv Lidenskab, for rigtig at støde an, at det Religieuses oprindelige Mulighed i denne Katastrophe kan bryde frem. Tungsindet maa derfor have ledsaget ham gjennem de foreløbige Stadier.

Saaledes med min experimenterede Personlighed. Det, der skal hjælpe ham, er netop Forfærdelsen. Det drømmer han ikke om, han tænker kun paa hende og paa sin Lidelse i Skyld. Hans Sympathi for hende begeistrer ham til at være nøiagtig i at vove det Yderste. Han forlader hende: men ikke for at opgive hende, men for at holde ud, om det dog ikke skulde hjælpe. Dette vil han ikke sige hende, thi da det er uvist og

usikkert, er det at fornærme hende at holde hende hen med et saadant Haab. Det er aldeles consequent, det er det, der skal hjælpe, men han veed ikke hvorledes. Et Ord imellem dem, og hans Udvikling havde dog været forstyrret.

Følgen vil naturligviis blive, at hun imidlertid betænker sig, hun kan ikke holde sig ved sig selv. Det er som det skal være; hans Vei skulde ikke derhen, og Alt lægges til Rette for ham, at han kan blive en ordentlig Individualitet. — Saaledes har jeg lagt Experimentet an: det Samme paa eengang comisk og tragisk.

Havde hun seiret, saa havde han været tabt. Selv om hendes Livsgladhed, der dog er et aftagende Fond, havde formaaet at gjøre ham til en lykkelig Ægtemand, det var ikke det, han skulde være. Men det drømmer han ikke om, og føler kun sin Elendighed saa dybt, at han ikke kan due til, hvad Enhver duer til — at være Ægtemand.

Han faaer hendes Liv paa sin Samvittighed, hun har havt hele hans Personlighed paa sin, og naturligviis ikke drømt derom.

3) Han er væsentligen Tænker — hun intet mindre.

Med dette Ord „Tænker" falder der en vis comisk Belysning over ham; thi kun deraf, at han er ene syslende med Tanker, lader det sig forklare, hvad Experimentet antager, at han har kunnet leve hen uden mindste Kjendskab til Verden og især til det andet Kjøn. Havde han havt den, især den sidste, ja saa kunde Experimentet slet ikke komme istand, thi man behøver da ikke at see sig langt om, for at see, hvad han havde at gjøre og især hvad man skal gjøre ved en ung Piges Forfærdelser, hvilke man bedst honorerer ved at gjøre et gammelt Vers til en Leveregel: cantantur hæc, laudantur hæc, dicuntur, audiuntur; scribuntur hæc, leguntur hæc — et lecta negliguntur. I Experimentet maa der derfor falde som Reflex af Verdenskundskaben, han mangler, en vis latterlig Belysning paa ham; men paa den

anden Side har hans uerfarne Ærbødighed for det andet Kjøn noget rørende samt en vis epigrammatisk Kraft over Verdenskundskaben.

Det, at han er Tænker, vil nu ikke sige, at han læser mange Bøger og agter at bestige Kathedret som Privat-Docent. Saadanne Tænkere kunne godt forene det Forskjellige, og saa have de jo ogsaa Mediationen. Han derimod er væsentligen Selvtænker, og i den Forstand, at han altid maa have Ideen med sig for at existere. Dette beskæftiger ham med en Selvtænkers Lidenskab, ikke med en Privat-Docents affecterede Forsikkrings-Vederhæftighed.

Pigen har, som det klæder hende i hendes Umiddelbarhed, Livet og Dagen for sig, hvilket er allerkjereste. Hun har intet mod, om det saa var det Syrochaldæiske han vilde studere; hun blæser ad lærde og curieuse Materier, hvilket er elskværdigt og ikke uden Ynde. Men hvad der beskæftiger ham er ikke det Syrochaldæiske eller det Elamitiske, det er Tilværelsen selv, i hvilken han existerer.

Som en Følge deraf kunne de slet ikke forstaae hinanden. Det, der beskæftiger ham absolut, veed hun slet ikke af er til, og vilde han sige det, saa vilde det ikke beskæftige hende mere, end hvis han talte om Sancherib og Salamanasser. Hun forlanger det heller ikke; og dette er elskværdigt af hende, især hvis Opgaven havde været den modsatte, at hun for at tjene ham ikke brød sig derom. Hun fatter naturligviis heller ikke, at hendes Forlangende og hendes Dispensation ikke veie op mod Ideer, at det: ikke at udtrykke Ideen, ikke blot forstyrrer ham, men at han anseer det for en Fornærmelse mod hende.

Saa tænker han da. Og dette kan han tænke, at han kan faae et Mord paa sin Samvittighed, men ikke at udtrykke Ideen kan han ikke tænke. Hvad en Piges Ære er, det er Consequentsen og Ideen for en Tænker, og det at holde den fast i Livet for en Selvtænker. Har han hendes Ære paa sin Samvittighed, saa har hun havt hans Tanke-Existents paa sin. Naturligviis har hun ikke anet det.

4) Han er ethisk-dialektisk — hun æsthetisk umiddelbar.

Fra ethvert af disse Standpunkter er Begrebet om Lidelse aldeles forskjelligt. Han kan ikke forstaae, hvad der væsentligen bliver hendes Lidelse (hvis der bliver noget af det med den), nemlig at tabe Besiddelsen af et andet Menneske; hun forstaaer slet ikke, hvad der væsentligen bliver hans Lidelse, Ansvaret og Skylden.

Saa blive de begge ulykkelige, og den Ene har gjort det Bedste for den Anden i Henseende til at blive ulykkelig: han ved at bryde Forholdet, hun ved at lægge et Mord paa hans Samvittighed. Han vilde jo rigtignok have faaet det alligevel, men hun gjør det dog.

5) Han er sympathetisk — hun i Umiddelbarhedens Forstand uskyldig selvkjærlig.

Den uskjønne Selvkjærlighed er altid kjendelig paa en Reflexion. Noget Saadant findes ikke hos hende, derimod vel den Selvopholdelsens Drift, der af nogle græske Philosopher blev constitueret til Moralprincip. Feilen hos dem var, at det ikke lader sig gjøre uden Reflexion, hun derimod er uden Reflexion, derfor er denne Selvkjærlighed ikke uskjøn og er Tegn paa en naturlig Sundhed.

Uagtet den Forkjærlighed, med hvilken han ellers opfatter hende, gjør han hende dog Uret paa en Maade, ved at sige, at der ikke er Spor af Resignation hos hende. Ikke som havde han Uret i Udsagnet, thi det er ganske sandt, men Grunden er, at hun slet ikke fatter, hvad det vil sige, hvilket paa eengang kan betegne hendes Sundhed, men maaskee ogsaa en erotisk Beskedenhed. Desuden forhindrer han hende i at fatte det. Han bruger Bedraget for at skjule over sine egne Lidelser, at hun ikke skal bevæges sympathetisk. Men nu glemmer han at calculere Bedraget, at det jo forhindrer hende i, at blive opmærksom paa

Sympathiens Tilskyndelser. Men som her er en Modsigelse, saa er hans dialektiske Stilling ogsaa her saa vanskelig, saa tvetydig, at man kunde antage, han paa eengang lige saa nødig som han vil have hende sympathetisk bevæget for hendes egen Skyld, lige saa nødig vilde have en energisk Yttring af hendes Høimod for sin egen Skyld. Dette har han dog indseet selv, thi han siger, at han har tilbudet hende Leilighed til at give ham sin Frihed, som han ogsaa har gjort, men deraf følger endnu ikke, at han er reent sympathetisk paa dette Punkt, men mere bøiende sig under, hvad han anseer for Pligt. Forsaavidt han har gjort dette Tilbud, er han frelst fra at blive dæmonisk hen til det Onde, det kunde han være bleven paa dette Punkt; men han er heller ikke reen religieus, det vil sige, det er muligt. Ulykken er, at hun ikke vil forstaae ham, men kun benytte enhver ny Opdagelse om hans Følelse for hende til at styrte løs paa ham med sin Hengivenhed.

Det er Sympathi for hende, vel at mærke som den consequent kan være i hans Individualitet (thi hans Sympathi kan naturligviis ikke tale i hendes Maal), der begeistrer ham til de Skridt, han ellers neppe havde vovet. Jeg kunde have ladet det være nok dermed, men for at belyse ham lader jeg den Tanke finde Indgang hos ham, og Virkeligheden ligesom begunstige den, at det dog vil ende paa en ganske naturlig Maade med, at hun er frank og fri igjen ved en restitutio in integrum. Her skal det vise sig, om han er sympathetisk, eller rettere, da han er lagt sympathetisk an, saa vil det vise sig, at han næsten nu lider mest, fordi han synes hun taber i Idee-Existents. Hans Sympathi viser sig her allerstærkest og som den maa være hos en Tænkende, hvem Idee-Existents er det Eneste — havde han havt Kjendskab til Verden og til det andet Kjøn, saa var han sluppen bedre, det vil sige, hvis han vilde brudt sig om denne Viden.

Saa bryder han da, og Vielsen gjør den besynderlige Tjeneste, at blive det Adskillende. Misforstaaelsen viser sig igjen i det Senere. Hun er, som ovenfor sagt, allerede ifærd med at

helbredes, da han forlader hende, og helbredes lidt efter lidt; han lider mest bag efter. Han er den Handlende, hun den Lidende, saa synes det, dog er det omvendt, han er den Lidende, som ikke havde vovet, hvad hun vovede, at lægge et saadant Ansvar paa et andet Menneske. Hun troer, at han har fornærmet og krænket hende ved at bryde Forholdet, og dog har han kun fornærmet hende ved at begynde det. Afbrydelsen er i sympathetisk Begeistring for hende. Hans Skyld er, fraseet det at begynde, at han i Forhold til hende anlægger for stor en Maalestok, og dette er netop hans Ære. Han er skyldig, hun aldeles uskyldig, mener han. Dog er det ikke saa: er han skyldig i at have begyndt, saa er hun skyldig ved at benytte sig af Forholdets ethiske Side til at ville binde ham til sig, og vove Skridt, hvis Følger hun hverken drømmer om eller kan beregne. Han seer det Comiske, men i Lidenskab, saa han derudaf vælger det Tragiske (dette er det Religieuse og hvad jeg ikke kan forstaae, der seer begge Momenter i Ligevægt), hun seer det Tragiske og saa tydeligt, at hun gjør det comisk. Han frembringer i det Udvortes slet ingen Virkning, uden hvad ethvert Mandfolk kunde gjort lige saa godt, at en Pige vil døe o. s. v., han kan ikke engang gjøre en Pige ulykkelig; hun frembringer en uhyre Virkning. Dette tænker hun slet ikke paa, thi hun tænker, havde hun faaet Lov at gjøre ham lykkelig, saa havde det været Noget. Det Første tænker han ikke paa, thi han maa tænke, at han har knust hende. Han er forvisset om Eet, at det bliver Pigens Ruin at forenes med ham, maaskee er Pigen klogere, naar hun mener, at hun nok kunde bruge ham. Hun er sikker paa, sagtens at kunne gjøre ham lykkelig, og dog vilde det, som viist, ubetinget have været hans Undergang. Han er til Nar ved sin ydmyge Ærbødighed, hun bliver til Nar ved sine store Ord.

Men hvorledes kom han dog til at begynde? Dette troer jeg, jeg har lagt tydeligt an. Han begynder med en heel Livs-Anskuelse, som han har dannet sig. Jeg skal have en religieus Individualitets-Approximation ud af ham, derfor maatte Anskuelsen være en æsthetisk-ethisk i Illusion. Saaledes er den

ogsaa, og det er ganske i sin Orden, at den maa have tilfredsstillet hans Individualitet. Han seer Pigen, faaer et erotisk Indtryk, men videre heller ikke. Hun er optagen i hans Existents, og han vil, som han siger, ikke fornærme hende ved at lære hende nøiere at kjende. Man seer strax Sværmeren, og en Sværmer skal han være, men han skal ind i en anden Sphære. Saa gaaer da Tiden hen, han er besluttet, men det Erotiske er slet ikke skeet sin Ret. Nu er han i det og griber Sagen ethisk an, medens den religieuse Mulighed bestandigt er dybest i hans Sjel, som den allerede var i hans første Livs-Anskuelse, uden at han vidste af det. Det Ethiske bliver ham nu klart i Virkeligheden, og han strander. Hans Fornærmelse er ikke at bryde af, men den var, med en saadan Livs-Anskuelse at ville være forelsket. Stadierne ere saaledes lagte an, en æsthetisk-ethisk Livs-Anskuelse i Illusion med det Religieuses dæmrende Mulighed; en ethisk Livs-Anskuelse, der dømmer ham; han synker tilbage i sig selv, og han er, hvor jeg vil have ham.

Jeg har nu ganske korteligen gjort en Runde om mit Experiment. Rundt om det bevæger jeg mig bestandigt; thi jeg fatter vel Eenheden af det Comiske og det Tragiske, men ikke hvorfra han faaer den nye høiere Lidenskab, som er det Religieuse. Skulde det være Ethiken, der ved sit negative Tryk hjælper ham forbi det Metaphysiske (thi der ligger jeg) ind i det Religieuse? Jeg veed det ikke.

Resultatet af Misforstaaelsens hele Proces er egentlig, at de dog ikke elske. Men dette kan man slet ikke sige i Begyndelsen, og der er endnu bestandigt det tilbage, at hver af dem har Sit af Elskovens Momenter. Han elsker ikke, thi han mangler Umiddelbarheden, hvor det Erotiskes første Grund er. Kunde han være bleven hendes, han var dog bleven en Aand, der vil gjøre Alt for at føie hendes Ønsker, men ikke en Elsker. Men har han ikke Umiddelbarheden, saa har han det ethiske Moment, som hun slet ikke forstaaer sig paa eller bryder sig om. Hun elsker ikke; hun har nemlig Umiddelbarhedens Tilskyndelser og Vedholdenhed; men for at elske maatte hun jo ogsaa have

Resignationen, at det kan blive tydeligt, at hun ikke elsker sig selv.

Hermed er Experimentet færdigt; men i en anden Forstand er det selv i sin vidtløftigere Udførelse ikke færdigt eller bragt til Enden. (Om Grunden dertil mere siden). Vilde jeg antage, at det var faktisk og skeet, hvad han aner og hvad der ligger nært nok, at hun paa ny forelskede sig, hvad saa? Saa vilde han muligen komme bort fra sin Aberration. Jeg sætter mig bestandig ind i ham og indseer jo vel, at han ikke hjælpes, som jeg i hans Sted forlængst skulde have hjulpet mig. Derom vil jeg ikke stride, jeg vil experimentere. Hans Aberration ligger i, at han af hendes Virkelighed lader sig forstyrre i angrende at slutte sig sammen, at han ikke kan faae Fred i sin Anger, fordi hun gjør ham den dialektisk. (Herom mere siden). Saasnart hun derfor er borte, saa vil han ene og alene have med sig selv at gjøre, Angeren ubehindret faae den Idealitet, han behøver, uden at forstyrres af pathetisk Lidenskab til at ville handle, eller af comiske Syner, som han ikke selv frembringer. At slutte en Individualitet af og sætte et Resultats-Facit op, er for de store systematiske Tænkere, der have saa meget at overfare; at lade den blive til i hele sin Mulighed, er det, der interesserer den Experimenterende. Jeg kunde derfor meget godt tænke mig, at han, selv naar jeg opgav mig dette, endnu engang blev dialektisk. Hvis det skeer, bliver han ved at være dæmonisk. Det er ikke det Dialektiske, der gjør et Menneske dæmonisk, langtfra, men det at blive deri.

Den Læser, der har læst Constantin Constantius's lille Bog, vil see, at jeg har en vis Lighed med hiin Forfatter, men er dog meget forskjellig, og Den, der experimenterer, gjør altid vel i at danne sig selv i Forhold til Experimentet.

§ 3.

Det Tragiſkes ſtørre Trang til det Hiſtoriſke end det Comiſkes; denne Forſkjels Forſvinden i „Experimentet".

Det har oftere beſkæftiget mig, at den tragiſke Digter for ret at ſikkre ſig Indtrykket paa Tilſkuerne, for at vinde Stykket deres Tillid og Tro, Opførelſen deres Taarer, ſtøtter ſig ved det Hiſtoriſke, at hans Helt virkeligt har udført det Store, om Digteren end ikke blot gjengiver det Hiſtoriſke. At det er ſaaledes, vil viſt Ingen negte, og ikke mod mig beraabe ſig paa Leſſing, da Emilie Galotti ſom Undtagelſe bekræfter Reglen, og mangen Yttring af dets Forfatter viſer, at han netop ſelv har betragtet det ſaaledes. Det langt overveiende Almindelige er, at benytte det Hiſtoriſke, og med betydelig Reſervation at forſtaae det Ariſtoteliſke: at Digteren er ſtørre Philoſoph end Hiſtorikeren, fordi han viſer, hvorledes det ſkal være, ikke hvorledes det er. Den comiſke Digter derimod behøver ikke et ſaadant hiſtoriſk Tilhold. Han kalde ſine Perſoner lige hvad han vil, han lade Scenen foregaae hvor han vil, naar blot den comiſke Idealitet er der, ſaa leer man nok; og omvendt, han vinder ikke ved at bruge Harlequin og Pierrot, naar han ikke veed at bruge dem uden ſom Navne.

Er dette nu fordi Menneſkene ere mere tilbøielige til at opdage Folks ſvage Sider end til at ſee det Store, er det fordi det bedre gaaer an uden betryggende Garanti at lee ad Noget end at græde derover, ſom havde det ikke ſin Gyldighed, at en Daare leer ad Ingenting? Eller er dette maaſkee Grunden, at det Comiſke letbevæbnet ſøger det Ethiſke forbi hen til det Metaphyſiſkes Sorgløshed og ved at lade Modſigelſen vorde aabenbar blot vil vække Latteren; det Tragiſke derimod, ſværtbevæbnet ſom det er, bliver ſtikkende i en ethiſk Vanſkelighed, at vel Ideen ſeirer, men Helten gaaer under, hvilket for Tilſkueren er trøſtesløſt nok, forſaavidt han ogſaa vil være Helt, og ſpydigt nok, hvis han betænker, at han har ikke Noget for ſit Liv at frygte, da det kun er Heltene, der døe?

Dog Grunden være nu, hvilken den være vil, det, der beskæftiger mig, er ikke Grunden, men det Faktum, at det Tragiske søger Tilhold hos det Historiske. Dette vil jo sige, at Poesien ikke ved sig selv troer sig istand til at vække Idealiteten hos Tilskueren, ikke troer, at Tilskueren har den, men vel, at det Historiske, o: det at det er historisk, skal hjælpe ham til at faae den. Med Hensyn til det Comiske derimod falder det aldrig Digteren ind at ville beraabe sig paa Historien, eller at understøtte den comiske Figur med Historiens Hjælp, thi Tilskueren siger ganske rigtigt: viis os ham comisk, saa skjenke vi dig det Historiske.

Men hjælper det nu til at faae Troen paa det Store, at man veed det er historisk? Nei slet Intet. Denne Viden hjælper Een blot ind i et Sandsebedrag, der bedaares af det Stofartige. Hvad er det jeg veed historisk? Det er det Stofartige. Idealiteten veed jeg ved mig selv, og veed jeg den ikke ved mig selv, saa veed jeg den slet ikke, al historisk Viden hjælper ikke. Idealitet er ikke Løsøre, der kan transporteres fra Een til en Anden, eller Noget, som gaaer med i Kjøbet, naar man tager større Partier. Veed jeg, at Cæsar var stor, saa veed jeg hvad det Store er, og dette seer jeg paa, ellers veed jeg ikke, at Cæsar var stor. Historiens Fortællen, at vederhæftige Mænd forsikre det, at der ingen Risico er forbunden med at antage denne Mening, da det skal være vist, at han var en stor Mand, at Udfaldet beviser det, hjælper slet ikke. At troe Idealiteten paa en Andens Ord er ligesom at lee ad en Vittighed, ikke fordi man har forstaaet den, men fordi en Anden har sagt, at det var vittigt. Naar saa er, saa kan i Grunden Vittigheden for den i Kraft af Troen og Agtelsen Leende ligesaa godt være usagt, han kan lee med samme Emphasis.

Læseren vil let see af §'s Overskrift, at det ikke er min Agt at forblive i det Æsthetiske, men at jeg vil til det Religieuse. Hvad den tragiske Helt er i det Æsthetiske er det religieuse Forbillede (jeg tænker naturligviis her kun paa fromme Mænd o. s. v.) for den religieuse Bevidsthed. Digteren er her en Taler.

Man tyer nu her igjen til det Hiſtoriſke. Forbilledet ſtilles frem, og nu ſiger Taleren det er viſt, for det er hiſtoriſk, og den troende Menighed troer Alt, endog at Taleren veed, hvad han ſelv ſiger.

For at fatte Idealiteten maa jeg kunne løſe det Hiſtoriſke op i Idealiteten, eller gjøre, hvad man med et fromt Udtryk ſiger om Gud i Forhold til en Døende: klare op for det. Omvendt kommer jeg ikke ind i Idealiteten ved at gjentage den hiſtoriſke Ramſe. Den, ſom derfor ikke i Forhold til det Samme fatter ligeſaa godt Slutningen ab posse ad esse ſom ab esse ad posse, han fatter ikke Idealiteten i dette Samme. Han opfoſtres kun ved Indbildninger. Idealiteten ſom det beſjelende Princip bliver ikke uden videre hiſtoriſk. Det, der kan overleveres mig, er en Mangfoldighed af Data, ſom ikke er Idealiteten, og ſaaledes er det Hiſtoriſke altid raat Materiale, ſom nu Den, der tilegner ſig det, veed at opløſe i et posse og aſſimilere ſig ſom et esse. Der er derfor intet Taabeligere paa det religieuſe Gebeet end at høre det forſtandige Spørgsmaal, der ſpørger, naar der læres Noget: er det nu ogſaa virkeligt ſaaledes gaaet til, for ſaa vil man troe det. Det, om det virkeligt ſaaledes er gaaet til, det er ſaa idealt ſom det fremſtilles, kan kun controleres ved Idealiteten, men den kan man ikke faae hiſtoriſk afproppet.

Dette har jeg bragt mig til Bevidſthed ved at danne den Lidelseshiſtorie, jeg har udført ſom et Experiment. Ak! hvis jeg var en navnkundig Forfatter, ſaa vilde en Læſeverden, der er virkſom i Troen, utrættelig virkſom, være i Vaande, thi den vilde bekymre ſig om Bogen, og ſpørge: men er det nu ogſaa virkeligt — for ſaa vil vi nok troe det. Hvad er det den vil troe? At det er virkeligt. Ja ad den Vei kommer man ikke længere. Derſom en Taler ikke agter paa dette, ſaa ſkal han vel kunne gjøre dybt Indtryk paa ſine Tilhørere, men ogſaa gjøre det til en ſatiriſk Sandhed over ſig ſelv, hvad Socrates ſagde om Veltalenheden, at den er en bedragerſk Kunſt. Jo mere det udhæves, at det er hiſtoriſk og derfor o. ſ. v., deſto mere bedrager han; og er det et lille Levebrød han har, ſaa det ikke er værd

at tale om Pengene, han faaer, saa er det lige vist, at han giver Snak, maaskee megen Snak — ak! for en ringe Betaling. En saadan historiserende Taler gjør blot Sit til, at de Lærende blive aandløse. Det er nemlig Aand at spørge om to Ting: 1) er det, der siges, muligt; 2) kan jeg gjøre det. Men aandløst at spørge om to Ting: 1) er det virkeligt, 2) har min Nabo, Christopherſen, gjort det, har han virkeligen gjort det. Og Troen er den Idealitet, der opløser et esse i sit posse og nu gjør Slutningen omvendt i Lidenskab. Hvis Troens Gjenstand er det Absurde, saa er det dog ikke det Historiske, der troes, men Troen er den Idealitet, der opløser et esse i et non posse og nu vil troe det.

For yderligere at sikkre det religieuse Paradigma, holder man det Religieuse i alene pathetiske Kategorier af Umiddelbarheden. Det gaaer her Taleren, ligesom det gaaer Digteren med sin tragiske Helt. Man tør slet ikke lade det Comiske komme frem. Derfor veed Tilhøreren bestemt, at det er Alvor, og naar det er Alvor, saa kan han nok troe det. Men sæt nu denne Alvor var Spøg. Den religieuse Alvor er som det Religieuse den ud af Eenheden af det Comiske og Tragiske gaaende høiere Lidenskab. Dette veed jeg netop deraf, at jeg selv ikke er religieus og har naaet dette Standpunkt (Eenhedens) uden at overspringe noget foran, og uden at finde det Religieuse i mig. — Forholder dette sig saaledes, da skal det Historiske ikke uleilige sig, thi som det aldrig kan hjælpe til en Idealitet, saa da vel allermindst til en dialektisk Idealitet. Hvis jeg var en vederhæftig Mand, vilde det see galt ud for Læseverdenen, der ikke forud kan faae at vide, om det er Spøg eller Alvor. Jeg blev nødsaget til en Erklæring — det er dog immer godt for Noget, ikke at være vederhæftig.

Det Religieuse betrygger man ligesom det Æsthetiske ved et Resultat — og mit Experiment er jo ikke færdigt. Der er altsaa intet Resultat — „jeg beder et høistæret tænkende Publikum at betænke, hvad det vil sige, at give en Bog ud uden Resultat. Heldigvis læser Ingen den, da den er af en obscur For-

fatter", saaledes vil en Recensent tale, uagtet jeg dog har saa bønligen bedet ham at lade være — ikke at lade være at sige dette, thi skal han endeligen tale, saa kan det saa vist være ligegyldigt, hvad han siger. Altsaa Resultatet, som enhver stundesløs Læser med Billighed kunde forlange forud paa Haanden, det kommer slet ikke. O! maatte derimod disse Betragtninger bøde lidt derpaa.

Poesien ligger i Commensurabiliteten af det Udvortes og Indvortes, og den viser derfor Resultatet i det Synlige. Resultatet er lige til at tage paa. Dog skader lidt Forsigtighed ikke, thi Resultatet har samme Dialektik, som Idealiteten. Det Religieuse ligger i det Indvortes. Her kan da Resultatet ikke vises i det Udvortes. Men hvad gjør Taleren? Han indestaaer for Resultatet. En saadan Caution maa i alle Maader ansees for betryggende — for den Alvorlige og Positive.

Det æsthetiske Resultat er i det Udvortes og kan vises. Det kan vises og sees endog af Nærseende ved Hjælp af en Theater-Kikkert, at Helten seirer, at den Høimodige falder i Slaget og bæres død ind (naturligviis ikke paa eengang) o. s. v. Dette er netop Ufuldkommenheden ved det Æsthetiske. — Det ethiske Resultat kan allerede mindre vises, eller rettere det fordres egentligen med en saadan Hurtighed, at man ikke kan faae Tid til at see sig om, førend det er der. Naar jeg saaledes tænker alt Andet bort, og alene tænker det Ethiske, saa fordrer jeg, ethisk rigtigt, at see det Gode seire med en uendelig Hurtighed, at see Straffen indhente det Onde med en uendelig Hurtighed. Dette lod sig nu ikke fremstille, mindst i 5 Akter, og derfor har man combineret det Æsthetiske og det Ethiske. Man har beholdt den ethiske Totaltanke og sinket den uendelige Hurtighed ved æsthetiske Kategorier (Skjebne — Tilfælde), og nu i den ethiske Totaltanke ved Slutningen seet en Verdensorden, en Styrelse, Forsynet. Dette Resultat er æsthetisk-ethisk og kan derfor til en vis Grad vises i det Udvortes. Imidlertid er der en Mislighed ved dette Resultat; thi det Ethiske kan ikke respektere det Æsthetiske anderledes, end at betragte en ligefrem For-

ening med det som en Mesalliance. (Derfor vistnok er Boethius saa vred paa Digter-Fremstillinger, 1ste B. p. 9; derfor vistnok forbød Solon Skuespil som Bedrageri, derfor vistnok vilde Plato, at Digterne skulde udelukkes af hans Stat). Det Ethiske spørger kun om Skyldig eller Ikke-Skyldig, er selv nok Mand for at hamle op med Menneskene, trænger ikke til noget Udvortes og Synligt, end sige til noget saa tvetydigt dialektisk, som Skjebne og Tilfælde, eller til nogen Doms-Aktens Haandgribelighed. Det Ethiske er stolt og siger, naar jeg har dømt, saa behøves der ikke videre. Dette vil sige, at det Ethiske ønsker sig separeret fra det Æsthetiske og fra den Udvorteshed, der er dettes Ufuldkommenhed, det ønsker at indgaae en herligere Forbindelse, og denne er med det Religieuse.

Det Religieuse spiller nu, men som det Høiere, samme Rolle som det Æsthetiske, det holder det Ethiskes uendelige Hurtighed spatieret og Udviklingen foregaaer; men Scenen er i det Indvortes, i Tanker og Sinde, hvad man ikke kan see, ikke engang med en Natkikkert. Aandens Princip er, at det Udvortes og Synlige (Verdens Herlighed eller dens Elendighed for den Existerende; et Resultat i det Udvortes eller sammes Udebliven for den Handlende) er til for at friste Troen, ikke altsaa for at bedrage, men for at Aanden kan forsøges i at sætte det i Indifferents og tage sig selv tilbage. Det Udvortes gjør hverken fra eller til — og Resultatet bliver for det Første i det Indvortes og for det Andet bestandig udsat.

Det æsthetiske Udfald er i det Udvortes, og det Udvortes afgiver Sikkerheden for, at Udfaldet er der; man seer Helten har seiret, har erobret hiint Land, og nu ere vi færdige. Det religieuse Udfald er, ligegyldigt mod det Udvortes, kun sikret i det Indvortes o: i Troen. Ligegyldigt mod den Udvorteshed, som det Æsthetiske behøver (at det skal være store Mænd, store Gjenstande, store Begivenheder, saa det bliver comisk, naar det er Smaa-Folk eller 2 Mk. og 8 Sk.) er det Religieuse commensurabelt for det største Menneske, der har levet, og for den Usleste, og lige commensurabelt; commensurabelt for Nationers Vel-

færd og for en Hviid og lige commensurabelt. Det Religieuse er ene og alene qvalitativt dialektisk og forsmaaer Qvantiteten, i hvilken Æsthetiken har sin Opgave. Ligegyldigt mod den Udvorteshed, som det Æsthetiske behøver i Resultatet, forsmaaer det Religieuse noget Saadant og forkynder Een for Alle og Alle for Een, at Den, der troer, han er færdig (det vil sige indbilder sig det, thi Sligt lader sig ikke troe, da Troen netop er Uendeligheden) — har tabt.

Og nu Taleren, som gjør i Resultater, hvad gjør han; han gjør netop, hvad der er ham muligt for at bedrage Tilhørerne. Men Taleren er positiv. Ganske rigtigt, han tager jo ogsaa Penge for hvad han siger, og allerede dette indgyder en vis Tillid til ham, thi dersom et Menneske satte Penge til eller tabte sin Anseelse for at tale sandt, hvad Tillid skulde man have til ham, han modbeviser sig jo selv, thi skulde det være Sandheden, der ikke skaffede et Menneske Penge, Anseelse og andet Saadant!

Dersom Een vilde sige, at det at svømme er at ligge og boldre sig paa Landjorden, saa vilde vel Alle ansee ham for gal. Men det at troe er netop ligesom det at svømme, og istedenfor at hjælpe Een i Land skal Taleren hjælpe Een ud paa Dybet; dersom altsaa Een vilde sige, det at troe er at ligge og boldre sig paa Landjorden sikker ved Resultatet, saa siger han det Samme, men man mærker det maaskee ikke.

Hvad her er udtrykt om det Religieuses Mangel paa Resultat kan jeg ogsaa betegne saaledes: det Negative er høiere end det Positive. Hvilken Lykke at være en obscur Forfatter, naar man experimenterer i saadanne Tanker; en anseelig Forfatter vilde komme i Forlegenhed, thi paa Grund af Anseelsen vilde formodentligen de Positive snart indsee, at det var et positivt Resultat, han var kommen til, og hans positive Anseelse vilde blive endnu større. De Positive eller for med den bestemte Artikel endnu bestemtere at betegne, hvad jeg mener: Positiverne have en positiv Uendelighed. Det er ganske rigtigt, et Positiv er færdigt, og naar man engang har hørt det, er man ogsaa

snart færdig. Her er Resultat i Overflod. Vil man hos Mesteren Hegel søge Oplysning om hvad der forstaaes ved en positiv Uendelighed, saa lærer man meget, man gjør sig Umage, man forstaaer ham, det Eneste, som en Efternøler maaskee ikke forstaaer, er, hvorledes et levende Menneske eller et Menneske i levende Live bliver et saadant Væsen, at han kan blive beroliget i denne positive Uendelighed, der ellers er forbeholdt Guddommen og Evigheden og de Afdøde. Forsaavidt kan jeg ikke forstaae Andet end at her savnes et Resultat, hvilket de Negative, der ikke ere færdige, jo en passant gjerne kunne imødesee: hvorvidt det skulde lykkes Astrologien, efter at Systemet forlængst er færdigt, paa hine fjerne Kloder at finde høiere Væsener, der kunne bruge det. Det Øvrige maa da blive de høiere Væseners Sag, men for Mennesker gjelder den Forsigtighed ikke at blive altfor positive, thi dette vil egentligen sige at være narret af Tilværelsen. Tilværelsen er lumsk og har mange Tryllemidler, hvormed den fanger efter Eventyreren; og Den, som fanges, ja Den, som fanges, ham gjøres der just ikke noget høiere Væsen ud af.

For et endeligt Væsen, og dette er jo dog Mennesket, saa længe det lever i Timeligheden (cfr. Balles Lærebog), er den negative Uendelighed det Høieste, og det Positive en mislig Beroligelse. Aands-Existents, især den religieuse, er ikke let; den Troende ligger bestandigt paa Dybet, har 70,000 Favne Vand under sig. Hvorlænge han end ligger derude, betyder dette dog ikke, at han lidt efter lidt kommer til at ligge og strække sig paa Landet. Han kan blive roligere, forfarnere, finde en Tryghed, der elsker Spøgen og det glade Sind — men indtil det sidste Øieblik ligger han paa 70,000 Favne Vands Dyb. Skal Umiddelbarheden være borte, hvad jo Alle raabe paa, saa indtræder dette. Der skal blive Vanskeligheder nok i Livet for Alle. Lad Fattigfolk føle Armodens og Næringssorgens haarde Tryk, Den, der vælger Aandens Existents i Kraft af det Religieuse, skal have den Trøst, som jeg kan forstaae han behøver, at ogsaa han lider i Tilværelsen, og at der for Gud ingen Persons-

Anseelse er. Thi at blive positiv skaffer ikke Een personlig Anseelse i Guds Øine, om dette end blev Visdom siden den Tid, da Spekulationen tog sig af det Religieuse ved at tage Livet af det.

Dette har jeg meget godt forstaaet, uagtet jeg ikke selv er religieus, men heller ikke anmasser mig at ville tage det med Vold, men blot med Jagttagelsens Lyst at forstaae det experimenterende. Det Religieuse søger intet Tilhold i det Historiske, endnu mindre og af en høiere Grund end det Comiske ikke gjør det, det forudsætter det Tragiskes og det Comiskes Eenhed i Lidenskab, og ved en ny Lidenskab eller ved den samme vælger det det Tragiske, hvilket Forhold igjen gjør ethvert historisk Tilhold intetsigende; det er aldrig færdigt, i Tiden idetmindste ikke, og kan derfor kun ved en Skuffelse fremstilles saaledes. Dersom saaledes en Mand, der havde hørt stadigen paa en Taler om religieuse Anliggender, vilde gaae til ham og sige: mener De ikke, at jeg nu har Troen, nu jeg har hørt Dem saa stadigen, saa vilde maaskee Taleren i et Anfald af hvad man kalder Godmodighed, bekymret Deeltagelse, hvorfor man takkes i Adresseavisen, svare: „ih! jo vist er det min Mening, vær De ganske rolig, forsøm blot ikke mine Taler og kom kun frit til mig, hvis De igjen bliver tvivlende o. s. v.“ Min experimenterende Jagttagelse er uden al Godmodighed og bekymret Deeltagelse af den Mening, at han bedre svarede: „Kjære, vil du spotte mig, ikke engang min Kone tør jeg indestaae for, ja ikke engang for mig selv, thi jeg ligger paa 70,000 Favne Vands Dyb.“

Blot nu Ingen vil friste mig, maaskee love mig Guld og grønne Skove, Pigers Gunst og Recensenters Bifald, men da fordre Svar paa det Spørgsmaal, om mit Experiment er en virkelig Historie, om der ligger noget Virkeligt til Grund for den. Ja vist ligger der noget Virkeligt til Grund — Kategorierne nemlig. Dog for en ubekjendt Forfatter bliver vel Fristelsen mindre, Enhver vil let see, at det Hele er en Narrestreg, hvilket det dog heller ikke er, thi det er et Experiment. Det Tragiske har Virkelighedens Interesse, det Comiske den metaphysiske Interesseløshed, men Experimentet ligger i den usynlige Een-

hed af Spøg og Alvor. Den dialektiske Spænding mellem Form og Indhold og Indhold og Form forhindrer ethvert umiddelbart Forhold dertil, og i denne Spænding unddrager Experimentet sig Alvorens gjæve Haandtryk og Spøgens Fælledsskab med lystige Brødre, Experimentet siger bestandigt: De til Læseren. Den poetiske Helt vil begeistre ved sin Seier, vil trykke ved sin Lidelse (have Virkelighedens Interesse), den comiske Helt vil vække Latteren, men „Experimentets" quidam vil slet ikke, er uden en eneste Fordring paa enhver Maade til Tjeneste, han kan Ingen genere, thi ogsaa i denne Henseende er han til Tjeneste, at man uden nogensomhelst Risico kan ignorere ham, saa meget mere som det er absolut ubestemmeligt, om Den, der agtede paa ham, vandt Noget derved eller havde Skade deraf.

§ 4.

Angeren dialektisk forhindret i at constituere sig; det sidste Confinium mellem det Æsthetiske og det Religieuse liggende i det Psychologiske.

Angeren kan Poesien ikke bruge; saasnart den er sat, er Scenen indvortes. Systemet kan naturligviis heller ikke bruge den; thi det skal jo være færdigt jo før jo hellere, og først naar det er færdigt, er det angerløst, og for at blive færdigt seer det at blive Angeren løs. Den systematiske Abbreviatur af de pathologiske Livs-Momenter er, saasnart den vil have anden end metaphysisk Betydning, en reen Latterlighed. Systemet er derfor alene Metaphysik, og saaledes er det i sin Orden, naar det er ikke et System, der omfatter Tilværelsen, thi saa maatte det Ethiske være med, og at abbreviere det Ethiske er at gjøre Nar ad det.

Paa den systematiske „Rutschbane", som Experimentets quidam siger, gaaer det saaledes: § 17 Angeren, § 18 Forsoningen, § Systemet færdigt, slutteligen nogle Vink for Bogbinderen med Hensyn til Indbindingen. I Velskbind er det

nemlig Metaphyſiken, i Kalveſkindsbind Syſtemet. Man bliver altſaa ikke ſtaaende ved Angeren. Det ſkal man ikke kunne ſige, en § er da ingen Evighed, ikke engang for Den, der har yderſt haſtende Forretninger. Jeg derimod agter at blive et lille Øieblik ſtaaende ved Angeren, en Experimenterende har bedre Tid.

Det Dæmoniſke ved Experimentets quidam er egentligen dette, at han ikke kan tage ſig ſelv tilbage i Anger, at han paa den yderſte Spidſe bliver hængende i et dialektiſk Forhold til Virkeligheden. (cfr. ovenfor.) Juno ſendte ſom bekjendt en Bremſe, der forfulgte Latone, ſaa hun ikke kunde komme til at føde: ſaaledes er Pigens Virkelighed en Bremſe, et Maaſkee, der driller ham, en Virkelighedens Nemeſis, en Tilværelſens Misundelſe, der ikke vil lade ham ſlippe ud og derved abſolut ind i det Religieuſe.

Naar Angeren mindre ſyſtematiſk o: mere dygtigt udvikles, har man dog i Almindelighed iſær Øiet aabnet for at faae Forſoningen frem. Dette kan være meget godt, men Exiſtents-Vanſkeligheder ligge ogſaa paa et andet Sted. Naar Angeren er ſat, ſaa maa Skylden være given ſom klar og conſtateret. Men Vanſkeligheden fremkommer netop, naar dette bliver dialektiſk. Derfor ſagde jeg før, at hvis Experimentets quidam havde havt en actuel Synd, ſaa vilde han langt lettere være at klare ud deraf, thi ſaa var man undgaaet det Dialektiſke.

Om Sligt nu kun ſjeldent forekommer i Virkeligheden, eller ſlet ikke, gjør Experimentet hverken fra eller til. Dog turde det være muligt, at det Dialektiſke forekommer allerhyppigſt, men bliver til ſlet ingen Ting; thi det reent Normale forekommer maaſkee ene og alene i Haandbøger og i Foredrag af Mænd, ſom aldeles ikke exiſtere i ſig ſelv eller veed at belure Livet og Andre.

Experimentet har gjort den Exiſterende Stillingen ſaa dialektiſk ſom muligt. Han kan faae et Mord paa ſin Samvittighed, det Hele kan være Vind, han har det, idet Pigen lægger det paa ham, og naar det ſaa var lidt Galimathias, ſaa har han intet Mord. Hvad ſkal beſtemme dette? Det ſkal Virkeligheden. Men

Virkeligheden bruger lidt Tid, og naar jeg experimenterer, holder jeg ikke af §-Hastværk. Hvorledes existerer han altsaa i den Tid? Det er for Angeren til at fortvivle over. Med mig er det en anden Sag, thi jeg sidder oprømt ved mine Beregninger og seer paa eengang det Comiske og det Tragiske. Den tragiske Pige, der døer, og den comiske Synder, der bliver Morder, den tragiske Synder, der lider, og den comiske Pige, der lever. Et Ord er et Ord og en Mand er en Mand, dette gjelder kun for Mænd, som derfor bør være forsigtige med Talen om Døden. Vel er det nemlig sandt, hvad en Afdød har sagt om Døden: den kjender ingen Stand og ingen Aldere, men deraf følger Intet forud.

En dialektisk Læser vil strax være opmærksom paa, at her er en Vanskelighed, som Experimentets quidam ikke agter paa eller ikke tilstrækkeligt. Ved et Bedrag vil han fralifte Pigen ethvert Indtryk, hun kan have af ham. Dette Bedrag realiserer han, men nu glemmer han at calculere det. Han har Kraft til at trodse Virkelighedens Forfærdelser, men ligeoverfor sig selv har han ikke Styrke til at fastholde det. Han er høiere end Virkeligheden, det viser han i Bedraget, idet han ikke flyer noget Argument, men holder det ud. Paa Grund af Bedraget maa imidlertid Argumentet blive anderledes end det ellers vilde blive. I det Øieblik, Bedraget realiseres med Sikkerhed, vildleder han jo Pigen, hidser hende til at yttre sig usympathetisk; hun aner Intet om, at han selv lider, hun maa antage, at han blot er betænkt paa at see Ende paa Forholdet og saa triumphere. Der er saaledes Intet, som kan holde hendes Ytringer tilbage. Forsaavidt er han selv Skyld i, at Forfærdelsen bliver som den bliver. Kun maa erindres, at han har gjort Forsøg paa en mildere Maade, førend han griber til Bedraget. Men det at han selv ved Bedraget bidrager til at gjøre sig Alt forfærdeligere, at han altsaa ikke bedrager sig en Fordeel til, men et Nederlag, er mig meget vigtigt i Experimentet. I udvortes Forstand har han seiret, den Magt, med hvilken Virkeligheden byder ham Spidsen, formaaer Intet mod ham — men saa et

halvt Aar derefter begynder han igjen i sig selv, saaret af hiin Begivenhed, og nu maa han give tabt. Dette belyser netop det Religieuse. Den Religieusitet, der faaes ligefrem af Virkeligheden, er tvivlsom Religieusitet, det kan godt være æsthetiske Kategorier, der bruges, og Leveviisdom, der erhverves; men naar Virkeligheden ikke har formaaet at knuse, og da Individet falder for sig selv, saa er det Religieuse tydeligere.

Jeg seer nu her i Det, han selv ikke noksom paaagter, atter Eenheden af det Comiske og det Tragiske, det Comiske er nemlig ikke at han er en Storpraler, thi saa maatte det være Virkeligheden, der gjorde Kaal paa ham, men at han bestaaer i Virkelighedens Krise og saa falder for sig selv. Det er en Opgave for det Æsthetiske, at lade Een, der indbilder sig at være Noget, blive i Virkeligheden aabenbar i sin Intethed, men har det Æsthetiske først indrømmet ham, at han i Virkeligheden er stor, saa har det Æsthetiske ingen høiere Magt over ham og maa erkjende ham for Helt, men da siger det Religieuse: ja pyt, lad os see lidt nærmere efter, hvorledes han har det i sig selv. Mig beskæftiger dette reent græsk. Jeg tænker mig de salige Guder skabende et saadant Menneske for at have den dialektiske Glædes Nydelse deraf. De give ham Kræfter i Forhold til Virkeligheden, saa han seirer i denne, men da en Inderlighed, i hvilken han selv løber vild. Han formaaer virkeligt det Store, men saa snart han har udført det, reduplicerer Begivenheden sig i ham selv og han falder om. Og jeg tænker mig Guderne sigende til hinanden: „vi skulle dog have Noget for os selv, og dette er end ikke for Gudinderne, som ikke fatte det, og hvis de fattede det, ikke ville være uden Medlidenhed, det er ikke til at lee ad som ad en Digters Opfindelser, hvilke vi bære med vor Latters Løn, og ikke til at græde over, hvortil vi ogsaa ere villige, naar det fortjenes, men dette er Ligevægtens dialektiske Nydelse i Festlighed. Han kan ikke klage paa os, thi vi have jo gjort ham stor, og egentligen er det kun os Guder, der i samme Øieblik see hans Intethed".

Experimentets quidam seer det ikke saaledes, thi i sin Liden-

skab holder han Guden fast i Troen og seer i sin egen Tilintetgjørelse ikke som jeg den negative Enhed af det Comiske og det Tragiske og intet Mere, men seer sin egen Opreisning, han seer sig selv falde ikke for Virkelighedens men for Guds Haand, og derfor opreist. Religieust talt maatte jeg udtrykke mig anderledes, om jeg her end taler i en fremmed Tunge: Forsynet, som uendeligt bekymrer sig om Enhver, udstyrer en Individualitet, som det giver ualmindelige Kræfter i Forhold til Virkeligheden; men, siger Forsynet, at han ikke skal afstedkomme for megen Skade, saa binder jeg denne Kraft i Tungsind og skjuler den derved for ham selv. Hvad han formaaer, skal han aldrig faae at vide, men jeg vil bruge ham; han skal ikke ydmyges af nogen Virkelighed, forsaavidt er han mere forkjelet end andre Mennesker, men i sig selv skal han fornemme Tilintetgjørelsen som andre Mennesker ikke fornemme den. Først der skal han forstaae mig og alene der, men da ogsaa være sikker paa, at det er mig, han forstaaer. Experimenterende kan jeg vel forstaae dette, men ellers ikke, thi jeg er ikke beroliget i Lidenskab, men i Lidenskabsløshed.

Angeren er altsaa bleven ham dialektisk og bliver ham det, fordi han maa vente paa Virkelighedens Oplysning om, hvad han egentlig har forskyldt. Den dialektiske Læser vil naturligviis kunne danne mange Exempler paa saadan dialektisk Anger. Jeg vil blot henkaste ect. David har besluttet, at Urias skal ryddes af Veien paa den underfundige Maade, at Bathzeba kan blive hans. Jeg antager, at han har sendt Bud med hemmelig Ordre til Feldtherren, jeg antager, at et saadant Bud bruger 3 Dages Reise for at naae Leiren. Den historiske Virkelighed gjør her Intet. Hvad skeer? Idet David samme Nat som Budet afgik, vil søge Søvnens Hvile, finder han den ikke, men Forfærdelsen vaagen, der griber ham, og han synker i Angeren — i næste § kommer jo Forsoningen. Nei holdt! I samme Øieblik indseer David, at det dog maaskee var muligt at forhindre Mordet. Ilbud udsendes, og David bliver tilbage. Jeg antager, at der er 5 Dage igjen. 5 Dage, hvormeget er det? Det er jo ikke et

Komma i en §, det er i det Høieste en Partikel: imidlertid, som blot begynder et Punktum; men 5 Dage kunne godt gjøre en Mand graahaaret. Der er jo dog en stor Forskjel mellem at have villet være Morder og at være det. Nu er David i den dialektiske Svæven, og den Experimenterende, der psychologisk vil skildre hans Tilstand, kan bruge mange mange §§. — Imidlertid indseer Enhver let, at dette alligevel er et langt lettere Tilfælde end nuit Experiment. Han har dog villet gjøre sig skyldig i et Mord, men Experimentets quidam vil netop frelse, reent sympathetisk begeistret vover han det Yderste, og see! han faaer et Mord paa sin Samvittighed, eller rettere han kommer ind i den dialektiske Vaande. Denne er ogsaa her mere dialektisk end i Davids Situation, fordi det Comiske slet ikke kan komme frem hos David. For David kunde det blive en Formildelse, om det lykkedes ham at forhindre Urias's virkelige Død, men en Spøg bliver det aldrig. Experimentets quidam derimod kan næsten blive latterlig, hvis han ikke parerer ved Hjælp af Ideen.

Angerens dialektiske Form er her denne: han kan ikke komme til at angre, fordi det er ligesom endnu uafgjort, hvad det er, han skal angre; og han kan ikke finde Hvile i Angeren, fordi det er ligesom han bestandig skulde til at handle, gjøre Alt om, hvis det var muligt. — At han giver efter derfor er det Dæmoniske; han skal blot agte paa Muligheden og tage Angeren reent ud af denne. Forsaavidt han holdes in suspenso af den første Grund (at det endnu ikke er afgjort, hvad han skal angre) er han ironisk, forsaavidt det er den anden Grund (at han bestandigt skal handle) er han reent sympathetisk. — Endnu et tredie Moment er der i hans angrende Situation. I Systemet angrer man eengang for alle i § 17, og gaaer saa over til § 18. Men skal for den Existerende Helbredelsen indtræde, saa maa det Øieblik komme, at man slipper Angerens Gjerning. Dette har en skuffende Lighed i et enkelt Øieblik med Glemsel. Men at glemme Skylden er en ny Synd. Her er Vanskeligheden. At holde Skylden fast er Angerens Lidenskab, og stolt og begeistret foragter den Glemselens Præk om Lindring, og bekymret mistænker den sig selv;

og Experimentets quidam mener endogsaa at hædre Pigen derved, en forførerſk Tanke, netop fordi den er ſmuk; at ſlippe den, at fjerne den, ſaa man ikke hvert Øieblik har den lige nær, er nødvendigt for Helbredelſen. En ſaadan indvortes virkelig dialektiſk Træden Vande bemærkes ikke, naar Alt gaaer ſaa roligt af, ſom at § 18 følger oven paa eller efter § 17.

Tillæg.

Et Sideblik til Shakspeares Hamlet.

Börne har ſkrevet en lille Anmeldelſe af Hamlet. Det er kun en ſidſte Yttring af ham, ſom jeg ikke engang kan vide, om han ſelv tillægger ſaa megen Værdi, det er kun en Yttring, der beſkæftiger mig. Overhovedet er Börne, Heine, Feuerbach og ſaadanne Forfattere Individualiteter, der have ſtor Intereſſe for en Experimenterende. De vide ſom oftest meget god Beſkeed om det Religieuſe o: de vide med Beſtemthed, at de ikke ville have med det at gjøre. Dette er et ſtort Fortrin fremfor Syſtematikerne, der uden at vide, hvor det Religieuſe egentligen ligger, ſnart underdanigt, ſnart hoffærdigt, men altid uheldigt ville tage ſig af dets Forklaring. En ulykkelig, en jaloux Elſker kan vide lige ſaa god Beſkeed om det Erotiſke ſom den lykkelige, og ſaaledes veed ogſaa en Forarget paa ſin Viis lige ſaa god Beſkeed ſom en Troende om det Religieuſe. Da nu vor Tid kun ſjeldent opviſer en i ſtor Forſtand Troende, ſaa maa man altid være glad ved, at der er nogle ret flinke Forargede. Er man ſaa heldig, hvor man ønſker noget ret beſtemt oplyſt, at en i det 17de Aarhundredes Forſtand ſtrængt Troende og en i det 19de Aarhundrede Forarget begge ſige det Samme, ſaaledes nemlig at den Ene ſiger: det er ſaadan og ſaadan, det veed jeg godt, derfor vil jeg det ikke, den Anden: ſaadan og ſaadan er det, derfor troer jeg det, og dette ſaadan og ſaadan ſtemmer aldeles: ſaa kan man troſtigt ſlutte en Fagttagelſe af. Saadanne to overeensſtemmende Vidner give en Tilforladelighed, ſom Juriſter ikke kjende.

Börne siger om Hamlet: „Det er et christeligt Drama.“ Dette er i mine Tanker en særdeles god Bemærkning. Jeg substituerer blot det Ord: et religieust Drama, og vil da sige, at Feilen er, ikke at det er det, men at det ikke er blevet det, eller rettere at det slet ikke burde være Drama. Naar Shakspeare ikke vil give Hamlet religieuse Forudsætninger, der sammensværge sig mod ham i religieuse Tvivl (hvorved Dramaet ophører), saa er Hamlet væsentligen en Ubesluttet, og det Æsthetiske fordrer en comisk Opfattelse. Hans store Plan at være Hævneren, hvem Hævnen hører til siger Hamlet, har han undfanget; dersom man nu ikke i samme Øieblik seer ham religieust segne under denne Plan (hvorved Scenen bliver indadvendt og hans upoetiske Betænkeligheder blive en i psychologisk Henseende mærkelig Form af dialektisk Anger, idet Angeren ligesom kommer for tidligt) saa fordrer man rask Handling, thi da har han ene og alene med det Udvortes at gjøre, hvor Digteren ingen Vanskeligheder lægger ham. Staaer Planen fast, saa er Hamlet en Nølepeer, der ikke veed at handle, staaer Planen ikke fast, er han en Art Selvplager, der plager sig selv for og med at ville være noget Stort, ingen af Delene beskæftiger tragisk. Rötscher har ganske rigtigt gjort ham til en Reflexionssyg. Rötschers Udvikling er ypperlig, og har tillige en anden Interesse for Den, som ønsker at see, hvorledes Systematikere nødsages til at bruge Existents-Kategorier.

Holdes Hamlet i reent æsthetiske Kategorier, saa er det dette, man vil see, at han har dæmonisk Kraft til at udføre en saadan Beslutning. Hans Betænkeligheder interessere slet ikke; hans Procrastineren og Forhalen, hans Udsætten og selvbedragerisk Nydelse i det fornyede Forsæt paa samme Tid, som der ingen Hindring udenfra er, nedsætter ham kun, saa han ikke bliver æsthetisk Helt, og saa bliver han jo slet Intet. Lægges han religieust an, interessere Betænkelighederne meget, fordi disse sikre, at han er en religieus Helt. Stundom har man et aldeles udvortes Begreb om en religieus Helt. I Katholicismen f. Ex., især i Middelalderen, har der maaskee levet Mangen,

der var begeistret for Kirken ligesom en Romer for sit Fødeland, blev tragisk Helt for Kirkens Skyld, lige som Romeren for sit Fødeland, og nu blev anseet for religieus Helt o: paa reent æsthetiske Kategorier gik igjennem til det religieuse Tentamen. Nei, det Religieuse er i det Indvortes, og derfor have Betænkelighederne her sin væsentlige Betydning.

Skulde Hamlet opfattes religieust, da maatte man enten lade ham have fattet Planen, og nu de religieuse Tvivl tage den fra ham, eller hvad der i mine Tanker bedre belyser det Religieuse (thi i det første Tilfælde kunde der jo ogsaa muligen blande sig Tvivl, der angik, om han i Virkeligheden formaaede at udføre sin Plan) give ham dæmonisk Kraft til resolut og gevaltig at udføre sin Plan, og saa lade ham synke sammen i sig selv og i det Religieuse, indtil han der fandt Fred. Et Drama kan der naturligviis aldrig blive af det, en Digter kan ikke bruge denne Opgave, der skulde begynde med det Sidste og lade det Første skinne frem der igjennem.

Man kan paa et enkelt Punkt have en Tvivl, en anden Mening og dog være enig med sig selv i een Mening om, hvad der har været 1 og 2 og 3 Aarhundreders Mening, at Shakspeare staaer uopnaaet — uagtet de Fremskridt, som Verden skal gjøre; at man altid kan lære af ham og lære mere, jo mere man læser ham.

§ 5.

Helt — Lidelse — Tragedien vil ved Frygt og Medlidenhed rense Lidenskaberne — Tilskuerens Sympathi forskjellig indenfor de forskjellige Verdens-Anskuelser.

Den æsthetiske Helt er stor ved at *seire*, den religieuse Helt stor ved at *lide*. Vel lider nemlig ogsaa den tragiske Helt, men saaledes, at han paa samme Tid seirer i det Udvortes. Dette er det, Tilskueren opløftes ved, medens han har Taarer for den Døende.

Skulde Experimentets quidam have været en Slags æsthetisk Helt, saa maatte han blive det i det Dæmoniske (hen til det Onde) og saaledes kunde han ogsaa blive det; thi det Æsthetiske er ikke saa materielt, at det væsentligen agter paa Blodsudgydelse eller paa Antallet af de Myrdede, for derefter at bestemme, om Een er Helt. Det seer væsentligen paa Lidenskab, kun at det, ikke emanciperet fra Udvorteshed, ei formaaer at trænge hen til hiin blot qualitative Bestemmen, som er det Religieuse forbeholdt, hvor en Hviid gjelder ligesaa meget som Riger og Lande. Skulde han altsaa være Helt, maatte han handle i Kraft af denne Betragtning: jeg seer min Existentses Idee strander paa denne Pige, ergo maa hun bort, over hendes Undergang gaaer min Vei til et stort Maal. Det er ei heller vanskeligt at construere ham en eller anden glimrende Idee, han vil realisere. Man maatte da see ham naae Maalet, og igjen Verdensordenen føre Nemesis over ham. Han maatte fremfor Alt være egoistisk sikker paa sig selv, og det, man vilde see, var hans Uforfærdethed, og hvorledes han blev overnaturlig, ikke som den Religieuse bliver det ved at bringe Offer, men som den Dæmoniske i Retning af det Onde bliver det ved at kræve Offre. Men fremfor Alt maatte han ikke være, som han i Experimentet er det: en sympathetisk Natur, thi saa fatter Æsthetiken ikke hans Collision, og fremfor Alt maa han ikke, som i Experimentet, lige omvendt ansee det for Hovedsagen, at han kommer til at lide mere end hun, og være sikker paa, hvad han ønsker, at Skjebnet selv ikke bliver Pigens Undergang, men hans egen. Experimentets quædam ligger væsentligen indenfor det Æsthetiske. Det Ualmindelige, der constituerer en æsthetisk Heltinde, vilde her være, at have i sig selv Idealitet nok til at fastholde Forelskelsen, og i denne Styrke, der bevarede Forelskelsen, at potenseres til noget Overordentligt og saaledes selv danne en Nemesis over ham. En Pige af en saadan Bonitet kunde ikke bruges i Experimentet, naar det gjelder om især at belyse ham og at have Enheden af det Comiske og det Tragiske som Lov for Construktionen. Jeg valgte derfor en Pige af almindeligere Art. Hans

sympathetiske Natur skal belyses fra alle Sider, og derfor maatte jeg have en qvindelig Figur, der kan gjøre ham det Hele saa dialektisk som muligt og blandt Andet ogsaa bringe ham i den Pine at see hende, hvad han kalder bryde med Ideen, om hun dog ikke gjør Andet, hvis hun gjør det, end at hun sine ira et studio uden at tabe sin qvindelige Elskværdighed faaer sig en ny Kavaleer paa Livets Bal; naar man nemlig ikke kan faae den Ene saa tager man den Anden, ugeneret af Idee-Vidtløftighed og derfor netop elskværdigt. Sligt kunde Enhver sige ham forud, men det hjælper ikke paa ham. Naturligviis har hun som enhver Pige havt en Mulighed af at kunne blive det Store, og der er Øieblikke i deres Forhold, hvor jeg havde ventet, at jeg kunde bøie mig for hende; thi jeg, der er en Jagttager og saaledes poetice et eleganter en Opsigtsbetjent, jeg finder en stor Glæde i at bukke, og har aldrig misundt Napoleon hans Storhed, men vel de to Kammerherrer, der aabnede Døren for ham, den Lykke, at være den ene, der river Fløidøren op, bukker dybt og siger: Keiseren. For Forholdets Skyld lod dette sig ikke gjøre, og af Forholdet er det jeg har min dialektiske Tilfredsstillelse. Hvorledes de kom til at begynde, deres Skjebne hver for sig, er ikke min Interesse. I samme Øieblik maatte jeg blive væsentligen paavirket af hans Lidenskab, og Ligevægten er borte. Saasnart jeg sætter Lidenskab til og betragter dem hver for sig og hans Skjebne, da maa jeg sige om *ham*, at han er Den, som kommer til at lide mest. Han har begyndt, og har ved at begynde fornærmet hende, da han ikke har fattet en qvindelig Existentses specifike Eiendommelighed, han har begyndt, derfor er det fortjent med hans Lidelse. Om *hende* maatte jeg sige, at hun er Den, som Tilværelsen i Experimentet gjør mest Uret mod, at hun ved at have indladt sig méd ham altid kommer i en forkeert Belysning, lige fra det Øieblik han ved Bedraget forhindrer hende i at yttre, hvad Sympathi der vel kunde ligge i hende. Hun maa gjøre hvad hun vil, selv om hun valgte at blive ham tro, falder der en comisk Belysning over hende, fordi han existerer i Bedraget. Denne Uret mod hende

føler han meget godt og dog handler han i sympathetisk Lidenskab fra sit Standpunkt, og dette er en af Springfjedrene i hans Lidelse, at han fra sit Standpunkt gjør det Yderste og dog det Galeste, fordi de ikke have Standpunkt tilfælleds, han danner ikke Nabovinkel med hende. Hverken fra hans eller fra hendes Standpunkt er det Lige for Lige: qvindelig Elskværdighed, Ynde — og en Aands-Existents i Kraft af det Dialektiske. Hans mest fortvivlede Anstrængelse nytter Intet, udfylder ikke Misforholdet, thi qvindelig Elskværdighed har en Fordring, der netop fordrer Det, han mangler. Her ligger hans Lidelse. Paa den anden Side gjelder det Modsatte, at en Aands-Existents i Kraft af det Dialektiske i Forhold til qvindelig Elskværdighed maa spørge som Mathematikeren: hvad beviser saa det. Dette gjør han dog ikke, thi han er ikke i Aandens Ligevægt men i Lidenskab, og bekymrer sig derfor om det Første, og vælger her sin Lidelse.

Lidelse faaer han nok af, men med Hensyn til Lidelse har det Æsthetiske sine egne Tanker paa Grund af den Udvorteshed, hvori det ligger. Æsthetiken siger ganske rigtigt, at Lidelsen selv har ingen Betydning og ingen Interesse, kun naar den forholder sig til Ideen, beskæftiger den. Dette er en uomtvistelig Sandhed og derfor ganske rigtigt, at Æsthetiken vrager saadanne Lidelser som Tandpine og Podagra. Men idet Æsthetiken nærmere skal forklare sig om, hvad det er at forholde sig til Ideen, maa Det atter blive aabenbart, hvad der blev berørt i § 1, at det kun er et umiddelbart Forhold, der beskæftiger Æsthetiken, med andre Ord, at Lidelsen maa komme udenfra, være synlig, ikke i Individet selv. Det er derfor en Betragtning, som ypperligt udviklet af dygtige Æsthetikere efterhaanden er bleven Fælledsgods endog for den ringeste Bladsmører: at ikke enhver Lidelse beskæftiger æsthetisk, Sygdom f. Ex. ikke.

Dette er aldeles rigtigt, og Resultatet af saadanne Overveielser er: den æsthetiske Helt maa fremragende ved sin quantitative Differents i sig selv være i Besiddelse af Betingelserne for at seire, være sund, være i Kraften o. s. v.; nu komme Vanskelighederne udenfra. Jeg erindrer en lille Polemik, der blev

ført i Tydskland i den Anledning, hvor den ene Part beraabte sig paa Grækerne og den græske Æsthetik mod et Skuespil, i hvilket man havde benyttet Blindhed som et Slags tragisk Motiv. Den anden Part svarede ved at beraabe sig paa Ødip af Sophokles. Maaskee kunde han bedre have beraabt sig paa Philoktet, der paa en Maade gjør en Undtagelse fra det almindelige æsthetiske Begreb, men dog saaledes, at den ingenlunde kan omstøde det, snarere selv falde.

Dette staaer altsaa fast i Æsthetiken. Naar jeg nu forlader det Æsthetiske, saa tager jeg Udvortesheden bort og gjentager det rigtige Princip: kun den Lidelse har Interesse, der staaer i Forhold til Ideen. Dette bliver i al Evighed sandt; naar et Forhold til Ideen ikke bliver synligt i Lidelsen, saa er den at vrage paa det æsthetiske Gebeet, at fordømme paa det religieuse. Men da nu det Religieuse kun er qvalitativt dialektisk og commensurabelt for Alt og lige commensurabelt, saa kan eo ipso enhver Lidelse faae Interesse, netop fordi enhver kan faae et Forhold til Ideen.

Man har talt meget om, at Poesien forsoner med Livet; snarere maatte man sige, den oprører En mod Livet; thi Poesien er i sin Qvantiteren uretfærdig mod Menneskene, den kan kun bruge de Udvalgte, men dette er en maadelig Forsoning. Jeg vil tage det Tilfælde med Sygdom. Æsthetiken svarer stolt og ganske consequent: det kan ikke bruges, Poesien skal ikke være et Hospital. Det er rigtigt, det skal være saa, og bliver Fuskeri at ville behandle Sligt æsthetisk. Naar man nu ikke har det Religieuse, saa er man i Forlegenhed. Æsthetiken culminerer tilsidst i det Princip betræffende Sygdom, som Fr. Schlegel har udtalt: nur die Gesundheit ist liebenswürdig. Saaledes mod Armod maa Poesien (naar den nødes til at svare Menneskene, i hvilken Nøden dog ligger en Feil fra Menneskenes Side, hvad senere berøres) for ikke at vanslægte i Flæben og weinerliche Dramaer decretere: kun Rigdom er elskværdig, eller conditio sine qua non, for at jeg kan bruge Figurerne; det skulde da være jeg kunde gjøre en Idyll, men ogsaa her er det ikke Armod.

Det er vel sandt, at Poesien, gjestfri og kjærlig som den er, indbyder Enhver til at fortabe sig i den og saaledes forsones, men den sætter dog Differentsen, fordi den kun beskæftiger sig med de begunstigede Lidelser og altsaa fordrer mere af den i Livets uprivilegerede Lidelser Forsøgte, mere Kraft for at fortabe sig i Poesien. Og her har allerede Poesien undermineret sig selv, thi man kan dog ikke negte, at Den, der tiltrods for Livets uprivilegerede Tryk kan fortabe sig i Poesien, er større end Den, der gjør det Samme men ikke lider saaledes, og dog maa Poesien sige, at den i en Saadan ikke kan finde en Gjenstand for sin Opfattelse, uagtet han er større.

Saasnart man forlader Poesien, der som en venlig Magt af guddommelig Herkomst langtfra at ville fornærme Nogen, gjør det Bedste den kan for at forsone, saasnart jeg overfører det æsthetiske Princip fra Poesiens hegnede Enemærker i Virkeligheden, saa er et saadant Princip, som f. Ex. at Sundhed er alene elskværdig, aldeles et foragteligt Menneskes. Et saadant Menneske er foragteligt, fordi han er uden Sympathi og fordi han i sin Egoisme er feig.

I denne Nød, naar det, man har lært af Poesien, ikke forsoner En med Virkeligheden, viser det Religieuse sig og siger: enhver Lidelse er commensurabel for Ideen, og saasnart Forholdet til Ideen er der, har den Interesse, ellers er den fordømmelig, og det er den Lidendes egen Skyld. Om Lidelsen er, ikke at kunne see sine store Planer realiserede eller at være pukkelrygget, det gjør slet Intet til Sagen, om den er, at være bedragen af en troløs Elsker, eller at være saa ulykkeligt vanskabt, at selv et godt Menneske ikke kan lade være at lee, naar han seer denne, hvilken da Ingen kunde falde paa at ville forelske sig i: det gjør slet Intet til Sagen.

Saaledes har jeg experimenterende forstaaet det Religieuse. Men hvilket er det Idee-Forhold, hvorom der kan være Tale? Naturligviis et Guds Forhold. Lidelsen er i Individet selv, han er ingen æsthetisk Helt, og Forholdet er til Gud. Dog maa der holdes igjen, thi ellers bliver det Religieuse saa vældigt, at det

gaaer lige til den modsatte Yderlighed og siger: „Halte, Krøblinge, Fattige, det er mine Helte, ikke de Privilegerede," hvilket vilde være ubarmhjertigt af det Religieuse, der dog er Barmhjertigheden selv.

At det forholder sig saaledes med Lidelse fra det religieuse Standpunkt seet, veed jeg deraf, at jeg kan sætte to Mennesker sammen, der sige det Samme. Feuerbach, som hylder Sundheds-Principet, siger, at den religieuse Existents (nærmest den christelige) er en bestandig Lidelseshistorie, han beder En blot at betragte Pascals Levnet; og han har nok. Pascal siger ganske det Samme: Lidelse er en Christens naturlige Tilstand (ligesom Sundhed det sandselige Menneskes) og han blev en Christen og talte af sin christelige Erfaring.

En „Lidelseshistorie" har ogsaa et Forhold til en Læser (kun agte man de dialektiske Vanskeligheder, som bleve udhævede i § 3 og bragte til Bevidsthed i „Experimentets" Form) ligesom den æsthetiske Frembringelse har det. Om Tragediens Forhold til Tilskuere ere disse Stamfaderen Aristoteles's Ord: *δι' ελεου και φοβου περαινουσα την των τοιουτων παθηματων καθαρσιν.* Som jeg i det Foregaaende ved at tage Udvortesheden bort fra det Æsthetiske beholdt Princip et i det Religieuse, saaledes kunne disse Ord ogsaa vedligeholdes, men maa forstaaes nærmere. Meningen hos Aristoteles er let nok. Der forudsættes hos Tilskueren Afficeerligheden, og til den hjælper Tragedien ved at vække *φοβος* og *ελεος*, men tager da igjen i den saaledes afficerede Tilskuer det Egoistiske bort, saa han fortaber sig i Heltens Lidelse, glemmende sig selv i ham. Uden Frygt og Medlidenhed vil han sidde som en Klods i Theatret, men samler han kun selvisk Frygt i sig, saa sidder han som en uværdig Tilskuer.

Dette er ikke vanskeligt at forstaae, men allerede her er jo antydet, at Frygt og Medlidenhed maa være af en bestemt Beskaffenhed, og at ikke Enhver, der frygter og er medlidende, derfor kan see en Tragedie. Det reent sandselige Menneske har slet ikke Frygt for Det, som beskæftiger Digteren, altsaa han føler hverken Frygt eller Sympathi. Lad ham see en Mand

gaae op ad en spændt Linie til Rosenborg Slot, saa frygter han, og med En, der skal henrettes, har han Medlidenhed. Tragediens Tilskuer skal altsaa have Øie for Ideen, saa seer han det Poetiske, og hans Frygt og Medlidenhed renses fra alle lave egoistiske Bestanddele.

Men den Religieuse har igjen et andet Begreb om hvad der vækker Frygt, og hans Medlidenhed er derfor paa et andet Sted. Sygdom og Armod beskæftige ikke Æsthetikeren, han har ingen Sympathi med denne Lidelse, han føler intet Fællesskab dermed, som Börne et steds siger, „han føler sig sund og har ikke Lyst til at høre derpaa." Men al Lægedom, Poesiens som Religionens, er kun for de Syge, fordi den kun er gjennem Frygt og Medlidenhed. Det Sidste skulde Börne ikke have sagt; thi her er allerede det Æsthetiske bestemmet i Forhold til Virkeligheden, og saa er det Bornerethed eller Forhærdelse ikke at ville vide af det. Naar det Æsthetiske holdes i sin rene Idealitet, har man ikke med Sligt at gjøre, det er rigtigt, og Digteren fornærmer Ingen. Derfor er det en Misviisning af det Religieuse, at vredes paa Poesien, thi Poesien er og bliver elskelig. Med Tilskueren er det en anden Sag, naar han er vidende om, at Sligt er til. Det er naturligviis Dumhed eller feig Forhærdelse, at ville være uvidende om, at Armod og Sygdom er til, fordi man selv er sund; thi viser Digteren det end ikke, saa veed dog Enhver, der har tænkt to sunde Tanker om Tilværelsen, at han næste Øieblik kan være i dette Tilfælde. Det er ikke urigtigt af Tilskueren at ville tabe sig i Poesien, det er en Glæde, som har sin Løn, men Tilskueren maa ikke forvexle Theatret og Virkeligheden, ikke sig selv med en Tilskuer, der slet ikke er Andet end Tilskuer ved en Comedie.

I det Religieuse skal der nu igjen gjennem Frygt og Medlidenhed virkes til at rense disse Lidenskaber. Men Frygten er bleven en anden, og altsaa Medlidenheden ogsaa. Digteren vil ikke, at Tilskueren skal frygte, hvad det raae Menneske frygter, og han lærer ham, at frygte Skjebnen og at have Medlidenhed med Den, som lider under den, dog maa Gjenstanden være stor og qvantitativt iøinefaldende.

Den Religieuse begynder et andet Sted, han vil lære Tilhøreren ikke at frygte Skjebnen, ikke at finke sig selv ved Medlidenhed med Den, der falder for Skjebnen. Alt Sligt har faaet en mindre Betydning for ham, hvorfor han ogsaa, hvad Æsthetikeren ikke gjør, seer alle Mennesker lige udsatte for Skjebnens Slag: store og smaa. Men nu siger han: „det, Du skal frygte er Skylden, og Din Medlidenhed maa være med Den, der saaledes falder, thi først her er Faren. Dog maa Din Medlidenhed ikke fare vild, saa Du over noget andet Menneske glemmer Dig selv.“ Han vil lære den Hørende at sørge, som Kirkesangeren den ringe Tjener siger efter Befaling, en ydmygt-stolt høiærværdig Ypperstepræst i indre Bevægethed: „at vi skulle sørge over vore Synder,“ hvad Kirkesangeren naturligviis ikke tør sige til de velærværdige Foresatte: Docenterne paa Prædikestolen. Frygten og Medlidenheden skal vækkes ved Fremstillingen, disse Lidenskaber skulle ogsaa renses fra Egoismen, men ikke ved at fortabe sig i Beskuelse, men ved i sig selv at finde et Guds Forhold. „Det er nemlig Egoisme,“ siger Digteren, „om Du ikke kan glemme Skjebnens Slag, som det rammede Dig, naar Du seer den tragiske Helt; det er Egoisme, naar Du ved at see Helten bliver en Skrædder, der gaaer angest hjem“ — „men at dvæle ved sin egen Skyld,“ siger den Religieuse, „at frygte for den egne Skyld er ikke Egoisme, thi netop derved er man i et Guds Forhold!“ For den Religieuse er Frygten og Medlidenheden en anden og renses ikke ved at man vender sig ud ad, men ind efter. Den æsthetiske Helbredelse bestaaer i, at Individet ved at stirre sig ind i den æsthetiske Svimlen forsvinder for sig selv, som et Atom, som et Støvgran, der gaaer med i Kjøbet, med i hvad der er alle Menneskers, Menneskehedens fælles Lod, forsvinder som en uendelig lille Brøks-Medlyden i Tilværelsens sphæriske Harmoni. Den religieuse Helbredelse bestaaer omvendt i at forvandle Verden og Aarhundreder og Generationer og Millioner Samtidige til et Forsvindende, Jubel og Acclamation og æsthetisk Helteære til en forstyrrende Adspredelse, det at være færdig til et gøglende

Sandsebedrag, saa det Eneste, der bliver tilbage, er Individet selv, dette enkelte Individ sat i sit Guds Forhold under Bestemmelsen: skyldig — ikke skyldig.

Saaledes den Religieuse efter hvad jeg experimenterende har forvisset mig om; jeg seer det ikke saaledes, thi jeg seer i Forholdet mellem det Æsthetiske og det Religieuse atter Enheden af det Comiske og det Tragiske, som de danne, naar man sætter dem sammen. Saaledes seer jeg ogsaa i Armod det Tragiske i, at en udødelig Aand lider, det Comiske i at det dreier sig om 2 Mk. Videre gaaer jeg ikke end til Enheden af det Comiske og det Tragiske i Aands Ligevægt. Jeg har en Formodning om, at jeg, hvis jeg gik videre og begyndte paa det Religieuse, ikke skulde komme i den Vanskelighed, at det blev tvivlsomt, om jeg var skyldig, derfor holder jeg mig udenfor. Jeg er ingen Forarget, langtfra, men jeg er heller ikke religieus. Det Religieuse beskæftiger mig som Phænomen og som det Phænomen, der beskæftiger mig mest. Det er derfor ikke for Menneskenes Skyld men for min egen, at det gjør mig ondt, at Religieusiteten forsvinder, fordi jeg ønsker Stof til Jagttagelse. Dette tager jeg ikke i Betænkning at sige, og jeg har ogsaa god Tid dertil; thi en Jagttager har Tid nok. Anderledes med en Religieus. Naar han taler er det kun Monolog; alene beskæftiget med sig selv, taler han høit, det kaldes at prædike; er der Nogen, som hører, saa veed han Intet om sit Forhold til dem, uden dette, at de Intet skylde ham, thi det han skal udrette, er at frelse sig selv. En saadan høiærværdig Monolog, der vidner christeligt, naar den i sin Bevægethed bevæger den Talende, den Vidnende, fordi han taler om sig selv, kaldes en Prædiken. Verdenshistoriske Oversigter, systematiske Resultater, Gestikulationer og Svedens Aftørrelse, Stemme-Styrke og Nævekræfter, samt sammes reflekterede Anvendelse for at udrette Noget ere æsthetiske Reminiscentser, der ikke engang vide aristotelisk rigtigt at accentuere Frygt og Medlidenhed. Thi verdenshistoriske Oversigter vække ikke Frygt saa lidet som systematiske Resultater, og Stemmestyrke ryster ikke Sjelen, men i det Høieste

Trommehinden, og Svedens Aftørrelse vækker kun sandselig Medlidenhed med den Svedende. En religieus Taler, der ikke bevæget i sig selv taler om sig selv, men ellers om Alt, han tænke paa Geert Westphaler. Geert kunde netop tale om Alt, vidste Meget og var meget perfektibel, saa han maaskee havde bragt det til at vide Alt, et Eneste fik han ikke at vide, at han selv var en Schwatzer. Dog er Geert angerløs, thi han udgav sig ikke for religieus Taler.

Den religieuse Taler, der gjennem Frygt og Medlidenhed renser disse Lidenskaber, gjør ikke det Forbausende, at han i Talens Løb river Skyerne til Side for at vise Himlen aaben, Dommens-Dag for Haanden, Helvede i Baggrunden, sig selv og de Udvalgte triumpherende; han gjør det Simplere, Eenfoldigere, det fattige Kunststykke, der skal være saa saare let: han lader Himlen være lukket, mener i Frygt og Bæven ikke sig selv færdig, bøier sit Hoved, medens Talens Dom er over Tanke og Sinde. Han gjør ikke det Forbausende, der kunde give hans næste Fremtræden Fordring paa at hilses med Acclamation, han tordner ikke, at dog Menigheden maa holdes vaagen og frelses ved h a n s Tale; han gjør det Simplere, det Eenfoldigere, det fattige Kunststykke, som da skal være saa saare let, han lader Gud beholde Tordenen og Magten og Æren, taler saaledes, at om end Alt slog feil, er han dog sikker paa, at der var een Tilhører, som bevægedes i Alvor: Taleren selv; at om Alt slog feil, var der dog een Tilhører, som styrket gik hjem: Taleren selv; at om Alt slog feil og Alle bleve borte, var der dog Een, som fra Livets vanskelige Forviklinger længtes efter Talens opbyggelige Øieblik: Taleren selv. Han er ikke rundhaandet i at udgive af Mundens og Kundskabens Overflødighed, men nærig paa Opbyggelsens Indtægt; nøieregnende passer han paa, at Formaningen binder ham selv, inden den gaaer til nogen Anden, at Trøsten og Sandheden ikke viger fra ham selv — for desto ødslere at kunne meddeles. Om Du derfor, siger den Religieuse, saae ham affides paa et eensomt Sted, forladt af Alle og sikker paa, at han ikke udrettede Noget ved at tale, om Du

saae ham der, Du vilde see ham lige saa bevæget som nogensinde, om Du hørte hans Tale, Du vilde finde den mægtig som altid, uden Svig, uden Beregning, uden travl Udretten, Du vilde fatte, at der var Een, den maatte opbygge: Taleren selv. Han vil ikke blive kjed af at tale; thi Prokuratorer og Talere, der have verdslige Øiemeed, eller verdslig Vigtighed i Forhold til evige Øiemeed, de blive trætte, naar det ikke kan tælles paa Fingrene, hvad de udrette, naar den listige Tilværelse ikke skuffer dem med Sandsebedrag, som udrettede de Noget, men den religieuse Taler har altid sit Hovedøiemeed: Taleren selv.

Saaledes vil, efter hvad jeg experimenterende har forvisset mig om, det Religieuse gjennem Frygt og Medlidenhed virke til disse Lidenskabers Forædling. Enhver anden Virkemaade bringer Forvirring ved at bringe halv-æsthetiske Kategorier frem: ved at gjøre Taleren æsthetisk vigtig og hjælpe Tilhøreren til at svimle hen i en æsthetisk Fortabelse i noget Almindeligt.

Tillæg.

De selvgjorte Lidelser — Selvplageri.

Æsthetisk seet er enhver Heautontimorumenos comisk. I den Henseende afføde de forskjellige Tidsaldere forskjellige Typer. Vor Tid er ikke den daarligste, thi det er ligesom om hele Generationen plagede sig selv med den fixe Idee, at den var kaldet til det Overordentlige, at der hvert Øieblik ved en Deputation fra Gudernes Raad maatte komme Bud efter den, for at den kunde tage Plads i Raadsforsamlingen, thi saa meget er vist, fortrolig med hele Menneskehedens Fremtid som Opgave, er den hvert Øieblik som skulde den lig Hermann v. Bremenfeldt afsted for at hvidske Gud i Øret, hvad der var det Rigtigste. Og hvor beklageligt var det ikke ogsaa, at Hermann v. Bremenfeldt ikke fik talt med Churfyrsten af Sachsen! Derhos har den som Alle, der lide af fixe Ideer, en stor Tilbøielighed til overalt at see Spioneri, Forfølgelse, og ligesom gigtsvage Folk alle-

vegne mærke Træk, saa mærker den overalt Tryk, Misbrug af Magten, og veed paa en tilfredsstillende Maade at forklare Almeenaandens svage Livs Yttringer ikke deraf, at dens Styrke blot er symptomatisk og i Indbildningen, men deraf, at den kues af Regjeringerne, omtrent som naar den Stundesløse forklarer, at han Intet faaer bestilt om Dagen, ikke deraf, at han er stundesløs, men af de mange Forretninger, der styrte ind paa ham. Dog nok herom.

Netop fordi det er æsthetisk rigtigt, at alt Selvplageri er comisk, saa gjør man psychologisk vel i under Virkelighedens Forhold at bruge den comiske Sonde, inden man behandler Selvplageri paa en anden Maade. Man faaer naturligviis ikke Patienten strax til at lee ad sin egen fixe Idee, men ved Analogier rykker man ham nærmere og nærmere. Leer han let og bevægeligt af Analogier, saa er det muligt, at man ved et coup de main kan overrumple ham. Dog dette kan kun nærmere udføres i Praxis, men i Praxis er netop intet latterligere end at see religieuse Kategorier anvendte i dyb og dum Alvor, hvor man skulde bruge æsthetiske Kategorier i Lune og Spøg. — Experimentets quidam har uden at vide af det baaret sig meget rigtigt ad. Med en uhyre Lidenskab fatter han den Plan, at gjøre hele hans Kjærligheds-Forhold til en Narrestreg i Pigens Øine. Det, jeg maa lee ad fra mit Standpunkt, er hans uhyre Lidenskab; ellers har han Ret. Der er ikke altid Livsfare, fordi et Menneske skriger Gevalt. Havde Experimentets quædam været tragisk lidende, havde hun forhindret ham i at faae Leilighed til at bruge Bedraget. Hun havde samlet sig i sig selv og holdt sig tilbage. Disse ere altid de farlige Phænomener. Istedenfor er hun kommen lige til den modsatte Yderlighed, at tage Munden saa fuld som det er muligt, at plage sig selv med at ville være en ulykkelig Elskerinde efter den største Maalestok. Men netop dette tyder paa, at en comisk Behandling er correct; thi en ulykkelig Elskerinde efter den største Maalestok hun tier. Havde hun været holdt i religieuse Kategorier, havde hun heller ikke handlet saaledes; hun havde da frygtet for sig selv og derfor

mest frygtet det Ansvar, hun kunde paadrage sig ved at gjøre ham Sagen saa vanskelig som mulig, ikke engang ved sin Personlighed, men ved et erotisk Falsum, der lægger Beslag paa det Ethiske og Pligtforholdet. — Havde Experimentets quidam i Aandens Ligevægt forstaaet, hvad han gjorde, saa havde han været et ganske andet Menneske. Men hans bekymrede Lidenskab gjør ham tragisk i Brugen af Bedraget, og jeg seer Eenheden af det Comiske og det Tragiske, netop fordi han gjør det Rigtige, men ikke af den Grund, som han troer: at han skulde i sin sympathetiske Begeistring have Kraft til at fraribe hende en virkelig Forelskelse. Nei det Comiske er netop, at Grunden, hvorfor hans tragiske Dumdristighed seirer, er, at hendes Forelskelse ikke stikker mange Favne.

Hvorfor det Æsthetiske ganske consequent behandler alt Selvplageri comisk, er let at indsee, netop fordi det er consequent. Æsthetiken holder Helten i ubedærvet Tilstand paa Grund af det umiddelbare Forhold mellem Kraft og Lidelse (indeni — udenfra). Den betragter derfor enhver Retning ind efter som en Deserteren, og da den ikke kan lade Deserteuren skyde, saa gjør den ham latterlig.

Jeg forlader nu det Æsthetiske og gaaer over til det Religieuse. Experimenterende sætter jeg blot Kategorierne i Bevægelse, for ganske ugeneret at see, hvad disse fordre, uden at bekymre mig om, hvorvidt Nogen har gjort det eller kan det, om Peer lod det være, fordi han var for svag, Povel, fordi han var for klog, Mads fordi han saae de Andre lade det være, og at han altsaa uden Risico kunde lade det være og vorde elsket og agtet, da han ikke vilde være bedre end Andre: kort uden at ændse den Livs-Assurance-Visdom, hvis Resultat er: naar det ene Faar gaaer til Vands, gjør det andet det ogsaa, hvad det ene Fæ gjør, gjør det andet ogsaa.

Det Religieuse ligger ikke i et umiddelbart Forhold mellem Kraft og Lidelse men i det Indvortes, naar dette forholder sig til sig selv. At „Selv" her bliver accentueret, er altid tilstrækkeligt til at vise, at Selvplageriet bliver at betragte anderledes,

men ikke tilstrækkeligt, siger den Religieuse, for at retfærdiggjøre, at Individer, som have hele deres Existents i det Æsthetiske, fuske Noget sammen, og at religieuse Talere trods alle Talemaader og hellige Ord ikke have rene Kategorier.

Forsaavidt Selvplageriet æsthetisk seet er comisk, er det religieust seet fordømmeligt. En religieus Helbredelse naaes ikke ved Latteren, men ved Angeren: at Selvplageriet er en Synd som andre Synder.

Men medens det Æsthetiske netop, fordi det ikke har med det Indvortes at gjøre, ganske almindeligt afærdiger Selvplageriet som comisk, kan det Religieuse ikke gjøre ligesaa. Det religieuse Individs Frygt er jo netop Frygt for sig selv; den religieuse Helbredelse bestaaer først og fornemlig i at vække denne Frygt, og man seer deraf let, at her bliver Sagen vanskeligere. Men hvorledes kommer Individet til at frygte sig selv, uden at det ved sig selv opdager den Fare, hvori det er. En fiffig Religieusitet bærer sig rigtig nok anderledes ad. Den siger: „man skal ikke selv kalde Farerne frem, vor Herre kan nok sende dem, naar det behøves.“ Det lader sig godt sige, men det gaaer ikke an at sige amen og ende dermed, thi Talen er tvetydig. Uagtet det religieuse Udtryk: vor Herre, istedenfor hvilket Een maaskee for at tale endnu religieusere (som laae det Religieuse i visse Ord og Vendinger) vilde sige: vor Frelser, ere Kategorierne dog halv æsthetiske. Skjøndt Talen er religieus, er Individet kun seet i et udvortes Forhold til Gud, ikke i et indvortes Forhold til sig selv. Talen er omtrent denne: vor Herre kan vel bringe Fare og Elendighed til Dit Huus, han kan jo tage Din Formue, Din Elskede, Dine Børn, og han vil nok gjøre det, naar det er Dig tjenligt — ergo da han ikke har gjort det, saa er der ingen Fare. Dette er Æsthetik med uægte religieus Forgyldning. Religieust seet er det den høieste Fare, at man ikke opdager, at man ikke altid opdager, at man er i Fare, om man saa forøvrigt havde Penge og den smukkeste Pige og elskelige Børn og var Konge i Landet eller en Stille i Folket, fri for alle Sorger.

Som sagt, det lader sig godt sige, men man maa ikke sige Amen og ende dermed, thi saa bedrager man. Dette viser sig igjen, naar man betragter Talen nærmere. Altsaa der er en Mand, ret en Lykkens Pamphilius (dette Ord passer fortræffeligt i en saadan religieus Tale) om hvem der heges og pleies, og uden at kjende Faren, opbygges han ved den Betragtning, at vor Herre nok .... hvis .... Hvilken lykkelig Æsthetiker, der til al Æsthetikens Heiterkeit faaer et religieust Sikkerhedsbrev! Ethvert Menneske har dog for det Første Noget, man kalder Phantasi; altsaa vor Lykkelige hører tale om, at der er Lidelser og Elendighed i Verden. Nu, han er villig til at give og roses derfor. Men Phantasien nøies ikke dermed. Den maler ham Lidelsen forfærdeligt ud, og i det Øieblik, den er allerforfærdeligst, slaaer Tanken til, og en Stemme siger: Det kunde jo ogsaa hænde Dig. Hvis der er ridderligt Blod i ham, siger han: hvorfor skulde jeg være fritagen fremfor Andre. (Dette har Tieck behandlet etsteds i en Novelle, hvor en riig Yngling fortvivler over sin Riigdom, ikke af Spleen men af Sympathi med Menneskene). Herom talte Talen slet ikke, og dog ligger her Grændseskjellet mellem den æsthetiske Forhærdelse, der ikke vil vide af, at det er til, og den religieuse Opløftelse gjennem Lidelse. At der var en saadan Skillevei, at man ikke kjøber sig fri ved at betale Fattigskat og give Lidt til, taltes der ikke om: vor Pamphilius skulde være glad, indtil vor Herre, naar det fandtes fornødent, sendte Fare. Hvad gjør Taleren her? Han bedrager. Istedenfor at faae ham ud i Faren, hjælper han ham til i religieus Indbildning at skulke sig fra Livet. Ethvert Forsøg paa at tilstoppe Receptiviteten for, at man er i Fare, er æsthetisk Misviisning hen, ikke til Poesien, men til det Æsthetiske, som det er i Forhold til Virkeligheden: Forhærdelse.

Dersom den Talende er mere religieus Taler, saa bevæger han sig med Lethed i denne Vanskelighed og hjælper den Hørende ud i den. Han taler med Religieusitetens Spøg om Skjebne og Omvexlinger: vor lykkelige Pamphilius bliver lidt bange, og Taleren har ikke bedraget ham. Nu opbygges han ved Troens

Tryghed, og den religieuſt begeiſtrede Taler tilraaber ſig ſelv og ham: en Religieus er altid glad. Dette er det ſtolteſte Ord, der er ſagt i Verden, derſom nemlig det er ſaa, at Ingen, Ingen paa Jorden eller i Himlen veed ſaaledes, hvad Fare er og hvad det er at være i Fare, ſom den Religieuſe, der veed, at han altid er i Fare. Den, ſom derfor paa eengang med Sandhed ſiger: han er altid i Fare og altid glad, han ſiger paa eengang det forſagteſte og det høimodigſte Ord, der er talet. Og jeg, ſom kun er en Jagttager, poetice et eleganter en Opſigtsbetjent, jeg vil allerede priſe mig lykkelig ved at turde bøie mig for en Saadan, men at jeg ſkal tale i mine Kategorier om mig ſelv: have Guderne end negtet mig det Store, det, ſom er uendeligt høiere end hvad jeg formaaer, ſaa have de ſkænket mig en ikke almindelig Smidighed, til at agte paa Menneſkene, ſaa jeg hverken tager Hatten af forend jeg ſeer Manden, eller tager den af for den Urette.

Der er mangen Mand, der har været immer luſtig og dog ſtaaer han ſaa lavt, at endogſaa Æſthetiken tager ham comiſk. Det gjelder altſaa om, at man ikke er bleven glad paa urette Sted; og hvor er det rette Sted? Det er: i Faren. Paa 70,000 Favne Vands Dyb mange mange Mile fra al menneſkelig Hjælp at være glad: ja det er ſtort! At ſvømme paa Lavden i Selſkab med Vadere er ikke det Religieuſe.

Det ſees nu let, hvad der religieuſt maa forſtaaes ved Selvplageri. Det gjælder ved ſig ſelv at opdage hele Farens Mulighed, og ved ſig ſelv hvert Øieblik at opdage dens Virkelighed (dette vilde Æſthetikeren kalde Selvplageri, og det æſthetiſke Foredrag med ægte religieus Forgyldning vilde forhindre En deri) men det gjælder da i ſamme Øieblik at være glad. Hvor ligger altſaa Selvplageriet? Det ligger paa Halvveien. Det ligger ikke i det Første, thi ſaa taler jeg æſthetiſt, men det ligger i, at man ikke kan trænge igjennem til Glæden. Og dette er ikke comiſk, ſiger den Religieuſe, det er ei heller til at vække æſthetiſke Taarer, thi det er fordømmeligt, og man ſkal igjennem; Enhver, der ikke kommer igjennem, har ſelv forſkyldt det, thi

her er ikke haardhjertede Fædre som for de ulykkelige Elskere i Tragoedien, her er ikke Fjendens Overmagt, for hvilken Helten segner i Sørgespillet, her er ikke Forræderi af Den, hvem man troede bedst, saa den Udmærkede fanges i Snaren, her er kun een, som kan være Forræder: een Selv, og næst ham, men uendeligt langt derfra den Taler, som vil veilede En til at lade det være, istedenfor at det Eneste, han kan gjøre, er at hjælpe En ud paa Dybet, hvor der er 70,000 Favne. Og naar dette er skeet, og han nu indseer, at han ikke kan mere, ikke hjælpe Den mere, han elskede høiere end sit Liv (som man kan det i Skuespillets Fabel) men kun i denne Bekymring opdage, at han selv har faaet 140,000 Favne under sig, da kan han dog Eet endnu, han kan raabe til den Elskede: „dersom Du nu ikke bliver glad, saa viid, saa viid, at det er Din egen Skyld."

Om det end er Manges Mening, hvis de bleve opmærksomme paa, hvad her er fremsat, at en saadan Taler maatte ansees for en Landeplage, og at det var det Taabeligste af Alt at betale ham, fordi han gjorde En ulykkelig, saa er dette ikke min Mening. Glad vilde jeg betale ham, og uforstyrret, hvis jeg kunde blive en Saadan, tage Penge derfor, men ikke mene at lønne ham og ikke mene at lønnes, fordi Penge ere incommensurable for en saadan Underviisning og ikke engang saa meget værd, at man polemisk, som Socrates gjorde det, skal lægge Accenten paa dem ved ikke at ville modtage dem.

Dette angaaende Selvplageri. Det er yderst simpelt, Enhver veed det, og netop deri seer jeg igjen Eenheden af det Comiske og det Tragiske, naar jeg betænker: at Enhver veed, hvad et Menneske er, og Jagttageren: hvad Enhver er.*) Det er nemlig

*) Uagtet jeg ellers ikke ønsker Recensenters Yttringer, kunde jeg her næsten ønske den, hvis den langtfra at smigre mig gik ud paa at sige den djærve Sandhed: „at hvad jeg siger, veed Enhver, ethvert Barn og den Dannede uendeligt mere." Naar nemlig blot det staaer fast, at Enhver veed det, saa er mit Standpunkt i Orden, og jeg skal nok komme ud af det med Eenheden af det Comiske og det Tragiske. Var der Nogen, som ikke vidste det, maatte jeg rives ud af min Ligevægt ved Tanken om, at jeg muligen kunde lære

ikke æsthetisk-comisk, fordi der er mere end et umiddelbart Forhold (thi det Comiske ligger i Misforholdet mellem en indbildt Mulighed og Virkeligheden). Diedrich Menschenschreck er comisk, fordi hans Courage er en indbildt Mulighed, og derfor opløses hans Virkelighed i Tomhed. Men hiin Mulighed for ethvert Menneske er ingen indbildt Mulighed, men en real Mulighed, han kan, saa siger den Religieuse, blive det Høieste, fordi han er lagt an efter det Høieste. Det er tragisk, at han ikke er det, men comisk, at han jo alligevel er det, thi hiin af Gud selv anlagte Mulighed kan han ikke udslette. Enhver veed saaledes, at et Menneske er udødeligt, Jagttageren veed, hvad Enhver er, og dog er og bliver Enhver jo udødelig. Hans Udødelighed var altsaa ingen indbildt Mulighed som D. Menschenschrecks Courage; og paa den anden Side den, der i alle Livets Forfærdelser og trods Tidens og Vanens List holder Troen paa Udødeligheden nærværende hos sig, han bliver ikke mere udødelig end enhver Anden.

Experimentets quidam er Noget af en Selvplager. Hans første Bevægelse er god og correct, men han bliver liggende i Udfaldet, han faaer sig ikke hurtigt nok tilbage i Glæden, for da atter at gjentage denne Bevægelse. Dog er det Moment, jeg har opfattet ham i, jo ogsaa hans Krise, det er muligt, at det vil gaae lettere for ham, dersom han er fornuftig nok til at ansee et heelt Liv for passende til et saadant Cursus, findende sig i at blive en Nøler blandt dem, der hurtigt ere færdige, en Sinke blandt dem, der gaae uendeligt videre. — At Pigen er ham behjælpelig for at faae ham ud paa Dybet, derom er ingen Tvivl, og fra mit Standpunkt seet maa jeg sige, at hans hele Forhold til hende er et lykkeligt Forhold; thi den Mand er altid

---

ham de fornødne Forkundskaber. Det er netop dette, hvad de Dannede sige i vor Tid, der beskæftiger mig saa meget: at Enhver veed hvad det Høieste er. Det var ikke Tilfældet i Hedenskabet, ikke i Jødedommen, ikke i 17 Aarhundreder af Christendommen. Held! det 19de Aarhundrede. Enhver veed det. Hvilket Fremskridt siden hine Tider, da kun Faa vidste det. Skulde Ligevægten muligen fordre, at man antog, at der til Gjengjeld var slet Ingen, der gjorde det?

lykkelig i Ekskov, der faaer en Pige, som netop er beregnet paa at udvikle ham. Saaledes var Socrates lykkeligt gift med Xantippe; han vilde i hele Grækenland ikke have fundet Magen; thi Ironiens gamle Stormester behøvede en Saadan for at udvikle sig. Har Xantippe derfor ofte maattet høre ondt i Verden, saa troer jeg, at hun tvertimod har den Triumph, at Ironiens Overhoved, der rager et Hoved over Menneskenes Mængde, intet Menneske skyldte saa meget som han skyldte Xantippes Huusholdning, hvor Socrates ironisk disputerede pro summis in ironia honoribus og derunder disputerede sig den ironiske Dygtighed og Ligevægt til, med hvilken han overvandt Verden. — Saaledes passer Pigen netop for ham, som det bør sig i Experimentet. Hun er elskelig nok til at bevæge ham, men ogsaa svag nok til at misbruge sin Magt mod ham. Det er det Første, der binder ham, det Sidste, som hjælper ham ud paa Dybet, men ogsaa frelser ham. Havde Pigen været mere aandelig bestemmet og mindre qvindelig elskværdig, havde hun været meget høimodig, havde hun som han sad der midt i Bedraget sagt til ham: Kjære, Du bedrøver mig med din Sviig; jeg forstaaer Dig ikke, og veed ikke, om Du er letsindig nok til at ville forlade mig, fordi Du vil ud i Verden, eller Du skjuler Noget for mig og er maaskee bedre, end Du synes, men dette være som det være vil, jeg indseer, Du maa have Din Frihed; jeg frygter for mig selv, om jeg ikke gav Dig den, og jeg elsker Dig dog for høit til at negte Dig den. Saa tag den, uden nogen Bebreidelse, uden Vrede imellem os, uden Tak fra Din Side, men med den Bevidsthed paa min Side, at jeg har gjort det Bedste, jeg kunde: var dette skeet, saa var han knuset; han var sjunken i Jorden af Skamfuldhed, thi med hans Lidenskab kan han ypperligen taale alt Ondt, naar han veed sig bedre, men han kunde ikke glemme, at han blev Skyldner til en saadan Høimodighed, hvis Storhed han netop med dæmonisk Skarpsynethed vilde opdage. Det havde været Uret mod ham, thi han fra sit Standpunkt meente det ogsaa godt. I Experimentet bliver han ikke ydmyget af et Menneske, men for Gud.

Den, som ellers har Lyst og Sands til experimenterende at regne med Kategorier, uden at behøve Optog, Egne, mange Personer, „og saa Kjerne", vil see, hvor mange nye Constructioner, der fra dette Punkt lod sig gjøre, ved at forandre ham eller hende lidt og see hvad deraf vilde følge for ham og for hende, hvorledes han maatte have været for at knuse hende (om han f. Ex. grusomt havde gjort hende ansvarlig for hans Liv og maaskee forfærdet hende, saa hun aldrig forvandt det), hvilket han slet ikke kan, eller hvorledes begge maatte være beskafne for begge at knuses (om han f. Ex. ikke havde havt religieuse Forudsætninger og maaskee fortvivlet i sin Stolthed endt med at celebrere deres Forening med et Selvmord), istedenfor nu at begge ere hjulpne. Romanlæsere gjøre naturligviis andre og større Fordringer, og troe, at naar Alt dreier sig om To maa det være kjedsommeligt, hvilket det ogsaa er, dersom det ikke tillige dreier sig om Kategorierne. Naar saa er, kan een allerede være underholdende, og 6 Billioner 477,378,785 Mennesker kunne dog ikke dreie sig om mere. En Romanlæser er naturligviis kun paafærde, naar der er Noget paafærde, som man siger ved at see et Opløb. Men sæt nu, Opløbet dreiede sig om Intet, saa var der jo dog ikke Noget paafærde.

§ 6.

Intet at angre er den høieste Viisdom — Syndsforladelsen.

I Spand med saadanne negative Principer som: Intet at beundre, Intet at forvente o. s. v. gaaer det negative Princip: Intet at angre, eller om man heller vil bruge et andet Ord, som maaskee ikke virker saa ethisk forstyrrende: Intet at fortryde. Hemmeligheden i denne Viisdom er egentligen, at man har sminket et æsthetisk Princip og givet det Udseende af et ethisk. Forstaaet æsthetisk fra et ethisk Standpunkt er det ganske sandt, thi det Æsthetiskes hele Omfang skal den frie Aand netop ikke

agte saa høit, at han fortryder Noget. Saaledes om Een er bleven fattig, saa hedder det rigtigt: Intet at fortryde er den høieste Visdom, det vil sige: handel i Kraft af det Ethiske. Princippet betyder da: bestandigt at hugge det Forbigangnes Bro af efter sig, for bestandigt at kunne handle i Øieblikket. Har Du efter bedste Overlæg fattet en Plan, og saa Udfaldet synes at vise, at din Plan var forkeert, saa gjelder det Intet at fortryde, men at handle i Kraft af det Ethiske. Det er unegteligt, at der spildes megen Tid i Verden paa en saadan Seentilbage, forsaavidt kan Princippet være priseligt.

Men var Planen ikke efter bedste Overlæg, var der Svig i den, hvad saa? Gjelder det da ogsaa: Intet at angre, for ikke at blive sinket. Det beroer paa, hvilken Sinkelse man kunde frygte. Dersom det er Sinkelse og Forhindring fra at synke dybere og dybere, man befrygter, saa var det jo bedst at raabe: Intet at angre, og at forstaae Digterens Ord: nulla pallescere culpa om den Frækhed, der ikke blegner ved Skylden; men saa er Princippet i høieste Grad uethisk. Imidlertid gives der mange Mennesker, som med Angestens Hastværk styrte gjennem Livet. De frygte Intet mere end det Dialektiske, og naar de sige: Intet at angre med Hensyn til det Forbigangne, saa kunne de med samme Ret sige: Intet at overlægge med Hensyn til det Tilkommende. Ikke uvittigt siger saaledes en lystig Fyr hos Scribe: at da han aldrig har lagt nogen Plan, har han heller aldrig havt den Bekymring, at see den mislykket. Fruentimmer handle ofte ogsaa saaledes uden Overlæg og slippe meget godt derfra. Paa en anden Maade handler stundom netop en meget Klog uden Overlæg eller i Kraft af Desperation for at faae en Maalestok. Naar man sidder fast i Noget og hverken veed ud eller ind, naar Alt er blevet saa dræbende relativt, at det er som skulde man qvæles, saa kan det være hensigtsmæssigt pludselig at handle paa et enkelt Punkt blot for at faae Røre og Liv i alt det døde Kjød. En Inquisitor f. Ex., naar Forstanden staaer stille og Alt er lige sandsynligt, lægger pludseligen Forhøret an paa et enkelt Individ, ikke fordi

der er mest Mistanke mod ham, thi en afgjørende Mistanke er det netop, han mangler, han forfølger dette vildfarelige Spor med al Lidenskab: strundom gaaer da Lyset op, men paa et andet Sted. Naar man ikke veed, om man er syg eller rask, naar denne Tilstand begynder at constituere sig som Vrøvl, gjør man vel i pludseligen at vove noget Desperat. Men uagtet man handler uden Overlæg, er der dog en Art Overlæg.

Ellers gjelder det med Overlæg som Antecedens og med Angeren som Consequents at holde det Dialektiske ud. Først Den, der i Overlægget har udtømt det Dialektiske, først han handler, og først Den, som i Angeren udtømmer det Dialektiske, først han angrer. Forsaavidt synes det uforklarligt, at den vældige Tænker: Fichte, kunde antage, at der ikke blev den Handlende Tid til at angre, og det saa meget mere som denne energiske og i ædel græsk Forstand ortogtige Philosoph havde et stort Begreb om, at et Menneskes Handlen kun er i det Indvortes. Magtes forklares det dog deraf, at han i sin Energi netop ikke blev opmærksom paa (idetmindste ikke i en tidligere Tid), at denne indvortes Handlen væsentligen er en Liden; at derfor et Menneskes høieste indvortes Handlen er at angre. Men at angre er ikke en positiv Bevægelse ud ad eller hen til, men en negativ Bevægelse ind ad, ikke en Gjøren, men en Laden sig ved sig selv vederfare Noget.

Der gives 3 Existents-Sphærer: den æsthetiske, den ethiske, den religieuse. Det Metaphysiske er Abstractionen, og der er intet Menneske, som existerer metaphysisk. Det Metaphysiske, det Ontologiske er, men det er ikke til, thi naar det er til er det i det Æsthetiske, i det Ethiske, i det Religieuse, og naar det er, er det Abstractionen af eller et Prius for det Æsthetiske, det Ethiske, det Religieuse. Den ethiske Sphære er kun Gjennemgangssphære, og derfor er dens høieste Udtryk Angeren som en negativ Handlen. Den æsthetiske Sphære er Umiddelbarhedens, den ethiske er Fordringens (og denne Fordring er saa uendelig, at Individet altid gaaer fallit), den religieuse er Opfyldelsens, men vel at mærke ikke en saadan Opfyldelse, som

naar man fylder Guld i en Stok eller i en Pose, thi Angeren har netop gjort uendelig Plads, og deraf den religieuse Modsigelse: paa eengang at ligge paa 70,000 Favne Vand og dog være glad.

Som den ethiske Sphære er en Gjennemgang, hvilken man dog ikke eengang for alle gjennemgaaer, som Angeren er dens Udtryk, saa er Angeren det mest dialektiske. Intet Under derfor, at man frygter den, thi giver man den een Finger, tager den hele Haanden. Som Jehova i det gamle Testamente hjemsøger Forældrenes Brøde paa Børnene i sildigste Slægter, saaledes gaaer Angeren tilbage bestandigt forudsættende Gjenstanden for sin Undersøgelse. I Angeren er Bevægelsens Ryk, og derfor Alt vendt om. Dette Ryk betyder netop Forskjellen mellem det Æsthetiske og det Religieuse, som den mellem det Udvortes og det Indvortes. Denne Angerens uendelig tilintetgjørende Magt seer man bedst deraf, at den ogsaa er sympathetisk dialektisk. Dette agter man sjeldent paa. Jeg vil her ikke tale om saadanne Jammerligheder, som at ville angre en enkelt Handling og saa være frisk Fyr igjen eller at ville have gjort det, og blive troet, uagtet enhver saadan Ytring er et tilstrækkeligt Bevis for, at den Besluttende, den Forsikkrende, den Troende ikke har Begreb om Mening; men selv dygtigere Udviklinger af Angeren overse den dialektiske Side i Retning af det Sympathetiske. Et Exempel for at oplyse det. En Spiller er standset, Angeren griber ham, han forsager alt Spil; skjønt han har staaet Afgrunden nær, holder Angeren ham dog, og det synes at lykkes. Som han nu saaledes lever tilbagetrukken, muligen frelst, seer han en Dag, at man af Seine drager en Død op: en Selvmorder, og denne var en Spiller ligesom han havde været det, og denne Spiller havde dog, det vidste han, stridt imod, kæmpet en Fortvivlelsens Kamp for at staae imod Lysten. Min Spiller havde elsket dette Menneske, ikke fordi han var en Spiller, men fordi han var bedre end han. Hvad saa? Romaner og Noveller behøver man ikke at consulere, men selv en religieus Taler vilde maaskee bryde min

Fortælling lidt tidligere af, og lade den ende med, at min Spiller, rystet ved Synet, gik hjem og takkede Gud for sin Frelse. Holdt! vi skulle først have en lille Forklaring, en Dom over den Anden; enhver Existents, der ikke er tankeløs, er eo ipso indirecte dømmende. Havde den Anden været forhærdet, saa kunde han jo slutte: han vilde ikke frelses. Men dette var den Anden ikke. Min Spiller er nu et Menneske, der har forstaaet det gamle Ord: de te narratur fabula, han er ingen moderne Nar, der troer, at Enhver skal beile til den objective uhyre Opgave, at kunne ramse Noget op, som angaaer den hele Menneskehed, kun ikke ham selv. Altsaa hvad Dom skal han fælde, og han kan ikke lade det være, dette de te er ham Tilværelsens helligste Lov, fordi det er Humanitetens Pagt. Skulde en religieus Taler, der i Mangel af at kunne tænke, dog kan snakke, ville menneskekjærligen og dybt rørt hjælpe ham med halve Kategorier, saa er min Spiller modnet nok til at see Blendværket — altsaa han skal igjennem. Han staaer i dette Øieblik, han skal dømme, ved det ydmyge Udtryk for en Prædestinationslære (det hovmodige Udtryk ligger i det Æsthetiske med uægte religieus Forgyldning), hvis han haaber paa sin egen Frelse. Den, som ikke har Sympathi, men Vandskræk, finder det naturligviis urimeligt at tage sig et andet Menneskes Skjæbne saa nær; men ikke at gjøre det er usympathetisk, og kun undskyldeligt, forsaavidt Grunden er Dumhed. Tilværelsen maa jo dog have Love, den ethiske Tingenes Orden er intet Hurlumhei, hvor Een slipper godt fra det Galeste, en Anden slet fra det Bedste. Men nu Dommen. Meningen er naturligviis ikke her, at det er Fordømmelseslyst, der gjør ham æggesyg. Men han kan ikke selv blive frelst ved et Tilfælde, det er Tankeløshed, og siger han om den Anden, at han sank trods sin gode Villie, saa synker han selv, og siger han: den Anden vilde altsaa ikke, saa gyser det i ham, fordi han dog saae det Gode hos ham, og fordi det synes som gjør han sig selv bedre.

Jeg har med Flid bragt Sagen paa Spidsen. Ved Hjælp af det Dialektiske hos Angeren i Retning af det Sympathetiske

gaaer ethvert Menneske, der ikke er dumt, strax paa Grund. Om jeg ikke er Spiller, er hiint Phænomen nok, dersom jeg ellers ikke er en Engel. Har jeg Skyld nok saa liden paa min Samvittighed, har jeg Tanke blot en lille Smule i min Hjerne, saa briste alle menneskelige Spindelvæv, al Redningspassiar mellem Creti og Pleti, som Sytraade, indtil jeg finder Tilværelsens Lov. En Mand, der gaaer ufortrødent gjennem Livet paa den Kategori, at han ikke er Forbryder, men heller ikke reen, er naturligviis comisk, og man maa hjælpe det Æsthetiske i at faae ham udleveret, hvis han skulker sig ind i det Religieuse for at være med der, udleveret til comisk Behandling.

Det er snurrigt nok at see en Forfatter, der vel ikke er opmærksom paa Angerens Dialektik i Retning af det Sympathetiske, men dog opmærksom paa noget Lignende, paa en Yttring af Sympathi, at see en saadan Forfatter helbrede denne Lidelse ved at gjøre Sygdommen endnu værre. Börne forklarer i Alvor og ikke uden en vis Bevægethed ved Tanken om, hvor let man i mindre Byer bliver Menneskefjende eller vel endog en Gudsbespotter og Oprører mod Forsynets vise Styrelse, at i Paris de tabellariske Oversigter over Lidelser og Forbrydelser bidrage til, at man helbredes for Indtrykket, som de formodentlig have bidraget til, at Börne blev en Menneskeven. Ja hvad de tabellariske Oversigter er en kostelig Opfindelse, en herlig Frugt af Culturen, et charakteristisk Modstykke til det antike: de te narratur fabula. Schleiermacher siger saa begeistret, at Viden ikke forstyrrer Religieusitet, og at den Religieuse ikke sidder betrygget ved en Tordenafleder og spotter Gud; men ved Hjælp af de tabellariske Oversigter leer man ad hele Tilværelsen. Og som Archimedes sad fordybet i sine Beregninger og ikke mærkede, at han blev slaaet ihjel, saaledes, tænker jeg, sidder Börne fordybet i Tabelværker og mærker ikke — hvad siger jeg, ih! langt fra, en saa ømskindet Natur som B. vil nok opdage, naar Livet kom ham for nær, men saa længe man selv er frelst fra Ulykke (thi fra Synd kan B. jo sagtens frelse sig ved Hjælp af en ikke-socratisk Uvidenhed), saa

skylder man jo sit Vellevnet at have Midler, hvormed man holder Forfærdelsen borte. Den Fattige kan man jo lukke sin Dør for, og skulde der omkomme Nogen af Hunger, saa kan man jo see efter i Tabelværket, hvor Mange der døe hvert Aar af Hunger — og man er trøstet*).

*) Som Exempel paa en ikke umærkelig Art af Mystification, hvorved Sympathi bliver forvexlet med Egoisme, vil jeg afskrive Stedet. (Sämtl. W. 8de B. p. 96.) Han taler om det Farlige i at boe i smaa Byer og vedbliver nu: große Verbrechen geschehen so selten, daß wir sie für freie Handlungen erklären, und die Wenigen, die sich ihrer schuldig machen, schonungslos verdammen (Dette behøves dog ikke, dersom man ikke er egoistisk feig eller meget dum. Og den guddommelige Retfærdighed lader sig ikke imponere som en Krigsret af et Mytterie, der bringer Tilgivelse over Alle, fordi man dog ikke kan henrette Alle) .... Aber ganz anders ist es in Paris. (Der troer man nemlig paa Mytteriets frelsende Kraft.) Die Schwächen der Menschen erscheinen dort als Schwächen der Menschheit (ja lad den have det, den er, især naar B. taler, en fingeret Størrelse, som ugeneret kan behandles en carnaille, thi B. generes vistnok ikke af det vanskelige Spørgsmaal, hvorledes Slægten resulterer af Individerne og Reciprociteten.); Verbrechen und Mißgeschicke (det Ene lige saa godt som det Andet) als heilsame Krankheiten, welche die Uebel des ganzen Körpers, diesen zu erhalten, auf einzelne Glieder werfen. (Og B. bildte sig ind at blive forfulgt som Demagog! Han er saa aristokratisk, at han her aabenbart spotter over Folketribunens Tale om, at hele Legemet lider, naar eet Lem lider). Wir erkennen dort (i Paris) die Naturnothwendigkeit des Bösen („Gud bevares hvor dog Alt er stort i Paris, der er slet ingen Ting paa den vanlige Viis, men Alt som i Dyrehavstiden præcis."); und die Nothwendigkeit ist eine beßre Trösterin als die Freiheit (især for dem, der have ophørt at sørge, og altsaa ingen Trøst behøve). Wenn in kleinen Städten ein Selbstmord vorfällt, wie lange wird nicht darüber gesprochen, wie viel wird nicht darüber vernünftelt! (Dog troer jeg, at man bliver hurtigere færdig, end hvis man skulde bringe Fornuft i denne Viisdom. Stakkels Paris! Dersom det ikke ogsaa er saa, at naar en Cujon, som skjuler sig i Menneskevrimlen ligesom en Pog under Moderens Skjørt, der skriver Noget, hvori han ikke som ellers er vittig underholdende men belærende, saa gaaer det ham ligesom Selvmorderen, han paaagtes ikke.) ... Lieſt man aber in Paris die amtlichen Berichte über die geschehenen Selbstmorde ... wie so viele aus Liebesnoth sich tödten, so viele aus Armuth, so viele wegen unglücklichen Spiels, so viele aus Ehrgeiz, — so lernt man Selbstmorde als Krankheiten (ja ifølge det Foregaaende als heilsamen Krankheiten) ansehen, die wie Sterbefälle durch Schlagfluß oder Schwindsucht in einem gleichbleibenden Verhältnisse

En experimenterende Psycholog er ikke tjent med Tabel-Overſigter; men ſaa behøver han heller ikke en ſaa uhyre Conflux af Mennesker.

Jeg har nu atter experimenterende lagt et Problem til Rette for det Religieuſe: Syndsforladelſen. At ſætte Umiddelbarhed og Syndsforladelſe ſammen i et umiddelbart Forhold kan vel falde Mange ind; de kunne vel ogſaa tale derom, hvorfor ikke, de kunne vel ogſaa bevæge Andre til at troe, at de ſelv have oplevet noget Saadant, og exiſteret ſaaledes, de kunne vel endogſaa bevæge Mange til at ville gjøre det Samme og til at ville mene at have gjort det Samme, hvorfor ikke! Den eneſte Vanſkelighed derved er, at det er en Umulighed. I Forhold til Menneſkets legemlige Gang har man dog ikke ſaa megen Friſpas, og om Nogen vilde ſige, at han gik paa een Arm eller vel endog at Alle gik ſaaledes, ſaa vilde man ſnart opdage, at det var en Rygter, men en Røgter i Aandens Verden er mere ugeneret.

Et umiddelbart Forhold mellem Umiddelbarhed og Syndsforladelſe vil ſige, at Synden er noget Enkelt, og dette Enkelte tager da Forladelſen bort. Men dette er ikke Syndsforladelſe. Et Barn veed ſaaledes ikke hvad Syndsforladelſe er, thi Barnet troer om ſig ſelv, at han i Grunden er et rart Barn, naar bare det igaar ikke havde været, og Forladelſen tager det bort, og Barnet er et rart Barn. Men ſkal Synden være gjennemgribende, hvilken Opdagelſe ſkyldes Angeren, ſom altid gaaer foran for Forladelſen, ſaa vil dette jo netop ſige, at Umiddelbarheden er ſeet ſom den, der ikke er gyldig, men for at den ſkal ſees ſaaledes, maa den jo dog vel være hævet.

Men hvorledes bærer man ſig ad med at exiſtere i Kraft af en ſaadan Idee, lidt concretere forſtaaet, thi at ramſe Noget op er ikke ſvært? — Jeg indſeer vel, at Speculanter og pro-

---

jährlich wiederkehren! Og naar man har lært det, ſaa er man bleven en Menneſkeven, en From, der ikke beſpotter Gud eller vel endog oprører ſig mod hans viſe Orden. Thi i Paris boer Fromheden, og Börne er Sjeleſørger!

phetiske Seere, der betragte hele Menneskehedens Fremtid, ville anſee mig for höchſtens en Seminariſt, der maaſkee var duelig til at ſkrive en katechetiſk Commentar til en Lærebog for Almueſkoler. Det faaer ſaa være, det er dog immer Noget. Blot da ikke igjen Seminariſterne ville udelukke mig af deres Samfund, fordi de dog veed uendeligt mere; og blot ſaa endeligen ikke, hvis jeg nøiedes med at være Skolebarnet, den oplyſte Seminariſt, den verdenshiſtoriſk bekymrede Kirkeſanger vilde ſige: det er ret en dum Dreng, han gjør ſaadanne taabelige Spørgsmaal. Mig angaaer dette ſaare lidet, jeg er kun betænkt paa engang i Samtale at turde nærme mig hiin græſke Viſe, hvem jeg beundrer, hiin græſke Viſe, der lod ſit Liv for hvad han havde forſtaaet, og med Glæde atter vilde vove ſit Liv for at forſtaae mere, da han anſaae det for det Forfærdeligſte at være i en Vildfarelſe; og jeg er vis paa, at Socrates vilde ſige: Viſeligen er Det, hvorom Du ſpørger, en vanſkelig Sag, og det har altid forundret mig, at ſaa Mange kunde troe, at de forſtode en ſaadan Lære; men endnu mere har det forundret mig, at Adſkillige endog have forſtaaet langt mere. Diſſe Sidſte gad jeg vel geraade i Samtale med, og ſkjøndt jeg ellers ikke havde for Skik ſelv at beköſte Gjeſtebudet og betale Muſikanterne, ſaa vilde jeg dog have ſkillinget ſammen til et ſaadant, for at blive indviet i deres høie ikke blot overmenneſkelige men ligeſom overguddommelige Viisdom. Thi Gorgias og Polos og Thraſybolus og de Øvrige, der i min Tid havde Boder paa Torvet i Athen, de vare dog kun overmenneſkelige Viismænd, Guderne lige, men diſſe, ſom overfare Guderne med, og ſom vel derfor ikke blot tage Penge, men ogſaa Tilbedelſe, diſſe maatte man da kunne lære Meget af.

Det, der er det Vanſkelige ved Syndsforladelſen, naar den ikke ſkal afgjøres paa Papiret eller være afgjort ved et levende Ords Forſikkringer, ſnart bevægede i Fryd, ſnart i Graad, er at blive ſig ſelv ſaaledes gjennemſigtig, at man veed, at man ikke paa noget Punkt exiſterer i Kraft af Umiddelbarhed, ja endog ſaaledes, at man er bleven et andet Menneſke, thi ellers

er Syndsforladelse mit Standpunkt: Eenheden af det Comiske og Tragiske.

Men da Umiddelbarheden vel er noget Enkelt, men ogsaa noget høist Sammensat, saa er med denne ene Vanskelighed (at være ophævet) samt med den anden, der er ligesom denne (at Umiddelbarheden endog er hævet som Synd) Signalet givet til de difficileste Spørgsmaal, som alle indbefattes i det ene: hvorledes en Umiddelbarhed kommer igjen (eller om det at Umiddelbarheden er hævet for den Existerende betyder, at han slet ikke er til)*), hvorledes en saadan er forskjellig fra en

*) Medens man hundrede Gange læser: Umiddelbarheden er ophævet, seer man ikke en eneste Yttring om, hvorledes et Menneske bærer sig ad med at existere saaledes. Deraf turde man muligen slutte, at de Skrivende gjøre Nar ad Een og selv i al Stilhed existere i Kraft af Umiddelbarheden, og derhos leve af at skrive Bøger om, at den er ophævet. Maaskee er Systemet endda ikke saa vanskeligt at forstaae, men det, der gjør Tilegnelsen saa vanskelig, er, at man har sprunget alle Mellembestemmelser over om, hvorledes Individet pludseligen bliver et metaphysisk Jeg=Jeg, hvorvidt det er gjørligt, hvorvidt det er tilladeligt, hvorvidt ikke hele det Ethiske er tilsidesat, hvorvidt Systemets evige Sandhed ikke til Forudsætning (i Retning af det Existentielle, Psychologiske, Ethiske, Religieuse) har en nødvendig lille Løgn i Mangel af anden Indledning, og Systemets himmelske Text til Forklaring temmelig schosle Noter samt en tvetydig Tradition, der dispenserer de Indviede fra at tænke noget Afgjørende endog ved det mest Afgjørende. Et umiddelbart Geni kan blive Digter, Kunstner, Mathematiker o. s. v., men en Tænkende maa jo dog vide sit Forhold til den menneskelige Tilværelse, at han ikke bliver en Uthske (ved Hjælp af den rene Væren som er en U=Ting) trods alle tydske Skrifter. Han maa jo vide, hvorvidt det er ethisk og religieust forsvarligt at slutte sig metaphysisk inde, ikke at ville respektere Tilværelsens Krav, ikke paa hans tydsaliggjørende mange Tanker, ikke paa hans indbildte Jeg=Jeg, men paa hans menneskelige: Du, hvad enten Tilværelsen kalder til Lyst og Glæde og Nydelse, eller til Forfærdelse og Væven, thi tankeløst ikke at være bleven opmærksom derpaa er lige misligt. Og kan han tankeløst overse dette, saa gjør et Experiment med en saadan Tænker, sæt ham hen i Grækenland: han vil blive udleet i hiint udvalgte Land, lykkeligt ved sin deilige Beliggenhed, lykkeligt ved sit rige Sprog, lykkeligt ved sin uopnaaede Kunst, lykkeligt ved Folkets glade Sind, lykkeligt ved sine skjønne Piger, lykkeligt først og sidst ved Tænkere, der søgte og stræbte at forstaae sig selv og sig selv i Tilværelsen, inden de prøvede at forklare hele Tilværelsen.

tidligere, hvad der er tabt, og hvad der er vundet, hvad den første Umiddelbarhed kan gjøre, som den anden ikke tør, hvad den første Umiddelbarhed elsker, som den anden ikke tør, hvilken der er den første Umiddelbarheds Visshed, som den anden ikke har, hvilken dens Glæde, som den anden ikke har o. s. v., thi det er en saare vidtløftig Sag. I en anden Forstand er den let udtømt, naar man ikke har socratisk Forfærdelse for at være i en Vildfarelse, men moderne Dumdristighed til at mene, at naar man blot siger det, saa er man Det: ligesom man i Eventyret ved at sige visse Ord bliver en Fugl.

Skjøndt ellers ikke tilbøielig til at ønske, og langtfra at ville troe, at jeg var hjulpen ved det opfyldte Ønske, vilde jeg dog ønske, at en socratisk nøieregnende Mand vilde lade en saadan existerende Skikkelse blive til for vore Øine, at man ved at høre ham, kunde see ham. Det er langtfra min Mening, at jeg, om jeg læste en saadan Fortælling 100 Gange, kom et eneste Skridt videre, hvis jeg ikke selv lidende naaede det Samme. Priset være det retfærdige Regimente, der i Aandens Verden gjør Ret og Skjel og ikke lader Een i Livsfare, i yderste Anstrengelse kummerligt erhverve, hvad en Anden tankeløst sover sig til i Dumhed.

Men Problemet selv, Synds forladelsens Idee ligger udenfor den Opgave, Experimentet har sat sig, thi dets quidam er kun en dæmonisk Figur i Retning af det Religieuse, og Problemet overstiger baade min Forstand og mine Evner. Jeg skal ikke skulke mig derfra ved at sige, at her er ikke Stedet, som var det Stedet og Tiden maaskee og Pladsen paa Papiret, jeg manglede, da jeg tvertimod tænker som saa, at havde jeg først selv forstaaet det, fandt jeg nok Sted og Tid og Plads for Fremstillingen.

Slutningsord.

M. k. Læser! — dog til hvem taler jeg? Der er maaskee slet ingen bleven tilbage. Det er vel gaaet mig omvendt, som det gik hiin ædle Konge, hvem Sorgens Budskab lærte at haste,

hvis ilsomme Ridt til den Elskede i Dødsfaren den uforglemmelige Vise har gjort uforglemmeligt, naar den synger om de 100 Svende, der fulgte ham fra Skanderborg, de 15, der rede med ham over Randbøl-Hede, men der han kom over Ribe Bro, da var den Herre alene — saaledes er det vel omvendt og af modsat Grund gaaet med mig, der fængslet til een Tanke ikke er kommen af Stedet: Alle ere redne fra mig. I Begyndelsen holdt vel den velvillige Læser sin rappe Ganger an og troede, at det var en Pasgænger, jeg reed, men da jeg slet ikke kom af Stedet, blev Hesten (Læserens nemlig) eller om man saa vil, Rytteren utaalmodig, og jeg blev alene tilbage: en Urider eller Søndagsrytter, hvem Alle ride fra.

Forsaavidt er der da slet Intet at haste efter, jeg har Tiden og Dagen for mig selv, og kan uforstyrret uden at incommodere Nogen tale med mig selv om mig selv. Den Religieuse er efter min Anskuelse: den Vise. Men Den, som indbilder sig at være det uden at være det, er en Daare; men Den, som seer een Side af det Religieuse, er en Sophist. Af disse Sophister er jeg een, og var jeg end duelig til at æde de Andre, vilde jeg dog ikke blive federe, hvilket ikke er uforklarligt som i Ægypten med de magre Køer, thi Sophisterne ere i Henseende til det Religieuse ikke fede Køer, men magre Sild. Jeg seer det Religieuse fra alle Sider, og forsaavidt har jeg bestandigt een Side mere end den Sophist, som kun seer een Side, men det, som gjør mig til Sophist, er, at jeg ikke bliver den Religieuse. Den Mindste i Religieusitetens Sphære er uendeligt større end den største Sophist. Min Smerte derover have Guderne lindret ved at forunde mig mangen skjøn Betragtning og væbne mig med en vis Grad af Vittighed, hvilken vil fratages mig, dersom jeg bruger den mod det Religieuse. — Sophisterne ere at henføre til 3 Classer. 1) De, der fra det Æsthetiske faae et umiddelbart Forhold til det Religieuse. Religionen bliver her Poesi, Historie; Sophisten selv er begeistret for det Religieuse, men digterisk begeistret, i denne Begeistring er han villig til at bringe ethvert Offer, sætter endog vel Livet til, men bliver derfor ikke

den Religieuse. I Maximum af Anseelse forvexler han sig selv og lader sig forvexle med en Prophet og en Apostel. 2) De, som fra det umiddelbar Ethiske træde i et umiddelbart Forhold til det Religieuse. For dem bliver Religionen en positiv Pligtlære, istedenfor at Angeren er det Ethiskes høieste Gjerning og netop negativ. Sophisten bliver uforsøgt i den uendelige Reflexion, et Dydsmynster i et positivt Indbegreb. Her ligger hans Begeistring, og uden Svig gjør han sig en Glæde af at begeistre Andre til det Samme. 3) De, som sætte det Metaphysiske i et umiddelbart Forhold til det Religieuse. Religionen bliver her Historien, som er færdig, Sophisten er færdig med Religionen og bliver i sit Maximum Opfinder af Systemet. — Det, hvorfor Sophisterne blive beundrede af Menneskenes Mængde, er, at de høimodigen ikke bekymre sig om sig selv i Sammenligning med den poetiske Intuition, i hvilken den ene fortaber sig, i Sammenligning med den positive Stræben til et Maal udenfor sig, som vinker den anden, i Sammenligning med det uhyre Resultat, som den Tredie, ved at sætte det Færdige sammen, erhverver. Men det Religieuse ligger netop i religieust uendeligt at bekymre sig om sig selv, og ikke om Syner; uendeligt at bekymre sig om sig selv, og ikke om et positivt Formaal, hvilket er negativt og endeligt, fordi det uendeligt negative er den eneste adæquate Form for det Uendelige; uendeligt at bekymre sig om sig selv, og altsaa ikke mene sig selv færdig, hvilket er negativt og Fortabelse. — Dette veed jeg, men jeg veed det i Aandens Ligevægt og er derfor en Sophist som de Andre, thi denne Ligevægt er en Forsyndelse mod det Religieuses hellige Lidenskab. Men denne Ligevægt i Eenheden af det Comiske og Tragiske, der er den uendelige Bekymring om sig selv i græsk Forstand (ikke den uendelige religieuse Bekymring om sig selv) er ikke uden Betydning for Belysningen af det Religieuse. I en vis Forstand er jeg saaledes langt fjernere fra det Religieuse end de 3 Classer af Sophister, der alle have begyndt paa det, men i en anden Forstand er jeg det nærmere, fordi jeg tydeligere seer, hvor det Religieuse er, og alt-

saa ikke griber feil i at gribe noget Enkelt, men feiler i ikke at gribe det.

Saaledes forstaaer jeg mig selv. Nøiet med det Mindre — haabende at det Større muligen engang skal forundes mig, beskæftiget med Aandens Sysſel, hvori ethvert Menneske, efter min Mening, maa have rigeligt nok for det længste Liv, selv om dette var dannet af lutter længste Dage, — er jeg glad ved Tilværelsen, glad ved den lille Verden, der er min Omgivelse. Nogle af mine Landsmænd mene vel, at Kjøbenhavn er en kjedelig By og en lille By. Mig synes den tvertimod, forfrisket af det Hav, ved hvilket den ligger og uden selv i Vinteren at kunne opgive Bøgeskovens Erindring, at være det lykkeligste Opholdssted, som jeg kunde ønske. Stor nok til at være en større By, lille nok til, at der ingen Torvepriis er paa Mennesker, kan den tabellariske Trøst, som man har den i Paris over saa og saa mange Selvmordere, kan den tabellariske Glæde, som man har den i Paris over saa og saa mange Udmærkede, ikke trænge sig forstyrrende ind og hvirvle den Enkelte hen i en Brusen, saa Livet ingen Betydning faaer, ikke Trøsten sin Hviledag, ikke Glæden sin Helligdag, fordi Alt farer hen i det Indholdsløse eller altfor Indholdsrige. — Nogle af mine Landsmænd finde Menneskene, som boe i denne By, ikke livlige nok, ikke hurtigt nok bevægede. Dette synes mig ikke. Den Hurtighed, hvormed i Paris Tusinder danne et Oplob om Een, kan vel smigre den Ene, om hvem de samles, men mon den bøder paa Savnet af det stillere Sind, som lader den Enkelte føle, at han dog ogsaa har nogen Betydning? Netop fordi Individerne ikke ere aldeles faldne i Priis, som gik der saa og saa mange Dousin paa eet Menneske, netop fordi Folket heldigviis er for tungnemt til at fatte denne halvtimes Lærdom, som kun smigrer Fortvivlede og Forblindede, netop derfor er Livet i denne Hovedstad saa underholdende for Den, der veed at glæde sig over Menneskene, hvilket holder bedre ud og giver rigere Udbytte end at faae et Tusind Mennesker til at juble en halv Time over Een selv. Feilen er maaskee her snarere,

at en Enkelt drømmer om fremmede Steder, en anden Enkelt er fortabt i sig selv, en tredie Enkelt sneverhjertet og separatistisk o. s. v. altsaa at alle disse Enkelte forhindre sig selv i at tage, hvad der bydes rigeligt, i at finde, hvad der er i Overflod, naar det søges. Den, som slet Intet vilde foretage sig, kunde dog, hvis han havde et aabent Øie, føre et nydelsesrigt Liv blot ved at agte paa Andre; og Den, som ogsaa har sit Arbeide, gjør vel i at agte paa, at han ikke fængsles for meget. Men hvor sørgeligt, om de bleve Mange, der gik Glip af hvad der Intet koster, ikke Betaling for Entreen, ikke Udgifter til Gjestebudet, ikke Contingent til Selskabet, ikke Uleilighed og Bryderi, hvad der koster den Rigeste og den Fattigste lige lidt og dog er den rigeste Nydelse, gik Glip af en Underviisning, som den faaes ikke af en bestemt Læremester, men af et hvilketsomhelst Menneske i Forbigaaende, af en Ubekjendt i Samtalen, af Enhver i Tilfældets Berøring. Hvad man forgjeves har søgt Oplysning om i Bøger, det gaaer der pludseligen et Lys op over ved at høre en Tjenestepige samtale med en anden Tjenestepige; et Udtryk, man forgjeves har villet pine ud af sin egen Hjerne, forgjeves søgt i Ordbøger selv i Videnskabernes, det hører man i Forbigaaende: en Landsoldat siger det, og han drømmer ikke om, hvilken Rigmand han er. Og som Den, der gaaer i den store Skov, forundret over det Hele, stundom river en Green af, stundom et Blad, stundom bøier sig efter en Blomst, nu lytter efter et Fugleskrig: saaledes gaaer man blandt Folkemængden, forundret over Sprogets vidunderlige Gave, river nu et, nu et andet Udtryk af i Forbigaaende, glæder sig derved og bliver ikke utaknemlig nok til at glemme, hvem man skylder det; saaledes gaaer man mellem Menneskenes Mængde, seer nu en Yttring af en Sjelstilstand, nu en anden, lærer og lærer og bliver kun mere lærebegjerlig. Saa lader man sig ikke bedrage af Bøger, som forekom det Menneskelige saa sjeldent, saa læser man ikke i Aviser derom; det Bedste ved Yttringen, det Elskeligste, det psychologiske lille Træk bliver dog stundom ikke opbevaret. — Nogle af mine Landsmænd mene, at Moders-

maalet ikke skulde være dygtigt til at udtrykke vanskelige Tanker. Dette synes mig en besynderlig og utaknemlig Mening, som det ogsaa synes mig besynderligt og overdrevent at ville ivre for det, saa man næsten glemmer at glæde sig ved det, at forfægte en Uafhængighed saa ivrigt, at Iveren næsten synes at tyde paa, at man allerede føler sig afhængig, og at det stridige Ord tilsidst bliver det Spændende, ikke Sprogets Fryd det Vedergvægende. Jeg føler mig lykkelig ved at være bunden til mit Modersmaal, bunden som maaskee kun Faa er det, bunden som Adam var til Eva, fordi der ingen anden Qvinde var, bunden fordi det har været mig en Umulighed at lære noget andet Sprog og derved en Umulighed at fristes til at lade stolt og fornemt om det medfødte, men ogsaa glad ved at være bunden til et Modersmaal, der er riigt i indre Oprindelighed, naar det udvider Sjelen, og lyder vellystigt i Øret med sin søde Klang; et Modersmaal, der ikke stønner forfangent i den vanskelige Tanke, og derfor er det maaskee Nogen troer, at det ikke kan udtrykke den, fordi det gjør Vanskeligheden let ved at udtale den; et Modersmaal, der ikke puster og lyder anstrænget, naar det staaer for det Uudsigelige, men lysler dermed i Spøg og i Alvor indtil det er udsagt; et Sprog, der ikke finder langt borte, hvad der ligger nær, eller søger dybt nede, hvad der er lige ved Haanden, fordi det i lykkeligt Forhold til Gjenstanden gaaer ud og ind som en Alf, og bringer den for Dagen som et Barn den lykkelige Bemærkning, uden ret at vide af det; et Sprog, der er hæftigt og bevæget, hver Gang den rette Elsker veed mandligt at hidse Sprogets qvindelige Lidenskab, selvbevidst og seierrigt i Tankestriden, hver Gang den rette Hersker veed at føre det an, smidigt som en Bryder, hver Gang den rette Tænker ikke slipper det og ikke slipper Tanken; et Sprog, der om det end paa et enkelt Sted synes fattigt, dog ikke er det, men forsmaaet som en beskeden Elskerinde, der jo har den høieste Værd og fremfor Alt ikke er forjadsket; et Sprog, der ikke uden Udtryk for det Store, det Afgjørende, det Fremtrædende, har en yndig, en tækkelig, en livsalig Forkjærlighed for Mellemtanken og Bibegrebet og Tillægsordet,

og Stemningens Smaasnakken, og Overgangens Nynnen, og Bøiningens Inderlighed og den dulgte Velværens forborgne Frodighed; et Sprog, der forstaaer Spøg nok saa godt som Alvor: et Modersmaal, der fængsler sine Børn med en Lænke, som „er let at bære — ja! men tung at bryde." — Nogle af mine Landsmænd mene, at det er en gammel Erindring, paa hvilken Danmark tærer. Dette synes mig en besynderlig og utaknemlig Mening, som Ingen kan billige, der hellere vil være venlig og glad end tvær og modvillig, thi kun dette tærer. Andre mene, at der forestaaer Danmark en mageløs Fremtid; Nogle, som troe sig miskjendte og upaaskjønnede, trøste sig ogsaa med en bedre Efterslægt. Men Den, der er lykkelig ved det Nærværende og er flink i Opfindsomhed, naar det gjelder at være tilfredsstillet ved dette, har jo ikke mange Øieblikke for mageløse Forventninger, og saa lidet som han griber efter dem, saa lidet lader han sig forstyrre af dem. Og Den, som ikke mener sig paaskjønnet af sin Samtid, han fører dog en underlig Tale ved at forjætte en bedre Efterslægt. Thi selv om det var saa, at han ikke var paaskjønnet, og selv om det var saa, at han blev bekjendt i en Eftertid, der priste ham, det er dog det Uretfærdige og det Hildede, at sige om denne Eftertid, at den derfor er bedre end Samtiden, bedre nemlig, fordi den synes bedre om ham. Saa stor Forskjel er der ikke mellem den ene Slægt og den anden, netop den Slægt, han dadler, er jo i det Tilfælde, at den priser, hvad en tidligere Slægt af Samtidige miskjendte. — Nogle af mine Landsmænd mene, at det at være Forfatter i Danmark er et fattigt Levebrød og en kummerlig Ansættelse. De mene ikke blot, at dette er Tilfældet med en saadan tvetydig Forfatter som mig, der ikke har en eneste Læser og kun nogle Faa til midt i Bogen, hvem de derfor end ikke tænke paa i deres Dom, men de mene, at det ogsaa er Tilfældet med de Udmærkede. Nu Landet er jo kun lille. Men var det saa ringe en Ansættelse i Grækenland at være Øvrighed, uagtet det kostede Penge at være det! Sæt det var saaledes, sæt det blev saaledes, at det tilsidst blev en Forfatters

Lod i Danmark at betale noget Vist om Aaret for Arbeidet med at være Forfatter: nu vel, hvad om det ogsaa var saa, at den Fremmede maatte sige: i Danmark er det en bekostelig Sag at være Forfatter, der er derfor heller ikke Forfattere i Hobetal, men da har man igjen heller ikke, hvad vi Udlændinge kalde: Stüberfängere, hvad den danske Literatur er saa ukjendt med, at Sproget end ikke har et Udtryk derfor. — Dersom det var tænkeligt, hvad jeg ikke har antaget, at der var en Læser, der havde holdt ud og altsaa ogsaa kom til at læse dette, hvad jeg ikke har tænkt mig, thi saa havde jeg ikke skrevet det, dersom han talte om det Læste til Andre, saa ville maaskee Nogle af mine Landsmænd sige: agter ikke paa en saadan Forfatter, hører ham ikke, han er en Forfører. Og en Enkelt af disse Nogle vilde maaskee vedblive saaledes. „En Forfører tænker man sig i Almindelighed i Forhold til Qvinden, og selv saaledes fremstiller man ham ofteſt i vild dæmoniſk Lidenskab skjult og underfundig. Men dette er ikke den farlige Art af Forførere selv i Forhold til Qvinden. Nei skal jeg tænke mig en saadan, da vil jeg tænke mig et ungt Menneske med megen Phantasi og aandelig begavet. Han attraaer ingen Qvindes Gunst, og denne Ligegyldighed er ikke et Skjul for den hemmelige Lidenskab, langtfra; han efterstræber ingen Pige, men han er en Sværmer. Han gaaer ikke til Dands med Pigerne, i denne Henseende staaer han langt tilbage, men han søger sin Plads i Kabinettet ved Dandsesalen, og i Krogen i Dagligstuen. Naar da Pigebørnene ere lidt trætte af at dandse, eller naar Aftenskumringen falder paa, og Arbeidet hviler og Tanken vil flagre, da sidder han, nu er det hans Tid. Da høre de paa hans Tale, og ved sin Phantasi lokker han dem hen i forføreriske Idealer, og spænder den higende Sjels Forventning og Anelsens Fordring, altsom han taler. Selv begjærer han Intet. Og de søge atter Dandsens Lyst og Sysselen tager atter sin Begyndelse, men i Stilhed grunde de dog paa det Ophøiede, han har udtalt, og de længes efter at indsuge igjen den bedøvende Skuffelse. Han selv bliver uforandret, thi hans Glæde er kun Talens og

Tankens Længsel efter det Ideale. Og naar han tier er det ham som var der en dyb Sorg i hans Sjel, i Tungsind synes han sig som en blind Olding, hvem Talen lig et Barn leder gjennem Livet. Saa høre Pigebørnene, og lidt efter lidt ere de forførte, de søge forgjeves hvad han beskrev, søge det forgjeves hos ham, forgjeves hos sig selv, og dog længes de efter Talen, og ældes ved at høre den. Og naar den gamle Tante lidt tidligere sagde til Pigerne: tager Eder dog iagt lille Børn, hører ikke paa ham, han er en Forfører, saa smilede de og sagde: han! han er det bedste Menneske, og i sin Omgang saa varsom mod os, saa tilbageholdende, som saae han os ikke, eller som var han bange for os, og hvad han siger det er skjønt o! saa skjønt. En saadan Forfører kan en Digter være. Saadanne Kræfter har denne Forfatter nu vel ikke, ligesom han heller ikke efterstræber Qvinderne, men han er dog i en anden Sphære en Forfører. Væsentligen har han Intet at sige, er langtfra at være farlig, det er ikke derfor jeg advarer mod ham, thi som en dybsindig philosophisk Ven har sagt mig: Den, der med et ægte speculativt Blik betragter ham, seer med et halvt Øie, at han: selv bedragen af Livet ved blot at være Jagttager er bleven ikke Bedrageren, men Bedraget, det objektive Bedrag, den rene Negation. Kun i en Tid, hvor Gemytterne ere saa stærkt bevægede, at det dobbelt gjelder, at den, som ikke er med, er mod, kun paa en Tid, da Individerne potenserede ved de store Kriser og de store Afgjørelser, som forestaae, saa let kunne tage Skade endog af det Ubetydelige, kun paa en saadan Tid kunde man fristes til at spilde et Ord paa at advare mod ham, hvis det ellers behøves. Han er i en anden Sphære en Forfører. Iført Spotten og skuffende ved den er han i sit Inderste en Sværmer. Han sidder ogsaa bestandigt næst hos hvor Forsamling er, han elsker ogsaa det stillere Øieblik, naar den uerfarne Ynglings Øre gjerne drikker den falske Lærdom. Selv beruset i Drømme og styrket i Indbildninger, uddød som en Jagttager, vil han foregøgle Enhver, at den Enkelte har en uendelig Betydning, og at dette er Livets Gyldighed. Derfor

hører ham ikke, thi det, han vil, uden dog at have nogen ond Hensigt, som gjorde ham farlig, er at forføre Eder til i en Gjæringsperiode at sidde hen i Quietismens uskiftede Bo, i den ørkesløse Forestilling, at Enhver skal passe sig selv; han vil bringe Eder til at svigte de store Opgaver, der behøve forenede Kræfter, men ogsaa give rigelig Løn til Alle. See! fordi han ikke har forstaaet dette, fordi han mangler Alvor og Positivitet, derfor er hans Existents kun Øienforblindelse, hans Tale dog kraftesløs og afmægtig som et Gjenfærds, og al hans Fremstilling dog kun, som Digteren siger, som Perlefarven paa en gammel Port, som Sneen i en Sommerrende. Men I, som ere Levende og Tidens Børn mærker I ikke, at Tilværelsen skjelver, hører I ikke Krigsmusikken, der vinker, fornemmer I ikke Øieblikkets Hasten, saa end ikke Timeviseren kan følge! Hvorfra denne Bruseu, uden fordi det koger i Dybet, hvorfra disse forfærdelige Veer, hvis Tiden ikke var svanger! Troer ham derfor ikke, hører ikke paa ham, thi han vilde vel paa sin spottende og udtværede Viis, der skal være socratisk, sige, at man af Veer ikke ligefrem kan slutte til Fødselens Udbytte, da det er med Veer, som med Qvalme, der er værst, naar man har en tom Mave. Det følger ei heller, at Enhver, der har et bespændt Underliv, derfor er en Fødende, det kunde jo ogsaa være Trommesyge; item heller ikke, at Enhver, der har et besværet Underliv, derfor er en Fødende, da det kunde være noget ganske Andet, hvad Svetonius vel erindrer om, naar han siger betræffende en af de romerske Keisere: „vultus erat nitentis.“ Saa bekymrer Eder slet ikke om ham, lader Eder ikke forstyrre af ham, han har ikke kunnet legitimere sig som Befuldmægtiget i Tiden, han er ikke Mand for at hitte paa det Allermindste, som Tiden kunde fordre, ikke istand til at gjøre et eneste Forslag, eller med positiv Alvor at træde frem i en bekymret Stilling ved Tanken om Øieblikkets store Opgave; men hidser ham ikke, thi saa kunde han muligen blive farlig, lader ham gaae for hvad han er, en Spotter og en Sværmer in uno, en Spidsborger in toto,

en Bedrager, den rene Negation. Gjører I det, saa er han ingen Forfører." Ak! Ak! Ak! hvilken Lykke, at der ingen Læser er, som læser heelt ud, og hvis saa var, den Skade at man faaer Lov at skjøtte sig selv, naar det er det Eneste, man ønsker, er jo ligesom Molboernes Straf, der de kastede Aalen i Vandet. Dixi.

Tillæg

til VI. Bind.

Textkritisk Anhang ..... S. 3— 9.
Anmærkninger..... - 10—34.

Textkritisk Anhang.

A = Originaludgaven. C = Concept. M = Forfatterens egenhændige Manuscript, hvorefter A er trykt.

S. **17,6** Ven] M, Ven, A. — S. **24,23** Fanfaren] M, Fanfaren, A. — S. **25,19** Reflexionen] M, Reflectionen A. — S. **26,4** Erindringen] M, Erindringer A. — S. **26,26** Modsætnings-Form] C, Modsætnings Form MA. — S. **34,26** en] M, mangler i A. — S. **36,19** vellystig] M, vellystig, A. — S. **38,20** Fløidorene] M, Fløidorrene A. — S. **39,14** og] M, og og A. — S. **40,15** superbe,] M, superbe: A. — S. **40,16** Margaux] M, Margeaux A. — S. **40,25** Tallerknernes] M, Tallerkenes A. — S. **41,23** Mening,] M, Mening, at den Mening, A. — S. **42,15** der] M, det A. — S. **45,7** tvivle] M, tvivle, A. — S. **48,9** lee,] M, lee; A. — S. **49,35** bilde] M, bilder A. — S. **50,3** deri] M, deri i A. — S. **50,32** Comiske] comiske M, Komiske A. — S. **51,20** kunne] kunde MA. — S. **51,33** der,] der C, mangler i MA. — S. **52,22** dem] M, den A. — S. **53,12** Comiske] CM, Komiske A. — S. **54,2—3** begges i] begge i C, begges MA. — S. **54,20** han] M, hun A. — S. **54,32** Consequents] M, Consequens A. — S. **55,5** hiin] M, hin A. — S. **56,1** omvendt, forend] omvendt, hvorfor tænker man ikke derover, forend C, omvendt. Forend MA. — S. **56,3** klar;] M, klar, A. — S. **56,12** at et Dyr] M, at Dyr A. — S. **56,35** Noget] M, noget A. — S. **57,28** mener,] M, mener; A. — S. **58,7** at lee] M, lee A. — S. **59,4** skylle] skylde CMA. — i en] M, i A. — S. **60,11** see!] M, see: A. — S. **62,9** saae,] M, saae A. — S. **63,16** morsommere] M, morsomme A. — S. **64,14** bedst] M, bedste A. — S. **65;6** qvindagtigt] M, qvindeligt A. — S. **66,28** Omqvædet] M, Omqvæddet A. — S. **68,10** Manden] M, Manden, A. — S. **74,14** mulige] M, muelige A. — S. **75,10** Stadsmusikanten] CM, Stadsmusikanten, A. — S. **75,12** Talen] M, Taler A. — S. **75,19** Mine] M, Men A. — S. **76,33** Hviid] M, Hvid A. — S. **77,32** evindeligt] C, evindelig MA. — S. **79,34** Flacon] Flaçon CMA. — S. **80,1** Lommetørklæde,] M, Lomme-

torklæde; A. — S. **80,9** Deres] M, deres A. — S. **80,14** hun er] M, hun ikke er A. — S. **80,26** modes] M, mode A. — S. **82,35** begjerer] M, begjærer A. — S. **84,24** Concessi] M, Concessit A. — S. **87,12** de ſpiſe] M, der ſpiſe A. — S. **93,29** nysgjerrige,] C, nysgjerrige MA. — S. **97,7** Dore] C, Dorre MA. — S. **97,18** ſporge] M, ſporger A. — S. **97,27** Manuſcriptet] M, Manuſcriptet, A. — S. **97,31** Udgiver] M, Udgiver, A. — S. **102,27** Magie] CM, Magi A. — S. **104,13** umuligt] CM, umueligt A. — **104,33** færdig] M, færdige A. — S. **105,22** vilde] CMA, ɔ: ville. — S. **105,28** at] om C. — S. **107,24** bedſte] Bedſte M, bedſt A. — S. **108,1** ſtærkt] ſtærk MA (C afvigende). — S. **108,18** kalligraphiſt] C, kaligraphiſk MA. — S. **108,25** ſaa godt] M, ſaagodt A. — S. **109,27** uforbeholdent] M, uforbeholdt A. — S. **110,6** Ægteſkabet] M, Ægteſkab A. — S. **112,7** det] den MA (C afvigende). — S. **114,27** beviiſt] M, beviſt A. — S. **114,31** Palladſet] CMA. — S. **115,10** ſtærkt] M, ſtærk A. — S. **115,14** Ynglinge] M, Ynglinger A. — S. **116,7** Bryllluppet] CMA. — S. **117,9—10** Sinds elendige] Sind elendige M, Sind, elendig A (C afvigende). — S. **117,16** ingen] M, mangler i A. — S. **125,6** Beſlutning er] M, Beſlutninger A. — S. **126,21** Abſtraktion] M, Abſtraction A. — S. **128,10** Menneſkeheden] M, Menneſkeligheden A. — S. **132,22** Tanke-Anſtrængelſer] M, Tanke Anſtrængelſer A. — S. **133,7** Fyr,] C, Fyr MA. — S. **134,2** religieuſt] religiens CMA. — S. **138,2** foeminei] foemini CMA. — S. **138,4** de] M, den A. — S. **138,19** overbeviiſte] M, overbeviſte A. — S. **138,28** Talen] M, Tale A. — S. **138,34** publicus'] publicus's M, publicus A. — S. **140,18** Praktikus] Pratikus MA (C afvigende). — S. **140,19** havde] have MA (C afvigende). — S. **141,8** ved] M, med A. — S. **141,17** hvorimod] M, hvormed A. — S. **145,34** ſelv] M, ſelv ligeſom A. — S. **146,34** forfængelig] C, forfængeligt MA. — S. **150,8** ſtilfærdige] A, ſtilfærdigere M. — S. **150,20** der,] M, der A. — S. **150,21** mærkelig] M, mærkelig, A. — S. **150,30** maaſkee,] M, maaſkee A. — S. **151,4** Hvo] M, Hvo, A. — S. **155,2** der] M, det A. — S. **156,29** Vidunderlige;] M, Vidunderlige: A. — S. **159,10** ſige, at] A, ſige M. — S. **159,33** Beſlutning, eller at] M, Beſlutning eller A. — S. **160,24** ſom „Gjeden] M, „ſom Gjeden A. — S. **160,25** Knop,"] M, Knop" A. — S. **164,30** influere] indfluere CMA. — S. **166,24** dem den] den dem A, dem den M (C afvigende). — S. **168,35** dybſindigt] M, dybtſindigt A. — S. **171,1** Elſkede;] M, Elſkede, A. — S. **172,9** maaſkee] M, maaſke A. — S. **172,16** Blik] C, Blik. MA. — S. **172,17** det] M, Det A. — S. **172,32** en Virkelighed i] MA, et C. — S. **172,35** maaſkee] M, maaſke A. — S. **175,9** religieuſt] M, religioſt A. — S. **184,17** lidet Vovet] MA, Lidet vovet C. — S. **186,7** Gene-

rations-Udvikling] Generations Udvikling MA (C afvigende). — S. 187,12 Pialtenborg] M, Pjaltenborg A. — S. 187,15 Pialtenborgs] M, Pjaltenborgs A. — S. 189,5 gjennem] MA, igjennem C. — S. 190,32 om det] A, rettet fra det M; der menes om det end. — S. 190,33 Inquisitionens] M?, Inqvisitionens A. — S. 191,18 Skjønhed] M, Skionhed A. — S. 192,22 Damocles'] Damocles's M, Damocles A. — S. 193,22 Øieblik] M, Oieblikket A. — S. 195,7 ikke,] M, ikke A. — S. 196,9 Inquisitionscommissionen] M, Inqvisitionscommissionen A. — S. 200,12 Videnskabens,] C, Videnskabens MA. — S. 200,24 over] M, oven A. — S. 201,26 lukket,] M, lukket A. — S. 203,7 dybsindigt] M, dybtsindigt A. — S. 208,22 der.] M, der A. — S. 211,1 hiint] hiin MA, det C. — S. 211,8 ikke] mangler i MA; i C lyder Stedet: Du veed, det var og er mit eneste Ønske, at det da ikke maatte være for sildig. — S. 217,16 Sjælelige] CMA. — S. 217,18 Bevægethed] M, Bevægelighed A. — S. 218,21 Utaalmodighed.] M, Utaalmodighed, A. — S. 220,32 at] M, mangler i A. — S. 222,24 Det Indtryk] M, Det Indtrykt, A. — S. 234,15 Bette] M, Bett A. — S. 236,20 maaskee] M, maaske A. — S. 238,9 udlært] udlærdt CMA. — S. 238,10 Stolthed,] C, Stolthed MA. — S. 238,13 mig] C, sig MA. — S. 238,14 Forstand,] C, Forstand MA. — S. 238,21 Intet] MA, intet C. — Consequents] CM, Konsequents A. — S. 238,22 consequent] CM, konsequent A. — Consequentsen] CM, Konsequentsen A. — S. 239,25 Henseende] Henseende, M, men, udslettet; Henseende, A. — S. 240,2 Gud,] C, Gud MA. — S. 241,15 mig,] M, mig; A. — S. 241,28 værger] MA, ɔ: vægrer. — S. 242,11 hät] CM, hätt A. — S. 242,12 hät] CM, hätt A. — S. 243,3 og] M, mangler i A. — S. 243,14 Lutherdom] C, Luhterdom MA. — S. 243,21 Smørrebrødsgilde] M, Smørrebordsgilde A. — S. 245,6 Dig,] M, Dig A. — S. 246,18 selv)] selv M, selv:) A. — S. 248,5 Christendommen,] Christendommen, saa C, Christendommen MA. — S. 249,9 mere] C(M?), Mere A. — S. 249,15 strax,] C, strax MA. — S. 250,31 imedens] CM, medens A. — S. 251,21 Comist] CM, Komist A. — S. 254,4 Resignation;] M, Resignation, A. — S. 255,33 Machbeth] M, Machbet A. — S. 257,23 tilkjøbs] M, tilkjøbs og A. — S. 258,30 Muligheder] M, Muligheden A. — S. 260,31 inciterende] C, Inciterende MA. — S. 263,2 Comiske] CM, Komiske A. — kunstigt] C, konstigt MA. — S. 263,4 Comik] CM, Komik A. — S. 263,32 hende,] C, hende MA. — S. 269,26 end] M, endt A. — S. 271,10 Utaalmodighed —] M, Utaalmodighed A. — S. 272,5 slet] M, slette A. — S. 272,9 Hovedet,] M, Hovedet A. — S. 272,26 Tilegnelses] C, Tilegnelsens MA. — S. 273,25 et] C, mangler i MA. — S. 273,31 Comiske] CM, Komiske A. — S. 273,35 Guds-

Forhold] C, Guds Forhold MA. — S. **274,4** comiſt] CM, komiſk A. — S. **275,16** *οτω,*] M, *οτω* A. — ſiger:] C, ſiger, MA. — S. **279,4** langſomt] C, langſom MA. — S. **279,14** vilde] rettet fra ville M?, ville CA. — S. **280,10** kommer] MA, kommer, C. — S. **282,30** Jomfru!] Jomfrue! M, Jomfru A. — S. **283,3** undgaaet] undgaaet, MA (Parentheſen ſenere tilføjet i M). — S. **285,1** hun] C; , hun MA. — S. **287,28** Proteſt,] M, Proteſt; A. — S. **287,32** Drivfiederen] M, Drivefjederen A. — S. **291,33** Bevægelſe] M, Bevægelſer A. — S. **296,24** Conſequentſer] M?, Conſequentſer A. — S. **298,19** ſtærkere og ſtærkere] M, ſtærkere A. — S. **302,24** Evnen] C, Evne MA. — S. **302,35** ſagde:] C, ſagde, A, mangler i M. — S. **303,6—7** godt humoriſtiſt] M, godt-humoriſtiſk A. — S. **303,8** dybſindigt] M, dybtſindigt A. — S. **304,31** det] M, den A. — S. **305,15** Nærværelſe] M, Nærverelſe A. — S. **306,3** Vurderingsforſøg] M, Vurdereringsforſøg A. — S. **307,2** Tale] M, Talen A. — S. **307,8** endogſaa] undtagen A; foran dette Ord er i M udſlettet endogſaa; C har endogſaa for at ſige det Taabeligſte af Alt, troer til en vis Grad. — S. **307,31** Den, ſom] M?, den, ſom A. — S. **308,6** aandrig] M, aandig A. — S. **308,13** og] C, er MA. — S. **308,35** Intet mindre] intet Mindre MA (C afvigende). — S. **314,14** Dodsangſt] A, Dodsangeſt M. — S. **318,5** ere] C, er MA. — S. **320,10** hypothetiſt.] C, hypothetiſk MA. — S. **321,3** over Den] M?, over den A. — S. **322,11** Hvad] C, Hvad, MA. — S. **324,23** Veirligt] A, Veierligt CM. — S. **325,32** der] M, det A. — S. **325,33** ſom, netop] ſom netop MA, der, netop C. — S. **326,14** en Viis] M, Viis A. — S. **327,29** Inquiſitor] M, Inqviſitor A. — S. **328,10** end] en MA (C afvigende). — S. **329,16** Angſt] A, Angeſt M. — S. **330,3** de] CM, da A. — S. **330,6** Reflexionens] C, Reflexions MA. — S. **335,2** og] MA (C afvigende). — S. **336,14** mig ved] C, mig, ved MA. — S. **337,23** Frihed] M, Frihed, A. — S. **338,19** mere] M, mangler i A. — S. **338,22** efter at] M, efterat A. — S. **341,23** ſom Ordet at] tydeligere i C: og Tyrannens Forklaring var, at ville gjennemgrave Iſthmen, thi P. ſagde: Flid gjør Alt. — S. **342,21** dod,] M, dod A. — S. **343,9** Thraſybolus] A, Thraſibulus M. — S. **343,19** ſkulde] M, ſkulle A. — S. **343,34** og,] M, og A. — S. **345,11** Vanære] CM, Vanære, A. — S. **347,33** heller Intet] M, heller intet A. — S. **348,19** dem] MA, dem, C. — S. **351,2** af] M, ad A. — S. **354,2** Slag og tæller] Slag, tæller A, Slag tæller M, hvor tæller begynder en ny Side. — S. **354,15** Morgen] M, Midnat A. — S. **357,6** til] til, MA; i M mangler Parentheſen (C afvigende). — S. **357,11** Accommodation] Accomodation MA. — S. **357,17** bunden,] M, bunden A. — S. **360,14** haabfuldt] CMA. —

S. **360,15** ſiges] C, ſiges, MA — S. **360,24** haaber] haaber, MA (nu haaber man da at C). — S. **366,16** faldet] M, faldt A. — S. **366,32** ſom] M, om A. — S. **368,28** Mai.] M, Mai A. — S. **369,4** Billede,] M, Billede A. — S. **369,16** dog] A, mangler i M. — S. **369,18** Mai.] M, Mai A. — S. **371,26** Elſkerinde? Og] M, Elſkerinde. O A. — S. **374,35** ingen ingen] M, ingen A (C mangler). — S. **375,3** Det] M?, det A. — S. **376,15** Intet] C, Intet, MA. — S. **377,16** Anſtrængelſe] C, Anſtrængelſe, MA. — S. **378,9** af!] af: M, af A (C mangler). — S. **379,5** Det] M, Dette A. — S. **379,13** vænne] C, vende MA. — S. **380,26** Andet] M, Andet, A. — S. **381,21** ſig] mig CMA. — S. **382,28** Fiſks] M, Fiſkes A. — S. **385,8** sum,] C, sum MA. — S. **389,17** engang] M, eengang A. — S. **392,27** heel] M, mangler i A. — S. **393,2** bedende,] C, bedende; MA. — S. **396,23** bekymret,] C, bekymret MA. — S. **398,4** denne] MA (C mangler). — S. **398,18** Kjære,] kjære Pige, C, Kjære MA. — S. **399,2** mindre] M?, Mindre A. — S. **399,14** Fornedring] M, Forundring A. — S. **400,9** D.] C, D MA. — S. **400,22** Elſkovs-Fortællinger] C, Elſkovs Fortællinger MA. — S. **401,23** Conſequents] M, Konſequents A. — S. **401,26** Conſequentſer] M, Konſequentſer A. — S. **402,21** Uret] CMA. — S. **403,5** godt] M, Godt A. — godt] C, Godt MA. — S. **403,33** Betryggelſe] CM, Betryggelſe, A. — S. **405,21** levede,] C, levede MA. — S. **405,25** Ceremoni] A, Cerimonie M. — S. **406,29** ſaavel] C, ſaa vel MA. — S. **407,5** Jldløs] CM, Jldløs, A. — boer,] C, boer MA. — S. **408,26** Gaader,] C, Gaader MA. — S. **409,2** end] M, en A. — S. **409,22** mig,] M, mig A. — S. **411,7** igjen?] M, igjen. A. — S. **412,23** o! Gud,] o Gud, C, o! Gud MA. — S. **414,11** tage] A (forſt paa en Side), tage mig M. — S. **416,24** kunne] kunde CMA. — S. **417,16** Venſtre omkring] venſtre om, eller omkring C, Venſtreomkring MA. — S. **418,11** eengang] M, engang A. — S. **422,10** viſt nok] viſtnok CMA. — S. **422,12** ere] M, er A. — S. **422,15** eengang] C, engang MA. — S. **422,19** Ceremonitjeneſte] A, Cerimonietjeneſte M. — S. **423,8** Toi] M, Toi, A. — S. **423,25** er,] M, er A. — S. **423,34** Riddere] M, Riddere, A. — S. **425,12** her] M, mangler i A. — S. **427,6** ulykkelig] M, ulykkelige A. — S. **429,25** Forſtands-Repræſentant] M, Forſtands-Repræſentant, A. — S. **431,2** man] M, men A. — S. **433,21** have] M, mangler i A. — S. **434,13** denne] M, den A. — S. **436,13** det] C, den MA. — S. **438,12** kunne] kunde CMA. — S. **439,17** ſikkret] M, ſikkert A. — S. **441,31** Dobbiderne] C, Dobbidderne MA. — S. **442,17** hvor, da] hvor da CMA. — S. **442,34** jeg,] C, jeg MA. — S. **450,8** Sted,] M, Sted A. — S. **452,17** er,] M, er; A. — S. **452,34** opgive] M, oppebie A. — S. **453,3** dem,] C, dem MA. — S. **453,11** hende at] M, hende, at A. —

S. **453,30** audiuntur;] M, audiuntur, CA. — S. **454,2** noget] C, en noget MA. — S. **455,7** ikke,] M, ikke A. — S. **456,19** Maal),] C, Maal) MA. — S. **458,14** Livs-Anſkuelſe] M, Livsanſkuelſe A. — S. **460,27** letbevæbnet] M, let bevæbnet A. — S. **461,29** ligeſaa] C, lige ſaa MA. — S. **466,22** ſige,] C, ſige MA. — S. **467,5** Menneſke] det førſte mangler i A; i M ſtod oprindeligt (ſom i C) hvorledes et Menneſke bliver, efter et er i Marginen indſøjet levende eller et Menneſke i levende Live. — S. **468,1** poſitiv] M, poſitiv, A. — S. **471,26** paa at] C, paa, at MA. — S. **471,29** maa] M, man A. — S. **472,23** ſaa ſnart] A, ſaaſnart M, ſaaſnart C. — S. **473,35** f. et Komma] M, at komme A. — S. **474,3** Der] M, Det A. — S. **474,32** et] C, mangler i MA. — S. **475,29** dette ſaadan og] M, dette ſaadan A. — S. **476,12** indadvendt] indadvendt) A. — S. **476,15** tidligt)] tidligt, A. J CM ſtod oprindeligt kun (hvorved Scenen bliver indadvendt). Mellem indadvendt og) er derefter i Marginen indſøjet og hans Betænkeligheder oſv. indtil for tidligt; efter tidligt ſtaar Punktum. — S. **479,4** Pine] C, Pine, MA. — S. **479,7** Bal;] C, Bal, MA. — S. **479,20** begynde,] M, begynde A. — S. **480,11** Aands-Exiſtents] C, Aands Exiſtents MA. — S. **482,14** Bedſte] C, Bedſte, MA. — S. **482,29** denne] MA, denne Skikkelſe C. — S. **483,18** ere] C, er MA. — S. **483,33** Tragedie] CM, Tragoedie A. — S. **484,2** Tragediens] CM, Tragoediens A. — S. **484,15** Forhærdelſe] M, Forfærdelſe A. — S. **485,22** Religieuſe,] M, Religieuſe; A. — S. **485,24** Guds Forhold] MA, Guds-Forhold C. — S. **485,32** i] CM, i, A. — S. **486,8** Tragiſke i,] M, Tragiſke, CA. — S. **486,9** Comiſke i at] MA, Komiſke at C. — S. **486,19** forſvinder,] M, forſvinder og A. — S. **486,31** reflekterede] M, reflecterede A. — S. **487,11** for at] C, forat MA. — S. **488,10** har] M, har og A. — S. **488,14** halv-æſthetiſke] C (M?), halv æſthetiſke A. — S. **489,6** Dagen,] C, Dagen MA. — S. **489,31** ulykkelig] C, ulykkelige MA. — S. **490,17** Lidelſe] M, Lidelſer A. — S. **490,26** lade] M, lode A. — være,] C, være MA. — S. **493,1** Taler] M, Tale A. — S. **493,4** Fare] M, Farer A. — S. **493,26** Virkelighed] M, Virkelighed, CA. — S. **494,5** Selv] MA, ſelv C. — S. **494,32** ſiger,] C, ſiger MA. — S. **495,3** Diedrich] C, Diedrik MA. — Menſchenſchreck] Menſchenſchrek CMA. — S. **495,13** Menſchenſchreck] C, Menſchenſchrek MA. — S. **495,30** ſige] M, ſøge A. — S. **495,33** Enhver] M, Erhver A. — S. **497,6** for at] M, forat A. — S. **497,10** knuſes] knuſes, CMA, men den følgende Parentheſ er i M indføjet i Randen foran,; efter Parentheſen i Randen intet Tegn. — S. **498,16** angre,] C, angre MA. — S. **498,25** Bekymring,] MA, Bekymring C. — mislykket.] C, mislykket; MA. — S. **499,35** mærke]

CM, mærke, A. — S. **500,9** Teſtamente] M, Teſtament A. — S. **500,15** og det] M, og A. — S. **501,1** med] M, ved A. — S. **501,26** Een] M, En A. — S. **501,35** Sympathetiſke] M, Sympathiſke A. — S. **502,9** comiſt,] C, comiſt MA. — S. **502,32** fra,] fra CMA. — S. **502,35** , ſaa] C, ſaa MA. — S. **503,17** er,] C, er MA. — S. **503,25** eet] CM, et A. — S. **503,37** amtlichen] M, ämtlichen A. — S. **503,41** gleichbleibenden] C?, gleichbleibendem MA. — S. **504,6** Forhold] CM, Forhold, A. — S. **504,16** en Rygter] MA, Rygter C (*derefter men i Aandens Verden er man ugeneret* C). — S. **505,11** engang] M, eengang A. — S. **505,25** Thraſybolus] C, Thraſubolus M, Thraſibolos A. — S. **506,10** til)*)] til)* M, til*) A. — S. **506,23** Forklaring] M, Forklaring, A. — S. **506,38** Piger,] M, Piger A. — S. **508,13** der] M, *mangler i* A. — S. **511,1** Steder] MA, Stæder C. — S. **511,8** meget] C, Meget MA. — S. **511,19** egen] M, egne A. — S. **511,24** af] M, *mangler i* A. — S. **512,9** Faa] A, faae CM, *rettet til* Faae M. — S. **512,12** om] MA, mod C. — S. **512,15** Modersmaal] M, Modermaal A. — S. **512,23** til] C, med MA (*i M ſtod oprindeligt i forelſket Fortrolighed med, men forelſket Fortrolighed er rettet til lykkeligt Forhold; i C ſtod oprindeligt i forelſket Fortrolighed gaaer oſv., men forelſket Fortrolighed er rettet til lykkeligt Forhold til Gjenſtanden.* — S. **512,27** ſelvbevidſt] C, ſelv bevidſt MA. — S. **513,17** Tale] C, Tale, MA. — S. **513,30** Faa] Faae M, faa A. — S. **514,6** Stüberfängere] A, Stüvenfängere CM. — S. **514,8** tænkeligt,] C, tænkeligt MA (*hvad jeg ikke har antaget er tilføjet ovenover i M*). — S. **515,1** tier] CM (*utydeligt i M*), taler A. — S. **515,18** dybſindig] M, dydſindig A. — S. **516,22** Underliv,] C, Underliv MA.

Anmærkninger.

S. 11 In vino veritas i Vinen Sandheden, af berusede Folk skal man høre Sandheden. („Vinen er sanddru", Platons „Symposion" Cap. 33).

Frater Taciturnus Broder Taus.

S. 13 Lectori benevolo] til den velvillige Læser (en almindelig Overskrift over Fortaler paa Latin i lærde Værker).

men vor Herre veed bedst osv.] sml. Papirer III S. 80.

S. 15 J. Levin] udgav 1846 „Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter. Til Brug ved Skriftlæsning i Skolerne".

Henrich] det er Peer i Jacob von Tyboe, 1. Act 4. Sc.

S. 20 Lichtenberg] Ueber Physiognomik wider die Physiognomen, Georg Christoph Lichtenberg's Vermischte Schriften, Göttingen 1844, IV S. 40.

S. 21 fra den Spisende osv.] Dommernes Bog 14,14.

S. 22 uno tenore i et Træk, ud i et.

Jacobi] Fr. H. Jacobi, Werke (Leipzig 1819) IV 2 S. 68: „eben so wenig konnte ich die Aussicht einer ewigdauernden Fortdauer ertragen".

S. 23 paa Latin] det latinske Verbum callere har begge de anførte Betydninger.

catonisk-kjedsommelig] den ældre Catos ideligt gjentagne praeterea censeo, se til Enten—Eller I S. 55.

S. 25 Themistocles] se f. Ex. Cicero, De oratore II 351.

S. 26 consilia evangelica osv. Evangelicts Raad mod Samvittigheds-Tilfælde (i Samvittighedsspørgsmaal).

S. 27 ἀπομνημόνευμα (apomnēmóneuma) Erindring(soptegnelse).

memorabile mindeværdigt.

S. 28 er jo nævnet blot efter osv.] o: har sit Navn af Sammenstødet af ikke mere end tre. Trivialitet kommer af trivium (Trevej).

S. 28 lente festinans hastende i Mag (Oversættelse af et græsk Ordsprog, Suetonius, Augustus 25).

S. 29 hvorfra den kommer osv.] Johannes' Evang. 3,8.

bene vixit qui bene latuit den har levet vel, som har gjemt sig vel (Ovid, Tristia III 4,25).

S. 30 f. der nærmede sig Sinai] 2. Mosebog 19,13.

S. 31 Situation i Don Juan] 1. Act 18 Scene (Kruses Bearbejdelse).

S. 32 proprium Egennavn.

S. 33 at han havde taget sig en Hustru osv.] Lukas 14,19—20.

S. 34 ex templo betyder paa Latin: paa Stedet, strax, men kan efter Ordlyden ogsaa oversættes: ud fra Templet.

S. 35 In parenthesi i Parenthes, lejlighedsvis.

Grundtvig] Grundtvigs „Brage-Snak" (1844) er „for Damer og Herrer".

S. 36 inter pocula ved Glasset.

Mephistopheles] Goethes Faust, Scenen i Auerbachs Kælder.

Mæcenas] se Seneca, De providentia III 10.

pium desiderium fromt Ønske (uopfyldeligt).

S. 39 viva la liberta] leve Friheden. Saaledes den italienske Text til „Don Juan" i dennes Replik til Maskerne ved Begyndelsen af Ballet, i Kruses Bearbejdelse 1. Act 21. Scene: „Enhver hos os er frie".

et veritas og Sandheden.

S. 40 in pausa i en Pause, pauserende.

S. 41 naar jeg engang skal osv.] se Visebog indeholdende udvalgte danske Selskabssange, Kbhvn. (Seidelin) 1814, Nr. 216 S. 307. Omkvæd: Faldera, Faldera, røde Roser.

impetus Fart, Begejstring.

S. 42 i det Hebraiske] f. Ex. 1. Mosebog 43,33.

quod felix sit faustumque det være til Held og Lykke (romersk Indledningsformular).

S. 44 Plato] i „Symposion"; i Cap. 9 nævnes „den vulgaire Aphrodite" som Gudinde for Kjærlighed til Kvinder, „den himmelske Aphrodite" for Kjærlighed til unge Mænd.

da Enhver jo har tvivlet om Alt] efter Cartesius Philosophiens Udgangspunkt.

S. 45 med Plato] Symposion Cap. 24.

Lalage] græsk Kvindenavn, anvendt af Horats, Oder I 22.

Aristophanes] i Platons „Symposion" Cap. 15—16. Tanken om en yderligere Deling sammesteds 193 a.

S. 47 „som Adam valgte Eva" osv.] en Ytring af Musäus, se til Enten—Eller, 2. Del S. 34.

S. 49 relata refero jeg beretter, hvad der er mig berettet (jeg har det paa anden Haand).

S. 50 Kakkadue] i Overskous „Capricioſa" (Comedier. Kbhvn. 1850 ff., III S. 184 ff.).

S. 52 Kongeloven] der sigtes til § 26: alt hvis om een Absolut Souverain Christen Arve Konge kand til beste siges eller skrives, det skal alt sammen og saa om Danmarkes og Norges Enevolds Arve Konning udi den yndeligste og beste mening forklares og udtydes.

S. 53 pastorale] Hyrdedigtning. Der tænkes, som det følgende viser, paa den græske Hyrderoman „Daphnis og Chloë" af Longos.

S. 54 Aristophanes] i Platons „Sympoſion" Cap. 15—16.

S. 55 tristitia Sorgmodighed, Nedslaaethed. Der sigtes til Sætningen: omne animal post coitum triste.

S. 56 Plato] den anførte Udtalelse staar i det aristoteliske Skrift „Den Eudemeiske Ethik" II 6.

Erasmus Montanus] 3. Act 6. Scene.

S. 57 seet paa nogen Qvinde osv.] Matthæus 5,28.

S. 58 Tid til at tie osv.] Prædikeren 3,7.

vis comica komisk Kraft.

ancipiti proelis i en Kamp med tvivlsomt Udfald.

S. 59 „Jlystige og muntre" osv.] Overdommeren Olifur i Scribes Opera „Brama og Bayaderen" (Kgl. Theaters Repertoire Nr. 93) 1. Act 1. Scene: „Lystig og glad, munter jeg er. Derfor jeg naadigst byder Jer: Strax, under Straf, lystige vær! Glæden skal ene herske her".

S. 61 Xerxes lod Havet pidske] da hans Broer over Hellespont var blevet ødelagte af en Storm (Herodot VII 35).

Elvire] Don Juan (ved Kruse, 1807) 1. Act 6. Scene.

in flagranti paa ferſk Gjerning.

Aristophanes] i Komödien „Skyerne".

S. 62 verba facere tale; ordret: gjøre Ord.

S. 64 Rogen og Romantikens Aria] Wessel, „Kjerlighed uden Strømper", 3. Optog 3. Optrin: „Hver som Rogen seer opstige, (Rogen er min Aria,)".

den lille sorte Hone] Holberg, Den Stundesløse, 2. Act 1. Scene.

ligesom Berideren] dette Billede skal Sokrates efter en Anekdote hos Diogenes Laërtios II 37 selv have brugt om sit Forhold til Xanthippe.

S. 65 spanſk Vind] en Slags Kage (Meringues).

Ariſtoteles] Poetik Cap. 15.

S. 66 en gammel Viſe] „Manden og Konen satte dem ned" osv., s. A. Caen, Folke-Viſebog II (Kbhvn. 1849) S. 18, hvor Omkvædet lyder: „Hu, hei! for mig og dig, siger jeg, Den Tid forglemmes aldrig".

gaae videre] sigter til Hegels Fordring til Philoſophien om at gaa ud over det Umiddelbare.

S. 67 Selv Plato og Ariſtoteles] i sin „Politik" I 13 tilskriver Aristoteles Kvinderne en „ufuldkommen Reflexion". Platon lader i „Timaios" Cap. 14 dem, der i den første Tilværelse har levet ufuldkomment, blive Kvinder i den næste.

for fire Ting] de tre første var, at han var bleven Menneske, ikke Dyr, Mand, ikke Kvinde, Græker, ikke Barbar (Lactantius, Institutiones III 19,17).

en tidligere græſk Philoſoph] Thales (s. Diogenes Laërtios I 33).

S. 68 provenue Extraindtægt, Sportel.

S. 69 Tiecks romantiſke Dramer] nogen Person, der svarer til Beskrivelsens Ordlyd, findes ikke i disse; men der kan tænkes paa Bondekarlen Gottlieb i „Der gestiefelte Kater", der optræder som Konge i „Prinz Zerbino", og paa Skrædderſvenden, der er bleven Kejser, i „Leben des berühmten Kaiſers Abraham Tonelli" (som dog ikke er noget Drama).

fasces] Knipper af Stokke, som de højere romerske Embedsmænds Drabanter bar foran dem som Tegn paa deres Straffemyndighed.

S. 72 Holberg] „Barselstuen" 2. Act 2. Scene. Barselstuen, s. c. = Wochenstube

S. 75 Feernes fra Sommernattens Grotter] Oehlenschläger, Aladdin, Samlede Værker XV S. 134.

S. 76 disjecta membra adsplittede Lemmer (Horats, Satirer I 4,62 disiecti membra poetae).

S. 80 Diogenes] den bekjendte kyniske Philoſoph (s. Diogenes Laërtios VI 37).

Pro dii immortales ved de udødelige Guder.

per deos obsecro jeg besværger jer ved Guderne.

S. 83 hinc illæ lacrymæ deraf disse Taarer (Terentius, „Andria" 126).

concedo] jeg indrømmer (deraf Ordet Concession).

argumentum ad hominem personligt Bevis.

Conditor-Kys] en Slags Kage.

S. 84 Edvard og Cordelia] i „Forførerens Dagbog", Enten—Eller I S. 366 ff.

Concessi jeg har indrømmet.

Ringen Nr. 2] eller Det af Delikatesse ulykkelige Ægteskab, Lystspil i 4 Akter efter Farquahr, af Fr. L. Schrøder; opførtes i Fr. Schwarz' Oversættelse paa det kgl. Theater (i Aarene 1830—33 fem Gange).

S. 85 pro et contra for og imod.

Tantalus] stod i Underverdnen med saftige Frugter over sit Hoved; naar han rakte efter dem, fløj de tilvejrs (Odysseen XI 582 ff.).

S. 86 Grækerne] der sigtes til Mythen om Pandora, hvem Guderne skabte og sendte til Menneskene, „hun, fra hvem Kvindekønnet stammer, en stor Ulykke for de dødelige" (Hesiodos, Theogonien 590 ff.).

S. 87 taget en Deel af ham] 1. Mosebog 2,21 ff. Det følgende sigter til Aristophanes's Tale, i Platons „Symposion", se ovenf. S. 45 f.

S. 89 Aladdins Sværd] som han lægger mellem sig og Gulnare (Oehlenschlägers „Aladdin", Samlede Værker XV S. 96—7).

Pyramis] o: Pyramus, der i Ovids Fortælling (Metamorphoserne IV 55 ff.) er skilt fra sin Elskede, Thisbe, ved en Væg med en Sprække i, hvorigjennem de taler med hinanden og opfanger hinandens Ånde.

S. 91 Venerabile] se til Enten—Eller I S. 416.

S. 96 Visens Ord „Manden og Konen satte dem ned" osv. (Caen, Folke-Visebog II, 1849, S. 19; deri: „Manden han gik ad Skoven til, at skjære de Kjeppe hvide".

danske Lov] Jyske Lov II 82 tillader Manden at revse Hustruen, naar hun forser sig, med Stav og med Vaand, men ej med Vaaben. I danske Lov 6,5,5 er denne Revselsesret indskrænket til Børn og Tyende.

S. 100 Den Bedragne osv.] skal Gorgias have sagt om Tilskuerne i Theatret (Plutarch, De gloria Atheniensium 5).

S. 101 Digteren] Odysseen, de første Vers.

S. 102 puttes i en Sæk osv.] det var hos Romerne Straffen for Fadermord.

S. 103 at tie i Menigheden] Paulus, 1. Korinthierbrev 14,34.

veto jeg forbyder (Ret til at nedlægge Indsigelse).

S. 104 Laokoons Elendighed] den troianske Præst Laokoon blev med sine to Sønner omslynget og bidt ihjel af to Slanger (Vergils Æneide II 201 ff.; den bekjendte Statuegruppe).

adscriptus glebæ jordbunden.

Hamann] Brev til Jacobi 22. Jan. 1785 (Fr. H. Jacobi's

Werke IV 3 S. 34): „Es giebt Zweifel, die mit keinen Gründen noch Antworten, sondern schlechterdings mit einem Bah! abgewiesen werden müssen".

S. 105 den gloende Ovn] Daniel 3,15 ff. Dertil (Vers 28) sigter ogsaa: „der er en Engel hos mig".

S. 106 Rhodus] se til Enten—Eller II S. 70.

S. 107 Digteren] Vergil, Aeneiden I 203: et haec olim meminisse iuvabit (ogsaa dette vil det engang være en Glæde at mindes); juvat det er en Glæde.

vita ante acta tidligere Liv.

S. 109 Stammebogstaver osv.] der sigtes til Hebraisk, hvor Vocalerne betegnes ved Punkter fojede til Consonanterne.

cum grano salis med et Korn Salt, med Smag og Forstand.

første Mose-Bog] 33,4.

S. 112 τέλειος (téleios) og τελεία (teleía) fuldbyrdende, kommer af τέλος (télos) Fuldkommelse, Endemaal (ogsaa om Indvielse i Mysterier). S. K. opfatter Ordet i Betydningen „fuldvoxen", som det ogsaa har, s. Papirer IV S. 92.

S. 113 impetus Drift, Fart.

S. 114 Aladdin] Oehlenschläger, Samlede Værker (1845), XV S. 118, hvor der staar: „Lad af Luftens Alfeskare føres op et luftigt Bal, Mens en anden Flok forlyster os med Citherspil og Sang". Men i første Udgave læses, som S. K. citerer (kun: Citherspil).

S. 116 have den borte] o: sætte den overstyr (sml. Matthæus 6,5: „de have deres Løn borte").

S. 117 τέλειος] se til S. 112; her i Betydningen „fuldkommen", „fuldt voxen".

Hamann] Schriften I S. 406 om en Indvending af Hume mod Christendommen. Sml. Papirer I S. 72.

S. 118 Straf for Pebersvende osv.] det var Tilfældet i Rom. Sml. til Enten—Eller II S. 76.

S. 119 in suspenso svævende.

Lykken i Hedenskabet] der tænkes paa Solons Ord til Kroisos: „Kald ingen lykkelig, før han er død" (Herodot I 32).

S. 120 da den anden Anfægtelse] o: dernæst den anden A. han kommer ikke til Dommen] Johannes' Evang. 5,24.

S. 121 som Hunden osv.] i den æsopiske Fabel, hvor den taber et Stykke Kød ved at snappe efter dets Spejlbillede i Vandet.

saae paa Korset] der menes Kobberslangen, 4. Mosebog 21,8.

S. 123 Prometheus] var lænket til en Klippe.

og da er den contranoteret] o: og derefter er den c.

S. 124 Bryllupsklædningen] Matthæus 22,11 ff.

Junos] Mælkevejen er efter en græsk Mythe opstaaet af en Draabe Mælk fra Heras Bryst.

S. 125 sin Løn borte] Matthæus 6,5.

poscimur vi (jeg) føler et Kald (Horats, Oder I 32,1).

hiin Hud] Dido købte saa meget Jord, som en Oxehud kunde omspænde, til derpaa at anlægge Carthago, og skar saa Huden i smalle Strimler (Vergils Aeneide I 365 ff).

S. 126 et gammelt Ord] Musäus, Volksmärchen der Deutschen, Gotha 1826, II S. 70 (i Eventyret om Rübezahl, 4. Legende).

Figaro] Figaros Giftermaal, oversat af N. T. Bruun, Kbhvn. 1817, 2. Act 2. Scene (S. 40): „Der ere kun faa, Frue, jeg havde vovet at sige det om, af Frygt for at giætte rigtigt". Figaro har sendt Greven en Billet om, at en Elsker søger Stevnemøde med Grevinden.

S. 127 genera, numeri og casibus Køn, Tal og Casus.

S. 129 Orpheus] hentede sin døde Hustru Eurydike op fra Underverdnen (men mistede hende igjen, da han trods Forbudet vendte sig om efter hende).

som Feernes osv.] se til S. 75.

S. 130 allid det Samme osv.] ligesom Sokrates, se til IV S. 265.

Valgsprog] Zigeuneranføreren Biarda i „Preciosa" (oversat af Boye, Kbhvn. 1822, S. 25): „Har man været vel etsteds, bør man der ei komme mere".

S. 131 Sophisten Gorgias] se til S. 100.

S. 132 Fee, der har tabt sin Svaneham] Helene i Hertz' „Svanehammen" (opført 24. Juni 1841), Dramatiske Værker VI S. 195 ff.; hun er dog ingen Fe.

moderniseret græsk Kategori] der tænkes paa en Udtalelse af den stoiske Philosoph Chrysippos, se Papirer IV S. 94.

S. 134 Jøderne udtrykte dette osv.] Dommernes Bog 13,22.

S. 135 Thales] Diogenes Laërtios I 26.

S. 136 tiro Recrut, Begynder.

S. 137 termini Kunstudtryk.

S. 138 Hen. Cornel. Agrippa ab Nettesheim] tysk Humanist fra 16. Aarh. Hans Bog med den anførte Titel („Om Kvindekjønnets Adel og Ypperlighed og sammes Fortrin fremfor Mandkjønnet") udkom 1529. I den samlede Udgave af hans Værker (Lugduni 1600, I—II), hvor de 5 sidste Ord af Titlen er udeladt, er der II S. 403 tilføjet et Digt af en Ven, som begynder: „Hør op med ordgydende at rose Mandkjønnet". I Slutningen

af Bogen (II S. 402) recapituleres Indholdet saaledes: „Jeg har altsaa nu vist Kvindekonnets Ypperlighed" osv.

bona fide i god Tro.

ergo] altsaa, indleder Conclusionen i en Syllogisme og i et mathematisk Bevis, der ender med: quod erat demonstrandum (hvad der skulde bevises).

det 28de Mai-Selskab] et Selskab af dette Navn, som Tscherning 1831 vilde stifte, blev forbudt af Cancelliet („Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer" I S. 289 ff.), men 28. Mai, Aarsdagen for Provinsialstændernes Indførelse, blev i Trediverne fejret med en aarlig Fest. Sml. til III S. 213.

at Qvinden paa hebraisk osv.] Agrippa ab Nettesheym, Opera II S. 379. Sammesteds S. 382 staar Bemærkningen om, at Qvinden holder sig længere oven Vande end Manden.

altercatio Ordvexel.

S. 139 hiin lille Bog] Agrippa ab Nettesheym, De nobilitate etc. (ovf. S. 138), Opera II S. 386.

S. 142 Aandsfortærelsens onde Möie] „Aandsfortærelse" Prædikerens Bog 1,14; „ond Møie" stod i den ældre Bibeloversættelse sammesteds 1,13 („slem Plage").

S. 144 hvis Hoire ikke strax løber osv.] Horats, Breve II 1, 205 om umotiveret Bifald.

S. 145 Engelen over Pagtens Ark] Cheruberne paa Naadestolen, 2. Mosebog 25,18 ff.

non sine cithara] ikke uden Lyre. Horats ønsker sig (Oder I 31,20) en Alderdom, „der ikke mangler Lyren" (nec cithara carentem).

S. 147 „et Uhyre, der" osv.] Shakespeare, Othello 3. Act 3. Scene: „vor Eifersucht, dem grüngeaugten Scheusal, das besudelt die Speise, die es nährt (Schlegel & Tiecks Oversættelse).

S. 148 panis et circenses Brod og Skuespil, s. til „Enten—Eller" I S. 299.

S. 149 en dybsindig Viis] Hamann, Schriften II S. 424 ff.: „Kindern zu antworten ist in der That ein Examen rigorosum".

tentamen rigorosum skarp Examination.

S. 150 hiin Pragtplante] den amerikanske Agave blomstrer kun meget sjeldent (omend oftere end i Texten angivet).

S. 152 Brudejomfruer] Matthæus 25.

Shakspeare] den citerede Oversættelse er Schlegel-Tiecks; Jago siger disse Ord om Cassio („Gelegenheitshascher").

et godt Ord paa rette Sted] sml. Salomo's Ordsprog 15,23 og 25,11.

S. 154 Desdemona] Shakespeares Othello, 5. Act 2. Scene. Sml. F. H. Jacobi, Werke (Leipzig 1816) III S. 37: „lügen . . . ., wie Desdemona sterbend log".

Fenris-Ulven] se til „Enten—Eller" I S. 21.

S. 155 i den Scene] 2. Act 20. Scene (Kruses Bearbejdelse).

S. 156 Naar Holger Danske osv.] der menes vel Historien om, at han tryktede en Jernstang, saa der blev Mærker deraf, i den Tro, at det var en Haand. Se Thiele, Danske Folkesagn, Kbhvn. 1819, I S. 24.

S. 157 platonisk] se til S. 67.

S. 158 Hoffmann] E. Th. W. Hoffmann, „Ein Fragment aus dem Leben dreier Freunde" i „Die Serapionsbrüder", Werke (Paris 1841) S. 92 (der staar „Bulgaren" istedenfor Longobarderne).

Lichtenberg] Vermischte Schriften (Göttingen 1844) I S. 284.

S. 159 Augustinus] „Guds Rige vilde fyldes langt hurtigere og Verdens Ende fremskyndes". Ytringen findes, men med andre Ord, i De bono viduitatis 28 som Svar paa den Indvending mod Coelibatet, at det, hvis det blev almindeligt, vilde medføre Menneskeslægtens Undergang.

Festinator] en, der har Hastværk.

S. 160 sit venia verbo man tilgive dette Ord, med Respect at melde.

S. 161 Goethe] sml. Papirer V S. 24. Der tænkes paa hans Forhold til Friederike, „Aus meinem Leben, Dichtung und Wahrheit", elftes Buch (Werke XXVI S. 80 ff., sml. ogsaa smst. S. 118).

„med høflig Maneer"] Chr. Winther, „Hjertesorg" (Samlede Digtninger, Kbhvn. 1860, IV S. 109).

S. 163 aut Caesar, aut nihil enten Cæsar eller intet (Cesare Borgias Valgsprog).

han beklager sig jo netop over osv.] Goethe, Werke XXVI S. 214 ff. Young nævnes S. 216.

S. 164 smiler Goethe ad Klopstock] se Aus meinem Leben, zehntes Buch, Werke XXV S. 292.

S. 165 strængt religieust opdragen] sml. Goethe, Werke XXIV S. 62 ff.

som han selv fortæller] Werke XXV S. 252 ff.

han springer fra] sml. Werke XXVI S. 305 ff.

skal der være Lægedom osv.] J. L. Heiberg i „Urania" 1844 (Prosaiske Skrifter IX S. 75 ff., sml. I S. 417 ff.).

S. 166 Han har selv været saa god at forklare osv.] Werke XXVI S. 120 ff.

S. 168 Salomo] Ordsprogene 19,22.

S. 169 Socrates skal have svaret] Diogenes Laërtios II 33.

Thales] Diogenes Laërtios I 26.

S. 170 Mørder-Engel] 2. Mosebog 12,12.

S. 172 Helena] der sigtes til Iliaden III 146 ff., hvor de Ældstes Forsamling ved Troias Port bryder ud i Begejstring over Helenas Skjønhed, da hun gaar forbi.

Bedreddin] Oehlenschläger, Aladdin, Samlede Værker XV S. 63 („aabner hun sit Dielaag, og sender op til Himlen fromme Blik". I første Udgave staar, som S. K. citerer, kun „Dynlaag" for „Dinlaag").

S. 173 Sessionen] der tænkes paa den daværende Stænderforsamling.

S. 175 gjøre systematiske Opdagelser] Holbergs Niels Klim, udg. af Elberling (Havniae 1866) S. 10.

„virkelige Skin"] „det sande Skin" bruger Martensen i Heibergs „Perseus" Nr. 1 (1837) S. 120 om Kunstens Gjengivelse af Virkeligheden.

S. 176 det græske før Gjæstebuddet] Grækerne plejede at tage et Bad før Maaltidet; se f. Ex. Platons Symposion Cap. 2.

Aladdins] Oehlenschläger, Aladdin, Samlede Værker XV S. 117 ff.

S. 177 Men vender han osv.] Oehlenschläger, Hugo von Rheinberg, Kbhvn. 1813, S. 101: „Men kommer han hiem med Lov" osv. (senere udeladt Vise).

den Ager, hvori Perlen laa] Sammenblanding af Matthæus 13,44 (Liggendefæ skjult i en Ager) og 13,45 ff. (en Kjøbmand, som søgte efter gode Perler og solgte alt for at kjøbe en særligt kostelig).

S. 179 en græsk Viis] Kleobulos, en af de syv Vise (Diogenes Laërtios I 91).

S. 181 habeat vivat cum illa lad ham have hende, leve med hende. Sml. 1. Mosebog 38,23.

forlade alt] 1. Mosebog 2,24.

S. 182 „siden tie stille"] sigter til den kirkelige Formular ved Lysning til Ægteskab.

S. 183 viscera Indvolde, indre Dele.

S. 184 Lydighed er kjærere osv.] 1. Samuels Bog 15,22.

votum castitatis (Munkenes) Kyskhedsløfte.

S. 185 Astronomien] sigter til J. L. Heibergs astronomiske Studier, se V. Bd. S. 32.

Romerne] Vergil, Aeneiden VI 426 ff.

S. 186 at have mange deilige Taler osv.] se til IV. Bd. S. 265.

hvis det var den mest chicanense Indvending] d: om det saa end var osv.

S. 187 Pialtenborg] et Logishus for Fattige i Kjøbenhavn.

Ostracismen] en Folkeafstemning i Athen, hvorved fremragende politiske Partiforere for en Tid kunde fjernes fra Landet. Stemmerne afgaves paa Potteskaar (óstraka).

numerus og pecus] Tal og Kvæg, ɔ: horende til den store Hob, efter Horats, Breve I 2,27 og I 19,19.

har bedrøvet Aanden] Paulus, Ephesierbrevet 4,30.

S. 188 ad usus privatos til privat Brug (modsat ad usus publicos til offenligt Behov).

Hebel] J. P. Hebels Sämmtliche Werke (Karlsruhe 1832) III S. 405.

S. 189 et gammelt Ord] f. Ex. Vergils Bucolica X 69: „Amor besejrer alt; lad ogsaa os give efter for Amor". Sml. til III. Bd. S. 167.

S. 191 sidste Penninge] Matthæus 5,26.

varagtig] oftere i Oversættelsen af N. T., f. Ex. Lucas 22,28; Apostlenes Gjerninger 2,42; 6,4 osv.

S. 192 Damocles's Sværd] Damokles lovpriste Tyrannen Dionysios' Lykke; denne lod ham da prøve den, idet han anbragte ham ved et velbesat Bord med et Sværd hængende over Hovedet i et Hestehaar (Cicero, Disp. Tusculan. V 61 ff.).

S. 193 ob adjutorium osv.] for Bistands Skyld, for Forplantningens Skyld, for at undgaa Utugt (de Grunde, som ældre luthersk Dogmatik anforer for Ægteskabet).

af Omphale] det var Herakles' Hustru Dëianeira, som sendte ham den forgiftede Skjorte, der bragte ham til at bestige Baalet. Hos den lydiske Dronning Omphale tjente han i Kvindeklæder.

S. 195 forlade Fader og Moder] 1. Mosebog 2,24.

S. 201 et Suk de profundis] de profundis, „fra Dybet", Begyndelsesordene af den 130. Psalme i den latinske Bibeloversættelse („Af det dybe raaber jeg til dig, Herre").

S. 206 periissem nisi periissem] jeg var gaaet tilgrunde, hvis jeg ikke var gaaet tilgrunde. Sml. Hamann, Schriften III S. 151: „mir den Ausspruch jenes Griechen zueignen, der gesagt haben soll: Nisi periissemus, periissemus" og III S. 224: „Periissem, nisi periissem, hoffe ich auch noch einmal sagen zu können".

S. 209 Lokes Hustru] holdt en Skaal under den Slange, der dryppede Edder paa den bundne Loke, og skyndte sig at tomme den, naar den var fuld.

S. 215 Silkesnor osv.] der menes vistnok den røde Traad i den engelske Marines Tovværk.

conditio sine qua non nødvendig Betingelse.

forfremmedes osv.] jml. Lucas 2,40.

S. 216 som paa Diogenes] efter en Anekdote hos Diogenes Laërtios VI 41 skal Platon have sagt til Folk, der havde ondt af Diogenes, fordi han lod sig gjennembløde af en Kilde: „Hvis I virkeligt vil have ondt af ham, saa gaa".

in casu i (dette) Tilfælde.

S. 217 Phormio] Vers 88 ff.: „ligeoverfor det Sted var der en Barberstue; der plejede vi i Reglen at vente paa hende, til hun gik hjem derfra" (fra Musikskolen).

dum „indtil", forbindes med Conjunctiv, naar der antydes en Hensigt.

dummodo naar blot.

S. 219 Marthe, Marthe osv.] Lucas 10,41.

S. 222 undgaae, at vi ikke osv.] o: undgaa, at vi ...., eller: opnaa, at vi ikke.

S. 223 løfte fra Jorden] Kæmpen Antaios, som Herakles overvandt, kunde ikke besejres, saalænge han rørte ved Jorden.

Rolands Svende] i Eventyret „Rolands Knappen"; Musäus, Volksmärchen der Deutschen (Gotha 1826) I S. 105 ff.

S. 224 en Apostel] Petrus, Apostlenes Gjerninger 3,6.

Estne adhuc osv.] „Er maaske Sagen endnu for Dommeren" (uafgjort); Horats, Ars poetica 78: et adhuc sub iudice lis est.

S. 226 Kaspar Hauser] se til II. Bd. S. 326. Om hans her omtalte Egenskab se Eschricht, Folkelige Foredrag II (Kbhvn. 1857) S. 65.

S. 227 Skriften] Psalmerne 6,6.

S. 228 Rachel] det var Rebekka, 1. Mosebog 25,22.

S. 230 „Nattetanker"] Ordet skal minde om Youngs „Night-thoughts".

S. 231 ad modum saaledes, i den Tone.

styli novi efter ny Stil (efter den Gregorianske Kalenderreforms Datering).

føde Vind] Esaias 26,18.

tantaliske] se til S. 85.

S. 233 Aristoteles] der tænkes vistnok paa Aristoteles' Lære (Den Nikomacheiske Ethik II 8) om Dyderne som liggende midt imellem to hinanden modsatte Fejl. Ordet „theologisk" bruger Aristoteles ikke i nogen Betydning, som kan passe her.

S. 234 sensu eminenti i højeste Forstand, i særlig Grad.

der Männer Schwüre osv.] „Cymbeline" 3. Act 4. Scene (Schlegel & Tieck's Oversættelse, ligesom det foregaaende Citat).

Socrates] se til IV. Bd. S. 375.

S. 236 Lønnen borte] Matthæus 6,2.

S. 237 Aristoteles] i Analytica priora II 4 paaviser Aristoteles, at en Conclusion kan være rigtig, selvom Præmisserne er urigtige.

Der var i Oldtiden Nogle] i Aristophanes' „Skyerne" (V. 380, 1471) opstilles „Hvirvlen" som Naturphilosophiens øverste Gud, hvormed der sigtes til den omdrejende Bevægelse, som Anaximenes o. a. tilskrev Luften.

S. 240 per tot discrimina gjennem saa mange Farer (Vergil, Aeneiden I 204).

det tryggere Liv i Ægypten] Ægyptens Kødgryder, 2. Mosebog 16,3.

S. 241 f. det er som Hø] jml. Esaias 40,6.

S. 242 overgaaer al Forstand] jml. Paulus, Philippenserbrevet 4,7.

S. 243 Lichtenberg] Vermischte Schriften (Göttingen 1844) I S. 56.

et stræng Opbyggelsesskrift] der tænkes vistnok paa Joh. Arndt, Vom wahren Christenthum.

store Speculanter, og beundrede Digtere] i Eckermanns „Gespräche mit Goethe", som det ligger nærmest at tænke paa, synes der ikke at findes nogen saadan Ytring.

Christus] Johannes' Evangelium 16,4.

S. 245 Simon leprosus] Simon den spedalske (Matthæus 26,6).

S. 246 det er ikke et Menneske godt osv.] 1. Mosebog 2,18.

S. 247 Dit Eiendoms Folk] Brevet til Titus 2,14.

S. 248 de 10 Spedalske] Lucas 17,12 ff. (Texten paa 14. Søndag efter Trinitatis).

S. 250 valore intrinseco efter indre Værd.

1000 Aar er for ham osv.] Peters 2. Brev 3,8.

S. 251 Pharisæeren] Lucas 18,10 ff. Smst. V. 12: „jeg faster to Gange om Ugen og giver Tiende af alt det, jeg ejer".

Tiende af Mynte og Kommen] Matthæus 23,23.

S. 255 Machbeth] (o: Macbeth) Shakespeares Macbeth 5. Act 3. Scene (et Bud melder den engelske Hærs Fremrykken mod Dunsinan).

S. 261 en Daare i Verden] som Brutus, der stillede sig an som en Taabe for at kunne styrte Tarquinius Superbus.

S. 262 Aanden levendegjor] Paulus, 2. Korinthierbrev 3,6.

S. 263 Capitain Gribskopf] i „Apothekeren og Doktoren. Et Syngespil i to Acter, af Stephani den Yngre .... Oversat af Lars Knudsen" (Kbhvn. 1799) forekommer „Gribikov, en Invalider-Kaptein, med et Træbeen og et Plaster over det ene Øie".

S. 265 hos Propheten Nathan] jml. 1. Kongernes Bog 1,8 ff.

S. 267 κατὰ δύναμιν] (katà dynamin) „efter Mulighed", et Kunstudtryk hos Aristoteles.

ὁ ἕτερος] (ho héteros) „den anden", en aristotelisk Kategori.

S. 270 ingenium Begavelse.

S. 271 Richard den III.] Shakespeare, „Kong Richard den Tredies Liv og Død" 5. Act 4. Scene.

S. 273 jodlende Hellig] Grundtvig, se Papirer V S. 194, sml. V S. 35.

S. 274 Hiin gothiske Konge] det var den frisiske Konge Radbodus, se Holbergs Kirkehistorie, udg. ved Liebenberg (Kbhvn. 1867) I S. 414.

discrimen Fare, kritisk Øjeblik.

S. 275 δός μοι ποῦ στῶ] (dos moi pu sto) „giv mig et Sted at staa paa" (, saa skal jeg bevæge Jorden) skal Archimedes have sagt som Udtryk for sin Stolthed over sine mechaniske Opfindelser.

S. 276 partes Rolle, Opgave.

S. 278 Skyen istedenfor Juno] som Ixion, der vilde forgribe sig paa Hera, men blev narret af Guderne med en Sky.

S. 279 Lear vil tale med Cordelia] Shakespeare, Kong Lear 5. Act 3. Scene.

S. 280 Ossian] Ossians Digte. Oversatte af St. St. Blicher (Kbhvn. 1807—9) I S. 38: „sød er Tungsinds Fryd!", sml. II S. 219: „der er Fryd i Tungsind, naar Fred boer i den Sorgmodiges Bryst".

S. 282 Beatrice] i Shakespeares „Stort Besvær for Ingenting" (Schlegel—Tieck: „Viel Lärmen um Nichts"); i Concepten (Papirer V S. 196) er der henvist til 5. Act 4. Scene.

quem deus osv.] „hvem Gud vil ødelægge, berøver han først Forstanden", i denne Form ikke noget Digtercitat; Tanken er udtalt i Sophokles' Antigone 620 ff.

S. 283 cum hoc samtidigt med dette.

propter hoc paa Grund af dette.

S. 289 „hver Nat at hvile" osv.] se til III. Bd. S. 107.

neque thesin meam osv.] „og jeg vil ikke forsøge at forsvare min Sætning ved en offenlig Forhandling", Omdannelse af Paaskriften paa latinske Disputatser.

S. 290 en gammel Skolemand] Michael Nielsen, Bestyrer af Borgerdydskolen i Kjøbenhavn, mens S. K. gik i Skole der.

ex cathedra fra Kathedret.

S. 292 Poscimur] vi opfordres (o: Kaldelse), Horats, Oder I 32,1.

S. 295 Dapsul von Zabelthau] i Hoffmanns Fortælling „Die Königsbraut" (Sämmtl. Werke, Paris 1841, S. 365).

lade sit Hjerte være fornøjet osv.] Prædikerens Bog 11,9.

S. 300 otium Fritid.

κατ' ἐξοχήν (kat' exokén) i særlig Grad, specielt.

naar Alt er hørt] Prædikerens Bog 12,13.

S. 305 Scheherſad] Fortællerinden i „Tusind og en Nat", der fortæller for at faa en Dødsdom udsat.

S. 306 hvis Skotvinge osv.] Lucas 3,16.

pro virili (parte) for min Del, af al min Magt.

Falſtaff] Shakespeare, Kong Henrik den Fjerde, 1. Del 5. Act 4. Scene.

Peteheia] Holberg, Jeppe paa Bierget, 1. Act 6. Scene.

S. 307 Troen er det Umiddelbare] ſml. til III. Bd. S. 132.

Min gamle Skolemeſter] Michael Nielſen, ſe til S. 290.

S. 308 Pryſſings og Klatterups] i Heibergs „Recenſenten og Dyret".

Tobak ſtudenticos] Holberg, Erasmus Montanus, 2. Act 1. Scene.

„udbrændt til Aand"] Baggeſen, „Min Gjenganger-Spog", Danske Værker (Kbhvn. 1845) VI S. 135.

S. 309 i Preuſſen oprettede en Orden] der menes vistnok „Jernkorset", oprettet med den foreſtaaende Befrielseskrig for Øje 10. Marts 1813 for „Beweiſe edlen Muthes und ſtandhafter Beharrlichkeit, ſowohl im Felde als daheim" (Geſchichte d. Preuſſiſchen Staates vom Frieden zu Hubertusburg bis zu der zweyten Pariſer Abkunft, Frankf. a. M. 1820 III S. 129). Ordene „for den gode Villie" staar ikke i Stiftelsesdocumentet.

begrave de Døde] ſml. Matthæus 8,22: „lad de Døde begrave deres Døde".

S. 310 om Phædria] Elskeren i Terents' „Phormio".

amare coepit perdite han begyndte at blive raſende forelſket (Phormio 82).

Darius eller Xerxes] det var Darius (Herodot V 105).

S. 312 in optima forma i bedſte Form, efter alle Regler.

S. 317 Pythagoræer] (ɔ: Pythagoreer) en af Pythagoras' Forſkrifter var: „ikke gaa ad Landeveje" (Diogenes Laërtios VIII 17).

S. 320 Josephs Salg] ſml. 1. Mosebog 45,4—5; 50,20.

S. 322 3 Penninge] „to Skjerve" Marcus 12,42; Lucas 21,1 ff.

S. 326 Om ham ſiges der] af Fenelon, ſe til S. 341.

Inden ɔ: indenfor.

S. 327 corpus delicti en Gjenſtand, ſom har ſpillet en Rolle ved en Forbrydelse og vidner om den.

S. 330 altercatio Ordstrid.

S. 333 angustiæ Snevring, snevert Pas.

Socrates siger] sml. f. Ex. Platons „Phaidon" Cap. 40.

S. 334 en Hverdagshistorie] i Fru Gyllembourgs „En Hverdags-Historie" bytter Hovedpersonen Kjæreste med en Ven.

Scribe] „Oscar" (kgl. Theaters Repertoire Nr. 153, 1844): Juliette .... „De veed maaskee ikke, at min lille, smukke Cousine slet ikke er rig — Hendes hele Medgift er 20000 Frs." Therigny. „Virkelig? — Jeg troede, hun havde aldeles Intet". Jul. „Og De kommer for at forlange hende tilægte?" Th. „Det gjor jeg" ... Jul. „Veed De, min Herre, jeg finder dem ophøiet, heroisk, beundringsværdig?".

S. 335 Perikles] Plutarch, „Perikles" 36.

S. 336 Plutarch] „Perikles" 37.

han gik aldrig i Selskab] Plutarch, „Perikles" 7.

S. 338 Charlotte Stieglitz] født Willhöft, tog Livet af sig 29. Dec. 1834 i det Haab derved at vække sin Mand op af hans slappe Sjælstilstand.

Shakspeare] Romeo og Julie, 4. Act 3. Scene.

Wesel] Kjerlighed uden Strømper, 1. Optog 2. Optrin, sml. 5. Optog 4. Optrin.

S. 341 Ophavsmand] Fenelon, Lebensbeschreibungen und Lehr-Sätze der alten Weltweisen (1748), se Papirer V S. 20.

Periander fra Ambracia] nogle græske Lærde antog denne, ikke Tyrannen i Korinth, for en af de syv Vise (Diogenes Laërtios I 98).

den Billedsoile, han havde lovet] hvis han sejrede i de olympiske Lege (Diogenes Laërtios I 96).

hans Ord] Diogenes Laërtios I 99. Sammesteds nævnes hans Plan med Isthmen.

fortælles forskjelligt] Diogenes Laërtios I 95—96.

Cratia] Diogenes Laërtios I 96.

S. 342 det skjonne Ord] Diogenes Laërtios I 98 (men der staar: „rob ikke, hvad der bor forties").

Periander's Ord] Stobaios, Florilegium III 79 („skjul din Ulykke, forat du ikke skal glæde dine Fjender").

Han var den Første osv.] Diogenes Laërtios I 98. Sammesteds I 97 staar saavel de tre i det følgende anforte Udsagn af Periander som de to Gravskrifter, af hvilke den sidste er forfattet af Diogenes selv.

S. 343 en Fortvivlet] Juan de Tassis y Peralta, Greve af Villamediana († 1622), der var haabløst forelsket i den spanske Konge

Philip IV's Dronning, mødte ved en Turnering med et Skjold, hvorpaa der var afbildet en Djævel omgiven af Flammer; derunder stod den anførte Deviſe. Se Papirer IV S. 12.

gaadefuldt Svar] han ſlog med ſin Stok de højeſte Ax af (Diogenes Laërtios I 100).

Tarquinius Superbus's Søn] ſe til III Bd. S. 66.

Lyſide] Diogenes Laërtios I 94 (Meliſſa betyder: Bi).

Meliſſa var en Datter oſv.] det følgende efter Herodot III 50—53.

S. 345 300 af deres Børn] Herodot III 48, Diogenes Laërtios I 95. Hiſtorien om Perianders Død ſtaar hos Diogenes Laërtios I 96.

S. 347 Hyphén Bindeſtreg.

S. 351 Petrarcas Ord] Rime I Seſtina 7.

S. 356 non enim est oſv.] „thi der er ingen Vanſkelighed i at undvære, undtagen naar der er Begjærlighed i at beſidde", Auguſtinus, De doctrina Christiana III 27.

S. 357 Young] „Love of fame" II Vers 208: „and men talk only to conceal the mind".

Talleyrand] ſkal have anvendt denne Ytring 1807 overfor en ſpanſk Geſandt.

en ſenere Forfatter] „Begrebet Angſt" IV. Bd. S. 415.

S. 358 Mundus vult decipi Verden vil bedrages.

ſom Peer Degn] Holberg, Erasmus Montanus, 1. Act 4. Scene.

S. 360 Apodoſis] Efterſætningen.

S. 361 ἀφωρισμένος] (aforiſménos) affondret, udſtødt af Synagogen (Paulus, Romerbrevet 1,1).

S. 363 „hans Ord og Kjole"] Heiberg, Kong Salomon og Jørgen Hattemager, 26. Scene (Poetiſke Skrifter V S. 72): Paa hans Ord og Kjole Vi ſtole".

S. 365 Salomo] Prædikerens Bog 1,9.

S. 366 per mare tristitiam oſv.] flyende Sorgen over Hav, over Sten, gjennem Luer (efter Horats, Breve I 1,46: per mare pauperiem oſv.).

Plato og Ariſtoteles] at Forundring er Philoſophiens Begyndelſe, ſiger Platon i „Theaitetos" Cap. 11, Ariſtoteles i Metaphyſiken I 2.

S. 367 Madam Voltiſubito] i Heibergs „Recenſenten og Dyret", 16. Scene, kan ikke ſynge uden Piſkeſmæld.

S. 370 referre pedem trække Foden tilbage, vige langſomt.

S. 371 den Qvinde] Anna, hvis Mand Richard havde myrdet (Shakeſpeare, Kong Richard den Tredies Liv og Død, 1. Act 2. Scene).

S. 372 Falſtaff] Shakeſpeare, Kong Henrik den Fjerde, 1. Del, 5. Act 1. Scene (Lembcke III S. 116).

S. 376 Pyrrhus] efter den blodige Sejr over Romerne ved Asculum 279 (Plutarch, „Pyrrhos" 21).

S. 377 wie das Wiegenkind oſv.] Shakeſpeare, Henrik VI, anden Del, 3. Act 2. Scene (Schlegel & Tiecks Overſættelſe, Berlin 1825 ff., S. 229).

in perpetuum for beſtandigt.

Heiberg] J. L. Heiberg, Poetiſke Skrifter VII S. 109.

S. 379 (Daniel).] det følgende er bygget over Daniels Bog Cap. 2 og 4 ſamt nogle Uddrag af en aſſyriſk Hiſtorie hos Euſebios, Praeparatio Evangelica IX 41. Sml. Papirer V S. 231 ff.

S. 385 homo sum oſv. jeg er et Menneſke, intet menneſkeligt anſer jeg for mig uvedkommende (Terents, Hautontimorumenos 77).

en af Platos Opfattelſer] i „Sympoſion" Cap. 39 lader Platon Sokrates udvikle, at den tragiſke Digter ogſaa maa være Komiker.

S. 386 Vis comica komiſk Kraft, Evne til Komik.

S. 387 Jacob v. Thyboe] Holberg, Jacob von Tyboe, 3. Act 5. Scene.

hendes Ord og Kjole] ſe ovenfor til S. 363.

S. 391 δει(κ)τικῶς (deiktikôs) paapegende, rammende.

S. 393 Skriften ſiger] 1. Korinthierbrev 8,4.

S. 396 det Udvortes oſv.] Hegel, Encyclopädie (Berlin 1840) I S. 275.

S. 399 mageløſe Opdagelſer] ſigter, ligeſom nedenfor at ride Herredage ind i Verdenshiſtorien, til Grundtvig.

S. 400 naar Alt er hørt] Prædikerens Bog 12,13.

kommer hinkende, kommer linkende] Baggeſen, Danſke Værker VIII (Kbhvn. 1846) S. 140.

S. 401 impressa vestigia traadte Spor (Cicero, Orator 12).

S. 402 paa en Maade, at o: paa en ſaadan Maade, at.

S. 405 ſkal han have ſagt] Plutarch, „Caeſar" 54 („jeg misunder dig din Død, Cato; thi du har misundt mig at frelſe dig").

dybeſte Viisdom] Bias, en af de ſyv Viſe, ſkal have anbefalet „at maale Livet, ſom om man ſkulde leve baade kort og længe" (Diogenes Laërtios I 87).

S. 407 Leſſing] „D. Fauſt", Geſammelte Werke (Leipzig 1841) I S. 365 ff.

S. 409 ond Møie] ſe til S. 142.

molimina (forgæves) Anſtrængelſer.

den jødiſke Ypperſtepræſt] 3. Moſebog 21,10.

Fortunatus' Pung] i Tiecks „Fortunat" (Schriften III S. 133).

S. 412 erat in eo osv.] se til S. 217.

S. 415 ultra posse osv.] udover sin Evne kan ingen forpligtes. Sml. Romerrettens Regel (Digesterne L 17,185): impossibilium nulla obligatio est.

S. 417 propter hoc] paa Grund af dette. Der sigtes til den Regel i Logiken, at man deraf, at noget følger efter noget andet (post hoc), ikke kan slutte, at det er en Følge deraf (propter hoc).

Aanden, som gjør levende ..... Skabningen sukke] Paulus, Romerbrevet 8,2 og 8,22.

S. 419 loquere ut videam tal, forat jeg kan se (dig).

Skjaldeblik osv.] sigter til Grundtvig.

S. 422 en fransk Forfatter] Börne, Gesammelte Schriften I S. 77: „Braucht man ein Pariser zu seyn um zu fragen: Hat Herr Ulrich den Verstand verloren, weil er seine Frau so treu geliebt, oder hat er sie so treu geliebt, weil er den Verstand verloren?"

ad modum ligesom.

Linnee] i Systema naturae (12. Udg., Holmiae 1766) I[1] S. 358 nævner Linné mellem fabelagtige „Dracones" en hos en ældre Forfatter afbildet „Hydra", som han selv har set i Hamburg og kalder „non naturae, sed artis opus eximium".

Pernille] Holberg, Jacob von Tyboe, 3. Act 2. Scene („mine kiære Forældre udi deres Grav").

S. 423 Don Quixote] 5. Bog 1. Cap.

delirium furibundum] rasende Galskab.

S. 425 Doctor seraphicus] den seraphiske (englelige) Lærer, kaldes den scholastiske Mystiker, Franciscaneren Bonaventura († 1274).

Magister contradictionum] eller Doctor controversiarum, „Dialektikens Mester", er Johan Wessel fra Groningen († 1489).

Börne] Gesammelte Schriften III S. 241 ff.: „Schwärmerei ist wie eine Tontine, der Antheil der Verstorbenen fällt den Ueberlebenden zu."

S. 429 Fulbert] Heloises Onkel, som lod Abailard castrere, fordi han havde forført Heloise.

ob contumaciam] paa Grund af Trods (dannet efter Udtrykket „at dømmes in contumaciam." o: paa Grund af Udeblivelse fra Retten.

S. 430 la cameraderie] Scribes La cameraderie opførtes under Titlen „Kammeraterne" (kgl. Theaters Repertoire Nr. 115) første Gang paa det kgl. Theater 14. Nov. 1839 og indtil 1844 ialt

15 Gange. Det opførtes første Gang paa Théâtre Français 19. Januar 1837, men udkom 1836, samme Aar som Scribe blev Medlem af det franske Akademi; derfor „Receptionsstykke". Den unge Dame hedder Agathe, hendes Protégé Edmond de Varennes.

S. 432 hvo som støder an i Eet osv.] Jacobs Brev 2,10: „hvo som holder den ganske Lov, men støder an i eet Bud, er bleven skyldig i alle."

Polsehandleren hos Aristophanes] en Figur i „Ridderne", der parodierer de raa og egennyttige Politikere i Athen.

Plaudite] „klap!", Slutningsreplik i de romerske Komödier.

S. 433 *θεολόγοι, φιλόσοφοι, πολιτικοί*] (theológoi, philósophoi, politikoí) Theologer, Philosopher, Politikere. En saadan Inddeling forekommer ikke hos Aristoteles. I „den Nikomacheiske Ethik" I 3 anføres som de tre Livsformer: det nydende Liv, det politiske (praktiske) og det theoretiske (philosophiske). Ved „Theologer" forstaar Aristoteles dem, der forklarer Verdens Tilblivelse mythisk-poetisk.

inter pocula ved Bægrene, ved et godt Glas.

non plus ultra ikke mere derudover ɔ: det højest mulige.

S. 434 en speculativ Thaumaturgs] der sigtes til Martensens Anmeldelse af Heibergs „En Sjæl efter Døden" (Fædrelandet 1841 Nr. 398), der begynder med at fremhæve „Nye Digte"'s Betydning som Udtryk for „den nye Tids Aand" og for den speculative Philosophis Lærdomme.

S. 435 nu vel — med mindre osv.] ɔ: nuvel, saa skaffer jeg disse Hindringer afvejen, med mindre du hellere vil blive ulykkelig og Helt, saa kan jeg ogsaa gjøre det for dig, undtagen hvor Hindringen er Pengemangel (ved at bukke under for den bliver man ikke Helt).

svarer Nej] ɔ: svarer: nej, de nævnte fem Ting er ikke Hindringen.

S. 438 Claudius] Sämmtliche Werke des Wandsbecker Bothen III S. 91: „Die Misverständnisse in der Welt kommen gewöhnlich daher, dass einer den andern nicht versteht.

Polos] en Figur i Platons, „Gorgias", hvor han disputerer med Sokrates.

discrimen Adskillelse.

S. 440 Phædon] Platons „Phaidon" Cap. 3; sammesteds lader Sokrates Kriton føre den jamrende Xanthippe ud.

Phædon siger selv] sammesteds Cap. 2.

S. 441 *ἄτοπός τις*] (átopos tis) en løjerlig en. Saaledes betegnes Sokrates bl. a. i Dialogen „Alkibiades I" Cap. 3.

Gulivers Reise] der menes vel den Maade, hvorpaa Gul-

liver opfattes i Lilliput og Brobdingnag (i Swifts bekjendte satiriske Roman).

S. 443 „Den er fri" osv.] Lessing, Nathan der Weise, vierter Aufzug vierter Auftritt (Gesammelte Werke, Leipzig 1841, III S. 152): „Er sind Nicht alle frei, die ihrer Ketten spotten".

S. 445 Shakspeare] Kong Johann, 3. Act 4. Scene: „Vor der Genesung einer heft'gen Krankheit, im Augenblick der Kraft und Besserung, ist am heftigsten der Ausfall; jedes Uebel, das Abschied nimmt, erscheint am übelsten (Schlegel & Tieck I S. 41). Anfort af Börne, Gesammelte Schriften VII S. 242, fra hvem S. K. har det, se Papirer V S. 242.

S. 447 Midnat 13. Februar] ovenfor S. 255 ff.

S. 448 intenderede] o: anspændte (intense).

in suspenso svævende.

S. 453 contantur hæc osv.] man synger dette, roser hint, siger, hører, skriver dette, læser hint — og glemmer det læste. Sml. Papirer IV S. 11.

S. 455 nogle græske Philosopher] Chrysippos og andre Stoikere (Diogenes Laërtios VII 85).

S. 456 restitutio in integrum Gjenindsættelse i den oprindelige Tilstand.

S. 457 Det Første tænker han ikke paa] nemlig at han i det Udvortes ingen Virkning frembringer.

S. 459 Constantin Constantius's lille Bog] „Gjentagelsen" (Bd. III S. 191).

S. 460 mangen Yttring af dets Forfatter] i Lessings Hamburgische Dramaturgie er der oftere Tale om Tragödiens Forhold til det historiske, f. Ex. i 14., 19., 23., 88., 91. Stück.

det Aristoteliske] Aristoteles' Poetik Cap. 9.

S. 462 ab posse ad esse fra, at noget er muligt, at slutte, at det er, at slutte fra Mulighed til Virkelighed (hvad man efter Logiken ikke kan).

ab esse ad posse at slutte fra Virkelighed til Mulighed (naar noget er til, maa det ogsaa kunne være til).

hvad Socrates sagde] Platons „Gorgias" Cap. 57.

S. 463 et esse i et non posse] o: at noget er, i, at det ikke kan være (en Virkelighed i en Umulighed).

S. 465 Boethius] De consolatione philosophiae 1. Bog, Prosa 1 (den citerede Udgave Agriae 1758, 4to), hvor „Philosophia" bl. a. betegner Muserne som „Theatertøjter" og jager dem bort fra Forfatterens Sygeleje.

Solon] efter Plutarch, Solon 29, fordømte Solon Skuespil

som Bedrag, der kunde faa farlige Følger for Moralen, men han forbød dem ikke.

Plato] Staten X Cap. 1 ff., se især Cap. 8.

S. 467 hos Mesteren Hegel] Die objektive Logik, 1. Buch 1. Abschn. 2. Cap. Cc (Werke, Berlin 1832 ff., III S. 155 ff.): „Die affirmative Unendlichkeit".

Balles Lærebog] 8. Cap. § 1: „Omendskjønt ingen veed, paa hvilken Tiid han skal døe, er det dog vist, at alle Mennesker, som indtil Verdens Ende leve paa Jorden, engang maae døe, fordi de alle ere Syndere".

S. 469 quidam en vis o: N. N.

som Experimentets quidam siger] ovenfor S. 307.

I Velskbind osv.] sml. Holberg, Erasmus Montanus, 1. Act 4. Scene.

S. 470 Juno sendte osv.] det var ikke Leto (Latone), men Jo, som Hera lod forfølge af en Bremse.

S. 475 Börne] Gesammelte Schriften Hamburg 1829) II S. 172—98. S. 197: „Hamlet ist ein christliches Trauerspiel".

S. 476 hvem Hævnen hører til siger Hamlet] sml. Paulus, Romerbrevet 12,19: „Hævnen hører mig til, jeg vil betale, siger Herren".

Rötscher] Die Kunst der dramatischen Darstellung II (Berlin 1844) S. 99 ff.

S. 478 quædam den kvindeltge N. N.

S. 479 sine ira et studio] uden Vrede og Partiskhed (Tacitus, Annaler I 1.)

poetice et eleganter poetisk og smagfuldt (at forstaa).

S. 480 en lille Polemik osv.] mellem L. Börne og Tübinger Litteraturblatt i Anledning af Ernst v. Houwald's Sørgespil „Das Bild"; se Börne, Gesammelte Schriften II S. 132 ff., S. 161 ff. (særligt om Sophokles' „Oidipus i Kolonos" S. 165 ff.).

S. 481 Fr. Schlegel] „Lucinde" (Reclams Universalbibliothek Nr. 320) S. 20: „dass .... die Gesundheit allein liebenswürdig ist".

conditio sine qua non nødvendig Betingelse.

S. 483 „Halte, Kroblinge osv.] sml. Matthæus 11,5: „Blinde see og Halte gaae, Spedalske renses og Døve høre, Døde staae op, og Evangelium prædikes for Fattige".

Feuerbach] Das Wesen des Christenthums, 2. Aufl. (Leipzig 1843) S. 91: „Die christliche Religion ist die Religion des Leidens". Smst. S. 425 Anm. anføres Pascals Ord (Vie de B. Pascal écrite par Madame Périer, sa soeur, i Pensées de Pascal, Paris 1847, S. 40): „Sygdom er de Christnes naturlige Tilstand."

Ariſtoteles's Ord] Poetiken Cap. 6.

δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν ved Medfølelſe (ἔλεος) og Frygt (φόβος) bevirkende Renſelſen af ſaadanne Sjælstilſtande. Meningen med de ſidſte Ord er meget omſtridt.

S. 484 Börne] Geſammelte Schriften II S. 144 ff.: „Was kümmert uns ein Jammer, der durch Blindheit veranlaßt wird! Wir haben unſere guten Augen, wir ſehen umher, uns kann ſo etwas nicht erreichen".

er kun for de Syge] ſml. Matthæus 9,12: „de Karſke have ikke Lægen behov, men de, ſom lide ilde".

S. 485 „at vi ſkulle ſørge over vore Synder"] i „Bønnen, ſom læſes, førend Gudstjeneſten angaar", af Degnen, hedder det: „at jeg kan af Prædiken lære at ſørge for mine Synder".

S. 487 Geert Weſtphaler] hos Holberg.

S. 488 Heautontimorumenos] Selvplager (Titel paa en Komödie af Terents).

at Hermann v. Bremenfeldt ikke oſv.] Holberg, Den politiſke Kandeſtøber, 2. Act 1. Scene: „Gert Bundtmager .... jeg vilde hviſte Chur-Fyrſten af Maynz noget i Ørene, ſom han ſkulde takke mig for".

S. 489 den Stundesløſe] Holberg, Den Stundesløſe, 1. Act 6. Scene.

S. 492 Tieck] der maa være ment Balthaſar i „Der Alte vom Berge" (Schriften XXIV S. 173 ff.); men han er ingen „Yngling".

S. 494 Socrates] tog i Modſætning til Sophiſterne ikke Penge for ſin Omgang (Platons Apologi Cap. 18).

S. 495 Diedrich Menſchenſchreck] i Holbergs „Diderich Menſchenſchreck" (20. Scene).

S. 496 pro summis in ironia honoribus] for den højeſte Værdighed i Ironien (dannet efter Formlen for Doctordisputatſers Betegnelſe af den derved erhvervede Grad). Om Opfattelſen af Xanthippe ſe Diogenes Laërtios II 37.

S. 497 Intet at beundre] Horats, Breve I 6,1.

S. 498 nulla pallescere culpa] Horats, Breve I 1,61, hvor det efter Sammenhængen betyder: „ikke at have nogen Brøde at blegne over". Ordene kan ogſaa betyde: „ikke at blegne over nogen Brøde".

S. 499 Fichte] Joh. Gottl. Fichte, „Die Beſtimmung des Menſchen" (fra Aaret 1800), Sämmtliche Werke (Berlin 1845) II S. 311.

S. 500 Jehova] 2. Moſebog 20,5.

S. 501 de te narratur fabula] Hiſtorien fortælles om dig, det er dig det gjælder (Horats, Satirer I 1,69—70: mutato nomine de te fabula narratur).

S. 502 Schleiermacher] „Ueber die Religion", Sämmtliche Werke, 1. Abth. I (1843) S. 219: „habt Ihr etwa ein Gelächter bereit, um dem Donner nachzuspotten, wenn Ihr unter Euren Wetterstangen steht".

Archimedes] blev dræbt ved Syrakus' Erobring af en romersk Soldat, hvem han viste bort med de Ord: „forstyr ikke mine Cirkler".

S. 503 Stedet] citeret efter Gesammelte Schriften, Hamburg 1829 (Aber ganz anders ist es in grossen Städten wie Paris", „bessere Trösterin", „dann lernt man", „wie die Sterbefälle").

Folketribunens Tale] det var efter Sagnet Menenius Agrippa, der ved sin Lignelse om Mavens Forhold til Legemets øvrige Dele bragte Enighed tilveje, da den romerske Almue var vandret ud. Udvandringen foranledigede Oprettelsen af Folketribunatet (Livius II 32,8 ff.).

Gud bevares osv.] Mikkels Vise i Heibergs „De Danske i Paris" 2. Act 4. Scene (Gud bevares, hvad Alting er stort i Paris. Her er osv. .... Just som i Dyrehavstiden osv.).

S. 505 Polos og Thrasybolus] om Sophisten Polos se ovenfor til S. 438. Ved „Thrasybolus" (Thrasybulos) er der tænkt paa Sophisten Thrasymachos, der optræder i Platons Værk om „Staten". Om Gorgias og de andre Sophister siger Sokrates i Platons Apologi Cap. 5, at de maa være i Besiddelse af overmenneskelig Visdom, naar de kan paatage sig at opdrage de unge.

overfare ɔ: farer forbi og op over.

S. 507 i Eventyret] Hauff, Die Geschichte von Kalif Storch (W. Hauff's Sämtliche Werke, Stuttg. 1840, V S. 14 ff.).

S. 508 den uforglemmelige Vise] Folkevisen om Dronning Dagmar.

i Ægypten] 1. Mosebog 41.

S. 511 Videnskabernes] ɔ: Videnskabernes Selskabs danske Ordbog.

S. 512 som Adam var til Eva] se til II. Bd. S. 34.

S. 513 en Lænke, som osv.] St. Blicher, Trækfuglene, Nr. 11 S. 23 ff.: „Fodelandet, veed jeg, har en Lænke, blod at bære. Blod at bære; ja! men haard at bryde; tung at kaste, let at bære".

uagtet det kostede Penge] Embedsmænd i Grækenland var som Regel ikke lønnede; romerske Embedsmænd, der heller ikke var det, maatte anvende store Summer paa Folkeforlystelser.

S. 515 den, som ikke er med, er mod] Matthæus 12,30: „Hvo, som ikke er med mig, er imod mig".

S. 516 Digteren] Baggesen, „Min Gjenganger—Spog eller den

ſode Kniv", Danſke Værker VI (Kbhvn. 1845) S. 135 („ſom Vinterſneen i" oſv.).

Svetonius] om Vespaſian (Cap. 20): vultu veluti nitentis med et Anſigt ſom en, der anſtrænger ſig for at faa Aabning.

in uno i Forening. in toto ſom Helhed.

S. 517 Dixi] jeg har talt (Slutningsformel i latinſke Taler). Smlt. til II. Bd. S. 166.

B4372
.A2 Kierkegaard, S.
AUTHOR
1920 Samlade Vaerker
TITLE
vol. 6

DATE DUE	BORROWER'S NAME
APR 2 6 1971	P. ZARRILLI

B
4372
.A2
1920
V.6